

10.000

2 Βιβλία
Αντίφων
+
Γραμματική
ΡΩΣΣΑ 1902

7.12.94

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΙΩΝ

ΥΠΟ

Αρ. 410. 17653

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

αρχαία ελληνικά

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡΙΘΜΟΣ 88

1891

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου θεωρεῖται
κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

Γ. Μοσχῶν

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ μὲν ἔθνοποιὸς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων δύναμις ἀνομολογείται ὑπὸ πάντων, ἢ δ' ἐκ τούτων ὠφέλεια τίθεται εἰς ἀμφιβολίαν μόνον ὑπὸ τῶν θεωρούντων τὴν κλασικὴν παιδευσιν ὡς ἀντικειμένην δῆθεν εἰς τὸ πρακτικὸν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος πνεῦμα. Ἡ πρόληψις δ' ὅμως αὕτη οὐ μόνον ὑπὸ τῆς θεωρίας διαψεύδεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς πείρας ἀριδύως ἐλέγχεται, ἣτις καταδεικνύει, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ἔθνη εἰς τὸν πολιτισμὸν μᾶλλον προάγονται, ὅσα περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα κατ' ἐξοχὴν ἀσχολοῦνται. Ἄν τὸ ἐναντίον συνέβαινε, δικαίως ἠδύνατό τις νὰ θαυμάσῃ, ὅτι ὀλόκληροι ἐκεῖνοι οἱ θησαυροὶ τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ δὲν συμβάλλονται εἰς προαγωγὴν τῆς πράξεως, ἀλλὰ ταύτην διακωλύουσιν. Ἡ πρᾶξις οὔτε ἄλογος τριβὴ, οὔτε χειροτεχνία εἶναι, ἀλλὰ γνήσιον τῆς θεωρίας προῖόν.

Παρ' ἡμῖν τύχῃ ἀγαθῇ ἀπὸ τινος χρόνου ἐκράτησεν ἡ γνώμη, ὅτι τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους κεῖται ἐν τῇ ἐκπολιτιστικῇ αὐτοῦ δυνάμει. Τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀρχὴν πολλοὶ τῶν ἡμετέρων λογίων καὶ πολιτενομένων ἀνακηρύττουσιν μὲν, πάντῃ δ' ὅμως ὀλίγοι ἀκριβῶς ἐμελέτησαν, πόσον ἢ ἐκδοσις Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων εἶναι λυσιτελὴς πρὸς τὸν ἐπαινούμενον σκοπὸν, ὡσεὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἦτο δυνατόν νὰ κρατήσῃ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ λόγων κενῶν. Ἐπαρχοῦσιν οἱ νομίζοντες, ὅτι ὁ σκοπὸς οὗτος διὰ μεταφράσεων

δύναται πρακτικώτερον νὰ ἐπιτευχθῆ, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη κατέστη κτῆμα ἀνθρώπων μὴ δυναμένων, ὅπως ἐννοήσωσιν, ἡλικία ὑπάρχει ἡ διαφορὰ τοῦ πρωτοτύπου πρὸς τὴν μετάφρασιν. Πολυπληθέστεροι καὶ κατὰ τι λογιώτεροι εἶναι οἱ μὴ ἔχοντες σαφῆ γνώμην περὶ φιλολογίας, ἀλλὰ τὴν ἐπιστήμην ταύτην μετὰ τῆς γραμματικῆς συγχέοντες. Ἐπειδὴ δ' ἡ σύγχυσις αὕτη οὐχὶ σμικρὸν βλάπτει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν παρ' ἡμῖν, ἐνόμισα σκόπιμον, ἵνα ἐν τῷδε τῷ προλόγῳ δημοσιεύσω ὀλίγας λέξεις, ὡς πρό τινος χρόνου ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ πρὸς ὁρισμὸν τοῦ σκοποῦ ταύτης τῆς ἐπιστήμης ἔλεγον.

Ἐάν τις ἀπίδῃ εἰς τὸ πρακτικὸν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος πνεῦμα, ἴσως ἀπορήσει, ὅτι πολλαὶ φιλοπόνων ἀνδρῶν μυριάδες ἀσχολοῦνται περὶ ἡμιβρώτους παπύρους, συγκομίζουσιν ἡμιθραύστους λίθους, ἀνορύττουσιν ἀρχαίους τύμβους, ὡς σῆτες ἐπικάθηνται κεκοιναμένων βιβλίων καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου τὸν βίον τῶν παρελθουσῶν γενεῶν ἀνερευνώσιν. Ἐχουσιν ἄρᾳ γε οὗτοι σπουδαῖον σκοπὸν ἢ μάτην τὸν χρόνον κατατρίβουσι περὶ τὴν ἐπιστήμην ἐκείνην, ἣν φιλολογίαν ὀνομάζουσιν; Ἄρᾳ γε ἡ ἐπιστήμη αὕτη δὲν εἶναι σχολαῖον τῶν ιδεῶν παίγνιον; Δὲν εἶναι ἀφειδῆς τοῦ χρόνου σπατάλη; Ἄν μὴ τοιοῦτον ἦναι, πρὸς τί αὕτη συμβάλλεται καὶ τίνα σκοπὸν πληροῖ;

Πρὸς τί συμβάλλεται καὶ τίνα σκοπὸν πληροῖ; Θαυμάζω, ὅτι ὁ τοιαῦτα ἐρωτῶν οὐδέποτε ἠρώτησε, πρὸς τί συμβάλλονται καὶ τίνα σκοπὸν πληροῦσιν αἱ μέγιστα καὶ λυσιτελέσταται τοῦ πρακτικοῦ ἡμῶν αἰῶνος ἀνακαλύψεις. Ἐρωτῶ οὕτω, διότι τὸν σκοπὸν, ὃν ὁ ἀτμὸς καὶ τὸ ἤλεκτρον, οἱ δολιχοδρομοῦντες ἀτμοδρόμονες καὶ οἱ παμμήκεις τηλέγραφοι πληροῦσιν ἐν τῷ χώρῳ, τὸν αὐτὸν καὶ ἔτι μείζονα πληροῖ ἡ ἡμετέρα ἐπιστήμη ἐν τῷ χρόνῳ. Ἄν οἱ μηχανικοὶ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος σεμνύ-

ωνται, ὅτι τὰς μεγάλας τοῦ χώρου ἀποστάσεις ἐξεμηδένισαν καὶ ὅτι τὰς πόρω ἀφεστῶσας πόλεις πρὸς ἀλλήλας προσήγγισαν, πόσον θανατισμοῦ ἄξιοι εἶναι ἐκείνοι, οὔτινες τὰς ἀπείρους τοῦ χρόνου διαστάσεις εἰς τὸ παρὸν συστέλλουσι, τοὺς αἰῶνας καὶ τὰς χιλιετηρίδας εἰς ψιλὰς λέξεις καταβιβάζουσι, τοὺς πρὸ χιλιετηρίδων τεθνεῶτας εἰς ἀνάστασιν ἐξαναρτίζουσι, τὰς σκιὰς μετὰ τῶν ζώντων συναγελάζουσι καὶ τὰ βασίλεια τῆς Περσεφόνης εἰς τὸ φῶς ἀνάγουσιν! Ὡς οἱ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι νὰ ἄρῳσι τὰς ἐν τῷ χώρῳ διαστάσεις ἐνόμιζον, ὅτι οἱ πόρω αὐτῶν οἰκοῦντες ἔτριζον, ἔκριζον καὶ ἐχειλόδιον, ὡς ἐκείνοι ἐπίστευον, ὅτι ἐν πολλαῖς νῦν πεπολιτισμέναις χώραις ὑπῆρχε Σκυθικὸν κρῦος ἢ πέλαγος πεπηγὸς¹, ὡς ἐστεροῦντο πλείστων προϊόντων τέως ἀγνώστων χωρῶν, οὕτως οἱ σύγχρονοι ἡμῶν, εἰ μὴ διὰ τῆς φιλολογίας συνέστελλον τὰς τοῦ χρόνου ἀποστάσεις, ἐμελλον στερεῖσθαι τῶν βαρυτίμων τῆς ἀρχαιότητος προϊόντων νομίζοντες, ὅτι οἱ τεθνεῶτες ἦσαν ἀμενηνὰ κάρηνα. Τοῦναντίον οἱ σύγχρονοι ἡμῶν ἐμελλον εἶναι ὄντως τοιαῦτα, εἰ μὴ ἡ φιλολογία τὸ πνεῦμα ἐκ τῶν κεφαλῶν ἐκείνων ἀντλοῦσα εἰς τὰς ἡμετέρας διαχέτενεν. Ἡ δαιμονία αὕτη ἐπιστήμη τὰς ιδέας ἐκ τῶν κεφαλῶν τῶν ἤδη τεθνεῶτων παραλαμβάνουσα, εἰς τὰς τῶν ζώντων μεταγγίζουσα καὶ διὰ τῆς μετοχτεύσεως τοῦ πνεύματος πολλῶν ὁμοῦ γενεῶν ὑποτρέφουσα καὶ διαπλάσσοσα τὰς πνευματικὰς τῶν διαφόρων λαῶν ἡλικίας προάγει αὐτοὺς ἀπὸ τῆς νηπιακῆς εἰς τὴν παιδικὴν καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἀνδρικὴν μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ ἐκείνου βάθρου, ὅπερ ἀκμὴν τῶν λαῶν ὀνομάζομεν. Ὁ χρόνος λοιπὸν καὶ ὁ χῶρος εἶναι δύο τυραννικοὶ φραγμαῖ, οὔτινες τὰς διαφόρους γενεὰς διαφράσσοντες καὶ τοὺς συγχρόνους λαοὺς ἀπ' ἀλλήλων διαχωρίζοντες δια-

¹) Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Θησέως κεφ. I.

κωλύουσι τὴν τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος ἀνάπτυξιν. Μόνον διὰ τῆς διαρρηξέως τῶν φραγμῶν τούτων οἱ λαοὶ τῶν διαφόρων αἰώνων καὶ χωρῶν συναμιλλῶνται καὶ συναναπτύσσονται. Τοῦτο εἶναι τὸ αἰώνιον τῆς ἀνθρωπότητος πρόβλημα.

Μετὰ τὰ εἰρημμένα ἔαν μὴ τις κατανοῇ τὴν ὑψηλὴν ταύτης τῆς ἐπιστήμης ἐντολήν, ἃς καταλύσῃ αὐτὴν διὰ τῆς φαντασίας. Οὗτος εὐθέως θέλει ἰδεῖ, ὅτι κόπτονται αἱ ἀτέρμονες τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ αἱ τοὺς διαφόρους αἰῶνας συνδέουσαι, ὑποσκάπτονται οἱ τηλέποροι καὶ πολύσχιστοι σιδηρόδρομοι οἱ τὰ πλούσια τῶν παρελθόντων αἰώνων προϊόντα εἰς ἡμᾶς ἀποκομίζοντες καὶ πνίγεται ὁ Χάρος ὁ ἡμᾶς τοὺς βροτοὺς μετὰ τῶν ἀθανάτων νεκρῶν συνδέων. Εἰ μὴ δ' ἐξ ἀρχῆς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐφιλολόγει, εἰς αἰώνιον διανοητικὸν ἔρεβος διέμενε καὶ εἰς διηνεκὴ νηπιότητα κατεδικάζετο.

Ἄλλὰ τὴν θεῖαν καὶ ὑψηλὴν ταύτην ἐντολήν ἔχει ἡ φιλολογία, ἃν νοηθῇ ὑπὸ τὴν εὐρυνάτην αὐτῆς σημασίαν, ὡς ταύτην ὁ ἀέμνηστος Βοίχχιος ὥρισεν. Κατὰ τὸν πατριάρχην τοῦτον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων φιλολογία εἶναι *das Wiedererkennen des Erkannten*, εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐγνωσμένων. Δὲν εἶναι μὲν ὑπὸ τινα ἔποψιν δημιουργικὴ ἐπιστήμη, οὔτε θηρεύει ὄλωσ νέας κατακτήσεις, ἀλλ' εἶναι συντηρητικὴ καὶ φρουρὸς τῶν ἤδη κεκτημένων, δὲν πλανᾶται πρὸς νέα κέρδη, ἀλλὰ φροντίζει πρὸς διάσωσιν καὶ διαίωμισιν τῆς ὑπαρχούσης οὐσίας. Εἰ μὴ ἡ ἐπιστήμη αὕτη τὸν εἰρημμένον σκοπὸν ἐπλήρου, τὸ ὅλον ἀνθρώπινον γένος ὡμοίαζε πρὸς ἄφρονα ἔμπορον, ὅστις Ὀδύσσειαν πλανῶν πρὸς μικροῦ κέρδους κτήσιον ἀναδεχόμενος τὴν πλουσίαν αὐτοῦ κληρονομίαν εἰς βέβαιον ὄλεθρον ἀφειδῶς καταλείπει. Κατὰ τὸν ὀρισμὸν λοιπὸν τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς ἡ φιλολογία οὔτε ἐξέτασις τῶν δύο κλασικῶν γλωσσῶν, οὔτε ταμειὸν καὶ θησαυρὸς παιδαγωγικῶν παραγγελημάτων, οὔτε ἄλλο τι

είναι, ὡς ἄλλοι σοφοὶ ἄνδρες ἐνόμισαν, ἀλλ' ἢ γνῶσις πάντων, ὅσα οἱ πρὸ ἡμῶν ἐγνώρισαν.

Βεβαίως ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ κλεῖς, εἶναι ἡ θύρα, δι' ἧς εἰς τὴν φιλολογίαν εἰσερχόμεθα, εἶναι τὸ τηλεσκόπιον, δι' οὗ τὰς ἀπείρους τοῦ χρόνου ἐκτάσεις διορθῶμεν, αὕτη ὅμως δὲν εἶναι φιλολογία, ἀλλ' ὄργανον τῆς φιλολογίας. Ἀναμφιλέκτως ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ γνησιωτάτη ἐκάστου λαοῦ εἰκὼν, ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἡ ὅλη φιλολογία, ἀλλὰ μόνον τῆς φιλολογίας μόνιον. Δικαίως ἡ φιλολογία καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ ἑλληνικὴ εἶναι τὸ σπουδαιότατον παιδεύμα τῶν νέων τῶν εὐγενεστάτων λαῶν, ὅμως διὰ τοῦτο δὲν καταβιβάζεται εἰς θεραπευτικὴν τῆς παιδαγωγικῆς, ἀλλὰ διαμένει ὡς αὐτοτελὴς καὶ αὐθύπαρκτος ἐπιστήμη. Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ οὐδεμίαν ἄλλην ὕλην, οὐδεμίαν ἄλλην τροφήν μέχρι τοῦδε ὑγιεινότεραν εὑρεν, ὅπως διαθρήψῃ τὰς ἀπαλὰς τῶν νέων ψυχὰς ἢ τὰ κλασικώτερα τῆς ἑλληνικῆς διανοίας προϊόντα, διὰ τοῦτο ὅμως ἡ φιλολογία δὲν εἶναι δούλη, ἀλλὰ τροφὸς καὶ μήτηρ τῆς παιδαγωγικῆς. Ἡ φιλολογία δὲν εἶναι τῶν παιδῶν διδάσκαλος, ἀλλὰ πασῶν τῶν ἡλικιῶν καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ὁ πλούσιος τοῦ παρελθόντος θησαυρός, εἶναι τὸ αἰώνιον τῶν νεκρῶν πνευματικῶν ταμεῖον. Ταύτης καθηγουμένης οἱ ἄνθρωποι γινώσκουσι τοὺς συγχρόνους διὰ τῶν τεθνεώτων καὶ μανθάνουσιν ἑαυτοὺς διὰ τῆς γνώσεως τῶν ἄλλων. Ὁρθῶς δ' ὁ μέγας γλωσσολόγος Max Müller εἶπεν, ὅτι σκοπὸς τῆς φιλολογίας ἐν τῇ ὑψίστῃ αὐτῆς σημασίᾳ εἶναι μόνον εἰς, τὸ διδάξαι τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἐν ᾧ διδάσκει, τί αὐτὸς ἦτον.

Ἄλλ', ὡς ἤδη ἡ φιλολογία ὠρίσθη, εἶναι μέγα τι καὶ πολυσύνθετον τὰς μικρὰς ἐνὸς ἀτόμου δυνάμεις ἀπείρους ὑπερβαίνον. Διὰ τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἀθνωμῶμεν διότι ἡ Βοικιανὴ φιλολογία δὲν εἶναι ἔργον ἐνὸς φιλολόγου, ἀλλ'

δλοκλήρου τοῦ κόσμου τῶν φιλολόγων. Εἶναι μὲν ἀπειρος, ἀλλὰ καὶ ἀπέλωσ διαιρεῖται καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις ἑνὸς ἀτόμου σύμμετρος ἀναδεικνύεται. Φερ' εἰπεῖν, διαιρεῖται εἰς ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν, εἰς κλασικὴν καὶ μὴ, εἰς Γαλλικὴν, Γερμανικὴν καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Εἶτα ἑκάστη τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους κλάδους καὶ αὐτὸς ἕκαστος τούτων εἰς μικροτέρους, μέχρις ὅτου καθίσταται ἀνάλογος πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ φιλολογικοῦ ἀτόμου.

'Ἄλλ' ἐν πάσαις ταύταις ταῖς φιλολογίαις ἡ ἑλληνικὴ διαπρέπει. Ἡ δὲ σπουδὴ ταύτης δικαίως τὰς ἐξοχωτέρας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διανοίας ἀπασχόλησε καὶ ἀπασχολεῖ. Αὕτη τὰ πυκνὰ τοῦ Μέσου αἰῶνος σκότι διεσκέδασεν, αὕτη τὸ τηλαυνῆς τῶν νεωτέρων χρόνων φῶς ἐπέχυσε καὶ αὕτη τοὺς περικλεεῖς τῶν ἡμετέρων αἰώνων ἀνδρας διεπαιδαγώγησεν. Διὰ ταῦτα οὐχ ἀτόπως ὁ ἐμὸς διδάσκαλος Βοίτκιος ἐξ ἔδρας ἔλεγεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶναι πρόγονοι μόνον τῶν νῦν Ἑλλήνων, ἀλλὰ πάντων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ Hegel καὶ ὁ Schelling, ὁ Göthe καὶ ὁ Schiller τοὺς ἀληθεῖς αὐτῶν προγόνους ἀνευρίσκουσιν οὐχ ἐν τοῖς Τεῦτοσιν, ἀλλ' ἐν τῷ Πλάτῳ καὶ τῷ Ἀριστοτέλει, τῷ Αἰσχύλῳ καὶ τῷ Σοφοκλεῖ. Ἐν γένει τοιμῶ εἰπεῖν, ὅτι μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος βαίνει καθ' εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν μελέτην τῆς κλασικῆς ταύτης φιλολογίας. Ἡ πρὸς ταύτην ὀλιγορῖα γεννᾷ γενικοὺς ἢ τοπικοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ζοφεροὺς Μεσαίωνας, ἡ δὲ σπουδὴ ταύτης ἀναδεικνύει ἀνδρας πρὸς τοὺς Πλάτῳνας καὶ τοὺς Ἀριστοτέλεις ἐφαμίλλους. Ὀνομάζω δὲ μόνον τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, διότι ἡ ῥωμαϊκὴ ἤτο μίμησις, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἦσαν οἱ *pontifices*, δι' ὧν ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰς τοὺς νεωτέρους διεβιάσθη.

Ἐντεῦθεν ἐξηγείται, ὅτι λαοί, οὓς ἀπὸ τῆς πατρίδος τοῦ Περικλέους χωρίζουσι

οὐρεά τε σκίοντα θάλασσά τε ἠγήεσσα

ἐπιμελῶς τὰ ἀθάνατα τῶν ἡμετέρων προγόνων μνημεῖα σπουδάξουσιν. Οὗτοι μελετῶντες τὰ ἑλληνικὰ γράμματα μανθάνουσι τοὺς νόμους τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἢ πάντων τῶν λαῶν ἢ τοῦλάχιστον τοῦ εὐγενεστάτου αὐτῶν καὶ γινώσκουσι τὰς τύχας καὶ τὰς περιπετείας αὐτοῦ. Ἐκαστον εἶδος τῆς ποιήσεως, ἕκαστον εἶδος τοῦ πεζοῦ λόγου, ἕκαστον τῆς φιλοσοφίας σύστημα ἐδημιουργήθη οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ἀρμονίας φυλῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ προσηκούσῃ ἐποχῇ καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰς πνευματικὰς τοῦ λαοῦ ἐκείνου ἀνάγκας. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ὁμοιάζει πρὸς τὸν Αἰσχύλειον Προμηθεά, ὅστις, ἀφ' οὗ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ θεῖον τῆς σοφίας πῦρ ἔκλεψε καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος παντοίας τέχνης ἐδίδαξε, προσεδέθη ἐπὶ τοῦ σκληροῦ τῆς δουλείας Καυκάσου. Πάσχει μὲν ὑπὸ τὰ δεσμά, ἀλλ' ἀναμένεται ὁ νέος Ἡρακλῆς. Δικαίως λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία θεωρεῖται ὡς κώδιξ τῶν νόμων τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ λαῷ δύναται τις νὰ ἴδῃ τούτους φυσικώτερον καὶ ἐναρμονιώτερον ἀναπτυσσομένους ἢ ἐν τῷ ἑλληνικῷ. Μόνον οὗτος ἀνεπτύχθη κατὰ φύσιν. Διότι τὴν τῶν ἄλλων λαῶν ἀνάπτυξιν ἐξωτερικὰ τοῦ πνεύματος ἐπιδρῶμαί διετέραξαν. Βεβαίως καὶ ἐπὶ τούτου ὁμοιοὶ λαοὶ ἐπέδρασαν, ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἦτο τοσοῦτον μικρὰ καὶ ἀσθενής, ὅσον καὶ ἡ πνευματικὴ ἐκείνων ἀνάπτυξις. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα συνεκλείσθη ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἰδίου μεγαλείου καὶ δὲν ἤκουε τοὺς χελιδουίζοντας τῶν ἄλλων λαῶν φθόγγους.

Δὲν προτίθεμαι διὰ μακροτέρων οὔτε τὴν φιλολογίαν νὰ ὀρίσω, οὔτε τὴν σπουδὴν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων νὰ ἐπαι-

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

*νέσω, ἀλλὰ μόνον ἐσκόπουν δι' ὀλίγων λέξεων νὰ δεῖξω, ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἔχει ὑψηλότερον σκοπὸν καὶ εὐγενεστέραν σημασίαν, ἢ ὅσον κοινῶς πιστεύεται. Τὰ ἀριστοτεχνήματα τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας δὲν εἶναι ψυχρὸν ταμεῖον ἀπηρ-
 χαιωμένων λέξεων, ἀλλ' αἰώνιοι διδάσκαλοι τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Πρὸ πάντων τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ οἱ σύγχρονοι τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Σοφοκλέους ἀνέπτυξαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον οὐδεὶς λαὸς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ δράμα, ὅπερ ἐρμηνεύομεν. Ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκδόσεσί μου οὕτω καὶ ἐν τῇδε τῆς Ἀντιγόνης προσε-
 θέμην παντοειδῆς σημειώσεις, οἷον κριτικὰς, γραμματικὰς, ἱστορικὰς, αἰσθητικὰς καί, καθ' ὅλου εἰπεῖν, πᾶν, ὅτι συμ-
 βάλλεται πρὸς πληρεστέραν τοῦ Φειδίου τῆς δραματικῆς τέχνης κατάληψιν. Τὸ ἔργον μου δὲν ἐμέτρησα πρὸς οὐδεμίαν τάξεω-
 τὰς διανοητικὰς δυνάμεις, ἀλλ' ἐπειράθην, ὅπως κατὰ τὸ ἐνὸν καταστήσω τὴν ἐκδοσίν μου χρήσιμον εἰς πλείονας κύκλους ἀναγνωστῶν. Ἄν ὁ δεινὸς γραμματικὸς ψέξῃ με, ὅτι κατέ-
 σπειρα πολλὰς γραμματικὰς σημειώσεις, ἂν ὁ ποιητῆς δὲν ἀρέσκηται εἰς τὰς ψυχρὰς τῆς κριτικῆς παρατηρήσεις καὶ ἂν ὁ ἀδαὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπεθύμει πλείονων ἐρμηνευ-
 τικῶν, ἕκαστος τούτων ἄς ἐνθυμηθῇ, ὅτι ἡ ἐκδοσίς μου δὲν ὤρισθη πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἄλλ' εἶναι ἄρᾳ γε δύσκολον νὰ λαμβάνῃ ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ χρήσιμον; Πολλαχοῦ διέτριψα περὶ τὸ κριτικὸν μέρος, διότι τὸ κείμενον εἶναι ἐν τοῖς μάλιστα διεφθαρμένον. Ἐκαστος δ' ὅμως θέλει παρατη-
 ρήσει, ὅτι εὐσεβῶς μετεχειρίσθην τὰς ἀρχαίας γραφὰς σπα-
 νίως εἰς διορθώσεις καταφυγῶν, ὡσάκις μάλιστα ἀνάγκη τοῦτο ἐπέβαλλεν. Ἡ γλώσσά μου κατὰ τὸ ἐνὸν εἶναι ὁμαλὴ καὶ καθαρὰ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀρχαιοπρεπής. Ἴσως ἀρχαιοπρεπεστέρα γλώσσα ἡδύνατο ἐν πολλοῖς νὰ καταστήσῃ τὰς ἐκφράσεις μου βραχυτέρας, ἀλλ' ἀπέφυγον ταύτην, ὅπως τοῖς πᾶσι γέ-*

νομαι προσιτός Ἐχω δὲ τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ἐρμηνεύειν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς δι' ἀρχαίας γλώσσης σημαίνει ἐξηγεῖν τὰ ἀγνωστα διὰ τῶν ἀγνώστων. Ὅπως δὴποτε κατὰ τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις ἐπραξα πᾶν τὸ ἐπ' ἐμοί, ὅπως τὴν ἐκδόσιν μου ἀναδείξω χρησιμωτέραν εἰς τοὺς ἡμετέρους ὁμογενεῖς. Ἦν δέ τις νομίξῃ, ὅτι δύναται νὰ ποιήσῃ κρείττονας ἐκδόσεις, ἄς δημοσιεύσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ πεποιθώς, ὅτι οὗτος ἐμὲ πρῶτον θέλει ἔχει ἐπαινέτην καὶ εἰλικρινῆ θαναμαστήν. Ὅσοι ὅμως διὰ λόγων κενῶν ἑαυτοὺς ὡς σοφοὺς ὑποδεικνύοντες τὰ τῶν ἄλλων κακίζουσιν, εἰς τούτους καὶ τοὺς ὕθλους αὐτῶν οὐδόλως προσέχω τὸν νοῦν γινώσκων, ὅτι τοιοῦτους τιμὰς εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ ἡμέτερος ποιητὴς εἰπὼν ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ:

Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
ἢ γλώσσαν, ἢν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
οὔτοι διαπυχθέντες ὠφθησαν κενοί.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

O. F. Gruppe, *Die tragische Kunst der Griechen*, Berlin 1834.

F. W. Ullrich, *über die Religiöse und Sittliche Bedeutung der Antigone des Sophocles*, Hamburg 1853.

Hermann Köchly, *Ueber Sophocles Antigone*, Dresden 1844.

Th. Bergk, *Griechische Literaturgeschichte*, Berlin 1884.

I. L. Klein, *Geschichte des Drama's*, Leipzig 1865.

F. W. Schmidt *Kritische Studien zu den Griechischen Dramatikern nebst einem Anhang zur Kritik der Anthologie*, Berlin 1886.

Hasper, *Die Feinheit der Oekonomie und der Charakterzeichnung in den einzelnen Dramen des Sophokles und der Kern der sittlichen Anschauung des Dichters*, Glogau 1881.

C. Wex, *Sophoclis Antigona*, Lipsiae 1829.

Carl. Gottlob. Erfurdt, *Antigona*, Lipsiae 1830.

August Böckh, *Sophocles Antigona*, Berlin 1843.

August Jacob, *Sophocles Antigona*, Berlin 1849.

Georg. Thudichum zu *Sophocles Antigone*, Darmstadt 1850.

Eduardus Wunderus, *Sophoclis Tragoediae, editio quinta, quam curavit N. Weeklein*, Lipsiae 1878.

Ed. Tournier, *Σοφοκλέους Τραγωδίαι*, Paris 1867.

G. Dindorfii, *Sophoclis tragoediae superstites*,
Oxonii 1860.

N. Wecklein, *die Tragödien des Sophocles zum
Schulgebrauch mit erklärenden Anmerkungen
versehen*, München 1887.

Custav Volff, *Sophocles, vierte Auflage, bearbei-
tet von Ludwig Bellermann*, Leipzig, 1885.

F. W. Schneidewin, *Sophokles, neunte Auflage
besorgt von August Nauck*, Berlin, 1887.

C. Schmelzer, *Sophokles Tragödien, dritter Band
Antigone*, Berlin, 1885.

Georg Kern, *Sophokles Antigone*, Gotha 1888.

Δημήτριος Χ. Σεμιτέλος, *Σοφοκλέους τραγωδίαι διώρ-
θωσε και εξηγήσατο, τόμος πρώτος 'Αντιγόνη' Αθήνησιν* 1887.

Α. Πάλλης, *Σοφοκλέους 'Αντιγόνη μετὰ κριτικῶν ὑπο-
μνημάτων, ἐν 'Αθήναις* 1885.

Fr. Ellendt, *Lexicon Sophocleum*, Berolini 1852.

Ἐγγραφοὺν ἐν 'Αθήναις τῇ πρώτῃ Μαρτίου 1891.

Κωνσταντίνος Ν. Αφειδίου

3^η εκδ. 1914-24. 1^η εκδ. 1900.
Αθήναι 21 Ιουλίου 1900

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ

ΣΟΦΟΚΛΕΑ

ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΝ ΑΥΤΟΥ ΤΕΧΝΗΝ

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διαιροῦνται εἰς τρία μεγάλα γένη, τὸ ἔπος, τὸ μέλος καὶ τὸ δράμα, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπεικονίζει τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, τὸ δὲ δευτέρου τὸν ἐσωτερικόν. Ὁ μὲν ἐπικός ποιητὴς ἀφηγεῖται τοὺς τε λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν δρώντων προσώπων μῆτε τὰ ἴδια πάθη ἐκφράζων, μῆτε βαθὺ βλέμμα εἰς τὰ πόρρω αἰτία ὀπίστων, μῆτε τοὺς μίτους τῆς ἀνθρωπίνης τύχης καὶ τῶν ἀνθρωπίνων περιπετειῶν παρακολουθῶν, ὁ δὲ λυρικός τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον γνωστὸν προὑποτιθεὶς μετὰ πάθους ποιεῖ γνωστὰς τὰς κινήσεις τὰς παραγομένας ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου ἐκ τῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπιδράσεως. Ἐν μὲν τῷ ἔπει αἱ γραμμαὶ ἄγονται ἐκ τῆς περιφέρειας πρὸς τὸ κέντρον, ἐν δὲ τῷ μέλει τὸ κέντρον κατέχεται καὶ ἐκ τούτου ἄγονται αἱ γραμμαὶ πρὸς τὴν περιφέρειαν. Τὸ μὲν ἔπος ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν, τὸ δὲ μέλος κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ παρὸν ἢ τὸ μέλλον. Ἡ διάκρισις αὕτη ἔχει ὡς βάσιν μόνον τὸ ἠρωϊκὸν ἔπος, οὐδ' ὁ γνησιώτατος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ Ὅμηρος, οὐχὶ δὲ τὸ διδακτικόν, ὅπερ ἀντιπροσωπεύει ὁ Ἡσίοδος. Διότι ὁ μὲν πρῶτος τὰ ἴδια αἰσθήματα ῥυθμίζει κατὰ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον,

οὐ ἢ ἀκριβῆς ἀπεικόνισις εἶναι τὸ μόνον πρόβλημα, ὃ δὲ δεύτερος πειροᾶται, ὅπως μεταβάλλῃ τοῦτο κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ.

Τὸ ἔπος λοιπὸν καὶ τὸ μέλος ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὸν λόγον, ὃν ἔχει ὁ κόσμος πρὸς τὸ ἐγὼ καὶ τὸ ἐγὼ πρὸς τὸν κόσμον. Τὰ δύο ταῦτα μεγάλα τῆς ποιήσεως γένη κατ' ἀρχὰς ἦσαν παρεμφερῆ πρὸς ἄλληλα καὶ δὲν διεστέλλοντο οὕτως ἀποτόμως, ὡς μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν· διότι τὰ νήπια κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλληλα, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων, ὅταν ταῦτα ἀναπτυχθῶσι. Ἄφ' οὐ δ' ὅμως τὰ εἰρημένα γραμματολογικὰ νήπια ἐφθασαν εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν, συνεξέυχθησαν καὶ συζευχθέντα παρήγαγον τρίτον γένος τῆς ποιήσεως, τὸ δράμα. Τὰ δύο πρῶτα τῆς ποιήσεως γένη, ἅτε ἐν τῇ δημιουργικῇ τῶν Ἑλλήνων ἡλικίᾳ παραχθέντα, εἶναι μᾶλλον φυσικὰ προϊόντα, τὸ δὲ τρίτον μᾶλλον τεχνικόν. Ἐν τῷ δράματι ὁ μὲν διάλογος ἀνῆκει εἰς τὸ ἔπος, ὃ δὲ χορὸς εἰς τὸ μέλος. Τὸ τεχνικὸν τοῦτο γένος δὲν εἶναι μὲν πρωτότυπον, ἀλλὰ περιέχει τὰ στοιχεῖα ἀμφοτέρων καὶ εἰς ἁρμονίαν ἄγει τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ὃν ἀντιπροσωπεύει τὸ ἔπος, πρὸς τὸν ἐσωτερικόν, ὃν ἐκπροσωπεύει τὸ μέλος. Ἐν ᾧ ἐκάτερον τῶν εἰρημένων γενῶν ἔχει τι μονομερές, τὸ δράμα εἶναι τι τέλειον, οἶονεὶ μικρόκοσμος. Ἡ ἔνωσις ὅμως τῶν δύο γραμματολογικῶν γενῶν δὲν ἐγένετο δι' ἐπικαταλογισμοῦ, ἀλλ' ἐκ τύχης καὶ κατὰ φύσιν. Ἡ δὲ φύσις, ὡς πάντοτε, συνεβούλευσε τοῖς Ἑλλησι, τί ἔπρεπε νὰ πράξωσιν ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν.

Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας οἱ διθυραμβικοὶ ἐχόρευον τὸν κύκλιον χορὸν περὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διονύσου, ὡς πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἐνταῦθα ὁ Θέσπις κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ χορευταὶ ἀνεπαύοντο, ὑποκρινόμενος πρόσωπα τοῦ μυθικοῦ κόσμου τὸ φιλοπερίεργον τῶν Ἀθηναίων

ἐκέντριζεν. Τὰ πρῶτα ταῦτα τῆς δραματικῆς τέχνης πειράματα ἐγένοντο ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ὁ Σόλων ἦτο ἡδὴ γέρον. Ἐπειδὴ δ' ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος νομοθέτης καὶ ἐν τῷ γήρατι ἦτο φιλήκοος καὶ φιλομαθής, παρέστη θεατῆς τῆς ὑποκρισεως τοῦ Θέσπιδος. Πόσον ἐξεπλάγη ὁ ἀρχαιοπρεπὴς ἐκείνος γέρον, ὅτε εἶδε τὸν Θέσπιν ὑποκρινόμενον! Πλησιάσας εἰς τὸν ὑποκριτὴν ἠρώτησεν αὐτόν, ἂν δὲν αἰσχύνηται πρὸ τοσοῦτων θεατῶν τηλικαῦτα ψευδόμενος. Ὁ Θέσπις ἀπεκρίνατο, ὅτι δὲν εἶναι κακόν, ἂν μετὰ παιδιᾶς λέγῃ καὶ πρόσῃ τὰ τοιαῦτα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ σεμνὸς ἐκείνος νομοθέτης ἐπάταξε τὴν γῆν διὰ τῆς βακτηρίας ἐπειπών, ὅτι τὴν παιδιὰν ταύτην ἐπαινοῦντες καὶ τιμῶντες ταχέως θέλομεν εὐρεῖ ἐν τοῖς συμβολαίοις¹. Ὁ Πλούταρχος, ἐξ οὗ τὴν εἰδησιν ταύτην ἠντλήσαμεν, φέρεται ὡς θηρευτῆς ἀνεκδότων καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ ἱστορήματος ἀμφισβητεῖται, ὅμως δὲν ἀπάδει πρὸς τὸ ἡθικὸν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου πολιτικοῦ ἦθος.

Ἴσως ὁ Σόλων διὰ τοῦ ἐλέγχου ἐκείνου ἐσκόπει, ὅπως ὑπαινεθῆ τὸν δημοκράτα Πεισίστρατον, ὅστις ὑποκρινόμενος, ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐπιβουλεύονται αὐτῷ, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα δώσωσιν αὐτῷ κορνηφόρους ὡς σωματοφύλακας². Ὁ Πεισίστρατος διὰ τούτων τὴν ἀκρόπολιν καταλαβὼν ἐγένετο τύραννος τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν ᾧ ταῦτα ἐμνησαντο ὁ τυραν-

¹) Πλούτ. ἐν Βίῳ Σόλωνος 29.

²) Ἡρόδοτ. I, 59 " τρωματίας ἐωυτὸν τε καὶ ἡμιόνους ἤλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος ὡς ἐκπεφηνῶς τοὺς ἐχθρούς, οἳ μιν ἐλαύοντα ἐς ἀγρόν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δηθὲν, ἐδέετό τε τοῦ δήμου φυλακῆς υἱος πρὸς αὐτοῦ κρηῆσαι, πρότερον εὐδοκίμησας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένη στρατηγίῃ, Νισαίαν τε ἐλὼν καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς ἔδωκε οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας, τοῦτους οἱ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορνηφόροι δὲ ἕλων γὰρ κορῆνας ἔχοντες εἰποντο οἱ ὄπισθε. Συνεπιστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. „ Ἀριστοτέλ. Ἀθην. Πολιτ. κεφ. 14.

νησείων δημοκόλαξ, ὁ κοῦφος τῶν Ἀθηναίων λαὸς ἐπλανᾶτο, ἀλλ' ὁ Σόλων τὸν σκοπὸν ἐκείνου ἐννοήσας καὶ ἐγγὺς ἐλθὼν εἶπεν, ὅτι κακῶς ὑποκρίνεται τὸν Ὀμηρικὸν Ὀδυσσεῖα, ὅστις αἰκισάμενος ἑαυτὸν ἠπάτησεν οὐχὶ τοὺς πολίτας, ἀλλὰ τοὺς πολεμίους¹. Ὁ αὐτὸς Πεισίστρατος φηγὰς ὦν καὶ πρὸς τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ ἀντίπαλον Μεγακλέα διαλλαγῆς δι' ὑποκρίσεως αὐτῆς κατέλαβε τὴν τυραννίδα. Παραλαβὼν γυναῖκα εὐσωμον καὶ εὐειδῆ καὶ εἰς ἄρμα ἐμβαλὼν ἤλαυνε μετὰ τοῦ Μεγακλέους εἰς τὸ ἄστυ κήρυκας προπέμψας, ὅτι δῆθεν κατάγεται ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἀθηναίης². Ἐκ τῶν εἰρημένων τεκμηριοῦται, ὅτι ἡ ὑπόκρισις ἐν Ἀθήναις ἦτο συνήθης. Οὐδὲν δὲ τὸ παράδοξον, ὅτι ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ Θέσπιδος, ὅπως ῥίψη τὰ πρῶτα τοῦ δράματος σπέρματα. Ἄλλως ἐν αὐτῇ τῇ διθυραμβικῇ ὀρχήσει ὑπῆρχον πολλὰ δραματικὰ στοιχεῖα. Διότι οἱ τὸν κύκλιον χορὸν ὀρχούμενοι, ἅτε σατύρους ὑποκρινόμενοι, ἀναγκαίως εἰς τούτους μετεμορφοῦντο.

Ἀπὸ τοῦ Θέσπιδος (536 π. Χ.) μέχρι τοῦ Ποσειδίπ-

¹) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Σόλωνος 30 "Ἐπεὶ δὲ κατατρώσας αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Πεισίστρατος ἦκεν εἰς ἀγορὰν ἐπὶ ζεύγους κομιζόμενος καὶ παρώξυνε τὸν δῆμον ὡς διὰ τὴν πολιτείαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπιβεβουλευμένος, καὶ πολλοὺς εἶχεν ἀνανακτοῦντας καὶ βοῶντας, προσελθὼν ἐγγὺς ὁ Σόλων καὶ παραστάς· οὐ καλῶς, εἶπεν, ὦ παῖ Ἰπποκράτους, ὑποκρίῃ τὸν Ὀμηρικὸν Ὀδυσσεῖα· ταῦτα γὰρ ποιεῖς τοὺς πολίτας παρακρουόμενος, οἷς ἐκεῖνος τοὺς πολεμίους ἐξηπάτησεν αἰκισάμενος ἑαυτὸν".

²) Ἡρόδοτος. β. 60 "Ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανεῖ ἦν γυνὴ τῆ οὐνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ τεσσέρων πηγῶν ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους καὶ ἄλλως εὐειδῆς. Ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανοπλίῃ ἐς ἄρμα ἐοβιβάσαντες καὶ προδέξαντες σχῆμα οἷον τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φανεῖσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ λέγοντες τοιάδε . . . "Ὁ Ἀθηναῖοι, δέξασθε ἀγαθὸν νόμον Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναῖα τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα κατάγει ἐς τὴν ἐσωτῆς ἀκρόπολιν". Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτὰ δὲ ἐξ τε τοὺς δήμους φάτις ἀλίκετο ὡς Ἀθηναῖα Πεισίστρατον κατάγει καὶ ἐν τῷ ἀστυ πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν προσεῦχοντὸ τε τὴν ἀνθρώπων καὶ ἐδέκοντο Πεισίστρατον".

που¹ (250 π. Χ.) ἤμασαν περὶ τοὺς 150 δραματικούς ποιητάς, οἵτινες κατὰ τινα μέτριον ὑπολογισμόν ἐποίησαν περὶ τὰ 3350 δράματα, ἐξ ὧν 1468 τραγωδίας καὶ σατυρικά δράματα καὶ 1882 κωμωδίας. Ἐν ληφθῆ ὑπ' ὄψει, ὅτι ὑπὸ τὸν χθαμαλὸν τῆς Ἀκροπόλεως βράχον ἐν βραχεῖ διαστήματι χρόνου καὶ μόνον ἐν ταῖς τέσσαρσιν τοῦ Διονύσου ἑορταῖς παρήχθη τοσαύτη πληθὺς ἀριστοτεχνημάτων, καὶ ἡ ψυχροτέρα διάνοια ὀφείλει νὰ θαυμάσῃ τὴν καταπληκτικὴν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν Ἀθηναίων δύναμιν.

Ἐν τῷ ἀστερόεντι τούτῳ τῆς δραματικῆς τέχνης οὐρανῷ διαλάμπει ὁ Σοφοκλῆς, οὗ ὁ βίος συμπύπτει τῇ ἀκμῇ τῆς Ἑλλάδος. Ἄν δύναται μὲν νὰ ὀρισθῆ ἀκριβῶς τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ὅμως μετὰ τινος πιθανότητος εἰκάζεται, ὅτι ἐγεννήθη τὸ 493 π. Χ. ἐν Κολωνῷ τῷ Ἰππέλῳ, δηλαδὴ ἦτο νεώτερος τοῦ Αἰσχύλου κατὰ τριάκοντα περίπου ἔτη. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σόφιλος² λέγεται μὲν μαχαιροποιός, ὅμως πρέπει νὰ νοῆται, ὅτι εἶχεν ἐργοστάσιον, ἐν ᾧ δοῦλοι εἰργάζοντο πρὸς κατασκευὴν μαχαιρῶν³, ὡς τοῦτο δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς εὐπορίας αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀνατροφῆς, ἣς ἔτυχεν ὁ υἱός. Διδάσκαλον ὁ ἡμέτερος τραγικός ἔσχε τὸν περιφανέστατον τῆς ἐποχῆς μουσικόν, Ἀάμπρον τὸν Ἐρμιονέα, ὅστις ἐν τῇ καθολικῇ λυρικῇ τῶν Ἑλλήνων ποιήσει κατέχει τὴν αὐτὴν ὑψηλὴν θέσιν, ἣν καὶ ὁ Πίνδαρος, ὁ Σιμωνίδης καὶ ὁ Βακχυλίδης. Φαίνεται, ὅτι καλῶς ταύτην ἐξε-

¹) Ὁ κωμικός Ποσειδίππος γεννηθεὶς ἐν Κασσανδρείᾳ τῆς Μακεδονίας ἤμασε μετὰ τὸν Μένανδρον.

²) Τὸ ὄνομα εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ σοφός, ὡς τὸ Μέγίλλος, Κύριλλος Ἀρχιλλος κτλ.

³) Westermann, Βιογράφοι: σελ. 126 "Σοφοκλῆς τὸ μὲν γένος ἦν Ἀθηναῖος, υἱὸς δὲ Σοφίλου, ὃς οὔτε, ὡς Ἀριστοξένος φησι, τέκτων ἢ χαλκεὺς ἦν, οὔτε ὡς Ἴσιρος, μαχαιροποιὸς τὴν ἐργασίαν, τυχὸν δ' ἐκέκτητο δούλους χαλκεῖς ἢ τέκτονας".

παιδεύθη· διότι μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην τῶν Ἑλλήνων περὶ τὸ τρόπαιον γυμνὸς καὶ ἀηλιμμένος ἐξῆρχε τῶν ἐπινικίων¹. Εἶναι δ' ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ὁ βίος τῶν τριῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος τραγικῶν συνδέεται μετὰ τῆς κοσμοϊστορικῆς ἐκείνης ναυμαχίας. Ὁ μὲν Μαραθωνομάχος Αἰσχύλος ἀνδρείως ἠγωνίσαστο πρὸς τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐξῆρχε τοῦ χοροῦ, τοῦ δὲ Εὐριπίδου οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ πρῶτον εἶδον τὰς τηλαυγείας τῆς εὐκλειοῦς ἐκείνης ἡμέρας ἀκτίνας. Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ υἱὸς τοῦ Σοφίλλου ἐγίνωσκε καλῶς μουσικὴν, ἔνεκα τῆς ἀσθενείας τῆς φωνῆς δὲν παρίστατο ἐν τῇ σκηνῇ ὡς πρωταγωνιστής, καθ' ἃ ἦτο ἔθος, ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θαμύριδος, ἐν ἣ ἐκιδάρισεν². Τούτου ἔνεκεν ἐν τῇ ποιικίῃ στοᾶ ὑπῆρχεν εἰκὼν τοῦ ποιητοῦ φέροντος ἐν χερσὶ κιθάραν. Πρὸς τούτοις ὁ ἀνώνυμος τοῦ Σοφοκλέους βιογράφος παραδίδει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ Αἰσχύλου τὴν τραγωδίαν. Διὰ τῆς φράσεως ὅμως ταύτης δὲν πρέπει νὰ νοῶμεν, ὅτι οὗτος ἔσχε διδάσκαλον τὸν ἐν Μαραθῶνι ἀγωνισόμενον τραγικόν, ἀλλὰ μόνον, ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν δραμάτων ἐκείνου ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς διανοίας καὶ τῆς ποιήσεως τοῦ νέου ποιητοῦ. Καὶ ἐν ταῖς σφριζομέναις τραγωδίαις ἡ κριτικὴ δύναται ἔτι καὶ νῦν νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς πολλὴν μὲν ὄλην, ἀπείρους δ' εἰκόνας καὶ ἐπιτυχεῖς μεταφορὰς ἐκ τῶν δραμάτων τοῦ πρεσβυτέρου ποιητοῦ ἤντησεν. Ἡ παιδευσίς ὅμως τοῦ Σοφοκλέους ἦτο τόσῳ διάφορος τῆς τοῦ Αἰσχύλου, ὅσῳ διάφορος ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ Μιλτιάδου πρὸς τὴν τοῦ Περικλέους.

¹) Westermann σελ. 127 "Ἐδιδάχθη δὲ τὴν μουσικὴν παρὰ Λάμπρῳ, καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν Ἀθηναίων περὶ τρόπαιον ὄντων μετὰ λύρας γυμνὸς ἀηλιμμένος τοῖς παινεῖζοισι τῶν ἐπινικίων ἐξῆρχεν."

²) Αὐτόθι σελ. 127 "Φασὶ δ' ὅτι καὶ κιθάραν ἀναλαβὼν ἐν μόνῳ τῷ Θαμύριδι ποτε ἐκιδάρισεν, ὅθεν καὶ ἐν τῇ ποιικίῃ στοᾶ μετὰ κιθάρας αὐτὸν γεγράφθαι."

Οἱ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐν Μαραθῶνι ἀγωνισάμενοι εἶχον μὲν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα φλογεράν, ἀλλ' ἔστεροῦντο τῆς εὐρείας ἐκείνης παιδεύσεως, ἣς ἔτυγον οἱ σύγχρονοι τοῦ μεγάλου ἐκείνου πολιτικοῦ. Μετὰ τὴν ἦτταν τῶν βαρβάρων ἀριστοτέχναι, σοφισταὶ καὶ φιλόσοφοι ἐκ πασῶν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων εἰς τὴν πόλιν τοῦ Περικλέους συρρέοντες τὰ τε ὄρια τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐξέτεινον καὶ τὰ προϊόντα τῆς φύσεως εἰς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης ὑπέβαλλον. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Αἰσχύλος διαπρέπει κατὰ τὴν φύσιν, ὁ δὲ Σοφοκλῆς κατὰ τὴν τέχνην. Τὴν διαφορὰν ἐγίνωσκε καὶ αὐτὸς ὁ Σοφοκλῆς λέγων πρὸς τὸν πρεσβύτερον ποιητὴν· εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖς, ἀλλ' οὐκ εἰδώς γε¹. Ὅπως ἐν ᾧ ἡ ὑψίπορος τοῦ Αἰσχύλου φαντασία ἐπέδρα ἐπὶ τῶν θεατῶν διὰ τοῦ θανμαστοῦ καὶ τοῦ ἀσυνήθους, ἔκρουε τὰ ὅλα καὶ προσέβαλλε τοὺς ὀφθαλμούς, ἡ τέχνη τοῦ Σοφοκλέους ἐσκόπει, ὅπως ἀποκαλύψῃ τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον μετὰ τῶν ποικίλων κινήσεων τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν. Καθ' ὅλον εἰπεῖν, ὁ υἱὸς τοῦ Σοφίλλου ἀπὸ τοῦ ὑπερφυσικοῦ ὕψους καὶ τῆς ἀσθηρᾶς τοῦ Αἰσχύλου σεμνότητος κατέβη εἰς τὸ κομψὸν τῆς τέχνης τῶν συγχρόνων.

Ὡς ὁ Σοφοκλῆς διέφερε τοῦ Αἰσχύλου, οὕτω καὶ οἱ ἡλικιωταὶ τούτων· Ὁ ἀγὼν ἐκρίθη ἐν τῇ πρώτῃ διδασκαλίᾳ τοῦ νέου τραγικοῦ, τὸ 28ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγοντος. Ὅτε ὁ Αἰσχύλος ἐδίδασκε τὴν Οἰδιπόδειαν αὐτοῦ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἠγωνίζετο πρὸς τοῦτον, οἱ θεαταὶ διηρέθησαν εἰς δύο, ἐξ ὧν οἱ μὲν πρεσβύτεροι προετίμων τὸν Μαραθωνομάχον αἰτόν, οἱ δὲ νεώτεροι ἐπεδοκίμαζον τοὺς νεωτερισμοὺς τοῦ νέου ἀριστοτέχνου. Φιλονεικίας δ' ἐγεφθείσης ὁ ἀρχὼν Ἀφειρίων δὲν ἐκλήρωσε τοῦ ἀγῶνος κριτὰς, ἀλλὰ τὸν Κίμωνα ἐλθόντα εἰς τὸ θέατρον, ἵνα προσενέγκῃ σπονδὰς εἰς τὸν θεόν,

¹) Ἀθῆν. I, 22 B. καὶ 428 B. Στοιβ. ἐν Ἀνθολογ. 18, 33.

ἠνάγκασεν αὐτὸν μετὰ τῶν συστρατῆρων, ὅπως κρίνη τὸν ἀγῶνα¹. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Κίμων ἐπανήρχετο ἐκ Σκύρου, ἀλλ' εἶναι πολλὸ πιθανωτέρα ἢ γνώμη τοῦ Krüger, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου τὰς σπονδὰς ἐτέλει διὰ τὴν περιφανῆ νίκην τῆς τε ναυμαχίας καὶ πελομαχίας, ἃς ὁ περικλεῆς Ἀθηναῖος στρατηγὸς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἠγωνίσαστο. Ὅπως δὲ ποτε ὁ Κίμων εἰς τὴν γενεὰν τῶν Μαραθωνομάχων μὴ ἀνήκων προετίμησε τὴν τέχνην τοῦ Σοφοκλέους τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος δὲν ἔκρινε δύο ποιητάς, ἀλλὰ δύο γενεὰς καὶ δύο ποιήσεως σχολάζ.

Ἐπιτηθεῖς τραγικὸς τὴν ἦταν βαρέως φέρων ἀπῆλθεν εἰς Συρακούσας, ἐνθα ἐδίδαξε πολλὰ δράματα. Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ πλείστοι καὶ μέριστοι τῆς ἀρχαιότητος ποιηταὶ ἀπεδήμουν πρὸς ξένους τυράννους, ὡς ὁ Ἀνακρέων, ὁ Πίνδαρος, ὁ Σιμωνίδης, ὁ Βακχυλίδης, ὁ Εὐριπίδης καὶ ἄλλοι, ὁ δημοκρατικὸς Σοφοκλῆς ἀπέκρουσε προσκλήσεις πολλῶν ἡγεμόνων, οἷτινες ἐκάλουν τοῦτον εἰς τὰς ἐαυτῶν αὐλάς. Ὁ φιλαθηναϊκὸς οὗτος ποιητὴς ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς, ὅτι ὁ πορευόμενος πρὸς τυράννους γίνεται δοῦλος αὐτῶν².

Ὁ βίος τοῦ ἀριστοτέχνου τούτου ἀνήκεν ὅλως τῇ πόλει τῶν Ἀθηναίων, ἣν οὐ μόνον ἐδίδασκε διὰ τῶν τραγωιδιῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ὑπηρετεῖ. Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος παραδίδει, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς εὐδοκιμήσας ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς

¹) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. Κεφ. 8 "Πρώτην γὰρ διδασκαλίαν τοῦ Σοφοκλέους εἶνε νέου καθέντος, Ἀμφικρίων ὁ ἄρχων, φιλονεικίας οὔσης καὶ παρατάξεως τῶν θεατῶν, κριτὰς μὲν οὐκ ἐκλήρωσε τοῦ ἀγῶνος, ὡς δὲ Κίμων μετὰ τῶν συστρατῆρων παρελθὼν εἰς τὸ θέατρον ἐποίησαστο τῶν θεῶν τὰς νενομισμένας σπονδὰς, οὐκ ἀφῆκεν αὐτοὺς ἀπελθεῖν, ἀλλ' ὀρκώσας ἠνάγκασε καθίσαι καὶ κρίναι δέκα ὄντας ἀπὸ φυλῆς μιᾶς ἕκαστον."

²) Απόσπ. 788

"Ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται, κείνον ὅτι δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μὲν."

Ἀντιγόνης ἤξιώθη τῆς κατὰ τῶν Σαμίων στρατηγίας¹. Τότε οἱ Σάμιοι ἤρριζον πρὸς τοὺς Μιλησίους περὶ τῆς Πριήνης, ἐπειδὴ δ' οὗτοι ἠτιῶντο ὑπ' ἐκείνων, οἱ Μιλησιοὶ ἤτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες εἰς τὴν νῆσον μετὰ τεσσαράκοντα νεῶν πλεύσαντες, τὴν δημοκρατίαν ἀντὶ τῆς ὀλιγαρχίας κατασκευάσαντες, ὁμήρους τῶν Σαμίων πενήκοντα μὲν παῖδας, ἴσους δὲ ἄνδρας λαβόντες, οὓς κατέθετο ἐν Ἀθήμῳ, καὶ φρουρὰν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν². Οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὅμως τῆς Σάμου εὖρον προστασίαν παρὰ τῷ Πισσοῦθῳ, τῷ σατράπῃ τῶν Σάρδεων. Οὗτοι ἑπτακοσίους ἐπικούρους λαβόντες, τοῦ δήμου κρατήσαντες, τοὺς ὁμήρους ἐκ Ἀθήμων ἀφελόντες καὶ τοὺς φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς ἔρχοντας εἰς τὸν Πισσοῦθῳ ἐκδόντες παρεσκευάζοντο, ὅπως στρατεύσονται πάλιν κατὰ τῆς Μιλήτου. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τὰ γενόμενα μαθόντες ἀπέστειλαν αὐθις τὸν Περικλέα μετὰ τῶν συστρατῆρων, ὅστις τοὺς Σαμίους νικήσας πολιορκεῖ τὴν νῆσον αὐτῶν. Ἐν ᾧ δ' οὗτος εἶχεν ἀντεπεξέλθει κατὰ τοῦ Φοινικικοῦ στόλου, ὁ Σάμιος φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς Μέλισσος ἐξελθὼν καὶ τοὺς Ἀθηναίους νικήσας λύει τὴν πολιορκίαν. Ὁ Σουΐδας παραδίδει, ὅτι ὁ φιλόσοφος ἐνανμάχησε πρὸς τὸν ποιητὴν τῆς Ἀντιγόνης³, ὅπερ ὁ Böckh⁴ θεωρεῖ ἀπίθανον. Ὅπωςδήποτε οἱ Ἀθηναῖοι ἠττήθησαν. Ἐπανελθὼν δ' ὅμως ὁ Περικλῆς μετ' ὀλίγον ἐξεπολιόρκησε τοὺς Σαμίους, οἵτινες καθεῖλον τὸ τείχος, ἔδωκαν ὁμήρους, παρέδωκαν τὰς ναῦς καὶ ὑπέσχοντο, ὅπως τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου

¹) Ὑπόθεσις Ἀντιγόν. «Φασὶ δὲ τὸν Σοφοκλέα ἤξιῶσθαι τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας εὐδοκίμησαντα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης».

²) Θουκυδ. I, 115.

³) Σουΐδας ἐν λ'. Μέλισσος «Καὶ ἀντεπολιτεύετο δὲ Περικλεῖ, καὶ ἐπὲρ Σαμίον στρατηγῆσας ἐνανμάχησε πρὸς Σοφοκλῆν τὸν τραγικόν Ὀλυμπίαδι πδ'».

⁴) Ueber die Antigone des Sophocles, erste Abhandlung σελ. 135.

ἐκτίσωσιν. Ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἐπέμφθη μὲν ὁ Σοφοκλῆς ὡς στρατηγός, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε μᾶλλον γλυκὴν στόμα καὶ διαλλακτικὴν γλῶσσαν, ἢ στρατηγηματικὴν δεξιότητα, ὁ Περικλῆς, ὅστις ἐγίνωσκε νὰ ἀναθέτῃ ἐκάστῳ τὸ προσήκον, ἐπεμφεν αὐτὸν κατὰ τὸν χρόνον τῆς στρατηγίας εἰς διπλωματικὰς πρὸς τοὺς Χίους καὶ Λεσβίους διαπραγματεύσεις, ἃς ἔσπευεν ἢ ἐπιτυχία. Ἐν Χίῳ συνήντησεν αὐτῷ ὁ τραγικὸς Ἴων ὁ πρὸς πολλαῖς τραγωδίαις γράψας τὰς Ἐπιδημίας, ὧν μέγα ἀπόσπασμα διετήρησεν ἡμῖν ὁ Ἀθήναιος¹⁾. Ἐν τῷ

¹⁾ Ἀθῆν. XIII 603 E—604. “Ἴων ὁ ποιητὴς ἐν ταῖς ἐπιγραφόμεναις Ἐπιδημίαις γράφει οὕτως· “Σοφοκλεῖ τῷ ποιητῇ ἐν Χίῳ συνήντησα, ὅτε ἔπλεε ἐς Λέσβον στρατηγός, ἀνδρὶ παιδιώδεϊ παρ' οἶνον καὶ δεξιῷ. Ἐρμούλειω δὲ ξείνου οἱ ἐόντος καὶ προξένου Ἀθηναίων ἰσιωτῶνος αὐτῶν, ἐπιπαρὰ τῷ πῦρ ἑσπεῖος ὁ τὸν οἶνον ἐγγέων παῖς ἐρυνθριέων δήλος ἦν εἶπε τε· Βούλει με ἡδέως πίνειν; φάντος δ' αὐτοῦ, βραδέως τόνιν καὶ πρόσφερε μοι καὶ ἀπόφερε τὴν κύλικα. Ἔτι πολὺ μᾶλλον ἐρυνθρηόαντος τοῦ παιδὸς εἶπε πρὸς τὸν συγκατακείμενον, ὡς καλῶς Φρύγιχος ἐποίησεν εἶπας

λάμπει δ' ἐπὶ πορφυρέαις παρῆσι φῶς ἔροτος.

καὶ πρὸς τὸδε ἡμείφθη ὁ Ἐρετριεὺς γραμματίων ἐὼν διδάσκαλος· σοφὸς μὲν δὴ σὺ γε εἶ, ὦ Σοφοκλέες, ἐν ποιῆσι· ὅμως μέντοι γε οὐκ εὖ εἴρηκε Φρύγιχος πορφυρέας εἰπὼν τὰς γνάθους τοῦ καλοῦ. Εἰ γὰρ ὁ ζωγράφος χρώματι πορφυρῷ ἀναλείφει τοῦδε τοῦ παιδὸς τὰς γνάθους, οὐκ ἂν εἴη καλὸς φαίνοιο. Οὐδὲν γὰρ κατὰ τὸ καλὸν τῷ μὴ καλῷ φαινομένῳ εἰκάζειν. Ἀναγέλσας ἐπὶ τῷ Ἐρετριεῖ ὁ Σοφοκλῆς· οὐδὲν τὸδε σοὶ ἀρέσκει ἄρα, ὦ ξείνε, τὸ Σιμωνιδίῳ, κάρια δοκέειν τοιοῦτο Ἕλλησι εὖ εἰρησθαι

πορφυρέον στόματιος· ἴεῖσα φωνὰν παρθένος.

οὐδὲ ὁ ποιητὴς, ἔφη, λέγων χρυσοκόμαν Ἀπόλλωνα· χρυσαῖα γὰρ εἰ ἐποίησεν ὁ ζωγράφος τὰς τοῦ θεοῦ κόμας καὶ μὴ μελαίνας, χεῖρον ἂν ἦν τὸ ζωγράφημα. Οὐδὲ ὁ φῶς ὁδοδάκτυλον· εἰ γὰρ τις ἐς ὁδὸν χρῶμα βάρπει τοὺς δακτύλους, πορφυροβάφου χέρας καὶ οὐ γυναικὸς καλῆς ποιήσει. Ἐπιγελοσάντων δὲ ὁ μὲν Ἐρετριεὺς ἐρωπήθη τῇ ἐπειρατίζῃ, ὁ δὲ πάλιν τοῦ παιδὸς τῶν λόγων ἔχετο. Εἴτετοι γὰρ μιν ἀπὸ τῆς κύλικος κάρπος τῷ μικρῷ δακτύλῳ ἀπαιρεῖσθαι, εἰ κατορῶ τὸ κάρπος. Φάτις δὲ κατορῶν, ἄπο τοῖνυν φύσσειν αὐτό· ἵνα μὴ πλύνουτο ὁ δακτύλος εὖ. Προσαγωγόντος δ' αὐτοῦ τὸ πρόσσωπον πρὸς τὴν κύλικα, ἐγγυτέρω τὴν κύλικα τοῦ ἑαυτοῦ στόματος ἦγε, ἵνα δὴ ἡ κεφαλὴ τῇ κεφαλῇ ἀσσοτέρω γένηται. Ὡς δ' ἦν κάρια πλησίον περιβαλὼν τῇ χειρὶ ἐφήλησε. Ἐλικροτησάντων δὲ πάντων ξὺν γέλωτι καὶ

συγγραμμάτι τούτῳ ὁ Σοφοκλῆς εὐτραπέλως πᾶν διαλέγεται πρὸς τινα γραμμάτων διδάσκαλον περὶ αἰσθητικῶν ζητημάτων, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν ταῖς συναναστροφαῖς αὐτοῦ ἦτο εὐθυμος καὶ χαρίεις. Πλὴν τῆς ἀφηγήσεως ταύτης τοῦ Ἴωνος φέρονται καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα περὶ στρατηγίας τοῦ ποιητοῦ¹. Κατὰ τὸν Πλούταρχον² ὁ Νίκιας ἠρώτησε τὸν Σοφοκλέα, ἵνα οὗτος εἴπῃ γνώμην ἅτε ὁ πρεσβύτερος τῶν συστρατῆρων, ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη, ἐγὼ παλαιότατός εἰμι, σὺ δὲ πρεσβύτατος Ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἀνῆκε εἰς τοὺς προβούλους, οὔτινες κατέστησαν τοὺς τετρακοσίους³. Ἐκ τίνος δὲ παρανοήσεως καταρρεῖ ἡ εἰδησις τοῦ Ἰουστίνου⁴, ὅτι ὁ Περικλῆς μετὰ τοῦ ἡμετέρου τραγικοῦ ἐδῆου τὴν Πελοπόννησον. Πρὸς δὲ ὁ τραγικὸς ἐγένετο καὶ Ἑλληνοταμίας.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ δὲν ἔμενεν ἀπαθῆς θεατῆς, ἀλλὰ μετείχε τῶν πολιτικῶν, ὡς οἱ χρηστοὶ πολῖται Ἀθηναῖοι. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ Πε-

βοῇ ὡς εὖ ὑπηγάγειο τὸν παῖδα, μελετῶ, εἶπε, στρατηγέειν, ὦ ἄνδρες· ἐπειδήπερ Περικλῆς ποιεῖν μὲν μ' ἔφη, στρατηγέειν δ' οὐκ ἐπίστανθαι. Ἀρῶν οὐ καὶ ὀρθόν μοι λέπτοκε τὸ στρατηγήμα; τοιαῦτα πολλὰ δεξιῶς ἔλεγέ τε καὶ ἔρησεν, ὅτε πῖνοι ἢ παῖζοι· τὰ μέντοι πολιτικὰ οὔτε σοφὸς οὔτε ρεκιήριος ἦν, ἀλλ' ὡς ἂν τις εἰς τῶν χρησιῶν Ἀθηναίων.

¹) Οὐαίριος Μάξιμος 4, 3 "Καὶ ποτε τοῦ Σοφοκλέους, ὅτε ουστρατηγῶν ἐξέπλευσέ μετ' αὐτοῦ παῖδα καλὸν ἐπαινοῦσαντος, οὐ μόνον ἔφη τὰς χεῖρας, ὦ Σοφοκλεῖς, δεῖ καθαράς ἔχειν τὸν στρατηγόν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις."

²) Ἐν βίῳ Νικίου κεφ. 15

³) Ῥητορ. III, 18 "Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πεισάνδρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ, ὡσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις, καταστήσαι τοὺς τετρακοσίους, ἔφη. "τί δέ; οὐ ποτηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι; "ἔφη"· οὐκοῦν οὐ ταῦτα ἐπραξας τὰ ποτηρά; "ναί," ἔφη· οὐ γάρ ἦν ἄλλα βελτίω". Κατὰ τὸν Bergk Σοφοκλῆς ἐπαῖθα μόνον ὁ τραγικὸς δύναται γὰ ἦναι καὶ οὐχι ὁ ὀλιγαρχικός, ὅστις βραδύτερον ἀνῆκε καὶ εἰς τοὺς τριάκοντα· διότι τοῦτον Ἀριστοτέλης διὰ τίνος προσθήκης ἤθελε καταστήσει φανερόν. Νομίζει δὲ ὁμως ὁ εἰρημέρος φιλόλογος, ὅτι τὸ Πεισάνδρου πρέπει γὰ μεταβληθῆ εἰς Τεισάνδρος.

⁴) Ἰουστίν III, 6, 12,

οικλέους τὰ μέγιστα πολιτικά τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου
 ζητήματα ἐλύοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου τῶν Ἀ-
 θηναίων, οἱ πολῖται τῆς ἡγεμονίδος ταύτης πόλεως ἦσαν
 οἱ πολιτικώτατοι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἐκ τοῦ βίου τού-
 των ὁ ποιητὴς ἠντλησε πλείστα πολιτικά ἀξιώματα, ὧν
 ἐπλήρωσε τὰς τραγωδίας αὐτοῦ. Διαφέρει δὲ πρὸς τοὺς πλεί-
 στους ποιητὰς καὶ πεσογράφους τῆς ἑαυτοῦ ἐποχῆς, δυνάς
 κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀριστοκρατικούς. Ὁ συστράτηγος
 τοῦ Περικλέους δημοκρατικὸς ὦν λίαν τεχνηέντως ταπεινοῖ
 τοὺς τυράννους Ἐν τῇ Ἀντιγόῃ γίνεται κατάδηλον, πόσον
 ταχῶς ὁ ἀγαθὸς Κρέων μεταβάλλεται εἰς τύραννον, ὅτε τοὺς
 οἰακὰς τῆς πολιτείας καταλαβὼν ἐνόμισεν, ὅτι ἡ τυραννὶς
 κινδυνεύει. Ἐν δὲ τῇ ἀπεικονίσει τοῦ Αἰγίσθου, τοῦ Ἀγαμέ-
 μνονος, τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Οἰδίποδος καταδεικνύεται τὸ
 πρὸς τοὺς τυράννους μῖσος τοῦ Ἀθηναίου ποιητοῦ. Ἐπει-
 δὴ δὲ οὗτος ἦτο δημοκρατικὸς, ἐπειδὴ εὐρίσκομεν αὐτὸν συ-
 στρατήγρον τοῦ Περικλέους, ἴσως δὲ εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ἦτο
 πολιτικὸς φίλος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ξανθίππου καὶ ἴσως ἐν τῇ
 Ἀντιγόῃ ἔχει ὑπαινιγμοὺς περὶ τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀνδρός,
 ὡς ἐν τῇ ἐπομένῃ ἀναλύσει τοῦδε τοῦ δράματος ἔσται λόγος.
 Ἄνυται δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχε ἀκρι-
 βῆ γνῶσιν, ὅτι ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ μεγάλου τούτου πολιτικοῦ
 ἔκειτο τὸ μέλλον τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Διότι ἐν ταῖς Τραχι-
 νίαις¹⁾ παραβάλλει τούτον πρὸς τὸν μυθικὸν Ἡρακλέα. Ἐπειδὴ
 δὲ τὸ δράμα τοῦτο ἐδιδάχθη ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν θάνα-
 τον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, ἴσως ὁ ποιητὴς ἐποίει τοὺς
 στίχους τούτους κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, καθ' ἣν ἐγνώσθη,

¹⁾ Ἐν στίχ. 1113

Ἦ ἰλημον Ἑλλάς, πένθος οἷον εἰσορῶ
 ἔξουσαν, ἀνδρὸς τοῦδέ γ' εἰ σφαλήσεται.

ὅτι κινδυνεύει ὁ περικλεῆς ἐκείνος πολιτικός. Ὅπως τλήμων ἦτο ἢ Ἑλλάς, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐτελεύτα ὁ ἄριστος τῶν Ἀθηνῶν πολιτευτής.

Μετὰ τὴν ἐκουσίαν τοῦ Αἰσχύλου φερῆν ὁ Σοφοκλῆς ἠγωνίζετο ἐν τῷ ἀττικῷ θεάτρῳ, εἰς δὲ τὸν ἀγῶνα κατήρχοντο πολλοὶ ἐπιφανεῖς αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ποιηταί, ὡς Ἴων ὁ Χίος, Ἀχαιὸς ὁ Ἐρετριεὺς, Ἀράδων ὁ Ἀθηναῖος, ὁ Φιλοκλῆς καὶ ἄλλοι, ἐν οἷς διαπρέπει ὁ υἱὸς τῆς λαχανοπώλιδος Εὐριπίδης. Αἱ σχέσεις τῶν δύο ταύτων μεγάλων τραγικῶν ἦσαν εὐγενεῖς, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ καὶ ἐκ τῆς λύπης, ἣτις κατέλαβε τὸν Σοφοκλέα ἐπὶ τῷ θαιάτρῳ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ αὐτοῦ. Ἀκούσας, ὅτι ἐτελεύτησεν ὁ Εὐριπίδης προσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα ἔχων φαιδὸν ἱμάτιον καὶ εἰσήγαγε τὸν τε χορὸν καὶ τοὺς ὑποκριτὰς ἀστεφανώτους¹. Πρὸς τὴν μαρτυρίαν ταύτην τοῦ βιογράφου δὲν ἀντίκεινται οἱ Βάτραχοι τοῦ Ἀριστοφάνους· διότι ἐνταῦθα λέγεται, ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἦτο φίλος τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἦτο καὶ ἐχθρὸς τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ ποιητῆς τῆς Ἀντιγόνης εἶχε τοιοῦτον ἦθος, ὥστε ὑπὸ πάντων ἠγαπάτο καὶ ὑπὸ ὀλίγων ἢ οὐδενὸς ἐμισεῖτο. Ἄλλως ἢ Μοῦσα ἠνένησεν αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε οὐδένα ἐφθόνηι. Κατὰ μὲν τὸν Καρύστιον ἔλαβεν εἴκοσι νίκας, κατ' ἄλλους δὲ πλείονας, πολλάκις δευτερεῖα καὶ οὐδέποτε τρίτα, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἀποτυχία².

Τὰ κατὰ τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν τοῦ ποιητοῦ ἀγνοοῦμεν γινώσκοντες μόνον διένεξίν τινα πρὸς τὸν υἱὸν Ἰοφῶντα.

¹) Ὅρα Westermann σελ. 135.

²) Ὑπὸ τῶν συγχρόνων λίαν ἐτιμᾶτο ὁ τραγικός, Ξενοφ. ἐν Ἰλιόμν. 1, 4, 3, "Ἐπὶ μὲν τοίνυν ἐπῶν ποιήσει Ὀμηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμακα, ἐπὶ δὲ διθυράμβῳ Μελαντιπίδην, ἐπὶ δὲ τραγῳδίᾳ Σοφοκλέα, ἐπὶ δὲ ἀνδριανοποιῶν Πολύκλειον, ἐπὶ δὲ ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν."

Ὁ Σοφοκλῆς ἐκ μὲν τῆς νομίμου γυναικὸς Νικοστράτης ἔσχε τὸν Ἰοφῶντα, ἐκ δὲ τῆς ἑταίρας Θεωρίδος¹ τῆς Σικωνίας τὸν Ἀρίστωνα, οὐ υἱὸς ἦτο ὁ νεώτερος Σοφοκλῆς. Οὗτος βραδύτερον δι' ἰδίων ἔργων καὶ διὰ τῶν τοῦ πάππου ἐκτήσατο μὲν κλέος, ἀλλ' ἐκ πολλῶν τεκμηριούται, ὅτι ἡ Μοῦσα τούτου δὲν ὠμοίαζε πρὸς τὴν ἐκείνου. Ὅπως δὲ ποτε ὅμως κατὰ τινα διήγησιν ὁ ποιητὴς ἠγάπα μᾶλλον τὸν ἔγγονον τὸν ἐκ τῆς ἑταίρας ἢ τὸν νόμιμον υἱὸν Ἰοφῶντα², ὅστις φθονήσας ἐνεκάλεσε τῷ πατρὶ πρὸ τῶν φράτορων ὡς ὑπὸ γήρωσ παραφρονοῦντι. Οἱ φράτορες ἐπετίμησαν τῷ Ἰοφῶντι, κατὰ δὲ τὸν Σάτυρον ὁ μέγας ποιητὴς εἶπεν· «Εἰ μὲν εἰμι Σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ, εἰ δὲ παραφρονῶ, οὐκ εἰμι Σοφοκλῆς». Πρὸς ἐνδειξιν δ', ὅτι δὲν παραφρονεῖ, ἀνέγνω τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ ἢ ἐν χορικὸν ἄσμα τούτου³. Τινὲς εἰκάουσι, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν τῷ δράματι τούτῳ ὑπενίσσεται τὴν ἀσέβειαν ταύτην τοῦ Ἰοφῶντος⁴. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἡ

¹) Ἀθήν. XIII, 592 «Σοφοκλῆς δὲ ὁ τραγωδιοποιὸς ἤδη γέροντων ἠγάσθη Θεωρίδος τῆς ἑταίρας».

²) Αἰτία τούτου εἶναι, ὅτι ὁ Ἰοφῶν ἦτο αἰετός. Ὁρα Bergk. σελ. 365

³) Westermann σελ. 129 «Ἐχων γὰρ ἐκ μὲν Νικοστράτης Ἰοφῶντα, ἐκ δὲ Θεωρίδος Σικωνίας Ἀρίστωνα, τὸν ἐκ τούτου γενόμενον παῖδα Σοφοκλῆα τοῦτομα πλέον ἔστειγεν. Καὶ ποτε . . . ἐν δράματι εἰσήγαγε τὸν Ἰοφῶντα αὐτῷ φθονοῦντα καὶ πρὸς τοὺς φράτορας ἐγκαλοῦντα τῷ πατρὶ ὡς ὑπὸ γήρωσ παραφρονοῦντι. Οἱ δὲ τῷ Ἰοφῶντι ἐπετίμησαν. Σάτυρος δὲ φησὶ αὐτὸν εἶπεν· «Εἰ μὲν εἰμι Σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ, εἰ δὲ παραφρονῶ οὐκ εἰμι Σοφοκλῆς» καὶ τότε τὸν Οἰδίποδα παραναγνώσκει.» «Cicero Cat maj VII. 22 «Tum senex dicitur eam fabulam quam in manibus habebat et proxime scripserat, Oedipum Coloneum, recitasse iudicibus quae-sisseque, num illud carmen desipientis videretur. Quo recitato sententiis iudicium est liberatus». Παράβαλλ. Λουκιαν. περὶ μαζροβ. 21

⁴) Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1189

..... ὥστε μὴδὲ δρωῖνά σε
τὰ τῶν κακίστων κάσβεστιάων. πάτερ,
θέμις σέ γ' εἶναι κείνον ἀντιδρᾶν κακῶς,
ἀλλ' ἔα νιν' εἰδὶ χαιτέροις γοναὶ κακαί

διήγησις ἀπορρέει ἐκ τινος κωμωδίας, ἐξ ἧς ἦντλησαν μεταγενέστεροι συγγραφεῖς. Ἄλλως ὁ περιπατητικὸς Σάτυρος, εἰς ὃν ὁ βιογράφος παραπέμπει, εἶναι φίλος τῶν ἀνεκδότων, ὧν οὗτος ἐπλήρωσε τὰ γραμματολογικὰ καὶ βιογραφικὰ αὐτοῦ συγγράμματα.

Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τοῦ θανάτου τοῦ Σοφοκλέους διαφωνοῦσιν αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι, ἐξ ὧν ὁ μὲν Ἴστρος καὶ ὁ Νεάνθης λέγουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς βαλὼν εἰς τὸ στόμα θάρα σταφυλῆς ἔτι ὀμφακίζουσαν ἀπεπνίγη. Ὁ δὲ Σάτυρος παραδίδει, ὅτι ὁ ποιητὴς τὴν Ἀντιγόνην ἀναγινώσκων καὶ περὶ τὸ τέλος εἰς μακρὴν περίοδον ἐμπεσών, ἠτις δὲν εἶχεν οὔτε μέσην, οὔτε ὑποστιγμὴν πρὸς ἀνάπαυσιν, μετὰ τῆς φωνῆς καὶ τὴν ψυχὴν ἀφήκεν¹. Κατ' ἄλλους ὁ ποιητὴς ἐτελεύτησεν ἐκ χαρᾶς μετὰ τὴν νίκην τῆς τραγωδίας. Πρὸς τὸν πρῶτον τρόπον τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ συμφωνεῖ καὶ τι ἐπίγραμμα τοῦ νεωτέρου Σιμωνίδου². Ἐκ τῶν ποικίλων τούτων διηγήσεων ἀποβαίνει μὲν δυσχερὲς νὰ ἀνεύρη τις τὴν ἀλήθειαν, ὅμως εἶναι βέβαιοι, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ ποιητοῦ ἦτο ἀνώδυνος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Φρύνιχος ἐν ταῖς Μούσαις διδαχθείσαις ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ³.

καὶ θυμὸς ὄξύς, ἀλλὰ νουθετούμενοι
φίλων ἐπφοδαῖς ἐξεπύδονται φύσιν.

¹) Ἡ εἰδησις αὕτη εἶναι ὅλως παράδοξος· διότι ὁ ποιητὴς ἐν τῇ πρώτῃ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης δὲν ἔθανεν ἂν δ' ἡ τραγωδία αὕτη ἐδιδάχθη τὸ δεύτερον ἐν τινι δήμῳ τῆς Ἀττικῆς, οὔτε ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ ἀναγινώσκη ταύτην οὔτε νὰ χαρῇ διὰ τοιαύτην νίκην.

²) Ἀνθολογ. Παλ. 7, 20.

¹Εοβέσθης, γηραιὸς Σοφοκλείς, ἄνθος αἰοιδῶν,
οἰνωπὸν Βάκχου βότρην ἐρεπτόμενος.

³) Meineke Com. II, σελ. 592.

Μάκαρ Σοφοκλέης, ὃς πολὺν χρόνον βιοῦς
ἀπέθανεν, εὐδαίμων ἀνὴρ καὶ δεξιός,
πολλὰς ποιήσας καὶ καλὰς τραγωδίας·
καλῶς δ' ἐτελεύτησ', οὐδὲν ὑπομείνας κακόν.

Ῥσαύτως ἡ ταφή τοῦ Σοφοκλέους εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τινος μύθου. Κατὰ τὸν βιογράφον ὁ ποιητὴς ἐτέθη ἐν τῷ πατρῷ τάφῳ, ὅστις ἔκειτο ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ φερούσῃ πρὸς τὴν Δεκέλειαν καὶ ἀπέχετο τοῦ τείχους ἑνδεκα στάδια. Ἐπειδὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπολιόρχουν τότε στενωδῶς τὴν πόλιν τοῦ Θησέως καὶ οἱ πολιορκούμενοι δὲν ἠδύναντο νὰ θάψωσι τὸν ποιητὴν ἐν τῷ πατρῷ τάφῳ, ὁ Διόνυσος ἐπιστὰς τῷ Ἀυσάνδρῳ κατ' ὄναρ ἐκέλευσεν αὐτῷ, ἵνα ἐπιτρέψῃ τὴν ταφήν. Τούτου δ' ὀλιγορήσαντος ὁ θεὸς ἐπέστη καὶ τὸ δεύτερον τὸ αὐτὸ κελεύων. Τότε ὁ Ἀύσανδρος μαθὼν παρὰ φηγάδων, ὅτι ὁ τελευτήσας εἶναι ὁ Σοφοκλῆς, πένψας κήρυκα ἐπέτρεψε τοῖς Ἀθηναίοις, ἵνα θάψωσι τὸν νεκρόν¹. Τὰ αὐτὰ περιέπου ἐπαναλαμβάνει ὁ Πλίνιος². Ἀμφότεροι ὁμῶς ἀμαρτάνουσιν ὀνομάζοντες τὸν Ἀύσανδρον, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ εἴπωσι τὸν ἐν Δεκελείᾳ στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων³. Οὗτοι μετὰ τὴν ἐν Ἀργινοῦσσαις ναυμαχίαν εἶχον τὴν διάθεσιν, ἵνα ποιήσωσι συνθήκας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δὲ ἐν τῇ Δεκελείᾳ στρατηγὸς τούτων ἐπέτρεψεν, ὡς φαίνεται, τὴν ταφήν, ὅπως τὴν τοιαύτην διάθεσιν ἐναργῆ καταστήσῃ. Ὅπωςδὴποτε ὁ Σοφοκλῆς ἐτάφη ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ ἀγούσῃ εἰς Δεκέλειαν. Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ποιητοῦ ἐτέθη Σειρὴν καὶ λίαν τιμητικὸν ἐπίγραμμα⁴. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἠγάπων τὸν ποιητὴν ἐν τῷ βίῳ,

¹) Ὅρα Westermann σελ. 130.

²) N. H. 7 30

³) Ὁ Πανσανίας παραδίδωσιν, ὅτι τοῦτο συνέβη ἐπὶ τινος εἰσβολῆς τῶν Λακεδαιμονίων. I, 21, 1, «Ἀγεται δὲ Σοφοκλέους τελευτήσαντος ἐσβαλεῖν εἰς τὴν Ἀττικὴν Λακεδαιμονίους, καὶ σφῶν τὸν ἠγούμενον ἰδεῖν ἐπιστάντα οἱ Διόνυσον κελεύειν τιμαῖς, ὅσαι καθεστήκασι ἐπὶ τοῖς θεθνεῶσι τὴν Σειρῆνα τὴν νέαν τιμᾶν καὶ οἱ τὸ ὄναρ Σοφοκλέα καὶ τὴν Σοφοκλέους ποιήσιν ἐφαίνετο ἔχειν. Εἰῶθαι δὲ καὶ νῦν εἶ τι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆν εἰκάζειν».

⁴) Κρύπτω τῶδε τάφῳ Σοφοκλή πρωτεύει λαβόντα
τῇ τραγικῇ τέχνῃ, σχῆμα τὸ σεμνότατον

οὕτως ἐτίμησαν αὐτὸν καὶ μετὰ θάνατον ὡς ἥρωα. Τεσσαράκοντα δὲ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὁ ῥήτωρ Λυκούργος, ὅστις μετὰ τὸν Περικλέα εἶναι ὁ ἐπιφανέστατος κοσμήτωρ τῶν Ἀθηναίων, εἰσήγαγε νόμον καὶ ἔτυχε τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ, καθ' ὃν ἀνετέθησαν χαλκαὶ εἰκόνες τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου, αἱ τραγωδίαί τούτων ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀντεγράφησαν καὶ ὁ τῆς πόλεως γραμματεὺς παρανεγίνωσκε ταύτας τοῖς ὑποκριταῖς.

Ὁ Σοφοκλῆς οὐ μόνον διέπρεψεν ἐν τῷ ἀττικῷ θεάτρῳ ὡς μέγας ποιητής, ἀλλὰ καὶ ἐβελτίωσε τὴν σκηνὴν καὶ τελειότεραν ἀπέδειξε τὴν δραματικὴν τέχνην. Κατὰ τὸν Σάτυρον ὁ τραγικὸς οὗτος ἐπενόησε τὴν καμπύλην βακτηρίαν, ἣν οἱ γέροντες ἔφερον ἐν τῇ σκηνῇ, καὶ ἐξέδρε τὰς λευκάς τῶν ὑποκριτῶν καὶ τῶν χορευτῶν κρηπίδας¹⁾. Πρὸ πάντων ἡ βελτίωσις τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ τραγικοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπινόησιν τοῦ τρίτου ὑποκριτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Θέσπις εἶχεν ἕνα μόνον, καὶ ὁ Αἰσχύλος δύο. Ἀπὸ Σοφοκλέους καὶ ἔξῃς ὁ ἀριθμὸς ἔμεινεν ἀμετάβλητος. Οὕτω τὸ πρῶτον πρόσωπον εἶχεν ὁ πρωταγωνιστής, ὅστις ἀνάπτυσσε τὴν κυρίαν τοῦ δράματος ἰδέαν ἀπεικονίζων τὰς τε τοῦ βίου περιπετείας καὶ τὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου πάθη. Τούτου ὑποδεέστερον πρόσωπον ἦτο ὁ δευτερογωνιστής, ὅστις ἐποίει ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πρωταγωνιστήν. Οὗτος κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν καὶ τὴν μιμητικὴν ἐμπειρίαν ὤφειλε νὰ ἦναι ὑποδεέστερος τοῦ πρώτου. Καὶ οὐ μόνον ὑπὸ ποιητικὴν ἔποψιν δὲν εἶχε τὴν πρώτην θέσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ τέχνῃ, τῇ ὑποκριτικῇ, ὤφειλε νὰ ὑποχωρήσῃ, ὅπως μὴ τὸν πρωταγωνιστὴν ἐπισκιάσῃ. Τοῦ δὲ τριγωνιστοῦ ἡ θέσις ἦτο οὕτω ταπεινὴ, ὥστε συχνάκις οὗτος ὑπὸ τῶν θεατῶν ἀπεδοκιμᾶζτο. Ὁ Σοφοκλῆς λοιπὸν ἔχων τὸν τρίτον ὑποκριτὴν ἠδυνήθη δι'

¹⁾ Ὁρα Westermann σελ. 128.

ἀντιθέσεως νὰ εἰκονίσῃ τὰ ἤθη τῶν δρώντων προσώπων ἐναρ-
 γέστερον ἢ ὁ Αἰσχύλος. Οὕτως ἡ Ἰσμήνη ἀντιτίθεται τῇ Ἀν-
 τιγόνη, ἡ Χρυσόθεμις τῇ Ἠλέκτρα καὶ πρὸς τὸν πανοῦργον
 Ὀδυσσεά ὁ εὐθύς Νεοπτόλεμος¹. Πρὸ τοῦ Αἰσχύλου ὁ χορὸς
 συνίστατο ἐκ πενήκοντα ἀνδρῶν, ὁ δὲ Μαραθωνομάχος ποιη-
 τὴς διετήρησε μὲν τὸν ἀριθμὸν τῶν χορευτῶν, διείλεν ὅμως
 αὐτοὺς εἰς τέσσαρα τμήματα, ὧν ἕκαστον ἐκ δώδεκα χορευ-
 τῶν συνιστάμενον ἀνῆκεν εἰς ἓν τῶν δραμάτων τῆς τετραλο-
 γίας Ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἠὔξησε τὸν ἀριθμὸν τοῦτον εἰς 152.
 Πρὸς τοῦτοις ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἤρξατο ἀγωνιζόμενος δρᾶμα
 πρὸς δρᾶμα, ἤτοι ἔλυσε τὴν ἐσωτερικὴν τῆς τριλογίας ἐνότητα.
 Λί τρεῖς τραγωδίαί τοῦ Αἰσχύλου (δηλαδὴ πλὴν τοῦ σατυρι-
 κοῦ δράματος) ἀπετέλουν ἐν ὅλῳ, οὐ τὸ μὲν πρῶτον εἶχε τὴν
 πρότασιν, τὸ δὲ δεύτερον τὴν ἐπίτασιν, καὶ τὸ τρίτον
 τὴν κατάτασιν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ σφῆξιμένῃ τριλογίᾳ.
 Ἐν τῷ Ἀγαμέμνονι ἡ Κλυταιμνήστρα φονεύει τὸν ἐαυτῆς
 ἀνδρα, ἐν ταῖς Χορηφοῖς ὁ Ὀρέστης τὸ ἔγκλημα ἐπιτείνων
 φονεύει τὴν μητέρα, καὶ ἐν ταῖς Εὐμενίσιν ὁ μητρολοίας ἀθω-
 οῦται. Ἡ διαίρεσις αὕτη τῆς σειρᾶς τῶν πράξεων κεῖται ἐν τῷ
 ἔπει, ἐν αὐτοῖς τοῖς μύθοις, ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν
 τοῖς νόμοις τοῦ κόσμου.

Οὐ μόνον τὴν σκηρῆν, ἀλλὰ καὶ τὴν δραματικὴν τέχνην
 ἐβελτίωσεν ὁ τραγικὸς οὗτος. Ἐν ᾧ τὰ λυρικά τοῦ Αἰσχύλου
 ἴσματα ἔχουσι μεγάλην περιοχὴν, ὁ Σοφοκλῆς τὸ μέγεθος
 τούτων περιορίσας κατέστησε τὸ δρᾶμα τεχνικώτερον. Ὁ Αἰ-
 σχύλος ἐν τῷ δρᾶματι εἶναι ὑπιπορώτερος καὶ μεγαλοπροπέ-
 στερος, ἀλλ' ὁ Σοφοκλῆς εἶναι τεχνικώτερος ἐκείνου, εἶναι ὁ
 Φειδίας τῆς δραματικῆς τέχνης. Διὰ τοῦτο ὁ θέλων νὰ σπου-

¹) Ὅρα εἰσαγωγὴν εἰς Φιλοκτ. σελ. 56.

²) Σοῦδας ἐν λ' χορὸς καὶ Σοφοκλῆς καὶ Τζέιτς Προλεγόμ. εἰς Ἀντόφορ.
 σελ. 254.

δάση τοὺς νόμους τῆς ἀρχαίας τραγωδίας ὀφείλει νὰ μελετήσῃ ἀκριβῶς τὰ δράματα τοῦ μεγάλου τούτου ἀριστοτέχνου.

Κατὰ τὸν Σταγειρίτην ἡ τραγωδία διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη, τὸν πρόλογον, τὸ ἐπεισόδιον, τὴν ἔξοδον καὶ τὸ χορικόν. Καὶ πρόλογος μὲν ὀνομάζεται τὸ πρὸ τῆς παρόδου μέρος τῆς τραγωδίας, ἐπεισόδιον δὲ τὸ μεταξὺ τῶν χορικῶν κειμένων καὶ ἔξοδος ἐκείνου τὸ μέρος, μεθ' ὃ οὐδὲν χορικὸν ἀκολουθεῖ. Πάροδος, ἣτις ὑπέστη πολλὰς καὶ ποικίλας μεταβολὰς, ὀνομάζεται τὸ πρῶτον ἄσμα τοῦ χοροῦ. Στάσιμον δὲ καλεῖται τὸ ὑπὸ τοῦ χοροῦ ᾄδόμενον ἄσμα, ὅτε οὗτος ἐλάμβανε θέσιν παρὰ τῆ ὀρχήστρα, ἣδε δὲ τοῦτο οὐχ ἀκίνητος μένων². Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν κατ' ἐξοχὴν λυρικὸν πυρῆνα καὶ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ καὶ τῷ Σοφοκλεῖ ἔχει ἄμεσον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος σχέσιν. Τὰ στάσιμα ὅμως τοῦ Ἀγάθωνος, ᾧ ἠκολούθησε καὶ ὁ Εὐριπίδης, ἦσαν ἐμβόλιμα³, δηλ. ὁ χορὸς ἠδύνατο νὰ ᾄδῃ ταῦτα πάντοτε, ὅτε οἱ ὑποκριταὶ δὲν ἀπησχόλουν τοὺς θεατὰς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν στασίμων ἐν ἐκάστη τραγωδίᾳ εἶναι διάφορος καὶ παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ συχνότερον εὐρίσκονται καὶ μείζονα περιοχῆν

1) Ἀριστοτέλ. Ποιητ. XII. "Κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τὰδε εἰσὶ πρόλογος, ἐπεισόδιον, ἔξοδος, χορικόν." Ἐν Ῥητορ. III, 14 "τὸ μὲν οὖν προοίμιόν ἐστιν ἀρχὴ λόγου, ἕπερ ἐν ποιήσῃ πρόλογος καὶ ἐν ἀυλῆσει προοίμιον."

2) Ὅρα Τζέτζην I στίχ. 51

"Ἄλλοι δὲ τὸ στάσιμον χοροῦ φασιν μέρος ἔνευ ἀναπαύσῃ καὶ τροχαίου τῶν μέτρων· πάλιν ὁ Εὐκλείδης δὲ φησιν ὡδὲ πως· ὅταν χορὸς σίας τι κατὰρχεται λέγων.

3) Ἀριστοτέλ. Ποιητ. κεφ. XVIII. "Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἔνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὄλου, καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὡς παρ' Εὐριπίδῃ, ἀλλ' ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ. Τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ ᾄδόμενα οὐ μᾶλλον τοῦ μύθου ἢ ἄλλης τραγωδίας εἰσὶν· διὸ ἐμβόλια ᾄδουσιν, πρῶτον ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιοῦτου. Καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν ἢ ὄρῃσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἀρμόττειν ἢ ἐπεισόδιον ὄλον;"

ἔχουσι, παρὰ δὲ τῷ Σοφοκλεῖ σπανιώτερον καὶ εἶναι οὐχὶ μεγάλα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ στασίμα κατὰ τὸν ὄρον τῆς ὑποθέσεως ἔχουσι σπουδαῖον καὶ σεμνὸν ἦθος, αἱ τοῦ χοροῦ κινήσεις εἶναι ἀξιοπρεπεῖς. Εἰς τὴν φύσιν τοῦ στασίμου ἀρμόζει καὶ ἡ ἐμμέλεια, ἐν ᾗ ἡ σπουδὴ τῆς παρόδου καὶ τὸ πάθος τῶν κομμῶν ἀπῆλθον ζωηροτέρας χορικὰς καὶ ἐναργεῖς τῶν χειρῶν κινήσεις. Κομμοὶ δὲ ὀνομάζονται τὰ θρηνώδη ἔσματα, ἅπερ ἀμοιβαίως ἤδον οἱ ὑποκριταὶ μετὰ τοῦ χοροῦ. Τὰ δὲ ἔσματα τὰ ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν ἀδόμενα καλοῦνται ἀπὸ σκηνης, ὡς τὸ ὑφ' ἐνὸς μόνου ἀδόμενον καλεῖται μονωδία¹. Κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην ἀναλύομεν τὴν Ἀντιγόνην ἐν τοῖς ἔπειτα.

Ὁ Σοφοκλῆς περιορίσας τὰ χορικὰ ἔσματα ἐπειράτο νὰ πλέκη τὸν μῦθον τεχνικώτερον καὶ κατὰ τοῦτο ἐπέτυχεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ὡς δεικνύουσι πᾶσαι αἱ τραγωδίαὶ αὐτοῦ, κατ' ἐξοχὴν δὲ ὁ Οἰδίπους τύραννος. Ὅπως δὲ ἐννοήσῃ τις τὴν ἐξοχὸν τέχνην τοῦ μεγάλου τούτου τραγικοῦ, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῇ τὰς σοφὰς τοῦ Σταγειρίτου παρατηρήσεις. Κατὰ τοῦτον οἱ μῦθοι εἶναι ἀπλοὶ καὶ πεπλεγμένοι καὶ ἀπλοὶ μὲν ὀνομάζονται ἐκεῖνοι, ἐν οἷς ἀνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἢ μεταβάσεως γίνεται, πεπλεγμένοι δέ, ἐν οἷς αὕτη μετ' ἀναγνωρισμοῦ². Καὶ περιπέτεια ὀνομάζεται ἡ μεταβολὴ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων. Ἡ μεταβολὴ αὕτη πρέπει νὰ γίνηται κατὰ τὸ πιθανὸν ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυράνῳ τοῦ Σοφοκλέους. Ἀναγνωρισμὸς δὲ ὀνομάζεται, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, ἡ μεταβολὴ ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν ἢ πρὸς φιλίαν ἢ πρὸς ἐχθραν. Κάλλιστος δὲ ἀναγνωρισμὸς εἶναι ὁ μετὰ περιπετειῶν συνιδεόμενος, ὡς ἐν Οἰδίποδι τυ-

¹) Φῶτ. ἐν λ. μονωδία. Σουίδας ἐν λ. μονωδία. Ἡούχ. ἐν λ. μονωδεῖν.

²) Ἀριστοτέλ. Ποιητ. κεφ. X.

ράννω συμβαίνει. Τοιοῦτος ἀναγνωρισμὸς παράγει ἔλεον καὶ φόβον, ἅπερ θηρεύει ἡ τραγωδία. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πρόσωπα δεόν νὰ διεγείρωσι φόβον ἢ ἔλεον, δὲν ἀρμόζει οἱ τὰ τραγικὰ πράττοντες νὰ ἴηαι ἐχθροὶ ἢ οὐδέτεροι πρὸς τοὺς πάσχοντας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχωσι φιλικὰς ἢ συγγενικὰς πρὸς ἀλλήλα σχέσεις. Εἶναι πολὺ δραματικώτερον, ἂν γυνὴ φονεύσῃ τὸν ἄνδρα, ὡς ἡ Κλυταιμνήστρα τὸν Ἀγαμέμνονα, ἂν υἱὸς τὴν μητέρα, ὡς ὁ Ὁρέστης τὴν Κλυταιμνήστραν, ἂν υἱὸς τὸν πατέρα, ὡς ὁ Οἰδίπους τὸν Λαῖον, εἶναι, λέγω, πολὺ δραματικώτερον ἢ ἂν ἐχθρὸς φονεύσῃ ἐχθρόν. Ἡ δὲ τραγικὴ πράξις κατὰ τρεῖς τρόπους δύναται νὰ γείνη· α) ὑπὸ εἰδύτων, ὡς ὑπὸ τῆς Μηδείας τοῦ Εὐριπίδου, ἥτις γινώσκουσα ἔκτεινε τὰ ἴδια τέκνα. β) ὑπὸ ἀγνωσούντων μὲν τοὺς δεσμούς τοὺς συνδέοντας τοὺς δράντας μετὰ τῶν πασχόντων, βραδύτερον δὲ ἀναγνωρίζοντων, οἷος ὁ Οἰδίπους τύραννος παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ γ) οἱ μέλλοντες νὰ πράξωσι τι τῶν ἀνηκέστων ἀναγνωρίζουσι πρὸ τῆς πράξεως. Ὁ μὲν πρῶτος τρόπος ἔχει μικρὰν δραματικὴν ἀξίαν, ὁ δὲ δεῦτερος μείζονα καὶ ὁ τρίτος εἶναι ὁ ἀριστος.

Ὡς ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ μύθου ἐπιτυγχάνει ὁ Σοφοκλῆς, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀπεικονίσει τῶν ἡθῶν. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἐν τῇ ἡθοποίᾳ ὀφείλει ὁ ποιητὴς κατ' ἐξοχὴν νὰ θηρεύῃ δύο τινά, τὸ ἀρμόζον καὶ τὸ ὀμαλόν.¹ Ἐνίοτε τὰ πρόσωπα τοῦ πραγματικοῦ κόσμου ἔχουσιν ἀνώμαλον ἦθος, ὁ δὲ ποιητὴς δύναται ν' ἀπεικονίσῃ καὶ ἀνωμάλους χαρακτήρας. Ἀλλὰ καὶ τότε ἡ ἀνωμαλία πρέπει νὰ ἴηαι ὀμαλῇ γινομένη κατὰ τὸ πιθανόν καὶ τὸ ἀναγκαῖον. Ὁ Σοφοκλῆς διαφέρει τῶν δύο ἄλλων τραγικῶν, ὅτι τὰ πρόσωπα τῶν τραγωδιῶν αὐτοῦ πλησιάζουσιν εἰς τὸν πραγματικὸν κόσμον,² ἐν ᾧ τὰ τοῦ Αἰ-

¹ Ἀριστοτέλ. Ποιηκ. XV.

² Ὁρα Ἠλέκτρ. 174. Φιλοκτ. 989. Ἀντιγόν. 605.

σχύλου ὑπερέχουσι κατὰ πολὺ τοῦτον καὶ τὰ τοῦ Εὐριπίδου εἶναι ὑποδεέστερα αὐτοῦ.

Πρὸς πᾶσι τούτοις ἡ γλῶσσα τοῦ Σοφοκλέους διαφέρει πρὸς τὴν τῶν ἄλλων δύο ὁμοτέχνων. Οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ παραλαβόντες τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον καὶ ταύτην διὰ Δωρικῶν τύπων ἐπιρρώσαντες νέον ἰδίωμα γλώσσης μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας ἐδημιούργησαν, ὥστε οὗτοι κατὰ πρῶτον τὸ ἀττικὸν ἕφος ὤρισαν καὶ τὴν περὶ τὴν διάλεκτον τῶν ἀρχαίων αἰσθήσιν ἐμόρφωσαν. Ἡ Ἰὰς ἔχει μὲν τὸ εἴπλαστον, ἀλλὰ καὶ τὸ μαλθακόν, δηλ. ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος ὁμοιάζει πρὸς τὸ Ἰωνικὰ σώματα. Λοιπὸν τὴν χαλαρὰν καὶ ἄτονον τῶν Ἰώνων διάλεκτον οἱ τραγικοὶ ἐτόνισαν μὲν διὰ Δωρικῶν τύπων, ἀλλ' οὕτως ἐδημιούργησαν γλῶσσαν, ἣν δὲν ἐλάλει ὁ τότε ἀττικὸς λαός. Ὁ Αἰσχύλος τὴν συμμετρίαν τῆς φράσεως πρὸς τὰς ἐννοίας θηρεύων ἀνύψωσεν εἰς ὑψηλὴν σφαιρῶσαν τὸν τύπον τῆς γλώσσης.¹ Οὐδεὶς τῆς ἀρχαιότητος τραγικὸς δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τοῦτον κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν πληθὺν νέων λέξεων. Ἡ τοῦ Εὐριπίδου γλῶσσα διακρίνεται κατὰ τὴν ποικίλην φρασεολογίαν καὶ ἔχει δητορικὴν χροιάν. Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἡ παντοδύναμος αὐτὴ τέχνη εἰσίδυσσε πανταχοῦ καὶ οἶδεις θέλων νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἠδύνατο ταύτην νὰ διαφύγῃ. Βεβαίως ἡ γλῶσσα αὕτη παρήχθη ὑπὸ πολλῶν ποιητῶν καὶ ἀνομοίων πνευμάτων, ὅμως ἀντιπρόσωπος ταύτης κατ' ἐξοχὴν εἶναι ὁ Εὐριπίδης, ὅστις ἐγίνωσκε πάντας τοὺς τύπους τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ νὰ σφετερισθῆ καὶ μετὰ εὐφυΐας εἰς τὴνποίησιν νὰ μεταγρίσῃ. Ὡς ἐν πᾶσιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ ὁ Σοφοκλῆς κεῖται μεταξὺ τῶν δύο τούτων τραγικῶν τὸ σεμνὸν πάθος μετὰ ἀνθηρᾶς δητορικῆς

¹ Οἱ μεταγενέστεροι ἐποίησαν κατάχρησιν τοῦ τοιοῦτου ἕφους καὶ ἐντεῦθεν ἐγενήθησαν αἱ φράσεις τραγικὸς λῆρος, θεατρικὸς, τραγωδεῖν, παρατραγωδεῖν.

συνδέων. Ὁ μέγας οὗτος ἀριστοτέχνης ἐπιτηδείως ἀναμιγνύει τὰ διάφορα τῆς γλώσσης χρώματα τὸ σύνηθες καὶ τετριμμένον διὰ νέων συνδέσεων ἀνυψῶν καὶ ἐξευγενίζων καὶ τὴν γλῶσσαν εἰς ἁρμονίαν πρὸς τὰ πρόσωπα ἔγωνι.

1) Πλείονα περὶ τῆς γλώσσης τῶν τραγικῶν ἰδὲ παρὰ Schneider, De dialecto Sophoclis ceterorumque tragicorum Graecorum jen. 1822. Kühlstedt, Observationes criticae de tragicorum Graecorum dialecto, Reval. 1872

ΑΝΑΛΥΣΙΣ

ΤΗΣ

ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

✱ Ἡ Ἑλλάς ἀείποτε μὲν, μάλιστα δὲ ἐν τῇ νηπιακῇ ἡλικίᾳ, ἐν ἣ τῶν λαῶν ἡ πλαστικὴ δύναμις εἶναι ἀκμαιοτάτη, παρήγαγε πλουσιωτάτην καὶ καλλίστην μυθικὴν ὕλην, ἐξ ἧς ὁ θεσπέσιος Ὅμηρος ἐποίησε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, ὁ δὲ Φειδίας ἐλάξευσε τοὺς θεοὺς αὐτοῦ καὶ οἱ μεγάλοι τραγικοὶ ἐδημιούργησαν τὰ ἐαντιῶν ἀριστοτεχνήματα. Ὁ μῦθος εἶναι ὁ πρωτότοκος τῆς καλλιτέκνον Ἑλλάδος γόνος, πρὸς ὃν οὐδενὸς ἄλλου λαοῦ ὅμοιον προῖον δύνάται νὰ παραβληθῇ. Ἐνιοὶ τῶν νεωτέρων λαῶν ἐπιδεικνύουσιν ἔπη, ἄπερ μετὰ τόλμης παραβάλλουσι πρὸς τὰ τοῦ Ὁμήρου, δράματα, ἄπερ λέγουσι κρείττονα τῶν Αἰσχυλείων, καὶ φιλοσοφικὰς θεωρίας, ἃς νομίζουσιν ἴσας ἢ καὶ τελειότερας τῶν Ἀριστοτελικῶν καὶ Πλατωνικῶν· τίς ὅμως ἐτόλμησε νὰ παραβάλῃ τὴν ἰδίαν μυθολογίαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν; Ὁ ἑλληνικὸς μῦθος ἠδυνήθη καὶ τὰς λεπτοτάτας ἰδέας νὰ ποιῆσῃ αἰσθητὰς καὶ πάσαις ταῖς τάξεσι τοῦ λαοῦ νὰ καταστήσῃ προσιτάς. Ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ θησαυρῷ διατρέπουσι τρεῖς μεγάλοι μυθικοὶ κύκλοι, ὁ Ἀργοναυτικὸς, ὁ Θηβαϊκὸς καὶ ὁ Τρωϊκός. Ὡς οἱ Ἴωνες ἐπικοὶ ἠσχολήθησαν περὶ τὸν Τρωϊκόν, οὕτως οἱ ἄττικοὶ δραματικοὶ κατ' ἐξοχὴν περὶ τὸν Θηβαϊκόν. Ἴσως ἢ γεινιάσις τῶν Ἰῶνων πρὸς τὸ Τρωϊκόν πεδῖον καὶ ἴσως τὸ ὁμορον τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς εἶναι ἡ αἰτία τῆς προ-

τιμήσεως τῆς ὑποθέσεως, ἀλλ' ἀναμφιλέπτως καὶ τεχνικὸς λόγος παρῴτρυνε τοὺς τραγικοὺς ποιητὰς εἰς τοῦτο. Ὁ μὲν Τρωϊκὸς μυθικὸς κύκλος περιλαμβάνει κατ' ἐξοχὴν μάχας καὶ πλάνας ἥμισυα δραματικὰς οὐσας, ὁ δὲ Θηβαϊκὸς εἶναι μεστός ἐγκληματικῶν πράξεων κατὰ συγγενῶν διαπραχθεισῶν, αἵτινες κατὰ τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ εἰσαγωγῇ εἰρημένα ὁμολογοῦνται δραματικώταται. Ἡ τραγικὸς ποιητὴς, ἅτε μὴ δυνάμενος νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν σκηνὴν ὀλοκλήρους στρατοὺς μαχομένους, ἀναγκάζεται, ὅπως ἀναγγέλλῃ τὴν ἐκβασιν τῆς μάχης εἰς τοὺς θεατὰς δι' ἀγγέλων, ὡς ποιεῖ ὁ Δίσχυλος ἐν Πέρσαις. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται μακρὰ διηγήσεις ἀποσοβοῦσαι τὸν διάλογον, ὅστις ἐπιχέει εἰς τὴν τραγωδίαν ζωηρότητα καὶ ἀναδεικνύει αὐτὴν ὄντως δράμα, μεταβάλλουσι ταύτην εἰς ἔπος ἐν τῷ θεάτρῳ ἀναγινωσκόμενον. Τούτου ἔνεκεν οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ ὀρθῶς ποιῶντες ἀπέφευγον ὅσον οἶόν τε τὰς μάχας, ἐκλέγοντες οἴκους, ὧν τὰ μέλη σειρὰ κακουργημάτων ἐμίανεν, ὡς τὰ τῶν Ἀτρεϊδῶν καὶ τῶν Λαβδακιδῶν. Βεβαίως οἱ ἀρχαιότεροι τραγικοὶ ἐλάμβανον ὡς δραματικὴν ὑπόθεσιν τοὺς τυχόντας μύθους, ἀλλὰ τῆς τέχνης ἀναπτυχθείσης κατενόηθη, ὅτι πάντες οἱ μῦθοι δὲν εἶναι ἐπιτηδεῖα πρὸς ποίησιν τραγωδίας ὑπόθεσις¹. Ὁ μὲν λυρικός ποιητὴς δύναται πανταχόθεν νὰ λάβῃ ὑπόθεσιν, ὁ τραγικὸς ὁμως καὶ ὁ ἐπικός ὀφείλουσι νὰ ἐκλέξωσιν αὐτὴν, ἅτε ἐκ ταύτης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξαρτωμένης τῆς ἐπιτυχίας τοῦ δράματος ἢ τοῦ ἔπους.

Πρὸ πάντων ὁ μῦθος τῶν Λαβδακιδῶν παρέσχε τοῖς ἀρχαίοις τραγικοῖς καλὰς ὑποθέσεις πρὸς ποίησιν τραγωδιῶν,

¹) Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιητ. XIII. " Πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυχόντας μύθους ἀτηρίθμουν. νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλιστα τραγωδίαὶ συντίθενται, οἷον περὶ Ἀλκμαίωνα καὶ Οἰδίπουν καὶ Ὀρέστην καὶ Μελέαγρον καὶ Θυέστην καὶ Τήλεφον καὶ ὅσους ἄλλους συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεῖν ἢ ποιῆσαι. "

ἐν αἷς καὶ ἡ Ἀντιγόνη. Τῆς τραγῳδίας ταύτης ὡς εἰσαγωγή δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὁ Οἰδίπους τύραννος τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ καὶ οἱ Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας τοῦ Αἰσχύλου Ὁ Λαβδακίδης Λαῖος παρὰ τοῦ χρηστηρίου τοῦ Ἀπόλλωνος μαθὼν, ὅτι ἦτο πεπωμένον νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, παρέδωκε τὸ γεννηθὲν αὐτῷ βρέφος¹ εἰς ποιμένα, ὅπως ἐκτίσῃ τοῦτο ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνας. Ἄλλ οὗτος οἰκτιρέας τὸ νήπιον ἔδωκε Κορινθίῳ ποιμένι ἐπὶ τοῦ εἰρημένου ὄρους διατρίβοντι, ὅστις ἐδώρησατο εἰς τὸν ἀτεκνον τῶν Κορινθίων βασιλέα Πόλυβον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Μερόπην. Τὸ νήπιον ἀνδρωθὲν μανθάνει παρὰ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντιέου, ὅτι ἐμελλε νὰ γεννήσῃ τέκνα μετὰ τῆς ἰδίας μητρὸς καὶ φονεύσῃ τὸν πατέρα.²

Τὴν ἐπαλήθευσιν τοῦ χρησμοῦ ὁ Οἰδίπους φοβούμενος πλανᾶται ἀνὰ τὴν Φωκίδα, ἔνθα φονεῖει τὸν Λαῖον. Μετὰ τὸν φόνον ὁ πατραλοῖας ἐξακολουθῶν τὴν πορείαν καὶ εἰς Θήβας ἐλθὼν λύει τὸ πολυθρόνητον τῆς Σφηγγῶς αἰνιγμα³. Παρὰ τῶν Θηβαίων λαμβάνει ἀμοιβὴν τὸ σκήπτρον καὶ τὴν Ἰοκάστην τὴν γυναῖκα τοῦ φονευθέντος Λαῖου, ἐξ ἧς ἐγένοντο αὐτῷ τέσσαρα τέκνα, δύο υἱοὶ καὶ δύο θυγατέρες, ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης, ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη. Ἀφ' οὗ ἐπὶ τινα χρόνον ὁ Οἰδίπους εὐτυχῶς τὸν βίον διήγαγεν, ἀνεγνώρισεν,

1) Λαῖε Λαβδακίδη, παίδων γένος ὄλβιον αἰτεῖς.
 δώσω τοι φίλον υἱόν· αἰτάρ πεπωμένον εἶσιν
 σοῦ παιδὸς χεῖρεσσι λιπεῖν φάος· ὡς γὰρ ἔνευσεν
 Ζεὺς Κορινθίδης Πέλοπος σινγεραῖς ἀραῖσι πιθήσας,
 οὗ φίλον ἤρασας υἱόν· ὁ δ' ἠῆξά το σοι τάδε πάντα.

2) Οἰδίπ. Τύρανν. 788 καὶ 944.

3) Αθην. Χ. 456 Β.

Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπουν, οὗ μία φωνή,
 καὶ τριπουν· ἀλλάσσει δὲ φωνὴν μόνον ὅσο' ἐπὶ γαῖαν
 ἐρπετὰ κινεῖται ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πότον.
 Ἄλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίῃη,
 ἔνθα τάχος γυνοῖεν ἀφανρότατον πέλει αὐτοῦ.

ὅτι φονεὺς τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐγένετο καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἰδίας μητρὸς ἐκτίησατο τέκνα. Τούτου γνωστοῦ γενομένου ἢ μὲν Ἰοκάστη ἀπήγγαστο, ὁ δὲ Οἰδίπους ἐτύφλωσεν ἑαυτόν. Οἱ υἱοὶ τούτου θέλοντες νὰ παραδώσωσιν εἰς λήθην τὸ μίαισμα κατέκλεισαν τὸν γέροντα ἐν οἰκίῳ, ὅστις ἀγανακτήσας καταρᾶται αὐτοῖς, ὅπως διὰ σιδήρου λάβωσι τὴν βασιλείαν. Οὗτοι δὲ τὴν πατρικὴν κατάραν φοβούμενοι ἀπεφάσισαν, ἵνα ἑκάτερος ἐπὶ ἐν ἔτος βασιλεύῃ. Καὶ πρῶτος ἐβασίλευσεν ὁ Ἐτεοκλῆς· ἐπειδὴ δ' ὅμως οὗτος μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἑναντοῦ δὲν παρῆδιε τῷ ἀδελφῷ τῷ σκῆπτρον, ὁ Πολυνείκης εἰς Ἄργος ἐλθὼν καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀδράστου εἰς γάμον λαβὼν μετὰ ἕξ ἄλλων στρατηγῶν ἐπὶ τὴν ἰδίαν πατρίδα στρατεύεται. Οἱ στρατηγοὶ οἱ μετὰ τοῦ Πολυνείκου στρατευσάμενοι ἀπειλοῦσι μετὰ κομπορημοσύνης τὸν ἐμπρησμὸν τῶν Θηβῶν καὶ τὸν ἀνδραποδισμὸν τῶν κατοίκων. Αἰματηρᾶς δὲ μάχης γενομένης οἱ δύο υἱοὶ τοῦ πατραλοῖου Οἰδίποδος φονεῖουσιν ἀλλήλους. Κατὰ μὲν τὸν Αἰσχύλον¹ οἱ πρόβουλοι τῶν Θηβῶν, κατὰ δὲ τὴν προκειμένην τοῦ Σοφοκλέους τραγῳδίαν ὁ Κρέων ἀπεφάσισεν, ἵνα τὸ πτώμα τοῦ Πολυνείκου, ἅτε κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος στρατευσαμένου, μείνῃ ἄταφον.

× Ἐν τῷ Προλόγῳ (1—99) ἡ ἡρώϊς τοῦ δράματος διὰ φράσεων μαρτυρουσῶν τὸ φιλάδελφον αὐτῆς ἦθος ἀγγέλλει τῇ ἀδελφῇ Ἰσμήνῃ, ὅτι ὁ Κρέων ἐκέλευσεν, ἵνα τὸ πτώμα τοῦ ἀδελφοῦ Πολυνείκουσ μηδεὶς θάψῃ. Πόσον ἀπαισία ἢ τιμωρία αὕτη ἐλογίζετο ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῶν μυθικῶν χρόνων, δύναται τις ἑσθίως νὰ κρίνῃ, ἂν μνησθῇ τοῦ προοιμίου τῆς Ἰλιάδος, ἔνθα ὁ ποιητὴς τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ θέλων νὰ διεγείρῃ οὐδεμίαν ἄλλην φοβερωτέραν ἰδέαν εὗρεν ἐπιτηδεῖαν πρὸς τοῦτο, ἢ ὅτι τὰ πτώματα πολλῶν ἡρώων ἐγένοντο τῶν κν.

¹) Ἐπὶ ἐπὶ Θῆβ. 929.

νῶν καὶ τῶν οἰωνῶν σπαράγματα. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἡ Ἀντιγόνη ἀγγέλλει τῇ ἀδελφῇ, αἱ μεγάλαι τοῦ οἴκου τῶν Λαβδακιδῶν συμφυραὶ διαταράσσουσι τὴν διάνοιαν καὶ χρούουσι τὰς χορδὰς τῆς εὐγενοῦς καρδίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ Πολυνείκου. Ἡ Ἰσμήνη οὐδὲν εἶχε μάθει, ἀφ' ὅτου ὁ φοβερός τῶν Ἀργείων στρατός ἐφθάρη, ἀλλὰ καὶ μαθοῦσα δὲν φαίνεται αἰσθητομένη τὸ ἀπαισίον τοῦ κηρύγματος μετὰ τοῦ αὐτοῦ πάθους, μεθ' οὗ ἀγγέλλει ἡ Ἀντιγόνη. Συγκινεῖται μὲν, ἀλλ' εἶναι γυνὴ κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν ἀκριβῆ τῆς γυναικείας ἀσθενείας συνείδησιν ἔχουσα. Αἰτεῖ λοιπὸν ἡ Ἀντιγόνη τὴν βοήθειαν τῆς ἀδελφῆς, ἀλλ' αὕτη εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ τυράννου μὴ τολμῶσα νὰ ἀντιστη καὶ ἀφροσύνην τὴν γυναικίαν ἀντίστασιν λογιζομένη ἀποτρέπει καὶ τὴν ἀδελφὴν ἀπὸ τοῦ τολμήματος. Ἐπὶ τῶν λόγων τῆς ἀδελφῆς τρωθεῖσα ἡ Ἀντιγόνη ἀνευρίσκει ἐν ἑαυτῇ τὴν ἠρωϊκὴν δύναμιν, ἵνα μόνη τὸ πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐσεβὲς καθήκον τελέσῃ. Ἡ Ἰσμήνη νομίζει μὲν, ὅτι ἡ ἀδελφὴ ἐπιθυμεῖ ἀμηχάνων καὶ ὅτι ἄνους πορεύεται εἰς τὸ ἔργον, ἀλλ' ὁμολογεῖ, ὅτι ποιεῖ προσφιλεῖς ἔργον εἰς τὸν νεκρόν.

Ἀφ' οὗ ἀπεχωρίσθησαν αἱ δύο ἀδελφαί, προβαίνει εἰς τὴν ὀρχήστραν ὁ χορὸς συνιστάμενος ἐκ Θηβαίων γερόντων, οἵτινες ἐν τῇ παρόδῳ (100—161) προσαγορεύουσι τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον. Ἐν θριάμβῳ οὗτοι παρελθόντες καὶ ταχὺ βλέμμα εἰς τὸ ἔγγυς παρελθὸν ὄψαντες παραβάλλουσι τὸν στρατὸν τῶν Ἀργείων πρὸς αἰτὸν ὀρηθῆντα ἐκ τῆς φιλονεικίας τοῦ Πολυνείκου, ἐπικαθίσαντα ἐπὶ τῶν τῆς πόλεως μελᾶθρον καὶ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Διὸς φηγόντα. Διότι οἱ τοῦ Ἀδράστου συστράτηροι ἐπαιρόμενοι ἐπὶ τῇ χουσῇ αὐτῶν πανοπλίᾳ ἀλαζόνες καὶ κομπορημονεῖς ἐπὶ τὴν πόλιν ἐφέροντο. Ἀλλ' ὁ Ζεὺς μισεῖ τοὺς ὑπεραύχους καὶ δὴ τὸν Καπανέα ἔτοιμον ὄντα, ὅπως ἀλαλάξῃ νίκην, βάλλει διὰ κεραννοῦ, ὁ δὲ

βληθεις πίπτει βαρέως ἐπὶ τῆς γῆς. Οὕτως οἱ εὐσεβεῖς γέροντες δὲν ἀποδίδουσι τὴν νίκην εἰς τὴν ἀνδρείαν τῶν ἰδίων υἱῶν, ἀλλ' ἀπονέμουσιν εἰς τὸν ὑπέρτατον τῶν Ἑλλήνων θεόν. Ἐν τέλει εἰς λήθην τὸ παρελθὸν παρὰπέμποντες παροτρύνουσιν, ἵνα διὰ παννυχίων χορῶν τὴν νίκην πανηγυρῶσιν. X

X Ὡσαύτως ὁ Κρέων ἐν τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ (162—331) ἀποδίδει τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως εἰς τοὺς θεοὺς, οἵτινες ἔσωσαν αὐτὴν ἐκ μεγάλου σάλου. Τὴν πίστιν τῶν γερόντων Θηβαίων πρὸς τὸ σκῆπτρον τοῦ Αἰῶνος ἐπαινῶν ὁ τύραννος ἀγγέλλει αὐτοῖς, ὅτι κατ' ἀγχιστεῖαν εἶναι βασιλεὺς τῆς πόλεως, καὶ ἀναπτύσσει τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ ἀρχάς. Ἄλλ' ὁ Σοφοκλῆς οἶονεὶ ὑπαινισσόμενος ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τοῦ τυράννου, ὅτι ἡ ἀρχὴ ἀνδρα δεικνύσιν, καὶ εἰκονίζει αὐτὸν ἔχοντα ἰσχυρὰν θέλησιν. Ὁ Κρέων κηρύσσει πρὸ τῶν Θηβαίων γερόντων τὴν ὑψηλὴν πολιτικὴν ἀρχήν, ὅτι εἶναι οὐτιδανὸς ὁ νομίζων μείζονα τὸν φίλον τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Ὅμνυει δέ, ὅτι οὐδέποτε θέλει θεωρήσει φίλον τὸν ἐχθρὸν τῆς πόλεως. Διότι γινώσκει, ὅτι τῆς πόλεως σφραζομένης ἕκαστος ποιεῖται φίλος¹. Ἄν τις λάβῃ ὑπ' ὄψει τὴν ἀμετάσβεστον τῆς ἡρωϊδοῦς ἀπόφασιν καὶ τὴν ἀυστηρότητα τοῦ πολιτικοῦ ἤθους τοῦ τυράννου προχειρῶς δύναται νὰ εἰκάσῃ τὴν σύγκρουσιν αὐτῶν καὶ τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου. Μετὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ὁ τύραννος ἀναγγέλλει εἰς τοὺς γέροντας τὴν ἑαυτοῦ ἀπόφασιν, καθ' ἣν ὁ μὲν Ἐτεοκλῆς, ἅτε ὑπὲρ τῆς πόλεως ὑπερμαχησάς, μέλλει νὰ τύχῃ τῶν τιμῶν, ὅσαι προσήκουσιν εἰς τοὺς ἀρίστους νεκροὺς, ὁ δὲ Πολυνείκης, ἅτε κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος στρα-

¹) Παραλήξια ὁ Περικλῆς λέγει τοῖς Ἀθηναίοις Θεουκ. II. 60: "Ἐγὼ γὰρ ἠγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθομένην ὡφελεῖν τοῖς ἰδιώταις ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην. Καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἴσσοι ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούῃ πολλῇ μᾶλλον διασφίεται.."

τευσάμενος, μέλλει νὰ ἐκτεθῆ βορὰ τῶν οἰωνῶν. Οἱ γέροντες ὁμως τῶν Θηβῶν δὲν δέχονται μετὰ ζήλου τοὺς λόγους τοῦ τυράννου, ἀλλ' ὁμολογοῦσιν, ὅτι οὗτος ἔχει ἐξουσίαν ἐπὶ τε τῶν νεκρῶν καὶ ἐπὶ τῶν ζῶντων. Μαθόντες δ', ὅτι οὗτος ἔταξε φύλακα, ὅπως φυλάττῃ τὸ πτώμα τοῦ Πολυνείκου, νομίζουσιν, ὅτι οὐδεὶς εἶναι οὕτω μωρός, ὥστε ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποθάνῃ. Ὁ Κρέων δ' ὁμως, ὡς πάντες οἱ τύραννοι, φοβεῖται μὴ τινες πειραθῶσι χάριν κέρδους. Ὡστε οὔτε οἱ γέροντες, οὔτε ὁ Κρέων ἀποβλέπει εἰς τὸ εὐγενὲς τῆς Ἀντιγόνης καθήκον, ἐν ᾧ οἱ θεαταὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ δράματος ἐγίνωσκον τὴν ἀπόφασιν τῆς ἠρωίδος, ὅπερ ἀποτελεῖ τραγικὴν εἰρωνείαν. Ὅσῳ δ' ἀπροσδόκητον εἶναι τὸ τόλμημα τῆς Ἀντιγόνης, τοσοῦτω διεγείρεται ἢ τε τοῦ Κρέοντος ὀργὴ καὶ ἢ τῶν γερόντων ἐκπληξίς, ὅτε οὗτοι ἔμαθον τὴν παράβασιν τοῦ κηρύγματος. Οἱ δειλοὶ τῶν Θηβῶν γέροντες φοβοῦνται τὸν θάνατον, καίπερ τοῦ τάφου πολὺ μὴ ἀπέχοντες, ὁ δὲ τύραννος ἀφορᾷ εἰς ταπεινὰς αἰτίας ἐν ζωῇ ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης εὐρισκομένας. Τοῦ χοροῦ διαλεγομένου πρὸς τὸν Κρέοντα περὶ τοῦ ἀπίθανου τῆς ταφῆς τοῦ νεκροῦ, ἔρχεται φύλαξ ἀγγέλλων, ὅτι τὸ ἀπίθανον ἐτετέσθη. Ὁ δοῦλος μετ' ἀφελείας, δέους καὶ κουνφότητος ἀφηγείται τῷ δεσπότη, ὅτι τολμητίας τις δὲν ἔθαψε μὲν τὸ σῶμα τοῦ Πολυνείκου, ἀλλ' ἐπέχυσεν ἐπ' αὐτοῦ κόμην. Κατὰ τὴν ἀφήρησιν τούτου τὸ πεπραγμένον ἰδόντες οἱ φύλακες ἤλεγχον ἀλλήλους, ἀλλ' ἐκ τοῦ θορύβου τῶν φυλάκων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ ἡ ἀλήθεια· διότι πάντες ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς θεοδικίαν καὶ ὁμώσωσιν, ὅτι οὔτε ἔπραξαν, οὔτε γινώσκουσι τὸν βουλευσάμενον τὸ τόλμημα. Μετὰ μακρὸν θόρυβον ἀπεφασίσθη, ἵνα διὰ κλήρου ὀρισθῇ ὁ μέλλων νὰ ἀγγείλῃ τῷ τυράννῳ τὸ πεπραγμένον. Ἐκ τῶν λόγων τοῦ φύλακος ὁ χορὸς εἰκάξει, ὅτι θεὸς τις τὸ ἔργον ἐτέλεσεν. Ἡ εἰκασία αὕτη τῶν γε-

ρόντων είναι ὁ πρῶτος ὑπαινιγμὸς εἰς τὸ θεῖον δίκαιον. Διὰ τοῦτο ὁ τύραννος ὀργίζεται τιθεὶς αὐτοὺς εἰς τὸ δίλημμα, ἢ ὅτι οἱ θεοὶ ὑπεριτιμῶσιν ὡς εὐεργέτην τὸν ἐλθόντα νὰ καύσῃ τοὺς ναοὺς αὐτῶν, ἢ ὅτι οὗτοι τιμῶσι τοὺς κακοὺς. Οὕτως ἡ ταπεινὴ τοῦ Κρέοντος διάνοια μὴ δυναμείῃ νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν ὑψηλὴν τῶν αἰσθημάτων τῆς Ἀντιγόνης σφαιρὰν ἀποδί-
δει τὴν πράξιν εἰς τοὺς ἀντιπολιτευομένους αὐτῷ, ὡς συνη-
θως πράττουσιν οἱ τύρανοι. Ἐν τέλει μεθ' ὄρκου ὁ Κρέων ἀπειλεῖ τοὺς φύλακας, ὅτι δὲν θέλει ἀρκέσει ὁ θάνατος, ἂν μὴ οὗτοι δεῖξωσι τὸν δράστην τοῦ τολμήματος. Πρὸς τὴν ὀργὴν καὶ τὴν φοβερὰν τοῦ τυράννου ἀπειλὴν ποιεῖ ζωνηρὰν ἀντίθεσιν ὁ περιδείης φύλαξ, ὅστις εὐχεται μὲν νὰ εὐρεθῇ ὁ δράστης, ἀλλ' ἀποφασίζει, ὅπως μὴ ἐπανεέλθῃ. X

Ἐκ τῶν συμβαινόντων ὁ χορὸς ἐν τῷ πρῶτῳ στασίμῳ (332—375) ἀνυψοῦται εἰς γενικὰς ἰδέας, δι' ὧν ἐξάγει τὸ ἐπινοητικὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Τὸ χορικὸν τοῦτο ἕσμα εἶναι ὁ ἀριπρεπέστατος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὕμνος, ὡς τοῦτο εἶχεν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σοφοκλέους. Διὰ γενικῶν φράσεων ὁ χορὸς ὑπαινίσσεται τὴν τόλμην τοῦ θάψαντος τὸν νεκρὸν τοῦ Πολυνείκου. Ἐν τέλει εὐχεται, ἵνα μηδεμίαν κοινωνίαν ἔχη πρὸς ἐκείνον, ὅστις χάριν τόλμης πράττει ταῦτα. Οἱ μὲν γέροντες λέγουσι ταῦτα ἄνευ συνειδήσεως, οἱ θεαταὶ ὅμως γινώσκουσιν, εἰς τίνα οἱ λόγοι αὐτῶν ἀναφέρονται.

Ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπεισοδίῳ (384—581) ὁ χορὸς τὸ μὲν πρῶτον ἀμφιβάλλει ἐπ' ὀλίγον, εἶτα δ' ἀναγνωρίζας, ὅτι τὴν ταφὴν ἐξετέλεσεν ἡ θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος, θρηνεῖ τὴν τύχην ταύτης. Τὸν ἀντίον ὁ φύλαξ ἐν θριάμβῳ τὴν ἡρωίδα πρὸ τοῦ Κρέοντος ἄγων χαιρεῖ, ὅτι μέλλει νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς τιμωρίας. Τούτου διηγουμένου εἰς τὸν δεσπότην τὸν τρόπον τῆς συλλήψεως τῆς παραβάτιδος τοῦ κηρύγματος,

ἡ θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος νεύει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γῆν οὐχὶ ἐκ φόβου ἢ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν τύραννον, ἀλλ' ἐξ ἀγανακτήσεως πρὸς τὸν μὴ σεβόμενον τὸ δίκαιον τῶν νεκρῶν. Ὁ Κρέων τῆς εὐθύνης τὸν φύλακα ἀπαλλάσσει ὑποβάλλει εἰς ἀνάκρισιν τὴν γενναίαν τοῦ Πολυνείκου ἀδελφὴν, ἣτις οὐ μόνον ὁμολογεῖ τὴν πράξιν, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπει, ὅτι ἐγένωσκε τὸ κήρυγμα. Τοῦτου δ' ἀποροῦντος, ὅτι ἡ νεᾶνις ἐτόλμησε νὰ παραβῆ τοὺς νόμους, αὕτη ἀποκρίνεται ὑπερηφάνως, ὅτι τὰ κηρύγματα τοῦ τυράννου δὲν εἶναι οὕτως ἰσχυρά, ὥστε θνητὸς νὰ παραβῆ τὰ ἄγραπτα καὶ ἀσφαλῆ νόμιμα τῶν θεῶν¹⁾. Ὅσονδήποτε ὑψηλὴ καὶ ἂν ὁμολογῆται ἡ ἰδέα αὕτη τῆς Ἀντιγόνης, δὲν εἶναι Αἰσχύλειος ἀρετὴ, ἀλλ' Εὐριπίδειος κακία. Ὁ ἀληθὴς δραματικὸς ἦρωας δὲν πρέπει νὰ εἰκονίζῃ ἑαυτὸν ὡς μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν μάρτυρα, οὔτε ὡς ἀπόστολον θρησκευτικῶν ἢ ἠθικῶν παραγγελμάτων καὶ ὑποθηκῶν, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἣτις πρέπει νὰ ἦναι τοιαύτη. Διὰ τοῦτο οὗτος δὲν πρέπει νὰ εἰσάγῃ εἰς τὴν σκηνὴν πρόσωπα περὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν μεγαλορρημονοῦντα, ἀλλὰ νὰ διαπλάσῃ ταῦτα, ὡς ὁ δημιουργός. Ἡ σκηνὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην φιλοσόφων, ἀλλὰ προσώπων σοφῶς δεδημιουργημένων. Κατὰ ταῦτα ἡ ἰδέα αὕτη τῆς Ἀντιγόνης εἶναι μὲν ὑψηλὴ, ἀλλὰ δραματικῶς δὲν ὁμολογεῖται ὡς ἐπαινετὴ²⁾. Τοῦς

¹⁾ Σίχ. 450

Οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε,
οὐδ' ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη
τοιούσδ' ἐν ἀνθρώποισιν ὤρισεν νόμους·
οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον φόβῳ τὰ σά
κρυπτάθ', ὥστ' ἄγραπτα κάσφαλῆ θεῶν
νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν.
οὐ γάρ τι νῦν γε κάχθές, ἀλλ' αἰεὶ ποτε
ζῆ ταῦτα, κούδεις οἶδεν ἐξ ὄτου φάνη.

²⁾ Παράβαλλ. Klein, Geschichte des Dramas τόμ. I, σελ. 386.

λόγους τῆς ἡρωΐδος ὁ μὲν χορὸς μὴ ἐπιδοκιμάζων λέγει, ὅτι αὕτη δὲν γινώσκει νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὰ κακά, ὁ δὲ Κρέων ὀργισθεὶς καταδικάζει εἰς κάκιστον θάνατον τὴν βασιλόπαιδα.

Τοῦ τυράννου ζωηρῶς διαλεγομένου πρὸς τὴν ἡρωΐδα περὶ τῆς εὐσεβείας τοῦ ἔργου καὶ ἐν τέλει ἐπιλέγοντος, ὅτι αὐτοῦ ζῶντος δὲν θέλει ἄρξει γυνή, ἔρχεται ἡ ἀγαθὴ Ἴσμήνη, ἣς τὰς ὀφρῶς περικαλύπτει νεφέλη δακρυχεύμων. Ναί· ἡ Ἴσμήνη ἐκείνη, ἡ πρὶν φοβουμένη νὰ μετέσχη τῆς ταφῆς τοῦ νεκροῦ, ἐπιθυμῆ νῦν, ἵνα παραβάτις τοῦ κηρύγματος θεωρηθεῖσα συναποθάνῃ τῇ ἀδελφῇ. Ἡ Ἀντιγόνη ὅμως βαρέως φέρουσα, ὅτι ἡ ἀδελφὴ δὲν ἐτίμησε τὸ θεῖον δίκαιον, ἀλλ' ἐφρόντισε περὶ τῶν κηρυγμάτων τοῦ θνητοῦ, περιφρονεῖ ταύτην τὸν ἐκούσιον αὐτῆς θάνατον ἀποκρούουσα. Ἄλλ' ὁ Κρέων μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τὴν τρυφερότητα τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν ἀναφωνεῖ, ὅτι ἡ μὲν εἶναι ἄνους, ἀφ' ὅτου ἐγεννήθη, ἡ δὲ ἀρτίως ἐγένετο τοιαύτη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἴσμήνη δὲν δύναται νὰ μαλάξῃ τὴν καρδίαν τοῦ τυράννου, ἐρωτᾷ τοῦτον, ἂν διανοητὰ νὰ φονεύσῃ τὴν μνηστὴν τοῦ υἱοῦ. Ὁ Κρέων ψυχρὰν τὴν καρδίαν ἔχων ἀποκρίνεται, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι γυναῖκες, ὅτι μισεῖ τὰς κακὰς καὶ ἐν τέλει κελεύει τοὺς δούλους, ἵνα κομίσωσιν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰς δύο ἀδελφάς.

Τὸ δεῦτερον στάσιμον (582—625) περιέχει ἐποπτεῖαν τοῦ κόσμου ὅλως διάφορον τῆς τοῦ πρώτου. Ἐκεῖ ἐξάιρεται ἡ δύναμις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐνταῦθα καταδεικνύεται ἡ ἀσθένεια τῶν θνητῶν. Εὐδαίμονες, λέγει, εἶναι, ὧν ὁ βλος ἀγευστος κακῶν διότι, ὅταν ἡ ἄτη καταλάβῃ οἶκόν τινα, ἔρπει ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μέχρι παντελοῦς ὀλέθρου, ὡς τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ὑπὸ δυσπνύων ἀνέμων κυλινδοῦνται. Τοῦτο συνέβη ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Λαβδακιδῶν, οὐ καὶ ὁ τελευταῖος βλαστὸς κόπτεται. Οὕτω δίδεται ἀφορμὴ, ἵνα γένηται ζωηρὰ ἀντίθεσις τῆς παντοδυναμίας τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς

πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῶν βροτῶν. Τὴν μὲν δύναμιν ἐχέινου οὔτε θνητός, οὔτε ὁ τὰ πάντα γηράσκων ὕπνος, οὔτε ὁ πανδαμάτωρ χρόνος δύναται νὰ δαμάσῃ, οἱ δ' ἄνθρωποι τρέφονται δι' ἀπατηλῶν ἐλπίδων, αἵτινες πολλοὺς μὲν ὠφέλησαν, πολλοὺς δὲ καὶ ἐβλαψαν.

Ἐν τῷ τρίτῳ ἐπεισοδίῳ (626-780) ὁ χορὸς βλέπει ἐρχόμενον εἰς τὴν σκηνὴν τὸν μνηστήρα τῆς Ἀντιγόνης, ὅστις τὸ πρῶτον δείκνυται εἰπειθῆς ὁμολογῶν, ὅτι οὐδένα γάμον θέλει προτιμήσει τοῦ πατρὸς, ἂν ἡ συμβουλή αὐτοῦ ἦναι καλή. Ὡστε ἡ τοῦ Αἴμονος εἰπειθεία δὲν εἶναι ἀπεριώριστος, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φρονήσεως τοῦ πατρὸς. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος λέγει διὰ δισήμεων φράσεων, ὁ Κρέων χαίρων προτρέπει τὸν υἱόν, ἵνα μισήσῃ τὴν μνηστήν. Μετὰ πικρῶς δ' εἰρωνείας λέγει, ὅτι τὴν Ἀντιγόνην, ἅτε μόνην τὸ κήρυγμα παραβᾶσαν, προτίθεται νὰ νυμφεύσῃ ἐν Ἄδου. Ἄν δ' οἱ συγγενεῖς γίνωνται ἀπειθεῖς πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τεθειμένους νόμους, οἱ ἔξω τοῦ γένους ἔσονται ἀπειθέστεροι. Καλῶς δὲ γινώσκει ὁ τύραννος, ἵνα τὰ κατὰ τῆς ἀπειθείας ἀξιώματα μεταχειρισθῇ πρὸς κύρωσιν τῆς ἑαυτοῦ ἀποφάσεως. Ἄλλ' ὁ Αἴμων πάνυ εὐσεβῶς ποιεῖ γνωστὸν τῷ πατρί, ὅτι ἡ πόλις θρηνεῖ τὸν θάνατον τῆς Ἀντιγόνης προτρέπων αὐτόν, ἵνα μὴ μείνῃ ἀκαμπτος, ἀλλ' ὑποχωρήσῃ τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ. Οὗτος ὀργίζεται, ὅτι νέος ἐπιχειρεῖ νὰ διδάξῃ γέροντα λέγων, ὅτι ἡ πόλις οὐδὲν δικαίωμα ἔχει νὰ ἐπιτάσῃ τῷ ἄρχοντι. Ἐντεῦθεν ὀργισμένος ὁ δημοκρατικὸς ποιητὴς κηρύσσει ἐν τῷ θεάτρῳ, ὅτι δὲν ὑπάρχει πόλις εἰς ἓνα ἄνδρα ἀνήκουσα. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν πικρῶν λόγων ὁ Αἴμων ὑπαινίσσεται, ὅτι ὁ τῆς Ἀντιγόνης θάνατος φονεύσει τινὰ ἐννοῶν ἑαυτόν, ἀλλ' ὁ Κρέων ὑπολαμβάνει, ὅτι ὁ υἱὸς ἀπειλεῖ τὸν πατέρα. Οὕτως ὁ τύραννος μαινόμενος ὑπ' ὀργῆς κελεύει, ἵνα ἡ Ἀντιγόνη φονευθῇ παρὰ τῷ νυμφίῳ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ τῆς ἡρωίδος μνηστήρ μεστὸς

ὄργης ἀπέρχεται, ὁ δὲ χορὸς ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ Αἴμονος εἰκάξει βαρὺ τι. Καὶ ὅμως ὁ πατὴρ δὲν κάμπτεται, ἀλλ' ἐπιμένει, ὅπως θάψῃ ζῶσαν τὴν μνηστὴν τοῦ υἱοῦ ἐπιλέγων, ὅτι εἶναι περισσὸς πόνος τὸ σέβασθαι τὰ ἐν Ἄδου Οὕτως ὁ ἔρωσ τοῦ Αἴμονος πρὸς τὴν Ἀντιγόνην ἐγένετο ἀφορμὴ διενέξεως τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱόν.

Ἐκ τῆς εἰδικῆς ταύτης περιστάσεως ὁ χορὸς ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ (781—805) εἰς γενικὰ συμπεράσματα ἀνυψούμενος θαναμάζει τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἐρωτος. Τὸ στάσιμον τοῦτο εἶναι ὁ ἀριπρεπέστατος ὕμνος εἰς τὴν μικρὰν μὲν καὶ τρυφερὰν θεότητα, ὅμως ἀνίκητον. Αὕτη ὑπάρχει πανταχοῦ, ἐν τε τῇ ξηρᾷ καὶ πέραν τῆς θαλάσσης, ἐν τε τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς καὶ ἐν τοῖς θνητοῖς ἀνθρώποις. Ὁ δὲ τραθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐρωτος γίνεται μαριώδης· διότι οὗτος πλανᾷ τὴν διάνοιαν καὶ τῶν δικαίων πρὸς ὕβριν, ὡς νῦν ἤγειρε τὸ νεῖκος τῶν συγγενῶν.

Ἐν τῷ τετάρτῳ ἐπεισοδίῳ (806—944) οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν βλέποντες τὴν ἡρωίδα ἀγομένην εἰς τὸν θάνατον δακρύουσιν. Δὲν ἔχει δ' αὕτη τὸ ἦθος, ὁ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἰδομεν, ἀλλὰ θρηρεῖ τὴν ἑαυτῆς τύχην, ὅτι κατέρχεται εἰς τὸν Ἄδην μὴ τυχοῦσα ὕμεναιων. Ὁ χορὸς παραμυθούμενος ταύτην λέγει, ὅτι οὔτε ὑπὸ φθινάδων νόσων, οὔτε ὑπὸ ξιφῶν, ἀλλ' αὐτόνομος θνήσκει. Τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὴν Ἀντιγόνην τὴν τύχην τῆς Νιόβης, ἀλλὰ τὴν παραβολὴν ὁ χορὸς θεωρεῖ ὡς ἀλαζονείαν. Ἡ ἡρωὶς ὑπολαβοῦσα, ὅτι καταγελᾶται ὑπὸ τοῦ χοροῦ, ἐπικαλεῖται μάρτυρας τὴν πόλιν καὶ τοὺς πολίτας, τὰς Διοκλείας κρήνας καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Θήβης ἄλσος, ὅτι ἀδίκως θνήσκει. Ὁ χορὸς ὁμολογεῖ μὲν, ὅτι ἡ πράξις τῆς ἀδελφῆς τοῦ Πολυνείκουσ εἶναι εὐσεβής, ὅμως ὑπομιμνήσκει, ὅτι ἡ παράβασις τῶν νόμων τοῦ κρατοῦντος δὲν ἐπιτρέπεται. Ἐν ᾧ δ' ἡ ἡρωὶς ἀπελπὶς θρηρεῖ, ὅτι οὐδεὶς στενάξει τὴν ἑαυτῆς συμφορὰν, ὁ τύραννος πάνυ

ὀργίλως κελεύει τοὺς θεράποντας, ἵνα ὡς οἶόν τε τάχιστα ἀπαγέωσιν εἰς τὸν θάνατον τὴν παραβάτιδα τοῦ κηρύγματος. Ἐνταῦθα (889) κεῖται τὸ ὕψιστον τῆς ὀργῆς κατὰ τῆς Ἀντιγόνης, σῶμα δὲ καὶ τὸ πρῶτον τῆς μετανοίας. Οἰονεὶ πειρώμενος νὰ πείσῃ ἑαυτὸν, ὅτι εἶναι ἄγνος ὡς πρὸς τὴν κόρην ταύτην, ὑποδεικνύει, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἤρξαντο ἀναβλαστάνοντα τὰ πρῶτα τῆς μετανοίας σπέρματα. Τοῦναντίον ἡ ἀδελφὴ τοῦ Πολυνείκουσ ῥίπτουσα βλέμμα εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τοὺς νεκροὺς εὐρίσκει, ὅτι αὐταὶ εἶναι φιλικαὶ διότι καὶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἐτεοκλέα ἔλουσε καὶ ἐκόσμησε καὶ τὰς ἐπιτυμβίους χορὰς αὐτοῖς προσήνεγκεν, ὁ δὲ Πολυνείκῃς ἐγένετο ἡ αἰτία, δι' ἣν κατέρχεται εἰς τὸν Ἄδην. Τοιαῦτα ἡ ἡρώϊς διανοουμένη καὶ νομίζουσα, ὅτι ἐποίησε τοῖς θεοῖς ἔργα εὐσεβῆ, παραμυθεῖται καὶ τὴν προτέρων τοῦ ἦθους εὐστάθειαν ἀνακτᾷται. Τέλος ἀπέρχεται εἰς τὸν τάφον τοῦ τυράννου ἀκάμπτου μένοντος.

Τῆς Ἀντιγόνης εἰς τὸν θάνατον ἀπαγομένης ὁ χορὸς ἐν τῷ τετάρτῳ στασίμῳ (944—987) παραμυθεῖται αὐτὴν φέρων τρία παραδείγματα, ὅπως δέξῃ, ὅτι ἡ δύναμις τῆς μοίρας εἶναι φοβερά. Αὐτὴ ἡ Δανάη, ἣτις ἐκ τοῦ Διὸς ἔτεκε τὸν Περσεύα, ἐκλείσθη ἐν τυμβῆρει θαλάμῳ ὁ δὲ Ἀγκυρογός, ὁ τῶν Ἠδωνῶν βασιλεὺς, ὑβρίσας τὸν Διόνυσον καὶ τὰς Μούσας ἐρεθίσας δεινῶς ἐτιμωρήθη. Ἐν τέλει ὁ ποιητὴς κολακεύων τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἀθηναίων διὰ βραχείων καὶ κατὰ λυρικὸν τρόπον μνημονεύει τοῦ μύθου τῆς Κλεοπάτρας, ἣτις ἦτο θυγάτηρ Ὠρειθυίας τῆς τοῦ Ἐρεχθίδεωσ. Τοὺς υἱοὺς ταύτης τοὺς ἐκ τοῦ Φινέωσ γεννηθέντας ἢ μητρονιὰ Εἰδοθεὰ τυφλώσασα ἐν τάφῳ καθείρξεν. Οὕτως ὁ χορὸς, ὅστις ἤλεγε πικρῶς τὴν θυγατέρα τοῦ Οἰδίποδοσ, ὅτι παρέβαλε τὴν ἑαυτῆς τύχην πρὸς τὴν τῆς Νιόβησ, καμψθεῖς, ὡς φαίνεται, ἐκ τῆσ συμφορᾶσ τῆσ ἡρωίδοσ παραβάλλει πρὸς θεογενεῖσ. Ἄλλ' ἡ Δανάη καὶ ἡ Κλε-

οπάτρα πάσχουσιν ἀδίκως, ἐν ᾧ ὁ Λυκοῦργος δαίκνυται ἀσεβῆς πρὸς τὸ θεῖον. Τὸ μὲν πρῶτον καὶ τρίτον παράδειγμα ἔχουσι σχέσις πρὸς τὴν τύχην τῆς Ἀντιγόνης, τὸ δὲ δεύτερον ὑπαινίσσεται τὴν ἀσέβειαν τοῦ τυράννου.

Ἐν τῷ πέμπτῳ ἐπεισοδίῳ (988—1114) ἐρχεται ὁ Τειρεσίας, οὗ τὰ μαντεύματα ἄλλοτε ἀκούσας ὁ Κρέων ὠφελίθη. Τοῦτον ὁ γέρον προτρέπει νὰ ἦναι εὐπειθής, ὅστις μετὰ σεβασμοῦ δέχεται τὴν προτροπὴν. Τούτου γενομένου ὁ μάντις ἀγγέλλει εἰς τὸν ἡγεμόνα τῶν Θηβαίων τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, ὅτι οἱ βωμοὶ καὶ αἱ ἐσχάραι αὐτῶν ἐμιάνθησαν ὑπὸ τῶν κυνῶν καὶ τῶν οἰωνῶν τῶν βιβρωσκόντων τὸ πτώμα τοῦ Πολυνείκου. Διὰ τοῦτο συμβουλεύει τῷ τυράννῳ, ὅπως καμφθεὶς τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ ἐπιτρέψῃ· διότι καὶ ἄλλως οὐδεμία ἀλκὴ εἶναι, ἂν τις ἐπιφονεύῃ τὸν νεκρόν. Ἄλλ' ὁ Κρέων ἀκούσας, ὅτι τὸ μάντευμα σκοπεῖ τὴν τιμὴν τοῦ κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος στρατευσαμένου, καταλαμβάνεται ὑπὸ δεινῆς ὀργῆς νομίζων πάλιν, ὅτι ὁ χυσοὶς εἶναι ἡ αἰτία τοῦ μαντεύματος. Οὕτως ὁ τυράννος ἄλλας εὐγενεῖς ἀφορμὰς παραγνωρίζων ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ λέγει, ὅτι δὲν θέλει ἐπιτρέψῃ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ, καὶ ἂν οἱ ἀετοὶ ἀρπάζοντες τὸ πτώμα κομίσωσιν εἰς τοὺς θρόνους τοῦ Διός. Διὰ τῶν φράσεων τούτων ὁ Κρέων καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ὑπέρτατον θεὸν τῆς καθεστῶσης θρησκείας ἀσεβῶν καὶ κολάσεως ἄξιος γενόμενος προπαρασκευάζει τὴν κάθαρσιν τοῦ δράματος. Δὲν νομίζει δὲ τοῦτο ἰκανόν, ἀλλὰ τὸν μάντιν καὶ δλόκληρον τὸ μαντικὸν γένος ὡς φιλόργυρον ὑβρίζων ἀναγκάζει τὸν Τειρεσίαν, ὅπως μαντεύσῃ αὐτῷ τὰς μεγάλας τοῦ οἴκου συμφοράς. Οὕτως ὁ ὅλος κόσμος κατέστη δυσμενῆς τῷ τυράννῳ, οἱ κάτω θεοὶ μετὰ τῶν νεκρῶν διὰ τὸ ἄταφον τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκου, ἡ Ἀντιγόνη μετὰ τῆς Ἰσμήνης καὶ τοῦ Αἴμονος, δλόκληρος ἡ πόλις τῶν Θηβῶν μετὰ τῶν γερόντων καὶ ὁ ὑπέρτατος τῶν Ἑλλήνων θεὸς μετὰ

τοῦ Τειρεσίου καὶ τοῦ μαντικοῦ γένους. Διὰ τούτων ὁ ποιητὴς ἐπειράθη παντὶ σθένει, ἵνα καταδείξῃ τῷ θεατῇ, ὅτι ὁ τύραννος κατὰ πάντα εἶναι ἄξιος τιμωρίας. Ὁ μὲν μάντις τὸ φοβερὸν μάντευμα εἰπὼν ἀπῆλθεν, οἱ δὲ γέροντες τῶν Θηβῶν μαρτυροῦσιν, ὅτι, ἀφ' ὅτου ἡ μέλαινα αὐτῶν θοῖξ ἐγένετο λευκὴ, ὁ Τειρεσίας οὐδέποτε ἐψεύσθη. Ἐκ τῶν λόγων τούτων ὁ Κρέων τὸν νοῦν ταραχθεὶς μετανοεῖ μηδόλως εἰς τὴν αἴτην τολμῶν νὰ ἀντιστῇ. Ἐν τῇ μετανοίᾳ λήγει ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου καὶ ἄρχεται ἡ λύσις τούτου κατὰ τοὺς ἐν τῇ ἡγουμένην εἰσαγωγῇ ἐκτεθέντας Ἀριστοτελικοὺς νόμους. Τούτῳ μετανοήσαντι οἱ γέροντες συμβουλεύουσιν, ἵνα τὴν μὲν Ἀντιγόνην ἐξαγάγῃ τοῦ θαλάμου, ἐν ᾧ καθείρχθη, τῷ δὲ ὕβρισθέντι νεκρῶ κτίσῃ τάφον. Ταῦτα δ' ὤφειλε νὰ πράξῃ ὡς οἶόν τε τάχιστα, διότι αἱ Ἐρινύες βαίνουσι ταχέως. Ὁ Κρέων δὲν δαίκνυται ἀπειθής, ἀλλὰ μετὰ τῶν θεραπεπόντων χωρεῖ τάχιστα ἐπὶ τὸ ἔργον.

Τούτου εἰς ἐκτέλεσιν τῶν δεδογμένων σπεύδοντος ὁ χορὸς ἐν τῷ πέμπτῳ στασίμῳ (1115—1152), ὅπερ ἔχει ὑποχρηματικὸν χαρακτήρα, ἐπικαλεῖται τὸν προστάτην τῶν Θηβῶν Λιόνυσσον, ἵνα τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ μιάσματος καθαρῶς σώσῃ. Ἄλλ' ἡ παράκλησις αὕτη κατέχει δευτερεύουσαν θέσιν, ἐν ᾧ οἱ ἔπαινοι τοῦ θεοῦ λίαν τοιζόμενοι ἀναδεικνύουσι τὸ ἔσμα ἀληθῆ διθύραμβον. Οὗτος ἴμοιζεν οὐ μόνον εἰς τὸ στόμα τῶν Θηβαίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἑορτήν, καθ' ἣν ἡ τραγωδία ἐδιδάσκετο.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἔσματος ἐν τῇ ἑξῆς ὁδῷ (1152—1313) ὁ ἄγγελος ἀφηγεῖται εἰς τοὺς γέροντας τῶν Θηβῶν τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Αἴμονος ἐπιλέγων, ὅτι, ὅταν ἀπῆ ἡ χαρὰ, τὰ ἄλλα δὲν ἀγοράζει οὐδὲ ἀντὶ σκιᾶς καπνοῦ. Ὁ ἄγγελος τοιαῦτα ἔλεγε τῷ χορῷ, ὅτε ἡ γυνὴ τοῦ Κρέοντος Εὐφροδίκη τῶν μεγάλων ἐξερχομένη, ὅπως προσενέγκῃ εὐχὰς τῇ Ἀθηνᾶ, ἥκουσε

φθόγγον οίκειον κακοῦ. Κατὰ παράκλησιν τῆς μητρὸς τοῦ Αἴμονος ἀφηγείται ὁ ἄγγελος, ὅτι ὁ Κρέων μετὰ τῶν θεραπεύοντων, ἐν οἷς καὶ οὗτος, τάφον τῷ πτώματι τοῦ Πολυνείκους χόσας καὶ πορευόμενος, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν Ἀντιγόνην, εὖρε τὴν μὲν ἠρωΐδα κρεμαμένην, τὸν δὲ μνηστῆρα ταύτης ἀποιμῶζοντα διὰ τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς. Ὁ μετανοήσας τύραννος ἰκετεύει τὸν υἱὸν παραφρονοῦντα νὰ ἐξέλθῃ τοῦ τύμβου, οὗτος ὅμως ἀγρίως ἰδὼν, κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἰδίου πατρὸς πτύσας καὶ τὸ ξίφος ἐλκύσας ὀρμῆ κατὰ τοῦ φονέως τῆς μνηστῆς, ἀλλ' ἀποτυχὼν καὶ ἄγαν ὀργισθεὶς αὐτοκτονεῖ. Ταῦτα ἡ μήτηρ τοῦ ἀθλοῦ υἱοῦ ἀκούσασα ἀπέρχεται σιγῶσα, ὁ δὲ χορὸς μετὰ τοῦ ἀγγέλου εἰκάζει κακὸν τι.

Μέρη τῆς Ἐξόδου εἶναι τὰ μέλη τὰ ἀπὸ σκηνῆς (1261—1346), ἐν οἷς ὁ μετανοήσας τύραννος θρηνεῖ τὴν ἑαυτοῦ τύφλωσιν γενομένην αἰτίαν τῆς αὐτοκτονίας τοῦ υἱοῦ. Ἄλλ' ἡ τύφλωσις τοῦ Κρέοντος ἦτο οὕτω μεγάλη καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀδικία καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀθανάτους ἀσέβεια οὕτω δεινὴ, ὥστε ὁ θάνατος τοῦ Αἴμονος δὲν ἦτο ἰκανὴ τιμωρία. Ἐξάγγελος λέγει τῷ τυράννῳ, ὅτι ἡ γυνὴ τούτου Εὐρυδίκη, ἀφ' οὗ ἐθρήνησε τὸν θάνατον τοῦ τε Μεγαρέως καὶ τοῦ Αἴμονος καὶ ἄλλας κατὰ τοῦ παιδοκτόνου εἶπεν, ἠὲ αυτοκτόνησεν. Διὰ τοῦ ἐκκυκλήματος ἤχθη τὸ πῶμα τῆς αὐτοκτονισάσης πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ συζύγου, ὅστις εὖχεται, ἵνα τάχιστα θανάτων ἀπαλλαγῇ τῶν κακῶν. Τοῦτο δὲν συμβαίνει, διότι ἤθελεν εἶναι ἀνεκούφισις τῆς συμφορᾶς. Τοῦ τυράννου βαρυνθυμῶντος καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀγομένου, ὁ χορὸς διδάσκει τοὺς θεατάς, ὅτι ἡ εὐδαιμονία τῶν θνητῶν κεῖται ἐν τῇ φρονήσει, ὅτι οὐδόλως πρέπει νὰ ἦναι τις ἀσεβὴς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ὅτι ἡ ἀλαζονεία γίνεται ἀφορμὴ μεγάλων συμφορῶν τοῖς ὑπεραίχοις, οἵτινες διὰ τῆς τιμωρίας βραδέως διδάσκονται.

Οὕτω διὰ βραχέων ἀνελύσαμεν τὸ δράμα, ὅπερ κατ' ἐξο-

χὴν διαπρέπει ἐν τῇ ἡθοιοσίᾳ, ὡς ὁ Οἰδίπους τύραννος ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ μύθου. Ἦρωσ τοῦ δράματος εἶναι τὸ φερώνυμον τῆς τραγωδίας πρόσωπον. Ἐν δὲ τῇ τραγωδίᾳ ὁ ἦρωσ ἢ μάχεται κατὰ δικαίου καὶ ἀπόλλυται μὴ δυνηθεὶς νὰ πληρώσῃ τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν ἢ τοῦ δικαίου προασπίζων ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ, καὶ ἂν περιπέσῃ εἰς θάνατον¹⁾. Ἡ Ἀντιγόνη προασπίζει τοῦ θεοῦ δικαίου καὶ τῶν ἀγράφων νόμων καὶ καταδικάζεται ὑπὸ τοῦ τυράννου, ὅπως θάνῃ· ἀλλὰ τὴν τύχην αὐτῆς φθονεὶ ἡ Ἰσμήνη, ὁ μνηστήρ ἀποδίδει αὐτῇ τὸ δίκαιον, ἢ δημοσίᾳ γνώμῃ εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀδικηθείσης, οἱ θεοὶ αὐτοὶ ἐπιδοκιμάζοντες τὴν πράξιν τῆς ἡρωίδος διὰ τοῦ στόματος τοῦ μάντεως ἀπειλοῦσι τὸν τύραννον, ὅστις δοὺς δίκην ὁμολογεῖ τὸ ἴδιον ἁμάρτημα. Ἐκείνη μὲν ἀποθνήσκουσα ἔχει τὴν υπερίφανον συνειδήσιν, ὅτι τὸ ἑαυτῆς καθήκον ἐξεπλήρωσεν, ὁ δὲ Κρέων ἐρημος τῶν τιμαλφεστάτων δὲν δύναται οὐδὲ νὰ ἀποθάνῃ. Οἱ δύο οὗτοι χαρακτῆρες ἐξ ἀρχῆς οὕτω διεπλάσθησαν, ὥστε εἰς τοιοῦτον τέλος ἔπρεπε νὰ φέρωσιν. Ἡ Ἀντιγόνη εἶναι ὑψηλοκαρδὸς παρθένος, δείκνυται ἄκαμπτος πρὸς πάντα μὴ δυνάμενον νὰ σταδιοδρομήσῃ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου ὑψηλῶν αἰσθημάτων. Ἀγαπᾷ μὲν τὴν ἀδελφὴν Ἰσμήνην, ἀλλὰ περιφρονεῖ ταύτην, ὅτε ἐπέισθη, ὅτι δὲν ἔχει τὸ θάρρος, ἵνα τὸ πῶμα τοῦ Πολυνείκουσ θάπτουσα προασπίσῃ τοῦ θεοῦ δικαίου. Πρὸς μὲν τὸν δειλὸν καὶ ἀνθᾶδῃ φύλακα οὐδὲ λέξιν ἀνταλλάσσει, πρὸς δὲ τὸν τύραννον εὐθύς ἐν ἀρχῇ οὐδὲ τὸ βλέμμα στρέφει. Ἡ Ἰσμήνη μετανοοῦσα θέλει νὰ ἀποθάνῃ μετὰ τῆς παραβάτιδος τοῦ κηρύγματος, ἀλλ' ἡ ἡρωὶς τὸν ἐκούσιον αὐτῆς θάνατον μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας ἀποκρούει. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Πολυνείκουσ ἡγάπα τὸν Αἴμονα καὶ ἡγάπατο ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀγράφους νόμους ἀφωσιωμένη γίνεται

¹⁾ Ὅρα τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀντιγόνης ὑπὸ Gustav Wolff σελ. 130

ἀμνήμων τοῦ μνηστῆρος, μέχρις οὗ το καθῆκον πληρώσασα ἐνθυμείται, ὅτι θνήσκει ἄγαμος καὶ ἀνυμέναιος. Πρὸς τὸν χορόν, δεικνύοντα εἶδος τι ψυχρότητος πρὸς τὰς ἰδίας συμφορὰς ἢ μὴ προσφέροντα τὸν προσήκοντα πρὸς τὴν βασιλόπαιδα σεβασμὸν, διακριθῆν λέγει, ὅτι ὑβρίζεται. Ἐν τέλει δὲν περιμένει, ἵνα ὁ θάνατος ἐπέλθῃ τοιοῦτος, οἷον ἢ τοῦ τυράννου σκληρότης παρεσκεύασεν αὐτῇ, ἀλλ' ἔχει τὸ ἀνδρικόν θάρρος, ἵνα ἐπισπεύσῃ τοῦτον.

Ἄλλ' ἄρα γε τὸ τοιοῦτον τῆς ἡρώιδος ἦθος ἔχει τι ἐπαινετὸν ἢ ἀξιόμειπτον; Ἐν τοῖς πρώτοις προσκρούει τις, ὅτι ἢ Ἀντιγόνη τὴν γυναικίαν φύσιν παραγνωρίσασα λαμβάνει ἀνδρικόν καὶ ἄκαμπτον ἦθος. Ὁ Solger ὁμως παρατηρεῖ, ὅτι αἱ εὐγενεῖς γυναικες ἔχουσι τὸ ἔμφυτον τῆς ἰδίας φύσεως εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένον. Διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ μεμφώμεθα τὸν ποιητὴν, ὅτι τὴν γυναικίαν φύσιν ὡς σκληρὰν καὶ ἀνδρικήν εἰκόνησε, πρέπει πολὺ μᾶλλον νὰ θαυμάζωμεν, ὅτι ταύτην νικηφόρος εἰς τὴν ὑψίστην καὶ ἱερωτάτην βαθμίδα ἀνύψωσεν. Μόλις δύναται τις νὰ ἐλέγξῃ τὴν Σοφοκλείου Ἀντιγόνην, ὅτι δείκνυται τραχεῖα πρὸς τὴν ἀδελφὴν, τὸν θεῖον καὶ ὑπέρτατον τῆς πολιτείας ἄρχοντα καὶ ὅτι γίνεται ἀμνήμων τοῦ μνηστῆρος. Διότι ὁμοίαν τραχύτητα πρὸς τὸν ἑαυτῆς βίον δεικνύουσα ἀριδιήλως μαρτυρεῖ, ὅτι τὸν θεῖον νόμον θεωρεῖ ὑπέρτατον παντὸς ἀνθρωπίνου αἰσθήματος¹. Ἄν τις λάβῃ ὑπ' ὄψει τοὺς θορήμους, οὓς θρηνεῖ ἢ ἠρωῖς, ὅτι θνήσκει ἄγαμος καὶ ἀνυμέναιος, ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ τὸν προσήκοντα σεβα-

¹) Κατὰ τὸν Hasper ἡ ἠρωῖς ὑπερβαίνει τὸ προσήκον μέτρον διότι ὁ ἀλαστονικός καὶ εὐσεβῆτος τρόπος πρὸς τὸν ἀγαπητότατον βασιλέα δὲν ἀνήκει εἰς τὸ εὐσεβὲς καθῆκον, ὅπερ ἔχει πρὸς τὸν ἀδελφόν. Ἄν πρὸ τῆς πράξεως ἰκέτευε τὸν βασιλέα, ὅπως οἰκτιρῇ τὸν θανόντα ἀδελφόν καὶ ἂν τῆς ἰκεσίας μὴ εἰσακουσθεῖσης μετὰ τὴν ἐκκλήρωσιν τοῦ εὐσεβοῦς καθήκοντος ἄνευ ἀλαστονείας καὶ ὀργῆς τὴν τιμοσίαν ὑπέμενεν, ἦθελεν εἶναι ἄμεμπτος.

σμὸν εἰς τὴν ἱερὰν καὶ ἀκαμπτον πεποίθησιν τῆς ἀδελφῆς τοῦ Πολυνείκου. Τοὺς θρήνους τούτους τῆς ἡρώιδος, οὓς ποιεῖ διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ γάμου, ἐλέγχουσί τινες τὸ μὲν, ὅτι ἀναδεικνύουσιν ἀνώμαλον τὸ ἦθος αὐτῆς, τὸ δέ, ὅτι παρθένος τὴν ἀπώλειαν τῶν ἑαυτῆς γάμων ὀλοφυρομένη προσβάλλει πῶς τὴν αἰδημοσύνην. Ἀναντιρρήτως οἱ χαρακτηρηες ἐν τῷ δράματι, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ εἰσαγωγῇ εἶπομεν, πρέπει νὰ ἦναι ὁμοιοί· ἂν δὲ ἀνώμαλοι, πρέπει νὰ διαπλάσσωνται κατὰ τὸ πιθανόν. Ἀνωμαλία τις βεβαίως ἐνταῦθα ὑπάρχει, ἀλλ' ἔγκειται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Ἀνάλογος ἀνωμαλία ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ ἦθει τῆς Ἰσμήνης· ἢ Ἀντιγόνη ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ εἶναι ἀνδρική, ἰσχυρὰ καὶ ἀκαμπτος, ἐν δὲ τῷ τέλει γίνεται ἀσθενεσττέρα καὶ μᾶλλον γυναικεῖα· τὸναντίον ἢ Ἰσμήνη πρὸς τῆς πράξεως παρίσταται ὡς πραεῖα καὶ εὐπειθής, κατὰ τὴν τιμωρίαν ὅμως ἀνδρική καὶ γενναία. Ἀλλ' ἢ Ἀντιγόνη δὲν εἶναι φιλόσοφος ἀκάμπτως ἐμμένων ἐν ταῖς ἀρχαῖς αὐτοῦ, ἀλλὰ παρθένος τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα ἀκαίριον ἔχουσα καὶ ὑπὸ τούτου ἀγομένη εἰς τὴν τήρησιν τῶν θεῶν νόμων. Θρηνεῖ μὲν, ὅτι θνήσκει ἄγamos, δὲν μετανοεῖ ὅμως διὰ τὴν ἑαυτῆς πράξιν. Τὸναντίον ἤθελεν εἶναι μεμπτός ὁ ποιητής, ἂν ἢ Ἀντιγόνη ἔμενε ψυχρὰ πρὸς τὰς σχέσεις τοῦ γένους. Οὕτως ἢ ἡρώϊς θρηνοῦσα τὴν ἀπώλειαν τοῦ γάμου δεικνύει τῷ θεατῇ τὴν θυσίαν, ἣν ὑπέστη, χάριν τοῦ εὐσεβοῦς καθήκοντος, καὶ καθίστησι τὸν θάνατον λυπηρότερον, διότι ἢ θνήσκουσα ἀποχωρίζεται τοῦ μνηστήρος. Ἡ αἰδώς δὲν προσβάλλεται, ἂν ἀνέλθωμεν διὰ τῆς φαντασίας εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, καθ' οὓς ὁ ἄγamos καὶ ἀπογόνους μὴ καταλείπων ἐθεωρεῖτο οἰκτρός.

Ἡ αὐτοκτονία κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι μὲν παράβασις θεῶν νόμων καὶ βδελυρόν τι, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ κρίνωμεν τὴν Σοφοκλεῖον Ἀντιγόνην κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς τότε ἐποχῆς. Ἡ αὐτοκτονία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ἔν

τις βεβαίως ἐξαιρέση τὸν Σωκράτη¹, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐθεωρεῖτο ὡς δικαίωμα, ἢ μάλλον εἰπεῖν, ὡς καθήκον παντὸς ἐλευθέρου, οὐ μόνον ὅπως οὗτος διαφύγη σκληρὸν καὶ βασανιστήριον θάνατον, ἀλλὰ καὶ ὅπως μὴ παρατείνῃ ἐπονείδιστον βίον. Βεβαίως ὁ διὰ τῆς κρεμάσεως θάνατος καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἐλογίζετο καθαρὸς, ἀλλ' ἢ ἡρωϊκὸς δὲν εἶχεν ἄλλα πρόχειρα θανατηφόρα ὄπλα². Ἄν τις κακίξῃ τὴν ἡρωίδα, ὅτι μετὰ ἐμπαθοῦς καὶ ἀξιωμαμπτοῦ σπουδῆς καθάριε τὸν βίον, ὡς ἐνθυμηθῆ, ὅτι αὕτη οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν.

Ἡ Σοφώκλειος Ἀντιγόνη ἀναμφιλέκτως ἤθελεν ἔχει μεγάλην κηλίδα, ἂν σίχοι τινὲς τῆς τραγωδίας ἦσαν γνήσιοι. Ἐν τούτοις³ ἢ ἡρωϊκὸς λέγει, ὅτι, ἂν ὁ θανὼν ἦτο ἀνὴρ ἢ τέκνα, δὲν ἤθελεν ἀναλάβει τοιοῦτον πόνον· διότι καὶ ἀνδρα ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἄλλον καὶ τέκνα νὰ ἀποκτήσῃ ἐκ τοῦ νέου ἀνδρός. Ἀφ' οὗ ὅμως ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἐτελεύτησαν, δὲν γεννᾶται ἄλλος ἀδελφός. Ἐν τοῖς πρώτοις ὅμως ὁ ἔξοχος τῆς Γερμανίας ποιητῆς, ὁ *Gothe*, ὀρθῶς παρετήρησεν, ὅτι τοιαῦται ἰδέαι τιθέμεναι ἐν τῷ στόματι τῆς ἡρωίδος ταπεινοῦσιν αὐτήν ποιητῆς, ὡς ὁ Σοφοκλῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποπέσῃ εἰς ἀμάχημα μηδενίζον ὅτι διὰ μεγαλοφυΐας καὶ ἐξόχου τέχνης ἐδημιούργησεν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ κριτικοὶ δέχονται, ὅτι οἱ σίχοι οὗτοι ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰοφῶντος, ὅπερ δὲν εἶναι ἀπίθανον. Κατὰ τὸν *Bergk* τὸ ἀμάχημα ἀνήκει αὐτῷ τῷ Σοφοκλεῖ, ὅστις κατὰ τὸν Λογγίνου πολλὰκις πίπτει ἀνυπέστητα⁴. Ἐνίοτε ὁ τραγικὸς οὗτος ἀμαρτάνει, ἀλλ' ἀμαρτάνει μεγαλο-

¹) Πλάτ. ἐν Φαίδων. 62B.

²) Παράβαλλ. Hermann Köchly. Ueber Sophocles Antigone, Dresden 1844 σελ. 53.

³) Παράβαλλ. τὰς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεως ἡμῶν καὶ τὴν ἐκδοσιν τοῦ August Jacob, Berlin 1849 ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, ἣν ἐπιγράφει Entiwickelung der Hauptgedanken und der Charaktere in der Antigone

⁴) Λογγίν. Περί ἕρους κεφ. 33 "ὁ δὲ Πίνδαρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς οἷε

προεῶς. Δυσκόλως δὲ δύναται τις νὰ δεχθῆ, ὅτι εἰς τοιοῦτον ἁμαρτήματα περιέπεσεν. Ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἡλέκτρα εἶναι τὰ κάλλιστα τῶν προσώπων τοῦ Σοφοκλέους καὶ οἱ τηλευγέστατοι ἀδάμαντες οἱ τὴν διάνοιαν τοῦ ἐξόχου τούτου ποιητοῦ διακοσμοῦντες.

Πρὸς τὸν ἄκαμπτον τῆς Ἀντιγόνης χαρακτῆρα ποιεῖ ἀντίθεσιν ὁ τῆς Ἰσμήνης, ὅστις σκοπεῖ, ὅπως ἐπιχύσῃ πλείονας ἀκτίνας φωτὸς ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἡρωίδος τοῦ δράματος. Αὕτη ἔχει τὴν τοῦ ἡθους ἀσθένειαν τὴν συνήθως ταῖς γυναιξὶ ἐμπεφυκυῖαν. Ἡ Ἰσμήνη καὶ τὸν Πολυνεΐκη ἀγαπᾷ καὶ τὸ θεῖον δίκαιον σέβεται, ἀλλὰ γινώσκει, ὅτι πέφυκε γυνὴ καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς κρείσσονας, ὅπως μὴ πέθῃ χεῖρονα. Δὲν διάκειται ψυχρῶς πρὸς τὴν τύχην τῆς ἀδελφῆς, ἀλλὰ δεικνύει φλογερὸν ζῆλον, ὅπως μετ' αὐτῆς συναποθάνῃ, τὸν βίον ἄνευ τῆς Ἀντιγόνης ἀδύνατον θεωροῦσα. Δὲν δύναται μὲν νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἡρωϊκὸν τῆς Ἀντιγόνης ἡθος, ἀλλὰ πειρᾶται τοῦτο παντὶ σθένει νὰ μετριάσῃ. Ἡ Ἰσμήνη ἔχει ἰσχυρὰν δύναμιν, ἵνα πάσῃ, ὡς συνήθως αἱ γυναῖκες, καὶ εἶναι ἀσθενής, ὅπως ἐνεργῇ, ὡς ἡ Ἀντιγόνη, δηλ. ὑπὸ τινα ἔποψιν ἡ Ἰσμήνη ἔχει λόγον πρὸς τὴν Ἀντιγόνην, ὃν λόγον ἔχει ἡ Χρυσόθεμις πρὸς τὴν Ἡλέκτραν¹.

Κατὰ τὴν κρατούσαν γνώμην ἐν τῷδε τῷ δράματι ὁ ποιη-

μὲν ὡς πάντα ἐπιφλέγουσι τῇ φορῇ, σβέννυνται δ' ἀλόγως πολλάκις καὶ λήθουσι ἀνυξέστια.

¹) Βεβαίως ὑπάρχει καὶ τις διαφορὰ διότι ὑπὸ ἡθικὴν ἔποψιν ἡ Ἰσμήνη εἶναι εἰνεγενεστέρα τῆς Χρυσόθεμιδος (Ἐν τῇ Ἡλέκτρᾳ), ὡς ὀρθῶς παρατηροῦ ὁ Hasper: διότι ἡ μὲν Χρυσόθεμις εἶναι δειλὴ καὶ οὐδόλως θέλει νὰ κινδυνεύσῃ, ταπεινοῦται δ' ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατ' ἐντολὴν τῆς μητρὸς προσφέρει θυσίαν εἰς τὸν τάφον τοῦ πατρὸς, ἃς αὐτὴ αὕτη θεωρεῖ ὡς βλασημῖαν. Ἡ Ἰσμήνη τὸναντίον δὲν εἶναι δειλὴ, ἀλλὰ πρόθυμος, ὅπως συναποθάνῃ τῇ ἀδελφῇ (στίχ. 545), τὴν παρὰ βασιον δ' ὅμως τοῦ νόμου τῆς πόλεως θεωρεῖ ὡς μὴ ἐπιτροπομένην.

τῆς ἀπεικονίζει τὴν σύγκρουσιν τοῦ φυσικοῦ δικαίου πρὸς τὸ θεϊόν, τοὺς ἀγράφους νόμους πρὸς τὰ κηρύγματα καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῶν πρώτων. Τοῦ μὲν φυσικοῦ δικαίου προασπίζει ἡ Ἀντιγόνη, τοῦ δὲ θεοῦ ὁ Κρέων, ὅστις κηρύσσει, ἵνα τὸ πτώμα τοῦ Πολυνείκουσ μείνῃ ἄταφον, ἐνεργεῖ οὐχὶ ἐκ κακῆς προθέσεως ἢ ἐκ προσωπικῶν ἀφορμῶν, ἀλλ' ἐξ ἑλλειψεως ἐυγενεστέρων αἰσθημάτων καὶ ὑψηλοτέρας διανοίας. Ἐπίστευεν ὁ δυστυχῆς, ὅτι εἶναι ἀγαθὸς βασιλεὺς καὶ φιλόπολις, ἂν καταισχύνῃ τὸ πτώμα τοῦ κατὰ τῆς ἰδίας πατριδος στρατευσαμένου. Ὁ Πολυνείκης ὡς τοιοῦτος ἦτο προδότης, οἱ δὲ προδότες, ὡς καὶ οἱ ἱερόσυλοι, δὲν ἐθάπτοντο ἐν τῇ ἑαυτῶν πατριδί¹, ἀλλὰ τὰ σώματα τούτων ἐξήγοντο τῶν ὀρίων καὶ κατελείποντο ἄταφα. Βραδύτερον τὸ σκληρὸν τοῦτο ἔθος ἐγένετο ἠπιώτερον, καθ' ὅσον τὰ τῶν προδοτῶν πτώματα ἐν ἀλλοτρίᾳ γῆ ἐθάπτοντο. Καὶ τότε ὅμως τὰ ὄσα τούτων ἢ πόλις δὲν ἐπέτρεπε νὰ κοιμηθῶσι καὶ ταφῶσι καὶ διὰ τοῦτο οἱ τοῦ Θεμιστοκλέους συγγενεῖς κρύφα ἐθαψαν ἐν τῇ Ἀττικῇ². Ὁ Κρέων λοιπὸν δὲν ἐπραξέ τι σκληρότερον τοῦ ἔθους τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐποχῆς. Ἀλλὰ καὶ οὕτω προσβάλλει τὰ ἱερά τῆς Ἀντιγόνης καθήκοντα πρὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀδελφοῦ καὶ δείκνυται ἀσεβῆς πρὸς τοὺς ἄνω θεοὺς. Πρὸς δὲ πιέξει τοὺς γέροντας τῶν Θηβῶν, περιφρονεῖ τὴν δημοσίαν γνώμην καὶ διανοεῖται, ὅπως φονεύσῃ τὴν ἡρωίδα πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ μνηστήρος, δὲν δέχεται τὴν συμβουλὴν τοῦ Τειρεσίου, ὑβρίζων

¹ Αἰόδορ. Σικελ. XVI, 25,2 "Παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι κοινὸς νόμος αἰάφους ῥύπτεσθαι τοῖς ἱεροσίοις," Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. I, 7,22 "κατὰ δὲ τὸν νόμον κρύπαι, ὅς ἔσιν ἐπὶ τοῖς ἱεροσίοις καὶ προδοταίς, ἔάν τις ἢ τὴν πόλιν προδιδῶ ἢ τὰ ἱερά κλέπῃ, κριθέντα ἐν δικαστηρίῳ, ἂν καταγνοσθῆ μὴ ταφῆναι ἐν τῇ Ἀττικῇ."

² Θουκυδίδ. I, 138 "Τὰ δὲ ὄσα φασὶ κοιμηθῆναι αὐτοῦ οἱ προσήκοντες οἵκαδε κελεύσαντος ἐκείνου καὶ ταφῆναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ" οὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντος."

τόν τε μάντιν καὶ τὸ μαντικὸν γένος καὶ μὴ μετανοῶν, μέχρις οὗ ὁ χορὸς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι τὰ φοβερά τοῦ μάντεως μαντεύματα θέλουσι πραγματωθῆναι. Αἰὰ τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα ὁ Κρέων δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν θείαν τιμωρίαν, ἀλλ' ἔδωκε δίκην τῶν ἑαυτοῦ πράξεων. Τοιαῦτα δὲ φρονῶν καὶ τοιαῦτα πράττων δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ ἐν τῷ δράματι διότι ἐταπεινωτο τὸ θεῖον δίκαιον καὶ ἐμειωτο τὸ σέβας τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Θεσέα, ὅστις κατὰ τῶν Θεβῶν ἐστρατεύσατο πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν τῶν Ἀργείων. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, ὁ Σοφοκλῆς Κρέων οὔτε κατὰ τὴν ἀρετὴν, οὔτε κατὰ τὴν κακίαν διαπρέπει, ἀλλ' ἐγένετο δυστυχὴς δι' ἁμαρτίαν. Οὕτω τὸ πρόσωπον τοῦτο τοῦ δράματος εἶναι πεποιημένον κατὰ τὸν νόμον τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους¹⁾.

Ῥωσάτως ὁ Σοφοκλῆς ἐπέτυχεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ φύλακος, ὅστις εἰκονίζεται ὡς ἀφελὴς, κοῦφος καὶ δειλὸς ἢ μάλλον θρασυδείλος. Οὗτος δὲν ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς, ἵνα εἴπῃ τῷ ἑαυτοῦ δεσπότη τὰ κεφαλαιωδέστερα, ἀλλὰ πολλὸν χρόνον κατατρίβει μάτην. Ἐν τῇ καρδίᾳ μένει ἀναίσθητος μήτε τὸ ἄταφον τοῦ Πολυνείκουσ οἰκτιρῶν, μήτε τὴν συμφορὰν τῆς βασιλόπαιδος βαρέως φέρων, εἶναι δ' ἔτοιμος, ὅπως γείνη θρασυδὴ καὶ ἀνθάδης, ἂν μὴ κολάζεται ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος τοῦ τυράννου. Ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο αἰσθάνεται ἢ τὸν φόβον, ὡς πάντες οἱ δοῦλοι. Τὸ ταπεινὸν αὐτοῦ ἦθος ἐνθεν μὲν ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὑψηλὸν τῆς Ἀντιγόνης, ἐνθεν δὲ διὰ τῆς δειλίας ποιεῖ καταφανεστέρων τοῦ τυράννου τὴν σκληρότητα. Ἐν τῷ δράματι τούτῳ ὡς ἐν τινι μικροκόσμῳ δύναται τις νὰ ἴδῃ σαφῶς, τίνα αἰσθη-

¹⁾ Περὶ ποιητ. Κεφ. XIII "ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων καὶ δικαιοσύνη μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλον εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινά, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχῶν, Παράβαλλ. Held, Ueber den Charakter Kreon's in der Antigone des Sophokles, Bayreuth 1842.

σιν παράγουσι τὰ αὐτὰ αἰτία. Ἡ ἐλευθέρα τῆς ἡρώιδος ψυχὴ εἰς αἰθέρια ὕψη ἀνιπταμένη περιφρονεῖ τὸν τύραννον καὶ τὰς ταπεινὰς τούτου ἀπειλάς, ἐν ᾧ ὁ δοῦλος ἄγει τὴν δέσποιναν εἰς κακόν, ὅπως αὐτὸς σωθῆ. Ἐπὶ ἡθικὴν ἔποψιν ἡ Ἀντιγόνη ἔχει λόγον πρὸς τὸν φύλακα, ὃν λόγον ἔχει ὁ Ἀχιλλεὺς πρὸς τὸν Θερσίτην. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, ὁ χαρακτήρ τοῦ φύλακος εἶναι οὕτω διαγεγραμμένος, ὥστε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ δράματος συχνάκις διήγειρε τὸν γέλωτα τῶν θεατῶν. Οὕτω τὸ φοβερόν, ὅπερ ἐκ τῆς ὅλης τοῦ δράματος ὑποθέσεως παράγεται, ὀλίγον διὰ τοῦ γελίου ἤθους τοῦ φύλακος μαλάσσεται. Ὁ Αἰσχύλος δὲν ἠδύνατο οὕτως εὐστόχως νὰ εἰκονίξῃ δευτερεύοντα τῆς τραγωδίας πρόσωπα, ἅτε εἰς πάντα τὸ αὐτὸ πάθος ἐμπνέων καὶ εἰς πάντα τὸ αὐτὸ ὕψος ἰδεῶν ἐμβάλλων. Τούτου ἕνεκεν δυσκόλως δύναται τις νὰ ἀνακαλύψῃ παρ' αὐτῷ διαφοροὺς τῆς ἐκφράσεως βαθμίδας, ὡς παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ.

Ὁ δὲ Αἴμων ἔχει τὴν αὐτὴν τοῦ ἠθους εὐγένειαν, ἢν καὶ ἡ μνηστὴ αὐτοῦ, ὅμως δὲν ἐξάιρεται λίαν, ὅπως μὴ ἡ ἡρώϊς τοῦ δράματος ταπεινωθῆ. Οὗτος εἶναι φιλότιμος καὶ εὐπειθὴς καὶ πρὸς τὸν πατέρα δεικνύει σεβασμὸν πειρώμενος, ὅπως ἀποτρέψῃ τοῦτον ἀπὸ ἀσεβῶν πράξεων. Πρὸς σωτηρίαν ὅμως τῆς μνηστῆς δὲν προβάλλει τὸν ἴδιον ἔρωτα, ὡς ἠθελε πράξῃ κατὰ νεώτερον ποιητὴν, ἀλλὰ λόγους πολιτικούς. Ἐπομιμνήσκει τὸν πατέρα, ὅτι ὁ τύραννος ἕνεκα τῆς ὑψηλῆς πολιτικῆς θέσεως δὲν δύναται νὰ γινώσκῃ τὴν δημοσίαν γνώμην, ὡς ὁ νῦν τούτου. Ποιεῖ δ' αὐτῷ γνωστόν, ὅτι πᾶσα ἡ πόλις θρηνεῖ τὴν Ἀντιγόνην ἀδίκως θνήσκουσαν. Ὁ τύραννος ὅμως ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι αὐτὸς εἶναι δλόκληρος ἡ πολιτεία. Οὕτως ὁ πατὴρ συγκρούεται πρὸς τὸν νῦν, ἐξ ὧν ἐκεῖνος μὲν ἀναπτύσσει μοναρχικὰς ἰδέας, ὁ δὲ Αἴμων δημοκρατικὰς. Οἱ προτασόμενοι ὅμως πολιτικοὶ λόγοι εἶναι ἡ πρόφρασις καὶ οὐχὶ ἡ

αίτια. Διότι ἂν ἄλλος εἰς θάνατον κατεδικάζετο, ὁ Αἴμων δὲν ἤθελεν ἀναλάβει τὴν προστασίαν αὐτοῦ, τὸ προσήκον πρὸς τὸν πατέρα σέβας ἀποβαλὼν. Τὸ εὐσεβὲς τοῦτο αἰσθημα, ὅπερ λίαν τονίζει ὁ μνηστήρ τῆς Ἀντιγόνης, δὲν εἶναι κενὴ φράσις· διότι, εἰ μὴ τὸν πατέρα ἐσέβετο, ἤθελε πειραθῆ, ὅπως διὰ τοῦ ξίφους σώσῃ τὴν μνηστῆρ. Ὁ Αἴμων λοιπὸν δὲν προβάλλει τὸν ἴδιον ἔρωτα πρὸς σωτηρίαν τῆς μνηστῆς, ἀλλ' ἕκαστος ὀφείλει τούτῳ νὰ ἀποδώσῃ τὴν αἰτίαν τῆς διενέξεως πρὸς τὸν πατέρα, ὡς πράττει ὁ χορὸς ἐν τῷ ὕμνῳ αὐτοῦ πρὸς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἑρωτος. Ἀλλ' ὁ ἀτυχής μνηστήρ ἐκείνην, ἣν σιωπηλῶς μὲν, φλογερῶς δὲ ἠγάπα, εἶδε σκληρῶς καὶ ἀδίκως θανοῦσαν. Ὁ δὲ πατὴρ ὢν αὐτῷ τὸ ἀντικείμενον τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης ἐγένετο ἀντικείμενον μίσους. Οὕτως ὁ Αἴμων ἀπώλεσε τὰ τιμαλφέστατα ἐν τῷ βίῳ. Ἄνθρωπος δὲ μὴ κατεχόμενος ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἰδεῶν εὐκόλως ἠδύνατο νὰ καταφύγῃ εἰς αὐτοκτονίαν. Ὁ αὐτοκτόνος ὅμως εἶναι παράφρων ἢ τοῦλάχιστον γίνεται τοιοῦτος ἐν τῇ στιγμή τῆς αὐτοκτονίας. Καὶ ὁ ἀτυχής μνηστήρ παραφρονήσας ὑβρίζει τὸν πατέρα καὶ πειροῖται, ὅπως φονεύσῃ αὐτόν. Ἄν ὁ κατὰ τοῦ πατρὸς φόνος ἦτο προμεμελετημένος¹, τοῦτο ἤθελεν εἶναι ἀνεξίτηλος ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ Αἴμονος κηλῆς. Τοῦτο ὅμως πράττει ἐν στιγμή παραφροσύνης. Ὅπως δὴποτε ὅμως ὁ Ἀριστοτέλης² τὴν μελέτην καὶ ἀποτυχίαν βιδε-

¹) Παράβ. Hermann Köchly, Ueber Sophocles Antigone σελ. 54.

²) Περί ποιητικ. κεφαλ. XIV "Τούτων δὲ τὸ μὲν γνώσκοιτα μελλήσαι καὶ μὴ προῦσαι χερίστον. Τὸ τε γὰρ μαρὸν ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν· ἀπαθὲς γὰρ [Διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις, οἷον ἐν Ἀντιγόῃ τὸν Κρέοντα ὁ Αἴμων]... Ὁ συνάδελφός μου κ. Σεμιτέλος, ὅστις ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ τῆς Ἀντιγόνης εἶδειξεν ἀσυνήθη φιλοπονίαν καὶ μεγάλην πολυμάθειαν, νομίζει, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ψέγει τὴν ἀμφοιτάλαντον τοῦ Αἴμονος· ὅπολεῖται δὲ μόνον τὸ μαρὸν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ προσέει ἡ κηλῆς ἐν τῷ ᾧ ἦθει τοῦ Αἴμονος ὡς ἄνδρὸς ταλαντευομένου καὶ οὐχὶ σταθεροῦ καὶ ἠρωτικοῦ τὸ φρόνημα" (Εἰσαγωγ. σελ. 51). Νομίζομεν ὅμως,

λυρᾶς πράξεως ἀποδοκιμάζει ὡς μακρὰν καὶ οὐχὶ τραγικὴν, ἂν τὸ χωρίον ὑποτεθῆ γνήσιον.

Ταῦτα εἶναι τὰ σπουδαιότερα πρόσωπα. Ἐκ τῶν ἄλλων ὁ μὲν Τειρεσίας ἔχει τὴν πεποιθήσιν εἰς τὰ μαντεύματα αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις τραγωδίαις, ἢ δὲ Εὐρυδίκη ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν αὐτῆς, ὡς συνήθως αἱ μητέρες. Ὁ δὲ Ἄγγελος καὶ ὁ Ἐξαγγελος ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν αὐτῶν μάλιστα διαγράφουσιν ἴδιον ἦθος. Τὸ πρόσωπον τῆς Ἀντιγόνης, τοῦ Τειρεσίου, τοῦ Ἀγγέλου καὶ τοῦ Ἐξαγγέλου ἔχει ὁ πρωταγωνιστής, ὁ δὲ δευτερογωνιστής τὸ τῆς Ἰσμήνης, τοῦ Φύλακος, τοῦ Αἴμονος καὶ Εὐρυδίκης, ὁ δὲ τριταγωνιστής τὸ τοῦ Κρέοντος.

Ὁ δὲ χορὸς συνίσταται ἐκ γερόντων Θηβαίων οὔτε τῆς αὐτῆς ἡλικίας οὔτε τοῦ αὐτοῦ γένους μετὰ τοῦ ἥρωος τοῦ δράματος ὄντων. Ἴσως δὲν ἤρμοζεν, ἵνα ὁ χορὸς ἀπαρτίσθῃ ἐκ Θηβαίων παρθένων, διότι ἀπητεῖτο φρόνησις πρὸς μετριάσιν τῶν παίδων τοῦ τε Κρέοντος καὶ τῆς Ἀντιγόνης. Οἱ γέροντες δὲν ἐπιδοκιμάζουσι τὸ κήρυγμα τοῦ Κρέοντος, ἀλλ' ὡς ὑπήκοοι ἀναγνωρίζουσι τὴν δύναμιν τοῦ ἀπολύτου ἄρχοντος. Ὁ χορὸς ἐν τῷ δράματι ἀντιπροσωπεύει τὴν δημοσίαν γνώμην, ἣτις ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἡγεμόνος τῆς πόλεως καὶ τῶν καθηκόντων τῆς ἀδελφῆς

οὐτὴ ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή· διότι ἐντεῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἀμφιταλαντεύσεως, ἀλλὰ περὶ ἀποτυχίας, ἣν φέρεῖ ὁ φιλόσοφος. "Οτι οὕτως ἔχει, διαρρηθὴν λέγει αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἐν σιγῇ. 1234 "Ξίφους ἔλκει διπλοῦς κνώδοντας, ἐκ δ' ὄρωμένον πατρός φυγαῖσιν ἡμπλαξ". Κεῖται δὲ ἡ κηλὶς οὐχὶ ἐν τῇ ἀμφιταλαντεύσει, ἀλλ' ἐν τῇ βδελυρῇ προδόσει, ἣτις ἀπέτυχεν. Ὁ Αἴμων οὐ μόνον δὲν ἀμφιταλαντεύεται, ἀλλὰ καὶ εἶναι οὕτως ὀργισμένος, ὥστε καὶ πῦναι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς. Ἄλλ' ὁ Ἀριστοτέλης λέγει μελλήσαι, ὅπερ ὁ συνάδελφός μου ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ὄρκειν "ὠκνησε καὶ δὲν ἐξέπραξεν". Ἄλλ' ἀφ' οὗ ἡ ἔννοια τοῦ ὄρκου δὲν ὑπάρχει παρὰ Σοφοκλεῖ, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμβάλῃ ταύτην ὁ Ἀριστοτέλης. Διὰ ταῦτα τὸ μελλήσεν ἐνταῦθα, ἂν μὴ πιθανόμεθα, σημαίνει μελεῖν, ἔχειν κατὰ νοῦν, ἄρχεσθαι πράττοντα, im Begriff seyn, etwas eben thun, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Passow ἐν λέξει.

πρὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀδελφοῦ. Συχνάκις ἐπέρχεται εἰς τὴν διάνοιαν τῶν γερόντων τὸ πρὸς τοὺς θεοὺς καθήκον, ἀλλ' οὐτοὶ δὲν τολμᾶσι νὰ προασπίσωσι τούτον μετὰ τοῦ θάρρους, ὅπερ δεικνύει ἡ τοῦ δράματος ἡρωΐς. Δὲν ἐπιδοκιμάζει ὁμως ὁ χορὸς καὶ τὴν πράξιν τῆς Ἀντιγόνης φρονῶν, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δύναται τις νὰ παραβῇ τὴν θέλησιν τῶν κρατούντων. Ἄλλ' ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τὸν Κρέοντα, ὅπως τοῦ θανάτου ἀπαλλαγῇ ἡ Ἰσμήνη. Οὕτως ἡ δημοσία γνώμη ἀμφιταλαντεύεται, μέχρις ὅτου ἐγένετο γνωστόν, ὅτι οἱ θεοὶ βδελύσσονται τὴν πράξιν τοῦ τυράννου. Τότε οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν διαφωρίσθη ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ ἀδικηθεῖσα τοῦ Πολυνείκου ἀδελφή ἔχει τὸ δίκαιον καὶ ὁ τύραννος μετανοεῖ. Ἐκαστον τοῦ χοροῦ ἄσμα ὅπως ἀρμόζει εἰς τὴν θέσιν, ἐν ἧ καίται, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Bergk¹, καὶ στενωδῶς συνδέεται τῇ ἡρουμενῇ ὑποθέσει ἢ τὰ ἐπόμενα ὑπαινίσσεται. Κατὰ τοῦτον τὸ δεύτερον στάσιμον ἀνῆκει εἰς τὰ ἐξοχώτατα μελικὰ ἄσματα τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐν τῇ τραγωδίᾳ λοιπὸν ταύτῃ ὁ εὐσεβῆς ποιητὴς τὸ φυσικὸν ἢ τὸ θεῖον δίκαιον πρὸς τὸ θετὸν συγκρούων διδάσκει τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἐκεῖνο εἶναι πολὺ τούτου ὑπέρτερον. Ὡστε ἡ Ἀντιγόνη καὶ ὁ Κρέων εἶναι ὄργανα τὴν εἰρημένην ἀλήθειαν κρυοῦντα. Ἄλλ' ἄρα γε αἱ πολιτικαὶ σκηναὶ τῆς πατρίδος τοῦ Σοφοκλέους δὲν ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς διανοίας αὐτοῦ; Ἄν τις ἀναμνησθῇ, ὅτι ὁ Ἀθηναῖος ποιητὴς ἦτο δημοκρατικὸς καὶ ἴσως πολιτικὸς τοῦ Περικλέους φίλος, ἂν λάβῃ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐγένετο συστράτηγος αὐτοῦ ἐν τῷ πρὸς τοὺς Σαμίους πολέμῳ διὰ τὰς ἐν τῇ Ἀντιγόνη ἰδέας, ἴσως δὲν θέλει εὐρεῖ ἀπιθάνους τοὺς ὑπαινιγμούς, οὓς ὁ Adolf Schöll μετ' ἄλλων ἀνακαλύπτει ἐν τῷδε τῷ δράματι. Μετὰ τὴν προ-

¹ Ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι τόμ. III, σελ. 405.

δοσίαν τοῦ Πausανίου καὶ τὴν δυσμένειαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῶν Ἰώνων, ἐν οἷς καὶ οἱ Μιλήσιοι. Οἱ Σάμοι διὰ τὴν Προίηνη πόλεμον κατὰ τούτων ἐγείραντες ἐκράτησαν αὐτῶν, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶρηται. Ἐπειδὴ δ' οἱ τῶν Μιλησίων νικηταὶ ἐκέκτηντο τὸ ἀξιολογώτατον τῶν ναυτικῶν, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολιτικὸν συμφέρον, ἵνα ταπεινώσωσιν αὐτούς. Οὕτως ὁ κατὰ τῶν Σαμίων πόλεμος ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως καὶ οὐχὶ ὑπὸ προσωπικῶν αἰτιῶν. Ἀλλὰ κατὰ τύχην ἢ Ἀσπασία, ἣς τὸ ὄνομα κατέστη παροιμιῶδες διὰ τε τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐφυΐαν, ἐκπρεπῆς κατὰ τὸ εἶδος γενομένη καὶ χάριν μετὰ δεινότητος ἔχουσα ἐσπουδάζετο ὑπὸ τοῦ Περικλέους. Οἱ κωμικοὶ οἱ τὸν περικλεῆ ἐκείνον πολιτευτὴν πρὸς τὸν Ὀλύμπιον Δία παραβάλλοντες δὲν ἐδίσταζον νὰ ἴδωσιν ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἀσπασίας ἄλλην Ἥραν μετὰ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς. "Ὅτι ἢ εὐειδῆς Μιλησία ἠδύνατο νὰ παρακαλέσῃ τὸν ἀστράπτοντα καὶ κεραυνοβολοῦντα θαυμαστὴν αὐτῆς, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, ἂν ἀπίθῃ εἰς τὸ γυναικεῖον ἦθος· ἀλλ' εἶναι μὲν ἀπίθανον, ὅτι οὗτος προτιμῶν τὰ ἑαυτοῦ συμφέροντα τῶν τῆς πόλεως ἤθελεν ἐπιχειρήσει πόλεμον δεινόν, τοῦλάχιστον τοῦτο δὲν δύναται νὰ νοηθῇ περὶ ἀνδρὸς φιλοπόλιδος, οἷος ὁ Περικλῆς¹. Οἱ Ἀθηναῖοι ἄλλως συνήθως ἔψεγον τοῦτον, ὁσάκις μάλιστα τὰ τῆς πόλεως δὲν ἐχώρουν κατ' εὐχὴν². Τοῦτου ἕνεκεν οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι οἱ πολιτικοὶ

¹) Οὗτος λέγει περὶ ἑαυτοῦ παρὰ Θουκυδ. II. 60 "Καίτοι ἐμοὶ τοιοῦτῳ ἀνδρὶ ὀργίσεσθε ὡς οὐδενὸς οἰομαι ἦσσαν εἶναι γινῶναι τε τὰ δέοντα καὶ ἐρηγνεῦσαι ταῦτα, φιλόπολις τε καὶ χρημάτων κρείσσων."

²) Αὐτόθι 59 "Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἦ τε γῆ αὐτῶν ἐτέμνητο τὸ δεύτερον καὶ ἡ νόσος ἐπέκειτο ἅμα καὶ ὁ πόλεμος ἠλλόωντο τὰς γνώμας, καὶ τὸν μὲν Περικλέα ἐν αἰτίῳ εἶχον ὡς πείσαντα σφᾶς πολεμεῖν καὶ δι' ἐκείνον ταῖς ἐμφυροαῖς περιπεπωκότας, πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὤρηγνο ξυγχωρεῖν."

τούτου ἐχθροὶ ἔλεγον εἰς τὰ πλήθη, ὅτι ὁ Περικλῆς χάριν τῆς Μιλησίας Ἀσπασίας ἤγειρε τὸν κατὰ τῶν Σαμίων πόλεμον¹. Ἄν πάντα ταῦτα ληρθῶσιν ὑπ' ὄψει, δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ πολιτικὸς τοῦ Περικλέους φίλος ἐπειράθη, ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῆς διαβολῆς διδάσκων τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι οὗτος τὸν πρὸς τοὺς Μιλησίους πόλεμον ἐγείρει οὐχὶ χάριν γυναικός, ἀλλὰ χάριν τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως. Οὕτως ὁ μὲν Κρέων, ὅταν ὑψηλὰς τῆς πολιτείας ἀρχὰς ἀνακηρύσσει, ἀντιπροσωπεύει τὸν Περικλέα, ἣ δὲ Ἀντιγόνη διὰ τῆς φροντίδος τῆς δεικνυομένης ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ Πολυνείκους ἐκπροσωπεύει τὴν Ἀσπασίαν ὑπὲρ τῶν πολιτῶν Μιλησίων μεριμνῶσαν. Ὁ ἡγεμῶν τῶν Θηβῶν διὰ τῶν πράξεων αὐτῶν μαρτυρεῖ καὶ διαρκήθην λέγει, ὅτι οὐδὲν νομίζει ὑπέρτερον τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας². Ἄν τις παραβάλλῃ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Κρέοντος πρὸς τοὺς τοῦ Περικλέους, πάντως εὐρήσει μεγίστην ὁμοιότητα³. Κατ' ἐξοχὴν δ' ὁ ὄρκος, ὃν ποιεῖται ὁ Κρέων,

¹) Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Περικλ. XXIV. "Ἐπεὶ δ' Ἀσπασία χαριζόμενος δοκεῖ πράξει τὰ πρὸς Σαμίους, ἐνταῦθ' ἂν εἴη καιρὸς διαπορῆσαι μάλιστα περὶ τῆς ἀνθρώπου, τίνα τέχνην. ἢ δύναμιν τοσαύτην ἔχουσα, τῶν τε πολιτικῶν τοὺς πρωτεύοντας ἐχειρώσατο καὶ τοῖς φιλοσόφοις οὐ φαῦλον, οὐδ' ὀλίγον ὑπὲρ αὐτῆς παρέσχε λόγον," Αὐτόθι XXV "Τὸν δὲ πρὸς Σαμίους πόλεμον αἰτιῶνται μάλιστα τὸν Περικλέα ψηφίσασθαι διὰ Μιλησίους, Ἀσπασίας δεηθείσης."

²) Στίχ. 182.

καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας φίλον νομίζει, τοῦτον σὺδαμοῦ λέγω.
 Ἐγὼ γάρ, ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ' ὀρών ἀεί,
 οὔτ' ἂν σιωπήσομαι τὴν ἄτην ὀρῶν
 στείχουσαν ἀστοῖς ἀντὶ τῆς σωτηρίας,
 οὔτ' ἂν φίλον ποτ' ἄνδρα δυσμενῆ πόλεως
 θείμην ἐμαντῶ, τοῦτο γινώσκων, ὅτι
 ἦδ' ἐστὶν ἡ σφίζουσα καὶ ταύτης ἐπι
 πλέοντες ὀρθῆς τοὺς φίλους ποιοῦμεθα.
 Τοιοῦδ' ἐγὼ νόμοισι τήνδ' αὔξω πόλιν.

³) Θουκυδ. II, 60 "Ἐγὼ γὰρ ἠγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθου-

τότε δύναται καλῶς νὰ νοηθῆ, ἂν θεωρηθῆ ὡς διαβεβαίωσις τοῦ Ἀθηναίου πολιτικοῦ, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ δύναται νὰ ἀνεχθῆ τὸν ὄλεθρον τῆς πόλεως Ὁ δὲ στίχος, ἐν ᾧ ὁ τῶν Θηβαίων ἡγεμῶν λέγει, ὅτι διὰ τοιαύτου νόμου ἀῤῥξει τὴν πόλιν, ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τὸ στόμα τοῦ Περικλέους¹⁾, ὅστις ὄντως ἠῤῥησε τὴν δύναμιν τῆς πόλεως· διότι ὁ Κρέων μόνος πρὸ ὀλίγων ἑσθῶν τύραννος τῶν Θηβαίων γενόμενος δὲν εἶχεν ἱκανὸν χρόνον, ὅπως τὴν πόλιν ἀῤῥήσῃ. Γινώσκων δ' ὁ Περικλῆς, ὅτι τὰ ὄψα καὶ τὰ χρήματα διαφθείρουσι τὸν πολιτικόν, ἐγένετο ἀδωρότατος καὶ χρημάτων κρείσσων, ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Θουκυδίδης. Ὁμοίαν πρὸς τὰ χρήματα περιφρόνησιν δεικνύει ὁ Σοφοκλεῖος Κρέων²⁾. Παρατηρεῖ δ', ὅτι ἐφ' ὅσον ξῆ, δὲν θέλει ἄρξει γυνή³⁾, διότι προτιμᾷ νὰ ἐκπέσῃ τῆς ἀρχῆς ὑπ' ἀνδρὸς ἢ νὰ ὀνομασθῆ ἡττων γυναικῶν. Καθ' ὅλον εἰπεῖν, πανταχοῦ ὁ Κρέων δεικνύεται ἀκαμπτος πρὸς τὰς παρακλήσεις

μένην ἀφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην. Καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἦσσαν ξυναπόλλυται, κατοτυχῶν δὲ ἐν ἐπιτυχίᾳ πολλῶ μᾶλλον διασφύζεται».

¹⁾ Πλούταρχ. ἐν βίῳ Περικλ. XV. «ἀδωροτάτου περιφανῶς γενομένου, καὶ χρημάτων κρείττονος· ὅς τὴν πόλιν ἐκ μεγάλης μεγίστην καὶ πλουσιωτάτην ποιήσας, καὶ γενόμενος δυνάμει πολλῶν βασιλέων καὶ τυράννων ὑπέρτερος, ὧν ἔνιοι καὶ ἐπὶ τοῖς υἱέσι διέθεντο, ἐκεῖνος μὲν δραχμῆ μείζονα τὴν οὐσίαν οὐκ ἐποίησεν ἢς ὁ πατήρ αὐτῷ κατέλειπε».

²⁾ Ἀντιγόν. στίχ. 295

Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος
κακὸν νόμισμα' ἔβλαστε. τοῦτο καὶ πόλεις
πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξάνιστην δόμων·
τόδ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας
χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ' ἴσασθαί βροτῶν

³⁾ Στιχ. 524

Κάτω νυν ἔλθοῦσ', εἰ φιλήτεον, φίλει
κείνους· ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή,

Καὶ Στίχ. 679

Κρεῖσσον γάρ, εἴπερ δεῖ, πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν,
κοῦκ ἂν γυναικῶν ἦσσοιες καλοῖμεθ' ἂν.

τῆς Ἰσμήνης καὶ τοῦ Αἴμονος. Τοιαῦται ἰδέαι πρὸ τοῦ Σαμιακοῦ πολέμου ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηναίων ὑπνότευται ἐσκόπον νὰ ἄρῳσι τὰς κατὰ τοῦ Περικλέους συκοφαντίας. Μόλις δὲ εἶναι πιστευτόν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἠδύνατο νὰ ἐκλεχθῆ συνστράτηγος τοῦ Περικλέους, εἰ μὴ οὗτος συνεβάλετο διὰ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ φίλων. Ὁ υἱὸς τοῦ Σοφίλλου ἐθανμάζετο μὲν ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀλλὰ δὲν ἰσχυρὸν ἐν τῇ πόλει, ὅπως ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν ἐπιδράσῃ. Ἄν ταῦτα θεωρηθῶσι πιθανά; ἐξηγεῖται ῥαδίως, ὅτι ὁ Αἴμων δὲν ὑπερασπίζει τὴν Ἀντιγόνην τοῦ ἔρωτος ἕνεκεν, ἀλλὰ προβάλλει πολιτικούς λόγους. Πρὸς πᾶσι τούτοις ἡ Ἀντιγόνη ἐν τῷ δράματι εἰκονίζεται τόσῳ ὑψηλογνώμων, ὑψηλοκάρδιος καὶ ὑψηλόλογος, ὅσῳ οὐδεμία ἡρώτις ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπεσιν. Ὁ Περικλῆς οὕτως ἡγάπα Ἀσπασίαν, τὴν εὐεῖδῃ τοῦ Ἀξιώχου θυγατέρα, ὥστε ἐξερχόμενος καὶ εἰσερχόμενος ἠσπάζετο καὶ κατεφίλει αὐτήν. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι οἱ κωμικοὶ οἱ τῷ Περικλεῖ ἀντιπολιτευόμενοι καὶ πανταχόθεν ψόγους ἀντιλοῦντες ὠνόμαζον αὐτήν Ὀμφάλην καὶ Δηϊάνειραν καὶ Ἥραν¹⁾. Καὶ ὅμως ἡ Ἀντιγόνη, ὅφ' ἦν λαυθάνει ἢ Μιλησία Ἀσπασία, δὲν καθικετεύει τὸν Ὀλύμπιον Περικλέα, ὡς ἡ Ἥρα τὸν Δία, ἀλλ' ὑπερήφανος, ὅτι ἀδελφικὸν καθήκον πληροῖ, δὲν ἀνέχεται νὰ ταπεινωθῆ μέχρι παρακλήσεων. Τοιαύτην εἰκονίζων ὁ Σοφοκλῆς τὴν Ἀντιγόνην ἠθέληεν ἴσως νὰ δείξῃ τοῖς Ἀθηναίοις, ὅτι ἡ φίλη τοῦ Περικλέους καίπερ τοὺς ἀδελφούς Μιλησίους ἀγαπᾶσα, ὅμως δὲν καταπίπτει μέχρις ἰκεσιῶν.

Ὁ δὲ χορός, ὅστις ἐκπροσωπεῖ τὴν δημοσίαν γνώμην, φρονεῖ μὲν, ὅτι ὁ Ἔρως δύναται νὰ πλανήσῃ τὴν διάνοιαν

¹⁾ Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Περικλ. XXIV "Καὶ γὰρ ἐξιῶν, ὡς φασί, καὶ εἰσιῶν ἀπ' ἀγορᾶς, ἠσπάζετο καθ' ἡμέραν αὐτήν μετὰ τοῦ καταφιλεῖν. Ἐν δὲ ταῖς κωμωδίασι Ὀμφάλη τε νέα καὶ Δηϊάνειρα καὶ πάλιν Ἥρα προσαγορεύεται."

καὶ τῶν δικαίων¹ καὶ ὅτι ὁ Περικλῆς ἀνευ ἀντιστάσεως γίνεται θῦμα τῆς Ἀσπασίας, ἀλλ' ἐν τέλει πεύθεται, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἔχει τὸ δίκαιον. Τινὲς εἰκάξουσιν, ὅτι ὁ χορὸς τὸ ἐπινοητικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπαινῶν εἶχεν ὑπ' ὄψει τὰς πολεμικὰς τοῦ Ἀρτέμωνος μηχανάς, ἅς μετ' ὀλίγον ὁ Περικλῆς μετεχειρίσθη ἐν τῷ Σαμιακῷ πολέμῳ². Βεβαίως κατὰ πάντα δὲν δύναται τις νὰ παραβάλλῃ τὸν τύραννον τῶν Θηβαίων πρὸς τὸν Ἀθηναῖον πολιτικόν, οὔτε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Πολυνείκου πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀξιόχου· δὲν πρόκειται ὅμως περὶ πλήρους ὁμοιότητος, ἀλλὰ μόνον περὶ ὑπαινιγμῶν. Ἴσως δὲ οἱ σύγχρονοι ἀκούοντες τὸ δράμα ἐν τῷ θεάτρῳ διδασκόμενον πολὺ πλείονας ἠδύναντο νὰ διῶδωσιν.

Τὴν τραγῳδίαν ταύτην οἱ τε ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι ἐπαινοῦσιν ὡς οἷόν τε μάλιστα καὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ διὰ τὴν ἡθοποίαν καὶ διὰ τὰ χορικά. Ὁ μέγας τῆς Γερμανίας φιλόσοφος, ὁ Hegel, θεωρεῖ τὴν Ἀντιγόνην ὡς τὸ ἀριστον καὶ χαριέστατον τεχνούργημα πάντων τῶν δραμάτων τοῦ τε ἀρχαίου καὶ νεωτέρου κόσμου³. Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος ὁ Σοφοκλῆς δὲν παρέλαβε παρὰ τινος ἀρχαιότερου τραγικοῦ, ἀλλ' αὐτὸς διέπλασε κατὰ τὴν τέχνην αὐτοῦ. Βεβαίως τὰ ὀνόματα

¹) Στίχ. 791

Σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπῆς ἐπὶ λάβρῃ·
σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν
ἕξναιμον ἔχεις ταράξας.
Νικᾷ δ' ἐναργῆς βλεφάρων ἵμερος εὐλέκτερον
νύμφας, τῶν μεγάλων πάρεδρος [ἐν ἀρχαῖς]
θεσμῶν· ἄμαχος γὰρ ἐμπαίξει θεὸς Ἀφροδίτα.

²) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Περικλ. XXVII “Ἐφορος δὲ καὶ μηχαναῖς χρησασθαι τὸν Περικλέα, τὴν καινότητα θαυμάσαντα, Ἀρτέμωνος τοῦ μηχανικοῦ πορίζοντος, ὃν χωλὸν ὄντα, καὶ φορεῖν πρὸς τὰ κατεπείγοντα τῶν ἔργων προσκομιζόμενον ὀνομασθῆναι Περιφόρητον.. Παράβαλλ. Hermann Köchly. Ueber Sophocles Antigones. 16.

³) Hegel, Aesthetik.

τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης, τοῦ Κρέοντος καὶ τοῦ Αἴμονος ἦσαν γνωστά, ἀλλὰ κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν Θηβαίων, ἣ ἠκολούθησε καὶ ὁ Πίνδαρος¹, ἀνήφθησαν ἐπὶ πυραὶ, ὅπως ἐπὶ τούτων τεθῶσι τὰ ἐπὶ πτώματα τῶν στρατηγῶν τῶν πολεμίων. Ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς ἐπέζησαν καὶ ἐπέιδον τὴν τῶν ἐπιγόνων στρατείαν². Τοῦναντίον ὁ Αἴμων πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Οἰδίποδος ἔπεσε θῦμα τῆς Σφιγγός. Μόνον παρὰ τοῦ Αἰσχύλου ὀλίγα τινα ἔλαβεν ὁ ἡμέτερος τραγικός. Ἡ ἀξία τῆς τραγωδίας ταύτης γίνεται καταφανεστέρα, ἂν ἀπίδη τις εἰς ἄλλους ποιητὰς τὸν αὐτὸν μῦθον πραγματευθέντας. Ἐν τῇ Ἀντιγόνη τοῦ Ἀττίου οἱ φύλακες πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν φρουροῦντες συνέλαβον τὴν ἡρωίδα τὸ ἀδελφικὸν καθήκον πληροῦσαν. Ἐντεῦθεν εἰκάζεται, ὅτι ὁ τοῦ Σοφοκλέους διασκευαστῆς μέγα μέρος τοῦ κάλλους τῆς τραγωδίας ἔφθειρεν. Καὶ ὁ Εὐριπίδης ἄλλως τὸν μῦθον ἐν τῇ Ἀντιγόνη αὐτοῦ πραγματευόμενος τὸ πάθος τῶν δρώντων προσώπων ἐμείωσεν. Παρὰ τούτῳ ἡ Ἀντιγόνη ἔθαπτε τὸν νεκρὸν τοῦ Πολυνείκουσ οὐχὶ μόνη, ἀλλὰ μετὰ τοῦ μνηστῆρος. Ἡ ἡρωὶς ἐπ' αὐτοφώρῳ συλληφθεῖσα καὶ πρὸ τοῦ Κρέοντος ἀχθεῖσα τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Διονύσου δίδει τὴν δεξιὰν εἰς τὸν νιδὸν τοῦ τυράννου³. Οὕτως ἡ ὑπόθεσις καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ δράματος τὸ παράπαν ἀλλοιοῦνται. Παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ διὰ τῆς λύσεως τοῦ μύθου τὸ φυσικὸν δίκαιον δὲν συγκρούεται πρὸς τὸ θετὸν οὐδὲν θριαμβεύει, ἀλλὰ τοὺς κρυφίους τῆς καρδίας παλμοὺς στέφει ἡ ἐπιτυχία, ὡς συνήθως γίνεται ἐν τῇ νεωτέρῳ κωμῳδίᾳ. Τὸ πρόβλημα ὅμως μεγάλου τραγικοῦ ποιητοῦ δὲν εἶναι ἡ λύσις τοιούτων ψυχολογικῶν ζητημάτων, ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία τῶν ἀντιφάσεων τῶν ἀνευρισκομένων ἐν τῷ

¹) Ἐν Ὀλυμπ. VI, 15 καὶ ἐν Νεμ. IX, 24

²) Μίμηρον, ἀπόσπασμ. 21 καὶ Ἴων. ἀπόσπασμ. 12

³) Ὁρα Schneidewin, Einleitung zur Antigone σελ. 28.

ἠθικῶ κόσμῳ, τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ καὶ ἡ ἐξήγησις τῶν ὑποτιθεμένων ἀντιφάσεων τῶν ἀνθρωπίνων περιπετειῶν πρὸς τὴν θεῖαν πρόνοιαν καὶ δικαιοσύνην. Τὸ ὑψηλὸν τοῦτο τῆς τραγωδίας πρόβλημα κατ' ἐξοχὴν ἔλυσε ὁ Αἰσχύλος.

Περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς πρώτης διδασκαλίας τοῦ δράματος οὐδὲν ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παρεδόθη, ἀλλὰ δυνάμεθα μετὰ τινος βεβαιότητος νὰ εικάσωμεν τοῦτον διότι Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ ὑποθέσει παραδίδωσιν, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἠξιώθη τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας, διότι ἠδουκίμησεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σαμιακὸς πόλεμος ἐγένετο ἐπὶ ἄρχοντος Τιμοκλέους, εικάζεται, ὅτι ἡ τραγωδία ἐδιδάχθη κατὰ τὸ 441 ἢ 440 π. Χ., καθ' ὅσον εἶναι ἀμφίβολον, ἂν ὁ ἡμέτερος τραγικὸς ἐγένετο στρατηγὸς κατὰ τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν στρατείαν¹.

¹) Ὁ κ. Σεμιτέλιος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ σελ. 84 νομίζει, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τῶν σφραζομένων δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους, ὅπερ καθ' ἡμᾶς δὲν εἶναι πιθανόν. Διότι τὸ ἀρχαιότατον εἶναι ὁ Αἴας, ὡς εἰδείξαμεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ταύτης τῆς τραγωδίας σελ. 47 καὶ ἐξῆς.

I. ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

Ἀντιγόνη παρὰ τὴν πρόσταξιν τῆς πόλεως θάψασα τὸν Πολυνείκην ἐφωράθη, καὶ εἰς μνημεῖον κατάγειον ἐντεθεῖσα παρὰ τοῦ Κρέοντος ἀνήρηται· ἐφ' ἣ καὶ Αἴμων δυσπαθήσας διὰ τὸν εἰς αὐτὴν ἔρωτα ξίφει ἑαυτὸν διεχειρίσατο. Ἐπὶ δὲ τῷ τοῦτου θανάτῳ καὶ ἡ μήτηρ Εὐρυδίκη ἑαυτὴν ἀνείλεν.

Κεῖται δὲ ἡ μυθοποιία καὶ παρὰ Εὐριπίδῃ ἐν Ἀντιγόῃ· πλὴν ἐκεῖ φωραθεῖσα μετὰ τοῦ Αἴμονος δίδοται πρὸς γάμον κοινωνίαν καὶ τέκνον τίπτει, τὸν Μαίονα.

Ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Θήβαις ταῖς Βοιωτικαῖς· ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ ἐπιχωρίων γερόντων. Προλογίζει Ἀντιγόνη. Ὑπόκειται δὲ τὰ πράγματα ἐπὶ τῶν Κρέοντος βασιλείων. Τὸ δὲ κεφάλαιόν ἐστι τάφος Πολυνείκου καὶ Ἀντιγόνης ἀναίρεσις καὶ θάνατος Αἴμονος καὶ μόρος Εὐρυδίκης, τῆς Αἴμονος μητρός. Φασὶ δὲ τὸν Σοφοκλέα ἠξιώσθαι τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας, εὐδοκιμήσαντα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης· λέλεκται δὲ τὸ δράμα τοῦτο λβ'.

II. ΣΑΛΟΥΣΤΙΟΥ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Τὸ μὲν δράμα τῶν καλλίστων Σοφοκλέους· στασιάζεται δὲ τὰ περὶ τὴν ἡρώϊδα ἱστορούμενα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Ἴσμήνην. Ὁ μὲν γὰρ Ἴων ἐν τοῖς διδυράμβοις καταπορησθῆναι φησὶν ἀμφοτέρας ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἥρας ὑπὸ Λαοδάμαντος τοῦ Ἐτεοκλέους· Μίμνερος δὲ φησὶ τὴν μὲν Ἴσμήνην προσομιλοῦσαν Θεοκλυμένῳ ὑπὸ Τυδέως κατὰ Ἀθηναῖς ἐγκέλευσιν τελευτήσαι.

Ταῦτα μὲν οὖν ἐστὶ τὰ ξένως περὶ τῶν ἡρωϊδῶν ἱστορούμενα. Ἡ μέντοι κοινὴ δόξα σπουδαίας αὐτὰς ὑπέληψε καὶ φιλαδέλφους δαιμονίως, ἥ καὶ οἱ τῆς τραγωδίας ποιηταὶ ἐπόμενοι τὰ περὶ αὐτὰς διατέθινται. Τὸ δὲ δράμα τὴν ὀνομασίαν ἔσχεν ἀπὸ τῆς παρεχούσης τὴν ὑπόθεσιν Ἀντιγόνης.

Υπόκειται δὲ ἄταφον τὸ σῶμα Πολυνείκουσ. Καὶ Ἀντιγόνη, θάπτειν αὐτὸν πειρωμένη, παρὰ τοῦ Κρέοντος κωλύεται, φωραθεῖσα δὲ αὐτὴ θάπτουσα ἀπόλλυται. Καὶ Αἴμων δὲ, ὁ Κρέοντος, ἐρῶν αὐτῆς καὶ ἀφορήτως ἔχων ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ συμφορᾷ, αὐτὸν διαχειρίζεται· ἐφ' ᾧ καὶ ἡ μήτηρ Εὐρυδίκη τελευτᾷ τὸν βίον ἀγχόνῃ.

III

Ἀποθανόντα Πολυνείκη ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀδελφὸν μονομαχίῳ Κρέων ἄταφον ἐκβαλὼν κηρύττει, μηδένα αὐτὸν θάπτειν, θάνατον τὴν ζημίαν ἀπειλήσας. τοῦτον Ἀντιγόνη ἢ ἀδελφῇ θάπτειν πειρᾶται. Καὶ δὴ λαθοῦσα τοὺς φύλακας ἐπιβάλλει χῶμα· οἷς ἐκαπελεῖ θάνατον ὁ Κρέων, εἰ μὴ τὸν τοῦτο

δράσαντα ἐξεύροειν. Οὗτοι τὴν κόριν τὴν ἐπιβεβλημένην καθαιρόντες οὐδὲν ἦντον ἐφρούρουν. Ἐπελθοῦσα δὲ ἡ Ἀντιγόνη καὶ γυνὸν εὐροῦσα τὸν νεκρὸν ἀνοιμώζασα ἑαυτὴν εἰσαγγέλλει. Ταύτην ὑπὸ τῶν φυλάκων παραδεδομένην Κρέων καταδικάζει καὶ ζῶσαν εἰς τύμβον καθειρῶζεν. Ἐπὶ τούτοις Αἴμων, ὁ Κρέοντος υἱός, ὃς ἐμνάτο αὐτὴν, ἀγανακτήσας ἑαυτὸν προσεπισφάζει τῇ κόρῃ ἀπολομένη ἀγχόνῃ, Τειρεσίου ταῦτα προσεπίσαντος· ἐφ' ᾧ λυπηθεῖσα Εὐρυδίκη, ἡ Κρέοντος γαμετή, ἑαυτὴν ἀποσφάζει. Καὶ τέλος θρηνεὶ Κρέων τὸν τοῦ παιδὸς καὶ τῆς γαμετῆς θάνατον.

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ
ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΙΣΜΗΝΗ

ΧΟΡΟΣ ΘΗΒΑΙΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ

ΚΡΕΩΝ

ΦΥΛΛΕ

ΑΙΜΩΝ

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΟΣ

ΕΥΡΥΔΙΚΗ

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

᾽Ω κοινόν' αὐτάδελφον² Ἰσμήνης κάρα, Πρόχορος.

¹) Τὸ μὲν δράμα ἀρχεται πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου (σχ. 103), ἢ δὲ σκηνῇ ὑπόκειται ἐν Θήβαις πρὸ τῶν ἀνακτόρων τῶν Λαβδακιδῶν, ἐν οἷς νῦν οἰκεῖ ὁ Κρέων. Ἡ παρουσία τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ στίχ. 18. Καὶ τὰ δύο ἐπίθετα κοινόν καὶ αὐτάδελφον δεικνύουσι τῷ θεατῇ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, ὅτι ἡ ἡρώϊς εἶναι φιλάδελφος καὶ ὅτι περὶ ἀδελφικοῦ καθήκοντος πρόκειται. Ὁρθῶς δ' ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ ποιητοῦ τούτου λέγει, Ἡθικ. 248 D: "Οἶδε δὲ καιρὸν συμμετρησαὶ καὶ πράγματα, ὥστ' ἐκ μικροῦ ἡμισιχίου ἢ λέξεως μῖα ὄλον ἠθοποιεῖν πρόσωπον ἔστι δὲ τοῦτο μέγιστον ἐν τῇ ποιητικῇ δηλοῦν ἦθος ἢ πάθος". Οἱ κριτικοὶ προσκρούουσι εἰς τὸ ἐπιθετικὸν κοινόν παρατηροῦντες, ὅτι ὄρθαι μὲν εἶναι αἱ φράσεις κοινὸς πατήρ, κοινὸι παῖδες, κοινὸν αἷμα, κοινὸν σπλάγγνον, ὅπου ὅτιως ὁ λόγος εἶναι περὶ τινος κοινού, δὲν δύναται ὁμοῦς ἢ Ἀντιγόνη νὰ ὀνομάσῃ τὴν ἀδελφὴν κοινήν Ἰσμήνην ἢ κοινόν Ἰσμήνης κάρα. Διὰ τοῦτο τὴν γραφὴν θεωροῦσιν ὡς πλημμελὴ καὶ δὴ ὁ Wecklein

τρέπει εἰς κλεινόν. Βεβαίως τὸ μέτρον οὐδεμίαν δυσκολίαν παρέχει, ἀλλὰ μόλις εἶναι πιστευτόν, ὅτι ὁ ποιητὴς τὴν ἀπράγμονα καὶ γυναικεῖον ἦθος ἔχουσαν Ἰσμήνην ὠνόμασε κλεινὴν ἢ ν. Λέγει μὲν ὁ Ὀρέστης ἐν Ἠλέκτρ. 117 "ἦ σὸν τὸ κλεινὸν εἶδος Ἠλέκτρας τόδε;" ἀλλὰ τὸ κάλλος τῆς Ἠλέκτρας ἦτο γνωστὸν καὶ λέγεται, ὅπως γείνη ἀντίθεσις πρὸς τὴν παροῦσαν αὐτῆς δυσμορφίαν καὶ κάκωσιν. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐρμηνεύει: "Ὅστε τὸ μὲν κοινόν ἐμφαίνει τὴν συγγενεῖαν καθολικώτερον, τὸ δὲ αὐτάδελφον εἰδικώτερον καὶ ἀκριβέστερον". Νομίζομεν, ὅτι ἡ δῆλωσις τῆς καθολικότητος καὶ τῆς εἰδικότητος ἐνταῦθα πρὸς οὐδὲν χρησιμεύει, ἐν ᾧ ὁ Σοφοκλῆς δὲν εἶναι ἐκ τῶν ποιητῶν, οἵτινες ἀνευ σκοποῦ τινας παρεμβάλλουσιν ἐπίθετα. Καθ' ἡμᾶς ἂν λάβωμεν τὸ ἐπιθετικὸν ἐν τῇ κυρίᾳ αὐτοῦ σημασίᾳ, τὸ χωρίον παρέχει ἔννοιαν ἐμφαίνουσαν τρυφερότητα καὶ ἀρμόζουσαν ἐνταῦθα. Ἐν τῇ οικογενειακῇ γλώσσῃ λέγομεν μετὰ πολλῆς τρυφερότητος τοῦτο τὸ χεράκι, τοῦτο τὸ κεφαλάκι εἶναι καὶ ἰδικόν σου καὶ ἰδικόν μου = κοινόν. Λοιπὸν ἡ Ἀντιγόνη ἐξ

ἄρ' οἴσθ' ὅ τι¹ Ζεὺς τῶν ἀπ' Οἰδίου² κακῶν

ἄκρας ἀδελφικῆς ἀγάπης λέγει τὴν κεφαλὴν τῆς ἀδελφῆς κοινῇ ἀμφοτέροις. Ἐν τῷ ἐπιθέτον ἐξηγήσωμεν διὰ τοῦ προσφιλῆς, πρέπει γὰρ ἔχωμεν ἐν νῶν, ὅτι ἡ ἐξήγησις εἶναι ἀσθενεστέρα.

2) Ἄλλαχού ὁ ποιητὴς τὰ τοιαῦτα ἐπιθέτα συνδέει, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 12 "Πρὸ σῆς ὀρμίμων καὶ κασιγνήτης" καὶ Αἰσχύλ. ἐν Εὐμενίοις 89 "ὄν δ' αὐτάδελφον αἶμα καὶ κοινὸν πατρός" Ἐν ταῦτα τεθειμένων ἀσύνδετον ἔχει μίξωσα ἔμφασιν. Αὐτάδελφος ὀνομάζεται ὁ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πατρός καὶ ὁ ἀπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς γεννηθείς, ὡς καὶ ὁ αὐτοκασίγνητος. Ἐπρεπε τὸ ἐπιθέτον τοῦτο γὰρ συμφωνήσῃ τῇ γενικῇ Ἰσμήνης, ἀλλ' εἶναι ἡ καλουμένη ἐναλλαγὴ ἐπιθέτων, ὡς ἐν Αἴαντι 8 "κυνὸς λακαίνης ὡς τις εὐνομος βάσις" καὶ Εὐρυπιδ. ἐν Φοινίσοις. 1360 "Λευκοπῆγεις κτύπους χερῶν". Ὁ Σοφοκλῆς τὸ κατηγορούμενον τοῦ ὄλου ἀποδίδει εἰς τὸ μέρος καὶ ἄλλαχού, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Τυράννῳ 321 "μόνης τὸδ' εἶσ' ἀδελφὸν Ἰσμήνης κάρα" καὶ Ἀντιγόν. 899 "φίλη δέ σοί, κασίγνητον κάρα".

3) Αἱ λέξεις κάρα, κάρηνον, κρῆνιον, κρῆνος, κάρανος, κρῆνῶν, κρῆνη εἶναι συγγενεῖς Ἡ περιφρασεῖς τοῦ Ἰσμήνης κάρα ἀντὶ Ἰσμήνη ἐλέχθη πρὸς δήλωσιν ἀγάπης τοιοῦτον εἶναι τὸ ὀμηρικόν. Ἐπὶ κρῆ, φίλη κεφαλῆ, ἐν Ἰλιάδ. Θ, 281.

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις εὐρημαί, ὡς σύνδεσμος καὶ ὡς ἀνωνομία, ὅπερ δικαίως ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις. Οὕτως ἐξήγει καὶ

ὁ Σχολιαστὴς. "τὸ ὅτι ἀντὶ τοῦ ὄν δὲ νοῦς. ἀρὰ γὰρ ἐστὶ τῶν ἀπ' Οἰδίου κακῶν, ὅποιον οὐχὶ ὁ Ζεὺς εἶτι ζώσας τελεῖ;" Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Θουκυδίδ. 3,39 "τίνα οἴσθε ὅτινα οὐ βραχέει προφάσει ἀποστειροῦσθαι". Ἐν δ' αἱ λέξεις εἰτίθεντο κατ' ὀρμίην σειρῶν, ἤθελον ἔχει οὕτως ἄρ' οἴσθ', ὅτι ἐστὶ τῶν ἀπ' Οἰδίου κακῶν, ὅποιον Ζεὺς οὐχὶ νῶν εἶτι ζώσας τελεῖ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ποιητὴς ἠθέλησε γὰρ θέσῃ τὸ ὄνομα Ζεὺς ἐν ἀρχῇ πρὸς ἔμφασιν, προέκρυεν ἡ μικρὰ αὕτη ἀνωμαλία.

2) Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι τὰ ἁμαρτήματα τῶν γονέων γίνονται αἰτία τῆς τιμορίας τῶν τέκνων, ὡς καὶ νῦν λέγεται "ἁμαρτίαι γονέων παιδεύουσι τέκνα". Ἡ φράσις εἶναι βραχυλογικὴ ἀντὶ τῶν κακῶν τῶν ἐμπεφυκότων ἀπ' Οἰδίποδος νῶν. Ὁ συνάδελφός μου κ. Σμυτιλὸς προσκρούων εἰς τὴν φράσιν ἀπ' Οἰδίου προτείνει, ὅπως τὰ δύο τρίμετρα συστέλλωμεν εἰς ἐν ἄρ' οἴσθ' ὅ,τι Ζεὺς οὐχὶ νῶν Ζώσας τελεῖ; Ἡ πρότασις εἶναι ἀτιχῆς διότι καὶ τὸ ἀπ' Οἰδίου καὶ τὸ κακῶν εἶναι ἀναγκαῖον. Ἐν εἰλεπε τὸ πρῶτον, ὁ Ζεὺς ἠθέλει εἰκονισθῆ ὡς ἄδικος, ὅπερ δὲν ἀρμόζει τῇ εὐσεβεί Ἀντιγόνῃ. Αὕτη θέλει γὰρ εἶπῃ Ὁ Ζεὺς ἐτέλεσεν εἰς ἡμᾶς κακά, ἀλλ' ἐτιμώρησεν ἁμαρτήματα τοῦ πατρός. Ἐν δὲ ἐξαλειφθῆ τὸ κακῶν, ἡ φράσις μένει ἀσαφής. Εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ἐφ' ἵδασεν ὁ ἐλλόγμος ἀνήρ νομίας, ὅτι τὸ ἀπ' Οἰδίου ἐθήκεν ὁ ποιητὴς, ὅπως ὄρησῃ τὰ κακά καὶ καταστήσῃ ταῦτα γνωστὰ

ὅποιον οὐχὶ νῦν' ἐτι ζῶσαιν τελεί ;
 οὐδὲν γὰρ οὐτ' ἀλγείνον οὐτ' ἀτις² ἄτερ,
 οὐτ' αἰσχρὸν οὐτ' ἀτιμον ἔσθ', ὅποιον οὐ
 τῶν σῶν' τε κάμων οὐκ ὀπωπ' ἐγὼ κακῶν.

ὁ τῆς γενέσεως (αὐτοῦ)

τῆ Ἰσμήρη, ἐν ᾧ οὗτος σκοπεῖ, ὅπως δέξῃ, ὅτι τὰ πεμφθέντα κακὰ δὲν εἶναι ἀδικία, ἀλλὰ θεῖα δικαιοσύνη.

1) Τὴν πῶσιν ταύτην οἱ μὲν ἐρμηνεύουσι ὡς γενικήν, οἱ δὲ ὡς δοικὴν, ἣν προτιμῶμεν. Ὁ ποιητὴς δὲν σκοπεῖ νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Ζεὺς ἐκτελεῖ, ἐν ᾧ ἡμεῖς ζῶμεν, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀλλὰ τελεί πρὸς βλάβην ἡμῶν, ἐν ᾧ ἀκόμη αἱ δύο περιεσώθημεν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Οἰδίοποδος. Παρακλήσιον λέγει ἐν στίχ. 58 "νῦν αὖ μόνα δὴ νῶ λελειμμένα σκοπεῖ". Ὑπανίσταται δὲ τὸν τραγικὸν θάνατον τῆς μητρὸς, τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον καὶ τὰ νοσῶντα ἐπι αἵματα τῶν δύο ἀδελφῶν.

2) Ἄτη εἶναι τὸ ἁμάρτημα καὶ ὁ ἐκ τούτου προσερχόμενος ὀλεθρος. Ἄν αὕτη καταλάβῃ οἰκόν τινα, δῆκει ἀπὸ γενεῆς εἰς γενεάν, ὡς συνέβη ἐν τοῖς Λαβδακίδαις. Ἄντι τοῦ ἄτης ἄ τ ε ρ λογικῶς ἐπρεπέ τις νὰ περιμένῃ τὸ ἐναντίον, ὡς ἄ τ η ς γ έ μ ο ν, ὡς παρετήρησεν ἡδη ὁ Δίδυμος κατὰ τὸν Σχολιαστήν. "Δίδυμός φησιν, ὅτι ἐν τούτοις τὸ ἄτης ἄτερ ἐναντίως συντίεταιται τοῖς συμφραζομένοις". Πρὸς ἄρσιν τῆς δυσκολίας ταύτης ἐγένοντο ἀναρτίμητοι διορθώσεις, π. χ. ἀτήριον, ἀτίσιμον, ἀτησαγέν, ἄτης ἄτερ, ἄτης ἔχον, ἄτης πλέον, ἄτης γέμον, ἄτης μετὰ, ἄτης πέρα, ἀτηρὸν ὦδ', ἀτηρὸν αὐ', ἀτηρὸν ἐν, ἄτην φέρον, ἄτην ἄγον κ. τ. λ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Bellermann πᾶσαι

αὐταὶ αἱ διορθώσεις εἶναι ἀπιθανώταται. Κατὰ τοῦτον ὁ ποιητὴς ἔνεκα τῶν πολλῶν ἀρνήσεων ἠπατήθη, ὡς ἠπατήθησαν καὶ νεώτεροι συγγραφεῖς. Ἡ γνώμη αὕτη ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανος καὶ ταύτην ἐδέξαντο εἰσι τῶν ἐρμηνευτῶν.

3) Αἰσχρὰ καὶ ἀτιμα εἶναι ἡ αἰμομιξία, ἡ τύφλωσις τοῦ πατρὸς καὶ ὁ δι' ἀ γ χ ὄ ν η ς θάνατος τῆς μητρὸς. Παρακλήσιον λέγει ὁ Οἰδίπτος ἐν Οἰδίπ. Τυράν. 1284 "νῦν δὲ τῆδε θῆμέρα στεναγμός, ἄτη, θάνατος, αἰσχρήν, κακῶν ὅσ' ἐσσι πάντων ὀνόματ', οὐδὲν ἐστ' ἀπόν, καὶ Λουκιανὸς Ζεὺς τραγῶδ' ἐν ἀρχῇ "Ὀὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινόν, ὦδ εἰπεῖν ἔπος, οὐδὲ πάθος. οὐδὲ ξυμφορὰ τραγῶδική, ἣς οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἢ τῶν θεῶν φύσις".

4) Τινὲς τὰς γενικὰς ἐξαρτίων ἐκ τοῦ ὅποιον, ἀλλὰ πιθανώτερον ὁ κ Σεμιτέλος ἐξαρτίῳ "ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐξυπακουμένου ὄν, τοιτέστιν οὐκ ὄν μέρος τῶν σῶν τε κάμων κακῶν = ἔλλειπον τοῖς σοῖς τε κάμοις κακοῖς". Ἐπιράτη μὲν τὸ ἐπόμενον ἂν εἰς ὄν. ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία. Τὴν ἀρῆσιν ἐπιαναλαμβάνει πρὸς μεῖζονα ἔμφασιν, ὡς ἐν Τραγικῶν. 1014 "οὐ πῦρ, οὐκ ἔγχος τις ὀνήσιμον οὐκ ἐπιτρέψει ;", καὶ ἐν Φιλοκτ. 416 "ἀλλ' οὐχ ὁ Τυδέως γόνος οὐδ' οὐμπολητός Σισύφον Λαερτίον, οὐ μὴ θάνασι", καὶ Αἰσχύλ. ἐν Αγαμέμν. 1634.

καὶ νῦν¹⁾ τί τοῦτ' αὖ φασὶ πανδήμῳ²⁾ πόλει
 κήρυγμα θεῖναι³⁾ τὸν στρατηγὸν⁴⁾ ἀρτίως ;
 ἔχεις⁵⁾ τι κείσῃκουσας ; ἢ σε λανθάνει
 πρὸς τοὺς φίλους⁶⁾ στείχοντα τῶν ἐχθρῶν⁷⁾ κακά ; 10

1) Διὰ τοῦ καὶ νῦν θέλει ὁ ποιητῆς νὰ δηλώσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γενικῆς παρατηρήσεως, ἣτις προηγῆθη. Οὐχὶ ἄρθῶς λέγει ὁ κ. Σεμιτέλος· "θαυμάζει νῦν ἂν καὶ πάλιν μᾶλλονσι νὰ πάθῳσι νέον τι.". Δὲν θαυμάζει διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὴν ποιότητα τοῦ κηρύγματος, δηλ. ὅτι ὁ Πολυνεϊκὸς πρέπει νὰ μείνῃ ἀταφος καὶ ἄκλαυτος καὶ ὅτι ἐν τῷ κηρύγματι περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἄδελφαί, ὡς αὐτὴ ἢ Ἀντιγόνη λέγει ἐν στίχ. 21 καὶ ἔξης.

2) Ἰσοδυναμεῖ περίπου πρὸς τὸ πάση πόλει, ὡς καὶ ἐν στίχ. 733 "Θήβης ὁμόπολις λεώς," καὶ ἐν Αἴαντι 844 "πάνδημος στρατός.."

3) Ὡς καὶ τὸ νόμον τιθέναι λέγεται ἐπὶ ἀπολύτου ἄρχοντος. Ἀντὶ δὲ νόμου εἶπε κήρυγμα, διότι διὰ κηρύκων ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐποχῇ ἐγίνοντο γνωσταὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν κρατούντων.

4) Στρατηγὸς ὀνομάζεται ὁ Κρέων, ἐν δὲ τῷ ὀνόματι τοῦτω ὁ Schneidewin εὕρισκεν εἰρωνείαν, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν παρέστη ὁ Κρέων ὡς στρατηγός. Ὁσονδήποτε εὐφρῆς καὶ ἂν ἦναι ἢ ἐρμηνεία αὐτῆ, νομίζομεν, ὅτι ἄλλως ἔχει· ἢ ἡγεμονίς καὶ θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος δὲν θέλει ἢ ἀναγνωρίσῃ τὸ βασιλικὸν ὄνομα ἐν τῷ Κρέωντι καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι εἶχε μάθει, ὅτι οὗτο; ἔλαβε τὸ σκῆπτρον τοῦ πατρὸς. Κατὰ τὰ Schmelzer ἢ Ἀντιγόνη δὲν ἦτο συνενθισμένη νὰ ἀπο-

δίδῃ τῷ Κρέωντι τὸ βασιλικὸν ὄνομα, τὸ δὲ σφοδρὸν μῖσος ἐκώλυεν αὐτὴν νὰ ὀνομάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου ὀνόματος ἢ δι' ὀνόματος δηλοῦντος τὴν πρὸς αὐτὸν συγγένειαν. Οὕτω καὶ αὐτὸν δὲν ἔμενεν ἄλλο ὄνομα ἢ τὸ τοῦ στρατηγοῦ.

5) Τὸ ἔχειν σημαίνει ἐνταῦθα γινώσκειν, ὡς καὶ ἀλλαγῶν παρὰ Σοφοκλεῖ, ἐν Τραχίν. 318 "οὐδ' ὄνομα πρὸς του τῶν ξυνεμπόρων ἔχεις;" ἐν Φιλοκτ. 560 καὶ 789. Ἐτι νὰ δὲ πρῶτον, διότι πρῶτον ἤρμοξε νὰ εἴπῃ τὸ κείσῃκουσας καὶ ἔπειτα τὸ ἔχεις.

6) Φίλοι εἶναι ὁ Πολυνεϊκὸς καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ, οἵτινες πάσχουσι διὰ τὴν ἐκθεσίαν τοῦ σώματος ἐκείνου. Ἄλλως οἱ τραγικοὶ συχράκις μεταχειρίζονται τὸν πληθυντικὸν ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ. Ἡ Ἀντιγόνη ὡς γυνὴ οὐδόλως λαμβάνει ὑπ' ὄψεος τὸ πολιτικὸν ἔγκλημα τοῦ Πολυνεϊκοῦ τοῦ στρατευσάμενου κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος

7) Ἡ γενικὴ αὕτη δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ διττῶς ἢ ὡς ἐξαστρωμένη ἐκ τοῦ στείχοντα, δηλαδὴ παρὰ ἐχθρῶν, ἢ ὡς συντασομένη μετὰ τοῦ κακά. Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχει τὸ ἄρθρον, κατὰ τὴν πρῶτην ἐρμηνείαν νοεῖται ὁ Κρέων. Ὀνομάζεται δὲ ἐχθρὸς διὰ τὸ κατὰ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνεϊκοῦ κήρυγμα. Ἄλλ' ἔπειδὴ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐρμηνείᾳ τὸ ἄρθρον δὲν εἶναι περισσόν, ἴσως αὕτη ὡς μᾶλλον ἔντονος εἶναι πιθανώτερα, δηλ. κακά,

ΙΣΜΗΝΗ¹.

Ἐμοὶ μὲν² οὐδείς μῦθος, Ἀντιγόνη, φίλων³

ἄπερ ἀνήκουσιν ἢ ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ἔρχονται εἰς τοὺς φίλους. Ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος ἄλλως συντάσσει καὶ ἐξηγεῖ τὸ χωρίον "Καθ' ἡμᾶς αἴρονται πᾶσαι αἱ δυσχέρειαι, κάλλιστος (·) δὲ ἀποδείκνυται καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ φράσις, ἀντὶ τὴν γενικὴν τῶν ἐχθρῶν συνάφωμεν πρὸς τοὺς φίλους, ὡςδε ἢ λανθάνει σε κακὰ στείχοντα πρὸς τοὺς φίλους τῶν ἐχθρῶν; ἢ ἀγνωστὰ κακὰ, ἄπερ ἔρχονται πρὸς τοὺς φίλους τῶν ἐχθρῶν;" Μόνον ἡ ἐρμηνεία αὕτη δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθή. Ἄν οὕτως ἤρώτα ἡ Ἀντιγόνη, ἢ Ἰσμήνη, ὡς πᾶς τις οὕτως ἐρωτώμενος, ἤθελεν ἀποκριθῆ, οὐκ ἀδιαφορεῖ διὰ τοὺς φίλους τῶν ἐχθρῶν. Ἄλλ' ὁ ἐρμηνευτὴς παρατηρεῖ: "Ἡ αἰτία ἀκριβῶς, δι' ἣν ἐγένετο τὸ κήρυγμα κατὰ τοῦ Πολυνείκου, ἦτο αὕτη αὕτη, ὅτι ἦτο φίλος τῶν ἐχθρῶν, δηλον ὅτι τῶν Ἀργείων". Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι ὁ Πολυνείκης ἦτο ὁ ἐχθρός, οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἐπικούροι τοῦτου. Πρὸς δὲ ἡ εἰρημένη σύνταξις φθεῖρει καλλίστην ἔννοιαν. Ἡ Ἀντιγόνη οἰοῖ ἐπιτέλλει τὴν ὑποτιθεμένην ἄνοιαν τῆς Ἰσμήνης, ἣτις ὄφειλε νὰ γνώσκῃ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ βλάπτουσι τοὺς φίλους, καὶ τούτοις ὄφειλε νὰ βοηθῆ. Τοιαύτη ἔννοια ὄντως ἀομόζει εἰς τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις πρὸς τὴν εἰρημένην σύνταξιν ἀντίκειται τὸ φίλων τοῦ ἐπομένου στίχου, ὅπερ ὁ ἡμέτερος κριτικὸς τρέπει εἰς φίλη, διότι "δυσωρεστεῖ καὶ

ἡ ξηρὰ καὶ ψυχρὰ προσφώνησι Ἀντιγόνη ἀπέναντι τῆς δαυλιούσας καὶ θερμότητος προσφωνήσεως τῆς ἀδελφῆς ἐν τῷ 1 στίχῳ." Δὲν δυσωρεστεῖ διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι οὕτω ψυχρὰν τὴν Ἰσμήνην ἐπιτηδεύεται νὰ εἰκονίσῃ ὁ ποιητής. Κακῶς ἄρα ἐποίησε μεταβαλὼν τὸ φίλων εἰς φίλη καὶ διὰ τὸν εἰρημὸν λόγον καὶ διότι οὕτω τὸν λόγον κατέστησεν ἀτελεῖ. Διότι εἰδήσεις περὶ ἄλλων ὑποθέσεων, ὡς περὶ τῶν διαφορῶν περιπετειῶν τῆς μάχης, δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ μάθῃ, ἀλλὰ μόνον περὶ φίλων δὲν ἔμαθε τι.

¹) Ἡ Ἰσμήνη κατὰ πάντα ἔχει ἦθος ἀσθενέστερον τοῦ τῆς Ἀντιγόνης. Οὔτε κατὰ τὴν ἀγάπην, οὔτε κατὰ τὸ ἰδεώδες μεγαλεῖον, οὔτε κατὰ τὴν τόλμην, οὔτε κατὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ νοῦς καὶ τὴν φιλοπραγμοσύνην δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὴν ἀδελφὴν, ἀλλ' ἔχει θετικώτερον νοῦν καὶ πάσχει σιωπηλῶς.

²) Μετεξερίσθη τὸ μὲν, ὅπως δεῖξῃ, ὅτι ἄλλοις ἴσως ἔκετο μῦθος ὡς καὶ ἐν Αἴαντι 80 "ἔμοι μὲν ἀρεκὶ τοῦτον ἐν δόμοις μένειν".

³) Ἐπίστετε μετὰ ὀνομάτων ἐχόντων λεκτικὴν τινα σημασίαν προστίθεται γενικὴ, ἐν ᾧ συνηθέστερον ὑπάρχει γενικὴ μετὰ τῆς περὶ, ὡς ἐν στίχ. 632. "Ἔπαυ, τελείαν ψήφον ἄρα μὴ κλύων τῆς μελλονύμφου πατρὸς θυμῶν πάροι;" Ἐδριπιδ. ἐν Ἰφιγεν. ἐν Αὐλιδ. 499 "Κόρης σῆς θέσφατα" καὶ Θουκυδ. VIII, 39 "ἀγγελίαν ἔπεμπον ἐπὶ τὰς ἐν τῇ

οὐθ' ἠδὺς οὐτ' ἀλγεινὸς ἵκετ', ἐξ ὅτου'
 δυοῖν ἀδελφοῖν ἐστερήθημεν δύο², *ἐξ ἑαυτῶν*
 μιᾶ³ θανόντων' ἡμέρα διπλῆ χερί' *ἀπὸ τῶν ἐπιπέσειν*
 ἐπεὶ⁴ δὲ φροῦδος ἔστιν Ἀργείων στρατὸς 15
 ἐν νυκτὶ τῇ νῦν⁵, οὐδὲν οἶδ' ὑπέροτρον', *σικανότατον*
 οὐτ' εὐτυχοῦσα μᾶλλον οὐτ' ἀτωμένη⁶. *ὁ κενὸν μὲν*

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἡδῆ⁹ καλῶς, καὶ σ' ἐκτός ἀυλείων πυλῶν¹⁰

Μιλῆτω γὰρ τοῦ ξυμπαρακομι-
 σθῆναι „

1) Τῶν δύο ἀδελφῶν ὁ φόνος
 ἐγένετο τὴν προηγουμένην ἡμέραν.

2) Ὁ Σοφοκλῆς τὰς παραθέσεις
 τῶν αὐτῶν λέξεων ἀγαπᾷ, ὡς ἐν Αἴ-
 ανατι 267 “ἢ κοινὸς ἐν κοινοῖσι λυ-
 πεῖσθαι ξυνών;”, 620 “μόνος μό-
 νοις”, 1283 “ἄφιλα παρ' ἀφίλοις”,
 Παράβαλλ. Φιλοκτ. 135.

3) Τοῦτο λέγεται μετ' ἐμφάσεως.

4) Ἐν ᾧ προηγεῖται γενικὴ δυϊ-
 κῶν ἀριθμοῦ, ἔπεται ἐνταῦθα γενικὴ
 πληθυντικοῦ. Τὸ θνήσκειν ἐπὶ βιαίου
 θανάτου εὐρηται πολλάκις παρὰ τοῖς
 ἀρχαίοις. Ὁ Σχολιαστὴς παρατη-
 ρεῖ “Τῇ ἐπ' ἀλλήλων τοῦτο γὰρ
 δηλοῖ τὸ διπλῆ, ὅσον. ὑπ' ἀλλήλων
 ἀναγοθέντων τῶν ἀδελφῶν”. Κατὰ
 τοῦ Schmelzer τὸ χεῖρ κεῖται ἀντι
 τοῦ φόνου, τὸ ὄργανον ἀντι τῆς
 προέσεως.

5) Δὲν διαφέρει τοῦ ἐξ ὅτου
 ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 40
 “δέκατον μὲν ἔτος τόδ' ἐπεὶ Μενέ-
 λαος ἄναξ”, Ἡ λέξις φροῦδος εἶναι
 σύνθετος ἐκ τῆς πρό-δός, ὡς φρου-
 ρὸς ἐκ τοῦ πρό-δράω καὶ φροῖμιον ἐκ
 τοῦ προῖμιον. Σημαίνει δέ, ὅτι ὁ
 στρατὸς τῶν Ἀργείων ἀπῆλθεν, ἐφυγεν.

6) Ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἔτι ἀνα-

τελλεὶ ὁ ἥλιος, ὅπερ συμβαίνει ἐν στίχ.
 100, ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τῇ νῦν, ὡς
 μὴ ληξάσης ἔτι τῆς νυκτός.

7) Πέρα τῆς φυχῆς τοῦ στρατοῦ
 τῶν Ἀργείων οὐδὲν γνωρίζω.

8) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖται
 “ἄτη συνεχόμενη”. Δὲν γνωρίζω
 πλέον τοῦτου, ἂν ἔγιναι περισσότερον
 εὐτυχῆς ἢ περισσότερον δυστυχῆς.

9) Δηλαδή οὐδὲν σε ἀηχοῦναι.

Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ “Ἀντι τοῦ,
 ἦδεα καὶ ἦδειν σε καλῶς τὰ τοιαῦτα
 μὴ πολυπραγοῦσσαν”. Ἡ Ἀντι-
 γόνῃ καλῶς γνωσκει τὸ ἦθος τῆς
 ἀδελφῆς καὶ τοῦτου ἔνεκεν πειράται
 νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς.

Ὁρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος
 “Ἡ ἀπραγμοσύνη ὅμως τῆς Ἰσμή-
 νης ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς οὐδαμῶς
 ἠδύνατο νὰ ἀρέσκῃ τῇ πολυπραγμῶσι
 Ἀντιγόνῃ. ὅθεν καὶ ἡ φράσις ἦδη
 καλῶς ληπτέα ὡς μετὰ τινος μομφῆς
 καὶ εἰρωνείας λεγομένη”. Ἀλλ' ὁ-
 θῶς καὶ ἐγὼ ἔλεγον πρὸ ὀλίγου, οἷ
 ἢ Ἀντιγόνῃ ὑπέλεγγχε τὴν ἄγνοιαν
 τῆς Ἰσμήνης, ὅπερ δὲν ἔλαβεν ὑπ'
 ὄψει ἐν τῇ ἐξηγητικῇ ἐκείνῃ ὁ ἐξηγη-
 τευτής.

10) Αὐλείαι πόλιν ὀνομάζονται
 αἱ πρὸς τὴν ὁδὸν κείμεναι, ὡς γίνεται
 δῆλον ἐκ τῆς φράσεως, ὡς μόνον

τουθ' οὐνεκ' ἐξέπεμπον¹, ὡς μόνη κλύοις².

ΙΣΜΗΝΗ

* Τι δ' ἔστι³; δηλοῖς γάρ τι καλχαίνου⁴ ἔπος.

20

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐ γὰρ τάφου⁵ νῶν τῶ κασιγνήτω⁶ Κρέων

κλύοις. Ἡ Ἰομήνη ἠδύνατο νὰ ἀκοῖση περὶ τοῦ κρηγγματιοῦ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἀλλῇ. Ἡ πύλη ἢ ἄγρουσα ἐκ τῆς ἀλλῆς εἰς τὸν οἶκον ἐλέγετο μεταυλοῦ. Πλούταρχ' ἐν βίῳ Ἀράτ 26.

1) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Ἀντὶ τοῦ, διὰ τοῦτο σε ἤγαγον ἐνταῦθα" τὸ δὲ ἐξέπεμπον ἀντὶ τοῦ, μετεπεμποίην. Ἐπὶ τοιαύτης σημασίας ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸν μέσον τύπον, Οἰδίπ. Τύραν. 951. "Τί μ' ἐξέπέμψω δεῦρο τῶνδε δωμάτων;"

2) Ἐνδόξως παρατηρεῖ ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος: "ὅπως εἶπη ἢ Ἀντιγόνη τῇ ἀδελφῇ ἀπόρητόν τι, δὲν ἦτο πάντως ἀναγκαῖον νὰ ἐξέλθωσιν ἐκτὸς τῶν αὐλείων πυλῶν, ἀλλὰ ταῦτα λέγονται τοῦτο μὲν ὅπως αἰτιολογηθῆν ἢ χάριν τῆς πράξεως τοῦ δράματος ἀναγκαῖα ἕξοδος τῶν παρθένων εἰς τὴν ὁδόν, ἣτις ἄλλως ἄνευ ἀνάγκης γενομένη ἦν ἐπιμεμπτος καὶ οἰκεία ἀνειμένων γυναικῶν (πρβλ. 579 καὶ Ηλέκτρ. 516), τοῦτο δὲ ὅπως δηλωθῆν καὶ διὰ τῆς λέξεως τοῦ δράματος ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὰ πρακτόμενα ἐπράττοντο."

3) Ἡ φράσις αὕτη δεικνύει τὴν ἐκκληξιν τῆς Ἰομήνης.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Καλχαίνουσα" ἀντὶ τοῦ, πορφύρουσα, καὶ

τεταραμένως φροντίζουσα· κάλχη γάρ ἐστιν ὁ κόχλος τῆς πορφύρας, ἣτις ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἀνιῶσα βράπτει τὴν καλλίστην πορφύραν, δηλ. σημαίνει μεριμνῶ περὶ τινος, ἀγωνιῶ. Λυκόφρων ἐν Ἀλεξάνδρ. στίχ. 1457 "ὦν ἐκάλχαιεν τυχεῖν". Οἱ ἐριμνευταὶ παραβάλλουσι τὴν δημηρικὴν φράσιν "πολλὰ δὲ οἱ κραδίη πόρφυρε κίοντι". Τὸ δὲ ὄψμα τοῦτο συντάσσεται ἀλλαγῶν τῇ ἀμφὶ καὶ δοικῆ, Εὐριπίδ. Ἡρακλ 40 "ἀμφὶ τοῖσδε καλχαίνων τέκνοις." Ἡ αἰτιατικὴ παρέρχει δυσκολίαν τοῖς ἐριμνευταῖς, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν θεωροῦσιν ὡς ἐλέκτιασιν τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος καλχαίνειν κάλχαιόν τινα, ὁ δὲ Schmelzer συντάσσει πρὸς τὸ δηλοῦν, ὡς καὶ τὸ δεικνύναι, συντάσσεται μετοχῆ, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Μῆδ. 548 "ἐν τῷδε δεῖξω πρῶτα μὲν σοφὸς γερός, ἔπειτα σώφρων, εἶτα σοὶ μέγας φίλος." Ἡρόδοτ. III, 72 "δεικνύσθω ἐνθαῦτα ἐὼν πολέμιος."

5) Ἡ γενικὴ αὕτη κατὰ τὸν Wunder ἀνήκει εἰς τὰς μετοχὰς προτίσας καὶ ἀτιμάσας, αἰτινες συντάσσονται γενικῆ, ὡς τὸ ἀξιοῦν καὶ οὐκ ἀξιοῦν τάφου, Οἰδίπ. ἐπὶ Κόλων. 49 "μὴ μ' ἀτιμάσῃς τοῖσδ' ἀλήτην, ὧν σε προστρέπω φράσαι." Κατὰ

τὸν μὲν προτίσας¹, τὸν δ' ἀτιμάσας² ἔχει³ ;
 Ἔτεοκλέα μὲν, ὡς⁴ λέγουσι, σὺν δίκῃ

τὸν Bellermann ὁμοῦς καὶ ἄλλους ἡ γενικὴ ἀνήκει μόνον εἰς τὸ ἀτιμάσας, ὅπερ εἶναι τὸ σπουδαιότερον τῆς ἐννοίας, τὸ δὲ προτίσας κείται διὰ μέσον.

¹) Κυρίως ἡ λέξις ἐσήμεαι τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς, ὡς δεικνύει τὸ Ὀμηρικὸν Ἰλιάδ. Α. 257 "κασίγνητοι καὶ ὄπατροι... Ἡ αἰτιατικὴ ἤρμοσε νὰ τεθῆ κατὰ γενικὴν, ἀλλ' εἶναι σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος, ὡς ἐν στίχ. 561 "τὸ παιδὲ φημι τώδε τὴν μὲν ἀρτίως ἄνον πεφάνθαι, τὴν δ' ἄφ' οὗ τὰ προῶν" ἔφην.

¹) Ἡ προθέσις ἐτέθη ἕνεκα τῆς παραλειφθείσης γενικῆς Πολυνείκου.

²) Ὁ Πολυνείκης ἀτιμάζεται, αἶτε μὴ τυχὼν ταφῆς.

³) Ἡ περιφρασις διὰ τοῦ ἔχειν μετὰ μετοχῶν γίνεται, ὅπως δηλωθῆ μακρὰ διάρκεια καταστάσεως ἢ ενεργείας, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 590 "τοὺς δὲ πρόσθεν εὐσεβεῖς κὰθ' εὐσεβῶν βλαστόντας ἐκβαλοῦσ' ἔχεις," Ἡ τοιαυτὴ χρῆσις ὑπάρχει καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις καὶ θεωρεῖται ὡς σχῆμα ἀντικόν, Θουκυδ. VI 39 "ὀλιγαρχία δὲ τῶν μὲν κινδύνων τοῖς πολλοῖς μεταδίδωσι, τῶν δ' ὀφελίμων οὐ πλεονεκτεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ξύμπαν ἀφελομένη ἔχει."

⁴) Συνάπτεται τῇ ἐπομένῃ φράσει σὺν δίκῃ δικαίᾳ καὶ νόμῳ κατὰ τὴν γνώμην τῶν πλείστων ἐρημνητῶν. Κατὰ τὸν Wecklein ἐτέθη πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἡ διάκρισις ἐν τῇ χρήσει τοῦ δικαίου παρίσταται ὡς ἀλλόκοτον ἐν τῇ δια-

νοίᾳ τῆς λεγούσης. Ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος συνάπτει τὴν φράσιν τῷ ἔκρουσε περιέροχεται εἰς ἀμίχανον δυσκολίαν "Περὶ δὲ τῆς φράσεως ὡς λέγουσιν, ἥτις δηλοῦσα ὅτι ἡ Ἀντιγόνη δὲν παρορθεῖ εἰς τὴν ταφὴν εὐρίσκειται μαχομένη πρὸς ὅσα αὐτὴ ἡ Ἀντιγόνη λέγει κατοπτρῶ (899—902) παρατηροῦμεν," δηλ. προτείνει, ὅπως ἐξαλείψωμεν τὸ χωρίον, ἐν ᾧ λέγεται, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἔθαψε τὸν Ἔτεοκλέα ἢ, ἂν θεωρήσωμεν γνήσιον τὸ χωρίον, νὰ ἀποδώσωμεν εἰς λησμοσύνην τοῦ ποιητοῦ. Ἐνταῦθα ἔχει κῆρος τὸ λεγόμενον ἐνός ἀτόπου δοθέντος μυστρία ἔπονται. Ἦτο δυνατόν ἡ Ἀντιγόνη νὰ μὴ θάψῃ τὸν Ἔτεοκλέα; Ἄν οὕτως ἐποίει, τὸ ἦθος αὐτῆς οὐδεμίαν ἀξίαν ἠδύνατο νὰ ἔχη διότι ἐσήμεαι, ὅτι ἡγάπα μὲν τὸν Πολυνείκη, ἐμίσει δὲ τὸν Ἔτεοκλέα καὶ ἄρα δὲν ἠγωνίζετο ὑπὲρ τοῦ θείου νόμου Ἡ φράσις, ὡς λέγουσι, σὺν δίκῃ χρῆσθεις δικαίᾳ καὶ νόμῳ κατὰ χθονός, ὑπὸ πλείστων κριτικῶν θεωρεῖται ὡς ὑποκίτος καὶ ἐξοβελίστα ἢ μέρη τινα αὐτῆς. Αἱ σπουδαιότεραι δυσχέρειαί ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ὑπάρχουσαι εἶναι, ὅτι τὸ μὲν δίκῃ δικαίᾳ εἶναι πλεοναστικόν, ὁ δὲ παθητικὸς τύπος χρῆσθεις πρέπει νὰ ληφθῆ ἀντὶ τοῦ χρῆσάμενος καὶ τέλος ὅτι ἡ σὺν κείται μετὰ τοῦ ὀήματος χρῆσθαι. Οἱ θέλοντες νὰ διατηρήσωσι τὸ χωρίον διώρθωσαν τοῦτο ἢ παρήνευσαν παντοίας διορθώσεις· ὁ μὲν Seyffert ἀντὶ τῆς μετοχῆς χρῆσθεις

χρησθεὶς δικαίᾳ καὶ νόμῳ κατὰ χθονός¹
 ἔκρουσε τοῖς ἔνεοθεν² ἔντιμον νεκροῖς
 τὸν δ' ἀθλίως³ θανόντα Πολυνείκους νέκυν¹

25

γράφει χρηστικός. ὁ δὲ Wolff χρηστοῖς, ὁ δὲ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι ἠδύνατο νὰ γραφῆ κρίσει, καὶ ὁ Ullrich προτείνει νὰ σιζῶμεν οὐτωσὺ Ἐτεοκλέα μὲν, ὡς λέγουσι σὺν δίκῃ, χρησθεὶς δικαίᾳ καὶ νόμῳ κατὰ χθονός. Εὐδοκῶς, ὡς νομίζομεν, ὁ αἰώνιος διδάσκαλος ἡμῶν Böckh ἐπειράθη νὰ ἄρῃ τὰς εἰρημένας δυσχερείας. Ἡ φράσις δίκῃ δικαίᾳ δὲν δίνεται νὰ θεωρηθῆ ὡς πλεονασμός. διὸ ὁ ποιητὴς θέλει νὰ ἐξάρῃ τὴν φράσιν καὶ ἐπὶ τούτῳ προσέειπε καὶ τὴν δοτικὴν νόμῳ, δηλ. ἡ Ἀντιγόνη ὑποδεικνύει, ὅτι τὸ νὰ μείνῃ ἄτατος ὁ Πολυνείκης εἶναι δίκῃ ἄδικος. Ἄλλως καὶ ὁ Livius λέγει (21, 3, 1) *justo jure*. Βεβαίως οὐχὶ μικρὰ δυσκολία, εἶναι, ὅτι ἀναγκαζομεθα, ὅπως λάβωμεν τὸν παθητικὸν τύπον ἀντὶ τοῦ μέσου. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὸ μνήσασθαι καὶ μνησθῆναι, τὸ διαλέξασθαι καὶ διαλέχθῆναι, τὸ στρατεύεσθαι καὶ στρατευθῆναι, τὸ δυνῆσασθαι καὶ δυνηθῆναι ἄνευ διαφορᾶς σημασίας, ἠδύνατο τις καὶ ἐπαῦθα νὰ δεχθῆ ὁμοίῳ τ. Ἡ δὲ σὺν μετὰ δοτικῆς εἶναι προσδιορισμὸς τοῦ ὀήματος χρησθεὶς, οὗ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ πρέπει νὰ ληφθῆ ἐκ τῆς αἰτιατικῆς Ἐτεοκλέα Ὅσοι δὲν εἶναι ἀντικείμενον, ὡς ἐνόμιζεν ὁ ἀρχαῖος Σχολαστὴς λέγων Ἄδικαί κρίσει χρησόμενος, Ἄλλὰ καὶ ἂν μὴ θελήσωμεν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν δοτικὴν

αὐτῷ, δίνεται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἡ αἰτιατικὴ Ἐτεοκλέα, ὡς καὶ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Ἱερ. XI, 11 καὶ τὸ μεγαλόφρον οὐ σὺν ὕβρει, ἀλλὰ σὺν γνώμῃ ἐχρητῶν. Νόμος εἶναι ἡ θεωρητικὴ συνθήκη.

¹ Ἡ κατὰ μετὰ γενικῆς σημαίνει τὸ ὑποκάτω, ὡς καὶ παρ' Ἡρόδοτῳ 2, 6 ἀφανίζεσθαι κατὰ θάλασσης, καὶ Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 188 ἔρητοῖσιν οὗτοι τὰ κατὰ γῆς. Τὸ κατὰ χθονός ἐκρούει εἶναι περίφρασις ἀντὶ τοῦ ἔδαψε. Κατὰ τὸν Schmelzer εἶναι βραχυλογία ἀντὶ ἐκρήρυξε κρούει, διότι ὁ Ἐτεοκλῆς δὲν εἶχεν εἰ ταφῆ.

² Κυρίως σημαίνει κάτωθεν, εἶτα δὲ ἀπλῶς κάτω, ὡς ἦδη παρ' Ὀμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Ε, 274 ἴνα νόῶν ἅπαντες μάρτυροι ὡς οἱ ἔνεοθε θεοὶ Κρόνον ἀμφὶς ἔοντες. Τὸ ἐπόμενον εἶναι κατὰ πρόληψιν, ὡς καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Ἀγαμέμν. 1258 εὐφρημον, ὃ τάλαινα, κοίμησον στόμα, δηλ. κοίμησον στόμα, ὥστε εὐφρημον εἶναι, Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 1200 τῶν σὼν ἀδέροτων ὀμμάτων τητῶμενος, καὶ ἐν Αἰαντὶ Εθ. Ὁ νεκρός ὁ μὴ τυχὼν ταφῆς δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσελθῆ εἰς τὸν Ἄδην, ἀλλ' ἐπιπλῆντο Ἰλιάδ. Ψ, 71 θάπτε με δευτάχιστα, πόλις Ἄδου περὶ ἥσ' ἐπὶ τῆ με εἰργουσι ψυχαί, εἰδῶλα καμόντων, οὐδὲ μὲ πο μίσησθαι ὑπὲρ ποταμοῦ ἐῶσιν, ἀλλ' αὐτοὺς ἀλάλημαι ἂν εὐρηπύλις Ἄιδος δῶν.

³ Ὁ κ. Σεμιτέλος παρατηρεῖ Ἐπὶ ἀθλίως ληπτέον οὐχὶ ὡς προσ-

ἀστοῖσι φασὶν ἐκκεκηρῶχθαι¹ τὸ² μὴ
τάφῳ καλύψαι³, μὴδὲ κοκῦσαι⁴ τινα,
ἔαν δ' ἄκλαυτον, ἄταφον⁵, οἰωνοῖς γλυκὺν
θησαυρὸν⁶ εἰσορῶσι⁷ πρὸς χάριν βορᾶς⁸.

30

ἡμῶν ἡρώεσσα ὅταν ἀποθνήσκουσι πρὸς εὐχόμενοι χάριν βροχῆς

τεθειμένον ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης οἰκτειροῦσης τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ τῇ μετὰ θάνατον προσγενομένη αὐτῷ αἰμίᾳ, ὡς δηλονότι πολλοὶ λαμβάνουσι, ἀλλ' ὀρθότερον ὡς ἀγγελλθὲν αὐτῇ οὐ ἐλέγεται ἐν τῷ κηρύγματι... ἀθλίως θανόντα = ἀθλίως καὶ ἀδόξως ἢ προδοτικῶς θανόντα. Ἄλλὰ τὸ ἀθλίως σημαίνει οἱ κ τ ρ ὦ ς (Ἡλέκτρο 1178) καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀποτιδομένην σημασίαν ὁ ἐρμηνευτὴς ἔπρεπε νὰ βεβαιώσῃ διὰ τινος παραδείγματος. Πρὸς δὲ μόλις εἶναι πιστευτὸν, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἤθελε μνημονεῖσαι ἕβρων κατὰ τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ. Ἄν δὲ ἔπρωτε τοῦτο, πάντως κατὰ τινὰ τρόπον ἤθελεν ἀποδοκιμάσει.

¹) Αἱ ἑλληνικαὶ λέξεις νέκυσ, νεκνία, νεκρός καὶ αἱ λατινικαὶ nec και neco εἶναι συγγενεῖς. Ἡ μετοχὴ ἤρομοζεν εἰς τὴν γενικὴν Πολυνεϊκούς, ἀλλ' εἶναι ἐναλλαγῇ ἐπιτέτον καὶ παρ' Ὀμήρῳ κείται νέκυσ τεθνηῶς καὶ νέκυσ κατατεθνηῶς. Ὁ δὲ Εὐριπίδης λέγει ἐν Τρωάδι 91 "θανόντων σώματα νεκρῶν". Ἀξίον σημειώσεως, ὅτι τὸ τοιοῦτον εἴρηται καὶ παρὰ Θουκυδίδ. II, 52 "ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο", καὶ αὐτόθι "τά τε ἱερά ἐν οἷς ἐσκήνητο νεκρῶν πλέα ἦν, αὐτοῦ ἐναποθνησκόντων".

²) Τὸ μετὰ τῆς προθέσεως σύνθετον δὲν κείται ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ, ὡς νομίζει ὁ Wunder, ἀλλ' ἐτέθη, ὅπως ἐξάρα τὴν ἔνοιαν τῆς δημοσιότητος.

³) Ἐν τῷ αὐτῇ σημασίᾳ κείται μετ' ὀλίγον 203 "τοῦτον πόλει τῆδ' ἐκκεκηρῶχθαι λέγω μῆτε κτερίζειν μῆτε κοκῦσαι τινα".

²) Ἐγώε τεθεται ἀπαρέμφατον μετὰ τοῦ ἄρθρου, ὅταν τοῦτο ἦναι ὑποκειμένον ἢ ἀντικείμενον, ἐν ᾧ συνηθέστερον ἦτο τὸ ἄναρθρον ἀπαρέμφατον, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Βατραχ. 68 "οὐδεὶς γέ μ' ἄν πείσειεν ἀνθρώπων τὸ μὴ οὐκ εἰλθεῖν ἐπ' ἐκεῖνον". Ῥοαύτως μετὰ τὰ ὄρηματα λέγειν, πιστεῖν, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 1084 "ἔξει τινὰ γρόμην λέγειν τὸ μὴ εὐρῆπρωκτος εἶναι".

³) Τὸ ὑποκειμένον τοῦ ἀπαρέμφαιτω τούτου εἶναι κοινὸν μετὰ τοῦ ἐπιμέμου.

⁴) Τὸ κοκῦσαι σημαίνει φωνάζω δυνατὰ κλαίων, θρηγῶ, δάδουμαι. Τὰ τοιαῦτα ἀνήκουσι εἰς τὴν τιμὴν τῶν νεκρῶν.

⁵) Ἐν τῶν χειρογράφων ἔχει ἄταφον, ἄκλαυτον, ὅπερ καὶ ἐνθιμικῶς ἦτον ἀρμόζει καὶ κατὰ τὴν φυσικὴν οειρὰν τῶν ἔνοιῶν εἶναι προθέσειον καὶ παρὰ τὴν συνήθη ἔκφρασιν τῶν ποιητῶν, ὡς Ἰλιάδ. X, 386 "καίτοι πάρ νῆσοι νέκυσ ἄκλαυτος ἄθαπτος", Ὀδυσσ. Α 54 καὶ 72 "μὴ μ' ἄκλαυτον ἄθαπτον ἰὼν ὀπιθεὶν καταλείπειν", καὶ Εὐριπ. ἐν Ἐκάβ. 30.

⁶) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει διὰ τοῦ "ἔρμαιον, εὐρημα".

τοιαυτά φρασι τὸν ἀγαθὸν¹ Κρέοντα σοί²

κάμοι, λέγω γὰρ κάμει³, κηρύξαντ' ἔχειν⁴, *κρηρύξαντ' ἔχειν*

1) Οὐχὶ ὀλίγοι κριτικοὶ προσκρούουσιν εἰς τὴν λέξιν ταύτην, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν γράφουσιν εἰσορῶσι, ἄλλοι ἄλλως καὶ ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος ὡς φέρωσιν = ὅπως φέρωσιν αὐτὸν εἰς τροφήν, ὡς ἐν στίχ. 1040 "οὐδ' εἰ θέλωσ' οἱ Ζηνὸς ἀετοὶ βορὰν φέρουσιν ἀρπάζοντες ἐς Διὸς θρόνον," Νομίζομεν, ὅτι τὸ παρατιθέμενον τοῦτο χωρίον εἶναι ὅλος διάφορον τοῦ ἡμετέρου. Διότι ἐκεῖ μὲν ἦτο ἀνάγκη τοῦ φέρουσιν, ὅπως λεγθῆῃ ἡ μόλυνσις τοῦ θρόνου τοῦ Διός, ἐνταῦθα ὅμως ἡ Ἀντιγόνη ἐνδιαφέρεται νὰ δηλώσῃ, ὅτι τὸ πτώμα τοῦ ἀδελφοῦ θὰ φάγῃσι τὰ ὄρνεα ἂν θὰ κομίσῃσι καὶ ἀλλαχού, εἶναι ὅλος ἀδιάφορον αὐτῇ. Ἐν ᾧ λιπὸν ἡ διόρθωσις προσέτιθησι περιττὸν τι, τὸ εἰσορῶσι τῶν χειρογράφων καθ' ἡμᾶς εἶναι ἀναγκαῖον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἐξῆς. Οἱ ἀρχαῖοι ἐνοβούντο μὲν μὴ μείνωσιν αἰταφοί, πρὸ πάντων δὲ μὴ γείνωσιν βορὰ τῶν ὀρνέων. Λοιπὸν ἡ Ἀντιγόνη θέλουσα νὰ διεγείρῃ τὴν ἀδελφὴν πρὸς οὐμπραξιν ἐπισωρεύει λέξεις καὶ φράσεις σκοπούσας, ὅπως δεῖξωσιν, ὅτι τὸ πτώμα τοῦ ἀδελφοῦ δὲν θέλει διαφύγει τὴν βορὰν τῶν ὀρνέων. Ἐπὶ τούτῳ μεταχειρίζεται καὶ τὸ εἰσορῶσι (τὰ ὅποια ἀπλήσιως προσβλέπονται χάριν τροφῆς). Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ Ἀντιγόνη λέγει τὸ πτώμα τοῦ ἀδελφοῦ δὲν θέλει διαφύγει τὴν φοβεράν τῶν ὀρνέων βορὰν, διότι εἶναι πλούσιον ἔρμαιον καὶ τοῦτο εἶναι γλυκὺ καὶ τὰ ὄρνεα μετὰ προσοχῆς παρατηροῦ-

σιν, ὅπως εὖρωσι τροφήν. Κατὰ ἄρα ὑπηρεσίας προσφέρουσι τῷ Σοφοκλεῖ οἱ ἐξαλείφοντες τὸν στίχον ἢ διορθοῦντες τοῦτον.

8) Βορᾶς ἔνεκα, ὡς καὶ Εὐριπίδ. ἐν Μηδ. 541 "πρὸς ἰσχύος χάριν," καὶ κατωτέρω στίχ. 908 "τίνας νόμου δὴ ταῦτα πρὸς χάριν λέγω;"

1) Τοῦτο λέγει ἡ ἡρώϊς μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας. Ὁ τοιαῦτα κηρύξας κατὰ τοῦ θείου δικαίου δὲν εἶναι ἀγαθός, ἀλλὰ κακός ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ἀντιγόνης.

2) Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο Κρέοντά σοι πρώτος δὲ ὁ Schaefer διόρθωσεν εἰς Κρέοντα σοί. Ὁ Κρέων ἐποίησε κήρυγμα γενικὸν (στίχ. 7 πανδήμου πόλει), ἡ Ἀντιγόνη ὅμως διὰ τῶν ἀντιωνυμιῶν τούτων θέλει νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ κήρυγμα περιλαμβάνει καὶ τὰς δύο ἀδελφὰς τοῦ νεκροῦ, ἐν ᾧ δὲν ἔπρεπε.

3) Ἡρμοῦε μᾶλλον νὰ εἴπῃ, λέγω γὰρ κάμοι. Ὁρθῶς λέγει ὁ Σχολιαστὴς "Τὸ δὲ λέγω γὰρ κάμει διὰ μέσου μετὰ πάθους ἀνεφώνησεν. λέγω γὰρ, φησί, ὅτι κάμει προσπειρίληψε τῷ κηρύγματι." Ἐν ἄλλαις λέξεσι λέγει ἡ ἡρώϊς. Ὁ Κρέων ὀλίγον μ' ἀγνοεῖ περιλαβάνων με εἰς κήρυγμα, ἔπει ἀφορᾷ εἰς τὴν τιμὴν τοῦ πτώματος τοῦ ἀδελφοῦ μου. Ἐνταῦθα ἡ Ἀντιγόνη ἀρχεται ἐποδηλοῦσα τὸ σχέδιον αὐτῆς.

4) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Ἐνὶ τοῦ, κρηρύξαντ' ὡς τὸ σιγήσας ἔχω, ἀντὶ τοῦ σιγῶν." Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰπομεν περὶ τούτου τὰ δέοντα. Παραλλήλιον εἶναι τὸ ἐν 794

καὶ δεῦρο νείσθαι¹ ταῦτα τοῖσι μὴ εἰδόσιν²
 σαφῆ προκηρύξοντα· καὶ τὸ πρᾶγμα³ ἄγειν⁴
 οὐχ ὡς παρ' οὐδέν⁵, ἀλλ' ὡς ἂν τούτων τι δορᾷ⁶, = 85
 φρόνον προκείσθαι⁷ δημόλευστον⁸ ἐν πόλει.
 οὕτως⁹ ἔχει σοι ταῦτα, καὶ δελξεις τάχα¹⁰,

¹ οὐ καὶ τότε νεῖκος ἀνδρῶν ζύναμιον
 ἔχεις ταράξας, καὶ 1068.

² Ἐνταῦθα ἔρχομαι /

³ Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τοῖς
 μὴ εἰδόσιν, ἀλλ' ὁ μὲν Brunck
 γράφει τοῖς μὴ οὐκ εἰδόσιν, ὁ
 δὲ Schaefer τοῖς οὐκ εἰδόσιν.
 Ἄλλ' ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται τὸ μὴ καὶ
 οὐχὶ τὸ οὐ· διότι ὁ ποιητὴς δὲν ἐν-
 νοεῖ οὔτε τὴν Ἀντιγόνην, οὔτε τὸν
 χορόν, ἀλλ' ἐκφράζεται γενικῶς, ἄν-
 τις μὴ γνωρίζῃ. Τὸ τοῖς τῶν χει-
 ρογράφων ὁ Heath ἔκρεψεν εἰς τοῖ-
 σι, ὅπερ ἐδέξαντο οἱ κριτικοί. Ἡ
 πρόθεσις ἐν τῷ ἐκκηρύσειν καὶ
 προκηρύσειν τίθεται πρὸς δήλωσιν
 τῆς δημοσιότητος. Τὴν αὐτὴν σημα-
 σίαν παρελάβομεν καὶ ἡμεῖς λέγοντες
 προκῆρυξεν.

⁴ Ἀηλαδὴ τὸ τάφω καλῆναι
 καὶ κωκῶσαι τινα, περὶ ὧν ἔλεγεν
 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

⁵ Ὑποκείμενον τοῦ ἀπαρεμφά-
 του τούτου, ὡς καὶ τῶν ἡγουμένων,
 εἶναι ἡ αιτιατικὴ Κρέοντα. Τὸ ἄγειν
 ἔχει ἐνταῦθα τὴν σημασίαν τοῦ νο-
 μίξεν, θεωρεῖν, ὡς Ἡρόδοτ. I, 134
 “ ἡκιστα δὲ τοὺς ἑσόντων ἑκαστάτω
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται, νομίζον-
 τες ἑσόντους εἶναι ἀνθρώπων μακροῶν
 τὰ πάντα ἀρίστους, ” καὶ II, 8 “ καὶ
 τότε μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων
 τῶν μαντηῶν, ” καὶ Σοφοκλ. Οἶδ.,
 Τυράνν. 783 “ ἡγόμεν ἄνθρω ἀρίστων
 ἀρίστος, ” Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 1035.

⁶ Νεώτερος Ἑλλην ἠθέλεν εἰ-
 πεῖ, ὅτι καὶ τὸ πρᾶγμα ὁ Κρέων δὲν
 θεωρεῖ ὡς τίποτε. Ἀνάλογα χωρία
 ὑπάρχουσι καὶ ἀλλαχόθι παρὰ Σοφο-
 κλεῖ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 1327 “ πότμορα
 παρ' οὐδὲν τοῦ βίου κήδεσθ' ἔτι, ἢ
 νοῦς ἐνεσθὶν οὔτις ἔμιν ἐγγενῆς, ”
 καὶ κατοπτρῶ λέγει ἡ Ἀντιγόνη 466
 “ οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυ-
 χεῖν παρ' οὐδὲν ἄλγος, ”

⁷ Ἡ ἀοριστολογικὴ αὐτῆ προ-
 ταισι ἰσοδυναμεῖ πρὸς διοικῆν, ὡς
 καὶ ἐν Αἴαντι 1059 “ δοκοῦντ' ἑμοί,
 δικοῦντα δ' ὅς κραίνει στρατοῦ, ”

⁸ Ἀηλαδὴ εἰς τὸν παραβάτην
 τοῦ κηρύγματος ἐπίκειται ζημία θά-
 νάτου, ὡς καὶ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρο.
 371 “ πᾶσι στέρεσθαι κρατὸς ἦν προ-
 κείμενον, ” καὶ Θουκυδ. III, 45 “ θα-
 νάτου ζημία πρόκειται, ”

⁹ Οὕτως ὀνομάζεται ὁ διὰ λι-
 θοβολίας θάνατος. Ὁ αὐτὸς παρ' Αἰ-
 σχύλῳ ὀνομάζεται ἄλλως ἐν Ἐπιτῶ
 ἐπὶ Θήβ. 183 “ λευστήρα δήμου δ'
 οὔτι μὴ φρήνη μόρον, ” καὶ Σοφοκλ.
 ἐν Αἴαντι 254 “ πεφόβημαι λιθόλευ-
 στον Ἄρη ξυναλεῖν μετὰ τοῦδε τυ-
 πείς, ” Ἡ φράσις ἐν πόλει δηλοῖ
 δημοσίαν.

¹⁰ Συγκεκριμενοῦσιν τὰ προηγου-
 μενα, ὡς καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 761 “ τοι-
 αῦτά σοι ταῦτ' ἔστιν, ”

¹¹ Ἐπίρρημα κατὰ συγκοπήν ἐκ
 τοῦ ταχέαι, ὡς καὶ τὸ ὄκα ἐκ τοῦ
 ὠκέαι, καὶ τὸ σάφα ἐκ τοῦ σαφέαι.

εἴτ' εὐγενῆς πέφυκας, εἴτ' ἐσθλῶν² κακή. *εἰς ἀγαθῶν*

ΓΣΜΗΝΗ.

Τῷ δ', ὦ ταλαίφρον, εἰ τὰδ' ἐν τούτοις³, ἐγὼ

λύουσ' ἂν ἢ γάπτουσα⁴ προσθείμην πλέον ;

40

Ἐνταῦθα ἴσως σημαίνει τὸ παρενθῆς, παραγορημα καὶ οὐχι τὸ ἴσως, ὡς ἀλλαχού. Ἄν δὲ ληφθῆ ἔν τῃ σημασίᾳ τοῦ ἴσως, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς σήμημα λιτότητος.

1) Ἐν τοῖς τοιούτοις ὑπάρχει

ποιμίλια ἢ τίθεται τὸ εἶτε — εἶτε, ὡς ἐνταῦθα, ἢ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ κώλῳ κεῖται τὸ εἰ, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὸ εἶτε, Εὐριπίδ. Ἄλκ. 137 "εἰ δ' εἴ ἐσιν ἔμφυχος γυνή, εἴτ' οὖν ὄλωλεν εἰδέναι βουλοίμεθ' ἂν". Ἐνίοτε τίθεται τὸ εἶτε μόνον ἐν τῷ δευτέρῳ κώλῳ, ὡς Σοφοκλ. ἐν Τραχιν. 236 "ποῦ γῆς; πατρῶας εἶτε βαρβάρου, λέγε". Τὸ εὐγενῆς ἐνταῦθα σημαίνει γενναία, ὡς ἦτο ἢ Ἀντιγόνη.

2) Τὰ ὄρηματα εἶναι, γίνεσθαι, φέειν καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται γενικῆ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐξ οὗ κατὰ γαίται τις, ὡς Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. 1, 2, 1 "πατρὸς μὲν δὴ λέγεται Κῆρος γενέσθαι Καμβύσου, μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης". Εὐριπίδ. ἐν Ἐκάβ. 383 "δεινὸς χαρακτῆρ καπίσσημος ἐν βροτοῖς ἐσθλῶν γενέσθαι" καὶ κατωτέρω 486. Τίθεται ὁμοίως καὶ ἡ ἐκ μετὰ γενικῆς, ὡς Εὐριπίδ. Ἰφίγην. ἐν Ἀυλίδ. 406 "δείξεις δὲ ποῦ μοι πατρὸς ἐκ ταυτοῦ γηγῶς". Τὸ πλήρες ἠθέλει εἶναι ἄλλ' ἐσθλῶν πεφυκτῶν κακή εἰ. Ἡ δὲ γενικῆ ἐσθλῶν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κακή. Διὰ τοῦ ἐπαίνου τῶν ἀρετῶν τῶν τεκόντων πειράται ἢ Ἀν-

τιγόνη νὰ παροτρύνῃ τὴν Ἰομήνην εἰς σύμπραξιν.

3) Ὅρθῶς ποιήσας ὁ Brunck συνέδεσε τὸ τί μετὰ τοῦ πλέον, ὡς δεικνύουσι αἱ φράσεις πλέον τι ἔχω, πλέον τι ποιῶ, οὐδὲν σοι πλέον ἔσται. Τὰ δύο δὲ ὁμοῦ προσδιορίζουσι τὸ προσθείμην, ὡς δέχεται καὶ ὁ Σχολιαστῆς. "Τί δ' ἂν σοι ἐγὼ προσθείμην πλέον; ἀντὶ τοῦ, σοὶ γενόμην χρήσιμος, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχοι, λύουσα τὸν νόμον καὶ θάπτιουσα τὸν ἀδελφόν. Εἰ δὲ γρ. ἢ γάπτουσα, ἀντὶ τοῦ, λύουσα τὸν νόμον, ἢ βεβαιοῦσα αὐτόν". Ὁ Erfurdt ἀποδίδων τὸ τί εἰς τὰς μετοχὰς (quid negligens vel observans proficere aliquid possim?) δίδει κακὴν ἐρμηγείαν διότι πῶς ἢ Ἰομήνη ἀμελοῦσα ἢ μὴ πράττουσα τι δύναται νὰ ὠφελήσῃ;

4) Τί δύναμαι νὰ κάμω ἐγὼ, ἀφ' οὗ ταῦτα (ἄπερ πρὸ ὀλίγων εἶπες) ἔχοσι τοιοῦτοτρόπως; Ἐντεῦθεν ἢ Ἰομήνη ἄρχεται δεικνύουσα δειλίαν.

5) Ἡ ἀρχαία γραφὴ θάπτιουσα δικαίως ἐπὶ πάντων ἀποδοκιμάζεται. Ἀντὶ τοῦ γάπτουσα ὁ Schneidewin γράφει ἄπτιουσα, ὅπερ δὲν παρέχει διάφορον ἔννοιαν. Μείζων ὁμοίως εἶναι δυσκολία τὰ ὀρίσομεν τὸ ἀντικείμενον τῶν μετοχῶν. Ὁ Σχολιαστῆς, ὡς εἶδομεν, νοεῖ τὸν νόμον. Ἄλλ' ὁ παραβάτης ἴσως λυεῖ τὸν νόμον, δύναται ὁμοίως καὶ νὰ δέσῃ; Διὰ τοῦτο ὀρθῶς ποιῶν ὁ ἀόδιμος Boeckh θεωρεῖ τὴν φράσιν

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Εὐ' ξυμπονήσεις καὶ ξυνεργάσει, σκόπει.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ποῖόν τι κινδύνευμα²; ποῦ³ γνώμης ποτ' εἶ; (ἰέναι)

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἐὐ' τὸν νεκρὸν ξὺν τῆδε κουφιεῖς³ χερσίν.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἦ γὰρ νοεῖς θάπτειν σφ², ἀπόρρητον πόλει; (ἔναι πόντος)

παρομοιώδη, ὡς αἱ φράσεις κάθαρμα καὶ δύολιτον ἄμμα καὶ Σοφοκλ. ἐν Αἴαντι 1317 "εἰ μὴ συνάπτων, ἀλλὰ σπύλλωσιν πάρε", Παράβαλλ καὶ Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀλικυβιάδ κεφ. 14. "Ὅστι λύνει καὶ ἐμπίπτειν περιπίπτουσιν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ κωλύειν καὶ βοηθεῖν. Τὰς τοιαύτας ἀντιθέσεις ἀγαπῶσιν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες.

1) Εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ σκοπεῖ. Ἦ δὲ πρόθεσις ξὺν ὑπονοεῖ τὴν δοτικὴν ἐμοί.

2) Τὸ ὄνομα δεικνύει τὸ δειλὸν ἦθος τῆς Ἰσμήνης, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν "Ἐκ τούτου ἤδη τὸ ἦθος ὄρα, κινδύνευμα καλοῦσης τὸ ἔργον τὸ δὲ ποῦ γνώμης ποτ' εἶ, ὡς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσης λέγει."

3) Τὰ τοιαῦτα τοπικὰ ἐπιρροήματα οἱ ἀρχαῖοι συντάσσουσι γενικῆ, ὡς ἐν Οἰδίᾳ. ἐπὶ Κολωνῶ 170 "θύγατερ, ποῦ τις φροντίδος ἔλθῃ;" καὶ ἐν Τραζίν. 705 "ὅσι' οὐκ ἔχω τάλανα ποῦ γνώμης πέσω;". Τὸ εἰ ἀνήκει εἰς τὸ λέναι, δηλ. εἰς ποῖαν γνώμην τέλος πάντων θὰ κατανήσῃς; Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἡ Ἰσμήνη σκοπεῖ, ὅπως ἡ ἀδελφὴ ἐξη-

γήσῃ τὴν αὐτῆς ἀλόφασιν, ὅπερ ὅπως ποιεῖ ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ.

4) Ἐξαοῦται πάλιν ἐκ τοῦ σ π ὀ π ε ι .

5) Τὸ ὄημα τοῦτο περιέχει τραγωδιώτερον ἔννοιαν ἐκείνης, ἣν ἡ Ἰσμήνη διὰ τοῦ θάπτειν δηλοῖ. Ἡ διάφορος φράσις δεικνύει τὸ διάφορον ἦθος ἐκατέρας ἀδελφῆς. Διὰ τοῦ κουφιεῖς γίνεται ὑπαντιμῶς τις εἰς τὴν ἀνακοῦφιον τοῦ νεκροῦ ἐκ τῆς ἀτιμίας, εἰς ἣν ἔρριψε τὸ κήρυγμα τοῦ Κρόντος.

6) Ὁ Schaefer χωρίζει τὴν δοτικὴν χερσὶ ἀπὸ τῆς ἀντιωνυμίας τῆδε, ἐξ ὧν τὸ μὲν τῆδε ἀποδίδει εἰς τὴν Ἀντιγόνην, τὸ δὲ χερσὶ εἰς τὴν Ἰσμήνην. Βεβαίως ἡ ἀντιωνυμία τρίτου προσώπου δύναται νὰ ἀναφῆται εἰς τὸ πρῶτον, ἀλλὰ τὸ χερσὶ ἠθέλωμεν ἀναγκασθῆ νὰ θεωρήσωμεν ὡς πλεονασμὸν. Ὁ λόγος βάνει φρονικώτερον καὶ γίνεται ζωηρότερος, ἀν συνάφωμεν τὰς δύο δοτικὰς καὶ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Εἰκάζομεν δὲ, ὅτι ὁ πρωταγωνιστὴς ἐν τῷ θεάτρῳ λέγων ἐπέδειξε τὴν αὐτοῦ χεῖρα

7) Κατὰ τὸν Bellermann οἱ τρα-

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Τὸν γοῦν ἐμὸν καὶ τὸν σὸν, ἦν σὺ μὴ θέλῃς¹, 45
ἀδελφόν². οὐ γὰρ δὴ προδοῦσ' ἀλώσομαι.

ΙΣΜΙΝΗ.

ὦ σχετλία, Κρέοντος ἀντειρηκός³; *τοῦ δαίμονος;*

γικοί μεταχειρίζονται τὸ σφῆ καὶ τὴν ἀπὶ πάντων τῶν γενῶν καὶ τῶν ἀριθμῶν. Τὸ δὲ ἐπόμενον ἐπίθειον δὲν εἶναι γένους ἀρσενικοῦ, ὡς νομίζει ὁ Σχολιαστὴς, ἀλλ' οὐδενίῳ, ὅπερ πρέπει νὰ ληφθῆ ὡς παράθεσις εἰς τὸ θάπτειν. Περι δὲ τῆς σημασίας τοῦ ἐπίθειου ὁ Σχολιαστὴς παρατηροῦν
“ Τὸν ἀπηγορευμένον καὶ κεκωλυμένον ὑπὸ τῆς πόλεως τοιμῆς θάπτειν οὐ; ” Δηλαδή τὴν δοτικὴν πόλει θεωρεῖ ὡς ποιητικὸν αἴτιον τοῦ ἀπόρρητον. “ Ὅπως ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς Ἰσμήρης, ὅτι λέγει ὁ Κρέων λέγει αὐτὴ ἢ πόλις, ἀλλ' ἢ αὐτὴ μετ' ὀλίγον λέγει Κρέοντος ἀντειρηκός. Καὶ ὁ φύλαξ μετ' ὀλίγον στίχ. 404 “ ταύτην γ' ἰδὼν θάπτουσαν ὄν οὐ τὸν νεκρὸν ἀπειπας. ” Διὰ τοῦτο ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήσῃ ἔξωθεν τὸ ποιητικὸν αἴτιον (τῷ Κρέοντι) καὶ νὰ συντάξῃ τὴν ἐν τῷ κειμένῳ δοτικὴν ὡς συντακτικὴν, ὡς καὶ παρὰ Πλάτωνι ἐν Νομ. XI, σελ. 932 “ ἀπόρρητόν τι ποιῆσθαι πρὸς μηδένα λέγειν ἄλλον. ”

¹) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει κατὰ δύο τρόπους “ Εἰ μὴ οὐ θέλεις θάπτειν, ἐγὼ τοῦτο ποιήσω μόνη. ” Ἡ οὕτω κᾶν μὴ προσποιῆ αὐτὸν εἶναι σὸν ἀδελφόν, ἀλλ' ἄλλοτριως σαυτὴν τῆς συγγενείας, ἐγὼ θάψω τὸν ἐμὸν καὶ σὸν ἀδελφόν. Δίδυμος δὲ φησὶν ὑπὸ τῶν ἑπομηματιστῶν τὸν ἐξῆς

στίχον νενοθεῦσθαι. “ Ὅτι ἡ δευτέρα ἐρμηνεία δὲν εἶναι ὀρθή, ἕκαστος ἐννοεῖ. Ἡ Ἀντιγόνη λέγει, θὰ θάψω τὸν ἐμὸν καὶ τὸν σὸν ἀδελφόν, ἂν σὺ δὲν θελήσῃς νὰ πράξῃς τὸ κατὰ σαυτὴν, δηλ. θὰ ἐκτελέσω καὶ τὸ σὸν καθῆκον. Ἡ ἀντωνυμία τὸν ἐμὸν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀπόρρητον πόλει, δηλ. οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαγορεύσῃ τὰ ἐνά.

²) Ὁ στίχος οὗτος κατὰ τοὺς ἑπομηματιστάς. οὗς ὁ Δίδυμος εἶχεν ὑπ' ὄφει, ἐθεωρεῖτο νόθος. Τοῦτον οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ Benetict ἐξαλείφουσιν ὡς τὴν σιχομυθίαν βλάπτοντα, ὅπερ δὲν εἶναι ἰσχυρὸς λόγος πρὸς ἐξάλειψιν. Κατὰ τὸν Bel- lermann ὁμοίᾳ διατάραξις ὑπάρχει καὶ ἄλλαχού π. χ. ἐν στίχ. 404 καὶ ἐν Οιδίπ. τρωάν. 369 καὶ οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ δὲν ἦσαν οὕτω μικρολόγοι, ὡς οἱ ἐρμηνευταὶ αὐτῶν. Ἄν δὲ ἐξαλειφθῆ ὁ στίχος, ὁ προηγούμενος μένει ἀτελής· διότι τὸ οὐσιαστικὸν ἀδελφόν εἶναι ἀναγκαῖον. Πρὸς δὲ καὶ ἡ ἐννοια τῆς ἐπομένης προτάσεως δὲν εἶναι περιττὴ διότι ἐν ταύτῃ λέγεται, ὅτι ἡ κατάλειψις τοῦ πτόματος εἶναι προδοσία.

³) Τὸ ὄρημα ἐννοεῖται ἔξωθεν, δηλαδή τοῦ θάπτειν ἢ θάψει. Ὁ στίχος οὗτος δεκνύει σαφέστερον τὴν δειλίαν τῆς Ἰσμήρης καὶ τὸ σέ-

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

δικαίωμα 'Αλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ' εἶργειν μέτα'. *καὶ ἄλλοι*

ΙΣΜΗΝΗ.

συμφερόντι Οἰμοὶ φρόνησον², ᾧ κασιγνήτη, πατήρ
ὡς νῦν ἀπεχθῆς δυσκλεῆς τ' ἀπόλετο³,
πρὸς' αὐτοφώρων ἀμπλακημάτων διπλᾶς

50

βας αὐτῆς πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς πόλεως.

¹) Καὶ ἐν ταῦθα ὁ Σχολιαστὴς δι-
τῶς ἐρμηνεύει "Ὁὐ μετέστιν αὐτῷ
εἶργειν με ἀπὸ τῶν ἐμῶν. Ἡ οὕτως
οὐ μετέστιν αὐτῷ τὰ ἡμέτερα βου-
λεύματα εἶργειν." Ἡ πρώτη ἐρμηνεία
εἶναι ὀρθή· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Κρέων
δὲν ἔχει κανὲν δικαίωμα τοῦ τὰ μ' ἐμ-
ποδίξῃ ἀπὸ τοῦ θάπτειν τοὺς ἐμοὺς.
Παράβαλλ. καὶ Ἡλέκτρο. 536, ἐνθα ἡ
Κλυταιμνήστρα λέγει "ἀλλ' οὐ μετὴρ
αὐτοῖσι τὴν γ' ἐμὴν κταεῖν." Κατὰ τὸν
Nauck τὸ ἐμῶν εἶναι οὐδετέρου γέ-
νους, ὅστις παρατηρεῖ, ὅτι τὸ τὰ
ἐμὰ εἶναι ἐντονότερον τοῦ οἱ ἐμοί.
Τοῦτο δὲν εἶναι ἀπίθανον, ἀλλ' ὁ ἐρ-
μηνευτὴς ἐξ ἀνάγκης ἤλθεν εἰς τὴν
αὐτὴν γνώμην, ἀφ' οὗ ἐξήλειψε τὸν
46 στίχον, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἡ λέξις
ἀδε λφός.

²) Ἐν ταῦθα ὁ Σχολιαστὴς πα-
ρατηρεῖ "ὡς συμφορὰς οκλόησον
τοῦ παντός γένους, καὶ πῶς ὁ πατὴρ
ἀκλεῆς ἀπόλετο· οὐ μόνον δὲ ἀκλεῆς,
ἀλλὰ καὶ ἀπεχθῆς, διὰ τὸν γενόμενον
λοιμόν."

³) O Schneidewin ἔχων ὑπ' ὄ-
ψει τὸν Ὑγῖνον λέγοντα Fab. 242
"Oedipus ipse se occidit ablativus
oculis," νομίζει, ὅτι ἡ ἐξόρυξις τῶν
ὀφθαλμῶν συμπίπτει τῷ θανάτῳ
αὐτοῦ, ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὴν παρά-

ράδοσιν τοῦ Ὀμήρου, ᾧ συνήθως
ἀκολουθεῖ ὁ Σοφοκλῆς. Ἄλλ' ὀρ-
θῶς παρατηρεῖ ὁ Thudichum (Zu
Sophocles Antigone, Darmstad
1857 s. 19), ὅτι τὸ ἀπόλετο οὐδὲν
ἄλλο σημαίνει, ἢ ὅτι κατεστράφη μετὰ
τὴν ἀναγνώρισιν. Ὅντως ἡ ἀτιμία ἡ
ἐκ τῆς παιροκτονίας καὶ αἰμομιξίας
προκύρρασα ἦτο ἴση πρὸς ὄλεθρον.

⁴) Ὁ Wex μετ' ἄλλων τὸ κόμ-
μα τίθησιν οὐχὶ μετὰ τὸ ἀπόλετο,
ἀλλὰ μετὰ τὴν λέξιν ἀμπλακημάτων.
Λοιπὸν ἡ πρὸς μετὰ γενικῆς εἶναι τὸ
αἴτιον τοῦ ἀπόλετο, ὡς ἐν Οιδίπτ.
Τυράν. 1236 "πρὸς τίνος ποτ' αἰ-
τίας;" Οἱ πλείστοι ὁμῶς τῶν ἐκδο-
τῶν ἀφαιροῦντες τὸ κόμμα τὸν προσ-
διορισμὸν τοῦτον συνάπτουσι τῷ ἀρά-
ξας. Αὐτόφωρος ἀλλαγῶ λέγεται ὁ
συλλαμβανόμενος, ἐν ᾧ κλέπτει ἡ
πράττει ἄλλην κακὴν πράξιν. Ἐν-
ταῦθα αὐτόφωρον ἀμπλάκημα ὀνο-
μάζεται ἐκεῖνο, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ πρῶ-
τος ἐλέγχει ἑαυτόν, ὡς ὀρθῶς παρα-
τηρεῖ ὁ Wex. Τὴν ἐρμηνεῖαν ταύτην δὲν
δέχονται πολλοὶ τῶν ἐρμηνευτῶν λέ-
γοντες, ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τῶν ἀμαρτη-
μάτων ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Οιδίπιδος ἐπε-
νοήθη ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ βραδύτε-
ρον ποιηθέντι Οιδίπιδι τυράντῳ, ἀλλὰ
δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι ὁ Σοφο-
κλῆς δὲν ἐστηρίχθη ἐπὶ ἀρχαιότερας
τινὸς παραδόσεως. Ἄν δὲ δεχθῶμεν

ὄψεις ἀράξας¹ αὐτὸς αὐτοργῶ χερί² ✕
 ✕ ἔπειτα² μήτηρ καὶ γυνή, διπλοῦν ἔπος³, *ἐπιμαρτυρεῖται*
 πλεκταῖσιν ἀρτάναισι³ λωβάται³ βίον *καταστρεφίμην*
 ✕ τρίτον δ' ἀδελφῶ δύο μίαν καθ' ἡμέραν⁴ 55
 αὐτοκτονοῦντε⁵, τῷ ταλαιπώρῳ, μόνον
 κοινὸν⁶ κατειργάσαντ' ἐπ' ἀλλήλοιν⁷ χεροῖν

τὴν ἄλλην ἐρμηναίαν, δηλ. ὅτι τὰ ἀμαρτήματα ἠλέγχθησαν ἐν αὐτῇ τῇ πράξει, γεννῶνται δυσκολαί· πρῶτον ὁ φόνος τοῦ πατρὸς δὲν ἀπεκαλύφθη ἐν αὐτῇ τῇ πράξει καὶ δεύτερον εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τοιαύτην λέξιν, διότι ὁ Οἰδίπους ἔτι συνῆν τῇ μητρὶ.

¹) Ἀράσσω σημαίνει πετῶ ἐκτός, ὄπτιω ἔξω.

²) Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος· "Τὸ ἔπειτα ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὴν κατὰ χρόνον ἀκολουθίαν τῆς πράξεως, διότι κατὰ τὰ ἐν Οἰδίποδι Τ. καὶ παρ' Ὀμηρῶ λεγόμενα προηγέθη ἢ αὐτοχειρία τῆς Ἰοκάστης (Ἐπικάστης) τῆς τοῦ Οἰδίποδος τυφλώσεως καὶ πολλῶ μᾶλλον τοῦ θανάτου, ἀλλ' εἰς τὴν τάξιν τῆς διηγήσεως, διότι εἰπούσα πρῶτον περὶ τῶν παθημάτων τοῦ πατρὸς, ἔρχεται ἔπειτα ἐπὶ τὰ τῆς μητρὸς,."

³) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ ποιητὴς θέλει νὰ δεῖξῃ τὴν διπλὴν σχέσιν τῆς Ἰοκάστης, ἣτις ἦτο μήτηρ καὶ σύναμα γυνῆ τοῦ Οἰδίποδος περὶ οὗ ὁ Τειρεσίας ἐν στίχ. 457 λέγει· "φανήσεται δὲ παισὶ τοῖς αὐτοῦ ξυνῶν ἀδελφὸς αὐτὸς καὶ πατήρ, κἀξ ἧς ἔφην γυναικὸς νῦός καὶ πόσις, καὶ τὸν πατρός ὁμοσπόρος τε καὶ φονεύς,."

⁴) Ἀρτάναι εἶναι τὰ σχοινία, δι' ὧν ἐκρεμάσθη ἡ Ἰοκάστη, ὅτε κατε-

νόησε τὴν αἰμομιξίαν. Ὁ Οἰδίπους τύραννος τοῦ Σοφοκλέους εἶναι ὁ μεγαλύτερος σχολιαστὴς τοῦ χωρίου τούτου.

⁵) Τὸ λωβάται βίον δεικνύει, ὅτι τὸ τέλος τοῦ βίου τῆς Ἰοκάστης ἦτο ἐπονείδιστον. Ἐν τῷ Ὀμηρικῷ αἰῶνι ὁ δεῦ ἀγχόνης θάνατος δὲν ἦτο ἐντιμος, Οἰδίπ. τύρανν. 1263 "οὐδὲν κρεμαστὴν τὴν γυναῖκα ἐσείδομεν πλεκταῖσιν ἀρτάναισιν αἰωρομένην,."

⁶) "Ὅμοιόν τι εἶπε καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν στίχ. 14 "μῦθ' ἑαυτοῦ θανόντων ἡμέρα διπλῆ χερί,."

⁷) Τὰ χειρόγραφα εἶχον τὴν γραφὴν αὐτοκτενοῦντε, ἢν μάτηρ ἐπειράθη νὰ ὑπερασπίσῃ ὁ Buttmann. Ὁ ἡμέτερος Κοραῆς εἰς Ἡλιόδωρ. 2, σελ. 7 διώρθον τὸ ἔρημα ὀρθῶς ποιῶν· διότι καὶ ὁ μέλλων δὲν ἀρμόζει ἐν ταῦθα καὶ ἔρημα αὐτοκτείνω δὲν ὑπάρχει. Ὁ Ἕλλην ὅμως κριτικὸς ἔγραψε αὐτοκτονοῦντε, δηλ. μετὰ δασείας, ὅπερ ἡ ἀναλογία δὲν ὑποστηρίζει· διότι οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον αὐτοδίδακτος, αὐτοκράτωρ, αὐτοκίνησι καὶ οὐχὶ ἑαυτοδίδακτος, ἑαυτοκράτωρ, ἑαυτοκίνησι. Ὡστε ἡ διόρθωσις τοῦ Κοραῆ εἶναι ὀρθὴ πλὴν τῆς δασείας. Κεῖται δὲ ἀντὶ τοῦ ἀλληλοκτονοῦντες.

⁸) Δηλαδὴ φόνον συγγενικόν, ὡς καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1565. "εὐρε-

νῦν δ' αὖ μόνα¹ δὴ νῶς λελειμμένα σκόπει
 ὄσφ κάκιστ'² ὀλούμεθ', εἰ νόμου βία³
 ψῆφρον τυράννων ἢ κράτη⁴ παρέξιμεν.

δὲ ἐν Ηλεκτραισι πύλαις τέκνα λω-
 τοτρόφον κατὰ λείμακα λόγχαῖς κοι-
 νὸν ἐνύλιον μάτηρ⁵.

¹⁾ Ο Hermann συνῆπτε τὰς δύο λέξεις εἰς μίαν ἐπαλλήλιον κατὰ τὸ Αἰσχύλειον εἰς Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβ 932 "ἐτελεύτασαν ἐπ' ἀλλαφοφόνους χερσὶν ὁμοσπύροισιν". Ἡ δὲ δὶόρθωσις δὲν εἶναι εὐστοχος, διότι ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος "παρ' οὐδενὶ τῶν δοκίμων κεῖται ἡ λέξις ἐπ' ἀλλήλοισ ἐπὶ τοιαύτης χρήσεως, ἀλλ' αἰ ἐπὶ τῆς πυκνῆς ἀκολουθίας τῶν πραγμάτων, ὡσπερ καὶ τὸ Ὀμηρικὸν ἀγχιστίνος καὶ ἐπασσύτερος, οἷον ἐπάλληλοι πληγαὶ εἶνε αἰ πυκνῶς ἀλλήλαις ἀκολουθοῦσαι, οὐχὶ δὲ αἰ ἀμοιβαῖαι". Ἄνευ τῆς μεταβολῆς ταύτης τὸ χωρίον δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ. Ἡ ἐπὶ μετὰ δοικῆς σημαίνει, ὅτι καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις χωρίοις, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1262 "ἔστιν δὲ λαμπρῶ χροῶμα τ' οὐκ ἠλλάξάτην μαργώντ' ἐπ' ἀλλήλοισιν ἵενα δόρυ", Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 197 "τοῦ μὴ πρότερον τόνδ' ἐπὶ Τροίᾳ τείναι τὰ θεῶν ἀμήχανα βέλη". Ἡ δὲ δοικῆ χερσὶν εἶναι ὀργανική. Ἄλλ' ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ἐπ' ἀλλήλοισιν μετὰ τὸ προηγούμενον αὐτοκτονοῦντε φαίνεται ἀφόρητος ταυτολογία καὶ διὰ τοῦτο προτείνει, ὡσπερ γραφῆ δαίσειν χερσῶν. Ἐντεῦθεν λαβῶν ἄσφρος καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος ἔγραψε πολεμίαιν χερσῶν. Νομίζομεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀφόρητος ταυτολο-

γίας, ἀλλ' ἡ Ἀντιγόνη παρέχει τὴν φράσιν ὅσον οἷον τε πληροστέραν, ὅπως εἰκονίση τὸ φοβερὸν τῆς ἀλληλοκτονίας. Ὡς δὲ ἐγένετο ἡ διόρθωσις, ἴσως δύναται νὰ παρέσχη καὶ διάφορον ἔννοιαν, δηλ. ὅτι ἐρόνευσαν ἀλλήλους, οὐχὶ διὰ τῶν ἰδίων, ἀλλὰ διὰ πολεμίων χειρῶν.

¹⁾ Ἐνταῦθα ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Μηδενὸς ἐπικούρου ὄντος ἡμῖν". Ὡς ἐπικούρου βεβαίως προέπει νὰ νοηθῶσιν οἱ θανόντες συγγενεῖς.

²⁾ Κατὰ μὲν τὸν Nauck δηλοῖ τὸν διὰ λιθοβολίας θάνατον στίχ. 36, ὁ δὲ Bellermann ἐπινοεῖ ὡς δεῦτερον ὄρον τῆς συγκρίσεως τῶν μελῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου στίχ. 895. Ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται τὸ πρῶτον. Ἐν ᾧ αἰ μετοχαὶ προηγούνται κατὰ δυνάμιν ἀριθμῶν, τὸ ῥῆμα ἐτέθη εἰς πληθυντικόν. Ἄλλ' ἐν τούτῳ ὑπάρχει μεγάλη ἐλευθερία καὶ ποικιλία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Φαίδρ. 256 "τὸ ἀκολάστον αὐτοῖν ὑποστυγίω λαβοντε τὰς ψυχὰς ἀφρούρους, συναγαγόντε εἰς ταῦτόν, τὴν ὑπὸ τῶν πολλῶν μακαριστῆν αἴρεσιν εἰλέσθην τε καὶ διεπράξαντο, καὶ διαπραξαμένοι τὸ λοιπὸν ἤδη χροῶνται μὲν αὐτῆ, σπανίᾳ δέ".

³⁾ Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ βιάσθηναι νόμον, ὡς κατωτέρω στίχ. 79 "τὸ δὲ βίη πολιτῶν δοῦν ἔφην ἀμήχανος", καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολωνῶ 854 "οὔτε πρόσθεν εἰργάσω βίη φίλων".

⁴⁾ Ὁ Wieseler οὐχὶ ἀφνωσ εἰ-

ἀλλ' ἐννοεῖν χροὴ τοῦτο μὲν¹ γυναῖχ' ὅτι

ἔφρυσεν², ὡς πρὸς ἄνδρας³ οὐ μαχομένα· *καὶ ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῷ ἔφρυσεν*

ἔπειτα δ' οὐνεκ⁴ ἀρχόμεσθ' ἐκ κρεισσόνων⁵,

κάζει, ὅτι ἡ φροῖσις ἠδύνατο νὰ διορθωθῆ εἰς ψήφον τυράνων ἐγκρατῆ παρῆξιμεν. Ὑπομινῆσκει δὲ τὸ ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης λεγόμενον ἐν στίχ. 453 "οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον φόβῳ τὰ σὰ κηρύγματα," καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κρέοντος ἐν στίχ. 632 "ὦ παῖ, τελείαν ψήφον ἄρα μὴ κλύων τῆς μελλονύμφου πατρὶ θυμάνων πάρεϊ;" Ἄν μὴ θελήσωμεν νὰ δεχθῶμεν τὴν διόρθωσιν ταύτην, ὅπερ δὲν ἐπιθυμοῦμεν, διὰ μὲν τοῦ ψήφου πρέπει νὰ ἐνηθοῦμεν τὸ παράγγελλμα, διὰ δὲ τοῦ κρατῆ τὴν ἰσχυρὰν τοῦ τυράνου δύναμιν.

1) Ὁ μὲν ἔχει τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸ ἔπειτα δέ. Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἶπῃ τοῦτο δέ, ἀλλ' ἐν τῇ τοιαύτῃ χροίσει ὑπάρχει πολλὴ ποικιλία, ὡς ἐν Φιλ. 1345 "κριθέντ' ἄριστον τοῦτο μὲν παιωνίας ἐς χεῖρας ἔλθειν, εἶτα τὴν πλύστονον Τροίην ἐλότια κλέος ὑπέριχτον λαβεῖν," Παράβαλλ. Οἰδ. Τύρανν. 605 καὶ Ἀντιγόν. 167.

2) Παραπλήσιον λέγεται ἐν Ἠλέκτρ. 997, ἔνθα ἡ Χρυσόθεμις λέγει πρὸς τὴν Ἡρώδιαν τοῦ δράματος "γυνὴ μὲν οὐδ' ἄνθρωπος ἔφρυσεν, σθένει δ' ἔλασσον τῶν ἐναντίων χερσίν."

3) Τὸ ὡς ἀνήκει εἰς τὴν ἐπομένην μετοχὴν συνηθῶς τὸ ὡς τίθεται μετὰ τελικῶν μετοχῶν μετὰ τὸ ῥήμα παρασκευάζεσθαι, ὡς Ξενοφ. ἐν ἑλλην. VII, 5, 7 "ἐπεὶ μέντοι ὁ Ἐπαμεινώνδας ἤρωσε τοὺς Ἀθηναίους τὸ μὲν κατὰ γῆν πορεύεσθαι ἀπεργωκέναι, κατὰ θάλατταν δὲ παρασκευάζεσθαι (πορεύεσθαι), ὡς

διὰ Λακεδαιμόνος βοηθήσοντας τοῖς Ἀρκάσιον," Ἡρόδοτ. VII 209 "Ξέρξης οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐόν, ὅτι παρασκευάζοντο ὡς ἀπολεόμενοί τε καὶ ἀπολέοντες," Κατὰ τινὰ τρόπον καὶ ἐνιαυθὰ ὑπάρχει εἰδὸς τὴν παρασκευῆς, δηλ. δὲν ἔχομεν τὰς φυσικὰς ιδιότητας, ἵνα πολεμήσωμεν ἐναντίον ἀνδρῶν.

4) Ἐνιαυθὰ οἱ ἑρμηνευταὶ διχογνωμοῦσιν, ἐξ ὧν οἱ μὲν τὸ οὐνεκα θεωροῦσιν ὡς ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ὅτι, οἱ δὲ διατηροῦντες τὴν σημασίαν τῆς λέξεως τὸ ἐπόμενον ἀπαρέμφατον ἀκούειν ἐξαρκῶν οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀρχόμεσθα, ὡς οἱ πρῶτοι, ἀλλ' ἐννοοῦσιν ἀπρόσωπόν τι ῥήμα, πρὸς ὃ συντάσσουσι τὸ ἀπαρέμφατον. Παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκράτησεν ἡ πρώτη ἑρμηνεῖα, καθ' ἣν τὸ ἀπαρέμφατον ἀκούειν ἐξαρκῶν ἐκ τοῦ ἀρχόμεσθα. Τὸ οὐνεκα κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὅτι, ὡς ἐν Φιλοκτῆτ. 839 "ἐγὼ δ' ὄρω οὐνεκα θήραν τήρδ' ἄλλως ἔχομεν τόξων," καὶ ἐν στίχ. 232 "ἴσθι τοῦτο πρῶτον οὐνεκα Ἕλληγές ἐσμεν, καὶ ἐν Οἰδιποδι τυράνν 608. Ὁ Σοφοκλῆς ἠδύνατο νὰ εἶπῃ ὁμαλῶς οὕτως ἐννοεῖν χροί, ὅτι δεῖ ἡμᾶς, τοῦτο μὲν ὡς γυναῖκας μὴ μάχεσθαι πρὸς ἄνδρας, εἶτα δέ, ὡς ἀρχομένας ἐκ κρεισσόνων, ἀκούειν καὶ ταῦτα καὶ εἶτι ἀγλίονα. Τὴν οὕτως ἀνεπτυγμένην πρότασιν ὁ ποιητὴς ἔτρεφεν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν χάριν βραχυλογίας.

5) Ἐπίστε τίθεται ἢ ἐκ ἐκεῖ, ἔνθα συνηθέστερον τίθεται ἢ ὑπὸ, ὡς

καὶ ταῦτ' ἀκούειν¹ καὶ τῶνδ' ἀλγίονα.

ἐγὼ μὲν οὖν αἰτοῦσα τοὺς² ὑπὸ χθονός

ἴσχυρα ξύγγνοιαν ἴσχειν³, ὡς βιάζομαι⁴ τάδε,

τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι⁵ πείσομαι· τὸ γὰρ

ἀντιπαραστήσει περισσά⁶ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

65

ἐν Ὀδυσσ. Η, 70 "τετίμηται ἔκ τε φίλων παίδων", Ἰλιάδ. Ε. 106 "ἀπολέσθαι ἔκ τινος", Ἡροδότ. VII. 175 "τὰ λεχθέντα ἔξ Ἀλεξάνδρου", Ἄλλ. ὁποσδήποτε ἢ ἐκ μετὰ γενικῆς σημαίνει τὴν ἀπό τινος ἀφορμὴν. Ἀστόχως ὁ κ. Σεμιέλως τὴν φράσιν ἔκ κρείσσόνων ἔερπεν εἰς ὡς κρεῖττον ὄν καὶ ἐρμηνεύει "Ἐπειτα δὲ ὅτι, ἐπειδὴ ἀρχόμεθα, εἶνε προτιμότερον καὶ εἰς ταῦτα νὰ ὑπακούωμεν καὶ εἰς ἔτι λυπηρότερα τούτων". Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης ὁ ἡμέτερος κριτικὸς ἐπέβαλεν εἰς τὸ στίχον τῆς Ἰσμήνης κακὴν ἔννοιαν καὶ ἀντικειμένην πρὸς τὰ προηγούμενα. Ἡ Ἰσμήνη δὲν ἤθελε συμβουλεύσει ὑπακοὴν εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἂν οὗτοι ἦσαν ἥσσονες· πράττει δὲ τοῦτο μόνον καὶ μόνον, διότι ἄρχονται ἔκ κρείσσόνων. "Οὐ δ' οὐτως ἔχει, δηλοῦ ἢ προηγούμενη πρότασις ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχοῦμεν α.". Ἀρα κακῶς μετεβλήθη ἀναγκασιότατη φράσις εἰς φράσιν περιττήν καὶ ἀσθενή.

¹) Τὸ ἀκούειν ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ὑπακούειν, ὡς ἐν Αἴαντ. 591 "τοῖς ἀκούουσιν λέγε", ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῶν 1645 "τοσαῦτα φωνήσαντος εἰσηκούσαμεν ξύμπαντες". Εἰς τὴν σημασίαν ταύτην περιπίπτει καὶ τὸ κλένειν καὶ ἀκροῦσθαι, Πλάτ. Γοργ. 488 "πίτερον

τοὺς ἰσχυροτέρους κρείτους καλεῖς καὶ δεῖ ἀκροῦσθαι τοῦ ἰσχυροτέρου τοὺς ἀσθενεστέρους".

²) Ὁ Jacob νομίζει, ὅτι ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ, ὅπως νοῦται ὁ Πολυνεΐκης, ἀλλ' ἡ Ἰσμήνη ἔννοει τοὺς τε χθονίους θεοὺς καὶ τὸν Πολυνεΐκην. Παράβαλλ. καὶ κατωτέρω στίχ. 74.

³) Ὁρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει "Συγγνώμην ἔχειν, ὅτι βίαι πράσσω ταῦτα". Κατὰ τὸν Beller-mann οἱ τραγικοὶ συχνάκις ἀντὶ ὀήματος μεταχειρίζονται τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν μετὰ τοῦ ἔχειν, ἴσχειν, νέμειν, τίθεσθαι.

⁴) Τὸ βιάζεσθαι συντάσσεται αἰτιατικῆ, ὡς καὶ τὸ ἀναγκάζειν, Πλάτ. Πρωταγόρ. 336 Α. "ὁ νόμος πολλὰ βιάζεται", καὶ ἐν Πολιτ. V, 473 Α, "τοῦτο μὲν δὴ μὴ ἀνάγκαζέ με".

⁵) Ἀλλὰχοῦ τὸ ὄημα συντάσσεται μετὰ τῆς ἐπὶ καὶ γενικῆς, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 630 "ὄδ' ἔβη τ' ἐπὶ ξυροῦ". Εὐρηται ὅμως καὶ μετὰ τῆς ἐν, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 1057 "ὅταν ἐν κακοῖς βεβήκημι", καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1359. Σημαίνει δὲ τοῖς ἄρχουσιν.

⁶) Τὸ περισσά ἐνταῦθα σημαίνει τὸ παρὰ δύναμιν, ὡς ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν "Γνωμολογικῶς

ANTIGONH.

Οὐτ' ἂν κελεύσαιμ', οὐτ' ἂν, εἰ θέλοις ἔτι
 πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἠδέωσ² δοῶνς μετὰ.

ξέρναι ἀλλ' Ἰσθ³, ὁποῖά σοι δοκεῖ κείνον δ' ἐγὼ
 θάψω. καλόν' μοι τοῦτο ποιούσῃ θανεῖν
 φίλη μετ' αὐτοῦ⁴ κείσομαι, φίλου μετὰ,
 ὅσια⁵ πανουργήσασ'. ἐπεὶ πλείων χρόνος⁶,

ἀπήλλακται τὸ γὰρ παρὰ δύγαμιν
 τι πράσσειν ἠλίθιον η.

1) Ἐννοεῖται τὸ πράσσειν τῶν ἐπομένων. Κατὰ τὸν Nauck ἐννοεῖται καὶ τὸ ἔτι.

2) Τινὲς προσκρούουσιν εἰς τὴν λέξιν ταύτην, ἣν ἐπεθύμουν νὰ ἀντικαταστήσωσι διὰ τῆς ἀσμένης. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία, ἂν ἐννοήσωμεν τὴν δοτικὴν ἐμοί. Τὸ μετ' ἐμοῦ δρᾶν εἶναι ταυτόσημον τῷ συμπράτειν. Ἡ Ἀντιγόνη περιέμενε παρὰ τῆς ἀδελφῆς οὐχὶ ξηρὰν συνεργασίαν, ἀλλ' ἴσον ἐνθουσιασμόν πρὸς πράξιν ἐνγενῆ. Ἐπειδὴ δ' ἀπέτυχε, γίνεται ψυχρὰ καὶ χαλεπὴ πρὸς τὴν ἀγεννῶς σκεπτομένην ἀδελφὴν, ὡς λέγει ὁ Wecklein.

3) Ὁ Σχολιαστὴς γράφει: "Γίνωσκε ὁποῖά σοι θέλεις, τὸ πείθεσθαι τοῖς τυράννοις" ἢ τοιαύτη γενοῦ, ὁποῖα καὶ βούλει. Ἡ πρώτη ἐρμηγεία εἶναι ὀρθή· διότι εἶναι προστακτικὴ τοῦ εἰδέναι καὶ οὐχὶ τοῦ εἶναι. Τοῦτου ἕνεκεν ἡ ἐπομένη ἀνωτονμία πρέπει νὰ γραφῆ μετὰ περσικῆς πρὸς δήλωσιν τοῦ οὐδετέρου γένους. Γίνωσκε ὁποῖα οἶσθα ἢ φῆς εἰδέναι. Διὰ τῆς φαινομένης ταύτης ὑποχωρήσεως ἀποκρούει τὰ σοφὰ διδάγματα τῆς ἀδελφῆς. Ὁ

μοια λέγει ἡ Χρυσόθεμις πρὸς τὴν Ἠλέκτραν ἐν στίχ. 1055 "ἀλλ' εἰ σεαυτῇ τυγχάνεις δοκοῦσά τι φρονεῖν, φρόνει τοιαῦθ'. ὅταν γὰρ ἐν λακοῖς ἤδη βεβήκης, τὰμ' ἐπαινεοῖς ἔπη η.

4) Τὰ ἀσύνδετα δίδουσι ἔμφασιν εἰς τὸν λόγον καὶ μαρτυροῦσι τὴν στερεὰν ἀπόφασιν τῆς ἡρωίδος.

5) Παραπλήσια λέγονται παρὰ Πλάτ. ἐν Μενεξ. σελ. 247 "καὶ εἰ μὲν ταῦτα ἐπιτηδεύσῃτε, φίλοι παρὰ φίλους ἡμᾶς ἀφίξεσθε, ὅταν δὴ ὑμᾶς ἡ προσήκουσα μοῖρα κομιῆ ἀμελήσαντας δὲ ὑμᾶς καὶ κακισθέντας οὐδεὶς εὐμῶς ὑποδέξεται η. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐξήλειψε τὸ μετὰ τὸ κείσομαι κόμμα καὶ τὸ μετ' αὐτοῦ ἔτρεφεν εἰς μετ' αὐτό. Δὲν ἐσκέφθη, ὡς φαίνεται, ὅτι καὶ ἡ ἐπαναληψις καὶ τὸ ἀσύνδετον δηλοῦσι τὴν ζωηρὰν τῆς Ἀντιγόνης χαρὰν, ὅτι προσφιλῆς θὰ κεῖται μετ' αὐτόν, μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ τῆς ἀδελφοῦ. Καὶ ὅμως ἡ παραδεδομένη γραφὴ ἐφάνη ἀφόρητος τῷ ἡμετέρῳ κριτικῷ.

6) Ὅσια λέγονται τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς δίκαια. Τὸ ὅσον παραβαλλόμενον πρὸς τὸ πανουργεῖν ποιεῖ σχῆμα ὀξύμωρον, ὡς τὸ δίκαιος δόλος. Ἡ ταφή τοῦ πτώματος τοῦ Πολυτείου

ὄν δει μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε¹.

75

ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι σοὶ² δ' εἰ δοκεῖ,

τὰ τῶν θεῶν ἐντιμῶν τὰ τῶν θεῶν ἐντιμῶν³ ἀτιμάσασ' ἔχε.

ΙΣΜΗΝΗ.

ἐναντίον Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀτιμα ποιῶμαι⁴ τὸ δὲ βία πολιτῶν δοῶν⁵ ἔφυν ἀμήχανος.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Σὺ μὲν τὰδ' ἂν προὔχοι⁶· ἐγὼ δὲ δὴ τάφον

80

κους κατὰ μὲν τὴν Ἀντιγόνην εἶναι ὄσιον, κατὰ δὲ τὴν Ἰσμήνην παυούρημα.

¹) Κατὰ τὸν Jacob τὸ πλήρες ἤθελεν εἶναι· ἐπεὶ πλείων χρόνος, ὄν δει μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω, ἐκεῖνον, ὄν δει μ' ἀρέσκειν τοῖς ἐνθάδε. Δηλαδή ὄφειλε τὰ ἀρέσκη περισσότερον εἰς τοὺς κάτω· διότι μετὰ τούτων θά ἦκαι πλείονα χρόνον. Ὁ Σοφοκλῆς πολλαχοῦ δεικνύει τὴν ἐνσέβειαν αὐτοῦ.

²) Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἢ τοῖς ἐνθάδε, ὅπερ ἀπαντῶ καὶ ἐν τῷ περὶ λόγῳ, Ξενοφ. ἐν Ἀναβάσ. 1,9,25 "ὅτι οὐπω τούτου ἡδῶν οἴνω ἐπιτύχοι".

³) Ἡ ἀντωνυμία ἔπρεπε τὰ προσαρμοσθῆ πρὸς τὸ ἀνεξάρτητον ὄημα. Τούτου ἔνεκεν ὁ Elmsley ἔγραψεν εἰς σὺ δ', εἰ δοκεῖ, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία, διότι παρακλήσια ὑπάρχουσιν, ὡς ἐν στίχ. 98.

⁴) Τὴν φράσιν ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει οὕτως· "Τὰ παρὰ θεοῖς τίμα ἀτιμάζε· τετιμῆται γὰρ παρὰ θεοῖς, καὶ ὄσιον νενομίσται τὸ θάπτειν νεκρούς· οἷς μᾶλλον δεῖ πείθεσθαι, ἢ τοῖς τοῦ Κρέοντος κηρύγ-

μασιν". Ἡ γενικὴ θεῶν ἀνήκει εἰς τὸ ἐντιμα· πολλάκις ἐπίθετα ἔχοντα παθητικὴν ἢ οὐδετέραν σημασίαν συντάσσονται γενικῇ πρὸς δήλωσιν παντοίων σχέσεων, ὡς Οἰδίπ. Τύρανν. 83 "οὐ γὰρ ἂν κἄρα πολυστεφῆς ὧδ' εἶπε παγκράτου δάφνης". Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1519 "Ἐγὼ διδάξω, τέκνον Αἰγέως, ἃ σοι γήρως ἄλυπα τῆδε κείσεται πόλει", ἐν Φιλοκτ. 1067.

⁴) Δηλαδή τὰ τῶν θεῶν ἐντιμα. Εἶναι δὲ περιφρασις ἀντὶ τοῦ ἀτιμάζειν, ὡς τὸ τὴν μάθησιν ποιῆσθαι ἀντὶ τοῦ μαθῆναι καὶ ὑπόμνησιν ποιῆσθαι ἀντὶ ὑπομνησθῆναι.

⁵) Τὸ ἀπαρέμφατον ἐξαρτῆται ἐκ τοῦ ἀμήχανος = ἄπορος, ἀσθενής.

⁶) Τὸ πρόεχοι σημαίνει θέτω ἐμπερός μου, δηλ. προφασίζομαι, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηροῦει "Σὺ μὲν τοιαῦτα προφασίζον τὰς γὰρ προφάσεις, προχάνας ἐκάλουν, ὡς καὶ Καλλιμάχος. Ἀγροδέτω πάσησιν ἐπὶ προχάνασις ἐφοῖτα". Θουκ. I, 140 "εἰ τὸ Μεγαρέων νῆφισμα μὴ καθέλομεν, ὅπερ μάλιστα προὔχονται εἰ καθαιρεθείη, μὴ ἂν γίνεσθαι τὸν πόλεμον".

χάσουσ' ἀδελφῶ φίλτάτῳ πορεύσομαι. ×

ΙΣΜΗΝΗ.

× Οἶμοι ταλαίνης¹, ὡς ὑπερδέδοικά σου.

ANTIGONH.

Μῆ μοῦ² προτάρβει τὸν σὸν ἐξόρθου πότμον³.

Εὐχόμενος τὴν ψυχὴν

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἄλλ' οὖν προμηρύσσης⁴ γε τοῦτο μηδενὶ
τοῦθρον, κρυφῆ δὲ κεύθε· σὺν δ' αὐτῶς ἐγώ.

85

ANTIGONH.

Οἶμοι, καταύδα. πολλὸν⁶ ἐχθίων ἔσει
σιγῶσ', ἔαν' μὴ πᾶσι κηρύξης τάδε.

¹) Ταλαίνιζει οὐχὶ ἑαυτήν, ἀλλὰ τὴν Ἀντιγόνην. Διότι ἂν ἦτο τὸ πρῶτον, κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἔπρεπε νὰ εἶπῃ οἶμοι τάλαινα, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1427 καὶ ἐν Αἴαντ. 340 καὶ 800 Ὁ Stephanus μετ' ἄλλων στίζει οἶμοι, ταλαίνης ὡς ὑπερδέδοικά σου, διπερ ὡς ἰσθενέστερον δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν πλείστον κριτικῶν. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει περὶ τῆς ἠθοποιίας· "Φιλόστοργον καὶ ταύτης τὸ ἦθος, ἀλλ' εὐλαβές· δέδοικεν οὖν καὶ περὶ τῆ ἀδελφῆ, καὶ ἀναβοῇ περιπαθῶς".

²) Εἶναι διόρθωσις, διότι ἡ παράδοσις εἶναι μὴ μοῦ. Τῆ διορθώσεως ἀκολουθοῦσι πλεῖστοι ἐκδόται διὰ τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐπόμενον, εἰ καὶ ἐπὶ ἀντιθέσεως εὐρηταὶ ἡ ἀντωνυμία ἐγκλινομένη, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Τυράνν 64 "ἢ δ' ἐμὴ ψυχὴ πόλιν τε κάμει καὶ σ' ὀμοῦ στένει". Παράβαλλ, Φιλοκτ. 46 Ἰλιάδ. Ψ, 724

³) Ἡ ὑψηλόφων Ἀντιγόνη δὲν

θεωρεῖ ἑαυτήν οἰκτροάν, ἀλλὰ τὴν ἀδελφὴν μὴ θέλονσαν νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρὸς τὸν νεκρὸν καθήκον.

⁴) Ἡ Ἰσμήνη ἀπελπισ συμφορῶν ἐκτελέσει τῆ ἀδελφῆ, ὅπως μηδενὶ τὸ πρῶτον φανερώσῃ πρὸ τῆς ἐκτελέσεως Ἡ ἄρρησις ἐτέθη μετὰ τὸ ὄημα, ὡς πολλαχοῦ, ἐν Ηλέκτρ. 432.

⁵) Ἡ πρόθεσις κείται λιπορηματικῶς. Δύναται ὁμοίως νὰ νοηθῆ καὶ ἡ δοτικὴ σοί, ὡς ἐν τοῖς παραλλήλοις χωρίοις, ἐν Αἴαντ. 957 καὶ 1288.

⁶) Ὁ Ἰωνικὸς τύπος πολλὸν εἶναι ἀσυνήθης τῆ τραγῳδίᾳ εὐρισκόμενος ἐν ταῦτα καὶ ἐν Τραχινίαις στίχ. 1196. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Porson γράφει πλεῖτον ἢ μᾶλλον ἐχθίων, ὁ δὲ Blaydes πολὺν γὰρ ἐχθίων. Διὰ τοιαύτης μεθόδου ἐξηλείφθησαν πολλοὶ Ἰωνισμοί.

⁷) Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις δὲν εἶναι πλεονασμὸς, ἀλλ' ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν τὴν δηλουμένην διὰ τῆς με-

ΙΣΜΗΝΗ.

Θεομῆν ἐπὶ ψυχροῖσι¹ καρδίαν ἔχεις.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἄλλ' οἶδ' ἀρέσκουσ', οἷς μάλισθ' ἀδεῖν με χοῖ².

ΙΣΜΗΝΗ

Εἰ καὶ δυνήσει γ' ἄλλ' ἀμηχάνων ἐρῶς³.

90

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐκοῦν⁴, ὅταν δὴ μὴ σθένω, πεπαύσομαι.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἄρχῆν⁵ δὲ θηρᾶν οὐ πρόπει τάμηχανα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Εἰ ταῦτα λέξεις⁶, ἐχθαρεῖ μὲν ἐξ ἐμοῦ,

τοχῆς καὶ διὰ τοῦ πᾶσι καὶ διὰ τοῦ κηρύξῃς.

¹) Τὸ χωρίον ἐξηγεῖται διαφόρως. Ἡ ἐρμηνεῖα "ἔχεις θεομῆν τὴν καρδίαν διὰ τοὺς νεκρούς, οἵτινες εἶναι ψυχροί, δὲν μοι φαίνεται πιθανή· διότι οὕτω λίαν ταπεινοῦται ἡ Ἰσμήνη, ἣτις ἀγαπᾶσα τὸν Πολυνεΐκη δὲν ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ψυχρόν. Διὰ τοῦτο προτιμοτέρα εἶναι ἡ ἄλλη ἐρμηνεῖα ἔχεις θεομῆν τὴν καρδίαν διὰ πράγματα, ἅπερ ἀπαιτοῦσι ψυχρότητα, διότι εἶναι φοβερά. Ὁ φόβος εἶναι τι ψυχρόν. Ἐντεῦθεν παρ' Ὀμήρω λέγεται κρηερός καὶ κρηεῖος ἐν Ἰλιάδ. I, 2.

²) Ἄλλ' ἰνώσκω, ὅτι ἀρέσκω εἰς ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους κατ' ἐξοχὴν ἔχω χρέος νὰ ἀρέσκω. Οὕτως ἡ Ἀντιγόνη ἐξηγεῖ, διὰ τί ἔχει ἐνθουσιασμὸν διὰ πράγματα φοβερά.

³) Ἡ φράσις αὕτη εἶναι παροι-

μώδης, Λουκιαν. Διάλ. θεῶν VIII καὶ Ἐδριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 318. Πλήρ ταύτης τῆς φράσεως ὑπάρχει καὶ ἡ ἀδύνατα θηρῶς.

⁴) Ὁ Schneidewin μετὰ τὸ πεπαύσομαι τίθησιν ἐρωτηματικόν, ἅπερ ἄγαν ἐξαίρει τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης· διότι λέγει, ὅτι δὲν θὰ παύσῃ καὶ ὅταν δὲν ἔχη τὴν δύναμιν νὰ ἐπιτελέσῃ. Ἡ τοιαύτη ὁμολογία δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἐπόμενον λόγον τῆς Ἰσμήνης. Κατὰ τὸν Bellermann ὁ μετ' ὀλίγον μέλλον κεῖται ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ μέλλοντος, ἅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν· διότι δηλοῖ παρρηθὺς ἢ βεβαίως θὰ παύσω.

⁵) Ἡ λέξις ληπτία ἐπιροηματικῶς, ὡς ἐν Φιλοκλ. 1239 "ἀρχὴν κλείνει ἂν οὐδ' ἅπαξ ἐβουλόμην". Ἐξ ἀρχῆς ἢ οὐδόλως δὲν πρόπει νὰ κινήσῃς τὰ ἀδύνατα.

⁶) Ὁ κ. Σεμιτέλος παρατηρεῖ "Τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς Ἀν-

ἐχθρὰ δὲ τῷ θανόντι¹ προσκείσει δίκη. *δίκη δὲ εἶναι*
 ἀλλ' εἶ² με καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ δυσβουλίαν³ *καὶ ἐμὴν οὐκ* 95
 παθεῖν τὸ δεινὸν τοῦτο⁴. πείσομαι γὰρ οὐ
 τοσοῦτον οὐδέν⁵, ὥστε μὴ οὐ καλῶς θανεῖν.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἄλλ' εἰ δοκεῖ σοι, στείχε⁶ τοῦτο δ' ἴσθ⁷, ὅτι .

τιγόνης οὐδαμῶς μάχονται τοῖς ἔμ-
 προσθεν (86) εἰρημένοις. Διότι ἐκεῖ
 μὲν κειλεύουσα τὴν Ἰσμήνην, νὰ μὴ
 κρύπτη, ἀλλὰ νὰ κηρύττη πᾶσι τὸ
 εὐσεβὲς αὐτῆς ἔργον, ἤθελε νὰ δη-
 λώσῃ τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ
 κηρύγματος ἀφοβίαν αὐτῆς· ἐνιαῦθα
 δὲ οὐχὶ τὴν τιμωρίαν φοβουμένη λέ-
 γει ταῦτα, ἀλλὰ μὴ ἢ Ἰσμήνη προ-
 μηνύουσα μεταίωσῃ τὸ ἔργον, πρὶν
 τελεσθῆναι. Ἄν ἐνταῦθα ἀμφιβολία, ὅτι
 ὁ λόγιος συνάδελφος παρενόησε τὸ
 χωρίον, ὅπερ σημαίνει ἂν ~~ἐξακολου-~~
 θήσῃς νὰ λέγῃς τοὺς ἀποτρεπτικούς
 τοῦτους λόγους, θὰ μισηθῆς μὲν ἀπὸ
 ἐμέ. Πρὸς τὴν τοιαύτην ἔννοιαν συν-
 ἴδει καὶ ἡ ἐπομένη· Μὴ μ' ἀποτρέ-
 πης, ἀλλ' ἄφες με νὰ πάθω τὸ φο-
 βερὸν τοῦτο. Κατὰ ταῦτα καὶ ἡ Ἰ-
 σμήνη ἀποκρίνεται ἀφ' οὗ δὲν θέ-
 λεις ἀποτρεπτικούς λόγους, πῆγαινε.
 Ὅτι δ' ἡ ἐμβλαλλομένη ἔννοια τῆς
 Ἀντιγόνης εἶναι ἀνάριστος, γίνεται
 ἄδηλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι αὐτὴ ἢ
 Ἰσμήνη προτρέπει τὴν ἀδελφὴν νὰ
 μὴ προμηνήσῃ τὸ ἔργον 85. Ἄρα δὲν
 εἶχεν ἀνάγκην παραισέσεως. Κακῶς
 δὲ καὶ ὁ Schmelzer ἐξήλεψε τοὺς
 δύο στίχους (εἰ ταῦτα - δίκη)· διότι
 δὲν ἀρέσκουσιν αὐτῶ οἱ μέλλοντες.
 Τὸ μέσον ἐχθαρεῖ ἔχει παθητικὴν
 σημασίαν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Τυράνν.
 272 "ἀλλὰ τῷ πάμπαν τῷ νῦν φθε-

ρεῖσθαι καὶ τοῦδ' ἐχθίονι⁸ καὶ ἐν
 Αἴαντ. 1155.

1) Συνακτικῶς ἀνήκει καὶ εἰς
 τὸ ἐχθρὰ καὶ εἰς τὸ προσκείσει.
 Οὐχὶ ὀλίγοι κριτικοὶ νομίζουσιν, ὅτι
 τὸ δίκη κεῖται μάτην καὶ εἶναι
 ἀσθενές· διὰ τοῦτο ὁ μὲν Dindorf
 γράφει προσκείσει ἢ προστήσει κά-
 σει, ὁ δὲ Herwerden πρὸς δίκης
 ἔσει καὶ ὁ κ. Σεμιτέλιος γ' ἐκεῖ.
 Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐχθρὰ δύναται νὰ ἴηται
 καὶ δικαία καὶ ἄδικος, ἡ λέξις δὲν
 παρέλκει. Ὡς πρὸς δὲ τὴν διόρθω-
 σιν τοῦ Ἑλληνος κριτικοῦ παρατη-
 ροῦμεν, ὅτι μετὰ τὸ θανόντι τὸ ἐκεῖ
 περιττεύει, ὁ δὲ γε οὐδόλως ἀρ-
 μόζει.

2) Εἶναι συνίζησις, ὡς ἐν Οἰδί-
 ποδ. Τυράνν. 1451 "ἀλλ' εἶά με
 νύειν", παρὰβαλ. καὶ Τραχιν. 1005.

3) Διὰ τοῦ καὶ οὐνδέει τὴν ἰδιό-
 τητα τῷ προσώπῳ, ὡς ἐν Οἰδίπ. ἐπὶ
 Κολων. 750 "αἶ σε κηδέουσα καὶ
 τὸ σὸν κάρα".

4) Ἀηλαθῆ τοῦτο, ὅπερ οὐ θεο-
 ρεῖς φοβερὸν κατὰ τὴν γνώμην ὁ-
 μως τῆς Ἀντιγόνης δὲν εἶναι τοιοῦτον.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει οὕ-
 τωσί· "Οὐδὲν δεινόν, φησί, πείσο-
 μαι, ὅπερ με τῆς ἐκλείας τοῦ κα-
 λοῦ θανάτου ἀποστέρησει ἀπὸ τοῦ,
 οὐδὲν τηλικούτον κακὸν πείσομαι,
 ὥστε μὴ οὐ καλῶς ἀποθανεῖν".

αξιοφάνης ἀνους μὲν ἔρχει, τοῖς φίλοις¹ δ' ὀρθῶς φίλη. ἐν τῷ

ΧΟΡΟΣ².

Στροφή α.

× Ἀκτίς ἀελίου³, τὸ κάλ-
λιστον ἑπταπύλω φανέν

Πάροδος. 100

¹) Φίλους ἐνοεῖ ἡ Ἰσμήνη τὸν Πολυνέκην. Αὕτη ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ προᾶξις εἶναι προσφιλῆς τῷ νεκρῷ, ἀλλ' ἡ μέλλουσα νὰ πράξη ταύτην σιερεῖται βιωτικῆς συνέσεως. Οὕτως ἐν τῷ τέλει τοῦ προλόγου σαφῶς εἰκονίζει τὸ ἦθος τῶν δύο ἀδελφῶν. Μετὰ τὰ εἰρημμένα ἡ μὲν Ἀντιγόνη ἀπέρχεται πρὸς τέλειον τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς, ἡ δὲ Ἰσμήνη εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἡ σκηνὴ κενοῦται.

²) Ὁ χορὸς συνήλθε κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Κρέοντος, ὡς γίνεται δῆλον μετ' ἄλλων στίχ. 159 "τίνα δὴ μῆτιν' ἐρέσωσιν, οὐ σὺγκλητον τήνδε γερόντων προῦθιτο λέσχην, κοινῶ κηρύγματι πέμψας;". Οἱ γέροντες συνελθόντες πρῶτ' προσαγορεύουσι τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον μετὰ χαρᾶς· διότι δὲν ἠλιπίζον, οὐ ἐμίλλον νὰ ἴδωσιν αὐτὸν διὰ τὰς φοβερὰς τῶν πολεμίων ἀπειλὰς. Τί ἦτο φροικώτερον ἢ μετὰ τοῖς φοβεροῦς τῆς παρελθούσης κινδύνους νὰ ἀσπασθῶσι τὸν ἥλιον καὶ τὰς ἀκτίνας αὐτοῦ; Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Σύνδοδος τινῶν Θηβαίων γερόντων ἐξ ὧν ὁ χορὸς συνέστηκεν. Μετάπεμψτοι δὲ εἰκόσασιν οὗτοι ὑπὸ τοῦ Κρέοντος γενεῆσθαι, ἐπεὶ καὶ τὰς προφάσεις τῆς εἰσόδου τῶν χορῶν πιθανὰς εἶναι δεῖ καὶ ἐπειδὴ κατορθώκασιν τῇ προτεραίᾳ οἱ Θηβαῖοι, καὶ οἱ ἄ-

ριστοὶ πάντες τῶν Ἀρχαίων ἀνήσχηται, εἰκότως περιχαρεῖς εἶσι, καὶ τῇ παρουσίᾳ ἡμέρα εὐχαριστοῦσθαι. Ὁ δὲ λόγος· ὃ φίλη ἡμέρα παρὰ τὰς πρόσθεν ἡμέρας φαιδρὰ ἡμῖν φανεία".

³) Ὄρθῶς παρατηρεῖ ὁ Schneidewin, ὅτι ἡ μεγάλη τοῦ χοροῦ ἡδονὴ εἰκονίζεται ἐν τῇ ἐπισωρευομένῃ τῶν φράσεων, ἀκτίς ἀελίου, τὸ κάλλιστον φάος, ἡμέρας βέβηρον. Τὸ ἀκτίς ἀελίου εἶναι περιγραφή, ὡς παρὰ Πίνδαρον ἐν ἀποσπασμ. 84, 1 "ἀκτίς ἀελίου, τὴ ἐθνηκας; καὶ Εὐρυκιδ. ἐν Μηδ. 1252. "Ἴω γὰρ τε καὶ παμφαῖς ἀκίς ἀλίον", Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀκτινοβολεῖ ἥλιε.

⁴) Τὸ ἄρθρον κατὰ τινὰς μὲν ἀνήκει εἰς τὸ φανέν, καὶ ἄλλους δὲ εἰς τὸ κάλλιστον, ὃ καὶ προτιμῶμεν, δηλ. ἡ οὐτιάζις ἔχει οὐτιοσί' Ἀκτίς ἀελίου, φάος (παράθεσις) φανέν ἑπταπύλω Θήβα τὸ κάλλιστον τῶν προτέρων. Τὸ ὑπερθετικὸν κείται ἀντὶ τοῦ συγκριτικοῦ, ὡς καιωτέρω 1212 "ἄρα διστυχεσιούτην κέλευθον ἔρω τῶν παρελθουσῶν ὀδῶν;" Φιλοκτ. 1170 "πάλιν παλαιὸν ἄλγημ' ὑπέμψασας, ὃ λῶσιτε τῶν πρὶν ἐντόπων", Ὀδυσσ. Α, 481 "σεῖο δ' Ἀχιλλεῦ, οὐτις ἀνὴρ προπάροιδε μακάριτος, οὐτ' ἄρ' ὀπίσω". Τὸ κάλλιστον εἶναι κατηγορούμενον εἰς τὸ φανέν.

Θήβαι¹ τῶν προτέρων φάος,
 ἐφάνθη² ποτ', ὃ χρουσέας³ ἀμέρας βλέφαρον⁴,
 Διορκάων⁵ ὑπὲρ ὀρέθρων μολοῦσα⁶,

1) Ὁ Ἄμφιον κτίσας τὰς Θήβας περιέβαλε ταύτας τείχος ἔχον ἐπὶ πύλας, ὡς ἐκάλεσε διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ἐπὶ αὐτοῦ θυγατέρων. Αἱ μὲν Βοιωτικαὶ Θήβαι ἦσαν ἐπίταυλοι, αἱ δὲ Αἰγυπτιαὶ ἐκατόμυλοι.

2) Ταῦτα πρέπει νὰ νοηθῶσι λεγόμενα ἐν τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου. Τὸ φανερὸν φάος ἐφάνθη εἶναι παρήχησις.

3) Τὸ ὕ συνήθως εἶναι μακρὸν ἐν ταύτῃ τῇ λέξει, οἱ λυρικοὶ ὁμως ἐνίοτε μεταχειρίζονται ὡς βραχύ, ὅπερ γίνεται καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἐν τοῖς λυρικοῖς χωρίοις, ὅταν τὸ ἐπιθετοὶ δὲν ἦναι συνηρημένον, ἀλλ' ἀσυναίρετον.

4) Ἡ τοιαύτη περιφρασις εἶναι συνηθῆς τοῖς τραγικοῖς, ὡς Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσῳ 544 "ρυκτὸς τ' ἀφειγγὲς βλέφαρον ἡλίον τε φῶς ἴσον βαδίξει τὸν ἐνιάσιον κύκλον", Ἰσχυρὸν ἐν Τ. 193 "ἱεράς ὄμμα ἀγῆας, ἄλιος", Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 236 "ὄμμα αἰθέρος", Ovid. Metam. III 531 "mundi oculus", Ἡ παραβολὴ εἶναι τοιμηρὰ καὶ μόνον τοῖς λυρικοῖς ποιηταῖς δύναται τις νὰ ἐπιτρέψη. Βλέφαρον κυριολεκτικῶς λέγεται τὸ ὀμματόφυλλον, Ἀνάγνωμ. Εἰσαγωγ. Ἀνατομ. 116 "Οἱ ὀφθαλμοὶ κατὰ φύσιν δύο· τοῦτων μέρη ἐκατέρων βλέφαρα, τὸ ἄνω καὶ κάτω τοῦτων τρίχες ἔχονται βλεφαρίδες". Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "ὃ καλλίστη ἡμέρα, ἐφάνθη ἐν Θήβαις, βάντα τὸν Αἰγυπτιακὸν στρατὸν τὸν λεύκασιν,

πανσαγία, τουτέστι πάση σάγῃ καὶ οκευῇ χρῆσάμενον, ὄξυτέρῳ κινήσασα χαλινῷ φρυγάδα".

5) Δίρκη ὀνομάζεται κρήνη καὶ ποταμὸς ἐν Θήβαις. Ἡ Δίρκη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἥλιου καὶ γυνὴ τοῦ Λύκων, βασιλέως τῶν Θηβῶν, ἧς διὰ τοὺς ἀπανθρώπους αὐτῆς τρόπους πρὸς τὴν Ἀντιόπην προσεδέθη εἰς τὰ κέρατα ἀγρίου ταύρου ὑπὸ τοῦ Ζήθου καὶ τοῦ Ἀμφίονος, καὶ οὕτω τὸν βίον καταστρέψασα ἐρρίφθη εἰς τὴν κρήνην, ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα. Ἐνταῦθα περιεμένε τις τὸν Ἰσμηρόν· διότι οὗτος μὲν ὄρει ἐξ ἀνατολῶν τῆς πόλεως, ἡ δὲ Δίρκη ἐκ δυσμῶν. Ἀμφότεροι δ' οἱ ποταμοὶ συνενεῶνται πρὸς ἄρκτον τῆς πόλεως. Οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ συγχέονται ὡς ἀγεωγράφητοι. Ἄλλ' ὁ Σοφοκλῆς ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ καλῶς τὴν οὐχὶ πόρρω κειμένην Δίρκην. Ἴσως ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ εἴπῃ τὸν ἐπιφανέστερον τὸν Θηβῶν ποταμὸν, ὡς ὄντως ἦτο ἡ Δίρκη, ὡς δὴ ὁ Εὐρώτας τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Κηφισὸς τῶν Ἀθηνῶν.

6) Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Τρικλίνιος ἀποδίδει τὴν μειχρὴν εἰς τὸ βλέφαρον, νομίζων, ὅτι εἶναι σήμημα πρὸς τὸ σημαίνονμενον· διότι ἀποδίδεται εἰς τὸ ἀκτὶς ἀέλιου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἔννοιαν, τὸ δὲ ἀμέρας βλέφαρον εἶναι παράθεσις, ὡς παρατηρεῖ ὁ Wecklein.

τὸν λεύκασπιν¹ . . . Ἀργόθεν²
 φῶτα βάντα πανσαγία³
 φρυγάδα προόδρομον⁴ ὄξυτέρω⁵
 κινήσασα χαλινῶ⁶ .

Α ὄν' ἐφ' ἀμετέρα γὰ Πολυνείκης

¹) Λεύκασις φῶς εἶναι ὁ ὅλος στρατός τῶν Ἀργείων ὡς παρ' Ἡροδοτῆ. I. 69 "χορήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα φίλον προσθέσθαι". "Οἱ οἱ Ἀργεῖοι ἔφερον λευκάς ἀσπίδας, γίνεται δὴλον ἔκ τε τοῦ Αἰσχύλου Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβ. 88 "ὁ λεύκασις εὐπρεπέως ὄνεται λαὸς ἐπὶ πόλιν διώκων" καὶ Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσο. 1105 "περγάμων δ' ἀπ' ὀρθίων λεύκασπιν εἰσορῶμεν Ἀργείων στρατόν".

²) Ἐπειδὴ ἐν τῷ στίχῳ ἐλλείπει συλλαβὴ τις, ὑπὸ πολλῶν ἐγένοντο διορθώσεις. Ὁ μὲν Hermann διώρθου· εἰς Ἀργόθεν ἔκ, ὁ δὲ Erfurdt ἀπ' Ἀργόθεν, ὁ δὲ Böeckh Ἀργεῖον, ὁ δὲ Ahrens Ἀπιόθεν καὶ ὁ Wolff Ἀργογενὴ κατ' ἀναλογίαν τῶν Ἀσιαγενῆ, Θηβαγενῆ, Καδμογενῆ, Λατογενῆ, Κρηταγενῆ, Πυλογενῆ, Συριγηγενῆ καὶ τῶν τοιούτων. "Οἱ συλλαβὴ τις ἐξέπεσε τοῦ κειμένου, οὐδεμία ἀμφιβολία. Μὴ τολμήσαντες ὁμως νὰ προσθέσωμεν αὐτὴν λέγομεν μόνον, ὅτι ἐκ πασῶν τῶν εἰκασιῶν ἀρέσκει ἡμῖν ἡ ἀπ' Ἀργόθεν, ὡς Πιλάδ. Ω 492 ἀπὸ Τρίηθε Πιλάδ. Θ. 365 ἀπ' οὐρανόθεν Ὀδυσσ. Α, 18.

³) Λέγεται καὶ πασσαγία (πᾶν-σάγη). Ὁ Curtius θεωρεῖ τὰς λέξεις σάτιω, σάκος καὶ σάγη συγγενεῖς. Ὁρθῶς δ' ὁ ἡμέτερος Λούκας παραβάλλει πρὸς τὸ παρ' ἡμῶν λεγόμενον σάγισμα. Σημαίνει δὲ τὴν πα-

νοπλίαν. Τὸ δὲ βάντα πανσαγία εὐρίσκεται εἰς εἰρωνικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ φρυγάδα προόδρομον.

⁴) Ἐνιαῦθα δὲν σημαίνει, ὡς συνήθως, τὸν προτιρέχοντα ἄλλου πινός, ἀλλὰ τὸν φεύγοντα πάντοτε εἰς τὰ πρόσω καὶ οἴονεϊ μὴ στρέφοντα τὸ πρόσωπον πρὸς τὰ ὀπίσω.

⁵) Ἡ κοινὴ γραφὴ ἦτο ὄξυτόρω, ἣτις ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν ἀποδοκιμάζεται. Ὁ μὲν Blaydes εἰκάξει ὄξυτόρω ὁ δὲ Nauck ὄξυκρότω, ἀλλ' οἱ διορθῶται δὲν εὐρον ὀπαδούς. Σημαίνει δὲ ταχύτερω, δηλ. ἔφυγε ταχύτερον, ἢ ὅσον ταχέως ἤλθεν. Οἱ Ἕλληνες μεταχειρίζονται τὸ ὄξυς ὡς ἀντίθετον τοῦ βραδύς λέγοντες ὄξυτατα δραμεῖν καὶ ὄξυς δρόμος. Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὸ κινήσασα, ἀλλ' εἰς τὸ προόδρομον. Παρατηρητέον, ὅτι ὁ χαλινὸς δὲν εἶναι ταχύς, ἀλλὰ ποιεῖ τὸν ἵππον, ὅπως τρέξῃ ταχέως.

⁶) Διὰ τῆς προσεγγίσεως, δηλ. ἐπειδὴ προσήγγισεν ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, οἱ ἠτηθέντες πολέμοιο ἠγαγκάζοντο νὰ φεύγῃσι ταχύτερον.

⁷) Ἡ αἰτιατικὴ αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὸν στρατόν τῶν Ἀργείων, (φῶτα), ὅστις ἔφυγε δραμαίως. Θεωρεῖται δὲ ὡς ἀντικείμενον ὀήματος, ὅπερ ἐξέπεσε τοῦ κειμένου. Ἐπειδὴ ὁ Σχολιαστὴς γράφει: "Ὅστινα στρατὸν Ἀργείων, ἐξ ἀμφίλογον νεικέων

ἀρθεῖς¹ νεικέων² ἐξ ἀμφιλόγων³,

. . . ὄξεα κλάζων⁴

110

ἀρθεῖς, ἤγαγεν ὁ Πολυνείκης, ὅσον ἀμφιλογία χρησάμενος πρὸς τὸν ἀδελφόν, διὰ βραχείου δὲ εἶπεν αὐτό, ὡς γνωρίζου οὐσης τῆς υποθέσεως, ὁ Schneidewin εικάζει, ὅτι τὸ ἤγαγεν ἐξέπεσε πρὸ τοῦ ὄξεα κλάζων. Ἄλλοι ὅμως ἄλλας διορθώσεις ἐπέροσαν ὁ μὲν Boeckh γράφει ἀγαγὼν θούριος πρὸ τοῦ ὄξεα, ὁ δὲ Hermann συναγείρας πρὸ τοῦ ὑπερέπειτα, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τὸ ἤγαγεν, ὅπερ εἶχεν ἔπ' ὄνει ὁ Σχολιαστής, εἶναι ἴσως τὸ πιθανώτερον. Ἄν τις ὅμως διορθώσῃ τὸ ὄν εἰς ὄς, ἡ σύνταξις βραίνει ὀμαλῶς. Τοῦτο ποιοῦσι πολλοὶ ἀπὸ τοῦ Scaliger καὶ ἐξῆς.

1) Οὐχὶ ὀρθῶς, ὡς νομίζομεν, ὁ κ. Σεμιτέλος λέγει, ὅτι τὸ ῥήμα κεῖται ἐπὶ ἀναξενύξεως στρατοῦ καὶ ἀναγωγῆς στόλου ἐξηγῶν οὕτως ὁ στρατὸς τῶν Ἀργείων ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῶν ἐρίδων τοῦ Πολυνείκου ἦτοι ἔνεκα τῶν ἐρίδων τοῦ Π., ἦρθη, ἦτοι ἀνέζευσεν, καὶ ἔπειτα (!) ἐπὶ τὴν ἡμέτεραν γῆν. Ὁ ἀναξενύξου, πάντως δὲν ἔπιταται. Διὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης ὁ συνάδελφος φθεῖρει καλλίστην ἔννοιαν. Τὸν λεύκασιπιν ἄνδρα ὁ ποιητὴς παραβάλλει πρὸς λευκὸν ἀετόν, οὗ ἡ φωλεὰ κεῖται ἐν τοῖς ἀμφιλόγοις νεικεῖσι τοῦ Πολυνείκου. Λοιπὸν ἐκ τῆς φωλεᾶς ταύτης μετεωριθεῖς (ἀρθεῖς) ἐπέταξεν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν (113) καὶ ἐσιάθη ἄνωθεν τῶν οἰκῶν ἡμῶν ἀνοίξας κύκλῳ τὸ στόμα αὐτοῦ (116), ἀλλ' ἔφυγε πρὶν νὰ καταφάγῃ ἡμᾶς. Ἐκ τούτων δῆλον γίνεται, ὅτι ὁ

ποιητὴς μεταχειρίζεται τὰς λέξεις κατὰ τὸν ἀετόν καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν ἄνδρα.

2) Ὁ ποιητὴς ποιεῖ ὑπαινυγμὸν πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Πολυνείκου, ὡς ποιοῦσι πολλοὶ ποιηταὶ ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου, Ὀδυσσ. Τ. 407. Σοφοκλ. Ἀπ. Ὀρθῶς δ' Ὀδυσσεὺς εἰμ' ἐπώνυμος κακοῖς, πολλοὶ γὰρ ὠδύσααντο δυσμενεῖς ἐμοί, Αἰσχύλ. ἐν Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβ. 658 ἐπώνυμῳ δὲ κάριτα Πολυνείκη λέγω, τάχ' εἰσόμεθα ὑπὸ τῆς ὄπῃ τελεῖ, καὶ 829 οἱ δὴτ' ὀρθῶς κατ' ἐπωνυμίαν καὶ πολυνεικεῖς ὄλοντ' ἀσεβεῖ διανοίᾳ. Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 636. Ἀληθῶς δ' ὄνομα Πολυνείκην ἔθετό σι θεῖα προνοία νεικέων ἐπώνυμον, 1493 ὦ Πολυνείκες, ἔφως ἄρ ἐπώνυμος, ὦμοι, Θήβαις. Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 430.

3) Τὸ ἀμφιλόγος ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀμφίλεκτος, ἀμφοβητήσιμος, Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 500 εἰ πάσι ταῦτο καλὸν ἐφη σοφὸν θ' ἄμα οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις. Διὰ τῆς εἰρημένης παρενυμολογίας τοῦ Πολυνείκου ὑποδεικνύει, ὅτι οὗτος εἶχε τὸ ἄδικον.

4) Οἱ ποιηταὶ μεταχειρίζονται τὸ κλάζειν ἐπὶ τοῦ κρωγμοῦ τῶν πτηνῶν, ὡς Ἰλιάδ. Μ. 125 τοὶ δ' ἄμ' ἔποντο ὄξεα κεκληγῶτες Ρ, 88 βῆ δὲ διὰ προμάχων ὄξεα κεκληγῶς, Π, 429 οἱ δ', ὥστ' ἀγρυπτοὶ γαμφώνυχες, ἀγκυλοχεῖλαι, πέτριη ἐφ' ὑψηλῇ μεγάλα κλάζοντε μάχωνται, ὡς οἱ κεκληγῶτες ἐπ' ἀλλήλοισιν ὄρουσαν.

αἰετός¹ ἐς γὰν ὡς ὑπέρεπτα,
 λευκῆς χιόνος² πτέρυγι στεγανός³,
 πολλῶν μεθ' ὄπλων⁴
 ἕξιν θ' ἵπποκόμοις⁵ κορυύθεσιν. χ

Ἀντιτροφή α.

× σιὰς⁶ δ' ὑπὲρ μελάθρων φρονώ.

1) Ἡ παραβολὴ τῶν ἀγερώχων πολεορητῶν τῶν Θηβῶν πρὸς αἰτὸν εἶναι ἐπιτυχεσιώτη. Τὸ κείμενον ἔχει, ὡς ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀλλ' οἱ κριτικοὶ προσκρονοῦντες διορθοῦσι τὸ χωρίον καὶ ὁ μὲν Dindorf ἐξαλείφει τὸ ὄς, ὁ δὲ Nauck εἰκάζει αἰετός ὡς γῆν ὑπέρεπιτή καὶ ὁ κ. Σεμιέλος γράφει αἰετός ἀργῆς ἄπερ ἐπιτή διότι "Τὸ γὰν ἢ ἔπερε παρτάσσι νὰ λείπη μετὰ τὸ προειρημένον ἐφ' ἣ μετιέρε γῆ, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐπαναλαμβάνηται δι' ἀντιωνμίας, εἴπερ ἦν χρεία". Δοκίμῳ ἐπιθυμῶ νὰ ἀρη πλεονασμῶν, ἀλλ' εἰσάγει ἕτερον διότι τὴν ἔννοιαν τοῦ λευκοῦ χρώματος τοῦ αἰετοῦ ὁ ποιητὴς δηλώσας διὰ τῆς φράσεως λευκῆς χιόνος πτέρυγι στεγανός δὲν εἶχεν ἀνάγκην τοῦ ἐπιθέτου ἀργῆς. Καὶ ὅμως τὸ ἐς γὰν δὲν παρῆλκει, διότι ἢ ἐπανάληψις ἐξηγείται ἐκ τούτου, ὅτι τὸ ἐς γὰν εἶναι ἢ κυριωτέρα ἔννοια τῆς προτιώσεως καὶ διότι ἐπέταξεν εἰς τὴν ἐπομένον ὁ αἰετός ἐπέταξεν εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἐστάθη ἄνωθεν τῶν οἰκῶν μας.

2) Ἐνθρῶς ὁ ποιητὴς παραβάλλει τὰς λευκὰς τῶν Ἀργείων ἀσπίδας πρὸς χιόνα, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν. Ἡ γενικὴ χιόνος κεῖται ἀντὶ ἐπιθέτου ὡς Ἐυριπίδ.

ἐν Φοινίῳ. 1592 "στολις τροφῆς", 1567 "μῆσται γάλακτος" = γαλακτοῦχοι 1616 τραύματα αἵματος = αἱματογένεια.

3) Δηλαδή κεκαλυμμένος, ὡς δεικνύουσιν καὶ αἱ συγγενεῖς λέξεις, σιέγη, τέγη, σιέγος, τέγος καὶ αἱ λατινικαί, tego, tectum, tegimem κτλ.

4) Ὁ Σοφοκλῆς συγγάμις συγγέμι τὰ πράγματα τοῖς παραβαλλομένοις.

5) Τὸ ἐπίθετον ἵπποκόμος εἶναι σχεδὸν ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἐπιπόδιστος· ἵπποκόμος δὲ κόρυς εἶναι ἡ ἔχουσα τρίχας ἵππου, ὡς σονήθως ἔφερον οἱ τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος ἄνθρωποι. Ἡ ἐξήγησις τῆς πρώτης στροφῆς εἶναι ἡδε· Ἀκτίς τοῦ ἡλίου, φῶς φανὲν τὸ κάλλιστον ἀπὸ τὰ πρότερον διὰ τὰς ἐπιταύλους Θήβας, ἐφάνης τέλος πάντων, ὃ χρουσῆς ἡμέρας ὀφθαλμέ, ἐλθούσα ἄνωθεν τῶν ὑδάτων τῆς Δίρκης, ἀρ' οὐ τὸν ἐκ τοῦ Ἄργους ἐλθόντια ἄνδρα μετὰ πανοπλίας ἐξεδιώξας, ὥστε νὰ φήγη δρομαίως ταχύτερον παρ' ὅσον ἦλθε· τοῦτον ὠδήγησεν ἐναντίον τῆς πατρίδος ἡμῶν ὁ Πολυνεϊκῆς ὕμνησις ἐξ ἀμφιβόλων φιλονεϊκῶν, μετὰ γαλοφῶνος κράζων ὡς αἰετός ἐπάνω εἰς τὴν χώραν ἐπέταξε, κεκαλυμμένος ὑπὸ πτέρυγος λευκῆς ὡς χιόνος, μετὰ πολλῶν ὄπλων καὶ μετὰ περικεφαλαίων ἔχουσῶν οὐρὰν ἵππου.

6) Ἐν τῇ ἀντιτροφῇ ὁ χορός

σαισιν¹ ἀμφιχανῶν² κύκλω
λόγγαις³ ἐπιτύπυλον στόμα

ὅτι βλέμμα εἰς τὴν μαγίαν τῶν
πολιορκητῶν, οἵτινες ἔφρουρον διὰ τὴν
ἀνδρείαν τῶν Θηβαίων. Λιαιτηρεὶ δὲ
τὴν ἐκ τοῦ αἵτου μεταφορᾶν, ὡς ὁ
Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "ἐνέμεινε δὲ
τῇ μεταφορᾷ." Οὐδὲ ὀρθῶς ὁ Stru-
we ἔωρεφεν εἰς πτάς· διότι περὶ
πίθησος ἐγένετο ἤδη λόγος. Ὁ δὲ κ.
Σεμιτέλος παρατηρεῖ "Ἐίπε δὲ οὐ-
τως, ἐπειδὴ προσκαθεζόμενοι τὴν
πόλιν οἱ Ἀργεῖοι τρόπον τινὰ ὑπερ-
στασιοῦ αὐτῆς ἐπὶ τῶν πλησίον ἄκρων,
οἷον τοῦ Ἰομηρίου λόφου, ὑπερκα-
θήμενοι οὐδαμῶς δὲ τὸ παράπαν
αἰνίττονται ταῦτα εἰς τὴν ὑστερον γε-
νομένην προσβολὴν καὶ τὴν ἐπὶ τὸ
εἰχος ἀνάβητον (προβλ. σι 130), ὡς
τινες τῶν νεωτέρων ὑπομηματιστῶν
βούλονται." Δὲν πρόκειται περὶ τοι-
ούτων, ὡς νομίζομεν, διότι ὁ ποιη-
τὴς ἐμμένει τῇ μεταφορᾷ τοῦ αἵ-
του· ὁ αἵτος ἐξηλήθεν ἐκ τῆς φωνεῦς
αὐτοῦ, ἐπέαξεν εἰς τὴν παιρῖδα ἡ-
μῶν καὶ ἐσατάθη ἄνωθεν τῶν ἡμετέ-
ρων οἰκιῶν ἀνοίξας τὸ στόμα, ὅπως
καταφάγη ἡμᾶς. Ἐν τούτῳ κεῖται
τὸ ποιητικόν, ὅπερ φθείρει ἢ ἐρημη-
ρεῖα τοῦ συναδέλφου. Ὡστε τὸ στάς
ὑπὲρ μελάθρων δὲν σημαίνει
προσκαθίσας τῇ πόλει ὡς οὐ-
τως ἐξηγεῖ. Ὡς πρὸς δὲ τὸ πρᾶγμα
δηλοῖ μῦθον, ὅτι ὁ κίνδυνος ἐκρεμά-
σθη ἄνωθεν τῶν οἰκιῶν τῶν Θη-
βαίων.

¹ Ἡ γραφὴ φορῖαισιν, ἣν εἰσή-
γαγεν ὁ Erfurdt εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐ-
τοῦ, δὲν εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὸ
κάλλιστον τῆς πρώτης στροφῆς,
ἐν ᾧ τὸ φονόσαισιν, ὅπερ ὑποστη-

ρίζουσι ὁ Bothe καὶ Boeckh, συμ-
φωναί. Πρὸς δὲ τοῖσις παρέχει ἐν-
νοιαν μᾶλλον ἀρμόζουσαν εἰς τὸ χω-
ρίον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Ἑου-
χίου λέγοντος "φονᾶν, τὸ ἐπὶ φόνον
μαίνεσθαι· φονόσα, φόνου ἐπιθυ-
μοῦσα. φονόντων, πρὸς φόνον θρα-
συνομένων καὶ μαινομένων."

² Ἀμφιχανῶν σημαίνει, χά-
σσω, περιτριφθῆσω με ἀνοικτῶν
στόμα. Διὰ τοῦ ὀήματος τοῦτου δει-
κνύει τὴν μεγάλην μαγίαν τῶν Ἀρ-
γεῖων, ἣν ὄντως βλέπομεν ἐν τοῖς
Ἐπιτά ἐπὶ Θήβας τοῦ Αἰοχύλου.

³ Ἀντὶ λόγγαις ὁ Blaydes
γράφει χηλαῖς, ὅπερ δὲν εἶναι
ἀνεγές, διότι μᾶλλον ἀρμόζει τῷ
αἵτῳ. Οἱ κριτικοὶ προσκαθοροῦσιν εἰς
τὸ ἐπιτύπυλον στόμα καὶ ἄλλοι
μὲν ἄλλας διορθώσεις ποιοῦσιν, ὁ δὲ
Nauck γράφει ἐπιτύπυλον πόλι-
σμα, ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος ἀμφι-
χανῶν κύκλω λόγγαις ἐπιτα-
τύλω στόμα καὶ ἐξηγεῖ "ἀνοί-
ξας τὸ στόμα περὶ τὸν ἐπιτύπυλον
τῶν Θηβῶν περιβόλον." Βεβαίως
ἂν τὸ ἐπιτύπυλον ἀπεδίδετο τῇ πόλει,
οὐδεμία δυσκολία ὑπῆρχε· διότι αὐ-
τῇ εἶχεν ἐπὶ πύλας, ἐπειδὴ ὅμως
ἀποδίδεται εἰς τὸν αἵτον, παρέχει τὴν
δυσκολίαν ὅτι τὸ στόμα δὲν ἔχει
ἐπὶ ὀπᾶς. Τοῦτο εἶναι παρὰ φύσιν,
ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς λέγομεν ἐπιτα-
γλωσσὸν θέλοντες νὰ δηλώσωμεν
τὴν ἔχουσαν μεγάλην γλωσσαν. Οὐ-
τω λοιπὸν καὶ ἐναῖσθα σημαίνει μέ-
γα στόμα. Ἰσως δὲ προετίμησε τὸν
ἀριθμὸν ἐπιτά διὰ τὰς ἐπιτά τῆς πό-
λεως πύλας.

ἔβα¹, πρὶν ποθ' ἀμετέρων αἱμάτων² γένυσιν³
 πλησθῆναι τε καὶ στεφάνωμα πύργων⁴
 πευκάενθ⁵ ἥ Φραιστον ἐλείν.
 τοῖος⁶ ἀμφὶ νῶτ' ἐτάθη
 πάταγος⁷ Ἄρεος, ἀντιπάλω⁸

¹) Δὲν λέγει ἠτιήθη, ὅπως διατηρήσει τὴν μεταφορὰν τοῦ αἵτου.

²) Ὁ Σοφοκλῆς μόνον ἐνταῦθα μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, ὁ δ' Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης πολλάκις.

³) Αἱ λέξεις γένυς, γένειον, γνάθος, γναθμός εἶναι συγγενεῖς Ἰδίως σημαίνει τὰς σιαγόνας, συνεκδοχικῶς δὲ καὶ τὸ ὄλον στόμα. Ὁ ποιητὴς ἐξελέξατο τὸ ὄνομα τοῦτο κατὰ τὸν Wunder διότι καὶ εἰς τὸν αἵτον καὶ εἰς τὸν πολέμου ἀρμόζει. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχεν ἢ π' ὄφει τὸν αἵτον, ὡς ὁ Τρικλίνιος παρετήρησεν "ιστέον ὅτι πρὸς τὸ αἵτος εἶπε τὸ γένυσι, διότι ὁ ποιητὴς ἐμμένει τῇ μεταφορᾷ.

⁴) Πύργους τὴν πόλιν στεφανώσας, Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῶ 14 "πύργοι μὲν οἱ πόλιν στέγουσιν (στέφουσιν) η."

⁵) Ἀηλαθὴ πῦρ γεγενημένον ἐκ ξύλων πεύκης, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρετήρησεν "Τὸν ἐκ πεύκης ἐγεωρόμενον, Ἰλιάδ. Β, 426 "σπλαγχνά δ' ἄρ' ἀμπεύροντες ὑπερεῖχον Ἡφαιστοιο η."

⁶) Τὸ τοῖος παρὰ Σοφοκλεῖ αἰτιολογεῖ τὸ προηγούμενον, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τρωάν. 1706 "ἀλλ' οὐδ' ἐλυθεῖν δύναμαι σε . . . τοίαν φρίκην παρέχεις μοι η". Τοῖς κριτικοῖς φαίνεται παράδοξον τὸ ἀμφὶ νῶτα, διότι ἡ τοῦ πολέμου ταραχὴ ἢ τοῦ

Ἄρεϊοῦ εἰς φρυγὴν ἐξαναγκάσασα δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι εἰς τὰ νῶτα αὐτῶν. Ἄλλ' ὁ ποιητὴς μεταχειρίσθη πρὸ ὀλίγου τὸ ἔβα καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ἀμφὶ νῶτα. Κατὰ τὸν Bellermann εἶναι εἰδός τι προλήψεως. Ἐπειδὴ λοιπὸν οὕτω δύναται νὰ ἀρθῇ ἡ δυσκολία, εἶναι περιττὴ ἡ διόρθωσις τοῦ M. Schmidt εἰς ἀμφὶ φῶτ', ἥτις ὑφαίρει τὴν παραβολὴν πρὸς τὸν αἵτον, ἐν ᾧ αὕτη εἶναι ἀναγκαῖα τοῖς ἐπομείνουσι. Ἡ δὲ διόρθωσις τοῦ Kern εἰς ἀμφὶ τῶν καὶ ἡ τοῦ κ. Σεμιτέλου εἰς ἀμφ' αἰνῶ (= περὶ δεινόν, ἐπὶ τῷ δεινῷ) εἶναι ὁμοῦ ἀτυχεῖς. Τὸ δὲ ἐτάθη μεταχειρίσθη ὁ ποιητὴς κατὰ τὰς Ὀμηρικὰς φράσεις, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Ρ, 543 "ἄρ δ' ἐπὶ Πατρόκλω τέτατο κρατερὴ ὑσμίνη η" καὶ Α, 336 "κατὰ ἴσα μάχην ἐτάνυσσε Κρονίων η"

⁷) Πάταγος Ἄρεος εἶναι ἡ ταραχὴ τῆς μάχης ἥτοι ἡ μάχη αὐτή.

⁸) "Ὅτι ὁ δράκων εἶναι ἀντίπαλος τοῦ αἵτου, ὁ Ὀμηρὸς ἤδη παρετήρησεν Ἰλιάδ. Μ. 200 "δρονις γάρ σφιν ἐπῆλθε περροσέμενα μεμαῶσιν αἰετὸς ὑψηλέτης, φρονήεντα δράκοντα φέρον ὀνύχεσσι πέλωρον, ζῶόν, εἴ' ἀσπαίροντα η" Νίκανδρ. Θηρ. 448 "πολέμου δὲ ζῶόν ἐστιν ὁ δράκων πρὸς τὸν αἵτον η", Αἰσχύλ. ἐν Χορηφῶ. 244. Τινὲς προτιμῶσι ἀντιπάλου δράκοντος, ὅπερ ὑπερέκειται τῆς δοτικῆς

δυσχείρωμα¹ δράκοντι.
 Ζεὺς² γὰρ μεγάλης γλώσσης³ κόμπους
 ὑπερχθαίρει⁴· καὶ σφας ἐσιδῶν⁵

125

ἐν ἐνὶ χειρογράφῳ. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι πρέπει νὰ ἐμμείνομεν ἐν τῇ γραφῇ, ἣν εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Σχολιαστής· "τὸ δὲ ἀντιπάλῳ ἀντὶ τοῦ, ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου δράκοντος, ὡς Ἄχιλῆϊ δαμασθεῖς." Ἡ οὕτως· τῷ ἀντιπάλῳ δράκοντι τοσαύτη μάχη συνεστάθη, ἣ ἐποίησεν αὐτὸν μὴ δύνασθαι ἡμᾶς χειρώσασθαι ἵνα δράκοντα λέγῃ τὸν τῶν Ἀργείων σφαιρῶν, ὡς θανατηφόρον, ἣ τὸν Πολυνείκη ὡς καὶ αὐτὸν Θηβαῖον ὄντα. ἢ Μετὰ μεγάλης λεπτότητος καὶ ἐναργείας ὁ κ. Σεμιτέλος δεικνύει τὰς δυσκολίας τοῦ χωρίου τούτου. "Καὶ πρῶτον μὲν ὅπως ἔχει ἐν παραδόσει, τὸ δυσχείρωμα δὲ δύναται εἰς ἄλλο τι νὰ ἀναμειγρῆται εἰμὴ εἰς τὸν πάταγον τοῦ Ἄρεως, ὡς καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι σχολιασταὶ δικαίως λαμβάνουσιν. Ἄλλ' ὅμως κατὰ ποῦν ποτε τρόπον ἠδύνατο ὁ Σοφοκλῆς νὰ καλέσῃ τὸν πάταγον τοῦ Ἄρεως ἥτοι τὴν μάχην δυσχείρωμα τῷ δράκοντι, δὲν δύναμαι ἐγὼ νὰ ἐννοήσω. Οὕτως ἠδύνατο νὰ καλέσῃ τὸν ἀετόν, τοντέστι τοὺς Ἀργεῖους δυσχείρωτους τοῖς Θηβαίοις, ἣ τὰνάπαλιν, οὐδαμῶς ὅμως τὸν πάταγον τοῦ Ἄρεως, διότι ἣ μάχη οὐδαμῶς δύναται νὰ λέγηται εὐχείρωτος ἣ δυσχείρωτος, ὅπως οὐδὲ ἀπλῶς ἐστὶν ἡ τιτῆται. Εἶτα δὲ τίνος ἀντίπαλος εἶναι ὁ δράκων; τοῦ ἀετοῦ; ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ λόγῳ. Ἄλλ' ἣ διόρθωσις εἰς δυσχείρωμα τε δράκοντι δὲν φαίνεται πιθανή, διότι ὁ τὲ εἶναι περιττός· ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀντιπάλῳ δυσ-

χείρωμα δράκοντι. Νομίζομεν δ', ὅτι τὰς τοιμηρὰς φράσεις καὶ συντάξεις δὲν πρέπει νὰ μεταβάλλομεν ὑπὸ ψυχρᾶς κριτικῆς ἀγόμενοι. Κατὰ τὸν Bellelmann ἡ φράσις εἶναι παράθεσις εἰς τὸ πάταγος Ἄρεος καὶ σημαίνει ἀνυπόστατον, ἀκατάσχετον προσβολήν. Ἐνφρῶς δ' οἱ μὲν Ἀργεῖοι παραβάλλονται πρὸς ἀετόν, οἱ δὲ Θηβαῖοι πρὸς δράκοντα, οἵτινες δὴ καὶ ἐλέγοντο δρακοντογενεῖς ὡς γεννηθέντες ἐκ τῶν σπαρέντων ὀδόντων τοῦ δράκοντος.

1) Ἐν τοῖς ἐπομένοις στίχοις λέγει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ Ζεὺς ἠθέλησεν, ἵνα οἱ ἀλαζόνες Ἀργεῖοι ἠτηθῶσιν. Ἡ σύνταξις εἶναι παρατακτικὴ πως· ὁ ποιητὴς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ· Ζεὺς γὰρ, ὅς ὑπερχθαίρει, ὅπιπτε.

2) Ἡ ἀρχαία ποιησις εἶναι μεστή φράσεων δεικνυσῶν, ὅτι ὁ Ζεὺς μισεῖ τὰς ἀλαζόνας καὶ μεγαλορρημονας Αἰσχύλ. ἐν Ἐπιτὰ ἐπὶ Θῆβ. 483 "ὡς ὑπέραυχα βάζουσι ἐπὶ πτόλει μαινομένα φρενί, τὼς νιν Ζεὺς νεμέτωρ ἐπίδοι κοιταίνων" ἐν Πέτρο. 27 "Ζεὺς τοι κολαστὴς τῶν ὑπερκόμπων ἄγαν φρονημάτων ἐπεσιν" καὶ Ἡρόδοτ. VII, 10 "φιλεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολοῦσιν". Μεγάλῃ γλώσσᾳ εἶναι τὸ αὐτὸ τῷ μεγάλῳ λόγῳ, ὅπου ἔχει κατωτέρω 1349 "μεγάλοι δὲ λόγοι, μεγάλας πληγὰς τῶν ὑπεραύχων ἀποτίσαντες τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν".

3) Ἡ ὑπερ ἐπιταυθα δηλοῖ ἐπίτασιν.

πολλῷ ἑνύματι¹ προσνισσομένους
χρυσοῦ καναχῆς ὑπερόπτας²,

¹) Ὁ Nauck γράφει ἐπιδῶν, ὅπερ ἴσως δὲν εἶναι ἀνυξές.

²) Ἐπιτυχῶς παραβάλλει τὴν ὁρμὴν τῶν πολεμίων πρὸς τὸ ἑνύμα τοῦ ποταμοῦ. Τὴν παραβολὴν καὶ ἄλλοι ποιηταὶ μετεχειρίσθησαν, ὡς ὁ Αἰσχύλος ἐν Πέρσ. 410 "τὰ πρῶτα μὲν νυν ἑνύμα Περιοικοῦ στρατοῦ ἀντεῖχεν". Οὐχὶ ἀφῶς ὁ συνάδελφός μου κ. Λάκων γράφει ἀντὶ ἑνύματι χεύματι καὶ ἐξηγεῖ προσερχομένοις ἐν δπλοῖς, οἷς ἦτο περικεχυμένος χρυσός. Ἡ διόρθωσις αὕτη ἴσως ποιεῖ τὴν ἔννοιαν ἀσθενεστέραν, ἀλλὰ συμβάλλεται, ὅπως στηριχθῆ ἡ δευτέρα διόρθωσις τοῦ καναχῆς εἰς κενεανχεῖς, ὅπερ συμφωνεῖ τοῖς ἔμπροσθεν. Οὗτος παρατηρεῖ "ἐὰν τὰ μόνα τῶν Ἀργείων ἐγκλήματα ἦσαν οὗτοι προσήρχοντο πολλοὶ ἐν εἰδὲ ἑνύματος καὶ οὗτοι ἐδρῦπτοντο ἐπὶ τοῖς χρυσοῖς αὐτῶν δπλοῖς, ταῦτα βεβαίως δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐγείρωσι τὴν ὁρμὴν τοῦ Διός. Ἡ κυρία αἰτία τῆς ὁρμῆς τούτου ἦτο βεβαίως τὸ μέγαλαχον τῶν Ἀργείων" (Ἀθην. τόμ. Γ', σελ. 179).

²) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγνώσκειται χρυσοῦ καναχῆς ὑπερόπτίας, ἐν ἐπὶ δὲ πρόσκειται τὸ ὑπερόπτας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σχολιαστὴς καὶ ὁ Τρικλίνιος γνωρίζουσι μόνον τὴν γραφὴν ὑπεροπτίας "καὶ ἰδὼν αὐτοὺς προσνισσομένους μετὰ χρυσοῦ καὶ καναχῆς καὶ ὑπεροπτίας, ὅ ἐστιν ὑπερηφανίας, οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' ἐνεμέσθησε τῷ κόμπῳ αὐτῶν", ὁ ἀοιδίμος Boeckh διετήρησε τὴν γραφὴν ταύτην. Κατὰ τοῦ-

τον, ὡς ἐκ τοῦ ἐπόπτης σχηματίζεται ἐποπτεία, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ ὑπερόπτης ὑπεροπτεία, ὅπερ μόνον ὀρθογραφικῶς διαφέρει πρὸς τὸ ὑπεροπτία. Ἄλλ' ἡ λέξις αὕτη δὲν ἀπαντᾷ ἄλλαχού. Ὁρθῶς δὲ λέγει ὁ κ. Σεμιτέλος "ἀμφότεραι αἱ λέξεις αὗται, ὅ τε ὑπεροπτίας καὶ ἡ ὑπεροπτία, εἶνε ἀνύπαρκτοι καὶ ἀνήκουστοι, οἱ δὲ παλαιοὶ ἀντὶ μὲν τῆς πρώτης ἔλεγον ὑπερόπτης, ἀντὶ δὲ τῆς δευτέρας ὑπεροπία". Ἡμεῖς διετηρήσαμεν μὲν τὴν παράδοσιν, ἀλλ' ἐδεξάμεθα τὸ ὑπερόπτας. ὅπερ πρόσκειται, ὡς καὶ ὁ Wecklein καὶ ἄλλοι. Ἡ γενικὴ καναχῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑπερόπτας καὶ ὁλοῦ τοῦ αἰτίου. Σημειωτέον, ὅτι ἐγένοντο πολλαὶ διορθώσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἕττον ἀνυξές, τὴν δὲ τοιμηροτάτην ἐποίησεν ὁ κ. Σεμιτέλος γράψας Καπανῆ στρυγερῶπην· διότι νομίζει, ὅτι ἐνταῦθα τὸ ὄνομα τοῦ Καπανέως οὐδόλως δύναται νὰ λείπῃ, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον ὄρμῶντα. ἴσως ὁ λόγος οὗτος δὲν εἶναι ἀσθενής, ἀλλὰ πάντως οἱ Ἕλληνες ἐγίνωσκον, ὅτι ὁ Καπανέως ὤρμησεν, ὅπως καύση τὴν πόλιν, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1318 "ὁ πέμπτος δ' εὐχεται κατασκαφῆ Καπανέως τὸ Θήβας ἄστυ δηφῶσιν πυρῆ". Οὗτος κατὰ τὸν Αἰσχύλον ἐν Ἐπίτῃ ἐπὶ Θήβ. 415 εἶχεν ἐγγράφει ἐπὶ τῆς ἀσιδῶς αὐτοῦ χρυσοῖς γράμμασι Πρήσω πόλιν. Δοιπὸν καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὀνόματος τοῦ Καπανέως ἔχει τι ποιητικὸν καὶ ἡ εἰρωνεία. οὗτοι Ἀργεῖοι ἦσαν ὑπερόπται διὰ τὸν κρότον τοῦ χρυσοῦ, εἶναι

καλιῶ¹ ὄπιτε² πυροὶ βαλβίδων³
 ἐπ' ἄκρων³ ἤδη
 νίκην ὀρωῶντ'⁴ ἀλαλάξαι⁵

130

Στροφὴ β'.

ἀντιτύπῃ⁶ δι' ἐπὶ γὰρ πέσε τανταλωθεῖς⁶

καλλίστη, ἣν φθείρει ἡ τοιμηρὰ τοῦ
 συναδέλφου διόρθωσις.

1) Παλιὸν πῦρ ὀνομάζει τὸν
 κεραυνὸν τὸν ἄνωθεν κατέβητα κα-
 τὰ τὸν Σχολιαστήν. Τινὲς γράφουσι
 ὄπιτε.

2) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν
 δρομέων. Ἐνταῦθα λέγει βαλβί-
 δας τὰς ἐπάξεις τοῦ τείχους.

3) Οὗτος ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς
 χειρογράφοις, ἀλλ' ὁ μὲν Blaydes
 γράφει ἀ π' ἄκρων, ὁ δὲ ἡμέτε-
 ρος Πάλλης κατ' ἄκρων, ἄπερ
 οὔτε ἄλλοι, οὔτε ἡμεῖς δεχόμεθα·
 διότι ὁ ποιητὴς ἔσκόπει νὰ εἴπῃ, οὐχὶ
 πόθεν ἔρρωθεν ὁ Ζεὺς, ἀλλὰ ποῦ
 εἶχεν ἀναβῆ ὁ τοιμηρὸς Κατανεὺς.

4) Ἀποδίδεται εἰς τὸν νοούμενον
 Κατανεά, ὃν ἐν ταῖς πύλαις τῆς
 Ἠλέκτρας ἐκεραύνωσεν ὁ Ζεὺς,
 Πανσ. IX, 8 "ἐρχομένῳ δὲ
 ἐκ Πλαταιῶν ἔσσοδος ἐς τὰς Θή-
 βας κατὰ πύλας ἐστὶν Ἠλέκτρας·
 καὶ ταύτῃ Κατανεά τὸν Ἰαπόνου
 βιαιοτέρας ποιούμενον πρὸς τὸ τεῖ-
 χος τὰς προσβολὰς βληθῆναι κεραυ-
 νῷ λέγουσι." Εὐριπίδ., ἐν Φοινίῳ.
 1135 "Ὁ δ' οὐκ ἔλασσον Ἄρειος
 εἰς μάχην φρονῶν Κατανεὺς προσῆγε
 λόχον ἐπ' Ἠλέκτρας πύλαις σιδη-
 ροτάτοις δ' ἀσπίδος τύποις ἐπῆν Γί-
 γας ἐπ' ὅμοις γηγενῆς ὄλην πόλιν
 φέρον μοχλοῖσιν ἐξαναπάσας βά-
 θρον, ὑπόνοιαν ἡμῶν οἷα πείσε-

ται πόλις." Κατὰ τὸν Σχολιαστήν
 ἀλάλαγμα εἶναι ἐπινίκιος ᾠδή. Ε-
 ξήγησις τῆς πρώτης ἀντιτρο-
 φῆς. Ἄφ' οὗ δ' ἐστάθη ἄνω-
 θεν τῶν οἰκῶν ἡμῶν ἀνοίξας κύ-
 κλω ἐπίταπνον στόμα μὲ φονικὰς
 λόγχας ἀπῆλθε, πρὶν νὰ χορηγήσῃ
 καμμίαν φορᾶν ἐκ τῶν αἱμάτων
 ἡμῶν εἰς τὸ στόμα καὶ πρὶν τὸ ἐκ
 πέτρης πῦρ νὰ καύσῃ τοὺς πέτρους
 τοὺς στεφανοῦντας τὴν πόλιν. Διότι
 εἰς τὰ νῦντα αὐτοῦ ἐξηπλώθη τιαύ-
 τη φοβερὰ μάχη, ἣτις εἶναι ἀκατά-
 σχετος προσβολῆ τοῦ ἀντιπάλου δρᾶ-
 κοντος. Διότι ὁ Ζεὺς ὑπερβολικὰ
 μισεῖ τὰς καυχῆσεις τῶν ὑπερηφά-
 νων λόγων καὶ ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι
 οὗτοι ἤρχοντο μετὰ μεγάλης ὀρμῆς
 ὑπερηφανεῖσθαι διὰ τὸν κρότον
 τοῦ χρυσοῦ κτυπᾶ τὸν Κατανεά διὰ
 κεραυνῶ, ἐν ᾧ πλέον οὗτος ἐπὶ τοῦ
 ἄκρου τῶν πέτρων ὄρωμα νὰ φωνά-
 ξῃ νίκην.

5) Τὸ ἐπίθετον ἀντύπος ἀπο-
 δίδεται εἰς σώματα σκληρά, τὰ ὁ-
 ποῦ ἀντιτυποῦσιν, ὡς ὁ ἄκμων, ὡς
 γίνεται δῆλον ἐν τῷ ἐπομένῳ χορη-
 σμῷ τῆς πυθίας, Ἡρόδοτ. I, 67.
 "Ἔστι τις Ἀρχαδῆς Τεγγή λευκῷ
 ἐνὶ χώρῳ, ἐνθ' ἄνεμοι πνέουσι δύο
 κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης, καὶ τύπος ἀν-
 τύπος καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κέεται." Λουκίαν. ἐν Ἐρωτ. 13 "τὴν ἀντύ-
 πον οὕτω καὶ κρατεράν τοῦ λίθου

πυρφόρος δς¹ τότε μαινομένα ξὺν δομᾷ
βακχεύων ἐπέπνει² ὀπιαῖς ἐχθίστων ἀνέμων.

εἶχε δ' ἄλλα τὰ μέν³,

ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοις ἐπενώμα στυφελίζων μέγας Ἄρης 135
δεξιόσειρος⁴.

φύσιν „ Τὸ ἐπίθετον κεῖται κατηγορηματικῶς ἐπεσον ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ ὁποία τὸν ἀντικεινῆσεν. Ἡ λέξις εἰκονίζει οὐ μόνον τὴν ἰσχυρὰν πῦσιν τοῦ Καπανέως, ἀλλὰ καὶ τὸ πάγιον τούτου σῶμα· διότι τὰ μαλθακὰ καὶ ἀσθενῆ σώματα δὲν ἀντικυπνύονται, ἀλλὰ κολλῶσιν. Ἡ κοινὴ γραφὴ εἶναι ἀντικυπνύει δ' ἐπὶ γῆ, ἀλλ' ὁ Porson ἔγραψεν ἀντικυπνύει δ' ἐπὶ γῆ, ὅπερ οἱ πλείστοι καὶ κράτιστοι τῶν ἐκδοτῶν ἐδέξαντο. Τινὲς τῶν νεωτέρων κριτικῶν ἄλλως διορθοῦσι τὴν λέξιν, τὴν δὲ τοιμηροτάτην διόρθωσιν ἐποίησεν ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος γράφας, ἀντικυπνύει δ' ἐπὶ γῆ, πῆσεν ἰαῖθαλωθ εἰς καὶ ἐξηγεῖ. “ἀντικυπνύει δὲ ἡ γῆ τῶν κεραυνῶν καὶ προστίθησιν ἐνταῦθα ὁ κτύπος τῆς γῆς οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἐμὴ ἀντιήχησις τοῦ κτύπου τοῦ κερανοῦ „ Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀντιήσεως, ἀλλὰ περὶ πῦσεως, οἷαν ἐπομεν πρὸ ὄλγου.

⁶) Ὁ Σχολιαστὴς λέγει “Οτι δὲ τανταλωθεὶς σημαίνει τὸ διασεισθεὶς, μαρτυρεῖται καὶ Ἀνακρέων. “Μελαμφύλλω δάφνῃ χλωρῇ τ' ἐλαίᾳ τανταλίζει”.

¹) Προεταξε τὸ πυρφόρος ἀντί, δς πυρφόρος. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν σίγ. 178.

²) Τὴν αὐτὴν μεταφορὰν μεταχειρίσθη ἐν τοῖς ἔπειτα σίγ 928 “εἰ τῶν αὐτῶν ἀνέμων οἶται τήνδε

γ' ἔχουσι” . Ὑπακούεται ἡ δοτικὴ τῆ πόλει.

³) Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι ἐν τοῖς μάλιστα τετραγαμμένον καὶ οἱ κριτικοὶ πολλαῶς διορθοῦσιν. Ὁ Wolff ἀναφέρει τὴν φράσιν εἰς τὸν Δία, περὶ οὗ ὁ Φιλόστρατος λέγει “ Ἀπόλωτο δ' οἱ μὲν ἄλλοι δόρασι καὶ λίθοις καὶ πελέκεσι, Κάπυενὸς δὲ λέγεται κεραυνῶν βεβλήσθαι, πρότερος κόμπω βάλων τὸν Δία” . Εἰκόνες I, 26.

Πρὸς τὴν γραφὴν ὁμοῦ ταύτην ἀντίκειται ἡ ἐρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ λέγοντος “Τὸ εἶχεν οὐκέτι ἐπὶ τοῦ Καπανέως, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἄρεως ἔστιν, οὗ ὁ Ἄρης βοηθῶν ἡμῖν πανταχοῦ τροπᾶς ἐποιεῖτο τῶν πολεμίων” . Νομιζομεν δ', ὅτι τὰ περὶ Διὸς καὶ Καπανέως ἔληξαν καὶ οὗ ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ τῆς μάχης, καθ' ἣν τὰ διάφορα τμήματα τοῦ στρατοῦ εἰς ἄλλα μέρη δισκορπίσθησαν.

⁴) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ τεθροῦππου, οὗ ὁ δεξιὸς ἵππος ἔπρεπε νὰ ἦναι δυνατότερος τῶν ἄλλων· διότι ἐν τοῖς ἱπποδρομίαις, ἐν οἷς αἱ ἄμαξαι ἔστρεφον πρὸς ἀριστερά, ὁ δεξιόσειρος ὤφειλε νὰ ποιῆσιν μείζον τῶσον. Ὁ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐξενυγμένος ἵππος ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀσθενέστερος, διότι ἔμελλε νὰ ποιῆσιν μικρότερον τῶσον. Οἱ ἐν τῶν μέσῳ ἵπποι ἐλέγοντο ζύγιοι. Καὶ παρ' Αἰσχύλου κεῖται ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ ἐν Ἀγαμέμν. 850. “Μόνος δ'

ἔπτα¹ λοχαγοὶ γὰρ ἐφ' ἔπτα πύλαις
 ταχθέντες, ἴσοι πρὸς ἴσους, ἔλιπον
 Ζηρὶ τροπαίῳ² πάργαλκα τέλη³,
 140 πλὴν τοῖν στυγεροῖν', ὧ πατρὸς ἐνὸς
 μητρὸς τε μιᾶς φύντε καθ' αὐτοῖν⁴
 δικρατεῖς⁵ λόγχας στήσαντ' ἔχεται
 κοινοῦ θανάτου μέρος ἄμφω.

140

¹ Ὀδυσσεύς, ὅσπερ οὐχ ἐκὼν ἔπλει, ξευχθεὶς ἔτοιμος ἦν ἐμοὶ σειραφόρος. Ἐνταῦθα ὁ Ἄρης ὀνομάζεται δεξιόσειρος οἰονεὶ ὁ εὐγενέστερος ἵππος ὁ εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν νίκην ἄγων. Διὰ τοῦ πρώτου συνθετικοῦ μέρους τῆς λέξεως ποιεῖ ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν εὐτυχὴ ἔκβασιν τῆς μάχης.

² Τοὺς ἔπτα λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν ὀνομάζει ὁ Αἰσχύλος ἐν τοῖς Ἐπιτά ἐπὶ Θήβας. Παράβαλλ. καὶ Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1308.

³ Οἱ παλαιοὶ τοὺς ἐχθροὺς νικῶντες ἀνήρτων τὰ ὅπλα αὐτῶν ἐν τῷ γὰρ τοῦ τροπαίου θεοῦ, ἦτοι τοῦ ποιήσαντος τὴν τροπὴν.

⁴ Τέλη κυρίως ὀνομάζονται οἱ φόροι οἱ διδόμενοι τῇ πολιτείᾳ· ἐνταῦθα μεταφορικῶς λέγονται τὰ εἰς τοὺς θεοὺς ἀφιερώματα, ὡς καὶ ἐν Τραγῶν. 238 "ἐνθ' ὀρίζεται βωμοὺς τέλη τ' ἔγκαρπα Κηραίῳ Δίᾳ". Ἡ φράσις πάργαλκα τέλη εἰρηται μετὰ πολλῆς εἰρωνείας καὶ ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ φῶτα βάντα πανσαγίᾳ.

⁵ Ἐννοεῖ τὸν Ἐπειοκλέα καὶ τὸν Πολυνείκη, ὧν τὰ ὅπλα δὲν ἀνετέθησαν ἐν τῷ τροπαίῳ Διᾳ· διότι ὁ ἄγων τούτων ἔμεινεν ἄκριτος, ὡς ὀρθῶς

παρατηρεῖ ὁ Τρικλίνιος. "Οὗτοι γὰρ εἰ καὶ ἀπέθανον, ἀλλὰ διότι οὐ διεκρίθη αὐτῶν ἡ νίκη, διὰ τοῦτο οὐκ ἀνετέθη τὰ ὅπλα αὐτῶν τοῖς θεοῖς."

⁶ Ἡ αὐτοπαθῆς ἀντωνυμία κεῖται ἀντὶ τῆς ἀλληλοπαθοῦς, ὡς Πλάτ. ἐν Παρμενίδ. 134 A "αὐτὰ αὐτῶν καὶ πρὸς αὐτὰ ἐκεῖνά ἐστι, ἀντὶ τὰ εἶπη, ἀλλήλων καὶ πρὸς ἀλλήλα."

⁷ Τὰς λόγχας ὀνομάζει δικρατεῖς, ὅτι ἀμφοτέρωι ἐκράτησαν. "Ὀμῖον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντι 250 "τοῖας ἐρέσσουσιν ἀπειλὰς δικρατεῖς Ἀτρεΐδαι καθ' ἡμῶν". Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς. Ἀποκροσθεῖς δὲ ἔπεσον ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ ὁποία τὸν ἀνιεκτόπησεν, ὅσους πρὸ ὀλίγου πῦρ φέρων μὲ μανιώδη ὀριμὴν ἐνθουσιώδους ὄρμη διὰ πνοῶν μισητοτάτων ἀνέμιον. Ἐἶχε δ' ἄλλα εἰς ἄλλο μέρος, ἄλλα δὲ εἰς ἄλλο διεακόρπιζεν ἀποδιώκων ὁ μέγας γενναῖος Ἄρης. Ἀηλαδὴ ἐπὶ λοχαγοὶ ἄφ' οὗ ἐτάχθησαν ἐναντίον ἐπὶ πύλων, ἴσοι ἐναντίον ἴσων, κατέλιπον εἰς τὸν τροπαῖον Διὰ δλόχαλκα ἀφιερώματα ἐκτός τῶν μισητῶν, οἷτινες, ἂν καὶ ἐγεννήθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς, ὅμως ὑπόσαντες λόγχας, αἰτινες ἐκράτησαν, μετέσχον ἀμφοτέρωι συγγενικοῦ θανάτου.

Ἀντιστροφή β'.

ἄλλὰ γὰρ¹ ἂ μεγαλώνυμος ἦλθε Νίκατᾷ πολυαομάτῳ² ἀντιχαρεῖσα³ Θήβα,

ἐκ' μὲν δὴ πολέμων τῶν νῦν θέσθε λησμοσύναν.

θεῶν δὲ ναοὺς χοροῖς

παννυχοῖς⁴ πάντα ἐπέλθωμεν, ὁ Θήβας δ' ἐλελίχθων⁵

145

1) Ἄλλ' ὅμως. Ἡ ἀδελφοκτονία εἶναι ὑπόθεσις λυπηρὰ διαταράσσουσα τὴν εὐθυμον ψυχικὴν διάθεσιν τῶν νικητῶν. Διὰ τοῦτο οὗτοι διακόπτονται τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν προτέραν χαρὰν. Μεγαλώνυμος εἶναι ἡ μεγάλην περιποιούσα δόξαν κατὰ τὸν Σχολιαστήν.

2) Ὁ Κριτίας παρ' Ἀθηναίων I, 28 λέγει «Θήβη δ' ἄρματόνετα δίφρον συνεπέζητο πρώτη». Τὰ ἄριστα ἄρματα εἶχον οἱ Θηβαῖοι, ὡς λέγει ὁ Πίνδαρος ἐν Ἀποσπ. 3. καὶ συχνάκις παρὰ τοῦτῳ ἡ Θήβη ὀνομάζεται φιλάρματος, πλάξιππος, εὐάρματος καὶ χρυσάρματος ἐν Ἰσθμ. 7, 20. ἐν Ὀλυμπ. 6, 85. Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 467. καὶ Οἰδίπουν ἐπὶ Κολων. 1062. Τὸ ἐπίθετον τὸ ἀνήκον τῇ πόλει ἀπέδωκε τῇ ἡρώϊνῃ.

3) Ὁ Σχολιαστὴς κατὰ δύο τρόπους ἐρμηνεύει τὴν πρόθεσιν «Ἀνι τοῦ, ἴσον αὐτῇ χαρεῖσα, ὡς ἀντίθεος» θέλει δὲ εἰπεῖν, ὅτι ὅσον ἐφίλει τὴν νίκην, καὶ ἡ νίκη αὐτὴν ἀντεφίλησεν. Πρὸς χάρουσαν γὰρ αὐτὴν καὶ αὐτὴ χαρεῖσα ἦλθεν ἢ ἀντι τῶν κακῶν χαρεῖσα. Κατὰ τὸν Schneidewin ἡ ἀντι σημαίνει τὸ ἀπέναντι, ὡς καὶ ἐν τοῖς ὅημοισιν ἀντιβλέπειν, ἀντιβαίνειν καὶ τοῖς τοιούτοις. Ὁ μὲν M. Schmidt γράφει

ἄρι φαρεῖσα, ὁ δὲ Blaydes ἄρι χαρεῖσα, ἀλλὰ πᾶσα διόρθωσις εἶναι περιττή.

4) Ἐνταῦθα ἡ πρόθεσις σημαίνει τὸ ὑστερον, post bella. Περιέμενε τις τῶν πόν. Τινὲς πειρῶνται, ὅπως διορθώσασιν τὸ χωρίον, ἐξ ὧν ὁ μὲν Schneidewin εἰκάζει, ὅτι πρέπει γὰρ γραφῆ γρη νῦν, ἄλλοι δὲ χρεῶν. Τὸ νῦν ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ ἐγγὺς παρελθόν. Τὸ δὲ θέσθαι λησμοσύναν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ λαθέσθαι, ὡς τὰ θέσθαι σπουδῆν, πρόνοιαν, συγγνώμην, ἐπιστροφήν καὶ τὰ τοιαῦτα.

5) Τὸ ἐπίθετον ἐρμηνεύει ὁ Ἀθήναιος λέγων XV, 668 «ἐν ταῖς παννυχοῖν, ἐν αἷς πλεῖστον ὅσον χρόνον διηργυρῶνον χορεύοντες».

6) Παραπλήσιον εἶναι τὸ ὀμηρικὸν ἐνοσίχθων. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν «Ὁ κινήσθων ἐλελίχθονα δὲ τὸν Διόνυσόν φησι, διὰ τὰς ἐν ταῖς βακχείαις κινήσεις ἢ τὸν τὴν γῆν οἰκίοντα καὶ ἀναβακχεύοντα ταῖς χορείαις. Τὸ Βάκχιος ἀντι τοῦ Βάκχος εὑρηται καὶ παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Βάκχαις 225. 366 καὶ 529. Ὁ Διόνυσος ἐνομιζέτο ὡς ὁ ἕξαρχος τοῦ χοροῦ, Ἀποσπ. 752 «Διόνυσος, ὅς . . . πύγκαισι Παρνασσὸν κάτα πηδᾶ χορεύων παρθένους σὺν Αἰλφῶϊν». Ἀριστοφ. ἐν Νεφέλ.

Βάκχιος ἄρχοι. †

ἀλλ' ὅδε¹ γὰρ δὴ βασιλεὺς χώρας,
 Κρέων ὁ Μενοικέως, νέον εἰληχῶς²
 ἀρχήν, νεοχμὸς νεαραῖσι θεῶν
 ἐπὶ συντυχίαις³ χωρεῖ, τίνα⁴ δὴ
 μῆτιν ἐρέσσω, ὅτι σύγκλητον⁵
 τήνδε γερόντων προὔθετο⁶ λέσχην,

603 "Παρνασίαν θ' ὅς κατέχων πέ-
 τραν σὺν πεύκαις σελαγεῖ κωμαστής
 Διόνυσος."

1) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ
 "Ἀριστα καὶ μεγαλοφρόνως δι-
 σκεύασται αὐτῷ ὁ χορός· ἕτερος γὰρ
 ἂν ταῦτα πρῶτον εἰσήγαγεν, οὗ ἡ-
 μεῖς συνήχθημεν ὑπὸ Κρέοντος· γά-
 ριν δὲ τὸ πρῶτον μὲν εὐχὴν αὐτοῦς
 ποιήσασθαι, ἐξῆς δὲ δηλώσαι ὑπὸ
 τίνος συνηθροίσθησαν. Παρατήρει
 δέ, ὅτι πάντῃ ἐπιμελῶς διαγίνεται
 δηλῶν ἡμῖν τὰ πράγματα ὁ ποιητής,
 ὥστε ἐσπάρθαι μὲν αὐτὰ καὶ παρα-
 κείσθαι ἑτέροις προσώποις, πάντα
 δὲ δηλοῦσθαι. Καὶ τὸ τοῦ βασιλέως
 ὄνομα εὐθὺς παρατηρεῖ, Κρέων ὁ
 Μενοικέως, καὶ τὸ νεοχμὸς δὲ οὐκ
 ἔστιν ἀργόν."

2) Ἐνιαῦθα ὑπάρχει χάσμα.
 Τῶν κριτικῶν ἄλλοι ἄλλως πληροῦ-
 σιν, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξεύρη
 τὸ ἔκπεσον ἐκ τοῦ κειμένου. Πρὸς
 πλήρωσιν τοῦ χάσματος ἐδεξάμεθα
 τὴν φράσιν, νέον εἰληχῶς ἀρχήν, ἣν
 ἔγραψεν ὁ ἀείμνηστος Boeckh. Καὶ
 οὗτος ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν ἔχει τὴν γνώ-
 μην, οὗ εἶρε τὸ ἀληθές. Δύσχυρ-
 ζεται ὁμοίως, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἠθέλησε
 νὰ ἐξάρη, ὅτι ὁ Κρέων νεωσιτὶ ἀνέ-
 λαβε τὴν ἀρχήν, ὅπως αἰτιολογήσῃ
 τὸν ὑπερβολικὸν ζήλον καὶ τὴν ὀ-

ξεῖαν τούτου ὁρμήν, Αἰσχρόλ. ἐν
 Προμηθ. 35 "ἅπας δὲ τραχὺς ὅστις
 ἂν νέον κρατῇ".

3) Ἐννοεῖ τὴν νίκην τῶν Θη-
 βαίων καὶ τὴν κατάληψιν τῆς βα-
 σιλικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ Κρέοντος.

4) Ἐῤρηται καὶ ἡ γραφὴ τινὰ
 δὴ, ἣν οἱ κριτικοὶ ἀποδοκιμάζουσιν.
 Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν κωπη-
 λατῶν, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρε-
 τήρησεν εἰπὼν "Ἐν ἑαυτῷ κινῶν
 καὶ μεριμνῶν" ἐκ μεταφορᾶς τῶν
 ἐρεσσόντων. "Ἀντὶ τοῦ ἐρέσσω ὁ
 Johnson γράφει ἐλλίσσων, ὡς
 καὶ ἐν στίχ. 231. Ἀλλὰ παραπλή-
 σιον πρὸς τὸ ἡμέτερον χωρίον εἶναι
 τὸ ἐν Αἴαντ. 251 "τοίας ἐρέσσουσιν
 ἀπειλάς".

5) Ἡ φράσις ἐσχηματίσθη κατ'
 ἀναλογίαν πρὸς τὸ σύγκλητος ἐκκλη-
 σία. Οὗτος ἐκαλοῦντο αἱ ἔκτακτοι
 ἐκκλησίαι πρὸς διαφορὰν τῶν τακτι-
 κῶν, αἵτινες ὠνομάζοντο κύριαι,
 Ἀρποκρατ. 173, 15 ἐκδ, Bekker
 "Τῶν ἐκκλησιῶν αἱ μὲν ἐξ ἔθους
 καὶ κατὰ μῆνα γίνοντο· εἰ δέ τι ἐξ-
 αίφνης καταπέσειεν, ὥστε γενέσθαι
 ἐκκλησίαν, αὕτη ἐκαλεῖτο σύγκλητος
 ἐκκλησία".

6) Τὸ μέσον εἶναι ἀνανακλώμε-
 νον, διότι ἡ πρᾶξις ἐγένετο πρὸς τὸ
 συμφέρον τοῦ τυράννου. Ἄλλως εἰ-

κοινῷ¹ κηρύγματι πέμψας ;

ΚΡΕΩΝ².

Ἄνδρες³, τὰ μὲν δὴ πόλεος ἀσφαλῶς⁴ θεοὶ πρῶτον ἔπεισαν
πολλῶ σάλῳ⁵ σείσαντες ὠρθώσαν πάλιν
ὑμᾶς δ' ἐγὼ πομποῖσιν⁶ ἐκ πάντων δίχα⁷

160

ναι ἐν χρήσει ὁ ἐνεργητικὸς τύπος Λουκιαν. Νεκρομ. 19 "προὔθεσαν οἱ προτάγεις ἐκκλησίαν".

¹) Τὸ κήρυγμα λέγει κοινόν, διότι ἦτο τὸ αὐτὸ δι' ὅλους τοὺς γέροντας τῶν Θηβαίων. Τὸ δὲ πέμψας σημαίνει μεταστελλόμενος, μεταπεμπόμενος Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς. Ἄλλ' ὅμως ἤλθεν ἡ μεγαλῶνυμος Νίκη ἐξ ἴσου χαρεῖσα μὲ τὴν πολυάματον Θήβην. Λοιπὸν τοὺς μὲν παρόντας πολέμους λησμονήσατε, ὡς ἐπέλθωμεν δὲ εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν μὲ δλονυκτίους χοροῦς· ὁ δὲ τὰς Θήβας σείων Βάκχος ὡς ἦναι ἀρχηγὸς τοῦ χοροῦ. Ἄλλ' ὅμως ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας, Κρέων ὁ υἱὸς τοῦ Μεναικῆος, νεωστὶ καταλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, νέος μὲ νέας εὐτυχίας τῶν θεῶν προβαίνει, ποίαν δ' ἀσέβειαν κινῶν, διότι τοῦτο δ' αὖτὸ συγκεκρικλιμένον συνέδριον τῶν γερόντων προεκήρυξε, προσκαλέσας διὰ κοινῷ κηρύγματος ;

²) Ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐξῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν ὁ Κρέων διὰ τῆς μέσης θύρας ἀκολουθούμενος ὑπὸ δύο κηρύκων. Ὁ δημοκρατικὸς ποιητὴς τὸν τύραννον εἰκονίζει τὸ πρῶτον μὲν ὡς ἦσιον, κατ' ὀλίγον δὲ τραχυνόμενον. Τοῦτο πολλαχοῦ ἐπιτηδύεται ὁ Σοφοκλῆς. Περὶ τοῦ ἦθους τοῦ Κρέωντος ὄρα Εἰσαγωγ. σελ. 45.

³) Τὸ πληρέστερον ἦθελεν εἶναι ἄνδρες παλῖται, ἄνδρες Θηβαῖοι.

⁴) Ὁρθῶς μετεχειρίσθη τὸ ἐπίρρημα ἀσφαλῶς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν σάλον.

⁵) Σίλιος εἶναι τὸ ἀνήσυχον πέλαγος, ὅπερ σαλεύει. Ὁ Σοφοκλῆς παραβάλλει τὴν πολιτείαν πρὸς σαλεύον πλοῖον καὶ ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 22 "πόλις γάρ, ὡσπερ καὶ αὐτὸς εἰσορῆς ἄγαν ἤδη σαλεύει κἀνακουφίσαι κἀρα βυθῶν ἐπ' οὐχ οἷα τε φρονίου σάλου", καὶ ὁ Πλούταρχ. ἐν βίῳ Φωκ. κεφ. III "τῆς πατρίδος πόλιν χειμῶνα καὶ σάλον ἐχούσης" καὶ ἐν βίῳ Φαβ. Μαξίμ. XXVII "τὴν ἡγεμονίαν ὡς ἀληθῶς πολλῶ σάλῳ σεισθεῖσαν ὠρθώσαν πάλιν".

⁶) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Λαίτων πομπῶν ὑμᾶς μετεκαλεσάμην χωρὶς ἀπάντων, ἐξαιρέτως πρὸς ὑμᾶς μόνον ἀπεστάλη ἡ ἀγγελία. Ὁ δὲ λόγος ἐστὶ μὲν καὶ σημαντικὸς τοῦ πράγματος, ἐστὶ δὲ καὶ τεχνικός· ἐγκωμιάζει γάρ πρῶτον αὐτοὺς ἀναγκαῖον δὲ τῷ παρόντι πρῶτον ἐπὶ πολιτικῇ ἀρχῇ, εὖνους ἐναντὶ καταστήσασιν τοὺς ὑπεκόνους· μετεπεμπόμενον οὖν, φησὶν, ὑμᾶς, εἰδώς, ὅτι ἄνωθεν πρὸς Λαίτων καὶ Οἰδίποδα εὐνοϊκῶς εἶχετε ὡς δῆπον καὶ πρὸς αὐτὸν τοιοῦτων φανησομένων. Αἰητοὶ δὲ διὰ τούτων καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν κατὰ τὸν χορὸν γερόντων, καὶ ἐπὶ ἄνωθεν ἀπὸ Λαίτων ὄντων ἐν πολιτείᾳ".

⁷) Τὸ δίχα συνήθως συντάσσεται ἐπὶ ἡλικίᾳ, ὡς ἐν Αἴαντ. 768 "ἐγὼ

ἔσται¹ ἰκέσθαι, τοῦτο μὲν τὰ Λαΐου
 σέβοντα² εἰδῶς εὖ θρόνων³ ἀεὶ κράτη,
 τοῦτ' αὖθις⁴, ἠνίκ' Οἰδίπους ὄρθου πόλιν,
 κάπυ διώλετ⁵, ἀμφὶ τοὺς κείων⁶ ἔτι
 παῖδας μένοντα⁷ ἐμπέδοις⁷ φρονήμασιν.
 165 ὅτ' οὖν ἐκείνοι πρὸς διπλῆς μοίρας⁸ μίαν
 καθ' ἡμέραν ὄλοντο, παίσαντές τε καὶ
 πληγέντες⁹ αὐτόχειρι σὺν μιάσματι¹⁰,

165

δὲ καὶ δίχα κείων πέποιθα τοῦτ'
 ἐπισπάσειν κλέος, καὶ ἐν Φιλοκτ.
 195 "καὶ τῶν ἂ ποιεῖ δίχα κηδε-
 μόνων".

1) Συνήθως τὴν ἔννοιαν τοῦ
 προσκαλεῖν τινα ἢ μεταπέμπεσθαι
 οἱ ἀρχαῖοι δηλοῦσι διὰ τοῦ μέσου
 τύπου, ὡς ἐν Οἰδίποδ. Τυράνν. 434
 "οὐ γὰρ τί σ' ἤδη μῶρα φωνήσουσι",
 ἐπεὶ σχολῆ σ' ἂν οἴκους τοὺς ἐμοὺς
 ἐστελάμην". Σπανίως ὅμως ἐνρί-
 σκεται καὶ τὸ ἐνεργητικὸν ἐπὶ τῆς
 αὐτῆς σημασίας, ὡς Σοφοκλ. ἐν Φι-
 λοκτ. 494 "πολλὰ γὰρ τοῖς ἰγμένους
 ἐστελλον αὐτὸν ἰκεσίους πέμτων λι-
 τῆς, καὶ 60 "οἱ σ' ἐν λιταῖς στεί-
 λαντες ἐξ οἴκων μολεῖν".

2) Κατηγορηματικὴ μετοχὴ εἰς
 τὸ ὑμᾶς.

3) Σύμβολον τῆς ἡρωϊκῆς βασι-
 λείας ἦτο τὸ σκῆπτρον. Ἰσοδυναμεῖ
 πρὸς τὸν κρατερὸν θρόνον.

4) Συνήθως μετὰ τὸ τοῦτο μὲν
 ἔπεται τὸ τοῦτο δέ. Ἄλλ' ἐν τῇ τοιαύτῃ
 συντάξει ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία,
 ὡς τοῦτο μὲν-τοῦτο ἄλλο, Οἰδίπ.
 Τυράνν. 603. "Τοῦτο οὖν-ἔπειτα"
 ἐν Φιλοκτ. 1344.

5) Κατὰ τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κο-
 λωνῶ, ὅστις ἐπολήθη βραδύτερον,
 τὸν πατέρα διεδέξαντο οἱ υἱοὶ πρὸ

τοῦ θανάτου. Ἄλλὰ κατὰ τὸν Bel-
 lermann τὸ διώλετο δὲν δηλοῖ
 ἀναγκάως τὸν θάνατον. "Ορα καὶ
 σίχ. 50

6) Ἀηλαδὴ τοῦ Λαΐου καὶ τοῦ
 Οἰδίποδος. Τὸ παῖδας ἀνῆκει μόνον
 εἰς τὸν Οἰδίποδα· διότι τοῦ Λαΐου
 ἦσαν ἔγγονοι. Διὰ τὴν δυσκολίαν
 ταύτην ὁ μὲν Brunck τρέπει εἰς
 κείνου τότε, ὁ δὲ Bothe εἰς
 κείνου γ' ἔτι.

7) Ἐμπέδος ὀνομάζεται ὁ μένων
 σιερός, ἀκλόνητος, ὡς ἐν Αἰαντ.
 640 "οὐκ ἔτι σνιτρόφοις ὀργαῖς
 ἔμπεδος". Ἀντὶ τοῦ ἐμπέδοις ὁ
 Beiske ἔγραψεν ἐμπεδους, ὅπερ
 ἐδέξαντο καὶ ἄλλοι, ὡς ὁ Nauck.

8) Ἡ πρὸς μετὰ γενικῆς σημαί-
 νει τὸ αἴτιον.

9) Ὁ ἀόριστος παθητικὸς ἐπαι-
 σθην εὐρηται μὲν παρ' Αἰσχύλ. ἐν
 Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβ. 932 καὶ ἐν Χορηγόρ.
 187, ἀλλ' οἱ Ἀττικοὶ ἀντὶ τούτου
 μεταχειρίζονται τὸ ἐπλήγην.

10) Ἡ ἀρὰ τοῦ Οἰδίποδος ἐγέ-
 νετο ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολωνῶ 1388
 "ἀλλὰ συγγενεῖ χειρὶ θανεῖν κτανεῖν
 θ' ὑφ' οὐπερ ἐξέληλασι". Ἡ οὖν
 μετὰ δοτικῆς σημαίνει ὅτι καὶ παρὰ
 Πινδάρῳ Ὀλυμπ. II, 42 "Ἐρινὸς
 ἔπεφνέ οἱ σὺν ἀλλαλοφονίᾳ γένος ἀ-

ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους¹ ἔχω
 γένους κατ' ἀρχιστεία τῶν ὀλωλότων².
 ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν³
 ψυχὴν τε καὶ φρόνημα καὶ γνώμην⁴, πρὶν ἂν
 ἀρχαῖς⁵ τε καὶ νόμοισιν⁶ ἐντριβῆς⁷ φανῆ.
 ἔμοι⁸ γάρ, ὅστις πάσαν⁹ εὐθύνων πόλιν
 μὴ τῶν ἀρίστων ἄπτεται βουλευμάτων,

170

175

ρήμον η'. Ἡ φράσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν σὺν μιᾷσματι αὐτοχειρίας. Προσδιορίζει δὲ τὸ ὅλον το

1) Διὰ τὴ φράσεως ταύτης ἐννοεῖ τὴν ὄλην ἐξουσίαν, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. Τυράνν. 237 "ἦς ἐγὼ κράτη τε καὶ θρόνους νέμω", καὶ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 425 "ὡς οὐτ' ἂν ὅς νῦν σκηπτρα καὶ θρόνους ἔχει η'. Παράβαλλ. καὶ Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 43.

2) Σύνταξον οὕτως κατ' ἀρχιστεία γένους τῶν ὀλωλότων. Ἡ ἐννοια τοῦ κατ' ἀρχιστεία ἐκφράζεται καὶ ἐπιρρηματικῶς ἀρχισιὺνδην, δηλ. κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὸ δίκαιον τῆς πληροεστάτης συγγενείας. Ὁ Kern τὴν γενικὴν ὀλωλότων συντάσσει τῷ ὀνόματι θρόνουσ, ὅπερ διὰ τὴν θέσιν τῶν λέξεων εἶναι ἀπίθανον.

3) Ἡ ἐν τῷ ῥήματι πρόθεσις σημαίνει ἐπίτασιν

4) Κατὰ μὲν τὸν Ellendt δηλοῖ animum, sentiendi rationem, consilia, κατὰ δὲ τὸν Kern τὴν κλίσιν, τὴν νόησιν καὶ τὴν κρίσιν. Ὁ Κρέων ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ βαίνει φρονικῶς πρῶτον ἀγγέλλει, ὅτι ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν, εἶτα δὲ θέλων νὰ χαρακτηρίσῃ ἑαυτὸν ἀρχαίαι ἐξ ἀξιώματος.

5) Ὁ Σοφοκλῆς ταῦτα λέγων

ἔχει ἐν νῷ τὴν γνώμην τοῦ Χίλωνος ἢ τοῦ Βίαντος, ὅτι ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσιν, Ἀριστοτέλ. ἐν Ἡθικ. Νικομαχ. 5, 3 "εὐδοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ Βίαντος ὅτι ἀρχὴ ἄνδρα δείξει η'. Ἀρχαί εἶναι τὰ ἀξιώματα τῶν ἀρχόντων.

6) Νόμοι ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι δὲν ὑπῆρχον. Ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὴν ἀπόφασιν τῶν ἀρχόντων.

7) Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῆς Ἀνδίας λίθου, πρὸς ἣν παραβάλλονται αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ νόμοι. Ἐντριβῆς εἶναι ὁ δεδοκιμασμένος, ὁ ἐμπειρος.

8) Ἡ ἀντιωνυμία ἀνήκει εἰς τὸ ἐπόμενον δοκεῖ. Ὁ Κρέων ἀναπτύσσει τὸ βασιλικὸν αὐτοῦ πρόγραμμα. Ὁ δὲ ἐπόμενος γὰρ ἔχει ἐπεξηγηματικὴν σημασίαν, ὡς καὶ κατωτέρω 405 "τοιοῦτον ἦν τὸ πρῶμ' ὅπως γὰρ ἤκομεν η'. Παράβαλλ. καὶ Οἰδίπ. Τυράνν. 711. Ἀλλ' ὁ σύνδεσμος παρέρχει πράγματα τοῖς κριτικοῖς, ἐξ ὧν ὁ Tournier τρέπει εἰς ἐμοὶ μὲν ὅστις.

9) Ὁ μὲν Blydes διορθοῖ εἰς πρῶμναν εὐθύνων πόλιωσ, ὁ δὲ Kern παρατηρεῖ, ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς πᾶσαν τὴν πόλιν, ὡς πολλαχοῦ.

ἀλλ' ἐκ φόβου του γλῶσσαν ἐγκλήσας ἔχει,¹⁾
 κάκιστος εἶναι νῦν τε καὶ πάλαι²⁾ δοκεῖ.
 καὶ μείζον³⁾ ὅστις ἀντί τῆς αὐτοῦ πάτρας
 φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω⁴⁾.
 Ἐγὼ γάρ⁵⁾, ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ' ὄρων ἀεί,
 οὐτ' ἂν σιωπήσαιμι τὴν ἄτην ὄρων
 στείχουσιν ἀστοῖς ἀντὶ τῆς σωτηρίας⁶⁾,

180

1) Περί τοῦ ἔχειν μετὰ μετοχῆς
 εἶπομεν τὰ δέοντα ἐν σίχ. 22.

2) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δει-
 κνύει, ὅτι ὁ Κρέων εἶναι ἐμπεδόμε-
 νος καὶ ἔπρεπε νὰ ἦναι τοιοῦτος, ὅ-
 πως προβῆ μέγχι θανάτου τῆς συ-
 γενοῦς αὐτοῦ. Τὸ δοκεῖ συνειδήθη
 κατὰ τὸ νῦν, εἰς δὲ τὸ πάλαι πρέπει
 νὰ νοηθῆ τὸ αὐτὸ ὄημα κατὰ παρω-
 χημένον χρόνον οὕτω καὶ ἐν Ἠλέ-
 κτρ. 676 "θανόντ' Ὀρέστην νῦν τε
 καὶ πάλαι λέγω" καὶ 937 "καὶ νῦν
 θ' ὁμοίως καὶ τότε" ἐξεπίσταμαι".
 Παράβαλλ. καὶ Φιλοκτ. 966.

3) Ἡ ὁμαλὴ σειρά τῶν λέξεων
 εἶναι αὕτη καὶ ὅστις μείζον τι τὸν
 φίλον ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας νομίζει,
 τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.

4) Ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρί-
 σεως ἐνίοτε λαμβάνει τὴν πρό ἢ ἀν-
 τί, ὡς Ἡρόδοτ. I, 62 "οἷσιν ἢ τυ-
 ραννίς πρό ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον", Πλάτ. ἐν Φαιδ. 99 A "δι-
 καιότερον φῆμιν καὶ κάλλιον εἶναι
 πρό τοῦ φεύγειν τε καὶ ἀποδιδρά-
 σκειν ὑπέχειν τῇ πόλει δίκην". Εὐ-
 ριπίδ. ἐν Ἰκέτ. 421 "ὁ γὰρ χρόνος
 μάθησιν ἀντὶ τοῦ τάχους κρείσσω
 δίδωσιν", καὶ Πλάτ. ἐν Τιμ. 26 E
 "τίνα μᾶλλον ἀντὶ τούτου μεταλάβοι-
 μεν ἀντὶ...".

5) Τὴν φράσιν ταύτην γραμμα-

τικός τις ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ
 Bekker ἐρμηνεύει σελ. 54 "οὐδαμοῦ
 λέγω τοῦτον" ἐν οὐδεμιᾷ ψήφῳ τί-
 θεμαι, οὐδενὸς ἄξιον ἠροῦμαι". Οἱ
 ἀρχαῖοι εἶχον πολλὰς ταυτοσημοῦς
 φράσεις, ὡς ἐν οὐδεμιᾷ ψήφῳ τί-
 θεσθαι, οὐδενὸς ἄξιον ἠγείσθαι, οὐ-
 δαμοῦ θεῖναι, οὐδαμοῦ τάξαι, οὐκ
 ἐν λόγῳ θέσθαι, nullo loco ἢ nullo
 numero esse. Παράβαλλ. Ξενοφ. Ἀ-
 πομν. II, 1, 52, καὶ Πλάτ. ἐν Φαιδ.
 183.

6) Ὁ σύνδεσμος αἰτιολογεῖ πα-
 ραλειφθεῖσαν πρότασιν δύναμαι νὰ
 λέγω τοῦτο διότι ἐγὼ. Ἡ ἐπομένη
 πρότασις κείται διὰ μέσον καὶ δη-
 λοῖ ἐπίσημον ὄρκον, ὡς παρ' Εὐρι-
 πίδ. ἐν Ἰκέτιο 1174, "Ζεὺς δὲ ξυ-
 ἰώτωρ οἶτ' ἐν οὐρανῷ θεοί".

7) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἄ-
 την αἰ δὲ τοιαῦτα ἀντιθέσεις γίνου-
 νται ζήτηρότερα μετὰ τῆς ἀντι
 θέσεως, ὡς ἐν Αἴαντ. 1020 "δοῦλος
 λόγοισιν ἀντὶ ἐλευθέρου φανείς", ἐν
 Τραχιν. 267 "φανείς δὲ δοῦλος ἀν-
 ὄρος ἀντὶ ἐλευθέρου ἴαίτο", καὶ
 148 "ἐς τοῦθ' ἕως τις ἀντὶ παρθέ-
 ρου γυνὴ κληθῆ", Παράβαλλ. καὶ
 Ξενοφ. Ἀπομν. I, 3, 11. Σωτηρίαν
 δὲ ἐνοεῖ οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν
 τῆς πόλεως.

οὐτ' ἂν φίλον ποτ' ἄνδρα δυσμενῆ χθονός¹
 θείμην ἐμαυτῷ, τοῦτο² γιγνώσκων, ὅτι
 ἡδ³ ἔστιν ἡ σφῶνσα, καὶ ταύτης ἐπι
 πλέοντες ὀρθῆς⁴ τοὺς φίλους ποιοῦμεθα.
 τοιοῖσδ' ἐγὼ νόμοισι τήνδ' αὖξω⁵ πόλιν.
 καὶ νῦν⁶ ἀδελφὰ⁷ τῶνδε κηρύξας ἔχω

185

1) Οὐτε δύναιμι νὰ κάμω προσ-
 ωπικὸν φίλον τὸν ἐχθρὸν τῆς πό-
 λεως. Ἡ γενικὴ αὕτη ἀρχὴ ἀφορᾷ
 εἰς τὸν Πολυνείκη, ὅστις εἶναι μὲν
 συγγενὴς τοῦ Κρέοντος, ἀλλ' ἐχθρὸς
 τῆς πόλεως, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ
 Σχολιαστὴς εἰπὼν "Οὐκ ἂν κτησαί-
 μην φίλον τῆς ἐμῆς πόλεως δυσμε-
 νῆ τοῦτο δὲ εἰς Πολυνείκην συντί-
 νει". Ὁ ποιητὴς προπαρασκευάζει
 τὸ ἦθος τοῦ Κρέοντος πρὸς τὴν μέ-
 λουσαν ἐνεργεῖαν.

2) Τὸ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰ
 ἐπόμενα, ὡς καὶ ἐν Ἡλ. 988 "τοῦτο
 γινώσκουσ' ὅτι ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς
 τοῖς καλῶς πεφκκόσιν".

3) Δηλαδή ἡ πόλις.

4) Τὴν αὐτὴν γνώμην τῷ ποι-
 ητῇ εἶχε καὶ ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότη-
 τος πολιτικός, ὁ Περικλῆς, Θουκυδ.
 Π. 60 "ἐγὼ γὰρ ἠγούμαι πόλιν πλείω
 ξύμπασαν ὀρθομένην ὠφελεῖν τοὺς
 ιδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολι-
 τῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρῶν δὲ σφαλι-
 λομένην. Καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος
 ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομέ-
 νης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἥσσον ξυνα-
 πόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ
 πολλῷ μᾶλλον διασφύζεται". Καὶ ὁ
 Κικέρων ad fam. XII, 25 "una na-
 vis est jam bonorum omnium; quam
 quidem nos damus operam ut re-

ctam teneamus". Ἐθῆκε τὸ ἄρθρον
 ἐν τῷ ἐπομένῳ ὀνόματι πρὸς δήλω-
 σιν τῶν φίλων, οὓς κτώμεθα, ὡς
 παρὰ Θουκυδίδ. Π, 40, 4 "οὐ πά-
 σχοντες εὖ, ἀλλὰ δρωῖντες κτώμεθα
 τοὺς φίλους".

5) Λιὰ τοῦ ἐνεστώτος δεικνύει,
 ὅτι ἡ αὖξῆσις εἶναι ἡδῆ ἐν ἐνεργείᾳ.
 Ἴσως καὶ ἐκ τούτου κρατῖνεται
 ἡ εἰκασία, ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ
 Κρέοντος λανθάνει ὁ Περικλῆς, ὡς
 λέγομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ σελ. 53.

6) Οἱ ἀρχαῖοι συνήθως τὴν ἐ-
 φαρμογὴν γενικῆς τιнос ἀρχῆς δη-
 λοῦσι διὰ τοῦ καὶ νῦν.

7) Ὁμοία, παραπλήσια τὸ ἀ-
 δελφὸς συνηθέστερον συντάσσεται
 δοτικῇ, ὡς ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 1162
 "ἀδελφὰ δ' ὡς εἰκε, τοῦτοιον φο-
 ρεῖ τὰ τῆς ταλαινῆς νηδύος θρεπτή-
 ρια". Ἀνσ. II, 64 "ἀδελφὰ τὰ βου-
 λύματα τοῖς ἔργοις τῶν ἐνθάδε κει-
 μένων ἐπιδεικνύντες". Συντάσσεται
 ὁμοίως καὶ γενικῇ, ὡς Ἴσοκρ. 4, 71
 "ἀδελφὰ τῶν εἰρημένων". Ὁ Σχο-
 λιαστὴς παρατηρεῖ "Μέλλων δὲ περι-
 ἀπεχθοῦς κηρύγματος λέγειν μακρο-
 τέρω χρῆται τῷ λόγῳ· καὶ πρῶτον
 μὲν ἐγκωμιάζει τὸν Ἐτεοκλέα ὕστε-
 ρον δὲ ἐλέγχει τὸν Πολυνείκη, καὶ
 δεικνύνει αὐτὸν μίσους ἄξιον, καὶ
 τῆς τοιαύτης τιμωρίας".

ἀστοῖσι παίδων τῶν ἀπ' ¹⁾ Οἰδίπου πέρι·
 Ἔτεοκλέα μὲν, ὃς πόλεως ὑπερμαχῶν 190
 ὄλωλε τῆσδε, πάντ' ²⁾ ἀριστεύσας δορί,
 τάφῳ τε κρῦψαι καὶ τὰ πάντ' ἐφαγνίσαι ³⁾,
 ἃ τοῖς ἀρίστοις ἔρχεται κάτω' νεκροῖς·
 τὸν δ' αὖ ξύναιμον ⁴⁾ τοῦδε, Πολυνείκην λεγῶ,
 ὃς ⁵⁾ γῆν πατρῴαν καὶ θεοὺς τοὺς ἐγγενεῖς ⁶⁾, 195
 φυγὰς κατελθῶν ⁷⁾, ἠθέλησε μὲν πυρὶ

¹⁾ Ὁ Σοφοκλῆς συχράκις μεταχειρίζεται γενικὴν μετὰ τῆς ἐξ ἧ ἀπό, ἐν ᾧ συνήθως τίθεται ἀπλή γενική, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 544 "τῷ πανώλει πατρὶ τῶν μὲν ἐξ ἐμοῦ παίδων πόθος παρεῖτο, ἐν Τραχιν. 631 "λέγοις ἂν τὸν πόθον τὸν ἐξ ἐμοῦ, ἐν Φιλοκτ. 260 "Ὁ τέκνον, ὦ παῖ πατρός ἐξ Ἀχιλλέως,·

²⁾ Κατὰ πᾶν ἀριστεύσας διὰ τοῦ δόρατος. Ἡ τοιαύτη σύνταξις τοῦ ἀριστεύειν εὐρηταί καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, ὡς ἐν Τραχιν. 488 "ὡς τᾶλλ' ἐκεῖνος πάντ' ἀριστεύων χερσῶν, ἐν Αἴαντι. 1300 "ὅστις στρατοῦ τὰ προῦτ' ἀριστεύσας ἐμὴν ἰσχει ξύνευνον μητέρ'·

³⁾ Δηλαδή ἀγνίσαι ἐπὶ τῷ τάφῳ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ὄψμα ἐφαγνίσαι, ὅπερ μετ' ὀλίγον μεταχειρίζεται ὁ ποιητής. Σημαίνει δὲ ἐνταῦθα τὸ προσφέρειν τὴν νενομισμένην θυσίαν τοῖς νεκροῖς. Παράβαλλ. Εὐριπίδ. Ἀλκ. 76. Ἰφιγέν. ἐν Ταύρ. 705. Τὰ ἀπαράμφορα κρύψαι καὶ ἐφαγνίσαι ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ κρύψαι ἔχω.

⁴⁾ Ὁ Φιλόστρατος παρατηρεῖ ἐν βίῳ Ἀπολλωνίου VI, 2 "θεοὶ γὰρ χθόνιοι βόθρους ἀσπάζονται καὶ τὰ ἐν κοίλῃ τῇ γῆ δρωμένα,· Οἱ ἀρ-

χαῖοι ἐπίστευον, οὐ αἱ ἐπιτύμβιοι χοαὶ φθάνουσι εἰς τοὺς νεκρούς, ὡς λέγεται παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 624 "πέμπε χούς θαλάμου ὑπὸ γῆς,·

⁵⁾ Ὁ Κρέων δὲν εἶχε προσωπικὸν μῖσος κατὰ τοῦ Πολυνείκου τοῦ συναίμου τοῦ Ἔτεοκλέους, ἀλλὰ μετ' ἀκραδάντου πεποιδήσεως ἐπίστευεν, ὅτι ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος εἶναι ὑπερτέρα παντὸς συγγενικοῦ δεσμοῦ.

⁶⁾ Ἡ ἀναφορική αὐτῆ πρότασις περιέχει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὸ πῶμα τοῦ Πολυνείκου πρέπει νὰ μείνῃ ἄταφον.

⁷⁾ Οὕτως ὀνομάζονται οἱ θεοὶ οἱ προσεταιεύοντες τόπον τινὰ καὶ τιμώμενοι ἐπ' αὐτοῦ. Οἱ αὐτοὶ ὀνομάζονται καὶ πατροφῶι, Ἡλέκτρ. 428 "πρὸς νυν θεῶν σε λίσσομαι τῶν ἐγγενῶν ἐμοὶ πιθέσθαι μηδ' ἄβουλίη πεσεῖν, Παράβαλλ. καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἐπιτὰ ἐπὶ Θῆβ. 588. Τοῦτο λέγει μετὰ τινος ὑπερβολῆς· διότι ὁ Πολυνείκης ἐμελλε νὰ καύσῃ οὐχὶ τοὺς θεοὺς, ἀλλὰ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν.

⁸⁾ Τὸ ὄψμα τοῦτο, ἐξ οὗ ἡ κάθοδος, μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι συνήθως ἐπὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὴν πεντάδα τῶν ἐν ἐξορίᾳ εὐρισκομένων, Αἰσχύλ. ἐν Χορηφῶρ. "ἦκω γὰρ εἰς

πρήσαι κατ' ἄκρας¹, ἠθέλησε δ'² αἵματος
κοινοῦ³ πάσασθαι, τοὺς δέ⁴ δουλώσας ἄγειν,
τοῦτον πόλει τῆδ' ἐκκεκηρῦχθαι λέγω⁵
μήτε κτερίζειν, μήτε κωκυθαί τινα,
ἔαν δ' ἄταπτον καὶ⁶ πρὸς οἰωνῶν δέμας⁷
καὶ πρὸς κυνῶν⁸ ἔδεστον αἰκισθέντ'⁹ ἰδεῖν.χ

200

γῆν τήνδε καὶ κατέρχομαι, καὶ ἐν
Ἐπιὰ ἐπὶ Θῆβ. 614.

1) Μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι
τὴν φράσιν μετὰ τῶν ὀρημάτων πέρ-
θειν, εἰλεῖν, ἠμύχειν, ὅπως δεῖξωσιν,
οὔτε τὸ κακὸν ἔρχεται ἐκ τῶν ἄνω
(ἐκ τῆς ἀκροπόλεως) πρὸς τὰ κάτω
Ἵδυσσ. Α, 285. Ὁ Κρόων ἀποδίδει
πάντα, ὅσα διανοοῦντο νὰ πράξωσιν
οἱ Ἀργεῖοι, εἰς τὸν Πολυνείκη, ὅπως
δικαιώσῃ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ.

2) Κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν
τοῦ Schneidewin περιέμενε τις μετὰ
τό, ἠθέλησε δέ, κῶλον προϋποθέτον
τὴν φράσιν γῆν πατρίαν καὶ
θεοὺς τοὺς ἐγγενεῖς. Ἡ
ἐπάρχουσα ὅμως δὲν προὔποιθήσθαι
τοιούτῳ τι. Τοιαῦται ὅμως ἀνακο-
λουθία δὲν εἶναι ἄσυνήθεις τῇ ἑλλη-
νικῇ γλώσσῃ.

3) Δηλαδή ἀδελφικοῦ ἢ συγγε-
νικοῦ αἵματος, ὡς καὶ ἐν στίχ. 57.
Ἡ φράσις αὕτη δεικνύει τὸν ὑφι-
στον βαθμὸν τῆς πολεμικῆς μαρίας
Ἰλιάδ. Δ, 34 "Εἰ δὲ σὺγ', εἰσελ-
θοῦσα πύλας καὶ τείχεα μακρά,
ὦμιόν βεβρωθῶσις Πριάμον Προιά-
μιό τε παῖδας, καὶ περὶ τοῦ Τυ-
δέως ὁ Σοφοκλῆς ἐν Ἀποσπ. 726
λέγει "ὠμοβρῶς ἐδαΐσατο τὸν Ἀ-
στάκειον παῖδα διὰ κάρα τεμών,,"

4) Μετεχειρίσθη ἐνιαυθα τοὺς
δέ, ὡσεὶ προηγεῖτο ἐν τοῖς ἐμπροσθεν

τῶν μὲν αἵματος πάσασθαι Ὅμοιον
ὑπάρχει καὶ ἐν Τραγω. 116 "Ὀὔτω
δὲ τὸν Καδμογενῆ στρέφει, τὸ δ' αὖ-
ξει βίσιτον πολύπονον, ὥσπερ πέλα-
γος Κρήσιον, καὶ Αἰσχύλ. ἐν Ἐπιὰ
ἐπὶ Θῆβ. 326 "οἰκτρόν γὰρ πόλιν
ᾧδ' ὄγγυιαν Αἴδα προΐαται, τίς δὲ
κεχειρωμένος ἄγεσθαι, νέας τε καὶ
παλαιάς,,"

5) Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσιν
ἐκκεκηρῦχθαι τὰ φφ, ὁ δὲ
Musgrave ἔγραψεν ἐκκεκῆρυ-
κται τὰ φφ, ὅπερ ἐδέξαντο καὶ
ἄλλοι. Πιθανώτερον ὅμως ὁ Nauck
τὸ τὰ φφ τρέπει εἰς λέγω κατὰ
τινα παρωδίαν τοῦ φιλοσόφου Καρ-
νεάδου "τοῦτον σχολῆς τῆσδ' ἐκκε-
κηρῦχθαι λέγω,," Ὁ Κρόων ἠθέλε
νὰ συνδέσῃ τὰ κατὰ τοὺς δύο ἀδελ-
φοὺς μετὰ τοῦ κηρύξας ἔχω, ὡς ἐν
στίχ. 194 "Ἐτεοκλέα μὲν, — τὸν δ'
αὖ ζῆναιμον,," Ἐπειδὴ δὲ διέτριψε
πολὺ περὶ τὸν Πολυνείκη, διεσκοτί-
σθη ἡ ἐξάρτησις καὶ ἠναγκάσθη νὰ
ἐπαναλάβῃ τὸ ἐκκεκηρῦχθαι λέγω.

6) Ἡ ὁμαλὴ σειρά τῶν λέξεων
(δηλαδή ἄνευ μεταθέσεων) ἠθέλην
εἶναι καὶ (ἔαν) αἰκισθέντ' ἰδεῖν δέ-
μας ἔδεστον πρὸς οἰωνῶν καὶ πρὸς
κυνῶν.

7) Εἶναι πτώσεως αἰτιατικῆς ὡς
ἀντικείμενον τοῦ ἰδεῖν.

8) Τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ ἐπι-

Χτιούνδ' ¹ ἐμὸν φρόνημα, κοῦποτ' ἐκ γ' ἐμοῦ
τιμὴν προέξουσ' ² οἱ κακοὶ τῶν ἐνδίκων.
ἀλλ' ὅς τις εὖνους τῆδε τῆ πόλει, θανῶν
καὶ ζῶν ὁμοίως ἐξ ἐμοῦ τιμῆσται ³.

205

ΧΟΡΟΣ

Σοὶ ⁴ ταῦτ' ἀρέσκει, παῖ Μενοικέως Κρέον,

θείου ἐδεσιὸν ἔχοντας παθητικὴν σημασίαν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 830 "καὶ μὴ πρὸς ἐχθρῶν του κατοπιενθεὶς πάρος ἄφρωθὸ κνοὶ πρόβλητος οἰωνοῖς δ' ἔλωρ". Οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος ἐφοβοῦντο μᾶλλον τὸ ἄταφον καὶ τὴν βορὰν τοῦ πτώματος ὑπὸ τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων ἢ αὐτὸν τὸν θάνατον Ἰλιάδ. Α, 4 "αὐτοὺς δ' ἔλωρια τεύχε κύνεσσιν οἰωνοῖσὶ τε πᾶσι", Παράβαλλ. Αἰσχύλ. Ἰκέτ. 800.

¹) Ἡ αἰτιατικὴ αὐτὴ ἀναφέρεται εἰς τὸν Πολυνεῖκην Σημειωτέον, ὅτι πολλοὶ ἐκδότηι προιμῶσι τὸ αἰκισθ' ἐν τ', ὅπερ εὐρηται ἐν ἐνὶ χειρογράφῳ.

¹) Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀρχῶν τοῦ τυράννου, ἣτις ἤρξατο ἐκ τοῦ οὐχὸς 174

²) Τὸ ῥῆμα τοῦτο σπανίως μεταχειρίζονται οἱ τραγικοί, οἱ ἄλλοι ὁμως συγγραφεῖς συχνάκις. Θὰ προτιμηθῶσιν οἱ κακοὶ ἀπὸ τοῦ δικαιούς. Αἴαν σαφῶς ἐρμηνεύει τὸ προκείμενον χωρίον ὁ κ. Σεμιτέλος "Τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὀητορικὴ ὑπερβολή, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἀπίηται νὰ προτιμηθῆ ὁ Πολυνεῖκης τοῦ Ἐτεοκλέους, ἀλλ' ἴσοι νὰ ἀπονεμηθῶσι αὐτῷ θανόντι τιμαί. Ἀλλ' ὁμως τοῦτο φαίνεται ἐννοῶν ὁ Κρέων, ὅτι, ὅταν ἴσῃ τοῖς τε ἀγαθοῖς

καὶ τοῖς κακοῖς ἀπονεμηθῆ τιμῆ, μειονεκτοῦσι μὲν οἱ ἀγαθοί, δικαιούμενοι νὰ λάχωσι μείζονος τῶν κακῶν τιμῆς, πλεονεκτοῦσι δὲ οἱ κακοὶ τῶν ἀγαθῶν, οὐδεμιὰς ἄξιοι ὄντες τιμῆς."

³) Ὁ μέσος μέλλον οὐχὶ σπανίως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔχει παθητικὴν σημασίαν Ἰλιάδ. Ν, 100 "θαῦμα — ὁ οὔποτ' ἔγωγε τελευτήσομαι ἔφρασκον", Σοφοκλ. Ἀντιγόν. 890 "μετοικίας δ' οὖν τῆς ἄνω στερήσεται", Ἡλέκτρ. 1247 "Οὐδέποτε λησόμενον ἀμέτερον οἶον ἔφν κακόν", Παράβαλλ. Ἡρόδοτ. ν, 35. Θουκυδ. Ι, 142. Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. VII, 3. 3.

⁴) Ὁ χορὸς δὲν τολμᾷ μὲν νὰ ἀντεῖπῃ εἰς τὸν Κρέοντα, προτάσασον ὁμως τὸ σοὶ ὑποδεικνύει, ὅτι ἄλλοι ἄλλως περὶ οὗτου κρινούσιν. Ὁ Boeckh καὶ ἐν τῇ βραχύτητι τῆς ἐκφράσεως ἀνευρίσκει κρυφίαν ἀποδοκίμασίαν τοῦ χοροῦ. Αἰτίη ὁ κρυφίως ἀποδοκιμάζων συνήθως διὰ βραχέων ἀποκρίνεται. Τὸ ταῦτ' ὁ Brunck ἔτρεψεν εἰς ταῦτ', ὅπερ ὁ κ. Σεμιτέλος μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐδέξατο ἐξηγῶν τὰ αὐτὰ ἐμοὶ ἢ ἡμῖν, δηλ. τὰ αὐτὰ ἀρεσκοῦσι καὶ εἰς τὸν χορόν. Νομίζομεν, ὅτι τοιαύτη παράλειψις δὲν ἠδύνατο νὰ γείνη, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής, ταῦτὰ σοὶ

τὸν¹ τῆδε δύνουσι καὶ τὸν εὐμενῆ πόλει.
νόμῳ δὲ χρῆσθαι παντὶ πού γ' ἔνεστί σοι²
καὶ τῶν θανόντων χῶπόσοι ζῶμεν πέρι³.

καὶ μοὶ ἀρέσκει. Προτιμῆ δὲ τὴν διόρθωσιν, διότι νομίζει ὅτι ὁ χορός ἐπιδοκιμάζει τὸ κήρυγμα τοῦ Κρέοντος, ὅπως μείνη ἄταφον τὸ σῶμα τοῦ Πολυνείκους. "Προσποιοῦντες δὲ οἱ νεότεροι ὑπομηματισταὶ τῷ χορῷ ἀποδοκιμασίαν τοῦ κηρύγματος τοῦ Κρέοντος, προσποιοῦσιν αὐτῷ πρᾶγμα ἀλλότριον τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ. Διότι οὐδαμοῦ ἐμφαίνεται τοῦτο δι' ὅλου τοῦ δράματος, ἀλλ' ὁ χορός πλανᾶται (!) μετὰ τοῦ Κρέοντος, μέχρις οὗ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Τειρεσίου ἀνέφραξε τὰ ὅμματα τῆς διανοίας καὶ ἤρξατο νὰ βλέπῃ ἄλλως τὰ πράγματα ἢ ὡς προτοῦ ἔβλεπεν αὐτὰ". Ἡ γνώμη αὕτη, ἣν καὶ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ὑποστηρίζει, δὲν δύναται νὰ ἦναι ὀρθή διὰ τὸν ἀπλουστάτον λόγον, ὅτι ἡ κοινὴ τῶν Ἑλλήνων συνείδησις, ἣν ἐκπροσωπεῖ ὁ χορός, τὸ ἄταφον τῶν νεκρῶν ὡς ἀνόσιον ἀπεδοκίμαζεν. Ὁ κ. συνάδελφος λέγει, ὅτι ἡ ἀποδοκιμασία εἶναι ἀλλοτρία τοῦ χαρακτήρος τοῦ χοροῦ. Ἀλλὰ πάντα τὰ ἐφεξῆς ἀποδοκιμασιακὰ εἶναι καὶ δὴ τὴν παράβασιν τοῦ κηρύγματος εἰκονίζει ὁ χορός οὐχὶ ὡς κακὴν, ἀλλ' ὡς ἀπροσδόκητον διὰ τὸν φόβον (στίχ. 220). "Ὅτι ὁ χορός ἀποδοκιμάζει τὴν ἀνοσίαν πράξιν, πρόδηλον καὶ ἐκ τοῦ στίχ. 276, ἔνθα τὴν ταφὴν τοῦ Πολυνείκους θεωρεῖ ὡς θεήλατον. Ἀλλ' ὁ κ. Σεμιτέλος παρατηρεῖ, ὅτι ἂν ὁ χορός ἐξεδήλου ἀπαρέσκεψιν, ἠθέλει διεγείρει τὴν ὀργὴν τοῦ Κρέοντος, ἐκτὸς ἂν οὗτος δὲν

εἶχε τὴν δεξιότητα τῆς διανοίας. Νομίζομεν, ὅτι ἡ παρανόησις συμβαίνει διὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως τοῦ χοροῦ. Ἄλλως τὸ ἀρχαῖον δράμα εἶναι μεστὸν τοιοῦτων παρανοήσεων. Μόνον τὸν Κρέοντα τὸν διακριθῆνον διὰ τὴν ἀμβλυωπλίαν αὐτοῦ θέλει νὰ ἀπαλλάξῃ τῆς παρανοήσεως ὁ ἡμέτερος συνάδελφος;

¹) Ἡ βραχυλογικὴ αὕτη φράσις παρέσχε πράγματα τοῖς τε κριτικοῖς καὶ τοῖς ἐρμηνευταῖς. Ὁ Dindorf διορθοῖ τὸ καὶ εἰς κάς, δηλαδή εἰς τὸν δύνουσι καὶ εἰς τὸν εὐμενῆ Ὁ Schneidewin εἰκάσει, ὅτι τὸ ἀμάρτημα κεῖται ἐν τῇ φράσει, σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει. Ὁ Martin τὸ Κρέον εἰς ποιεῖν μετέβαλεν. Ἡ διόρθωσις αὕτη δὲν μοι φαίνεται ἀδόκιμος, ὥστε, ἂν ἠθέλομεν νὰ διορθώσωμεν τὸ χωρίον, ἠδυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν αὐτήν. Ἐἶναι ὅμως δυνατόν νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὸ ἀπαρέμφατον ποιεῖν ἄνευ διορθώσεως.

²) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πού τ' ἔνεσι, ὁ δὲ Dindorf διορθοῖ εἰς παντὶ που πάρεστί σοι, ὅπερ δὲν φαίνεται ἀναγκαῖον. Ἀρκεῖ νὰ τρέψωμεν τὸ τ εἰς γ. Ὁ Boeckh ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἀνευρίσκει ἐλαφράν τινα εἰρωνείαν.

³) Ὁ χορός δεικνύει τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνακτος, ἣτις δὲν φαίνεται ἐν τοῖς ὁμηρικῶς ἔλεσιν. Ἴσως ὁ δημοκρατικὸς ποιητὴς ἐκ προθέσεως ἐταπεινώσει τοὺς ὑπηκόους πρὸ τοῦ ἀνακτος, ὅπως κακίση τὸ μοναρχικόν

ΚΡΕΩΝ

Ἔως¹ ἂν σκοποὶ νῦν ἦτε τῶν εἰρημένων.

215

ΧΟΡΟΣ

Νεωτέρω τῷ τοῦτο βασιτάζειν² πρόθεσις. *ἀντιπρόθεσις*

ΚΡΕΩΝ

Ἄλλ' εἰς³ ἔτοιμοι τοῦ νεκροῦ γ' ἐπίσκοποι³.

ΧΟΡΟΣ

Τί δῆτ' ἂν ἄλλω⁴ τοῦτ' ἐπεντέλλοις⁶ ἔτι;

πολίτευμα. Ἡ περὶ ἀνήκει καὶ εἰς τὸ πρῶτον καὶ εἰς τὸ δευτερον μέρος, ὅπερ ἀνέλυσε.

¹) Αὕτη εἶναι ἡ τῶν χειρογράφων γραφή, εἰς ἣν οἱ κριτικοὶ προσκορύνουσιν. Ὁ μὲν Schneidewin ἐν ταῦθα περιέμενε τὸν στίχον οὕτως: Καλῶς σκοποὶ νῦν ἔστε τῶν εἰρημένων, ὁ δὲ Dindorf μετὰ τινος τολμῆς μετέβαλεν αὐτὸν εἰς, πῶς ἂν σκοποὶ νῦν εἴτε τῶν εἰρημένων; καὶ ὁ Todt προτείνει, ὅπως γραφῆ σκοποὶ δ' ἔσθε. Οἱ διορθῶνται πειρῶνται νὰ ἄρωσι τὴν δυσκολίαν, ὅτι τὸ ὡς φέρεται εἰς ὑποτακτικὴν, ἐν ᾧ περιεμένομεν ὀριστικὴν, ὡς τοῦτο γίνεται μετὰ τὰ ὄηματα τὰ δηλοῦντα παρακίλευσιν ἢ παραίνεσιν. Κατὰ τὸν γραμματικὸν Kühner δὲν πρέπει νὰ μεταβληθῆ τὸ χωρίον, ἀλλὰ νὰ ἐξυπακούσωμεν τὸ ὄρατε ἢ σκοπεῖτε. Ἐκδοταί τινὲς νομίζουσιν, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Κρέωντος διακόπτεται ὑπὸ τοῦ χοροῦ καὶ διὰ τοῦτο θέτουσι γραμμὴν μετὰ τὴν λέξιν εἰρημένων. Ὁ Κρέων παρατηρήσας, ὅτι οἱ Θηβαῖοι γέροντες εἶναι εὐπειθεῖς, προτείνει αὐτοῖς νὰ ἦναι ἐπιτηρηταὶ τῆς

ἀποφάσεως αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ λέγει ἀσαφῶς, γεννῆται παρανόησις, αἱ δὲ παρανόησεις ἐν τῷ θεάτρῳ ἔχουσι τι ἡδύ.

²) Τὸ ὄημα σημαίνει, ὅτι καὶ ἐν τῇ νεωτέρῃ ἡμῶν γλώσσῃ, δηλ. ἀνέχω, στηρίζω, φέρω ἐπάνω μου. Οὕτως ἡ φύλαξις εἰκονίζεται ὡς βάρος τι, ὅπερ οἱ γέροντες δὲν θέλουσι νὰ ὑποβαστάξωσιν. Καὶ ἡ ὑπεκφυγὴ αὐτῆ τοῦ χοροῦ δηλοῖ, ὅτι οὗτος μετὰ ψυχρότητος ἀποδέχεται τὸ ψήφισμα τοῦ Κρέωντος.

³) Ἐπίσκοπος ἐν ταῦθα εἶναι ὁ φύλαξ. Ὁ Κρέων διὰ τὴν παρανόησιν τῶν γερόντων ἠναγκάσθη νὰ δηλώσῃ τὴν ἔννοιαν σαφέστερον.

⁴) Τινὲς προτιμῶσι τὴν γραφὴν ἄλλο, ἣτις δὲν ἀρέσκει ἡμῖν· διότι ὁ λόγος εἶναι μᾶλλον περὶ ἄλλον προσώπου. Εἶναι σύμπτωξις δύο προτάσεων, αἵτινες ἤθελον ἔχει οὕτως: τί δῆτ' ἂν εἴη τοῦτο, ὃ ἄλλω ἐπεντέλλοις ἔτι;

⁵) Ἡ ἐν τῷ ὄηματι πρόθεσις σημαίνει προσθήκην· τί λοιπὸν εἰς ἄλλον δύνασαι νὰ διατάξῃς περισσότερον;

ΚΡΕΩΝ

Τὸ μὴ 'πιχωρεῖν' τοῖς ἀπιστοῦσιν² τάδε.

ΧΟΡΟΣ

Οὐκ ἔστιν οὕτω μῶρος³, ὃς θανεῖν ἐρῶ.

ΚΡΕΩΝ

Καὶ μὴν ὁ μισθός γ' οὗτος⁴ ἄλλ' ὑπ' ἐλπίδων⁵
ἄνδρας τὸ κέρδος πολλάκις διώλεσεν⁶.

ΦΥΛΛΕΊ.

× Ἄναξ, ἐρῶ⁸ μὲν οὐχ ὅπως τάχους ὑπο

220

x το ἄντι

1) Ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἡγουμένου σίχου τὸ ἐπεντέλλω. Τὸ ἐπιχωρεῖν ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἐπιτρέπειν.

2) Τὸ ἀπιστεῖν εἶναι ἰσοδύναμον τῷ ἀπειθεῖν, ὡς καὶ ἐν στιχ. 381 "οὐ δὴ που σέ γ' ἀπιστοῦσαν τοῖς βασιλείοισιν ἄγρουσι νόμοις καὶ ἐν ἀφροσύνῃ καθελόντες;"

3) Ἀτικῶς ἀντὶ μωρός. Μετὰ τὰς λέξεις οὕτω, ὦ δ ε, τηλικ οὕτως καὶ τοιοῦτος τίθεται ἐνίστε ἢ ἀντωνυμία, ὃς ἢ ὅστις ἀντὶ τοῦ ὥστε Ἡρόδ. IV, 52 "Κρήνη πικρή, οὕτω δὴ τι εὐδσα πικρή, ἢ. μεγάθει σμικρῇ εὐδσα. κινῶ τὸν Ὑπανιν". Πλάτ. ἐν Πολιτ. II, 360 "οὐδείς ἂν γένοιτο οὕτως ἀδαμάντινος, ὃς ἂν μένοιεν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ". Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάς. II, 5, 12. Ὁ Κρέων ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ πρὸς τοὺς γέροντας δὲν εἶπε περὶ τιμωρίας τοῦ παραβάτου τοῦ κηρύγματος. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἐγίνωκε ταύτην ἐκ τοῦ κηρύγματος στίχ. 36.

4) Δηλαδή μισθός τῆς παραβάσεως τοῦ κηρύγματος ἔσται θάνατος.

5) Εἶναι τὸ ἀναγκαστικὸν αἷτιον. Λιὰ τῆς προσθήκης τῆς φράσεως ταύτης δηλοῦται, ὅτι καὶ τὸ κέρδος δὲν εἶναι ἀσφαλές, ἀλλὰ μόνον ἐλπίδες κέρδους. Καὶ ὁ Ἄριστόνυμος παρὰ Στοβαῖου ἐν Ἀνθολογ. 110, 21 λέγει "αἱ πονηραὶ ἐλπίδες ὡσπερ οἱ κακοὶ ὄδηγοὶ ἐπὶ τὰ ἀμαρτήματα ἄγρουσι". Ὁ Nauck εὐρίσκων τὴν φράσιν ἀσαφῆ προτείνει, ὅπως γραφῆ ὑπαροχὸς.

6) Εἶναι ἐμπειρικὸς ἀόριστος, ὅστις ὡς διὰ τῆς πείρας βεβαιῶν τὸ ὑπὸ τοῦ ὀήγματος δηλούμενον σημαίνει τι θετικώτερον τοῦ ἐνεστώτος. Οὕτως ρυθμὸς ἀποβλέπει εἰς τὴν Ἀντιγόνην, ἐν ᾗ οἱ θεαταὶ ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ δράματος γινώσκουσιν, ὅτι οὐχὶ κέρδος, ἀλλ' εὐσεβὲς καθήκον ὄθει αὐτήν, ὅπως θάψῃ τὸν νεκρὸν τοῦ ἀδελφοῦ.

7) Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται ἢ γραφῆ Ἄγγελος, ἀλλ' ὁ Brunck ἀντικατέστησε τὸ Φύλαξ, ὅπερ καὶ ἐν τινι χειρογράφῳ φέρεται, πρὸς διαστολήν τοῦ ἐν στίχ. 1155 ἀγγέλου. Μάλα ἐπιτυχῶς ὁ Σοφοκλῆς

δύσπνους¹ ἰκάνω, κοῦφον ἐξάρας πόδα.
 πολλές γὰρ ἔσχον φροντίδων ἐπιστάσεις²,
 ὁδοῖς³ κυκλῶν ἐμαυτὸν εἰς ἀναστροφὴν⁴·
 ψυχῇ⁵ γὰρ ἠῦδα πολλά μοι μυθουμένη⁶·
 τάλας, τί χωρεῖς οἱ μολῶν δώσεις δίκη⁷·
 τλήμων, μενεῖς αὐ⁸; κεί τάδ⁹ εἴσεται Κρέων
 ἄλλον παρ' ἀνδρός, πῶς σὺ δῆτ' οὐκ ἀλγυνεῖ,¹⁰

225

230

ἀπεικονίζει τὴν ἀπλότητα τῶν τοιούτων ἀνθρώπων. Ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ φύλακος ὑπάρχουσι πολλά τὰ γελοῖα, ἄπερ ἐπιχέουσι εὐθυμίαν εἰς τοὺς θεατάς. Τὴν ἀνάμιξιν τοῦ γελοίου καὶ τραγικοῦ οἱ νεώτεροι ἐπιτηδεύονται ἐν μείζονι βαθμῷ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκριβῆς ἢ παρατήρησις τοῦ κ. Σεμιτέλου, ὅτι ἡ ἀνάμιξις τοῦ τραγικοῦ καὶ κωμικοῦ «εἶνε ἄλλοτριὰ τῆς παλαιᾶς δραματικῆς τέχνης, ἣτις διέκρινεν αὐστηρῶς ἀπ' ἀλλήλων τὰ εἶδη τοῦ δράματος καὶ ἀμιγῆ ἐτήρει αὐτά», διότι ἡ ἀνάμιξις ὑπάρχει ἐν τῇ ἡλαροτραγωδίᾳ, ὡς δύναται νὰ ἴδῃ ἐν τῇ Ἀλκήστιδι τοῦ Εὐριπίδου.

8) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Ὁ τοῦτο λέγω, ὅτι μετὰ σπουδῆς ἀσθμαίνων πρὸς σὲ πετόρευμαι· πολὺ γὰρ ἐπιστάς, ἐλογισάμην πότερον ἔλθω πρὸς σέ, ἢ μή».

1) Δύσπνους εἶναι ὁ βαρέως καὶ δυσκόλως ἀναπνέων. Ὁ φύλαξ ἦλθε δύσπνους πρὸς τὸν Κρέοντα, ἢ αἰτία ὅμως δὲν κεῖται ἐν τῇ ταχύτητι, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγωνίᾳ καὶ τῷ φόβῳ.

2) Ἡ λέξις ἐπίστασις ἔχουσα ἐνεργητικὴν σημασίαν (ἐκ τοῦ ἐφίστημι) σημαίνει διακώλυσιν, παῦσιν, μέσῃν δὲ (ἐκ τοῦ ἐφίσταμαι) σημαί-

νει ἀργοπορίαν, διατριβήν. Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ II, 4, 26 «ὅσον χρόνον τὸ ἡγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστήσῃ, τοσοῦτον ἦν ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίνεσθαι τὴν ἐπίστασιν». Πλούταρχ. ἐν Ἡθικ. 861 «τὸ συνεχὲς τῆς πορείας καὶ μὴ πολλὰς διὰ μέσου ποιούμενον ἐπιστάσεις».

3) Εἶναι δοτικὴ τοπικῆ.

4) Ἡ εἰς μετὰ αἰτιατικῆς ἐνταῦθα σημαίνει τελικὸν αἴτιον. Τὸ ὄνομα δηλοῖ στροφὴν εἰς τὸν τόπον, ἐξ οὗ ὤρμησεν.

5) Ὁ φύλαξ εἶναι οὕτως ἀπλοῦς, ὥστε εἰσάγει τὸν Κρέοντα εἰς τὰς μυχίας τῆς διανοίας αὐτοῦ κινήσεις.

6) Εἶναι εἶδος τι πλεονασμοῦ, ὡς καὶ ἐν Αἴαντι. 755 «ὡς ἔφη λέγων».

7) Παθητικὸν τοῦ λαμβάνειν δίκη.

8) Διὰ τῶν φράσεων τούτων θέλει ὁ ποιητὴς νὰ ἀπεικονίσῃ τὰς ἀντιθέτους ἰδέας, αἵτινες ἐπήρχοντο εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ φύλακος.

9) Δηλαδή ταῦτα, ἄπερ ὁ φύλαξ εἶχεν ἐν τῷ νῷ, ἵνα εἴπῃ τῷ Κρέοντι.

10) Ἐνταῦθα τὸ ὄμμα ἔχει παθητικὴν σημασίαν ἀντὶ τοῦ τιμωρηθῆσθαι ἢ ἀντὶ τοῦ κλαύσει ἢ οἰμώξει.

τοιαῦθ' ἐλίσσω ἤνυτον¹ σχολῆ ταχύς².
 χούτως ὁδὸς βραχεία γίγνεται μακρά³.
 τέλος γε μέντοι δεῦρ' ἐνίκησεν μολεῖν⁴
 σοί⁵· κεί τὸ μηδέν⁶ ἐξεῶν, φράσω δ' ὅμως·
 τῆς ἐλπίδος γὰρ ἔρχομαι δεδραγμένος⁷
 τὸ μὴ παθεῖν⁸ ἂν ἄλλο πλὴν τὸ μόρσιμον⁹.

235

¹) Ἐνόησον ἔξωθεν ὁδὸν ἢ πόριαν.

²) Τὰ μὲν χειρογράφα ἔχουσι βραδύς, ὁ δὲ Σχολιαστὴς ταχύς, ὅπερ εἶναι πιθανώτερον· «Καίτοι ταχύς ὢν, βραδέως ἤνυον τὴν ὁδόν», Ἡρόδοτος εἰς τὸ ἦθος τοῦ κοῦφου φύλακος νὰ ἐπαινήσῃ ἑαυτόν. Οἱ πλείστοι ὅμως τῶν ἐκδοτῶν διατηροῦσι τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων.

³) Ὁ φύλαξ ἐκ τῆς ἐδικτῆς περιστασίας ἀνυπόδη εἰς γενικὸν συμπέρασμα κατὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ποιοῦσαν οἱ κοινοὶ ἀνθρώποι.

⁴) Τὸ ἀπαρέμφατον ἐπέχει θέσιν ὀνόματος, ὡς Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 188 «καὶ παρ' ἀκοντίας ἦλθε σωφρονεῖν», Ἡρόδοτος. III, 71 «ἐπεὶ τε δὲ εἰς Δαρεῖον ἀπικετο γνώμην ἀποφαινεσθαι». Τὸ ἐνίκησεν ἐνταῦθα ἰσοδυναμεῖ τῷ ἔδοξεν.

⁵) Ὁ Schneidewin μετ' ἄλλων συνδέει τὸ σοί μετὰ τοῦ φράσω, ὅπερ δὲν φαίνεται μοι πιθανόν. Πιθανώτερον συνδέεται τῷ μολεῖν.

⁶) Οἱ ἀρχαῖοι συγγράμματα θέτουσι τὸ ἄρθρον μετὰ τοῦ οὐδὲν καὶ μηδὲν πρὸς μείζονα ἔμφασιν, Σοφοκλ. ἐν Αἴαντι. 1231 «ὅτ' οὐδὲν ὢν τοῦ μηδὲν ἀντίστης ὑπερ», καὶ 1272 «ἦδη τὸ μηδὲν ὄντος», Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. 168 «γέροντος — τὸ μηδὲν ὄντος», ἐν Τρωάδι. 415 «ἀτὰρ τὰ σεμνὰ καὶ δοκίμασιν σοφὰ οὐδὲν τι κρείσ-

σω τῶν τὸ μηδὲν ἦν ἄρα ... Ὁ φύλαξ τὴν ἀγγελίαν αὐτοῦ ὀνομάζει τὸ μηδέν, διότι οὗτος δὲν γινώσκει τοὺς παραβάοντας τὸ κήρυγμα

⁷) Ἄλλοι προτιμῶσι τὸ πεφραγμένος ἢ πεφραγμένος, ἀλλ' οἱ πλείστοι τῶν ἐκδοτῶν τὸ δεδραγμένος = ἀπρίξ ἐχόμενος.

⁸) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐλπίδος δεδραγμένος, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐλπίζων. Ἐνταῦθα ἠδύνατο νὰ θέσῃ τὸ ἀπαρέμφατον ἄνευ ἄρθρου, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀρχαίαν ἑθνητικὴν ἀρετὴν ἀπαρέμφατον ἔπειτα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Θουκυδ. II, 53 «τὸ μὲν προσηλαλιωρεῖν τῷ δόξαντι καλῶ οὐδεὶς πρόθυμος ἦν», Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. VII, 1, 8. «τὸ πείθεσθαι τοῖς ἀρχαίοις οὗτοι μὲν κράτιστοι κατὰ γῆν, ὑμεῖς δὲ κατὰ θάλατταν». Καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 78 «τὸ δὲ βίη πολιτῶν δρᾶν ἔφην ἀμήχανος».

⁹) Μόρσιμον (ἐκ τοῦ μόρος = μοῖρα) σημαίνει τὸ εἰμαρμένον, τὸ πεπρωμένον. Ὀλόκληρος μὲν ἡ ἀρχαιότης, κατ' ἐξοχὴν δὲ οἱ τῆς κατωτέρας διανοητικῆς ἀναπτύξεως ἀνθρώποι εἰμίμον τὴν τύχην. Ὁ Σωκράτης τὴν πίστιν ταύτην ἀποδίδει ταῖς γυναῖξί, παρὰ Πλάτ. ἐν Γοργ. 512 E «πιστεύσαντα ταῖς γυναῖξιν οὐ τὴν εἰμαρμένην οὐδ' ἂν εἰς ἐκφύγοι».

ΚΡΕΩΝ

Τί δ' ἔστιν, ἀνθ' οὐ' τήνδ' ἔχεις ἀθυμίαν;

ΦΥΛΑΞ.

Φράσαι θέλω σοι πρώτα τάμαντοῦ· τὸ γὰρ
 προῶγμ' οὐτ' ἔδρασ', οὐτ' εἶδον ὅστις ἦν ὁ δρωῶν,²⁾
 οὐδ' ἂν δικαίως ἐς κακὸν πέσοιμί τι

240

ΚΡΕΩΝ.

Εὐ γε στοχάζει³⁾ κάποφράγνυσαι⁴⁾ κύκλω
 τὸ προῶγμα· δηλοῖς δ' ὥς⁵⁾ τι σημαίνων νέον.

1) Ἡ ἀντι μετὰ γενικῆς περιπίπτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ αἰτίου, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 586 « δίδαξον, ἀνθ' οὗτου τὰ νῦν αἰσχιστὰ πάντων ἔργα δρωῶσα τυγχάνεις ».

2) Τὸ αὐτὸ ἠδύνατο νὰ εἰπωσι καὶ πάντες οἱ φύλακες περὶ ἑαυτῶν, διότι οὐδεὶς ἐγίνωσκε περὶ τοῦ πράγματος, 286 « καὶ θεοὺς ὀρκωμοτεῖν, τὸ μῆτε δρᾶσαι μῆτε τῷ ξυνεῖ » δέησι τὸ πρῶγμα βουλευσάντι μηδ' εἰργασμένῳ. « Ὁ φύλαξ ὅμως φροντίζει μόνον περὶ ἑαυτοῦ.

3) Ἡ φράσις αὕτη παρέσχε πράγματα τοῖς κριτικοῖς καὶ ἐξηγηταῖς καὶ πολλὰ ἐγένοντο διρθώσεις. Ὁ μὲν Jacobs θέλει νὰ διορθώσωμεν στε γὰ ζ' εἰ, ὁ δὲ Emperius σκεπάζει, ἄλλοι δὲ στοχάζει, καὶ ὁ Bergk τί φοροιάζει. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἔχει ὑπ' ὄψει τὸ χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Ῥητορ. III, 14, ἐνθα ὁ φιλόσοφος λέγει: « καὶ οἱ ποιητῶν τὸ πρῶγμα ἔχοντες ἢ δοκοῦντες (φόβου) ἀπολούνται ἐν τοῖς προοιμίαις: πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν ἢ ἐν τῷ πράγματι » διὸ οἱ δοῦλοι οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν,

ἀλλὰ τὰ κύκλω, καὶ προοιμιάζονται », Ἄν ἐμέλλομεν νὰ δεχθῶμεν διόρθωσίν τινα, ἢ τελευταία ἐπρεπε νὰ προτιμηθῆι διότι καὶ ὁ Εὐρύπιδης λέγει ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 1162 « τί φοροιάζει νεοχμὸν; », Δύναται ὅμως νὰ διατηρηθῆι καὶ ἡ ὑπάρχουσα γραφή, δηλ. καλῶς ἀποβλέπεις πρὸς τὸν σκοπὸν σου, ὅπως μὴ τιμωρηθῆς. Βεβαίως ἐπρεπε νὰ ὑπάρχη καὶ τις γενικὴ, ἀλλὰ δύναται νὰ παραλειφθῆι.

4) Περιφράσεις τὸ πρῶγμα πρὸς τὸ συμφέρον σου. Ὁ Κρέων λέγει ὡσεὶ ἐγίνωσκε τὴν προῶξιν, περὶ ἧς πρόκειται λέγει δὲ ἐν σχέσει πρὸς τὴν φράσιν τοῦ φύλακος « τὸ γὰρ προῶγμ' οὐτ' ἔδρασ' οὐτ' εἶδον ».

5) Συνήθως τὰ ῥήματα εἰδέναι, νοεῖν, διακείσθαι τὴν γνώμην, ἔχειν γνώμην, ἐπίστασθαι καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται μετοχῇ μετὰ τοῦ ὡς, Ἡρόδοτ. I, 91 « τοῦτο ἐπίστασθω Κροῖσος ὡς ὑστερον τοῖσι ἔπεισι τούτοις ἀλοῦς τῆς πεπρωμένης. » Σοφοκλ. ἐν Αἴαντι. 281 « ὡς ὧδ' ἐχόντων τῶνδ' ἐπίστασθαί σε χρῆν ». Ὀμοίαν σύνταξιν δέχεται καὶ τὸ δηλοῦν, ὡς ἐν Αἴαντ. 326 « δῆλός ἐστιν ὡς τι

ΦΥΛΛΞ.

Τὰ δεινὰ γάρ¹ τοι προστίθῃσ' ὄκνον πολύν. X

ΚΡΕΩΝ.

X Οὐκὸν ἐρείς² ποτ', εἴτ' ἀπαλλαγθεῖς³ ἄπει;

ΦΥΛΛΞ.

Καὶ δὴ λέγω⁴ σοι τὸν⁵ νεκρὸν τις ἀρτίως
θάψας βέβηκε κἀπὶ χροσὶ διψίαν⁶

245

δρασεῖων κακόν.», καὶ ἄνευ τοῦ ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰδομένον 20 «δηλοῖς γάρ τι καλχαῖνοσ' ἔπος.», Ο κ Σεμιτέλος μάτην προσκρούσας εἰς τὴν λέξιν νέον διορθοῖ τὸν ὄκνον σίχον εἰς τί προᾶγα δ' ἤλθεε ἄστν σημαῖων νέον; Δὲν δύναται δὲ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ νέον κατὰ τὴν συνήθη σημασίαν, διότι πρὸ πολλοῦ ἦτο φανερόν, ὅτι ὁ φύλαξ ἤρχετο νέον τι νὰ σημάνη, δὲν λαμβάνει δὲ τὸ ἐπίθετον καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ δεινὸν διὰ τὸν λόγον «Ἡ τοιαύτη ἔμμος ἐκδοχὴ οὐχὶ εὐθὺς ἐπέρχεται τῷ ἀκροατῇ ἢ ἀναγνώστῃ, ἀλλὰ μετὰ τινα σκέψιν.», Παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις βεβαίως ἡ τοιαύτη σημασία ἐπέρχεται μετὰ σκέψιν, οὐχὶ δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, παρ' οἷς τὸ νέον ἀπειράκις σημαίνει κακόν. Ἄν δὲ διὰ τοιοῦτον λόγον ἦτο πρόβρον νὰ διορθῶμεν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἠθέλομεν ἀναγκασθῆναι νὰ ποιήσωμεν ἀπειρώσεις διορθώσεις,

¹) Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν προτάσιν· βεβαίως πράττω τοῦτο· διότι τὰ δεινὰ προσθέτουσι μεγάλην δειλίαν.

²) Ὁ μέλλον τῆς ὀριστικῆς ἰσοδυναμεῖ πρὸς προστατικὴν ἀλλ' ἢ φράσις δεικνύει, ὅτι πρέπει νὰ γείνη

μετὰ ταχύτητος, ὡς Πλάτ. ἐν Γοργ. 456 E «οὐκὸν ἀποδείξεις τοὺς ῥήτορας νοῦν ἔχοντας;», ἐν Συμποσ. 201 E «οὐκ εὐφημήσεις;», Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 75 «οὐ σὶγ' ἀνέξει, μηδὲ δειλίαν ἀρεῖ;», Ἐπειδὴ ὁ φύλαξ ἤρχετο μακρὰ προοιμαζόμενος, ὁ Κρέων δὲν δύναται ἐπὶ πλέον νὰ ὑπομένῃ, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τάχως, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Σχολιαστής «Τοῦ ἀγγέλου περιπλέκοντος τὸν λόγον, καὶ εὐλαβουμένου σημεῖναι τὸ πραχθέν, ἐπιθυμῶν ὁ Κρέων ἀκοῦσαι εὐελπιν αὐτὸν ποιεῖ ὡς οὐ οὐδὲν πείσεται.»,

³) Τὸ ἀπαλλαγθεῖς ἔχει τι προσβλητικόν, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 972 «φεῦγ' ὡς τάχιστα τῆσδ' ἀπαλλαγθεῖς χθονός.»,

⁴) Ὅμοιον τι ὑπάρχει ἐν Ἡλέκτρ. 317 «καὶ δὴ σ' ἐρωτῶ τοῦ κασιγνήτου τί φῆς;»,

⁵) Δὲν συνδέεται τῷ ἡγουμένῳ ὡς ἐπεξήγησις.

⁶) Δηλαδὴ ξηρὰν, στεγνὴν γῆν. Ἐντὶ τοῦ ἐπιθέτου τοῦτου ὁ Αἰσχύλος μεταχειρίζεται τὸ διπλῶν ἐν Ἰκέτιο. 785 «τὸ πᾶν δ' ἀφαντος ἄμ' πνοαῖς διπλῶν ὡς κόνις ἄεθρε περὶ γῶν ὀλοῖμαν.», Καὶ ἐν Ἀγαμέμν. 495.

κόνιν παλύνσας¹ κάφαριστεύσας², ἃ χοή.

ΚΡΕΩΝ.

Τί φής,³ τίς ἀνδρῶν⁴ ἦν ὁ τολμήσας τάδε;

ΦΥΛΑΞ.

Οὐκ οἶδ'· ἐκεῖ γὰρ οὔτε του γενῆδος ἦν⁵

πλήρημ', οὐδ' δικέλλη⁶ ἐκβολή· στύφλος⁸ δὲ γῆ 250

καὶ χέρσος, ἀρρώξ οὐδ' ἐπημαξευμένη⁹

τροχοῖσιν, ἀλλ' ἄσημος οὐργάτης τις¹⁰ ἦν.

¹) Παλύνω σημαίνει επιτάσσω, ἢ, ὡς λέγομεν, πασπαλίζω, Πλάδ. Κ. 7 "ἢ νιφετόν, ὅτε πέρ τε χιῶν ἐπάλυνεν ἀρούρας... Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι τό ἐπιπάσσειν κόνιν ἐπὶ τῶν νεκρῶν εἶχε τὴν αὐτὴν δύναμιν, ὡσεὶ οὗτοι ἐθάπτοντο.

²) Ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ ἄγιος, ἄγιος καὶ σημαίνει, ὅτι ἐκτελῶ τὰ ἅγια ἢ ἱερὰ νόμιμα πρὸς τι, ὡς ἐνιαῦθα πρὸς τὸν νεκρόν. Ἄλλοι μὲν νομίζουσιν, ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐφαριστεύσας, ἄλλοι δὲ ἐκ τοῦ ἀφαριστεύσας. Τοῦτο ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπεν ἐφαρινίζειν.

³) Τοῦτο λέγει ὁ Κρέων μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως.

⁴) Ὁ τύραννος οὐδόλως ἀποβλέπει εἰς γυναῖκας. ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 222.

⁵) Γενῆς, ἴδος καὶ γενῆδος καὶ γένις. γένιδος σημαίνει τὴν ἀξίονη. Συναρθεῖα δέ, ὡς κερχνής, κερχνῆδος, Ἀριστοφάν. ἐν Ὀρνίσι 1181 καὶ τὰ Καδμῆδες, Βρισσῆδες, Χρυσῆδες.

⁶) Ἐν ᾧ προσηγείται τὸ οὔτε, ἔπεται μόνον οὐ, ἀλλ' ὑπάρχουσι πολλὰ ὅμοια παραδείγματα, ὡς Οἶδ. Τύρανν. 972 "ὅς οὔτε βλάστυς πω

γενεθλίον πατρός, οὐ μητρός εἶχον... καὶ Εὐρυπιδ. ἐν Ἰλπ. 133 "ὅς οὔτε πίστιν οὔτε μάντεων ὅσα ἔμεινας, οὐδ' ἤλεγξας, οὐ χρόνον μακρῶ σκέψην γ' ἔνεμας."

⁷) Δικέλλα εἶναι τὸ παρὰ τοῖς νεωτέροις καλούμενον δικέλλι, ὄργανον, δ' οὐ σκάπτομεν τὴν γῆν, ἔχον δύο μακρὰ ὀδόντια. Εἶναι γενική ἐξ ὑποκειμένου, ἢ δὲ φράσις σημαίνει χῶμα ἐκβεβλημένον ἐπὶ δικέλλης.

⁸) Αἱ λέξεις στύπος, στύπη, στυνφελός, ἐξ οὗ τὸ στυνφός ἢ στύφλος, εἶναι συγγενεῖς. Τὸ ἐπίθετον σημαίνει σκληρός.

⁹) Ἐπαμαξεύω σημαίνει διέσχομαι διὰ τῆς ἀμάξης καὶ κίρτου ἀυλακίως διὰ τῶν τροχῶν. Ὁ φύλαξ ἐπειράθη νὰ ἐξαυτλήσῃ πάντα τὰ ἔχρη, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ εὐρεθῆ ὁ δρόσος. Ἐν ᾧ τὸ ὄνομα ἄμαξα δασύνεται παρὰ τοῖς Ἀτικοῖς, τὸ σύνθετον δὲν ἔχει ἐφαμαξεύω, ἀλλ' ἐπαμαξεύω, ὡς καὶ τὰ ἀντήλιος, ἀπηλιώτης, ἰππαρμωσιτής, λεύκιππος. Καὶ ἡμεῖς λέγομεν ἀντηλιάδα.

¹⁰) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία συν-

ὅπως¹ δ' ὁ πρῶτος ἡμῖν ἡμεροσκόπος
 δείκνυσι, πᾶσι θαυμά² δυσχερὲς παρῆν.
 ὁ μὲν³ γὰρ ἠφάνιστο, τυμβήρης⁴ μὲν οὐ,
 λεπτή⁵ δ', ἄγος φεύγοντος⁶ ὧς, ἐπῆν κόνις.

255

τακτῆα οὐχὶ τῷ ἐργάτῃς, ὡς πολλοὶ
 συντάσσουσιν, ἀλλὰ τῷ ἄσχημος, ὡς
 σημήθως ἢ ἀνωνομία συντάσσεται
 μετὰ ἐπιπέτων σημαίνοντων ποιό-
 τητα, πλήθος ἢ μέγεθος, Ἡρόδοτος.
 IV, 198 "δοκεῖ μοι οὐδ' ἀρετὴν
 εἶναι τις ἢ Λιβύη σπονδαίη", Πλάτ.
 ἐν Πολιτ. II, 358 B "ἐγὼ τις, ὡς
 εἶκε, δυσμαθῆς", Ἀριστοφάν. ἐν
 Πλοῦτ. 726 "ὡς φιλοπόλις τις ἔσθ'
 ὁ δαίμων καὶ σοφός".

¹) Τὸ ὅπως ἐνταῦθα ἔχει χρο-
 νικὴν σημασίαν, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν
 τὸ καθῶς. Τοιαύτην σημασίαν ἔχει
 καὶ ἐν στίχ. 407 καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 749
 "Στρατὸς δ' ὅπως ὄρᾳ νιν ἐκπε-
 πτωκότα δίφρων, ἀνωλόλυξε τὸν
 νεανίαν", Οἱ φύλακες, ὅπως μὴ πάν-
 τες καταπονῶνται, διεῖλον τὸν χρόνον
 εἰς φυλακὰς καὶ ἐφύλαττον κατὰ
 διαδοχὴν. Διὰ τοῦτο λέγει πρῶτον
 ἡμεροσκόπον. Κατὰ τὸν Belermann
 ἐπειδὴ τὸ πρῶτον κατὰ ταύτην τὴν
 ἡμέραν ἐτέθησαν οἱ φύλακες, εἶναι
 ὁ πρῶτος φύλαξ. Δοιπὸν κατὰ τὸν
 ἐρμηνευτὴν ἢ Ἀντιγόνη ὄρθρον βα-
 θεὸς προσῆλθεν εἰς τὸν νεκρὸν πρὶν
 παραστῆ φύλαξ τις· μόνον οὕτως
 ἐξηγείται, ὅτι αὕτη ἔμεινεν ἀπαρα-
 τήρητος. Καὶ ὁμοῦ νομιζομεν, ὅτι ἢ
 ἐξηγήσῃς δὲν εἶναι πιθανή· διότι ἂν
 ἢ Ἀντιγόνη ἔθαπτε τὸν νεκρὸν πρὸ
 τῆς ἀφίξεως τῶν φυλάκων, οὐτε
 οὕτοι ἠδύνατον νὰ ἐλέγχωσιν ἀλλή-
 λους, ὡς λέγεται ἐν τοῖς ἐξῆς, οὐτε
 ὁ Κρέων εἶχε δικαίωμα νὰ αἰτιάται

τοὺς φύλακας, ἀλλ' ἐαυτὸν, ὅτι βρα-
 δέως ἀπέστειλε τοὺτους. Ἡ Ἀντι-
 γόνη ἔμεινεν ἀπαρατήρητος καὶ διὰ
 τὸν βαθὺν ὄρθρον, ἀλλὰ πρὸ πάν-
 των διὰ τὴν ἀμέλειαν τῶν φυλάκων,
 ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἐξιδος αὐ-
 τῶν τούτων.

²) Διὰ ἀπιθάνους ὁ Nauck εἰ-
 κάζει φάσμα. Δυσχερὲς εἶναι τὸ δυσ-
 ἐξήγητον, ὡς δεικνύει ἢ ἐπομένῃ
 αἰτιολογικῇ πρότασι.

³) Ὁ μὲν ἔχει τὴν ἀπόδοσιν αὐ-
 τοῦ εἰς τὸ σημεῖα δέ, ὁ δὲ ἐπό-
 μενος εἰς τὸ λεπτή δέ.

⁴) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Ὁὐ
 κατὰ βίβδος τεθαμμένος, ἀλλ' ὡς ἔχει
 ἐπιβεβλημένη ἦν ἢ ἄμμος. Τοῦτο δὲ
 ἐποίησεν ὁ θάψας νόμου χάριν· οἱ
 γὰρ νεκρὸν ὄραντες ἄταφον καὶ μὴ
 ἐπαμηράμενοι κόνιν, ἐναγῆς εἶναι
 ἐδόκουν. Ὡςπερ οὖν τὸ τῆς ἀσεβείας
 τις ἐγκλημα φεύγων λεπτήν κόνιν
 ἐπιτίθει τοῖς νεκροῖς, οὕτως οὖν καὶ
 ἐπάνω τοῦ Πολυνεϊκοῦ· καὶ τοῦτο
 δὲ ἢ Ἀντιγόνη καθαρῶν ἐνεκα
 πεποιήται. Λόγος δέ, ὅτι Βουζύγης
 Ἀθήρησι κατηράσατο τοῖς περιορω-
 σιν ἄταφον σῶμα".

⁵) Τὸ ὑποκείμενον τῆς γενικῆς
 ἀπολύτου σπανίως παραλείπεται·
 τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν τὸ ὑποκείμε-
 νον ἦναι ἀόριστον, ὡς ἐνταῦθα, ἢ
 ἐννοῆται ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου. Ἐν-
 ρητιδ. Ἀνδρομάχ. 100 "ἦν πάρος
 μὲν οὐκ ἐρῶ, τελομένων δὲ (τῶν
 πραγμάτων) Δελφίς εἰσεταί πέτρα".

σημεία δ' οὔτε θηρὸς οὔτε του¹ κυνῶν
 ἐλθόντος, οὐ σπάσαντος² ἔξεφαινετο.
 λόγοι δ' ἐν ἀλλήλοισιν ἐροῦθουν³ κακοί,
 φύλαξ ἐλέγχων φύλακα⁴: κἄν ἐρίγνετο⁵ ×
 πληρῆν τελευτῶσ⁶, οὐδ' ὁ κωλύσων⁷ παρῆν.
 εἰς γὰρ τις ἦν⁸ ἕκαστος οὐξειογραφασμένος,

260

Θουκυδ. I, 116 " Περικλῆς — ὄρχετο κατὰ τάχος ἐπὶ Καῖνον καὶ Καρίας, εἰσαγγελέντων, οὐ Φοίνισσαι τῆς ἐπ' αὐτοὺς πλέουσιν. Εἶναι ὁμοῦς δυνατὸν τὴν γενικὴν γὰ μὴ θεωρήσωμεν ὡς ἀπόλυτον, ἀλλ' ἐξαρτημένην ἐκ τοῦ ὀνόματος κόνης, δηλ. κόνης τινὸς ὡς φερόντος ἄγος· διότι ἡ κόνη ἀνήκειν εἰς τὸν θέλοντα γὰ φύγη τὸ ἄγος.

1) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία ἀνήκει καὶ εἰς τὸ προηγούμενον θηρὸς.

2) Ἄν τὸ χῶμα προήρχετο ἐκ κυνῶν ἢ θηρίων, ταῦτα ἤθελον καταλάπει ἴγνη ἐπὶ τῆς γῆς ἢ σημεῖα ἐπὶ τοῦ πτόματος.

3) Ῥόδος, ἐξ οὗ τὸ ῥοθίω, κυρίως σημαίνει τὸν ἦχον τὸν προερχόμενον ἐξ ὀρητικῶς ῥέοντος ποταμοῦ. Συνεκδοχικῶς δὲ σημαίνει καὶ τὰς συγκεχυμένας φωνὰς ἀνθρώπων κατεχόμενων ἐπ' ἀγανακτικῆς ἢ ἄλλου βιαίου πάθους.

4) Ἐνταῦθα ἔχει τὴν σύνταξιν, ὡσεὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν προηγῆτο τὸ ἐροῦθούμεν. Τὸ σχῆμα εἶναι ἀνακόλουθον. Ὅμοια παραδείγματα δὲν ἐλλείπουσιν ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 200 " σιάσις τ' ἐν ἀλλήλοισιν ἐροῦθνετο, οἷ μὲν θέλοντες ἐκβαλεῖν ἴδρας Κρόνον, ὡς Ζεὺς ἀνάσσει δηθέν, οἷ δὲ τοῦμπαλιν ἢ Ἐὐροπίδ. ἐν Φοίνισσ.

1462 " ἦν δ' ἔρις στρατηλάταις οἱ μὲν πατάξει πρόσθε Πολυνείκην δουρί, οἷ δ' ὡς θανόντων οὐδαμοῦ νίκη πέλοι. Ἡ. Θουκυδ. IV, 23 " τὰ περὶ Πύλον ἔπ' ἀμφοτέρων κατὰ κράτος ἐπολεμεῖτο, Ἀθηναῖοι μὲν περιπλέοντες, Πελοποννήσιοι δὲ προσβολὰς ποιούμενοι. καὶ Νόνν. Λιγυσιακ. 37, 445 " ἦν δ' ἔρις ἀμφοτέρων ἐκροῦθρος, ὅς μὲν Ἀχάτην κυδαίνων, ἕτερος δὲ χροῖεῖα Φαῦρον ἐλέγχων.

5) Ἡ ὑπόθεσις λείπει, ἤτις ἠδύνατο γὰ νοηθῆναι οὕτως, εἰ μὴ τὶς ἔλεξε, ὅπερ δύναται γὰ ἐξαχθῆναι ἐκ τῆς ἐπομένης φράσεως, τέλος δ' ... λέγει τις εἰς. Ἀντὶ δὲ τοῦ παρατακικοῦ ἤρμοξε μᾶλλον ὁ ἀόριστος. Παράβαλλ. Ἀντιγ. 390 καὶ Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 271.

6) Ἡ μετοχὴ κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος καὶ ἐπὶ τέλους ἠδυνάμεθα γὰ φθάσμεν καὶ εἰς κενυθήματα.

7) Ὅμοιον εἶναι τὸ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Προμηθ. 27 " ὁ λωφῆσον γὰρ οὐ πέφυκέ που. καὶ Σοφοκλ. ἐν Ἡλέκτρ. 1197 " οὐδ' οὐπαρήξων οὐδ' ὁ κωλύσων πάρα. Ἐπειδὴ ἕκαστος ἐθεώρει πάντας τοὺς ἄλλους ἐνόχους καὶ ἐπειδὴ πάντες ἐμελλον γὰ τυπτοῖσιν ἀλλήλους, βεβαίως δὲν ἠδύνατο γὰ εὐρεθῆναι ὁ κωλύσων.

8) Δηλαδή κατὰ τὴν γνώμην

κούδεις ἐναοργής, ἀλλ' ἔφρουγε μὴ εἰδέναι¹.
 ἡμεν δ' ἔτοιμοι καὶ μύδρους αἶψαι χερσίν²,
 καὶ πῦρ διέσπειν³, καὶ θεοὺς ὀρκωμοτεῖν,
 τὸ μῆτε δρᾶσαι, μῆτε τῷ ξυνειδέναι
 τὸ πρᾶγμα βουλευσάντι μῆτ' εἰργασμένῳ. ✕
 + τέλος⁴ δ', ὅτ' οὐδὲν ἦν ἐρευνῶσιν πλέον,
 ἄλγει τις⁵ εἰς, ὅς πάντας ἐς πέδον κάρα

265

τῶν ἄλλων. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει
 "Ἐκαστος μὲν γὰρ τὸν πλησίον ἐδό-
 κει πεπραχέναι, ἀκριβῶς δὲ αὐτὸν
 κατελέγγειν οὐκ ἠδύνατο."

¹) Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσι,
 ἀλλ' ἔφρουγε τὸ μὴ εἰδέναι, ὃ δὲ Din-
 dorf διορθοῖ εἰς, ἔφρουγε πᾶς τὸ μῆ,
 παραπέμπον εἰς ἀνάλογα χωρία Ἀν-
 τιγ. 443 "καὶ φημί δρᾶσαι κοῦκ
 ἀπαρθῆναι τὸ μῆ" καὶ ἐν Αἴαντ.
 96 "κόμπος πάρεσι κοῦκ ἀπαρθῆ-
 ναι τὸ μῆ". Ἡ διόρθωσις ὁμοῦς αὖ-
 τη παλαιογραφικῶς ἀπέχει πολὺ τῆς
 γραφῆς τῶν χειρογράφων. Διὰ τοῦ-
 το προειτιμήσαμεν τὴν γνώμην τοῦ
 Böckh καὶ πολλῶν ἄλλων ἐξαλειφόν-
 των μόνον τὸ ἄρθρον χάριν τοῦ μέ-
 τρου. Τὸ δὲ μῆ μετὰ τοῦ φρούγειν
 εἶναι σύνθηες τοῖς ἀρχαίοις, ὡς Οἰδ.
 ἐπὶ Κολων. 1739 "τὰ σφῶν ἀπέφρου-
 γε τὸ μῆ πίνειν κακῶς" Εὐριπίδ.
 ἐν Ἡρακλ. 506 "παρὸν σεσῶσθαι
 φρουξόμεσθα μῆ θανεῖν". Ὑποκείμε-
 νον τοῦ ἔφρουγε εἶναι τὸ ἔκαστος,
 ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἡγουμένου οὐ-
 δεις.

²) Ὅντως τιμῆ τὸν πολιτισμὸν
 τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἡ θεοκρίσια τού-
 τος δὲν ἦτο συνήθης. Ἐπειδὴ δὲ
 ὁ Σοφοκλῆς ἐμβάλλει ταύτην εἰς τὸ
 στόμα τοῦ ἀπλοικοῦ φύλακος, δύνα-
 ται τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο

ἀνῆκε τοῖς κοινοτέροις τῶν Ἑλλή-
 νων, ἐν ᾧ τοῖς βορείοις λαοῖς κατὰ
 τὸν μέσον αἰῶνα ἡ θεοκρίσια ἦτο
 συνηθεσάτη. Καὶ νῦν οἱ ἀπλοῦστε-
 ροὶ τῶν Ἑλλήνων ἔχουσι φράσεις
 τινὰς δεικνύουσας θεοκρίσιαν π. χ.
 λέγουσι, βάλλω τὸ χέρι μου ἰσὶ
 φωτιά. Ὁ Πανσανίας ἀφηγείται
 (VII, 25, 8). ὅτι ἡ ἔλθεια τῆς Γῆς
 ὑπεβάλλετο εἰς παράδοξον εἶδος θεο-
 κρισίας. "Γυνὴ δὲ ἡ αἰεὶ τὴν ἱερω-
 σύνην λαμβάνουσα ἀγιστεύει μὲν τὸ
 ἀπὸ τούτου, οὐ μὴν οὐδὲ τὰ πρό-
 τερά ἐστι πλέον ἢ ἐνὸς ἀνδρός ἐς
 πτεῖραν ἀφριμένη. Πίνουσαι δὲ αἶμα
 ταύρου δοκιμάζονται ἢ δ' ἂν αὐτῶν
 τύχη μὴ ἀληθεύουσα, αὐτὰκα ἐκ τού-
 του τὴν δίκην ἔχει". Κατὰ ταῦτα
 οἱ φύλακες ἦσαν ἔτοιμοι νὰ λάβωσιν
 ἐν ταῖς χερσὶ πεπραχτομένα σώ-
 ματα. Οὕτως ὁ μὲν ἀθῶος οὐδὲν
 ἤθελε πάθει, ὃ δ' ἔνοχος ἤθελε κατῆ.

³) Νὰ διεῖλωσι διὰ τοῦ πυρός,
 ὅπως διὰ τῆς θεοκρισίας ἀποδείξω-
 σι τὴν ἀθρότητα αὐτῶν.

⁴) Ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἐπομένων
 τὸ μῆτε.

⁵) Ἡ λέξις κείνη ἐπισημασι-
 κῶς, τὸ δὲ ἐπόμενον ὅτι ἔχει αἰτιο-
 λογικὴν σημασίαν, ἐπειδὴ.

⁶) Συνήθως οἱ ἐκδοταί θέτουσι
 τὸ κόμμα μετὰ τὸ εἰς, ἀλλ' ὁ Μει-

νεύσαι φόβῳ προὔτρεψεν¹. οὐ γὰρ εἶχομεν
 270 οὐτ' ἀντιφωνεῖν, οὐθ' ὅπως δρωάντες καλῶς,
 πράξαιμεν². ἦν δ' ὁ μῦθος³, ὡς ἀνοιστέον
 σοὶ τοῦργον⁴ εἴη τοῦτο κούχι κρυπτέον.
 καὶ ταῦτ' ἐνίκα, κάμῃ τὸν δυσδαίμονα
 πάλος καθαιρεῖ⁵ τοῦτο τάραθόν⁶ λαβεῖν.
 275 πάρεμι δ' ἄκων οὐχ ἔκοῦσιν⁷, οἷδ' ὅτι
 (στέργει γὰρ οὐδείς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.

ΧΟΡΟΣ.

Ἄναξ, ἐμοί τοι, μὴ τι καὶ θεήλατον⁸ = *πραγματῆν εἰμῶντι*

neke παρατηρεῖ, διὰ ὃ Σοφοκλῆς μεταχειρίζεται τὸ εἰς τις, ὅταν ἡ ἔννοια τοῦ ἐνὸς ἐξαίρηται. Διὰ τοῦτο οὗτος καὶ ὁ Seyffert σιζοῦσι μετὰ τὸ τίς. Ὁ Nauck τρέπει τὸ ὅς εἰς ὃ καὶ ὁ Blaydes εἰκάζει λέγει τις ἔπος, ὃ πάντας. Ἄλλ' ἡ φράσις δὲν εἶναι ἀσυνήθης τοῖς ἀρχαίοις, ὡς παρὰ Θουκυδ. VI, 61 "καὶ τινα μίαν νύκτα κατέδαρθον," καὶ Πλάτ. ἐν Σοφιστ. 235 B "τοῦ γένους εἶναι τις εἰς." Ὁ φύλαξ πρὶν γὰρ εἰσελθεῖν εἰς τὴν πρότασιν, περιγράφει τὸ πάθος, ὅπερ αὐτῇ διηγείρεν.

1) Ὁ λόγος τοῦ εἰπόντος ἦτο τοιοῦτος, ὥστε ἠγάσασε πάντας γὰρ κλίνωσιν ἐκ φόβου τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γῆν.

2) Ἐκ τοῦ εἶχομεν ἐξαρχαῖται καὶ τὸ ἀπαρέμφατον καὶ ὃ διὰ τοῦ ὅπως λόγος, ὡς ἐν Αἴαντ 428 "οὐτοι δ' ἀπείργειν οὐθ' ὅπως εἴω λέγειν ἔχω." Τὸ καλῶς πράξαιμεν ὁ Bellemann ἐξηγεῖ διὰ τοῦ εὐ ἔχομεν, σφζοίμεθα.

3) Ἀφ' οὗ ὁ φύλαξ περιέγραψε τὸν φόβον, ἔρχεται εἰς τὴν πρότασιν,

ἣς ἤρξατο ἐν τοῖς ἔμμοισιν, δηλαδὴ τὸ ἦν ὁ μῦθος ἐπαναλαμβάνει τὸ λέγει τις.

4) Δηλαδὴ, ὅτι ἐρρημῆ τις χῶμα ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνεϊκούς.

5) Τὸ ἔρημα ἦτο σνήθης ἐν τοῖς ἀττικοῖς δικαστηρίοις, Πολυδευκ. 8, 15, Λυσίας κατὰ Ἀγοράτ. 133. 13 "τὴν μὲν καθαιροῦσαν ἐπὶ τὴν προτέραν, τὴν δὲ σφζουσαν ἐπὶ τὴν προτέραν." Εὐριπίδ. ἐν Ὀρέστ. 853 "ἀτὰρ τίς ἀγών, τίνες ἐν Ἀργείοις λόγῳ καθεῖλον ἡμᾶς κάπεκρῶσαν θανεῖν, λέγ', ὦ γεραῖε."

6) Δηλαδὴ τὸ ἀγγελία τὸ πραγματοποιεῖται ἐν Κρόνῳ, ὅπερ εἰρωνικῶς ὀνομάζει ἀγαθόν.

7) Ἡ τοιαύτη φράσις εἶναι σνήθης τοῖς ἀρχαίοις, ὡς ἐν Τραχιν. 198 "οὐχ ἔκων ἔκοῦσι δὲ ξύνεστιν."

8) Ὁ χορὸς εἰκάζων, ὅτι τὸ πραγματοποιεῖται δύναται γὰρ ἦναι θεήλατον, ὑπαινίσσεται, ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ Κρόνῳ δὲν εἶναι εὐσεβές. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐμμένον τῇ γνώμῃ,

τοῦρογον τόδ', ἡ ξύννοια βουλευεῖ πάλαι.

ΚΡΕΩΝ.

× Παῦσαι, πρὶν ὀργῆς καὶ με μεστῶσαι λέγων,
μὴ φρευρεθῆς ἄνους τε καὶ γέρον³ ἄμα.

280

ἦν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (στίχ. 206 ἀνεσκευάσαμεν, γράφει: "λέγει δὴλα δὴ ταῦτα οὐχὶ ὡς ἀνέκαθεν πεπεισμένοι περὶ τοῦ ἀνοσίτου τοῦ κηρύγματος καὶ τοῦτον λαβὼν καιρὸν ὅπως ἐξείπη τὴν γνώμην αὐτοῦ ἀναφανδὸν ἀποδοκιμάζων τὸ κήρυγμα, ἀλλ' οἷον αἴφνης φωτισθεὶς ἐξ ἀμυδρᾶς ἀκτύτος θεῖου φωτός, καὶ ταῦτα κηδόμενος τοῦ Κρέοντος. Βεβαίως τοῦ Κρέοντος ἐκῆδειτο, ἀλλὰ δὲν ἐπεδοκιμάζε το κήρυγμα τούτου διὰ τὰ ἀλλαχθῶ εἰρημένα." Ἄν δ' ἄλλως εἶχεν, ἡδύνατο ὁ χορὸς τὸν αἴτιον τῆς ταφῆς νὰ ἀνεύρη ἐν ἄλλῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ θείῳ. Οὔτε ὁ φύλαξ, οὔτε ὁ χορὸς, οὔτε μετ' ὀλίγον ὁ Κρέων γινώσκει τὸν θάψαντα τὸ πτώμα τοῦ Πολυνείκου, γινώσκει δὲ τοῦτον μόνον ὁ θεατῆς. Οὔτω παράγεται ἡ καλονμένη τραγική εἰρωνεία, περὶ ἧς λέγομεν ἐν τῇ εἰσαγωγ. εἰς Οἰδίποδ. τύρανν. σελ.

10 "Μόνος ὁ θεατῆς γινώσκει τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων θέον καὶ οἰοεὶ πολλάκις ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ νὰ ποιῆσθαι νεῦμα εἰς τὰ δρωῖντα πρόσωπα. ἄπερ ἐν τῇ νηπιώδει αὐτῶν διανοεῖ δὲν αἰσθάνονται τὸν σφυρηλάτον κεραινόν, ὅστις κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν παρασκευάζεται, οὐδὲ βλέπονται τὴν ἀρεπιδόνην, ἣν ἡ τύχη κατ' αὐτῶν ὀπίπτει. Μετὰ τὰ ἴνα, ὅπως, μὴ, ὡς προστίθεται συνήθως τὸ καί, ὡς ἐν

Φιλοκτ. 13 "ἀκμὴ γὰρ οὐ μακρῶν ἡμῖν λόγων, μὴ καὶ μάθη μ' ἤκοντα," Πηλ. Κ, 509 "νόστιον δὴ μνησαί, μὴ καὶ πεφοβημένους ἔλθῃς."

1) Τὰ μὲν χειρογράφα ἔχουσι καὶ ἐ, ὁ δὲ Seidler ἔγραψε καί με, ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι κριτικοί. Τοῦτο δ' ἐποίησεν, ὅπως μὴ τις συναγγῆ τὸν σύνδεσμον τῆ ἀνωνομίας. Γεννᾶται δὲ τὸ ζήτημα, τίμιν νὰ συναφωμεν τοῦτον. Κατὰ μὲν τὸν Bellemann ὁ σύνδεσμος ἀνήκει τῇ ὀλιγοπροτάσει, κατὰ δὲ τὸν Nauck τῷ πρὶν, κατὰ δὲ τὸν Kern κατ' ὑπερβατὸν τῷ ὀργῆς καὶ κατὰ τὸν Κ. Σεμιτέλον διατηροῦνται τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων ἡ σύγκρισις γίνεται πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ χοροῦ εἰρημένον, ἐμοίτοι ἡ ξύννοια βουλευεῖ, ὅπερ δὲν σιρεῖται πιθανότητος.

2) Ἡ ἄνοια καὶ τὸ γῆρας εἶναι δύο ἀντίθετα κακά. Συνήθως οἱ γέροντες εἶναι συνετοί, ἐνίοτε δ' ὅμοιοι ἐξίστανται τῶν φρενῶν, Ἀριστοφάν. ἐν Νεφέλ. 1417 "παῖδες τε γὰρ τὴν ἀρχὴν ἦσαν ἄφρονες, καὶ νῦν ὑπὸ τοῦ τῶν ἐτῶν πλήθους παρατραπέντος αὐτοῖς τοῦ λογισμοῦ, παῖδες εἰσι τῷ νῷ πάλιν ληροῦντες." Ἰσοκράτ. πρὸς Φίλιπ. 7 "ἐξεπλάγησαν μὴ διὰ τὸ γῆρας ἐξεστηκὸς τοῦ φρονεῖν" καὶ Οἰδ. ἐπὶ Κολων. "καὶ σ' ὁ πληθύνων χρόνος γέρονθ' ὅμοιοι τίθησι καὶ τοῦ νοῦ κενόν."

λέγεις γὰρ οὐκ ἀνεκτὰ δαίμονας λέγων
 πρόνοιαν ἴσχειν τοῦδε τοῦ νεκροῦ πέρι.
 πότερον ὑπερτιμῶντες ὡς εὐεργέτην
 ἐκρυπτον¹ αὐτόν, ὅστις ἀμφικίονας²
 ναοὺς πυρώσων³ ἤλθε κάναθήματα

285

¹) Τοὺς τέσσαρας στίχους ἀπὸ τῆς λέξεως ἐκρυπτον μέχρι τοὺς θεοὺς ὁ Schneidevin θεωρεῖ ὡς νόθους· διὸ παρατηρεῖ, ὅτι τὸ κρύπτειν ἄνευ ἄλλου προσδιορισμοῦ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ θάπτειν, προσκρούει εἰς τὴν φράσιν γῆν ἐκείνων, τὸ νόμους διασκεδῶν θεωρεῖ ἀμφίβολον καὶ τέλος νομίζει, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ στίχου ἡ τοῦς κακοὺς τιμῶντας εἰσορῆς θεοὺς δὲν παρέχει οὐσιωδῶς διάφορον ἔννοιαν τοῦ, πότερον ὑπερτιμῶντες ὡς εὐεργέτην. Ἄλλ' οἱ λόγοι δὲν μοι φαίνονται πολὺ ἰσχυροί· διότι τὸ κρύπτειν ἄνευ τοῦ γῆ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ θάπτειν εὐνοηται καὶ ἀλλαγῶ, Σοφοκλ. ἐν Οἰδίᾳ. ἐπὶ Κολων. 621 "ἴν' οὐμός εἶδων καὶ κεκρυμμένους νέκυνς ψυχρὸς ποτ' αὐτῶν θερμὸν αἶμα πίεται.", Συνηθέστερον ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς τῆν arch 1868 ἀριθμ. 8 "Ἀδίστας Μενέδημος ἦν πόσις· ἤρσοε δ' αὐτὴν Βούτιχος. Αἰωνὴ κρύψε καταφθιμίεναν," καὶ rhein. mus. 1872, 27 σελ. 465 "παῖδων σε φίλοι χέρεις, ὡς θέμις ἐστί, κρύψαν," καὶ Ἀντίπατρος ἐν Ἀνθολογ. Παλ. 7, 207 "καί μιν κρύψεν νέκυν.", Ἡ δευτέρα δυσκολία δὲν εἶναι πραγματικῆ, διότι οἱ προστάται πόλεός τιος εἶναι καὶ τῆς χώρας, Πλάτ. ἐν Νόμ. IV, 717 A "τοὺς τὴν πόλιν ἔχοντας θεοὺς.", Τὸ δὲ διασκεδανῆναι νόμους ἔχει

ἀνάλογα, Οἰδίᾳ. ἐπὶ Κολων. 618 "ἐν αἷς τὰ νῦν ξύμφωνα δεξιόματα δόρει διασκεδῶσαι ἐκ ομικροῦ λόγου," καὶ Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. VIII, 5 25 "Περσῶν νόμους διασπῆν.", Τέλος οἱ δύο ὑπὸ τοῦ Schneidevin παραβαλλόμενοι στίχοι δὲν παρέχουσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Ὁ Κρέων θέτει τὸν χορὸν εἰς δίλημά τι. Ὁ Πολυνείκης ἡ εἶναι εὐεργέτης ἡ κακός· ἀλλὰ τὸ πρῶτον δὲν δύναται νὰ ἦναι, διότι ἤλθε νὰ καύσῃ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀναθήματα κτλ. ἂν δὲ ἦναι κακός, οἱ θεοὶ δὲν τιμῶσι τοὺς κακοὺς. Διὰ ταῦτα πάντα ἀποφανόμεθα ὑπὲρ τῆς γνησιότητος τοῦ χωρίου.

²) Ἡ ἀμφὶ ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸ ἀμφοτέρωθεν, ἀλλὰ τὸ περίξ, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀμφιάλοισ. Τοιοῦτοι ναοὶ βεβαίως ἐπὶ Κρέοντος δὲν ὑπῆρχον, ἀλλ' εἶναι ἀναχρονισμός, οὐ βριθοῦσιν οἱ τραγικοί.

³) Περὶ τοῦ ὄψματος παρατηρεῖ ὁ Εὐστάθιος σελ. 706, 22 "ἰστέον δὲ καί, ὅτι παρὰ Ἡροδότῳ πηρῶσαι κεῖται τὸ ἐμπροῆσαι ἐν τῷ πυρώσων τὰς Ἀθήνας. Κεῖται δὲ ἡ λέξις καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν τῷ ἀμφικίονας ναοὺς πυρώσων ἤλθεν, ἦγον καύσων. Ἐνθα ναοὶ ἀμφικίονες ἐρρέθησαν οἱ, ὡς καὶ μεχρὶ νῦν ἐναχοῦ φαίνεται, κύκλω ὑπὸ κίωνων περιεχόμενοι, ταῦτον δ' εἶπειν, κυκλιδόν, ὃ κεῖται παρὰ τοῖς παλαιοῖς,"

καὶ γῆν¹ ἐκείνων καὶ νόμους διασκεδῶν;
ἢ τοὺς κακοὺς τιμῶντας² εἰσορᾶς θεοῦ;
οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ ταῦτα³ καὶ πάλαι πόλεως
ἄνδρες⁴ μόλις φέροντες ἐρρόθουν ἑμοί⁵,
κρυφῆ⁶ κἄρα σείοντες⁶, οὐδ' ὑπὸ ζυγῶ
λόφον⁷ δικαίως εἶχον, ὡς στέργειν ἑμέ⁸.

290

1) Εἰς τὴν φράσιν ταύτην καὶ ἄλλοι κριτικοὶ προσκρούουσι καὶ ὁ μὲν Schmidt εἰκάζει καὶ γῆν κενῶσων, ὁ δὲ Πάλλης τιμᾶς τῆς ἐκείνων καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος καὶ γῆς ἐνοίκων τοὺς νόμους διασκεδῶν. Ἄλλ' ἐκ τοῦ διασκεδῶν δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν ὄγμα προσφιύτερον πρὸς τὸ ἀντικείμενον, π. χ. διαφθερῶν.

2) Τὸ παθητικὸν ἦθελεν εἶναι σαφέστερον ἢ τοὺς κακοὺς τιμωμένους εἰσορᾶς ὑπὸ τῶν θεῶν.

3) Οἱ ἐρμηνευταὶ εὐρίσκεισι δυσκολίαν τοῦ νὰ ἀποδώσωσι τὸ ταῦτα. Ὁ μὲν Schneidewin ἀποδίδει εἰς τὸ ἐρρόθουν, δηλ. τοῦτον τὸν ὄρθον, ὁ δὲ Πάλλης εἰς τὸ εἰργασθαι, ἔνθα ἐπαναλαμβάνεται ὡς τὴν ἰδέαν καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος τρέφας τὸ ἐπόμενον κἄρα εἰς κράτη εἰς ταύτην τὴν λέξιν ἀποδίδει τὴν ἀντωνυμίαν καὶ παρατηρεῖ "Λέγων δὲ ὁ Κρέων ταῦτα ἐδείκνυεν ἅμα τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας σκῆπτρα, ἅπερ ἔφραζεν ἐν τῇ δεξιᾷ. Νομίζομεν, ὅτι τὸ πάλαι δὲν σημαίνει πάντοτε τι πρὸ πολλοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ προσφάτως, ὡς καὶ ὁ Εὐστάθιος παρατηρεῖ εἰς Πλατ. Θ 102 "πάλαι... οὐκ αἰετὸ μακρὸν χρόνον σημαῖνον, ἀλλ' ἔστιν οὐ καὶ πρόσφατον Ἀτικῶς,... παρὰ Σοφοκλεῖ ἀλλαγῶν τε καὶ ἐν

τῷ θανάτῳ" Ὁρέστην νῦν καὶ πάλαι λέγω, καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα 1036 "ἐξ-ημπολόμηαι κάκπεφόρτισμαι πάλαι... Οἰδίπ. τύρανν 1161 "οὐδ' ὄντι ἔγωγ', ἀλλ' εἶπον, ὡς δοίην, πάλαι".

4) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ πολιτῶν τινες ἀνάλογον εἶναι καὶ τὸ ἐν Αἴαντι 1044 "ὄντιν' ἄνδρα προσλεύσσεις στρατοῦ;" Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. II, 2, 23.

5) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "ἡρέμα ψιθυρίζοντες ἔβριζόν με".

6) Οἱ ἐχθρικῶς πρὸν τὸν Κρέοντα διακείμενοι, δηλ. οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Πολυνεΐκου, δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ δεῖξωσι τὸ ἑαυτῶν φρόνημα, ἀλλὰ κρυφίως ἠπειλοῦν τὴν κεφαλὴν σείοντες. Τὰ τοιαῦτα γίνονται ἐν τῇ τυραννίᾳ.

7) Ὁ Schneidewin γράφει, νῶτον δικαίως εἶχον, εὐλόφως φέρειν. Ὅπερ λαμβάνει ἐκ τινος σημειώσεως τοῦ Εὐσταθίου εἰς Ὀδυσσ. Ε, 285. Ὁ ἐρμηνευτὴς ὁμοίως τοῦ Ὀμήρου ἀπέσπα ἐκ μνήμης, ὡς πράττουσι συχνάκις οἱ ἀρχαῖοι. Ἐντεῦθεν ἡ διαφορὰ. Τὸ δικαίως κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ εὐπειθῶς.

8) Τὸ ἐμὲ δὲν εἶναι ὑποκείμενον τοῦ στέργειν (ὥστε νὰ στέργω ἐγώ), ὡς δέχεται ὁ Dindorf, ἀλλ' ἀντικείμενον, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 10 "ὡς ἂν διδαχθῆ τὴν

ἐκ τῶνδε¹ τούτους ἐξεπίσταμαι καλῶς
παρηγμένους μισθοῖσιν εἰργάσθαι τάδε².

οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν, οἷον ἄργυρος, 295

κακὸν νόμισμα³ ἔβλαστε. τοῦτο⁴ καὶ πόλεις

πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων,

τόδ' ἐκιδιάσκει⁵ καὶ παραλλάσσει φρένας

χρηστὰς⁶ πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ' ἴστασθαι⁷ βροτιῶν

πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν⁸ 300

καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν⁹ εἰδέναι.

ὅσοι δὲ μισθαροῦντες¹⁰ ἤρυσαν τάδε,

Λιὸς τυραννίδα σφίγγειν. Τὸ δὲ ὡς
κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὄσπε.

1) Οἷδε εἶναι οἱ ἄνδρες τῆς
πόλεως, οἳτοὶ δὲ εἶναι οἱ φύλακες,
ὡς παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής. "Ἀπὸ
τούτων, φησί, τῶν δυσσεβοῦντων
μου τοῖς κηρύγμασιν, οἱ φύλακες μιο-
θὸν λαβρόντες ἐθαγαῖν τὸν νεκρὸν".
Τὸ ἐξεπίστασθαι συντάσσει πρὸς ἀ-
παρέμφατον, ὡς ἐν στίχ. 1092.

2) Δηλαδή τὴν ταφήν τοῦ πτώ-
ματος τοῦ Πολυνείκους.

3) Τὸ νόμισμα δὲν πρέπει γὰρ
ληφθῆναι ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ, ἀλλ'
ἐν τῇ γενικῇ, ὅσπερ ἔθος, consue-
tudo, institutum, Αἰσχύλ. ἐν Ἐπιτὰ
ἐπὶ Θῆβ' 251 "ὀλολυγμὸν ἱερὸν παι-
άνισον, ἑλληρικὸν νόμισμα θυσιαδὸς
βοῆς". ἐν Πέρσ. 859 "οἱ δὲ νομί-
ματα πύργινα πάντ' ἐπεύθυνον".
Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμο. Οἰδίποδ. 5
"οἳτοὶ νόμισμα λευκὸς ἄργυρος μόν-
ον καὶ χρυσὸς ἴσιν, ἀλλὰ κἀρετὴ
βροτοῖς νόμισμα δέεται πᾶσιν, ἢ χρῆ-
σθαι χρυσῶν". Ἡ λέξις ἔχει καλῶς
καὶ μάτην ὁ μὲν Nauck εἰκάζει
ἐναύσμα, ὁ δὲ Πάλλης νόσημα.

4) Τὸ οὐδέτερον τῆς δεικτικῆς

ἀντωνυμίας ἀποδίδεται εἰς τὸ νόμι-
σμα ἀντὶ γὰρ ἀποδίδεται εἰς τὸν ἄρ-
γυρον.

5) Ἡ ἐκ σημαίνει τὸ ὄλωσ διό-
λου, ἐπίτασιν. Κατὰ τὸν Nauck τὴν
κυρίαν ἔνοιαν ἀποτελεῖ τὸ ἐκιδιά-
σκει, τὸ δὲ παραλλάσσει κεῖται
ἐπεξηγηματικῶς μόνον ἀντὶ τοῦ πα-
ραλλάσσοσα.

6) Τὸ χρηστὰς φρένας
ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ αἰσχρὰ
πράγματα.

7) Τοιαύτη σύνταξις εἶναι συνή-
θης τοῖς ἀρχαίοις, Θουκυδ. IV, 56
"πρὸς τὴν ἐκείνων γνώμην αἰ ἴστα-
σαν" καὶ VI, 34 "τῶν δὲ ἀνθρώ-
πων πρὸς τὰ λεγόμενα αἰ γνώματα
ἴστανται". Τὸ ἴστασθαι κεῖται ἀντὶ
τοῦ μεθίστασθαι.

8) Τὸν στίχον τοῦτον ὁ Herwer-
den θεωρεῖ νόθον, ὁ δὲ Πάλλης τὸ
ἔχειν τρέπει εἰς τέχνας ἢ τέχνην.

9) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ πᾶν ἔρ-
γον δυσσεβῆς. Τὸ εἰδέναι ὑπο-
μιμνήσκει τὸ Ὀμηρικὸν Ὀδυσσ. I,
189 "ἀπάνευθε ἑὸν ἀθεμιστία ἤδη".

10) Τὸ ὄχημα εἶναι σύνθετον ἐκ
τοῦ μισθός καὶ ἄργυραι. Μισθάρης

χρόνη¹ ποτ' ἐξέπραξαν² ὡς δοῦναι δίκην.
 Ἄλλ' εἴπερ ἴσχει Ζεὺς ἔτ' ἐξ ἐμοῦ σέβας,
 εὖ τοῦτ' ἐπίστασ', ὄρκιος³ δέ σοι λέγω,
 εἰ μὴ τὸν αὐτόχειρα⁴ τοῦδε τοῦ τάφου
 εὐρόντες⁵ ἐκφρανεῖτ' ἐς ὀφθαλμοὺς ἐμούς⁶,
 οὐχ ὑμῖν⁸ Ἀιδῆς μόνος ἀρκέσει⁹, πρὶν ἂν

305

δὲ καὶ μίσθαρνος ὀνομάζεται ὁ λαμβάνων μισθόν. Ἀφ' οὗ ὁ Κρέων εἶπε γενικῶς περὶ ἀργύρου, ἐπιπέφυκται εἰς τὴν δωροδοκίαν τῶν φυλάκων, περὶ ὧν ἔλεγεν ἐν στίχ. 293. Ἄλλ' ὁ κ. Σεμιτέλος νομίζει, ὅτι καὶ τὰ ἐνταῦθα (στίχ. 302—303) λεγόμενα λέγονται καθ' ἕνα περὶ τῶν φιλαργύρων. Ὅπως φθάση δ' εἰς τοιαύτην ἔννοιαν, ἀναγκάζεται τοὺς ἀορίστους νὰ λάβῃ ὡς ἐμπειροκούς, τὸ χρόνον νὰ τρέψῃ εἰς χρονοὶ καὶ τὸ τὰ δε νὰ ἐξηγήσῃ οὕχι ὡς τὴν ταφήν τοῦ Πολυγέικου, ὅπερ ὑποδεικνύει ἡ συνέχεια τοῦ χωρίου, ἀλλ' ὡς τὰ κατὰ καθ' ἕνα.

1) Ἐἶναι δοτικὴ ὀργανικὴ εἰς τὸ ἐξέπραξαν.

2) Τὸ ὄημα κυρίως σημαίνει, φέρω εἰς πέρας τὸν σκοπὸν μου. Ἄλλ' οἱ μισθαρνοῦντες δὲν ἐσκόπον τὴν ἑαυτῶν τιμωρίαν, διότι οὐδεὶς ἐπιθυμεῖ τοῦτο. Ὁ Κρέων λέγει τοῦτο εἰρωνικῶς διὰ τοῦ χρόνου κατώρθωσαν τέλος πάντων νὰ τιμωρηθῶσιν Ἡ αὐτὴ εἰρωνεία ὑπάρχει παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. V, 7, 30 "οἱ δὲ καταλευσαντες τοὺς πρόεσθεις διεπράξαντο ἡμῖν μόνοις τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασσύντα μὴ ἀσφαλὲς εἶναι ἂν μὴ σὺν ἰσχύϊ ἀφικνεῖσθαι".

3) Διὰ τοῦ ἀλλὰ διακόπτει τὸν λόγον καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλον.

4) Ἰσοδυναμεῖ τῷ σὺν ὄρκῳ.

5) Αὐτόχειρ λέγεται ὁ διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς πράττων τι. Ὁ δὲ τάφος κεῖται ἀπὸ τῆς ταφῆς.

6) Ἡ μετοχή, ἂν καὶ ἀορίστος χρόνου, ὅμως ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον διότι ὁ χρόνος τῶν μετοχῶν ὀνυθμίζεται πρὸς τοὺς χρόνους, οἷς συντάσσονται.

7) Ὁ τύραννος ἐπιθυμεῖ, ἵνα τὸν αὐτόχειρα φέρωσι καὶ στήσωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

8) Ὁρθῶς ὁ Σχολιαστὴς λέγει "Ὁὐκ εὐθὺς ὑμᾶς τῷ Ἄδῃ παραδώσω, ἀλλὰ τιμωρίας κρεμασταῖς παραδοῦς, βαρύτερον τὸ ζῆν τοῦ θανεῖν ὑμῖν ἀπεργάσσομαι παρὰ τὸ Ὀμηρικόν (Ἰλιάδ. B, 392) οὐ οἱ ἔπειτα ἄρκιον ἐσοεῖται φυγεῖν κίνας ἢ δ' οἰωνοῦς".

9) Τοῦτο λέγει μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα "715 ὅστις ἐγκρατὴ ποδα τίνας ὑπέκει μηδὲν, ὑπὸ τοῖς κάτω στρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται", καὶ ἐν Αἴαντι 100 "θανόντες ἦδη τᾶμ' ἀφαιρείσθων ὄπλα", καὶ ἐν Τραχίῳ. 1108 "ἵν' ἐκδιδαχθῆ πᾶσι ἀγγέλλειν, ὅτι κακοὺς ζῶν καὶ θανόντων ἐπιστάμην". Ἄνευ τῆς εἰρωνείας ὁ λόγος ἦθλεν εἶχει, οὐ πρότερον ἐς Ἄιδου ἵτε, πρὶν ἂν δηλώσῃτε.

ζῶντες κρεμαστοὶ τήνδε δηλώσθη' ὕβριν,
 ἴν' εἰδότες τὸ κέρδος ἐνθεν οἰστέον,
 τὸ λοιπὸν ἀρπάξῃτε, καὶ μάθηθ', ὅτι
 οὐκ ἐξ ἅπαντος² δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν.
 ἐκ τῶν γὰρ αἰσχροῶν λημμάτων τοὺς πλείονας
 ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ³ σεσφωσμένους.

310

ΦΥΛΛΕ.

Εἰπεῖν τι' δώσεις, ἢ στραφεῖς οὕτως⁴ ἴω;

315

ΚΡΕΩΝ.

Οὐκ οἶσθα, καὶ νῦν⁵ ὡς ἀνικρῶς λέγεις;

¹) Οὕτω συνήθως ἐβασανίζοντο οἱ δοῦλοι, ὅπως μαρτυροῦσιν ἐν τῷ δικαστηρίῳ. Ὑβρις εἶναι ἡ παράβασις τοῦ κηρύγματος, δι' ἣν ὑβρίζετο ὁ ἡγεμών.

²) Προσοδιορίζει τὸ κερδαίνειν. Ἀνάλογον εἶναι τὸ ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 807 "ἄνδρα δ' οὐδὲν οἶδ' ἐγὼ δίκαιον, ὅστις ἐξ ἅπαντος εὖ λέγει".

³) Ὁ Schneidewin ὑπονοεῖ ἐν ταῦθα τὸ μᾶλλον, τοὺς πλείστους ἀτωμένους μᾶλλον ἂν ἴδοις ἢ σεσωσμένους. Ἄλλ' ὁ Böeckh θεωρεῖ τὴν ὑπονόησιν τοῦ μᾶλλον περιττήν, διότι ἀνάλογα χωρία ὑπάρχουσιν, ὡς Εὐρυπιδ' ἐν Ἰπολύτ. 471 "εἰ τὰ πλείω χρησιτὰ τῶν κακῶν ἔχεις", καὶ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολ. 759 "ἐν δὲ τῷ λέγειν κάκ' ὦν λάβοις πλείον' ἢ σωτήρια".

⁴) Εὐρηται καὶ ἡ γραφὴ εἰπεῖν δὲ δώσεις, ὅπερ ἄλλοι προτιμῶσιν Ὁ κ. Σεμιτέλος γράφει εἰπεῖν γε δώσεις, ὅπερ δὲν μοι φαίνεται πιθανόν. Τοῦτο τὸ τί λέγει ὁ φύλαξ ἐν στίχ. 319. Τὸ δίδόναι, ὅταν συντάσσεται ἀφηρημένῳ ὀνόματι ἢ ἀπαρεμφάτῳ, σημαίνει ἐπιτρέπειν, ἐν

Αἴαντ. 538 "Δός μοι προσεπιεῖν αὐτὸν ἐμφανῆ τ' ἰδεῖν".

⁵) Τὸ οὕτως συντάσσω τῷ στραφεῖς, ὑποθέτω, ὅτι ὁ φύλαξ διὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐδειξε τὸν τρόπον, ὡς συνειθίζουσιν οἱ ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι. Τὸ τόλμημα τοῦτο δὲν εἶναι ἀλλότριον τοῦ θρασυδείλου ἥθους τοῦ φύλακος. Ὁ κ. Σεμιτέλος συντάσσει τῷ ἴω ἐξηγῶν "δηλονότι ὡς ἔχω, ἄνευ τοῦ εἰπεῖν ἢ ἀπολογηθῆσθαι, ἀπλῶς, ἄνευ ἄλλης ἐξετάσεως τοῦ πράγματος", ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν.

⁶) Ἡ φράσις καὶ νῦν προσδιορίζει οὐχὶ τὸ οἶσθα, ἀλλὰ τὸ λέγεις. Ὁ φύλαξ ἐξήγησε νῦν εἴπη τι, ἄλλως θὰ ἀπέλθῃ. Πρὸς τοῦτο ὁ Κρέων ἐρωτᾷ τί ἄλλο νῦν εἴπη, ἀφ' οὗ καὶ τώρα λέγει λυπηρῶς; Τί ἄρα γε λυπηρὸν εἶπεν ὁ φύλαξ; Ὁ Nauck εὐρίσκει τοῦτο ἐν τῷ τί, ὅπερ οὐδὲν προσβλητικὸν ἔχει. Ἡμεῖς τὸ προσβλητικὸν ἀνευρίσκομεν ἐν τῷ στραφεῖς οὕτως κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐρμησίαν.

ΦΥΛΑΞ.

'Εν τοῖσιν ὠσίν, ἢ π' ἰ τῆ ψυχῆ δάκνει;'

ΚΡΕΩΝ.

Τί δαὶ ῥυθμίσεις² τὴν ἐμὴν λύπην ὄπου;

ΦΥΛΑΞ.

'Ο δρωῶν σ' ἀνιᾶ τὰς φρένας, τὰ δ' ὦτ' ἐγώ.

ΚΡΕΩΝ.

Οἴμ³, ὡς ἄλημα δῆλον ἐκπεφυκὸς εἶ.

320

ΦΥΛΑΞ.

εἶμι¹ - Οὐκ οὖν τό γ' ἔργον' τοῦτο ποιήσας ποτέ.

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ ταῦτ' ἐπ' ἀργύρω⁵ γε τὴν ψυχὴν⁶ προδούς.

1) Ὁ Ἡρόδοτος λέγει VII, 39 "εὖ νῦν τόδ' ἐξεπίστασο, ὡς ἐν τοῖσι ὡσι τῶν ἀνθρώπων οἰκείε ὁ θυμὸς, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας τέρριμος ἐμπιπέει τό σῶμα, ὑπεναντία δὲ τουτέοισι ἀκούσας ἀνοιδέει".

2) Δηλαδή πειρᾶσαι ν' ἀνεύρησ τὴν ἔδραν τῆς λύπης μου. Ὁμαλώτερον ἤθελεν εἶναι τί δὲ ῥυθμίσεις, ὅπου ἢ ἐμὴ λύπη ἐστίν; Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Αἴαντι 33 "τὰ δ' ἐκπέπληγμα κοῦκ ἔχω μαθεῖν ὅπου", καὶ 103 "ἢ τοῦπίτριπτον κίναδος ἐξήρουν μ' ὅπου", καὶ 890 "ἀλλ' ἀμενηνὸν ἄνδρα μὴ λεύσσειν ὅπου".

3) Τινὲς δέχονται τὴν γραφὴν ἄλημα ἀποβλέποντες εἰς τὸ φύλακρον τοῦ φύλακος, ὅστις ὄντως ἦτο τοιοῦτος, ἀλλ' οὐχὶ ἐνταῦθα, ὡς παρατηρεῖ ὁ Boeckh. Ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ εἰκονίζεται ὡς πανούργος καὶ σοφιστής. Ἐν τῷ Αἴαντι ἄλημα ὀνομάζεται ὁ Ὀδυσσεὺς 381 "κακοπι-

νέστατον τ' ἄλημα στρατοῦ", καὶ 389 "πῶς ἂν τὸν αἰμυλώτατον ἐχθρὸν ἄλημα", ἔνθα ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "τοῖμμα, παραλογιστικὸν πανούργημα". Ἄλημα (ἐκ τοῦ ἀλέω) κυρίως σημαίνει τὸ λεπτότατον ἄλευρον (ἀθέρας) καὶ ἐντεῦθεν πᾶν περιτόριμμα, Ἀριστοφάν. ἐν Ὀρνίσι 430 "πικρότατον κίναδος, σόφισμα, κῶρμα, τριμμα, παιπάλημα ὄλον". Ἡ μετοχὴ ἐκπεφυκὸς καθ' ἕλξιν συνεφώνησε πρὸς τὸ κατηγορούμενον καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ ὑποκείμενον.

4) Τὸ ὄημα ἐνοσητέον ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Κρόντου, εἶμι. Ὁ φύλαξ λέγει ἴσως εἶμαι περιτόριμμα, ὡς λέγεις, ὅμως τοῦτο τοῦλάχιστον τὸ ἔργον οὐδέποτε ἔπραξα. Ἀντὶ τοῦ συλλογιστικοῦ συνδέσμου περιέμενε τις ἐναντιωματικόν.

5) Ἡ ἐπὶ μετὰ δοτικῆς ἐνταῦθα σημαίνει τὸν ὄρον ἢ τὴν συνθήκην.

6) Κεῖται ἀντὶ τῆς ζωῆς, ὡς

ΦΥΛΑΞ.

Φεῦ·

Ἡ δεινόν, ᾧ δοκεῖ γέ', καὶ ψευδῇ δοκεῖν.

ΚΡΕΩΝ.

Κόμψενε νῦν τὴν δόξαν²· εἰ δὲ ταῦτα³ μὴ
φανεῖτέ μοι τοὺς δρωῶντας, ἐξερεῖθ', ὅτι
τὰ δειλὰ⁴ κέρδη πημονὰς ἐργάζεται.

325

ΦΥΛΑΞ.

Ἄλλ' εὐρεθείη⁵ μὲν μάλ' στ'· ἂν δέ τοι

καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 980 "φυγῆς ἀφει-
δήσαντε προδοτήτην φόνου".

¹) Ὁ φύλαξ παῖζει διὰ τῆς δι-
πλῆς σημασίας τοῦ δοκεῖν. Τὸ μὲν
πρῶτον μεταχειρίζεται, ὡς ἐν ταῖς
φράσεσιν ἔδοξε τῷ δήμῳ, τοῖς ἐφό-
ροις, τὸ δὲ δεύτερον ἐπὶ κενῆς γνώ-
μης, ἐπὶ ὑποψίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς
τὴν γνώσιν. Λοιπὸν ὁ φύλαξ λέγει
Εἶναι κακὸν οὗτος, ὅστις ἀποφασί-
ζει, νὰ ἔχη καὶ ἡμαρτημένην κρίσιν.
Οὐχὶ πολὺ διάφορον εἶναι τὸ ἐν
'Αποσπάσμ. Κριτ. 4 "δεινὸν δ', ὅταν
τις μὴ φρονεῖν δοκῇ φρονεῖν"· ἐν
Οιδίποδ. Τυράνν. 316 "φρονεῖν
ὡς δεινόν, ἔνθα μὴ τέλη λύη φρο-
νοῦντι". Παράβαλλ. Εὐριπίδ. ἐν
Βάκχ. 311. Τὸ σοφιστικὸν τοῦ φύ-
λακος αὐξάνει διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως
τῶν πολλῶν δ καὶ ἴσως οὐχὶ ὅλως
κατὰ τύχην ὁ Κρέων ἀποκρίνεται
διὰ φράσεως περιεχούσης πολλὰ τ,
ὡς ὁ Wolff παρατηρεῖ. Τοῦτο καὶ
ἀλλαχοῦ ἐπιτηδεύεται ὁ ποιητής, ὡς
ἐν Τραχιν. 1256 "αὐτὴ τελευτὴ τοῦδε
τάνδρός ὑστάτη" καὶ ἐν Αἴαντ. 687
"ἕμεῖς θ', εταῖροι, ταῦτα τῆδε μοι
τάδε τιμᾶτε, Τεύκρω τ'... καὶ
1108 "τόνδε δ', εἶτε μὴ σὺ φῆς,

εἶθ' ἄτερος στρατηγός, εἰς ταφὰς
θήσω". Ὁ κ. Πάλλης τὸ ᾧ τρέπων
εἰς ὅς ἐξάγει διάφορον ἔννοιαν "δει-
νὸν τῷ ὄντι πρᾶγμα ἵνε ἀνήρ δόξαν
ἔχων (= ἔνδοξος δόκιμος) νὰ ἔχη
καὶ ψευδεῖς γνώμας ἢ δόξας". Ἀλλὰ
πρῶτον διὰ τί ἀράγε οἱ ἔνδοξοι δὲν
δύνανται νὰ ἔχωσι ψευδῇ γνώμην;
Εἶτα ὁ Κρέων κληρονομικῶ δικαιοῦ-
ματι ἐγένετο μὲν βασιλεὺς, ἀλλὰ δὲν
ἐγένετο καὶ δόκιμος.

²) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Σε-
μνογόγει, τὴν δόκησιν περιλάλει
κομψοὺς γὰρ ἔλεγον, οὓς νῦν ἡμεῖς
περπέρους καὶ πολυλάλους φημέν".
Κάμνε τώρα λογοπαίγνια, σοφίσματα
μὲ τὸ δοκεῖν.

³) Ἡ ἀντωνυμία συντακτικῶ τῆ
ἐπομένη μετοχῆ δρωῶντας, ἦτις ἐπέθη
εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν, διότι ὁ
Κρέων πάντοτε ὑποθέτει, ὅτι εἶναι
πολλοὶ οἱ δρωῶντες, στίχ. 290

⁴) Ἄντι κέρδη δειλῶν, ὡς νόμοι
σοφοὶ ἀντι νόμοι σοφῶν. Μετὰ τὸν
λόγον τοῦτον ὁ Κρέων καταλιπὼν
τὴν σκηνὴν εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνά-
κτορα.

⁵) Αἱ πρῶται λέξεις τοῦ φύλα-
κος εἶναι τοιαῦτα, ὥστε νὰ ἀρῶσο-

ληφθῆ τε καὶ μή¹, τοῦτο γὰρ² τύχη κρινεῖ,
οὐκ ἔσθ' ὅπως ὄψει σὺ δεῦρ' ἐλθόντα με.
καὶ νῦν γὰρ ἐκτός ἐλπίδος γνώμης τ' ἐμῆς
σωθεῖς ὑφείλω τοῖς θεοῖς πολλὴν χάριν. +

330

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή α'

× Πολλὰ τὰ δεινὰ³, κούδεν ἀν-
θρώπου δεινότερον πέλει.
τοῦτο⁴ καὶ πολιοῦ πέραν

Πρώτον Στασίμον

σιν εἰς τὸν τύραννον ὄντα ἐγγύς.
Ὅσον ὅμως ἀφίσταται τούτου, το-
σοῦτον ἀπαλλασσόμενος τοῦ φόβου
μετὰ μειζονος ἐλευθερίας ἐκφράζει
τὸ ἴδιον αἰσθημα, ὡς τοῦτο συνή-
θως ποιοῦσιν οἱ ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι.
Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "ἀπιὼν
δ' θεράπων καθ' ἑαυτὸν ταῦτά φησιν
οὐ γὰρ δυνατόν ἐπὶ τοῦ Κρέοντος
ταῦτα λέγεσθαι. ὡς καὶ ἐν τοῖς κω-
μικοῖς". Τὸ ὑποκείμενον τοῦ ὀψί-
ματος εἶναι ὁ δ ρ ὦ ν, ὅπερ ἐξάγεται
ἐκ τοῦ ἡγουμένου δ ρ ὦ ν τ α ς. Διὰ
τοῦ μάλιστα δηλοῖ τὴν εὐχὴν, τὴν
ἐπιθυμίαν τοῦ φύλακος, ὡς ἐν Φι-
λοκλήτῃ. 617 "μάλιστα" ἐκούσιον λα-
βών, εἰ μὴ θέλοι δ' ἄκοντα. "

¹) Ἄντι νὰ εἶπῃ, ἐὰν ληφθῆ, ἐὰν
τε μή.

²) Πολλάκις ὁ γὰρ τίθεται πα-
ρηνθετικῶς.

³) Ἐν τῷ πρώτῳ στασίμῳ, ὅπερ
εἶναι ἔπαινος τῆς ἀνθρωπίνης δια-
νοίας, ὁ χορὸς ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ
ἄνθρωπος εἶναι τὸ ἰσχυρότερον τῶν
ὄντων· δῶτι καὶ τὴν ἄνυχον καὶ τὴν
ζωϊκὴν φύσιν δαμάζει καὶ πολιτεῖαν
λογικῶν ὄντων καθιδρύει. Ἀφορμὴν

πρὸς τοῦτο ἔλαβεν ὁ χορὸς ἐκ τοῦ
θαναστοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐτάφη
τὸ πτώμα τοῦ Πολυνείκου. Ὁ ποι-
ητὴς ἠδύνατο νὰ εἶπῃ· Πολλῶν ὄν-
των τῶν δεινῶν, οὐδὲν ἐστὶν ἀνθρώ-
που δεινότερον. Ἡ σύνταξις εἶναι
παρατακτική. Παραπλήσια λέγει ὁ
Αἰσχύλος ἐν Χοηφόρῳ. 585 "πολλὰ μὲν
γὰρ τρέφει δεινὰ δειμάτων ἄχρη, ἀλλ'
ὑπέροτμον ἀνδρὸς φρόνημα τίς
λέγει;".

⁴) Ἡ ἀντωνυμία αὕτη δὲν ἀπο-
δίδεται εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς
τὸ δεινότερον, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμ-
προσθεν 296 "οὐδὲν γὰρ ἀνθρώ-
ποιον, οἷον ἄργυρος, κακὸν νόμισμα"
ἔβλασται τοῦτο καὶ πόλις πορθοῦ".
Μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ὁ ποιητὴς ἐπαν-
έρχεται εἰς τὸ ἀρετικὸν γένος, λέ-
γων περῶν καὶ πολεύων. Ἀνά-
λογα παραδείγματα δὲν ἔλλειπονται,
ὡς τὸ δημηρικόν, ψυχῆ Τειρε-
ρίαο, σκῆπτρον ἔχων. Ὁ ἐπόμε-
νος καὶ ὑπὸ τινῶν ἐρμηνευτῶν θε-
ωρεῖται ὡς ἐπιδοτικός, λατιν. etiam,
ὡπ' ἄλλων δέ, ὡς ὑπὸ τοῦ Schmel-
zer, ὡς συμπελεκτικός, οὗ ἡ ἀπόδο-
σις κεῖται ἐν τῷ θ ε ὦ ν τ ε Καὶ

πόντου χειμερίῳ νότῳ¹
 χωρεῖ, περιβρονχίοισιν²
 περῶν ὑπ' οἰδμασιν³,
 θεῶν τε τὴν ὑπερτάταν⁴, Γῶν
 ἄφθιτον, ἀκαμάταν ἀποτρύεται⁵,
 ἰλλομένω⁶ ἀρότρων ἔτος εἰς ἔτος, ἰππέι.

340

τοὺς τελευταίους τοὺτους προέταξε τὸν καὶ ἀντὶ τοῦ τέ; Πρὸς δὲ ἡ φράσις ἤθελε σημαίνει οὐχὶ πέραν τῆς θαλάσσης (ultra pontum), ἀλλὰ περιαιοῦται τὸν πόντον. Ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη, καὶ περὶ λίαν ἐζητημένη, ἴσως δὲν εἶναι κακῆ.

¹) Ὁ Ἡσίοδος συνεβούλευε τοῖς ναύταις, ἵνα μὴ πλέωσι διὰ τοιοῦτου ἀνέμου ἐν Ἐργ. 675 "μὴ μένειν χειμῶν" ἐπιόντα νότοιο τε δεινὰς ἀήτας, ὅστ' ὤρινε θάλασσαν ὁμαρτήσας Διὸς ὄμβρω πολλῷ ὠπρωρῶ, χαλεπὸν δὲ τε πόντον ἔθικεν". Τοιοῦτου ἀνέμου πνέοντος βεβαίως ὁ πλοῦς εἶναι επικίνδυνος, ἀλλ' ὁ ποιητὴς δι' αὐτὸ τοῦτο λέγει, ὅπως δείξῃ τὴν τόλμην τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

²) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Τοῖς ἠχῶδεσιν ἢ τοῖς καλύπτουσι τὴν ναῦν τοῖς γὰρ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους πλέουσι μόνον οὐχὶ (οὐ διὰ) τὰ κύματα φέρεται ἡ ναῦς". Ἡ δευτέρα ἐρμηνεῖα πάντως εἶναι ὀρθότερα.

³) Τὰ κύματα εἶναι οὕτως ὑψηλά, ὥστε ἡ ναῦς εἶναι κάτωθεν αὐτῶν, ἐν Αἴαντ. 351 "ἴδεσθέ μ' οἶον ἄρτι κῆμα φοινίας ὑπὸ ζάλης ἀμφίδρομον κυκλείται". Ἡ ὑπὸ μετὰ δοτικῆς εἶναι περιγραφικώτερα ἢ ἡ ὀμηρικῆ φράσις π ε ρ ἄ ν π ο υ λ ὦ ν ἔ φ' ὀ γ ρ ῆ ν.

⁴) Κατὰ τὸν Ἡσίοδον ἡ Γῆ ἐγεννήθη εὐθύς μετὰ τὸ Χάος καὶ ἐγέννησε τὸν Οὐρανόν, ἐξ οὗ ὁ Κρόνος. Ὁ Σοφοκλῆς ἀλλαχοῦ ὀνομάζει τὴν Γῆν μητέρα αὐτοῦ τοῦ Διὸς ἐν Φιλοκτ. 391 "ὄρεστέρα παμβῶτι Γῆ, μήτηρ αὐτοῦ Διός, ἢ τὸν μέγαν Πακτωλὸν εὐχρυσον νέμεις". Ὁ δὲ Σόλων ἐν Ἀποσπ. 36, σελ. 350 λέγει αὐτὴν μεγίστην δαιμόναον Ὀλυμπίων καὶ ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου ἐν Αἰνείαδ. 7, 136 ὀνομάζεται prima deorum. Ὡσαύτως ὁ Πλάτων ἐν Τιμ. 40, ι "πρώτην καὶ πρεσβυτάτην θεῶν". Ἐν ᾧ ἐν τῷ ἠγρομένῳ στίχῳ ἔλεγε περὶ τῆς Γῆς ὡς περὶ θεᾶς, ἐνταῦθα λέγει ὡς περὶ ὕλης.

⁵) Ἀποτρίβει, καταπονεῖ. Ἡ ἔννοια τοῦ ὀήματος ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἄφθιτον καὶ ἀκαμάταν. Ἄν καὶ εἶναι ἄφθιτος καὶ ἀκάματος, ὅμως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καταπονεῖται.

⁶) Ὁ Boeckh γράφει εἰλομένω, τὴν δὲ γραφὴν ὑποστηρίζει διὰ τινος Δελφικῆς ἐπιγραφῆς, Corp. Inscript 1688, 20, 48. Σημαίνει δέ, ὅτι τὰ ἄροτρα περιστρέφονται, ὡς λέγομεν, βουνοτροφηδόν. Παράβαλλ. Ἀριστοτέλ. Περί οὐραν. II, 14. Νίκανδρ. Θηρ. 478 "φεῦγε (δριμ) ἀεὶ σκολιῆν τε καὶ οὐ μίαν ἀτραπὸν ἴλων, δοχμὸς ἀνακρούων θηρὸς πάτον". Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἔναγι-

φ¹ γένει πολεύων. ^{ἀφ' ἑταίρων}

Ἀντιστροφή α'.

κουφονόων² τε φῶλον ὄρ-

νίθων ἀμφιβαλὼν ἄγει³,

καὶ θηρῶν ἀγρίων ἔθνη⁴,

πόντου τ' εἰναλίαν φύσιν

σπεύραϊσι δικτυοκλώστοις⁵,

περιφραδῆς ἀνήρ⁶.

345

νώσκειται ἔτος εἰς ἔτος, ἀλλ' ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Σχολιαστοῦ "περικυκλούντων τῶν ἀρότρων ἔτος ἐξ ἔτους", ὁ Musgrave γράφει ἔτος ἐξ ἔτους, ὅπερ μετ' ἐνθουσιασμοῦ δέχεται καὶ ὁ ἡμέτερος Πάλλης. Ἄλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος. "Ἄλλ' ὅμως τίς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι καὶ ἔτος εἰς ἔτος δὲν ἔλεγον οἱ παλαιοὶ, ὅπως καὶ ἡμεῖς νῦν ἐν τῇ συνηθείᾳ λέγομεν χρόνον σε χρόνο (χρόνον εἰς χρόνον = ἔτος εἰς ἔτος);".

¹) Ὁ Σχολιαστὴς ἐννοεῖ ἡμίονους παραπέμπων εἰς Ἰλιάδ. Κ, 352 "αἱ γὰρ τε βοῶν προφερέστεραι εἰσιν ἐλκόμεναι νεοῖτο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον". Ἄλλ' ὁ Bellermann ἐννοεῖ ἵππους καὶ ὁ Schmeidewin ἀμφοτέρω τὰ ζῷα. Ἐξήγησις τῆς ἀ. στροφῆς. Πολλὰ εἶναι τὰ διεγείροντα ἐκπλήξιν, καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἐκπληκτικώτερον τοῦ ἀνθρώπου. Οὗτος καὶ πέραν τῆς λευκῆς θαλάσσης μὲ χειμερινὸν νότον προχωρεῖ, περῶν κάτωθεν κυμάτων περιβρεχόντων τὸ πλοῖον, καὶ τὴν ὑπεριτάτην τῶν θεῶν, τὴν Γῆν τὴν ἀφθαρτον, τὴν ἀκαταπόνητον καταπονεῖ, περιστρεφόμενων τῶν ἀ-

ρότρων κατ' ἔτος, διὰ τοῦ γένους τῶν ἵππων ἀροτριῶν.

²) Ἐν τῇ ἀντιστροφῇ ὁ χορὸς μεταβαίνει ἐκ τῆς ἀψύχου φύσεως εἰς τὰ ζῷα, τὰ ἐν τῷ ἄερι, τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν γίνεται κύριος διὰ μηχανῶν. Ἐνια δὲ τούτων καὶ τιθασεύει, ὡς τὸν ἵππον καὶ τὸν ταῦρον. Ἡ ἐξήγησις τοῦ γλωσσήματος "κούφως καὶ ταχέως φερομένων", δὲν εἶναι ὀρθή· διότι σημαίνει ἀνοήτων, ὡς καὶ ἡμεῖς λέγομεν κουφιοκέφαλος. Οὕτω λέγεται καὶ παρὰ Θεόγνιδ. 580 "σμικρῆς ὄρνιθος κοῦφον ἔχουσα νόον".

³) Ὄρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστὴς "Περιβαλὼν τοῖς δικτύοις ἀγρεύει". Τὸ ἀμφιβαλὼν προσδιορίζεται διὰ τοῦ σπεύραϊσι δικτυοκλώστοις.

⁴) Κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην τὸ ἔθνος παράγεται ἐκ τοῦ ἔθους. Σημαίνει λοιπὸν ἔμνηχα ὄντα, ὅπερ ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἔθος, Φιλοκτ. 1146 "ὄπιναὶ θῆραι χαροπῶν τ' ἔθνη θηρῶν, οὐς ὄδ' ἔχει χῶρος οὐρεσιβότας".

⁵) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Τοῖς σοχινίοις τοῖς εἰς δίκτυον κεκλωσμένοις" ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ ἀμφιβαλὼν ἄγει.

⁶) Εἶναι παράθεσις εἰς τὸ ὑπο-

κρατεῖ δὲ μηχαναῖς¹ ἀργαύλου
 θηρὸς ὄρεσσιβάτα², λασιανύχενά θ'³
 ἵππον ὀχμάζεται⁴ ἀμφιλόφω ξυγῶ οὐρει-
 ὄν τ' ἀκμηῖτα⁵ ταῦρον,

350

Στροφὴ β'.

καὶ φθέγμα καὶ ἀνεμῆεν φρόνημα⁶ καὶ ἀστυνόμους 355

κείμενον τοῦ ὀήματος τῆς προηγη-
 θείας προτάσεως.

¹) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Ἐπεὶ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι περιγίνεται πάντων τῶν ζῴων ὁ ἄνθρωπος, ἐνταῦθα τὸ μηχαναῖς προσέθηκεν ἐπὶ τῶν τιθασσομένων οὐ γὰρ μόνον κρατῆσαι δυνατός, ἀλλὰ καὶ τιθασθεῖσαι." Ὁ δωρικὸς τύπος εἶναι μαχαναῖς, ὃν μετεχειρήθησαν οἱ τραγικοὶ μόνον ἐν ὀλίγοις χωρίοις.

²) Ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ τὸ ὄρεσιβάτης, ἐκ τοῦ ὄρεσβαίνειν.

³) Ἡ ἀπόστροφος ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου, ἥτοι ἡ ἐπισυναλοιφή, ἀπαντᾷ καὶ ἐν τοῖς λυρικοῖς στίχοις καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ.

⁴) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἄξεσται, ὅπερ βεβαίως δὲν ἀρμόζει ἐνταῦθα. Οἱ κριτικοὶ διαφοροῦσι περὶ τὴν διόρθωσιν, ἐξ ὧν ὁ Boeckh οὐδεμίαν τῶν ἐπινοηθειῶν διορθώσεων πιθανὴν εὐρῶν ἐμμένει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γραφῇ. Ὁ μὲν Brunck εικάζει ὑπάξεταί, ὁ δὲ Sommer ἐτάξαθ', ὁ δὲ Seyffert ἀνάσσειται, ὁ δὲ Schmelzer ζε ὑγνύται καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἡμεῖς προετιμήσαμεν τὸ ὀχμάζεται, ὅπερ προῦτειναν ὁ Schöne καὶ Franz καὶ ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ πλείστον κριτικῶν. Ἐπὶ ἵππων καὶ ὁ Ἐυριπίδης μεταχειρίζε-

ται τὸ ὀήμα ὀχμάζειν ἐν Ἡλέκτρ. 815 "ὅστις ταῦρον ἀραιμεῖ καλῶς ἵππους τ' ὀχμάζει ..." καὶ ἐν Ὁρέστ. 255 "μί' οὔσα τῶν ἐμῶν Ἐρινύων μέσον μ' ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς εἰς Τάρταρον." Ἡ μνεία, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδάμασε τὸν ἵππον καὶ τὸν ταῦρον, ἐκολάκευε τοὺς Ἀθηναίους. Διότι ἐμυθολογεῖτο, ὅτι πρῶτος ὁ Ἐριχθόνιος ἐποίησε τοῦτο, Αἰλιαν. ἐν ποικιλ. ἱστορ. III, 38 "ἵππους ἔξευξε πρῶτος Ἐριχθόνιος," καὶ Σχολιαστ. εἰς Ὀμηρ. Ἰλιάδ. 18, 483 "ἄροτρον πρῶτον (ἐν Ἐλευσίῃ) Ἐπιμενίδης ὁ καὶ Βουζύγης ἔξευξεν,"

⁵) Ὁ Πίνδαρος ὀνομάζει τοὺς ἵππους ἀκάμαντας, Ὀλυμπ. I, 87. Ἐξήγησις τῆς ἀ. ἀντιστροφῆς: Καὶ τὸ γένος τῶν ἀνοήτων ὀρνέων διὰ δικτύων περιβάλλον ἀγροῦσι, καὶ τὰ ἐθνη τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ γεννώμενα διὰ σχοινίων κατεσκευασμένων εἰς δίκτυα (ἀγροῦσι), ὁ πολυμήχανος ἀνὴρ δαμάζει δὲ διὰ μηχανημάτων τὰ ἀγρια θηρία τὰ ἐπὶ τῶν ὄρεων περιπατοῦντα καὶ τὸν ἵππον τὸν ἔχοντα λάσιον αὐχένα δαμάζει διὰ ζυγοῦ περιβάλλοντος τὸν λαιμὸν καὶ τὸν ὄρεινὸν ἀκαταπόνητον ταῦρον.

⁶) Ἐκ τῶν ἀγώνων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἄψυχον καὶ ζωϊκὴν φύσιν ὁ χορὸς προβαίνει εἰς τὴν

ὄργας¹ ἐδιδάξατο καὶ δυσαύλων

διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, δι' ἧς καὶ γλώσσαν καὶ ἰδέας δημιουργεῖ καὶ πολιτείαν καθιδρύει. Ἡ φράσις αὕτη παρέχει μεγάλας δυσκολίας τοῖς ἐρμηνευταῖς, ἐξ ὧν ἄλλοι ἄλλως ἐρμηνεύουσιν. Τινὲς νομίζουσιν, ὅτι ὁ χορὸς θέλει νὰ εἴπῃ τὴν γνώσιν τῶν μετεώρων. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη μετάβασις ἤθελεν εἶναι ἀπότομος ἀπὸ τῆς γλώσσης εἰς τὰ μετέωρα καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων εἰς τὴν πολιτείαν. Τοῦτο ἠδύνατό τις νὰ δεχθῆ, ἂν ὑπέθετεν, ὅτι ὁ χορὸς ἐκ προθέσεως ποιεῖ τοιαύτας μεταβάσεις, ὅπως δείξῃ τὴν ταχεῖαν ἐνέργειαν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἄλλοι νομίζουσιν, ὅτι ὁ χορὸς ἐμμένει ἐν τῇ γλώσσῃ, ἣν ἐξέφρασε διὰ τοῦ καὶ φθέγμα. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην τὸ μὲν φθέγμα εἶναι οὕτως εἰπεῖν τὸ σῶμα τὸ δὲ ἀνεμόεν φρόνημα τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Λοιπὸν ἀνεμόεν φρόνημα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αἱ ἰδέαι, αἵτινες εἶναι ταχέαι, ὡς ὁ ἄνεμος, ὡς λέγει ἡδὴ ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσ. η, 36 «ὡς εἰ πτερόν ἢ ἐ νόημα», καὶ ἐν Ἰλιάδ. Ο, 80 «ὡς δ' ὅτ' ἂν αἰεὶ νόος ἀνερός, ὅσ' ἐπὶ πολλὴν γαῖαν ἐληλυθὼς φρεσὶ πνευκαλίμησι νόση... ὡς κραιπνῶς μεμανία διέπειται». Τὸ χωρίον ἐγκρίνει καὶ μάτην ὁ μὲν Schneidewin εἰκασεν ἡμεροφρον νόημα, ὁ δὲ Valckenaer ἀνεμόεν φρόνημα καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος ἀνεμόεν φρόνημα, ὅπερ ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ὑψηλὸν φρούριον ἢ ὄχυρον. Κατὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Ἑλλήνος κραιπνοῦ πολλὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ καὶ δὴ ἔπρεπε νὰ μνημονεύσῃ οὗτος πόλεων, αἵτι-

νες ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγοντο φρουρήματα. Βεβαίως πολλαὶ πόλεις ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ἐκτίζοντο ἐπὶ ὑψηλῶν χωρίων, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐκτίζοντο πᾶσαι, δὲν ἠδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ μεταχειρισθῆ τὸ ἀνεμόεις ὡς κοινὸν κατηγορούμενον τῶν πόλεων. Τὸ χωρίον τοῦτο ὑπομνησκει τὰς πολλὰς τῶν ἀρχαίων ἐριδας, ἂν ἢ γλώσσα παρήχθη φ ὅ σ ε ἢ ἢ θ ἔ σ ε ἢ. Ἡ ἔρις ἐξετάθη καὶ εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἐδέχοντο τὴν ἀναλογία, ἄλλοι δὲ τὴν ἀνωμαλίαν. Ὁ Σοφοκλῆς φαίνεται δεχόμενος τὸ θ ἔ σ ε ἢ, ὅπερ ὑπεστήριζον οἱ Ἐλεάται καὶ ὁ Πυθαγόρας. Ἡ εὐρώσις τῆς γλώσσης προηγείται τῶν ἄλλων ἀνακαλύψεων, Ἰσοκρατ. σελ. 27 D. «ἐγγενομένου δ' ἡμῖν τοῦ πεῖθειν ἀλλήλοις καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουλευθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ἐκίσαμεν καὶ νόμους ἐθέμεθα καὶ τέχνας ἠῦρομεν καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ δι' ἡμῶν μεμηχανημένα λόγος ἡμῖν ἔστιν ὁ συγκατασκευάσας».

¹) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν «τὴν τῶν νόμων ἔμπειρίαν, δι' ὧν τὰ ἄστυα νέμονται, ὅ ἔστι διοικούνται». Ὁ Valckenaer εἰκάσεν, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ἀνέγνω ἀρχάς, ὅπερ ἤρθε καὶ τῷ ἡμετέρῳ Κοραῖ, Πρόδρομ. ἑλλην. Βιβλιοθήκ. σελ. Α. Τὴν δυσκολίαν τῆς ἐρμηνείας τῆς λέξεως λίαν σαφῶς λέγει ὁ κ. Σεμιτέλος: «διότι ἡ λέξις ὄργη οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὸν σύμφυτον τῷ ἀνθρώπῳ τρόπον ἢ ποιᾶν τινα τῆς ψυχῆς διάθεσιν ἐν μικρᾷ ἢ καὶ ἐν μεγάλῃ

πάγων υπαίθρεια¹ και
 δύσομβρα φεύγειν βέλη²,
 παντοπόρος³ Χάπορος⁴ ἐπ' οὐδὲν ἔρχεται τὸ μέλλον⁵. 360
 "Αἶδα⁶ μόνον φεῦξιν οὐκ ἐπάξεται⁷,

κινήσει διατελούσης. Πῶς λοιπὸν ἠδύνατο ὁ Σοφοκλῆς νὰ λέγῃ ἐνταῦθα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδίδαξεν ἑαυτὸν ἢ ἐφευρε τροπὸν, ἦθος, ψυχικὴν διάθεσιν, τεινούσαν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πόλεων, πράγματα δηλονότι σύμφωνα αὐτῷ ὄντα; ἢ Καὶ ὅμως τοῦθ', ὅπερ λέγει ὁ ποιητής, εἶναι ἀκριβές, ὡς γίνεται ἄλλοτε ἐκ τούτου, ὅτι πάντες οἱ λαοὶ δὲν ἔχουσι τὰ αὐτὰ πολιτικὰ ὀρμήματα καὶ ἄλλοι ἔχοντες ταῦτα ἀπώλεσαν. Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει πολιτικὸν ζῷον, ἀλλ' ὑπάρχουσι βαθμοί, ὧν ἡ κτήσις προσηγίνεται διὰ τινος πολιτικῆς ἀνατροφῆς καὶ διδασκαλίας. Ὁρθῶς ἄρα εἶπεν ὁ ποιητής, ὅτι ὁ εἰς ἐδίδαξε τὸν ἄλλον πολιτικὰς ὀρμὰς. Διὰ ταῦτα οὐχὶ ἀναγκαίως ὁ κ. Σεμιτέλος τὸ ὄργαζ ἐτρεψεν εἰς ἀγοράς, ὅπερ παρέχει ἄλλας δυσκολίας. Σημειωτέον, ὅτι δὲν εἶχε παρατηρήσει, ὅτι πρὸ αὐτοῦ τὴν διόρθωσιν εἶχε ποιήσει ὁ Mekler.

1) Ὁ Σχολιαστὴς ἀνέγνω αἰθρία, ὅπερ ἐρμηνεύει διὰ τοῦ ψυχρά. Ὁ Boeckh ἔγραψεν υπαίθρεια, κατὰ τὸ Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 335 ὑ παίθρειοι πάγοι, ἐν ᾧ ἄλλοι γράφουσι ἐναίθρεια. Τὸ ἐκτείνει εἰς εἰ, ὡς καὶ ἐν τῷ Ἐφ' εἰσεῖος, ἐπικίειος, ἐπινύμφειος.

2) Κατὰ τὸν Bellermann ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως: φεύγειν τὰ δυσάλλων πάγων υπαίθρεια βέλη καὶ τὰ δύσομβρα βέλη.

3) Τοῦτο εἶναι παράθεσις εἰς

τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἐδίδαξαι, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν τὸ περιφραδῆς ἀνήρ. Δηλοῖ δὲ τὴν ἐκπληξιν τοῦ χοροῦ διὰ τὰς ἀνακαλύψεις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Τὸ παντοπόρος ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἄπορος, ὡς καὶ τὸ ἐπόμενον ὑψίπολις πρὸς τὸ ἄπολις. Παράβαλλ. καὶ Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 486.

4) Δηπτεόν κατηγορηματικῶς.

Τὸ ἀσύνδετον ἐνισχύει τὴν ἔμφρασιν.

5) Εἰς οὐδὲν ἔρχεται ἄπορος ἐξ ἐκείνων, ἅπερ μέλλουσι. Ad nihil eorum, quae futura sunt. Κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπ' οὐδὲν τῶν μελλόντων. Ἔθηκε τὸ ἄρθρον μετὰ τὸ οὐδὲν, ὡς ἐν στίχ. 728 καὶ παρὰ Πλάτ. ἐν Λάχτη. 197 "ἀνδρεία καλῶ οὔτε θηρία οὔτ' ἄλλο οὐδὲν τὸ ὑπὸ ἀνοίας μὴ φοβούμενον".

6) Λέγει τὸν Ἄδην ἀντὶ τοῦ θανάτου, ὡς Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 645 "Ἄδην πόντιον πεφραγότες, καὶ Ἐνδριπιδ". Ἀλκ. 13. "Ἄδην τὸν παραντικ' ἐκφυγεῖν".

7) Ὁρθῶς ὁ ποιητής μετεχειρίσθη τὸν μέλλοντα, διότι ὁ χορὸς ἔχει ἀκράδαντον πεποιθήσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν θέλει κατορθώσει τοῦτο. Ὁ δὲ μέσος τύπος ἐτέθη, διότι ἡ τοῦ θανάτου ἀποφωνή γίνεται πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ὑποκειμένου, Θουκυδ. III, 10, 2 "ἐπειδὴ ἐωρῶμεν αὐτοὺς τὴν ξυμμάχων δούλωσιν ἐπαγομένους". Πολλοὶ κριτικοὶ προσέκρουσαν εἰς τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἐξ ὧν ὁ μὲν Schneidewin τρέπει εἰς οὐκ ἐπ' ἄ-

νόσων δ' ἀμηγάνων φυγὰς ξυμπέφρασται¹.

Ἀντιστροφὴ β'.

σοφόν² τι τὸ μηχανόεν τέχνας ὑπὲρ ἐλπίδ' ἔχων 365

ποτέ μὲν³ κακόν, ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλὸν ἔρπει

νόμους γεραίρων⁴ χθονός,

σεται, ὁ δὲ Heindorf εἰς οὐκ ἐπέυξεται, ὁ δὲ Wecklein εἰς οὐκ ἐπείσεται, ὁ δὲ M Schmidt εἰς οὐκ ἐπραξέειρα, ὁ δὲ Πάλλης εἰς οὐκ ἐπίσταται καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος εἰς τὸ μέλλον "Ἄδην μόνον θέλει οὐκ ἐπείσεται. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ἐπάξεται ἔχει ὀρθῶς, καθ' ὅσον ἡ ἐπὶ δηλοῖ τὴν προσθήκην, δηλ. ἐπὶ ταῖς γενομέναις ἀνακαλύψει. Τὸ δὲ γρυῖν, ὅπερ ἐξαλείφει ὁ ἡμέτερος συνάδελφος, εἶναι ἀναγκαῖον, διότι ἕκαστος θέλει νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον. "Οτι δ' ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τὴν λέξιν, γίνεται ἄλλοτ' ἐκ τῆς ἀντιθέσεως φυγὰς ξυμπέφρασται, ἔνθα γίνεται χρῆσις τῆς αὐτῆς λέξεως πρὸς ἕξασιν τῆς ἀντιθέσεως. Ὅσακις ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια σεμνύεται, ὅτι πολλὰ ἀνεκάλυψε, πάντοτε ἐπέρχεται ἡ λυπηρὰ ἰδέα, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.

¹) Ὁ Σχολιαστὴς γράφει: "ἐπινοήκεν καὶ γινώσκει". Ἡ πρόθεσις δηλοῖ τὸ κοινῆ, ἀπὸ κοινοῦ Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς. Καὶ γλώσσα καὶ ταχεῖας ἰδέας, ὡς εἶναι ὁ ἄνεμος, καὶ σπουδᾶς πρὸς διοικήσιν πόλεων ἐδίδαξεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον καὶ τρόπους διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ προσβολὰς τῶν πάγων, ἐν αἷς δυσκόλως δύναται τις νὰ διανυκτερεύσῃ, καὶ τὰς προσβολὰς τῶν

κακῶν βροχῶν ὁ παντομήχανος· ἀμήχανος δὲ εἰς οὐδὲν τῶν μελλόντων νὰ γένησιν ἔρχεται· μόνον τοῦ θανάτου ἀποφυγὴν δὲν θὰ ἐπινοήσῃ· ὁμοῦς δυοθεραπεύτων ἀσθενειῶν θεραπείας ἐξεύρει².

²) Ἄφ' οὗ ὁ χορὸς ὕμνησε τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ἐν τῇ δευτέρῃ ἀντιστροφῇ παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ἀνθρώπος δὲν ποιεῖται πάντοτε ἀγαθὴν χρῆσιν αὐτῆς, ὡς ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει. Οὕτως ὁ ποιητὴς συνδέει τὸν ὕμνον τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας τῇ ὑποθέσει τῆς τραγῳδίας. Τὸ ἐπίθετον πρέπει νὰ ληφθῆ κατηγορηματικῶς, τὸ δὲ μηχανόεν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προηγουμένον ἀμηγάνων. Ἀντὶ τοῦ σοφόν ὁ μὲν Heimsöeth εἰκάζει δεινόν, ὁ δὲ M. Schmidt τοῖον, ὅπερ εἶναι εὐστοχώτερον τοῦ πρώτου. Διότι τὸ μὲν δεινόν περιέχει ταυτολογία, τὸ δὲ τοῖον, ὡς συγκεφαλαιωτικόν, ἀρμύζει ἐνταῦθα.

³) Ἡ ἐπὶ ἐννοητέα ἐκ τῶν ἐπομένων, δηλ. ὅτι μὲν ἐπὶ κακόν, ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλὸν ἔρπει. Ὁμοίως ἔπρεπε νὰ ἔπεται τὸ δέ, ὅπερ παραλείπεται. Κατὰ τὸν Nauck τὴν κυρίαν ἔννοιαν ἀποτελεῖ τὸ ποτέ μὲν κακόν, τὸ δὲ ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλὸν κεῖται χάριν παραλληλισμοῦ.

⁴) Τῶν χειρογράφων ἡ γραφὴ εἶναι παρέρων, ἣν εἶχεν ὑπ' ὄψει

θεῶν τ' ἐνορκον δίκαν,
 ὑπίπολις¹· ἄπολις², ὅτ' τὸ μὴ καλὸν ξύνεστιν³ 370
 τόλμας χάριν. μήτ' ἔμοι παρέστιος⁴
 γένοιτο μήτ' ἴσον φρονῶν⁵, ὅς τάδ⁶ ἔρδει. 375

ὁ Σχολιαστὴς λέγων· “Νόμους παρ-
 ρείρων χθονός· ὁ πληρῶν τοὺς νό-
 μους καὶ τὴν δικαιοσύνην ὑπίπολις
 γίνεται ὃ ἔστιν ἐν τῇ πόλει ὑψηλός.”
 Τὴν γραφὴν ταύτην ὑποστηρίζουσι
 ὁ Boeckh καὶ ὁ Jacob. Τὸ παρ-
 ρεῖρον ἔχον τὴν σημασίαν τοῦ παρ-
 βάλλιν. δηλ. διαταράττειν τοὺς νό-
 μους, δὲν ἀρμόζει ἐνταῦθα. Ὁ μὲν
 Dindorf γράφει παρ-ρῶν, ὃ δὲ Wun-
 der παρ-ρῶν, ὃ δὲ Πάλλης νό-
 μους τε τηρῶν καὶ ἄλλοι ἄλλως.
 Ἄλλ' εἴαν συγκροτῶμεν τὴν ἔννοιαν,
 ἣν πρέπει νὰ ἔχη ἢ μετοχή, πρὸς
 τὸ ὑπίπολις, γίνεται δηλ. ὅτι αὕτη
 δὲν ἀρμόζει νὰ ἔχη κακὴν σημα-
 σίαν. Τούτου ἕνεκεν προειμήσαμεν
 τὴν διόρθωσιν, ἣν προτείνουσι ὁ
 Musgrave καὶ ὁ Reiske, δηλ. ὁ τι-
 μῶν τοὺς νόμους τῆς πατρίδος καὶ
 τὴν ἐνορκον δίκην τῶν θεῶν εἶναι
 ὑπίπολις. Τοῦτο λέγεται μὲν γενι-
 κῶς, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὸν Κρέ-
 οντα, πρὸς ὃν ὁ χορὸς λέγει, ὅτι
 πρέπει νὰ σέβηται οὐ μόνον τοὺς
 νόμους, ἀλλὰ καὶ τὴν δίκην τῶν θεῶν.

¹) Κατὰ τὸν Bellermann εἶναι
 οὐχὶ ὁ ὑψηλός ἐν τῇ πόλει, ἀλλ' ἐ-
 σθῆνος, οὗ ἢ πόλις εἶναι ὑψηλή, ὡς
 δεικνύουσι τὰ ἀνάλογα ὑπίπολις, ὑπί-
 πυλος, ὑπίπυργος. Λοιπὸν εἴαν ὁ ἄν-
 θρωπος σέβηται τοὺς νόμους καὶ τὸ
 δίκαιον, καθίσταται ἢ πόλις ὑψηλή
 καὶ ἐπομένως ἕκαστος γίνεται ὑπί-
 πολις

²) Τοῦτο ὁ χορὸς λέγει περὶ

τοῦ παραβάτου τοῦ νόμου, ἐν ᾧ οὐ-
 δόλως ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ,
 δεῖ ἠδύνατο νὰ ἦναι ἢ θυγάτηρ τοῦ
 Οἰδίποδος. Περὶ τῆς λέξεως ἄπολις
 εἶναι ἄξιον παραβολῆς τὸ χωρίον τοῦ
 Πλάτωνος ἐν Νόμ. VI, 766 d “πᾶ-
 σα. . . πόλις ἄπολις ἂν γένοιτο, ἐν
 ἣ δικαστήρια μὴ καθεστῶτα εἶη κατὰ
 τρόπον” καὶ Εὐριπίδ. ἐν Τροαίῳ
 1291 “ἃ δὲ μεγαλόπολις ἄπολις
 ἄλωλεν. . . Τροία.” Ἀντὶ τοῦ ἄπο-
 λις ὁ Jernstedt καὶ ὁ Nauck εἰκά-
 ζουσι ὅτι ἴσπολις.

³) Ὁ ποιητὴς προσωποποιεῖ τὸ
 μὴ καλόν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντι. 338
 “Ἀνὴρ ἔοικεν ἢ νοσεῖν ἢ τοῖς πά-
 λαι νοσήμασι ξυνοῦσι λυπεῖσθαι πα-
 ρῶν.” Οἰδίπ. ἐπὶ Κολωνῶ 946.

⁴) Διὰ μὲν τοῦ παρέστιος
 περιλαμβάνει ὁ ποιητὴς τὸν ἰδιωτι-
 κόν, διὰ δὲ τοῦ ἴσον φρονῶν
 τὸν δημόσιον βίον, Εὐριπίδ. ἐν Ἄ-
 ποσι. 848 “ὅστις δὲ τὸν φρόσαντα
 μὴ τιμᾶν θέλῃ, μὴ μοι γένοιτο μήτε
 συνδύτης ποτὲ μήτ' ἐν θαλάσῃ κοι-
 νόλιον στέλλοι σκάφος,” καὶ Καλ-
 λίμαχ. εἰς Δήμητρο 117 “Δάματρο,
 μὴ τήνος ἐμὶν φίλος, ὅς τοι ἀπε-
 χθής, εἴη μηδ' ὁμότιχος.”

⁵) Εὐχεται ὁ χορὸς, ἵνα μὴ ὁ
 τοιοῦτος ἀνήκη εἰς τὸ εἰκαστὸ πο-
 λιτικὸν σύστημα. Παραπλήρως φρά-
 σεις εἶναι τὰ τοῦ δήμου, τὰ Λακε-
 δαιμονίων φρονεῖν, Ξενοφ. ἐν Ἑλλ.
 VII, 4, 40 “σὺν τοῖς τὰ ἡμέτερα
 φρονοῦσι πολεμήσομεν.”

ΧΟΡΟΣ 1.

ἐς δαιμόνιον τέρας² ἀμφινοῶ
 τόδε· πῶς εἰδῶς³ ἀντιλογήσω
 τήνδ' οὐκ εἶναι παιδ' Ἀντιγόνην;
 ὦ δύστηνος,
 καὶ δυστήνου πατρὸς Οἰδιπόδα',
 τί ποτ' ; οὐ δὴ που σέ γ' ἀπιστοῦσαν⁴
 τοῖς βασιλείοις ἀπάγουσι νόμοις,
 καί⁶ ἐν ἀφροσύνῃ καθελόντες ;

380

6) Ὁ Meineke διορθοῖ εἰς ὅς
 κάκ' ἔρδει, διότι τὸ τάδε ἀναφέρεται
 εἰς τό, ὅτι τὸ μὴ καλὸν ξύν-
 εστι καὶ τοῦτο εἶναι ἰσχύοντα
 πρὸς τὸ ὅς κακὰ πράσσει. Δὲν
 εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως, διότι ἡ
 λυρική γλῶσσα ἐπιτρέπει πολλὰ τοι-
 αῦτα, ὡς αὐτὸς ὁ κριτικὸς παρα-
 τηροῖ. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιτροφῆς

Τὸ ἐπινοητικὸν τῆς τέχνης ἔχον σο-
 φόν τι, παρ' ὅσον ἡδύνῃτο τις νὰ ἐλ-
 πίζῃ, ἄλλοτε μὲν εἰς τὸ κακόν, ἄλλοτε
 δὲ εἰς τὸ ἀγαθὸν φέρεται· ἐὰν μὲν
 τιμᾷ τοὺς νόμους τῆς χώρας καὶ τὴν
 ἐνορχον δίκην τῶν θεῶν, οὕτως οἰκεῖ
 ἔντιμον πόλιν, γίνεται δὲ ἄπατρις
 ἐκεῖνος, ὅστις δὲν μετέχει τοῦ καλοῦ
 ἔνεκα θρασυτήτος. Εὐχομαι δὲ μήτε
 σύννοικος ἐμοῦ νὰ ἦναι, μήτε νὰ
 ἔχη ἴσα μὲ ἐμὲ πολιτικὰ φρονήματα,
 ὅστις πράττει ταῦτα.

1) Οἱ πλείστοι τῶν ἐκδοτῶν νο-
 μίζουσιν, ὅτι καὶ τὸ ἐπόμενον μέρος
 τοῦ χορικοῦ ἀνήκει εἰς τὸ στάσιμον.
 Ἀλλ' ὀρθότερον κρίνουσιν ὁ Bel-
 lermann, ὁ Kern καὶ ἄλλοι, ὅτι ἐν-
 τεῦθεν ἄρχεται τὸ δεύτερον ἐπιπέδιον.

2) Τέρας λέγεται τὸ ὑπερβαῖνον
 τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἐπομένως τὸ

ἀσύνηθες, τὸ ἀπροσδόκητον. Ὁ χο-
 ρὸς, ἐν ᾧ κατηγάτο τῷ παραβάτῃ,
 αἴφνης βλέπει τὴν Ἀντιγόνην, πρὸς
 ἣν ἔχει συμπλαθείας. Ὁ Σχολιαστὴς
 παρατηροῖ "Ὁρῶντες ἐλκομένην τὴν
 Ἀντιγόνην ἐκπλήττονται, ὅτι γυνὴ
 ἢ ἡ ὑπερβάσα τὸ κήρυγμα... Ἡ εἰς
 μετὰ αἰτιατικῆς δηλοῖ τὸ ὡς πρὸς τι,
 ὡς καὶ ἐν Τραχινίαις στίχ. 1243
 "δείλαιος, ὡς ἐς πολλὰ τάπορειν
 ἔχω". Οἰδ. τύρανν. 980 "σὺ δ' εἰς
 τὸ μητρὸς μὴ φοβοῦ νυμφεύματα".
 Ὁ Kern ἔννοεῖ τὴν μετοχὴν βλέπων.

3) Ἐκ τοῦ ἐπομένου εἶναι
 πρέπει νὰ ἐξαγάγωμεν τὴν μετοχὴν
 οὐσαν. Ἐνταῦθα περιεμμένον
 ἐναντιωματικὸν λόγον, ἀλλ' ἔθηκε
 τὸ ἀσύνδετον πρὸς δήλωσιν τῆς τα-
 ραχῆς τοῦ χοροῦ.

4) Ὁ χορὸς οὐδόλως ἀμφιβάλ-
 λων, ὅτι εἶναι ἡ Ἀντιγόνη, πρέπει
 εἰς θρήνους. Ἐν τοῖς μελικοῖς μέ-
 ρεσιν εἴρηται καὶ ὁ τύπος Οἰδιπό-
 दा (Δωρ. ἀντι Οἰδιπόδης), ὡς ἐν
 Οἰδιπόδ. τυράνν. 1194.

5) Τὴν κυρίαν ἔννοιαν τῆς προ-
 τάσεως ἀποτελοῦσιν αἱ μετοχαὶ καὶ
 οὐχὶ τὸ ῥήμα.

6) Ὁ ποιητὴς συνδέει δύο ἀνο-

ΦΥΛΑΣ

"Ὁδ' ἔστ' ἐκείνη τοῦργον¹ ἢ ἔξειργασμένη Διωτέρου Ξεμισθοῦσαν.
τῆρδ' εἴλομεν θάπτουσαν. ἀλλὰ ποῦ Κρέων;

385

ΧΟΡΟΣ.

"Ὁδ' ἐκ δόμων ἄφορος² εἰς δέον³ περᾶ.

ΚΡΕΩΝ.

Τί δ' ἔστι; ποία ξύμμετρος⁴ προὔβην τύχη;

μοίας μετοχὰς ἀπιστοῦσαν καὶ κα-
θελόντες, ὡσεὶ ἔλεγεν ἀλοῦσαν,
ὡς ἐν Φιλοκτιῆ. 170 "μὴ του κηδο-
μένου βροτῶν μηδὲ ξύντροφον ὀμί-
ῆχων". Τὸ τοιοῦτον ὑπάρχει συχνά-
κις παρὰ Θουκυδίδ. ὡς I, 2 "τῆς
ἐμπορίας οὐκ οὔσης οὐδ' ἐπιμυγνύ-
τες ἀλλήλοισιν". Διὰ τοῦ ἀφοροῦ
ὁ χορὸς δὲν ἐλέγχει τὴν πράξιν καθ'
ἑαυτήν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀνοησίαν, δι'
ἣν ἡ ἡρώϊς ἐξέθετο τὴν ἑαυτῆς ζωὴν
εἰς κίνδυνον. Εἰς ἡγήγοις. Τοῦτο δὲ περὶ
τοῦ ὁποῖου ἀμφιβάλω, εἶναι δαιμό-
νων θαῦμα. Πῶς, ἐν ᾧ γνωρίζω, ὅτι
εἶναι ἡ Ἀντιγόνη, γὰρ εἶπω, ὅτι δὲν
εἶναι αὐτὴ; Ὡ ταλαίπωρος καὶ τοῦ τα-
λαιώρου πατρὸς Οἰδίποδος, τί τέλος
πάντων; Μήπως δά, ὡς νομίζω, σὲ
βέβαια ἀπάγουσιν, διότι ἦσο ἀπειθῆς
εἰς τοὺς νόμους τοῦ βασιλέως καὶ
διότι σὲ συνέλαβον ἀνόητα ποιού-
σαν;

¹) Εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ὁ
φύλαξ ἄγων τὴν Ἀντιγόνην καὶ μὴ
βλέπων πρὸς τὸν χορὸν, ἀλλ' εἰς τὸ
εἶρημα αὐτοῦ, ὡς ποιοῦσιν οἱ ἀπλοῖ-
κοὶ ἄνθρωποι. Εὐστόχος δ' ὁ κ.
Σεμιτέλος λέγει "Αὐτίκα δὲ ὁ φύ-
λαξ φαιδρὸς ἐπὶ τῇ εὐρέσει τῆς αὐ-

τουργοῦ τῆς ταφῆς καὶ τῇ ἰδίᾳ σω-
τηρίᾳ πρῶτος ἀποιεῖναι τὸν λόγον
πρὸς τὸν περιλύπον χορὸν δεικνύων
ἅμα τὸ θῆραμα, ὅπερ ἐν θριάμβῳ
ἦγε, τὴν στυγὴν μὲν τὸ πρόσωπον,
μεγαλοπρεπῆ δὲ τὸ σχῆμα καὶ ἦου-
χον τὴν φωνὴν ὡς ἤδη τὸ ἑαυτῆς
καθῆκον ἐκπληρώσασαν. Ἡ σύντα-
ξις ἔχει οὕτως: ἐκείνη ἢ τὸ ἔργον
ἐξειργασμένη ἐστὶν ἦδε. Μεταχειρίζε-
ται τὴν ἀντωνυμίαν ἐκεῖνος, διότι
ἐν τῷ ἡγουμένῳ ἐπεισοδίῳ ἐζητεῖτο
ὁ τὴν ταφὴν ἐξειργασάμενος.

²) Κατὰ συγκοπὴν ἀντὶ ἀφό-
ροος καὶ σημαίνει πάλιν, ἐκ νέου.
Τὸ δεύτερον συνθετικὸν μέρος κατὰ
τινας μὲν παράγεται παρὰ τὸ ὄρω,
ὄρωνμι, κατ' ἄλλους δὲ παρὰ τὸ
όρω.

³) Εὔρηται καὶ ἡ γραφὴ εἰς
μέσον, ἣν δέχονται ἐνιοὶ ἐκδόται.
Ὁ δὲ Nauck γράφει εἰς καιρὸν.
Κεῖται ἀντὶ ἐπιρρήματος, ὡς ἐν Οἰδ-
τυράν. 1416. "Ἄλλ' ὦν ἐπαι-
τεῖς ἐς δέον ἀράσθ' ὅδε Κρέων τὸ
πράσσειν καὶ τὸ βουλεύειν.."

⁴) Λέγει ξύμμετρος, διότι ἦλθεν
εἰς τὸν προσήκοντα χρόνον.

ΦΥΛΑΞ.

Χ' *Ἄναξ*, βροτοῖσιν οὐδέν ἐστ' ἀπώμοτον¹.
 ψεύθει² γὰρ ἢ πίνοια τὴν γνώμην ἐπέ-
 σχολῆ³ γ' ἄν' ἤξειν δεῦρ' ἄν ἐξηγῶν ἐγώ,
 ταῖς σαις ἀπειλαῖς⁵, αἷς ἐχειμάσθην τότε⁶.
 ἄλλ⁷, ἢ γὰρ ἐκτὸς καὶ παρ' ἐλπίδας⁸ χαρὰ
 ἔοικεν ἄλλη μῆκος⁹ οὐδὲν ἠδονῆ,

390

1) Ὁ φύλαξ εἶχεν ὀρκισθῆ νὰ μὴ ἐπανεἰλθῆ εἰς τὸν Κρέοντα τοῦ ἐνεκεν νομίζει, διὸ διὰ τινος γνομικοῦ πρέπει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Ἀπώμοτος λέγεται ὁ μὲθ' ὄρκου ἀρνούμενός τι.

2) Τὸ ψεύθει σημαίνει ψευδῆ ποιεῖ, τὸ δὲ ἐπίνοια τὴν δευτέραν γνώμην, τὴν ἐπιούσαν γνώμην, Εὐριπίδ. ἐν Ἰππολύτ. 436 "αἰ δευτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι".

3) Ἐκαυχώμην, ὅτι δυσκόλως ἠδυνάμην νὰ ἔλθω ἐνταῦθα.

4) Ἐπειδὴ τὸ ἄν δὲν δύναται νὰ συντάσσεται τῷ ἐξηγῶν, ἀλλὰ τῷ ἤξειν, ὁ Meineke προσορκίζει διότι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τὸ ἄν δὲν συντάσσεται μέλλοντι ἀπαρεμφάτου. Τοῦτου ἐνεκεν πρέπει τὸν μέλλοντα εἰς ἐνεστώτα. Ἄλλ' ὁ Σοφοκλῆς ἐν Αἴαντι 430 λέγει "τίς ἄν ποτ' ᾤθη ὠδ' ἐπώνυμον τοῦμόν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς;" Σημειωτέον, ὅτι τὸ ἄν καὶ παρὰ τοῖς πεζογράφοις συγχάκις συντάσσεται μέλλοντι τῆς ὀριστικῆς, ὡς παρὰ Ξενοφῶν. ἐν Κύρ. παιδ. 7, 5, 21 "πολὺ οὖν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀρχεῖοι ἔσονται" καὶ Θουκυδ II, 80, 1 "ῥαδίως ἄν τῆς Ζακύνθου κρατήσουσιν".

5) Ἡ δοικὴ τίθεται μετὰ πάσης τάξεως ῥημάτων πρὸς δήλωσιν

τοῦ οὐ ἔνεκα, Θουκυδ. III, 98 "Ἀθμοσθένης δὲ περὶ Ναύπακτον καὶ τὰ χωρία ταῦτα ὑπελείφθη, τοῖς πεπραγμένοις φροβούμενος τοὺς Ἀθηναίους", ὁ αὐτὸς IV, 35 "Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισπώμενοι περιόδον μὲν αὐτῶν καὶ κύκλωσιν χωρίου ἰσχυρὸν οὐκ εἶχον".

6) Δηλαδή ὅτε ἀνήγγειλε τῷ Κρέοντι τὴν ταφήν τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους.

7) Ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ "Σύναπτε τὸ ἀλλὰ πρὸς τὸ ἦκω, τὰ λοιπὰ δὲ διὰ μέσον". Ἀντὶ τοῦ ἐκτὸς ὁ μὲν Seyffert εἰκάζει ἄτοπος, ὁ δὲ Gleditsch ἄλογος. Κατὰ τὸν Bellemann ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, τῇ παρ' ἐλπίδας χαρῆ οὐκ ἔοικεν ἄλλη ἢ δονῆ διότι περὶ τοῦ μικροτέρου δύναται τὰς νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸ μεγαλειότερον. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη λογικὴ ἀναστροφή τῆς ἐννοίας παρὰ τῷ ἔοικα εἶναι συνήθης, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. VII, 71, 2.

8) Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἢ ἀπροσδόκητος χαρὰ εἶναι ἢ μεγαλειτέρα ἀπὸ ὅλας. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 554 "Ἐκτῶν ἀέλπιτον ἢ χάρις μείζον βροτοῖς φανεῖσα μᾶλλον ἢ προσδοκώμενον".

9) Κατὰ πολλοὺς ἐρμηνευτὰς

ἦκω, δι' ὄρκων¹ καίπερ ὦν ἀπώμοτος, *ὄρκων*
 κόρην ἄγων τήνδ', ἣ καθευρέθη τάφου **395**
 κοσμοῦσα². κλῆρος ἐνθάδ' οὐκ ἐπάλλετο³,
 ἀλλ' ἔστ' ἐμὸν θοῦρμαιον⁴, οὐκ ἄλλου, τόδε.
 καὶ νῦν, ἀναξ, τήνδ' αὐτός, ὡς θέλεις⁵, λαβῶν
 καὶ κρινε⁶ κᾶξέλεγχ'. ἐγὼ δ' ἐλεύθερος
 δίκαιός⁷ εἰμι τῶνδ'⁸ ἀπηλλάχθαι κακῶν. **400**

ΚΡΕΩΝ.

Ἄγεις δὲ τήνδε τῷ τρόπῳ πόθεν⁹ λαβῶν;

μῆκος ἐνταῦθα σημαίνει τὸ μέγεθος, Ἐμπεδοκλ. 390 "ἐξ οἷης τιμῆς τε καὶ ὄσου μῆκος ὄλβου ὧδε πεσών", Ἐυριπίδ. ἐν Ἰφίγεν. ἐν Αὐλ. 595 "ἐπὶ εὐμήκεις ἦκονοι τύχας", Πίνδ. ἐν Πυθ. XI, 52 "εὐρίσκων τὰ μέσα μακροτέρῳ ὄλβῳ τεθαλότα",

1) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Καίπερ ὁμωμοκῶς μὴ ἔλθειν", Ἄν παραβληθῆ τὸ δι' ὄρκων πρὸς τὸ ἀπώμοτος, ἀνευρίσκεται τὸ πρῶτον πλεονάζον. Ἄλλα τοιοῦτοι πλεονασμοὶ ὑπάρχονσι πλεῖστοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1624 "ὥστε πάντας ὀρθίας στήσαι φόβῳ δείσαντας ἐξαιφνης τρίχας", ἐν Φιλοκτ. 1401 "ἄλις γάρ μοι τεθρήνηται γούσι", Τὸ ἀπώμοτος πρὸ ὀλίγου εἶχε παθητικὴν σημασίαν, ἐνταῦθα δὲ ἐνεργητικὴν, ὡς παρὰ τινι τραγικῷ ἐν τοῖς ἀδεσπότη. 472 λέγει "νοῦς πάντα κηλεῖ, κἂν ἀπώμοτός τις ἦ",

2) Δηλαδή ποιῶσα τάφον πρὸς κόσμον τοῦ νεκροῦ.

3) Ὁ φύλαξ ἐν τῇ ἀπλότητι αὐτοῦ εἶναι παμπόνηρος Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτε προΐκειτο περὶ τιμωρίας, εἶπε "καμὲ τὸν δυοδαίμονα πάλος καθαρεῖ τούτο ἰγαθὸν λα-

βεῖν". Νῦν ὅμως, ὅτε πρόκειται περὶ ἀμοιβῆς, δὲν ποιεῖται λόγον περὶ κληρώσεως.

4) Ἐκ τοῦ Ἑρμῆς οἰσηματίζεται τὸ ἐπίθετον ἔρμαιος, α, ον καὶ δι' ἀναβίβασμοῦ τοῦ νόμου γίνεται τὸ οὐσιαστικὸν ἔρμαιον, ὡς τὸ κεφάλαιον ἐκ τοῦ κεφαλαῖον. Σημαίνει δὲ εὔρημα καὶ ἀλλαχθὺ ἀνέλιπτον κέρδος, ἀπροσδόκητον ὄφελος.

5) Ὁ Κρέων ἤθελε νὰ ἴδῃ τὸν δράστην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, στίχ. 306 "εἰ μὴ τὸν αὐτόχειρα τοῦδε τοῦ τάφου εὐρόντες ἐκφανεῖτ' ἐς ὀφθαλμοῦς ἐμούς",

6) Ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀνακρίνειν, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 1445 "σέ τοι, σέ κρίνω",

7) Ἐτρεψε τὴν ἀπρόσωπον σύνταξιν εἰς προσωπικὴν ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ἐμὲ δὲ δίκαιόν ἐστιν ἐλεύθερον τῶνδε τῶν κακῶν ἀπηλλάχθαι. Τὸ ἐλεύθερος ληπτέον κατηγορηματικῶς εἰς τὸ ἀπηλλάχθαι.

8) Δηλαδή τῶν κακῶν. ἅπερ προσήκουσι τῇ παραβάτιδι τοῦ κηρύγματος. Ὁ Κρέων ἀπαλλάσσει τὸν φύλακα μετὰ τὴν ἀνάκρισιν ἐν στίχ. 444.

9) Δύο ἐρωτήσεις ἐτέθησαν ἅνευ

ΦΥΛΑΞ.

Αὐτὴ τὸν ἄνδρ' ἔθαπτε πάντ' ἐπίστασαι¹.

ΚΡΕΩΝ.

Ἡ καὶ ξυνίης² καὶ λέγεις ὀρθῶς, ἄ φής;

ΦΥΛΑΞ.

Ταύτην γ' ἰδὼν θάπτουσαν, ὃν σὺ τὸν νεκρὸν³
ἀπείπας. ἄρ' ἐνδηλα καὶ σαφῆ λέγω;⁴

405

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ πῶς ὁράται⁵ κάπλιητος⁶ ἠρέθη;

συνδέσμου, ὡς συνήθως παρ' Ὀμήρου, τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν; ἐν Τραχιν. 421 "τίς πόθεν μολὼν σοὶ μαρτυρήσει ταῦτ' ἐμοῦ κλύειν πάρα;," καὶ ἐν Φιλοκτ. 421 "τίνι στόλῳ προσέσχες τήνδε γῆν πόθεν πλέων;," Ἀντὶ τοῦ πόθεν περιεμένομεν π ο ὦ, ἀλλ' ὃ ποιητὴς μετέβαλε τὴν ἐν τόπω στάσιν εἰς τὴν ἀπὸ τόπου κίνησιν.

¹) Ὁ φύλαξ ἐπαιρόμενος διὰ τὸ ἔρμαιον αὐτοῦ λέγει πρὸς τὸν ἄνακτα διὰ βραχέων. Ὁ κ. Σεμιτέλος παρατηρεῖ: "Τοιαύτας φράσεις, οἷον ἐναυθα τὸ πάντ' ἐπίστασαι, εὐρίσκονται συχνὰ μεταχειριζόμενοι συνήθως οἱ ἄγγελοι ἐπὶ τῷ τέλει μάλιστα μακρῶν ῥήσεων." Προδήλως ὁμως ἡ φράσις κείται συχνὴ διὰ προηγηθέντα μακρὸν λόγον, ἀλλὰ διὰ τὸ περιεκτικὸν τῆς προηγουμένης.

²) Νομίζει ὁ Κρέων, ὅτι ὁ φύλαξ ἐκ παραβολῆς δεδομένων ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἔθαψε τὸν νεκρὸν. Ὁ φύλαξ ὁμως ἀποκρίνεται, ὅτι εἶδε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτὴν θάπτουσαν. Νομίζομεν, ὅτι τὸ ὀρθῶς ἐννοεῖται καὶ παρὰ τὸ ξυνίης.

³) Τὸ ἀντικείμενον τοῦ θάπτουσαν εἰσηλθὲν εἰς τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Τὸν νεκρὸν ὃν σὺ ἀπείπας θάπτειν οὕτω δὲ χρωῖνται οἱ παλαιοί, ὥστε δύο ἄρθρα, προτακτικὸν τε καὶ ὑποτακτικὸν, κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος παραλαμβάνειν. Κρατῖνος: *διπερ Φιλοκλέης τὸν λόγον διέφθορον.*" Οὕτως ἐν τοῖς ἔπειτα λέγει ὁ ποιητὴς 1156 "οὐκ ἔσθ' ὅποιον στάντ' ἂν ἀνθρώπου βίον οὐτ' αἰνέσαιμι" ἂν, ἀντὶ οὐκ ἔστιν ἀνθρώπου βίος, ὅποιος ἂν σιῆ, ὃν αἰνέσαιμι" ἂν. Παράβαλλ. Πλάτ. ἐν Κριτίων. 48 c. ἐν Πολιτ. V, 477 c.

⁴) Κατὰ τὸν Nauck ὁ φύλαξ θριαμβευτικῶς τελευτᾷ τὸν λόγον δι' ἐρωτήσεως, ὡς ὁ Τεύκρος ἐν Αἴαντι. 1158 "μῶν ἠνιζάμη;"

⁵) Οἱ τραγικοὶ συχνάκις συνδέουσι τὸν ἐνεστώτα ἱστορικοῦς χρόνους, ὡς ἐν Αἴαντι. 32 "φράζει τε κἀδήλωσεν," ἐν Τραχιν, 364 "κτείνει τε καὶ ἔπερσεν," καὶ 676.

⁶) Ἀηλαθὴ ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἄλοῦσα. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι ἐν εὐρέθῃ ἢ ἠρέθη, ἀλλ' ὃ

ΦΥΛΑΞ.

Τοιοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμ¹. ὅπως γὰρ ἴκομεν¹
 πρὸς σοῦ² τὰ δειν³ ἐκεῖν³ ἐπηπειλημένοι,
 πᾶσαν κόνιν σήραντες⁴, ἣ κατεῖχε τὸν
 νέκυν, μυδῶν⁵ τε σῶμα γυμνώσαντες εὐ⁶,
 καθήμεθ⁷ ἄκρων ἐκ πάγων⁷ ὑπήνεμοι⁸,

Schäfer ἔτρεψεν εἰς ἡρέθη κατά
 τὸν Σχολιαστήν.

¹) Ζητεῖται, διὰ τί μετεχειρίσθη
 τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν, ἐν ᾧ μό-
 νον ὁ ἀγγελίας φύλαξ ἦλθεν, οἱ δ'
 ἄλλοι ἔμενον παρὰ τῷ σώματι. Κατὰ
 τὸν Bellermann οἱ φύλακες ἀδημο-
 νοῦντες ἦλθον εἰς ἐπάντησιν τοῦ ἀγ-
 γέλαντος τὴν ταφήν καὶ μετὰ τούτου
 ἐπανῆλθον εἰς τὸν τόπον, ἐνθα ἔκειτο
 ὁ νεκρός. Ὁ κ. Σεμιτέλος δέχεται
 σύγχυσιν τῶν προσώπων καὶ βρα-
 χυλογίαν διότι ὁ ποιητὴς ἔπρεπε
 νὰ εἴπῃ ὅπως γὰρ ἴκων ἡγήετα
 τοῖς ἄλλοις φύλαξι τὰ δεινὰ ἐκεῖνα,
 ἃ ἠπειλήσας ἡμῖν, πᾶσαν κόνιν σή-
 ραντες κτλ. Πιθανώτερον ὁ Schmel-
 zer λέγει, ὅτι ὁ φύλαξ ὅπως ταυτί-
 ζει ἑαυτὸν τοῖς ἑταίροις αὐτοῦ.

²) Εἶναι τὸ ποιητικὸν αἶτιον τοῦ
 ἐπηπειλημένοι.

³) Ἐπειδὴ τὸ ὁμόφωνον τῶν
 δύο λέξεων ἐφάνη τῷ Meineke ὡς
 παιδιὰ τις, προτείνει νὰ διορθώσω-
 μεν εἰς τὰ δεινὰ κείν'. Ὁ Κρέων
 ἠπειλήσας τοὺς φύλακας δεινῶς ἐν
 στίχ. 324.

⁴) Σαρώσαντες, σκουπίσαντες.
 Τὸ ἄρθρον ἐν τῷ τέλει τοῦ τριμέ-
 τρου εὐρίσκειται καὶ ἀλλαχού, Αἰσχύλ.
 Ἀγαμέμν. 7. Ἐπὶ ἐπὶ Θήβ. 366.
 Εὐμενίδ. 140. Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ.
 263. ἐν Ἠλέκτρ. 879.

⁵) Δηλαδὴ τὸ ἀναλυόμενον, τὸ
 τηκόμενον σῶμα.

⁶) Ἡ λέξις αὕτη κατὰ τὸν Bel-
 lermann δεικνύει τὴν ἔμφυτον τῷ
 φύλακι ἀναισθησίαν. Ἄν εἶναι δ'
 ἀνάγκη νὰ τρέφωμεν τὸ εὐ εἰς αὐ-
 τὸν, ὡς ἐποίησεν ὁ Reiske..

⁷) Περιεμένομεν τὴν φράσιν ἄ-
 κροισ ἐν πάγοις, ἀλλ' οἱ παλαιοὶ
 συχνάκις μεταχειρίζονται προδιορι-
 σμούς δηλώνοντας τὴν ἀπὸ τόπου κί-
 νησιν ἀντὶ τῆς ἐν τόπῳ στάσεως, ὡς
 ἐν Ἠλέκτρ. 742 "ὠρθοῦθ' ὁ τίγ-
 μων ὀρθὸς ἐξ ὀρθῶν δίφρων". Εὐ-
 ριπιδ. ἐν Τρωάδι 523 "ἀνὰ δ' ἐβόα-
 σεν λεὼς Τρωάδος ἀπὸ πέτρας στα-
 θείς".

⁸) Ὁ Σχολιαστὴς γράφει "Ἀντὶ
 τοῦ, ὑπὸ τὸν ἄνεμον, οὐκ ἐναντίον
 τοῦ ἀνέμου, ἀλλ' ἐστραμμένοι ἀπὸ
 τοῦ νεκροῦ, ὅπως μὴ φέρῃ πρὸς ἡ-
 μᾶς τὴν ὀσμήν". Ὑπήνεμος σημαίνει
 τὸν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἀνέμου
 τυγχάνοντα ἢ ὀπισθεν αὐτὸν ἔχοντα.
 Τὴν σημασίαν ταύτην δέχεται ὁ
 Nitzsch, Philologus VII, σελ. 3.
 ὀρθῶς ὅμως ὁ Meineke παρατηρεῖ,
 ὅτι οὕτως οἱ φύλακες δὲν ἠδύνατο
 νὰ φρουρῶσι τὸ πτώμα τοῦ Πολυ-
 νεΐκους. Τούτου ἕνεκεν νομίζει, ὅτι
 τὸ ἐπίθετον ἐξῆλθε τῆς πρώτης αὐ-
 τοῦ σημασίας καὶ σημαίνει, ὅτι καὶ
 τὸ ὑπερήνεμος. Ὁ κ. Σεμιτέλος μὴ

ὁμίην ἀπ' αὐτοῦ μὴ βάλοι πεφευγότες¹,
 ἄγερετι κινῶν² ἀνδρ' ἀνήρ ἐπιρροδοίσι³
 κακοίσιν', εἴ τις τοῦδ'³ ἀκηδήσοι πόνον.
 χρόνον τὰδ' ἦν τοσοῦτον, ἔστ' ἐν αἰθέρι
 μέσῳ⁶ κατέστη λαμπρὸς ἥλιος κύκλος
 καὶ καῦμ' ἔθαλπε⁷. καὶ τότε⁸ ἐξαίφνης χθονὸς⁸
 τυφῶς⁹ αἰέρας σκηπτόν, οὐράνιον ἄχος¹⁰,
 πύμπλησι πεδίον, πᾶσαν αἰκίζων φόβην¹¹

415

δυνηθεὶς νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν λέξιν ἔρεπεν εἰς σκοποῦμενοι, ὅπερ παλαιογραφικῶς πολὺ ἀπέχει τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων. Πρὸς δὲ περιέγραψεν ἐν ἀγκύλαις τὸν ἐπόμενον στίχον ὡς περ αἰτέρον. Ἀλλὰ τοῦ στίχου ἐξαλειφθέντος οὐδεὶς γνώσκει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οἱ φύλακες ἐφρούρου μακρόθεν.

1) Κεῖται ἀντὶ τοῦ, πεφευγότες μὴ βάλοι ἢ ἀπ' αὐτοῦ ὁμίη.

2) Ἐγένετο μεταβολὴ συντάξεως ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὸ ἐνικόν.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν: «Λοιδόροις, ὕβριστικοῖς».

4) Τὸ ἐπίθετον κακὸς κεῖται ἀντὶ οὐσιαστικοῦ καὶ δὴ ἐπὶ λόγων, ὡς ἐν Αἴαντι. 1244 «αἰὲν ἡμᾶς κακοῖς βαλεῖτε» καὶ ἐν Φιλοκτῆ. 374.

5) Τίς ἦτο ὁ πόνος, πρέπει νὰ ἐνοησώμεν ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ λόγου, ὅπερ φαίνεται παράδοξον τῷ Meineke. Διὰ τοῦτο εἰκάζει, ὅτι στίχος τις ἐξέπεσε τοῦ κειμένου. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τοιούτων εἰκασιῶν. Διότι ἡ τοῦ λόγου συνέχεια ἐναργῶς δεικνύει, τίς ἦτο ὁ πόνος, δηλ. τὸ φυλάττειν. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἀφειδήσοι, ἀνθ' οὗ Bonitz ἔγραψεν ἀκηδή-

σοι, ὅπερ δικαίως ἐκράτησε παρὰ τοῖς ἐκδοταῖς.

6) Τοῦτο εἶπε κατὰ τὸ Ὀμηρικὸν Ἰλιάδ. Θ, 68 «ἦμος δ' ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει». Ὁ ποιητὴς μετὰ τινος ταχύτητος μεταβαίνει ἐκ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τὴν μεσημβρίαν.

7) Καὶ ὁ καῦσος ἐξέσταιεν.

8) Ἡ γενικὴ αὐτῆς δηλοῖ τὸν τόπον, ἐξ οὗ ὠρμηθῆ ὁ σκηπτός, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτ. 615 «εἰ μὴ τότε πείσαντες λόγῳ ἄγοντο νήσου τῆσδ' ἠλέκτρο. 324.

9) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ «Τυφῶς λέγεται ὁ καταγινώδης ἀνεμος. Ἡσιόδου» ἐκ δὲ Τυφώος ἔστ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων. Σκηπτὸς δὲ λέγεται πᾶν πνεῦμα θυελλῶδες, ὅταν συνρεῖδῃ τῇ γῆ, καὶ πάλιν ἄνω αἴρῃ τὸ δὲ τοιοῦτο καὶ στρόβιλον τινας καλοῦσι, παρὰ τὸ στροβεῖν». Ἀντὶ τοῦ ὀνόματος σκηπτὸν περιεμένομεν κόνιν.

10) Εἶναι παρέθεσις εἰς τὸν σκηπτόν. Ὁ Blomfield ἐρμηνεύει calamitatem divinitus ortam. Ἄλλοι ἐξηγοῦσι οὐρανόμηκες, ὡς ἐν Αἴαντι. 195 «ἄταν οὐρανίαν φλέγων».

11) Οὕτως ὀνομάζει τὰ σπαρτά.

ὑλης πεδιάδος, ἐν¹ δ' ἔμεστῶθη μέγας
 αἰθῆρ' μύσαντες² δ' εἶχομεν³ θεῖαν νόσον.
 καὶ τοῦδ'⁴ ἀπαλλαγέντος ἐν χρόνῳ μακρῷ
 ἡ καὶς ὀραταί, κἀνακακῶκυι πικρᾶς⁵
 ὄρουθος ὄξυν φθόγγον, ὡς ὅταν κενῆς
 εὐνῆς⁷ νεοσσῶν ὄρφανόν⁸ βλέψη λέχος·
 οὕτω δὲ⁹ χαῦτη, ψιλόν¹⁰ ὡς ὄρα νέκυν,

420

425

ἰσοπέφυκα ἰσοπέφυκα

τὰ φύλλα τῶν δένδρων καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἡ οὐνταξίς ἔχει οὕτως· πᾶσαν αἰκίζων φόβην ὑλης πεδιάδος, πίμπλησιν αὐτῆς πεδίον. Ὁ κ. Σεμιτέλος ὡς ἀνικείμενον τοῦ πίμπλησι ἐννοεῖ τὸ σ κ η π ι ο ὦ, ὅπερ δὲν μοι φαίνεται πιθανόν.

1) Ἡ πρόθεσις κῆται ἐπιρρηματικῶς, ὡς ἐν Ἠλ. 713 "ἐν δὲ πᾶς ἔμεστῶθη δρόμος κτύπου κροσσητῶν ἀρμύτων", ἐν Αἴαντ. 27 "ἐν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς σκήψας ἐλαύνει" Παράβαλλ. καὶ Τραγῶν. 207. Οὐχὶ ὀλίγοι ἐρμηνευταὶ νομίζουσιν, ὅτι εἶναι τμησις, ἀλλὰ ὄημα ἐμμεστόω δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχού.

2) Οἱ φύλακες ἔκλεισαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἕνεκα τῆς πολλῆς κόπωσης. Τὸ μῦεν κατά τὸν Nauck ἐπομιμνήσκει τὸ μύσαντα φέρειν, ὡς παρὰ Μενάνδρ. 4, 2 64 "καὶ τὰ γαθὰ καὶ τὰ κακὰ δεῖ μύσαντα γενναίως φέρειν".

3) Ὁρθῶς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ "Ἀντὶ τοῦ, ἀντείχομεν πρὸς τὴν κόπην". Τὴν λέξιν νόσον μεταχειρίζονται οἱ τραγικοὶ ἐπὶ παντὸς σωματικοῦ ἢ ψυχικοῦ πάθους.

4) Δηλαδή τοῦ σκηπτοῦ. Κατὰ τὸν Bellermann ὅμως εἶναι γένος οὐδετέρου, ὅπερ περιλαμβάνει τὰ προηγούμενα. Ὁ Schaefer διώρθου

εἰς ἀπαλλαγέντες, ἐν ᾧ δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως.

5) Ἐν ᾧ οἱ φύλακες ἐφοβήθησαν τὸν σκηπτόν, ἡ ἠρωτῆς ἀδελφικὸν καθήκον πληροῦσα δὲν ἀφίσταται τοῦ ἔργου Ἡ περιγραφή ἐξαιρεῖ τὸ ἦθος τῆς Ἀντιγόνης.

6) Ὁ Bothe γράφει πικρῶς, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Τὸ ἐπίθετον σημαίνει ἡ λυπουμένης ἢ ἐξωρισμένης διὰ τὴν σύλληψιν τῶν νεοσσῶν, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χοηφόρ. 231 "τοὺς φιλάτους γὰρ οἶδα νῦν ὄντας πικρούς".

7) Ἡ ὀμαλή τῶν λέξεων θέσις ἤθελεν εἶναι ὅταν βλέψη λέχος εὐνῆς κενῆς ὄρφανόν νεοσσῶν. Τὸ λέχος εὐνῆς εὐρίσκειται πλειστάκις παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς Αἰσχύλ. Πέτρο. 538 "λέκτρων εὐνᾶς ἀβροχίτωνας" Εὐριπίδ. Μήδ. 435 "τὰς ἀνάδρου κοίτας ὀλέσσαο λέκτρον".

8) Τὸ κενῆς παραβαλλόμενον πρὸς τὸ ὄρφανόν ἐλέγχει πλεονασμόν, ὅστις εἶναι συνήθης τοῖς τραγικοῖς, Φιλοκτ. 31 "δρῶ κενῆν οἴκησιν, ἀνθρώπων δέχα".

9) Ὁ δὲ ἐτέθη ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς ὁμοιοματικῆς προτάσεως, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 25 "ὅσπερ γὰρ ἴππος εὐγενής... ὡσαύτως δὲ σύ...". Τοῦτο γίνεται συχνάκις παρ' Ὀμήρῳ,

γόοισιν ἐξώμωξεν, ἐκ¹ δ' ἀρῆς κακῆς
 ἤρᾳτο τοῖσι τοῦργον² ἐξειργασμένοις.
 καὶ χερσὶν εὐθύς διψίαν³ φέρει κόνιν,
 ἐκ τ' εὐκροτήτου⁴ χαλκῆας ἄρδην⁵ πρόχου
 χοαῖσι τρισπόνδοισι⁶ τὸν νέκυν στέφει.
 ἡμίεις δ' ἰδόντες ἰέμεσθα, σὺν δέ νιν
 θηρώμεθ⁷ εὐθύς οὐδὲν ἐκπεπληγμένην.
 καὶ τὰς τε πρόσθεν τὰς τε νῦν⁸ ἠλέγγομεν
 προὔξεις· ἄπαρνος¹⁰ δ' οὐδενὸς καθίστατο,

430

435

ὡς ἐν Πλιάδ. Ζ, 146 «οἷη περ φύλων γενεή, τοῖη δὲ καὶ ἀνδρῶν».

¹⁰) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρημνέει «Γυμνὸν τῆς κόνας».

¹) Ἐνιαῦθα εἶναι τμησίς, ἥτις ἀπαντᾷ συνηθέστερον παρὰ τοῖς ποιηταῖς, σπανιώτατα δὲ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς πεζογράφοις, ὡς Θουκυδ. III 13 «μὴ ξὺν κακῶς ποιεῖν αὐτοὺς μετ' Ἀθηναίων, ἀλλὰ ξυνελευθεροῦν», Δημοσθ. περὶ Χερσονν. σελ. 105, 24 «μὴ σὺν εὐπεπονθότων τῶν πολλῶν». Τὸ μὲν ἐξώμωξεν κείται κατ' ἀόριστον ὡς σιγμιαῖον, τὸ δὲ ἐξηρᾶτο κατὰ παρατακτικὸν ὡς διαρκέστερον.

²) Ἐννοεῖ τὸ σῆραι τὴν κόνιν, ἣν εἶχεν ἐπιρρόφει ἡ Ἀντιγόνη ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκου.

³) Τὸ ἐπίπτεον σημαίνει ξηρᾶν.

⁴) Εὐκροτήτος λέγεται ὁ καλὰ κτυπημένος μὲ τὸ σφυρί, ὁ καλὰ σφυροκοπημένος. Παράβαλλ. Εὐριπίδ. Ἠλέκτρ. 819.

⁵) Κατὰ τὸν Bellermann κείται ἀντὶ τοῦ ἄρασα πρόχου. Τὴν ἀνύψωσιν τῆς πρόχου δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐπὶ καὶ νῦν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης.

⁶) Τὰς χοὰς ὀνομάζει τρισπόνδους διότι συνέκειντο ἐκ τριῶν οὐσιῶν, οἴνου, γάλακτος καὶ μέλιτος. Ἐνίοτε δ' οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο καὶ ὕδωρ, ὡς ἐν Ὀδυσσ. Α, 26 «ἀμφ' αὐτῷ δὲ χοὰς χέομεν πᾶσιν νεκύεσσι, πρῶτα μελικράτω, μετέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνω, τὸ τρίτον αὐτῷ ὕδατι», Εὐριπίδ. Ὀρέστ. 115.

⁷) Κύκλω περιρραίνει, τὸ δὲ τοιοῦτον θεωρεῖ ὡς στέφανον καὶ κόσμον τοῦ νεκροῦ, Εὐριπίδ. ἐν Ἐκάβ. 126 «τὸν Ἀχιλλεῖον τύμβον στεφανοῦν αἵματι χλωροῦ».

⁸) Τοῦτο δεικνύει τὸν ἀγροῖκον τρόπον, μεθ' οὗ ἐπέπεσαν οἱ φύλακες κατὰ τῆς ἡρωίδος, ἥτις ὅμως οὐδόλως ἐξεπλάγη, Φιλοκτ. 1005 «ὦ χεῖρες, οἶα πάσχετε' ἐν χοαῖς φίλης νευρᾶς, ὑπ' ἀνδρὸς τοῦδε συνθηρώμεναι».

⁹) Ἡ Ἀντιγόνη δις περιέπεσον εἰς τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα.

¹⁰) Τὸ ἄπαρνος συντάσσεται γενικῆ ἐξ ἀντικειμένου, ὡς τὰ τοιαῦτα ἐνεργητικὰ ἐπίθετα, Πλιάδ. X 281 «ἐπίκλωπος μύθων», Ἡρόδοτ. II, 74 «ἴροι ὄφιες, ἀνθρώπων οὐδαμῶς δηλήμονες».

ἄμ¹⁾ ἠδέως ἔμοιγε κάλγεινῶς ἄμα.
 τὸ μὲν γὰρ αὐτὸν²⁾ ἐκ κακῶν πεφευγένοι
 ἠδιστον, ἐς κακὸν δὲ τοὺς φίλους³⁾ ἄγειν
 ἀλγεινόν. ἀλλὰ πάντα⁴⁾ ταῦθ' ἠσσω λαβεῖν
 ἐμοὶ πέφυκεν τῆς ἐμῆς σωτηρίας. X

440

ΚΡΕΩΝ.

ΧΣ' δὴ, σὲ τὴν νεύουσαν εἰς πέδον κέρα,

εἰρωθεῖ

1) *En τῶς χειρογράφοις ἀναγνώσκεται ἀ λ λ', ὅπερ ὁ Dindorf ἔτρεψε εἰς ἄ μ', ὅπερ ἐδέξαντο πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες μεταχειρίζονται τὸ ἄμα—ἄμα οὐ μόνον ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ μὲν—δέ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ καί—καί, Πλάτ. Γοργ. 496 C "ἐὰν εὖρωμεν ἄρα ἅτα ὧν ἄμα τε ἀπαλλάττεται ἄνθρωπος καὶ ἄμα ἔχει.", καὶ 497 A "οὐχ ἄμα ἠδόμενος διὰ τοῦ ἀνείν.", Εὐριπίδ. Ἠλέν. 586.

2) Ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐπόμενον φίλους.

3) Ὁ Scheidewin εικάζει, ὅτι ὁ φύλαξ πρότερον ἦτο δούλος τοῦ Οἰδίποδος. Τοῦτο οὐδαμοῦ τοῦ δράματος λέγεται. Πιθανώτερον λέγει ὁ ὁ Σχολιαστής: "Φίλους φησί, διὰ τὸ εἶναι τὴν Ἀντιγόνην τοῦ βασιλικοῦ γένους".

4) Ἡ ὁμαλὴ σειρὰ τῶν λέξεων ἠθέλεν εἶναι, ἀλλὰ πέφυκε ἐμοὶ λαβεῖν πάντα ταῦτα ἠσσω τῆς ἐμῆς σωτηρίας, Ηλέκτρ. 1015 "προνοίας οὐδὲν ἀνθρώποις ἔφν κέρδος λαβεῖν ἄμεινον οὐδὲ νοῦ σοφοῦ". Τὸ ταπεινὸν ἠθος τοῦ φύλακος ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τῆς Ἀντιγόνης. Ὁ Blyades ἀντὶ τοῦ τ α ὕ θ' ἔγραψε

τάλλ', ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Nauck. Βεβαίως ὑπάσχει μικρὰ τις δυσκολία, ὅτι τὸ ταῦτα ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν φράσιν ἐς κα κ ὂ ν δὲ τ οὺς φί λ ο υ ς ἄ γ ε ι ν, ἀλλ' ὀρθῶς ἐρμηνεύει ὁ κ. Σεμιτέλος "ἰσοδυναμεῖ τῶ πάντες οἱ τοιοῦτοι λόγοι, ἢ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἴ τις ἄλλος".

3) Ὁ μὲν Dindorf ἐννοεῖ τὸ ὄημα ἀ ν α κ ρ ῖ ν ὼ, ὁ δὲ Schneidewin τὸ κα λ ῶ καὶ ὁ Kern τὸ λέγω. Φαίνεται, ὅτι ὁ Κρέων ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐπειρᾶτο νὰ ἴδῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ἀντιγόνης, ὅπως ἐπιβληθῇ διὰ τῆς ἀγρίας αὐτοῦ θνητός. Ἐπειδὴ δ' αὕτη εἶχεν ἐστραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν γῆν, δὲν ἐπέτυχε τούτου. Ἡ ἡρώϊς δὲν προσβλέπει τὸν τύραννον οὔτε ἐξ αἰδοῦς, οὔτε ἐκ φόβου, ἀλλ' ἐκ περιφρονησεως πρὸς ὄντα, ὅπερ δὲν σέβονται τὸν θεῖον νόμον. Ἄριστα ἀπεικόνισεν ἐν ταῦθα ὁ ποιητὴς τὴν ἀγρίαν τοῦ τυράννου φύσιν καὶ τὴν ὑψηλοφροσύνην τῆς Ἀντιγόνης, Εὐριπίδ. Ἠλέν. 546 "Σὲ τὴν ὄρεγμα δεῖνὸν ἠμίλλημένην τύμβου π' ἰ κρηπιδ' ἐμπύρους ἰ ὀρθοστάτας μείνον", Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 1445 "σέ τοι, σὲ κρῖνω, ναὶ σέ, τὴν ἐν τῷ πάρος χρόνῳ θρασείαν", ἐν Αἴαντι 360 "σέ τοι

φῆς¹ ἢ καταρνεῖ μὴ δεδρακέναι τάδε ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Καὶ φημί δραῖσαι, κοῦκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μῆ².

ΚΡΕΩΝ.

Σὺ μὲν κομίζοις ἄν³ σεαυτόν, ἢ θέλεις

ἔξω βαρείας αἰτίας ἐλεύθερον.

σὺ δ' εἶπέ μοι μὴ μῆκος,⁴ ἀλλὰ συντόμως,

445

ἦδη⁵ τὰ κηρυχθέντα⁶, μὴ πράσσειν τάδε⁷ ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἦδη· τί δ' οὐκ ἐμελλον ; ἐμφανῆ γὰρ ἦν⁸.

σέ τοι μόνον δέδορα ποιμένων ἐπαρκέσοντ⁹, Εὐριπίδ. ἐν Βάκχ. 919 "σέ, τὸν πρόδημον ὄνθ", ἢ μὴ χρεῶν ὄρη σπειρόντα τ' ἀσπούδαστα, Πενθέα λέγω, ἔξιθι πάροιδε δωμάτων,

1) Ἐννοεῖται ἐκ τοῦ ἐπομένου τὸ δεδρακέναι. Ὁ Κρέων ἐρωτᾷ τὴν Ἀντιγόνην ὡς ἀνακριτῆς. Τὸ ἐπόμενον μὴ πλεονάζει, ὡς ἐν τοῖς ῥήμασι τοῖς ἔχουσι τὴν σημασίαν τοῦ ἀπαγορεύειν καὶ κολύειν.

2) Τὸ πλήρες τῆς ἐκφράσεως μαρτυρεῖ τὴν εὐσιτάθειαν τοῦ ἥθους τῆς ἡρώιδος. Τοιαῦτα φράσεις ὑπάρχουσι πλεῖστα παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ἐν Αἴαντ. 96 "κόμπος πάρεσι κοῦκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μῆ", Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 885 "ἔξ ἐμοῦ τε κοῦκ ἄλλης".

3) Ἡ εὐκτική μετὰ τοῦ ἂν κείται πρὸς μειωτέραν ἔκφρασιν τῆς προστακτικῆς. Ὁ φύλαξ ἀπέρχεται, ἵνα ἔχη καιρὸν, ὅπως γυναικῆ ἐνδύματα περιβαλόμενος ἔλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν ὡς Ἰσιμήνη.

4) Τὸ ἔξω ἐτέθη πλεοναστικῶς, Παράβαλλ. καὶ 397. Ἀντὶ ἐλεύθερον

ὁ Πάλλης γράφει ἐλεύθερος ὅπερ καὶ ὁ Nauck θεωρεῖ κρεῖττον τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις.

5) Τὴν αἰτιατικὴν μετεχειρίσθη ὡς ἐπίρρημα, ὡς τὰ δίκην, τέλος, τὰχος, ἀκμήν. Ὁ Αἰσχύλος ἐν Πέρσαις 699 τὸ αὐτὸ δηλοῖ κατὰ ὀλίγον διάφορον τρόπον "μή τι μακιστήρα μῦθον, ἀλλὰ σύντομον λέγων.", Ἐν τῇ ἀπαιτήσει βραχυλογίας ἀπεικονίζεται τὸ τυραννικὸν τοῦ Κρέοντος ἥθος.

6) Ὁ Cobet ἀκολουθῶν τοῖς παλαιοῖς γραμματικοῖς γράφει ἦδη σθά κηρυχθέντα, ὅπερ ἔδέξατο κρύπτοι ἐκδοταί. Ἀλλὰ τὸ ἄρθρον ἐνταῦθα εἶναι ἀναγκαῖον.

7) Τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι συχνότερον ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, καὶ σπανιότερον ἐν ταῖς μετοχαῖς. Ἡρόδοτ. I, 112 "οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσειαι ἀδικέων, οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλεμένα ἔσται".

8) Ἀηλαδὴ ἢ ἐπράξεν, ἥτοι τὴν ταφήν τοῦ σώματος τοῦ Πολυνεΐκου.

9) Διὰ τῆς βραχυτέρας τοῦ λό-

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Οὐ γάρ¹ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε²,
 οὐδ' ἡ ξύνοικος³ τῶν κάτω θεῶν Δίκη⁴
 τοιούσδ'⁵ ἐν ἀνθρώποισιν ὤρισεν νόμους,
 οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ὠόμην τὰ σά

450

γου ἀπεικονίζει ὁ ποιητὴς τὴν τελείαν τῆς ἡρωίδος ἀπόφασιν.

1) Ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ παραλείφθεισαν πρότασιν ἐτόλμων οὐ γάρ τί μοι . . .

2) Ἡ Ἀντιγόνη ἐνταῦθα ποιεῖ διάκρισιν τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ θετοῦ δικαίου. Ὁ μὲν Κρέων ἀκολουθεῖ τῷ θετῷ, ἡ δ' Ἀντιγόνη τῷ φυσικῷ δικαίῳ. Ὁ λόγος ταύτης καὶ ὑψηλὸς καὶ εὐγενὴς εἶναι, ὅμως ὑπὸ τεχνικῆν ἔποινον ἐξεταζόμενος δύναται νὰ φερχθῆι διότι τὰ δρωῶντα πρόσωπα δὲν ἀρμόζει νὰ ἔχωσι συνείδησιν τῶν ἰδεῶν, ὑπὲρ ὧν ἀγωνίζονται, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐνεργῶσιν ἀκολουθοῦντα τῇ ἰδίᾳ φύσει. Τὴν τοιαύτην μεγαληγορίαν ἔχουσι τὰ πρόσωπα τοῦ Εὐριπίδου, ἀλλ' οὗτος δὲν ἀνύψωσεν, ἀλλ' ἐταπεινώσε τὴν δραματικὴν τέχνην. Παράβαλλ. εἰσαγωγ. σελ. 32.

3) Ῥήματα καὶ ἐπίθετα συντεθειμένα ἐκ τῆς σὺν ἡ ὁμοῦ ἀντιδοτικῆς συντάσσονται γενικῇ πολλὰς παρὰ τοὺς ἀρχαίους, Εὐριπίδ. Ἐλέν. 503 "Τεῦκρος Σαλαμίνα κατώκισεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς προτέρον αὐτῷ πατρὸς οὐσίας", Ἀριστοφ. Ὀρνιθ. 676 "Ὁ φιλιτάη, ὀρνέων ξύννομε, τῶν ἐμῶν ὕμνων

ξύντροφ' ἀηδοῦ", Πλάτ. Νόμ. X 892 "τὰ ψυχῆς συγγενῆ", Ὁ Blaydes καὶ ὁ Nauck νομίζουσιν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῆ ξύνεδρος.

4) Ἡ Δίκη ἰλέγεται θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος. Ἐπίσται συνδέεται μετὰ τῶν Ἐρινύων, ὡς ἐν Αἴαντι. 1389 "Μνήμων τ' Ἐρινὺς καὶ τελεσφόρος Δίκη κακούς κακῶς φθείρειαν", Εὐριπίδ. Μήδ. 1389 "Ἀλλὰ σ' Ἐρινὺς ὀλέσειε τέκνων φονία τε Δίκη", Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Ἡ Δίκη, φησί, καὶ ὁ Ζεὺς ὤρισαν, ὥστε θάπτεσθαι τοὺς νεκρούς. Εἰ οὖν ἦσαν αὐτοὶ τοῦτο ἀποκηρύξαντες καὶ κελεύσαντες μὴ θάπτεσθαι τὸν νεκρὸν, ἐπίσταιν ἂν αὐτοῖς. Θέλει δὲ εἰπεῖν, ὅτι ἀπὸ τῆς φύσεως δικαίον ἡγῆμαι θάπτειν τὸν ἀδελφόν".

5) Τὰ χειρόγραφα εἶχον, οἱ τούσδ' ἐν ἀνθρώποις ὤρισαν νόμους. Ἐδεξάμεθα τὴν διόρθωσιν, ἣν ἐποίησεν ὁ Walckenaer καὶ ἐδέξαντο οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν. Διότι ἡ ἀναφορικὴ πρότασις, ἣτις ὑπῆρχεν ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἀπεδίδοτο καὶ εἰς τὸν Δία, ἐν ᾧ περὶ αὐτοῦ εἶπεν ὁ ποιητὴς ὁ κηρύξας τὰ δε.

κηρύμαθ', ὡς τᾶραπτα κάσφαλη¹ θεῶν
νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν. 455

οὐ γάρ τι νῦν γε κάχθές², ἀλλ' αἰείποτε
ξῆ ταῦτα, κοῦδεῖς οἶδεν ἐξ ὅτου³ φάνη.
τούτων⁴ ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενός⁵
φρόνημα δεῖσασ', ἐν θεοῖσι τὴν δίκην⁶
δώσειν. θανουμένη⁷ γὰρ ἐξήδη τί δ' οὐ ; 460

1) Οἱ μὲν ἄγραφοι νόμοι, ἧτοι οἱ φησὶ κοῖνοι, δὲν μεταβάλλονται, οἱ δὲ γεγραμμένοι συγχάκις, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ῥητορικῇ. I, 15 "τὸ μὲν ἐπεικέες αἰεὶ μένει καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ κοῖνος (κατὰ φύσιν γὰρ ἔστιν), οἱ δὲ γεγραμμένοι πολλάκις ὄθεν εἴρηται τὰ ἐν τῇ Σοφοκλέους Ἀντιγόῃ ἀπολογεῖται γὰρ οὐ εἶπαρε παρὰ τὸν τοῦ Κρόντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον."

2) Κατὰ δύο τρόπους ἐρμηνεύει ὁ Τρικλίνιος, ἢ ἀναφέρει εἰς τὸν Κρόντα καὶ τὸ ὑπερδραμεῖν ἐξηγεῖ διὰ τοῦ κρείττονα τῶν θεῶν φανῆναι ἢ ἀναφέρει εἰς πάντα ἄνθρωπον καὶ ἄρα καὶ εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἐρμηνείαν τὸ ὑπερδραμεῖν σημαίνει ὑπερβῆναι. Ὁ Τρικλίνιος μετὰ τῶν πλείστων νεωτέρων ἐρμηνευτῶν προτιμᾷ τὴν πρώτην ἐρμηνείαν, ἧτις δέον νὰ προτιμηθῇ. Ὑποκειμενον τοῦ δύνασθαι εἶναι τὸ σέ, ὅπερ ἐννοεῖται ἐκ τοῦ οὐ κηρύγματα, δηλ. ὥστε οὐ θνητὸς ὢν νὰ δυνηθῆς νὰ ὑπερδικήσῃς τοὺς ἄγραφους καὶ ἀσφαλεῖς νόμους τῶν θεῶν. Ὁ κ. Σεμιέλος τρέπει εἰς κρείεσον ὄνθ'. Ἀλλ' ἡ δὲ ῥήθωσις οὐ μόνον παλαιογραφικῶς ἀπέχει πολὺ τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων, ἀλλὰ καὶ

παρέχει πλεονασμόν. Λόγι τὸ ὑπερδραμεῖν αὐτὸς ὁ διορθωτὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ κρατῆσαι. Τὸ ὄνμα τοῦτο ἐλήφθη κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν σταδιοδρομῶν.

3) Δηλαδὴ πρὸ ὀλίγου χρόνου, ὅπερ ποιεῖ ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ κηρύγματα τοῦ Κρόντος, ἄπερ ἐγένοντο χθές, Πιὰδ. Β, 303 "χθιζάτε καὶ πρωιζά," Ἀλλὰ φράσεις τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἶναι χθές καὶ πρῶην, πρῶην καὶ χθές.

4) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Ὁ γὰρ τι σήμερον, φησί, ταῦτα ἐγένετο, ἀλλ' ἔστιν αἰδία, καὶ ἀρχὴν αὐτῶν οὐδεὶς οἶδεν."

5) Δηλαδὴ τῶν νόμων, ἧτοι τῆς ὑπερβάσεως τούτων. Ἡ δὲ γενικὴ ἀνήκει εἰς τὸ δίκην.

6) Τοῦτο ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐπόμενον ἐν θεοῖς. Τὸ ἀνδρὸς οὐδενὸς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀνδρὸς τινος.

7) Δίδωμι δίκην εἶναι τὸ παθητικὸν τοῦ λαμβάνειν δίκην. Ἡ τιμωρία εἶναι βεβαία, ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι, ἂν τιμωρηθῶ ὑπ' ἀνδρὸς, ὅπερ μικρὸν, ἢ ἐνώπιον τῶν θεῶν. Οὕτως ἡ ἠρώσις τεθεῖσα εἰς δίλημμα προτιμᾷ τὸ ἥτιον κακόν.

8) Ἡ μετοχή εἶναι κατηγορηματικὴ εἰς τὸ ἐξήδη, ὅπερ ἔχει τὴν ἀρθεῖσιν πρὸς δῆλωσιν μειζήνοιο ἀκριβείας.

καὶ μὴ σὺ προῦκήρυξας¹. εἰ δὲ τοῦ χρόνου²,
 πρόσθεν θανοῦμαι, κέρδος αὐτ'³ ἐγὼ λέγω. χ
 X ὡς τις γὰρ ἐν πολλοῖσιν, ὡς ἐγώ, κακοῖς
 ξῆ, πῶς ὄδ' οὐχὶ καταθανὼν κέρδος φέρει⁴;
 οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν
 παρ' οὐδέν ἄλγος⁵. ἀλλ' ἔν⁶, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς
 μητρὸς θανόντ' ἄθραπτον ἠνσχύομην νέκυν,

465

¹) Λεῖπει ἢ ἀπόδοσις, ἣτις ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐξήδη. Τὸ δὲ ἀντικείμενον εἶναι τὸν θάνατον. Τοῦτο λέγεται μετὰ πικρῆς εἰρωνείας. Ἐγνώριζον, οἱ ἐμελλόν να ἀποθάνω, καὶ ἂν μὴ σὺ τοῦτο εἶχες προκηρύξει διότι εἶμαι θνητῆ. Τὸ κήρυγμά σου θά με πέμψη εἰς τὸν Ἄιδην ταχύτερον, ὅπερ θεωρῶ κέρδος· διότι εὐρύσκομαι ἐν κακοῖς.

²) Δηλαδή τοῦ εἰμαρμένου.

³) Ἐφθρατὶ ὁ γραφῆ αὐτ' (= αὐτὸ) καὶ αὐτ' (= αὐτε), ὅπερ δικαίως ἐκράτησε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκδόταις. Διότι ἢ ἀντίθεσις, ἣν ἔχει τὸ αὐτε, ἀρμόζει ἐνταῦθα· σὺ μὲν νομίζεις τὸν θάνατον τιμωρίαν, ἐγὼ δὲ πάλιν κέρδος.

⁴) Περιεμένε τις τὸν μέσον τύπον φέρεται, ἀλλὰ τὸ ἐνεργητικὸν ἀντὶ τοῦ μέσου ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαγὴν Οἰδίτ. τύραν. 590 "νῦν μὲν γὰρ ἐκ σοῦ πάντ' ἀνευ φόβου φέρω". Οἰδίτ. ἐπὶ Κολων. 5 "συχρόν μὲν ἔξαιτοῦντα, τοῦ μικροῦ δ' ἔτι μείον φέροντα";

⁵) Τοῦτο δὲν θεωρῶ ἄλγος, ὡς ἐν στίχ. 35 "καὶ τὸ προῦγμ' ἀγειν οὐχ ὡς παρ' οὐδέν" καὶ Οἰδίτ. τύραν. 983. "Ἀλλὰ ταῦθ' ὅτι παρ' οὐδέν ἔστι, ὅσοια τὸν βίον φέρει".

⁶) Οἱ τέσσαρες στίχοι (465—469) ὑπὸ τινων κριτικῶν λέγονται διεφθαρμένοι καὶ φράσεις τινὲς ἰσχυρῶν κατὰ πολλοὺς τρόπους διορθοῦνται. Ἀπαντᾷ μὲν τὸ ἂν δις καὶ τρίς, ἀλλ' ἢ παράθεσις τῶν δύο μορίων ἀλλ' ἂν εἶναι ἀσυνήθης. Εἴπα διὰ τί λέγεται περὶ τοῦ Πολυνεέκου, ὅτι εἶναι ἐξ ἐμῆς μητρὸς, ἐν ᾧ εἶναι ὅμαμος, ἐκ μιᾶς τε καὶ ταυτοῦ πατρὸς; Πρὸς τοῦτοις τὸ ἐξ ἐμῆς μητρὸς παρέχει ἀσάφειάν τινα· διότι εἶναι οὕτω τεθειμένον, ὥσει συντάσσεται μετὰ τοῦ θανόντα. Τέλος τὸ ἠνσχύομην ἀντὶ τοῦ ἠνεσχόμην ἐν τοῖς τριμέτροις φαίνεται ἀπίθανον. Τούτων ἔνεκεν ὁ μὲν Meineke νομίζει, ὅτι τὸ χωρὶν ἠδύνατο να μεταβληθῆ εἰς ἀλλ' ἂν, εἰ τὸν ἐκ μιᾶς μητρὸς πατρὸς τ' ἄθραπτον, ὁ δὲ Wolff διώρθωσεν εἰς ἀλλ' ἂν, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς μητρὸς τ' ἐνός τ' ἄταφον ἀνεσχόμην νέκυν. Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων κριτικῶν ὁ μὲν κ. Πάλλης γράφει, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς μητρὸς φανέντ' (ἢ τραφέντ') ἄθραπτον ἐξενεσχόμην, ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος νομίζων, ὅτι ἡ φθορὰ περιορίζεται μόνον ἐν ταῖς λέξεσι ἠνεσχόμην νέκυν πρέπει εἰς ἠσχυραν κύνες.

κείνοις¹ ἂν ἤλθον· τοῖσδε δ' οὐκ ἀλγύνουμαι².
σοὶ δ' εἰ δοκῶ³ νῦν μῶρα δρωῶσα τυγχάνειν,
σχεδόν τι⁴ μῶρῳ μωρίαν ὀφλισκάνω⁵.

470

ΧΟΡΟΣ.

Ἀηλοὶ τὸ γέννημα⁶ ὦμόν ἐξ ὠμοῦ πατρὸς
τῆς παιδός· εἴκειν δ' οὐκ ἐπίσταται κακοῖς.

ΚΡΕΩΝ.

'Ἄλλ' ἴσθι τοι τὰ σκλήρ' ἄγαν⁷ φρονήματα
πίπτειν⁸ μάλιστα, καὶ τὸν ἐγκρατέστατον
σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρός⁹ περισκελῆ¹⁰,

475

¹) Μταχειρίζεται τὴν ἀντωνυμίαν ἐκείνος, διότι τὸ ἀταφον τοῦ ἀδελφοῦ ἠθικῶς κείται μακρὰν τοῦ ἠθους τῆς Ἀντιγόνης.

²) Ἐπαναλαμβάνει τὸ ῥῆμα μετ' ἐμφάσεως.

³) Προστίμησε τὴν προσωπικὴν οὐνίαξιν ἀντὶ τῆς ἀπροσώπου.

⁴) Τοῦτο εἴρηται μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας. Καὶ ἡ Ἥλέκτρα λέγει πρὸς τὴν ἑαυτῆς μητέρα, Ἥλέκτρ. 609 "Εἰ γὰρ πέφυκα τῶνδε τῶν ἔργων ἴδρις, σχεδόν τι τὴν σὴν οὐ καταισχύνω φροῖν". Ἐπὶ τῆς λέξεως μῶρῳ κείται ἡ ἐμφάσις τῆς ὄλης προτάσεως.

⁵) Ἡ φράσις αὕτη εἶναι συνηθεσιότητι τοῖς ἀρχαίοις, οἵτινες ἔλεγον ὀφλισκάνειν παράνοιαν, ὠμότητα, δειλίαν κτλ. Οἰδίπ. τύραν. 510 "τῷ ἀπ' ἐμᾶς φρενὸς οὔποι' ὀφλήσει κακίαν". Παράβαλλ. Ἡρόδ. VIII, 26.

⁶) Οἱ Θηβαῖοι γέροντες δὲν ἐπιδοκιμάζουσι τοὺς πικροὺς λόγους τῆς νεάνιδος Ὁ Σχολιαστὴς παλαίτηρεῖ "Τὸ σκληρὸν αὐτῆς τοῦ φρονήματος ὁμολογεῖ πατέρα τὸν Οἰδίποδα". Ἡ

ὀμολογεῖ πατέρα τῶν λέξεων ἠθέλειν εἶναι τὸ γέννημα (ἢ φροῖσις) τῆς παιδός δηλοῖ ὦμόν ἴον ἐξ ὠμοῦ πατρὸς. Εἰς τὴν φράσιν γέννημα παιδός προοκρούουσιν οἱ κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ Mekler τὴ τῆς παιδός τρέπει εἰς πεφρὸς.

⁷) Τὸ ἄγαν τίθεται ἐπὶ φρενῆς ὑπερβολῆς. Τὸ ὑπὸ Πλοτιάρχου λεγόμενον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σχόλιον τοῦ ἡμετέρου χωρίου. Τόμ. VIII, σελ. 201 ἐκδ. Reisk "Τὸ γὰρ σκληρὸν ἐν κακίᾳ, καθάπερ ἐν φανερῷ οὐδὲρ φανερῷ οὔποι' ὀφλήσει κακίαν, οἷον ἐν εὐθρασίᾳ". Ὁ Κρέων ἀποκρίνεται πρὸς τὸν χορὸν καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν Ἀντιγόνην, ἣν θεωρεῖ ἀναξίαν ἀποκρίσεως. Τὰ ὑπὸ τοῦ Κρέοντος λεγόμενα ἀρμόζουσιν αὐτῷ τούτῳ· διότι τιμωρηθεὶς⁸ θέλει πάθει, ὅσα λέγει περὶ τῆς ἡρώδους.

⁸) Συνήθως τὸ εἶδεναι συντάσσεται πρὸς μετοχὴν, ἀλλ' εἴρηται καὶ πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς ἐν Φιλοκλήτῃ. 1329 "παῦλαν ἴσθι μὴ ποῖ ἂν τυχεῖν".

⁹) Προσοδιρίζει τὸ ὀπτὸν, δηλ.

θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλείστ' ἂν εἰσίδουσ'¹
 σμικρῶ¹ χαλινῶ δ' οἶδα τοὺς θυμουμένους
 ἵππους καταρτυθέντας². Χοῦ γὰρ ἐκπέλει³
 φρονεῖν μέγ' ὅστις δοῦλός¹ ἔστι τῶν πέλας.
 αὕτη δ' ὑβρίζειν μὲν τότ'⁵ ἐξηπίστατο⁶,
 νόμους ὑπερβαίνουσα τοὺς προκειμένους⁷.
 ὕβρις δ', ἐπεὶ δέδρακεν, ἦδε δευτέρα,
 τοῦτοις ἐπαυχεῖν καὶ δεδρακυῖαν⁸ γελᾶν.
 ἢ νῦν ἐγὼ μὲν οὐκ ἀνὴρ, αὕτη δ' ἀνὴρ⁹,

480

φηνόμενον ὑπὸ τοῦ πυρός, ὥστε νὰ σκληρυνθῇ

¹⁰) Περμακελὴς λέγεται ὁ σκληρός, ὡς καὶ ἐν Αἴαντι 648 "ἀλλ' ἄλλο σκεταὶ χῶ δεινὸς ὄρκος καὶ περισκελεῖς φρένες", ἔνθα ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει "αἱ περισκελεῖς φρένες, αἱ ἄγαν σκληραὶ νῦχα".

¹) Ἡ μικρότης τοῦ χαλινῶ ποιεῖ ἀντίθεον πρὸς τὸν θυμὸν τῶν ἵππων, ὡς ἐν Αἴαντι. 1253 "μέγας δὲ κλενρὰ βοῦς ὑπὸ σμικρῶς ὄμως μάστιγος ὀρθὸς εἰς ὁδὸν πορεύεται".

²) Τὸ παράγωγον τοῦ ῥήματος καὶ ὁ Πλούταρχος μεταχειρίζεται ἐν βίῳ Θεμιστοκλ. κεφ. 2 "τοὺς τραχιτάτους πόλους ἀρίστους ἵππους γίνεσθαι, ὅταν ἦς προσήκη τύχῃσι παιδείας καὶ καταρτίσεως". Ἄλλως ἐξηγεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος "ἀπὸ τοῦ σφραγισθέντας, ὁπόταν δηλαδὴ θυμωθέντες ἀπειθήσωσι καὶ παρεκτραπῶσιν".

³) Ὁ Πούχιος τὸ ἐκπέλει ἐρμηνεύει διὰ τοῦ ἔξεσι. Νομίζομεν, ὅτι σημαίνει, δὲν γίνεται μέχρι τέλους. Ὁ δούλος μέχρι τέλους δὲν δύναται νὰ μεγαλοφρονῇ, ἀλλὰ κάμπιεται ἐν τῷ μέσῳ.

⁴) Ὁ Κρέων ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ δι' ἄγαν ταπεινῆς φράσεως ὀνομάζει τὴν Αντιγόνην, ἥμεις δὲν ἦτο δούλη αὐτοῦ.

⁵) Προσδιορίζεται ἀκριβέστερον ὁ χρόνος διὰ τοῦ ὑπερβαίνουσα - ὅτι ὑπερέβαινε.

⁶) Ἡ πρόθεσις ἐπιτείνει τὴν ἐνοσίχθωναν τοῦ ῥήματος.

⁷) Ἰσοδυναμεῖ τῷ προτειθειμένους, ὡς ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 865 "ἔργων τε πάντων, ὧν νόμοι πρόκειται", Ἐὐριπίδ. Ἰφιγεν. Ταύρ. 1189 "τὸν νόμον ἀνάγκη τὸν προκειμένον σέβειν".

⁸) Τὰ ῥήματα τὰ σημαίνοντα χαράν, λύπην καὶ τὰ τοιαῦτα δηλοῦσι τὸ αἴτιον τοῦ πάθους καὶ κατὰ μετοχὴν, Ἐὐριπίδ. Ἰππολ. 7 "ἔνεστι γὰρ δὴ κἄν θεῶν γένει τότε τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ἔπο", Σοφοκλ. Φύλοκτι 879 "ἠδομαι μὲν σ' εἰσιδών", Πλάτ. ἐν Φαίδων. 62 E "τοὺς μὲν φρονίμους ἀγανακτεῖν ἀποθνήσκοντας πρέπει, τοὺς δὲ ἀφρονας χαίρειν", Ἴσος οὐκ ἀπιθάνως ὁ κ. Σεμιτέλος λαμβάνει τὴν μετοχὴν ὡς ἐναντιωματικὴν.

⁹) Ἐν τῷ ἠρωϊκῷ αἰῶνι ἔλο-

εἰ ταῦτ' ἀνατὶ τῆδε κείσεται κράτη.
 ἄλλ' εἴτ' ἀδελφῆς² εἶθ' ὀμαιομυστεράς³
 τοῦ παντός ἡμῖν Ζηνὸς Ἐρκειοῦ⁴ κυρεῖ,
 αὐτὴ τε χῆ ξύναιμος⁵ οὐκ ἀλύξετον
 μῦθον κακίστου⁶· καὶ γὰρ οὖν κείνην ἴσον⁷

γίετο ὡς μέγα ὄνειδος, ἂν τις ὠνομάζετο γυνή.

¹) Ὁ Τρικλινίος κατὰ δύο τρόπους ἐρμηνεύει· “Τὸ ταῦτα κράτη ἢ πρὸς τὴν Ἀντιγόνην νοητέον ταῦτα κράτη, ἢ γονὴ ἢ τοιαύτη ταύτης ὑπεροψία ἢ πρὸς τὸν Κρέοντα, ἢ ταῦτα τὰ κράτη, ἢ γονὴ ἢ ἐμὴ βασιλεία.” Οἱ νεώτεροι ἐρμηνεύται τὴν πρώτην ἐρμηνείαν δέχονται. Ἐὰν αὕτη ἢ ἐξουσία ταύτης δὲν μείνη ἀτιμώρητος. Ὁ Nauck νομίζων τὸ κείσεται ἡμαρτημένον εἰκάζει ἐάσεται, ὁ δὲ Blaydes πεύσεται.

²) Ἡ μήτηρ τῆς Ἀντιγόνης Ἰοκάστη ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Κρέοντος. Ὁ τύραννος ἐν τῇ ἄκρῃ αὐτοῦ ὄργῃ ἐκφράζεται ὑπερβολικῶς, ὡς καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ πρὸς τὸν Τειρεσίαν 1040 “οὐδ' εἰ θέλουσ' οἱ Ζηνὸς αἰετοὶ βορὰν φέρονε νιν ἀράπζοντες ἐς Διὸς θρόνους.” καὶ Πλάτ. ἐν Λύσιδ. 210 C “ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ εἴ τι τούτων οἰκειότερόν ἐστιν.” Παραπλήθιοι ὑπερβολικαὶ φράσεις εἶναι χρυσοῦ χρυσοτέρος, κακοδαίμονεστερος αὐτῆς τῆς κακοδαίμονίας.

³) Δηλαδή θνητῆρ. Τὰ ζήματα εἶναι, γίγνεσθαι, κυρεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται γενικῇ, Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. I, 2, 1 “πατὴρ μὲν δὴ λέγεται Κῦρος γενέσθαι Καμβύσου, μητὴρ δὲ ὀμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι.” Εὐριπίδ. Ἐκάβ. 383

“δεινὸς χαρακτὴρ καλίστημος ἐν βροτοῖς ἐσθλῶν γενέσθαι.”

⁴) Εἴτε συγγενεσιτέρα πάντων τῶν συγγενῶν. Ὡς διὰ τοῦ Ἡφαιστοῦ νοεῖται τὸ πῦρ καὶ διὰ τοῦ Ἄρεως ὁ πόλεμος, οὕτω διὰ τοῦ Ἐρκειοῦ Διὸς ἢ ὄλη συγγένεια, Εὐστάθ. σελ. 1930 “χορηγὸς δὲ Ἐρκειοῦ Διὸς καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ, ἐνθα Ἐρκειον Δία ἐκεῖνος τοὺς ἐν οἴκῳ πάντας δηλοῖ.” Ὁ Ζεὺς εἶχε καὶ τὰ ἐπώνυμα, γενέθλιος, φράτριος, ζῆγιος, ὀμῶγιος καὶ τὰ τοιαῦτα.

⁵) Ὁ Κρέων ἐν τῇ ἀναγκησει αὐτοῦ ἄνευ ἰκανῆς ἀνακρίσεως λέγει ἔνοχον καὶ τὴν ἀθῶσαν Ἰομήνην καταδικάζων αὐτὴν εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν.

⁶) Τὸ ὄρημα ἀλύσκειν συντάσσεται γενικῇ, ὅταν ἔχη τὴν σημασίαν τοῦ ἀπαλλάσσεσθαι, ἐλευθεροῦσθαι, ὡς καὶ τὸ διαφεύγειν, Εὐστάθιος σελ. 710, 57 “ὅτι δὲ τὸ ἀλύξει οὐ μόνον κοινότερον αἰτιατικῇ συντάσσεται, ἀλλὰ καὶ γενικῇ, δηλοῖ Σοφοκλῆς ἐν τῷ οὐκ-κακίστου.” Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 626. “Ἄλλ' οὐ μὰ τὴν δέσποιναν Ἀριεμιν, θράσους τοῦδ' οὐκ ἀλύξεις.” Ξενοφ. ἐν Κύρ. Ἀναβάσ. I, 3, 2 “Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε τοῦ μὴ καταπειρωθῆναι.”

⁷) Τὸ ἴσον κείται ἐπιρρηματικῶς, δηλ. ἐξ ἴσου.

ἐπαιτιώμαι τοῦδε βουλευσαί¹ τάφου.

490

καί νιν καλεῖτ'· ἔσω γάρ² εἶδον ἀρτίως

λυσσωσάν αὐτήν οὐδ' ἐπήβολον³ φρενῶν.

φιλεῖ δ' ὁ θυμὸς πρόσθεν ἡρῆσθαι κλοπέδ³

τῶν μηδὲν ὀρθῶς ἐν σκότῳ τεχνωμένων. X

X μισῶ γε μέντοι⁴ χῶταν⁵ ἐν κακοῖσί τις

495

¹) Ἡ σύνταξις ὁμαλῶς ἤθελεν ἔχει ἴσον ἐπαιτιώμαι κείνην τοῦδε τάφου βουλευσαί, Σοφοκλ. Φιλοκτ. 62 "οὐκ ἠξίωσαν τῶν Ἀχιλλείων ὄπλων ἐλθόντι δοῦναι κυρίως αἰτουμένῳ, ἀλλ' αὐτ' Ὀδυσσεὶ παρέδωσαν.". Τὸ βουλευσαί δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς αἰτιατικὴν τοῦ κατὰ τι. Οὕτως ὁ Κρέων νομίζει, ὅτι ἡ Ἰομῆνη εἶναι ἠθικὸς αἰτουργός. Ἀλλ' ὁ Nauck παρατηρεῖ, ὅτι μᾶλλον ἤρμοξε τὸ κοινωγενεῖν.

²) Ἐν τῇ προτάσει ταύτῃ ὁ Κρέων λέγει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν θεωρεῖ τὴν Ἰομῆνην ἔνοχον τοῦ ἐγκλήματος.

³) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Κυρίαν τῶν φρενῶν καὶ ἐστῶσαν ἐν αὐτῇ", Αἰσχύλ. Προμηθ. 444 "ἀνθρώπους ἔνους ἔθηκα καὶ φρενῶν ἐπιηβόλους", Σοφοκλ. ἐν Ἀποσπ. 105. "εἰσάδοιμί πως φρενῶν ἐπήβολον καλῶν σε". Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς Ἀντιγόνης ἔμεινεν ἡ Ἰομῆνη ἐν τοῖς ἀνακτόροις τεταραγμένη, ὅπερ παρετήρησεν ὁ Κρέων. Καὶ ὀρθῶς μὲν οὕτως νομίζει, ὅτι ἡ Ἰομῆνη προσέγινωσκε τὴν πράξιν, ἀλλὰ πλανᾶται ἐξ ἴσου ταύτην ἐπαιτιώμενος. Λοῦσι αὕτη δὲν ἐβουλευθῆ ἀπὸ κοινοῦ περὶ τῆς ταφῆς, ἀλλ' ἀπέπερε τὴν ἀδελφὴν ἢ ταραχὴ τῆς Ἰομῆνης παρήχθη ἐκ τῆς ἀγωνίας περὶ τῆς τύχης τῆς ἀδελφῆς.

⁴) Τὸ φιλεῖν συνιασομένον ἀπαρεμφάτῳ ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ συνειθίζειν.

⁵) Κλοπέδς λέγεται ἐκεῖνος, ὅστις πράττει τι κρυφίως κατὰ τὴν ποιητικὴν χρῆσιν τοῦ κλέπειν ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 37 "δόλοισι κλέψαι χεῖρας ἐνδύτους σφαγὰς", καὶ ἐν Αἴαντ. 1137 "πόλλ' ἂν καλῶς λάθροι σὺ κλέψειας κακά.". Ὁ Σχολιαστὴς ἀναπτύσσει τὸ χωρίον οὕτως: "Ἐῶθεν ἡ ψυχὴ τῶν λέθρα τι κακῶν τεχνωμένων προαλλοκεσθαι, καὶ ἑαυτὴν ποιεῖν καταφανῆ πρὶν φωραθῆναι.". Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ θέλων νὰ πράξῃ τι κακὸν οὐκ ἠθὼς προγινώσκειται.

⁶) Ταῦτα λέγονται περὶ τῆς Ἀντιγόνης. Ἡ ἀντίθεσις κείται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ μὲν Ἰομῆνη βουλευθεῖσα κοινῶς μετὰ τῆς ἀδελφῆς περὶ τοῦ ἐγκλήματος ἐκ τῶν ἀκουσίον αὐτῆς τρόπων ἐλέγχεται, ἐν ᾧ ἡ Ἀντιγόνη θέλει νὰ περικαλύψῃ τοῦτο διὰ τοῦ θεῖου δικαίου συζ. 450. Ὁρθῶς δὲ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Μισῶ τὸν ἁμαρτάνοντα καὶ ἐπικκομοῦντα τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ φησιν, ὅτι ἄλοισα ἡ Ἀντιγόνη ἔφρασε τῷ θεῷ νόμῳ ἐπαρκεῖν.."

⁷) Τὸ διὰ τῆς ἀναφορικῆς χρονικῆς προτάσεως ἐκπεφρασμένον ἔπρεπε νὰ ἔχη τὸν τύπον αἰτιατικῆς συντακτικῆς τοῦ μισῶ, ἀλλ' αἱ τοι-

άλους, ἔπειτα¹ τοῦτο καλλύνειν θέλη.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Θέλεις τι μείζον ἢ κατακτείναι μ' ἑλών;²

ΚΡΕΩΝ.

Ἐγὼ μὲν³ οὐδέν· τοῦτ'⁴ ἔχων ἅπαντ' ἔχω.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Τί δήτα μέλλεις; ὡς ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων

ἀρεστὸν οὐδέν, μηδ' ἀρεσθείη⁵ ποτέ·

500

οὔτω δὲ καὶ σοὶ τᾶμ' ἀφενδάνοντ'⁶ ἔφυν⁷.

αἰτια ἀνομαλίας συμβαίνουσιν οὐχί σπανίως ἐν τῷ ἀναφορικῷ λόγῳ. Τὸ ἐν κακοῖσιν ἀλοῦς σημαίνει συλληφθεὶς ἐν τῷ πράττειν κακά, ἥτοι ἐπ' αὐτοφώρῳ.

¹) Ἐνταῦθα ἔχει ἀντιθετικὴν σημασίαν, ὡς ἐν Οἰδίῳ. ἐπὶ Κολων. 277 "μὴ θεοὺς τιμῶντες εἶτα τῶν θεῶν μοῖραν ποιῆσθε μηδαμῶς". Καλλύνειν σημαίνει κοσμεῖν, ὅπερ ἀλλαγῶν τίθεται, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 833 "οἴμοι κακούργους ἄνδρας ὡς αἰεὶ στυγῶ, οἳ συντιθέντες τᾶδικ' εἶτα μηχαναῖς κοσμοῦσι".

²) εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς τὸ λαβῶν, ὅπερ ἀλλαγῶν τίθεται, ὡς ἐν τοῖς ἠγουμένους 398 "τήνδ' αὐτός, ὡς θέλεις λαβῶν καὶ κρῖνε κάξέλεγγ'". Οἰδίῳ. ἔρναν. 641 "ἢ γῆς ἀπῶσαι παιρίδος ἢ κτείνειν λαβῶν".

³) Κεῖται ἀντὶ τοῦ μῆν. Τὸ ὀη-μα λητιέον ἐκ τῆς ἐρωτήσεως τῆς Ἀντιγόνης, ὡς καὶ παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Ἀλκιβιάδ. 3 "δάκνεις, ὦ Ἀλκιβιάδη, καθάπερ αἱ γυναῖκες. Οὐκ ἔγωγε, εἶπεν, ἀλλ' ὡς οἱ λέοντες".

⁴) Ἀηλαδὴ τὸν φόνον τῆς Ἀντιγόνης.

⁵) Ἐκ τοῦ προηγουμένου οὐδέν ἐξάγεται τὸ μηδέν, ὅπερ εἶναι ὑποκείμενον τοῦ ἀρεσθείη. Ὁ Wolff ἐρμηνεύει mihi probetur, ὡς παρ' Ἡροδότ. ἐν IX, 70 "ἐγὼ τούτου εἴνεκεν μῆτε Αἰγινήτησι ἄδοιμι, μῆτε τοῖσι ταῦτα ἀρεσκεται, ἀποχρᾶ τέ μοι Σπαρτιήτησι ἀρεσκόμενον", καὶ VI. 128 "μάλιστα τῶν μνηστήρων ἠρέσκοντο οἱ ἀπ' Ἀθηναίων ἀπιγμένοι". Ἀντὶ τοῦ ἀρεσθείη ὁ μὲν Elmsley εἰκάζει ἀρέστ' εἶη, ὁ δὲ Blaydes οὐδὲ μὴ ἀρέση, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν ἐκρίθη ἀναγκαῖα ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν.

⁶) Ἐχει ἀντίθετον σημασίαν τοῦ ἀνδάνειν, δηλ. προξενεῖν δυσαρρέσκειαν Παραπλήσια εἶναι τὰ ἐν Ἡλέκτρῳ 1050 "Οὔτε γὰρ σὺ τᾶμ' ἔτη τολμῆς ἐπαινεῖν, οὔτ' ἐγὼ τοὺς σοὺς λόγους", Εὐριπίδ. ἐν Ἰκέτ. 466 "σοὶ μὲν δοκεῖτω ταῦτ', ἐμοὶ δὲ τάναντία".

⁷) Τὸ ἔφυν συγχάκεις συντάσσεται μετοχῇ, Οἰδίῳ. ἔρναν. 9 "ἐπεὶ πρέπων ἔφυν πρὸ τῶνδε φωνεῖν".

καίτοι πόθεν κλέος γ' ἂν εὐκλεέστερον¹
κατέσχον, ἢ τὸν αὐτάδελφον ἐν τάφῳ
τιθείσα; τοῦτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν²
λέγεται ἂν, εἰ μὴ γλώσσαν ἐγκλήσῃ³ φόβος.

505

ΧΟΡΟΣ.

Ἐν ἑσπερίῳ, Ἄλλ' ἢ τυραννὶς¹ πολλὰ τ' ἄλλ' εὐδαιμονεῖ,

Φιλοκ. 1052 "νικᾶν γε μέντοι πανταχοῦ χηρῶν ἔφυν".

¹) Τοῦτο θεωρεῖται ὡς πλεονα-
σμός ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν, οἵτινες
παραβάλλουσιν ἄλλα ἀνάλογα, ὡς
1277 "ὦ πόνοι βροτῶν δύσπονοι",
Εὐριπίδ. Τρωάδ. 75 "δύσποστον νό-
στον". Παρατηροῦμεν ὅμως, ὅτι τὸ
κλέος εἶναι λέξις μέση καὶ τούτου
ἐνεκεν λέγομεν εὐκλεῆς καὶ δυσκλεῆς.

²) Ἡ Ἀντιγόνη δὲν πειρᾶται, ὅ-
πως διεγείρῃ τὸν χορὸν, ἀλλ' ὄντως
φρονεῖ, ὅτι οὗτος ἐπιδοκιμάζει τὴν
πραξίν αὐτῆς· διότι δὲν δύναται νὰ
ἐννοήσῃ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι
ἄνθρωποι ἐπιδοκιμάζοντες τὴν πα-
ράβασιν τῶν θεῶν νόμων.

³) Καὶ εὐκτικὴν ἔγκλισιν, διότι
ἡ Ἀντιγόνη δὲν ἔχει σαφῆ δεδομέ-
να, ὅτι ὄντως ὁ χορὸς φοβεῖται τὸν
Κρέοντα.

⁴) Οἱ δύο οὗτοι στίχοι ὑπὸ τῆς
παραδόσεως ἀποδίδονται τῇ Ἀντι-
γόνη. Ἄλλ' ὁ Σχολιαστὴς εὗρεν ἀπο-
ρίαν, ἣν ἐπειρᾶτο νὰ λύσῃ λέγων
"Οὐκ ἐν ἐπαύφῳ τοῦτο τῆς τυραννί-
δος· ἀλλ' ἔχει τι εἰρωνείας ὁ λόγος".
Τὸ χωρίον ὅμως οὔτε ὡς εἰρωνεία
δύναται νὰ ληφθῇ, οὔτε νὰ συνδεθῇ
τοῖς ἡγούμενοις καὶ ἐπομένοις. Διὰ
ταῦτα πρῶτος ὁ Jacob καὶ κατὰ τοῦ-
τον πλείστοι ἄλλοι, ὡς ὁ Nauck ὁ
Dindorf καὶ ὁ Meineke, θεωροῦσι

τοὺς στίχους νόθους καὶ δὴ τινες
τούτων νομίζουσιν, ὅτι ἐλήφθησαν
ἐκ τινος τραγῳδίας τοῦ Εὐριπίδου.
Ὁ Wolff ὅμως δὲν θεωρεῖ ὡς τοι-
οῦτους, ἀλλ' ἀποδίδωσι τῷ χορῷ ὁ-
περ ἡμῖν φαίνεται λίαν πιθανόν.
Τὸν ἀντίον ὁ Bellermann πειρᾶται
νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι ἀρ-
μόζουσιν εἰς τὸ στόμα τῆς Ἀντιγό-
νης, ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ἀποτυγχά-
νει. Διότι ὁ τύραννος ὁ παραβαίνων
τοὺς θεῖους νόμους δὲν ἠδύνατο νὰ
θεωρηθῇ ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς Ἀντι-
γόνης ὡς εὐδαίμων. Ἀρμόζουσι τοῦ-
ναντίον εἰς τοὺς γέροντας τῶν Θη-
βῶν, οἵτινες πάντοτε δεικνύουσι σε-
βασμὸν πρὸς τὸν τύραννον. Πρὸς δὲ
εἶναι δύσκολον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ χο-
ρὸς ἐσιώπησεν, ἀφ' οὗ προεκλήθη.
Ἄν δὲ εἰσώπη, ἡ Ἀντιγόνη δὲν ἠδύ-
νατο νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἄλλων.
Φαίνεται δ', ὅτι ὁ χορὸς καὶ ἀπολο-
γεῖται ὑπὲρ ἑαυτοῦ λέγων οἰονεῖ δὲν
φοβοῦμαι, ἀλλ' ὁ τύραννος ἔχει δι-
καίωμα καὶ νὰ πράττῃ καὶ νὰ λέγῃ,
ὅ,τι καὶ ἂν θέλῃ. Οὕτως ἐνθεν μὲν
ἀποκρούει τὸν φόβον τοῦ φόβου, ἐν-
θεν δὲ εἰκονίζει τὰς πράξεις καὶ τοὺς
λόγους τοῦ τυράννου ὡς ἀσθαιρέ-
τους. Τοιαύτη ἐπιφυλακτικὴ καὶ σεν-
εῖ ἡ γλώσσα ἀρμόζει εἰς τὸ στόμα
τοῦ χοροῦ ὁλοκλήρου τοῦ ἀρχαίου
δράματος καὶ οὐκ εἰς τὸ τῆς Ἀντι-

κᾶξῃσιν¹ αὐτῇ θοᾶν λέγειν θ' ἂ βούλεται.

ΚΡΕΩΝ.

Σὺ τοῦτο μόννη² τῶνδε Καδμείων ὄραξ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἵρωσι χούτοι, σοὶ δ' ὑπύλλουσιν³ στόμα.

ΚΡΕΩΝ.

Σὺ δ' οὐκ ἐπαίδει, τῶνδε χωρὶς⁴ εἴ' φρονεῖς; * 510

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐδὲν γὰρ⁵ αἰσχρὸν τοῖς ὁμοσπλάγγχους σέβειν.

ΚΡΕΩΝ.

Οἴκουν ὀμαιμος χῶ καταντίον⁷ θανῶν;

γόνης, ἣς πάντοτε εἶναι παρρησιασικῆ.

¹) Τὸ μὲν ἕξει μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι, ὅταν τὰ κωλύματα ἦναι ἐξωτερικά, τὸ δὲ ἔνεστι, ὅταν ταῦτα ἦναι ἑσωτερικά.

²) Ἄν οἱ εἰρημένοι σίγῃ ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν χορὸν, ὁ Κρέων ἔχει δεδομένον, ἵνα πιστεύῃ περὶ τῆς γνώμης τῶν Καδμείων. Συνεπάχθη πρὸς γενικὴν καὶ ἀναλογίαν τῶν μόνος ἀπ' ἄλλων, μονωθεὶς τιος καὶ τῶνδε χωρὶς ἐν σίγῃ. 510.

³) Ὁ Σχολιαστής, ἐπειδὴ τοὺς δύο εἰρημένους σίγῃ ἀποδίδει εἰς τὴν Ἀντιγόνην καὶ οὐχὶ εἰς τὸν χορὸν, τὸ ὑπύλλειν ἐρμηνεύει διὰ τοῦ σιωπᾶν. Τὸ ὑπύλλει σημαίνει πρὸς τὰ κάτω τηλίσσω, εἰς τὰ κάτω συσιέλλω, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ λέγεται περὶ τῆς Σφαιρῶς ἐν Ἀποσπ. 544 "οὐρανὸν ὑπύλλει ὑπὸ λεοντότιον βάσιον καθέζιτο... Λοιπὸν ὅτι εἶρηται περὶ οὐραῶς, δύναιται γὰρ λεχθῆναι καὶ περὶ τῆς

γλώσσης. Ὅτιως ἐν τοῖς εἰρημένοις σίγῃ οἱ γέροντες τῶν Θεῶν δὲν εἶχον τὴν γλῶσσαν τεταμένην, ἀλλὰ συνεσταλμένην.

⁴) Τὸ ἀντίθετον εἶναι ἴσον φρονεῖν σίγῃ. 75. Σὺ γὰρ οὐσα δὲν ἐντρέπεσαι, ἂν ἔχῃς διάφορον γνώμην ἀπὸ τούτους τοὺς πολυτέρους γέροντας;

⁵) Ἡ διὰ τοῦ εἰ ἐκπεφρασμένη πρότασις δηλοῖ τὸ ἀναγκαστικὸν αἶτιον τοῦ ἐπαίδει.

⁶) Αἰτιολογῆ παραλειφθεῖσαν πρότασιν δὲν ἐντρέπομαι, διότι δὲν εἶναι αἰσχρὸν τὸ γὰρ σέβηται τις τοὺς ὁμοσπλάγγχους. Ἡ ἥρωὶς πέποιθεν, ὅτι οἱ γέροντες τῶν Θεῶν συμφοροῦσιν ἐαυτῇ, ἀλλὰ καὶ ἂν διεφῶνε πρὸς τούτους, πάλιν δὲν ἠθέλεν ἐντραπῆ, προκειμένου περὶ ἀδελφικοῦ καθήκοντος.

⁷) Ἀγιάδῃ τοῦ Πολλυνείκους. Θανῶν εἶναι ὁ Ἐτεοκλής.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἄμειμος ἐκ μιᾶς¹ τε καὶ ταύτου πατρός.

ΚΡΕΩΝ.

Πῶς δῆτ' ἐκείνῳ² δυσσεβῆ τιμᾶς χάριν,³

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐ μαρτυρήσει ταῦθ' ὁ καθθανῶν νέκυσ⁴.

515

ΚΡΕΩΝ.

Πῶς⁵ οὐκ; Εἰ τοί σφε τιμᾶς ἐξ ἴσου τῷ δυσσεβεῖ⁶.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὐ γάρ τι δοῦλος⁶, ἀλλ' ἀδελφὸς ὤλετο.

¹) Ἐνοεῖται μητρός ἐκ τοῦ ἐπομένου πατρός, ὡς παρὰ Πλάτων. ἐν Νόμ. I, 627 C " Πολλοὶ ἀδελφοὶ ποὺ γένοιτο ἂν ἐνὸς ἀνδρός τε καὶ μιᾶς νύκτας. Ὁ μὲν Tournier εἰκάζει καὶ τὰ τοῦ γηγῶς, ὁ δὲ Nauck ὁμαιμὸς ἐξ ἐνός τε καὶ μιᾶς γηγῶς.

²) Τῷ Ἐτεοκλεῖ πῶς ἀποδίδεις τιμὴν εἰς τὸν Πολυνείκη μαρτυροῦσαν ἔλλειψιν σεβασμοῦ πρὸς τὸν Ἐτεοκλέα;

³) Ἠδύνατο γὰρ εἶπῃ τιμᾶς τιμὴν, ἀλλ' εἶναι ἐπέτασις τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος, ὡς Σοφοκλ. ἐν Τραγιν. 49 " Δέσποινα Δηάνειρα, πολλὰ μὲν σ' ἐγὼ κατεῖδον ἤδη πανδάκρου ὀδύσματα τὴν Ἠράκλειον ἔξοδον ρωομένην. Ἐνταῦθα γεννᾶται ὀξύμορον τι. Διὰ μὲν τὴν Ἀντιγόνην εἶναι τιμὴν καὶ σέβας ἢ ταγή τοῦ πτόματος τοῦ Πολυνείκου, διὰ δὲ τὸν Ἐτεοκλέα δυσσεβεία. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ὅσα πανουργήσασα ἐν σιχ. 74. Κατὰ τὸν Nauck ἡ δοτικὴ ἐκείνῳ ποιεῖ πιδανόν, ὅτι ὁ Σο-

φοκλῆς ἐγραψεν οὐχὶ τιμᾶς, ἀλλὰ τίνεις ἢ νέμεις.

⁴) Εἶναι πλεονασμὸς, ὡς παρ' Ὀμήρῳ ἐν Ὀδυσσ. λ, 37 " νεκύων καταεθνηότων, καὶ Εὐριπίδ. ἐν Τρωάδ. 91 " θανόντων νεκρῶν. Ἡ Ἀντιγόνη ἀποκρούει τὸν λόγον τοῦ Κρέοντος λέγουσα, ὅτι οὗτος ἐμβάλλει εἰς τὸν Ἐτεοκλέα ιδέας, ἃς οὗτος δὲν δέχεται. Αἱ εὐφυνία αὐταὶ τῆς στιχομυθίας δεικνύουσιν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον, ὡς λέγομεν οἱ νεώτεροι, μεγάλην παρουσίαν πνεύματος.

⁵) Ὀμαλῶς ἔπρεπε γὰρ εἶπῃ τὸν δυσσεβῆ ἐξ ἴσου αὐτῷ. Ὁ Κρέων λέγει ἐνταῦθα, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη προσήγγει τὰς προσηκούσας τιμᾶς καὶ τῷ Ἐτεοκλεῖ, ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἐπειτα βεβαιοῦται 899 " κασὶγγητον κάρα" ἐπεὶ θανόντας ἀτόξαρο ὑμᾶς ἐγὼ ἔλουσα κάκωσιμησα ἀπίτημβίους χαῶς ἔδωκα. Ὁ ποιητὴς ὅμως δὲν κατατρίβει μακρὸν λόγον περὶ τούτου, διότι δὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν.

⁶) Ἐν τῷ ἡγουμένῳ σίχῳ

ΚΡΕΩΝ.

Πορθῶν γε τήνδε γῆν¹, ὁ δ' ἀντιστάς ὑπερ².

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ομως ὁ γ' Ἄιδης τοὺς νόμους ἴσους³ ποθεῖ.

ΚΡΕΩΝ.

Ἄλλ' οὐχ ὁ χορηστὸς τῷ κακῷ λαχεῖν ἴσος⁴.

520

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Τίς οἶδεν, εἰ κάτωθεν⁵ εὐαγῆ⁶ τάδε;

ΚΡΕΩΝ.

Οὔτοι ποθ' οὐχθρός, οὐδ' ὅταν θάνη φίλος⁷.

Κρέων εἶχε τὴν ἀξίωσιν, ὅπως ἡ Ἀντιγόνη ποιήσῃ διασιολῆν ἐν ταῖς ταῖς τιμαῖς. Ἄλλ' ἡ ἡρώϊς ἀποκρίνεται, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν διότι ὁ εἷς δὲν ἦτο δούλος καὶ ὁ ἄλλος ἐλεύθερος, ἀλλ' ἀμφότεροι ἰσότητι ἀδελφοί.

¹) Τὸ ῥῆμα ἐννοητέον ἐκ τοῦ λόγου τῆς Ἀντιγόνης.

²) Ὁ δὲ ὄλετο ἀντιστάς ὑπὲρ τῆσδε γῆς.

³) Τὰ χειρογράφα ἔχουσι τούτους, ἐν ᾧ ὁ Σχολιαστὴς ἴσους, ὅπερ καὶ προτιμᾶται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Ἀντὶ τοῦ ἴσους ὁ Seyffert ἔγραψε κοινούς.

⁴) Ἐν ταῖς χειρογράφοις ἀναγνώσκειται ἴσος, ὅπερ ὁ Hermann ἐπισημαίνει οὕτως: "bonus non par est malo ad consequendum ea, quae debita sibi possunt mortui". Ἡ σύνταξις ἔχει ἴσους ὥστε λαχεῖν τῆς δίκης ἢ τοῦ τάφου κατὰ τὸν

Kern. Ὁ Bergk καὶ ὁ Nauck γράφουσι ἴσα. Ἄλλ' ἡ παράδοσις κρατεῖ παρὰ τοῖς ἐκδόταις. Ὁ Κρέων νομίζει, ὅτι ὁ Ἐτεοκλῆς θέλει λυπηθῆναι μανθάνων, ὅτι ὁ Πολυνείκης ἠξιώθη ἴσων τιμῶν, Εὐρυπιδ. Ἐκάβ. 306 "ἐν τῷδε γὰρ κάμνουσιν αἱ πολλαὶ πόλεις, ὅταν τις ἐσθλὸς μηδὲν φέρηται τῶν κακίωντων πλέον".

⁵) Τὸ κάτωθεν ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸν ποταμὸν ἀπαντῆσθαι οὐ μόνον παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς περὶ γραφοῖς, Αἰσχύλ. Κορηφ. 833 "τοῖς θ' ὑπὸ χθονὸς φίλοι τοῖς τ' ἄνωθεν", Δημοσθ. κατὰ Ἀριστοτολ. 529 "ὁ κάτωθεν νόμος".

⁶) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖ διὰ τοῦ ἐὺσεβῆ.

⁷) Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον, ὅτι τὰ μῖση ἐξηκολούθουν ὑπάρχοντα καὶ μετὰ θάνατον, ὡς ἐν Αἴαντι. 1372 "οὗτος δὲ κάκει κἀνθάδ' ὄν ἔμοιγ' ὁμῶς ἔχθιστος ἔσται".

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Οὔτοι συνέχθειν¹, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν².

ΚΡΕΩΝ.

Κάτω νυν ἐλθοῦσ', εἰ φιλητέον, φίλει
κείνους· ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή³.

525

ΧΟΡΟΣ.

Καὶ μὴν πρὸ πυλῶν ἦδ'⁴ Ἰσμήνη
φιλάδελφα⁵ κάτω δάκρυ' εἰβομένη
νεφέλη⁶ δ' ὀφρύων ὑπερ αἰματόεν'

¹) Ἄριστα ἀπεικονίζει ὁ δαιμόνιος ποιητὴς τὴν ἀγαθὴν γυναικεῖαν φύσιν. Ἡ ἥρωϊς μετέχει μόνον τῆς ἀγάπης, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ μίσους. Ἐνταῦθα ὁ κ. Σεμιτέλος λέγει καλούς λόγους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀκριβεῖς, ὡς νομίζομεν. «Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο πύρινον βέλος, ὅπερ ἐν τῇ διὰ τῆς στιχομυθίας περαιομένη σφοδρῇ διαμάχῃ βάλλει ἡ Ἀντιγόνη, τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν καὶ ὁπλήν, ὥστε ὁ Κρέων ἠτιώμενος καταφεύγει εἰς τὸ μόνον ὑπολειπόμενον αὐτῷ ἀσθενές ὀχύρωμα ἐμοῦ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή». Δὲν πιστεύομεν, ὅτι τὸ ὀχύρωμα τοῦ Κρέοντος εἶναι ἀσθενές· διότι φέρει δύο λόγους, πρῶτον, ὅτι αἱ τοιαῦται ἀρχαὶ δυνάμει νὰ ἔχουσιν ἀξίαν ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷδε, ἐν ᾧ πρέπει νὰ ἔχη τις, μάλιστα ὁ κυβερνῶν, φίλους καὶ ἐχθρούς, καὶ δεύτερον, ὅτι τὰ τοιαῦτα αἰσθήματα ἐλέγχουσι γυναικεῖον ἦθος, ὅπερ δὲν πρέπει νὰ ἄρξη.

²) Τὸ φύνω, ὅπερ εὔρομεν μετοχῇ συνεταγμένον, συντάσσεται καὶ ἀπαρεμφάτω, Σοφοκλ. Φιλοκτ. 80

«Ἔξοιδα καὶ φύσει σε μὴ πεφνκότα τοιαῦτα φρονεῖν, μηδὲ τεχνῶσθαι κακὰ», καὶ 88 «ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πρῶσσειν κακῆς», Θουκυδ. II, 64 «πάντα πέφνκε καὶ ἔλασοῦσθαι».

³) Τοῦτο λέγει μετὰ περιφρονησεως.

⁴) Τὴν Ἰσμήνην ἐκάλεσεν ὁ Κρέων ἐν στίχ. 491. Οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζονται τὴν δεικτικὴν ἀντωνυμίαν ὅδε, ἐνθα οἱ νεώτεροι ἐπίρρημα, Ἰλιάδ. Φ, 532 «ἦ γὰρ Ἀχιλλεὺς ἐγγὺς ὅδε κλονέων», Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 111 «πορεύονται γὰρ οἶδε δὴ τινες».

⁵) Δάκρυα, ὅπερ ἡ ἀγάπη εἰς τὴν ἀδελφὴν προκαλεῖ. Εἶναι ἀντὶ δάκρυα φιλαδέλφου. Ἡ Ἰσμήνη ἐνταῦθα δακρύνει οὐχί, διότι δὲν μετέοχε τῆς ταφῆς τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν τύχην τῆς ἀδελφῆς. Τὰ χειρογράφα ἔχουσι δάκρυα λαβομένα, ὅπερ προσημῶσιν ἐκδοταί τινές· διότι τὸ εἶθεσθαι ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν τραγικῶν.

⁶) Ἡ μεταφορὰ εἶναι ἀρίστη· διότι ἡ μὴν οκνηρόπότης τῆς Ἰσμήνης παραβάλλεται πρὸς νεφέλην, τὰ δὲ δάκρυα πρὸς τὸν ἐκ ταύτης ὑε-

ῥέθος¹ αἰσχύνει²,
τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν. X

ΚΡΕΩΝ.

X Σὺ δ'³, ἢ κατ' οἴκους ὡς ἐχιδν' ὑφειμένη⁴,
λήθουσά μ' ἐξέπινες, οὐδ' ἐμάνθανον⁶

τόν. Ὁ Σχολιαστής παρατηρεῖ: "Ἀλληγορικῶς δὲ εἶπε τὴν νεφέλην· ὡς γὰρ ἡ νεφέλη στρυγνὴν καὶ ὀμιχλώδη τὴν ἡμέραν ποιεῖ, οὕτω καὶ ταύτην διάδηλόν φησι γίνεσθαι ταῖς ὀφρούσι συμφορὰζούσας, καὶ τὸ πρόσωπον στρυγνὸν καὶ κατηφέστερον πεποιηκυῖαν,, Αἰσχύλ. ἐν Ἐπιτὰ ἐπὶ Θῆβ. 211 "ἔπερθ' ὀμμάτων κρημαμενῶν νεφελῶν,, Εὐριπίδ ἐν Ἴππολ. 173 "στρυγνὸν δ' ὀφρῶων νέφος αὐξάνεται,,

1) Τὸ ῥέθος ὀνομάζεται αἵματόν ἐνεκα τοῦ κοκκίνου χρώματος. Ἡ Ἰομήνη γυνὴ οὖσα κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν πάσχει ἐσωτερικῶς καὶ ἤρμωσε νὰ ἔχη τὸ πρόσωπον κόκκινον.

2) Ὁ Εὐστάθιος εἰς Ἰλιάδ. II. σελ. 1090 γράφει "ἰστέον, ὅτι ῥέθηα οἱ μὲν ἄλλοι τὰ μέλη φασίν, Αἰολεῖς δὲ μόνον κατὰ τοὺς παλαιούς τὸ πρόσωπον ῥέθος καλοῦσιν,, καὶ Ἀπολλ. Ῥόδ. II. 68, ὅπου ὁ Σχολιαστής "ῥέθος ἄπαν μέλος, ἐνταῦθα δὲ τὸ πρόσωπον,,.

3) Ποιεῖ ἄσχημον. Τὸ αἰσχρὸς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εἶναι ἀντίθετον τοῦ καλοῦς.

4) Λέγει σὺ δὲ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἀντιγόνην. Συνάπτεται δὲ τῷ ἐπιφερομένῳ φέρω, εἰπέ διότι τὰ ἄλλα κείναι διὰ μέσον. Ὁ κ. Πάλλης εἰκάζει σὲ δ' ἐννοῶν τὸ λέγω.

Νομίζομεν, ὅτι λέγει κατ' οἴκους ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἀντιγόνην, ἣτις ἔτρεχεν ἐν ταῖς ὁδοῖς.

4) Ὁ Hermann ἐρμηνεύει clam immissa, Σοφοκλ. ἐν Ἠλέκτρ. 785 "ἦδε γὰρ μεῖζον βλάβη ξύνοικος ἦν μοι, τοῦμόν ἐκπίνουσ' αἰεὶ ψυχῆς ἀκρατον αἷμα,, Παραβάλλει λοιπὸν ὁ Κρέων τὴν Ἰομήνην πρὸς ἐχιδναν κεκρυμμένην ἐν τοῖς οἴκοις. Τὴν καλλίστην ταύτην λέξιν ὁ κ. Σεμιτέλος ἄνευ αἰτίας ἔτρεψεν εἰς φοινῖα, ὡς τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἀποδίδεται τῇ ἐχιδνῇ καὶ ἐν Τραγῶν. 770. Ἀποδίδεται μὲν, ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν ἀρμόζει. Ἡ Ἰομήνη δὲν ἔχει τι φοινικόν, ἀλλὰ λαθραῖον. Τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων διῆγειρε πάντοτε τὸ κούφισον τοῦτου τοῦ θηρίου, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ παρ' ἡμῶν τοῖς νεωτέροις λεγόμενον. Τί με τηροῖς καὶ κρύβεσαι ὅταν τὴν ὄχρᾶ ὅστὸ βᾶτο.

5) Τὸ σινηθέστερον εἶναι, ἔλαθές μ' ἐκπίνουσα, Ὡς Ἡρόδοτ. VIII. 5 "αὐτὸς τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρδηνε, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ ἔχων,, καὶ III, 40 "καὶ κως τὸν Ἄμασιν εὐτυχέων μεγάλως ὁ Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε,,. Εὐρηται ὅμως καὶ ἀντιστραμμένη ἡ σύνταξις Ἰλιάδ. M. 390 "ἄψ δ' ἀπὸ τείχεος ἄλλο λαθῶν,,.

6) Τὴν πρότασιν ταύτην χαλαρῶς συνδέει τῇ προηγουμένη ἀνα-

τρέφω δὲ ἄτα¹ κάπαναστάσεις² θρόνων.
φέρ', εἰπέ δὴ μοι, καὶ σὺ³ τοῦδε τοῦ τάφου
φήσεις μετασχεῖν, ἢ Ξομεῖ τὸ⁴ μὴ εἰδέναι;

535

ΙΣΜΗΝΗ.

Δέδρακα τοῦργον, εἶπερ ἦδ' ὁμοροθεῖ,
καὶ Ξυμετίσχω καὶ φέρω τῆς αἰτίας⁵.

φορικῆ, ὡς ἐν Οἰδίᾳ. τυράνν. 1245
"μνήμην παλαιῶν σπερμάτων ἔχουσι",
ὑφ' ὧν θάνομι μὲν αὐτός, τὴν δὲ τί-
κτουσαν λίποι τοῖς οἰσιν αὐτοῦ δύσ-
τεκνον παιδουργίαν., "Ἐνίοτε τὸ δεύ-
τερον μέρος τῆς ἀναφορικῆς προτά-
σεως γίνεται ὅλως ἀνεξάρτητον, μά-
λιστα παρ' Ὁμήρῳ ἐν Ἰλιάδ. Α, 78
"ὅς μέγα πάντων Ἀργείων κρατεῖ
καὶ οἱ πεύθονται Ἀχαιοί", Παρά-
βαλλ. Ὀδυσσ. α, 78 Ἡρόδοτ. III, 34.

1) Μετεχειρίσθη τὰ ἀφρημένα
ἀντι τῶν συγκεκριμένων, ὡς ἐν Οἰδίᾳ.
ἐπὶ Κολων. 530 "αὐτὰ δὲ ἔξ' ἐμοῦ
παῖδε, δύο δ' ἄτα ματρὸς ἀπέβλα-
στον ὠδίνος", ἐν Αἴαντ. 68 "μηδὲ
συμπορᾶν δέχου τὸν ἄνδρα.

2) Καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁ
ποιητὴς συνέδεσε δυνικὸν πληθυντι-
κῶ ἀριθμῷ στίχ. 14 "δυοῖν ἀδελ-
φοῖν ἐστερήθημεν δύο, μῦθ' ἑαυτὸν
τῶν ἡμέρᾳ διπλῆ χειρῖν.

3) Δηλαδή ὡς ἡ Ἀντιγόνη.

4) Τὸ ἄρθρον ἀλλαχοῦ μὲν τίθε-
ται, ἀλλαχοῦ δὲ παραλείπεται, ὡς
442 "καταρνεῖ μὴ δεδρακέναι", Οἰδ.
τύρανν. 1740 "ἀπέφυγε τὸ πίνειν
κακῶς", "Ἡ μὲθ' ὄρκου ἀρνεῖσαι,
ὅτι δὲν ἔχεις γνώσιν;

5) Ἐπειδὴ ὁ Nauck προσέκρου-
σεν εἰς τὸ χωρίον, διώρθωσεν οὐ-
τως: Δέδρακα τοῦργον, εἶπερ ἦδ'
ὁμοροθεῖ καὶ Ξυμετίσχω... Κατὰ

τὴν διόρθωσιν ταύτην εἰς τὴν ὑπο-
θετικὴν πρότασιν νοεῖται τὸ δέδρα-
κεν καὶ τὸ ὁμοροθεῖ λαμβάνεται
ἐν τῇ σημασίᾳ, ἣν ἀναπτύσσει μετ'
ὀλίγον 541 "ἔξυμπλον ἐμαυτὴν τοῦ
πάθους ποιουμένη", Δὲν ἔχομεν ὁ-
μως ἀνάγκην διορθώσεως, ἂν τὸ
ὁμοροθεῖν λάβωμεν ἐν τῇ μεταφο-
ρικῇ σημασίᾳ τοῦ ὁμολογεῖν ἔπραξα
τὸ ἔργον, ἂν αὕτη ὁμολογῆ, δηλ. ὅτι
τὸ ἔπραξεν. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη
ἐκ τῶν κωπῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ ὀνό-
ματι ὑπερέτης. Ἡ φράσις αὕτη
ὑποδεικνύει κατὰ τὸν Bellermann
ὅτι ἡ Ἰσμήνη ἔχει συνειδήσιν, ὅτι
δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν. Ἡμεῖς νο-
μίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται
περὶ ψεύδους. Ὅτι ἡ Ἰσμήνη δὲν
ἔθαψε τὸν νεκρὸν, πρόδηλον, διότι
δὲν συνελήφθη θάπτιουσα. Διὰ τοῦτο
καὶ ὁ Κρέων δὲν ἐρωτᾷ περὶ θρά-
σεως, ἀλλὰ περὶ μετοχῆς καὶ εἰδή-
σεως. Λοιπὸν ἡ Ἰσμήνη θέλουσα νὰ
συναποθάνῃ τῇ ἀδελφῇ θεωρεῖ τὴν
πράξιν τῆς ἀδελφῆς καὶ ὡς ἴδιαν,
ὅπως τύχη τῆς αὐτῆς τιμωρίας.
Ὅτι οὕτως ἐνοεῖ τὸ πρᾶγμα, γίνε-
ται δῆλον ἐκ τοῦ στίχ. 541.

6) Ὅταν δύο ἢ πλεονα ἐρίμα-
τα ἔχοντα τὸ αὐτὸ ὑποκειμενον συν-
τάσσονται ἀντικειμένῳ διαφόρου
πτώσεως, τοῦτο πρέπει νὰ ἐπαναλαμ-
βάνηται κατὰ τὴν διάφορον πτώσιν,

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἄλλ' οὐκ ἑάσει τοῦτό γ' ἢ δίκη σ', ἐπεὶ
οὐτ' ἠθέλησας οὐτ' ἔργῳ κοινωσάμενη³⁾.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἄλλ' ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι
ξυμπλον⁴⁾ ἔμμαντῆν τοῦ πάθους ποιουμένη.

540

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ὦν⁵⁾ τοῦργον, Ἄιδης χοῖ κάτω ξυνίστορες.
λόγοις⁶⁾ δ' ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην⁷⁾.

ἦν ἀπαιτεῖ ἕκαστον ὄημα. Ἐνίοτε ὁ κανὼν οὗτος παραβαίνεται, Πλάτ. Γοργ. 460 C "Μέμνησαι λέγων δολίφῳ πρότερον, ὅτι οὐ δεῖ τοῖς παιδοτρύβιαις ἐγκαλεῖν οὐδ' ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων, ἐὰν ὁ πύκτης τῇ πυκτικῇ μὴ καλῶς χρῆται τε καὶ ἀδικῇ"; Ἐνίοτε τίθεται ἅπαξ ἡ συνιακτικὴ πτώσις, ἣτις συμφωνεῖ οὐχὶ πρὸς τὸ ἐγγύς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πόρρω ὄημα, ὡς ἐνταῦθα Ἰσοκράτ. Ἀρειοπαγ. 149 C "οἱ νεώτεροι ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔμενον, ἐν οἷς ἐτάχθησαν, θανμάζοντες καὶ ὁμιλοῦντες τοὺς ἐν τοῦτοις προαιεόντας".

1) Δηλαδή τὸ συμμετίσχειν τῆς αἰτίας.

2) Ὁ Meineke νομίζει, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο νοσεῖ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ θεραπεύσῃ. Πειρᾶται ὅμως κατὰ διαφόρους τρόπους νὰ διορθώσῃ, ὡς ἄλλ' οὐκ ἐὰ τοῦθ' ἢ δίκη σ', ἐπεὶ σὺ τε οὐκ ἠθέλησας... ἢ ἄλλ' οὐκ ἐὰ τοῦθ' ἢ δίκη σ', ἐπεὶ οὐτε σὺ τοῦτ' οὐκ ἠθέλησας καὶ ἄλλους τοιοῦτους.

3) Δὲν σημαίνει ἀνεκόνουσα, ἀλλὰ κοινωνὸν τοῦ ἔργου ἐπιτηρομένη.

4) Ἡ μεταφορὰ ἐκ τῆς ναυτιλίας, ὅπερ σὺνηθες τοῖς ποιηταῖς, ὡς ἐν Αἴαντ. 1330 "ἔξεστιν οὐδὲν εἰπόντι τὰ ληθῆ φίλῳ σοὶ μηδὲν ἦσσαν ἢ πάρος ξυνηρημεῖν". Εὐριπίδ. ἐν Ἡρακλ. μαινομ. 1224 "ἐχθαίρω, τῶν καλῶν μὲν ὅστις ἀπολαύειν θέλει, συμπλεῖν δὲ τοῖς φίλοισι δυστυχοῦσιν οὐδ'". Ἰφιγέν. ἐν Ταύρ. 599 "ὁ ναυστολῶν εἰμ' ἐγὼ τὰς συμφορὰς, οὗτος δὲ συμπλεῖ".

5) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ξυνίστορες. Ἐν ταῖς πλαγαῖς ἐρωτήσεσι τίθενται αἱ ὁμοιολογικαὶ ἀντωνυμῖαι ἢ αἱ ἀπλάτ' ἐρωτηματικαί, σπανιώτερον δὲ αἱ ἀναφορικαί, ὡς Οἰδίπ. τύρανν. 1273 "ἀλλ' ἐν σκότῳ τὸ λοιπὸν οὐδ' μὲν οὐκ ἔδει ὀμοίαν⁸⁾, οὐδ' ἔχρησεν οὐ γνωσίοιο⁹⁾ καὶ 1068.

6) Οἱ λόγοι ποιοῦσιν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ πρὶν ἔργα.

7) Τῆν αἰτιατικὴν ληπτέον κατηγορηματικῶς.

ΙΣΜΗΝΗ.

Μήτοι, κασιγνήτη¹, μ' ἀτιμάσῃς² τὸ μὴ οὐ
θανεῖν τε σὺν σοὶ τὸν θανόντα θ' ἀγνίσαι³.

545

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Μή μοι θάνης⁴ σὺ κοινά, μηδ' εἰ μὴ θύγεις,
ποιοῦ' σεαυτῆς· ἀρκέσω⁵ θυήσκουσ' ἐγώ.

ΙΣΜΗΝΗ.

Καὶ τίς βίος μοι σοῦ λελειμμένη φίλος⁷;

¹) Ταῦτα λέγει ἡ Ἰσμήνη λίαν περιπαθῶς.

²) Ἀτιμάζειν ἐνταῦθα σημαίνει ἀρεῖσθαι τὴν τιμὴν.

³) Κατὰ δύο τρόπους δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ἀγνίσαι, ἢ ἀντὶ τοῦ θάνατο (δηλ. ὅτι ἡ Ἰσμήνη ἔθαψε τὸν νεκρὸν μετὰ τῆς Ἀντιγόνης) ἢ ἀντὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι τὸν νεκρὸν διὰ τοῦ θανάτου. Τὴν πρώτην ἐρμηνεῖαν δέχονται καὶ οἱ δύο Ἕλληνες ἐκδόται, ἐξ ὧν ὁ μὲν κ. Πάλλης ἐξηγεῖ "Μή, ὦ ἀδελφή, μοῦ ἀρηγήθῃς τὴν χάριν ν' ἀποθάνω μετὰ σοῦ ἀρνούμενη ὅτι καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ τὸν νεκρὸν ἤγνισα", ὁ δὲ κ. Σεμιτέλος· "ἡ Ἰσμήνη παρακαλεῖ τὴν Ἀντιγόνην νὰ μὴ ἀποστερήσῃ αὐτὴν τῆς τιμῆς τοῦ κοινουῦ θανάτου καὶ τῆς κοινῆς τοῦ θανόντος ταφῆς, ἧς καὶ ἡ Ἰσμήνη ἀντεποιεῖτο καίπερ μὴ συμπράξασα ἔργῳ". Ἀλλ' ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη παρέχει τὴν δυσκολίαν, ὅτι τὸ μὲν θανεῖν πρέπει νὰ λάβωμεν ἐν μελλοντικῇ σημασίᾳ, τὸ δὲ ἀγνίσαι ἐν σημασίᾳ παρωχημένου. Πρὸς δὲ διὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης γεννᾶται τὸ καλούμενον σχῆμα πρότερον ὑστερον, ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Δοῖτον κατὰ τὴν δευτέραν ἐρμηνεῖαν, ἣν δεχόμεθα, ἡ φράσις δηλοῦ' Ἄφες

με νὰ ἀποθάνω καὶ διὰ τοῦ θανάτου μου νὰ ἐκπληρώσω τὸ πρὸς τὸν θανόντα ἀδελφὸν καθήκόν μου. Ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη ἔχει καὶ τὴν ἀρετήν, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο συνάπτει στενῶς τοῖς ἡγουμένοις. Ἐπειδὴ ἡ Ἀντιγόνη ὑπέμνησε τοὺς ἐν Ἄδου, ἡ Ἰσμήνη ἐνταῦθα παρακαλεῖ, ὅπως ἐξιλεώσῃ τοῦτους.

⁴) Φαίνεται πως ἡ Ἀντιγόνη παρωδοῦσα τοὺς λόγους τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. Τὸ κοινά κείται ἐπιρρηματικῶς.

⁵) Τὸ θυγάνειν συντάσσεται γενικῇ ἀλλαγῇ, ὡς ἐν Φιλοκτ. 408 "ἔξοιδα γὰρ νιν παντός ἂν λόγου κακοῦ γλώσση θυγόντα καὶ πανουργίας", Εὐρηται ὁμως καὶ πρὸς αἰτιατικὴν συντεταγμένον τὸ ὄχημα, ὡς παρὰ Θεοκρίτ. 1, 59 "οὐδὲ τί τι ποτὶ χεῖλος ἐμόν θύγειν". Ὁμοίαν σύνταξιν ἔχει καὶ τὸ ψάθειν 961 "κεῖνος ἐπέγνω μανίας ψάθειν τὸν θεὸν ἐν κερτομοῖσι γλώσσοις".

⁶) Ἀντὶ ἀρκέσει ἐμὲ θνήσκειν, ὡς ἐν Αἴαντ. 80 "ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ τοῦτον ἐν δόμοις μένειν". Πλάτ. Γοργ. 475 C "ἐμοὶ σὺ ἐξαρκεῖς εἰς ὧν μόνος καὶ ὁμολογῶν καὶ μαρτυρῶν".

⁷) Ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὐδεὶς

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Κρέοντ' ἐρώτα· τοῦδε γὰρ σὺ κηδεμών¹.

ΙΣΜΗΝΗ.

Τί ταῦτ' ἀνίῃς² μ', οὐδὲν ὠφελουμένη;

550

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἀλγοῦσα³ μὲν δῆτ', εἰ γέλωτ' ἐν σοὶ γελῶ.

ΙΣΜΗΝΗ.

Τί δῆτ' ἂν ἀλλὰ νῦν⁴ σ' ἔτ' ὠφελοίμ' ἐγώ;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Σῶσον σεαυτήν· οὐ φθονῶ σ' ὑπεκφυγεῖν.

ΙΣΜΗΝΗ.

Οἴμοι τάλαινα, κάμπλάκω⁵ τοῦ σοῦ μόρου⁶;

βίος εἶναι προσφιλῆς δι' ἐμέ, ὅταν στερηθῶ σοῦ.

¹⁾ Ἐπειδὴ ἡ Ἰσμήνη ἐφρόντιζε περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Κρέοντος, ἡ Ἀντιγόνη ὀνομάζει αὐτήν κηδεμόνα τοῦ τυράννου. Κατὰ τὸν Wecklein δύναται νὰ σημαίη, διότι τοῦτου εἶσαι συγγενής. Νομίζομεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔχη τοιαύτην σημασίαν· διότι τὴν λέξιν οἱ ἀρχαῖοι δὲν μεταχειρίζονται ἐπὶ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν.

²⁾ Τὸ ἀνίῃν ἐνταῦθα εἶναι συνταγμένον διπλῆ αἰτιατικῇ. Ὁ Wecklein νομίζει, ὅτι ἡ σύνταξις ἐγένετο ἐκ βραχυλογίας· τί ταῦτα λέγουσα ἀνίῃς με;

³⁾ Ἐκ τῆς ἠγουμένης ἐρωτήσεως ἐννοεῖται τὸ ἀνιῶ σε. Ὁ Dindorf διορθοῖ εἰς, ἀλγοῦσα μὲν δῆ, κει γέλωτ' ἐν σοὶ γελῶ. Ἡ Ἀντιγόνη περιεγέλασε τὴν ἀδελφὴν ὀνομάσασα αὐτὴν κηδεμόνα τοῦ Κρέον-

τος. Τὸ ἐγγελᾶν συντάσσεται πρὸς δοτικὴν παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χορηφ. 222 "ἀλλ' ἐν κακοῖσι τοῖς ἔμοῖς γελῶν θέλεις", Ὁ προηγούμενος λόγος τῆς Ἰσμήνης δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι ἡ Ἀντιγόνη γίνεται ἠπιωτέρα.

⁴⁾ Ἄφ' οὗ πρότερον δὲν σε ἐβοήθησα εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Πολυνείκου, ἀλλὰ τώρα τοῦλάχιστον τί δύναμαι πλέον νὰ σ' ὠφελήσω; Τὸ πλήρες ἤθελεν εἶναι εἰμὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν. Παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν στίχ. 779 "ἢ γνώσεται γούν ἀλλὰ τηρικαῦθ'", καὶ ἐν Ἠλέκτρ. 411 "ὦ θεοὶ πατρῶοι, συγγένεσθέ γ' ἀλλὰ νῦν".

⁵⁾ Ἐθῆκεν ὑποτακτικὴν διὰ τὴν ἀπορίαν, ἥτις πλησιάζει εἰς τὴν παράκλησιν. Μὴ θελήσης νὰ ἀποτύχω.

⁶⁾ Δηλαδὴ τοῦ θανάτου, ὃν θνήσκεις.

ANTIGONH

δ' αὖτε ἄλλοι. Σὺ μὲν γὰρ¹ εἴλου ζῆν, ἐγὼ δὲ κατθανεῖν.

555

ΙΣΜΗΝΗ.

ἔχομεν μὲν ἄλλ' οὐκ ἐπ' ἀρρήτοις² γε τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

ANTIGONH

Καλῶς σὺ μὲν τοῖς³, τοῖς δ' ἐγὼ ἴδοικον φρονεῖν.

ΙΣΜΗΝΗ.

Καὶ μὴν ἴση⁴ νῶν ἐστὶν ἡ ἕξιμαρτία.

¹) Ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρόταση βεβαίως πρέπει νὰ ἀποτύχῃ τοῦ θανάτου· διότι οὐ μὲν προετίμησας νὰ ζῆς, ἐγὼ δὲ νὰ ἀποθάνω.

²) Ἀηλαδὴ εἰλόμην ζῆν ἄλλὰ τοῦλάχιστον ἐπὶ ἄρρητοις λόγοις, ἦτοι διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπον. Τότε εἶπον, ὅτι ὑποχωρῶ εἰς τὴν βίαν τοῦ τυράννου, κατ' οὐσίαν ὅμως συμφωνῶ μετὰ σοῦ. Ἡ ἐπὶ μετὰ δοικῆς δηλοῖ τὸ αἷτιον, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. I, 102 "οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἔγνωσαν οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίονι λόγῳ ἀποπεμπόμενοι."

³) Εἰ καὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχει διαφωνία περὶ τὴν γραφήν, ὅμως παρὰ τοῖς ἐκδοταῖς ἐκράτησεν ἡ ἐν τῷ χειμένῳ. Ὁ Meineke ἐπειράθη νὰ διορθώσῃ εἰς, καλῶς οὐ μὲν σοί, τῆ δ' ἐγὼ ἴδοικον φρονεῖν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ κριτικὸς μᾶλλον σκοτίζει ἢ διαφορίζει τὸ χωρίον. Τινὲς τῶν ἐρμηνευτῶν τὰς δοικῆς ἀναφέρουσιν εἰς πρόσωπα, δηλ. εἰς ἄλλους μὲν σὺ ἐφραίνεσο, ὅτι καλῶς φρονεῖς, εἰς ἄλλους δὲ ἐγὼ, ἦτοι, ὡς ἐξηγεῖ ὁ Nauck, οὐ μὲν ἐξήτιεις νὰ ἀρέσκῃς τῷ Κρέοντι, ἐγὼ δὲ τῷ ἀδελφῷ. Προτιμότερον ὅμως νὰ λη-

φθῶσιν ὡς δοικαὶ ὀργανικαί, δηλ. δι' ἄλλων μὲν λόγων σὺ ἐφραίνεσο, ὅτι φρονεῖς καλῶς, δι' ἄλλων δὲ ἐγὼ. Ἐν τῇ φράσει ὑπάρχει χιασμός, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τυράνν. 320 "ῥᾶστα γὰρ τὸ σὸν τε οὐ κἀγὼ διόσω τοῦμόν."

⁴) Ὁρθῶς ἐρμηνεύει ὁ Σχολιαστὴς "Ὅτι οὐ μὲν ἔπραξας, ἐγὼ δὲ συνῆδην." Ἄλλ' ὁ κ. Πάλλης δὲν εὐρίσκει ὀρθὴν τὴν ἐρμηνείαν παρατηρῶν "Λιῶτι οὔτε τὰ προηγούμενα φαίνονται δίδοντα ἀφορμὴν πρὸς τοιοῦτον λόγον οὔτε τὰ ἐπόμενα προὑποθέτουσι τοιοῦτον τι. Ἴσως ἐρμηνευτέον Ἄλλ' ἀμφοτέρω ἀπετύχαμεν εἰς τοὺς σκοπούς μας." Ἡ ἔννοια τῆς ἀποτυχίας εἶναι ὡς ἄλλοτρία τοῦ ἐνταῦθα χωρίου. Τὰ ἡγούμενα δίδουσι ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἀποδιδόμενην ἔννοιαν. Λιῶτι ἡ Ἰσμήνη ἀποκρίνεται βεβαίως κατὰ τοὺς λόγους ὑπῆρχε διαφωνία, ὅμως κατ' οὐσίαν ὡς πρὸς τὴν ταφήν τοῦ ἀδελφοῦ συμφωνοῦμεν ἅρα τὸ ἀμάρτημα ἦτο ἴσον. Ὁρθῶς δ' ὁ Bellermann ἐρμηνεύει Ἡ Ἰσμήνη τὸ ἀμάρτημα αὐτῆς ὀνομάζει ἴσον, διότι τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχε καὶ μόνον τὸ θάρρος τῆς πρά-

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Θάρσει· σὺ μὲν ξῆς, ἢ δ' ἐμὴ ψυχὴ¹ πάλαι
τέθνηκεν, ὥστε τοῖς θανοῦσιν ὠφελεῖν².

560

ΚΡΕΩΝ.

Τῶ παιδὲ φημι τῶδε³ τὴν μὲν ἀρτίως
ἀνονυ' πεφάνθαι, τὴν δ' ἀφ' οὐ τὰ πρῶτ' ἔφν.

ΙΣΜΗΝΗ.

Οὐ γάρ ποτ'⁴, ἀναξ, οὐδ'⁵, ὃς ἂν βλάστη, μένει
τοὺς τοῖς κακῶς πράσσουσιν⁶, ἀλλ' ἐξίσταται.

ξεως ἔλειπεν αὐτῇ. Ὅτι δ' ἡ ἔγνοια ἢ ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἀποδοιμένη συνάπτεται καὶ τοῖς ἐπομένοις, γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἐπομένης παρατηρήσεως.

1) Μᾶλλον ἤρμοξε νὰ εἶπῃ, ἐγὼ δὲ πάλαι τέθνηκα. Σὺ μὴ θέλουσα νὰ θάψωμεν τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ ἐφοβείσο τὸν θάνατον. Λοιπὸν θάρσει, διότι ξῆς. Ἐγὼ δὲ θέλουσα νὰ ὠφελήσω τοὺς θανόντας θνήσκω. Ὅποτε ἑκατέρω μὲνει παρ' ἐκείνοις, οὐς ἀγαπᾷ. Ἄνται εἶναι αἱ τελευταῖαι λέξεις, δι' ὧν ἀποκρούει τὴν συμμετοχὴν τῆς ἀδελφῆς. Ἡ ἡρώϊς μένει ἀκαμπτος πρὸς ὅτι δὲν εἶναι ὑψηλὸν καὶ γενναῖον, ὡς αὐτῇ. Ὅρα Εἰσαγωγ. σελ. 40.

2) Τὸ ὠφελεῖν συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν, ἀλλ' εὔρηται καὶ πρὸς δοτικὴν συντεταγμένον, ὡς τὰ ἀρήγειν, ἀμύνειν, βοηθεῖν, ἐπικουρεῖν, λυσιτελεῖν, ὠφελεῖν συντάσσονται δοτικῇ, Αἰσχύλ. Προμηθ. 342 "μάτην γάρ, οὐδὲν ὠφελῶν ἐμοί, πονήσεις, εἴτι καὶ ποτεῖν θέλεις". Πέρσ. 839 "ὡς τοῖς θανοῦσι πλουτοῦς οὐδὲν ὠφελεῖ", Εὐριπίδ., Ὅρεστ. 658

"τοὺς φίλους ἐν τοῖς κακοῖς χρόν τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν".

3) Σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος, ὡς καὶ ἐν στίχ. 21 "οὐ γάρ τάφου νῶν τῶ κασιγνήτω Κρέων τὸν μὲν προτίσας, τὸν δ' ἀτιμάσας ἔχει".

4) Ἡ τραχέια τοῦ τυράννου καρδία δὲν δύναται νὰ αἰσθανθῇ τὰς τρυφερὰς ἐκφράσεις τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ θεωρεῖ ταύτας ἀνοησίας. Ὁ ὑποκριτὴς ἐν τῷ θεάτρῳ ἤρμοξε νὰ ἔχη πρόσωπον ἐκπεληγμένον διὰ τὰς τοιαύτας ἀνοησίας. Ὁργὴ καὶ ἐκπληξίς ἐπεκάθητο ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Κρέοντος.

5) Ἡ Ἰσμήνη πειράται νὰ ἐξεμείσῃ τὸν τύραννον ἐξηγοῦσα τὴν ἄνοιαν.

6) Τὸ οὐδὲ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ καί—οὐ, ὃ δὲ καὶ εἶναι ἐπιδοτικὸς εἰς ἐλάττονα. Καὶ ὁ Ἄλεξις λέγει 3, 522 "αἱ μείζονες λῦπαι ποιοῦσι τῶν φρενῶν μεταστάσειν". Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐν τῇ ἀπολοσειῇ αὐτοῦ Ἀντιγόνη ἔλεγεν, Ἀποσπ. 165 "ἄκουσον· οὐ γάρ οἱ κακῶς πεπραγότες σὺν ταῖς τίχαισι τοῖς λόγους ἀπώλεσαν".

7) Ὁ Πλοῦταρχος ἀποσπῶν τὸ

ΚΡΕΩΝ.

Σοὶ γοῦν¹, ὄθ' εἴλου ξὺν κακοῖς² πράσσειν κακά.

ΙΣΜΗΝΗ

Τί γὰρ μόνη μοι τῆσδ' ἄτερ³ βιώσιμον;

ΚΡΕΩΝ.

Ἄλλ' ἦδε⁴ μέντοι μὴ λέγ'· οὐ γὰρ ἔστ' ἔτι.

ΙΣΜΗΝΗ.

Ἄλλὰ κτενεῖς νυμφεῖα⁵ τοῦ σαυτοῦ τέκνου;

χωρίον ἔχει πράξασιν ἀντὶ πράσο-
ουσιν.

1) Σοὶ γοῦν ὁ νοῦς ἐξέστη, ὅτι κακά πράσσειν εἴλου. Ὁ Κρέων δὲν ὁμολογεῖ, ὅτι τὸ πρᾶγμα συμβαίνει συνήθως, ἀλλὰ περιορίζει μετ' εὐφρίας ἐν τῇ Ἰσμήνῃ.

2) Δηλαδή ἀνθρώποις, ὡς ἡ Ἀντιγόνη. Οἱ ἐρμηνευταὶ παρατηροῦσιν, ὅτι ὁ Κρέων μετέστρεψε τὸν λόγον τῆς Ἰσμήνης. Ἐκείνη μὲν εἶπε κακῶς πράσσειν = δυστυχεῖν, οὗτος δὲ κακά πράσσειν = κακουργεῖν.

3) Ἐπεξηγεῖ τὸ μόνη, ὡς ἐν Αἴαντ. 750 "μεταστὰς οἶος Ἀτρεΐδων δίχα" καὶ 909 "οἶος, ἀφρακτος φίλων", Φιλοκτ. 31 "κενὴ οἰκῆσις, ἀνθρώπων δίχα".

4) Οἷδε λέγονται οἱ ζῶντες καὶ ἐκείνοι οἱ θανόντες. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἰσμήνη μετεχειρίσθη τὴν ἦδε ἐπὶ τῆς Ἀντιγόνης, ὁ Κρέων ἐλέγχει τὴν φράσιν. Ἡ ὀνομαστικὴ αὕτη δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἀλλὰ λαμβάνεται ἀκλιτῶς. Ἐν τῷ αὐτῷ περιστάσει συνήθως προηγείται τὸ ἄρθρον, ὡς Πλάτ. ἐν Γοργ. 496 Δ "τὸ διωπῶντα", Πολιτ. 292 C "προεληλύθαμεν, ἐπι-

στήμης οὐκ ἐπιλανθανόμενοι, τὸ δ' ἦτις οὐχ' ἱκανῶς που δυνάμενοι διακριβώσασθαι". Δημοσθέν. 18, 88 "τὸ δὲ ὑμεῖς ὅταν λέγω, τὴν πόλιν λέγω". Ἐνταῦθα ὅμως λείπει τὸ ἄρθρον καὶ τῷ Meineke ἐφάνη ὡς ἀνυπόφορος τραχύτης. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν συλλεγέντα χωρία θεωρεῖ ὡς διάφορα τοῦ προκειμένου, ἐπιθυμεῖ νὰ διορθωθῇ οὕτω "ἀλλ' ἦδε μέντοι—μὴ λέγ'", οὐ γὰρ ἔστ' ἔτι". Ἄλλ' ἡ φράσις τοῦ Κρέοντος εἶναι φυσικὴ καὶ συμφωνεῖ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Εἶναι δὲ λυπηρόν, ὅτι ὁ κ. Σεμιτέλος ἐφθειρε τὴν καλλίστην τοῦ στίχου ἔνοιαν μεταβαλὼν τοῦτον οὕτως· ἀλλ' ἦδε μὲν σοι μὴ λέγ' ὡς ἄρ' ἔστ' ἔτι καὶ ἐξηγεῖ "ἀλλ' αὕτη μὲν μὴ φρονεῖ ὅτι τάχα ὑπάρχει σοι ἐτι, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχει ἐν τοῖς ζῶσιν". Οὕτω τὸν ποιητικὸν λόγον ἔτρεψεν εἰς ἄγαν πεζόν.

5) Οὕτως ὀνομάζονται οἱ γάμοι, μετωνυμικῶς δὲ καὶ ἡ νύμφη αὕτη, ὡς ἐν Αἴαντ. 211 "σὲ λέχος δουριάλωτον στέρξας ἀνέχει Αἴας", Εὐριπίδ. Ἡλέκτρ. 479 "ἀνακτα ἔκανεν, ἃ λέγεα". Ἐνταῦθα καί-

ΚΡΕΩΝ.

Ἰσσι¹ Ἀρώσιμοι¹ γὰρ² χιτέρων εἰσὶν γυῖαι.

ΙΣΜΗΝΗ.

Οὐχ ὡς γ' ἐκείνῳ τῆδέ τ' ἦν ἠρμοσμένα³.

ΚΡΕΩΝ.

Κακὰς ἐγὼ γυναικάς ἔδειν¹ στρυγῶ. ✕

ται σπουδαιότατον μέρος τῆς πλοκῆς τοῦ μύθου, διότι λέγεται περὶ τῆς τοῦ Αἴμονος καὶ τῆς Ἀντιγόνης μνηστειάς, ἧτις φέρει εἰς τὴν κάθαρσιν τοῦ δράματος.

¹) Ὁ Σχολιαστὴς ἀφαιρῶν τὴν μεταφορὰν ἐρμηνεύει "Παιδοποιήσοιμοι, εὐγκώρητοι". Οἱ μὲν τραγικοὶ ἐπὶ μεταφορικῆς σημασίας μεταχειρίζονται τὸ ἀροῦν, οἱ δὲ πεζογράφοι τὸ σπείρειν. Ὁ τύραννος τοὺς μνηστειώδεις τῆς καρδίας παλμοὺς παραγνωρίζων ψυχρῶς θεωρεῖ τὸν γάμον μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν, ὅτι εἶναι ὄργανον πρὸς διατήρησιν τοῦ γένους. Ἐπειδὴ ἡ ἔννοια τοῦ οἴχου τούτου ἐφάνη ἀπρεπὴς τῷ κ. Σεμιτέλω, ἔτρεψεν αὐτὸν οὕτως ἄλωσιμοι γὰρ χιτέρων εἶσ' ἐγγυῖαι· διότι ἡ φράσις, ὡς λέγει "φαίνεται ψυχρὰ καὶ ἀνελεύθερος καὶ παντάλας ἀνοίκειος τῷ Κρέωντι ὥστε νὰ λέγῃ τὰ ὑβριστικὰ ταῦτα ἐνώπιον παρθένων ἐγγενῶν, καίπερ ἐξωργισμένους". Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι διηγον βίον φυσικώτερον καί, ὡς εἰκόσ, αἱ φράσεις αὐτῶν ἦσαν φρικώτεραι. Οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ εἶναι μεστοὶ τοιούτων φράσεων καὶ ἤθελον εἶναι πολὺ τὸ ἔργον, ἂν ἐπειρώμεθα τούτους νὰ καθάρωμεν. Ἡ τοιαύτη

κριτικὴ τοῦ συναδέλφου ὑπομνήσκουσι τὸν Ἐφέσιον Ζηνόδοτον, ὅστις ἐξαλείφων ὁμηρικὸς οἴχους παρενέβαλλεν ἰδίους, ὅπως τὸν Ὀμηρον ἠθικώτερον ἑαυτοῦ ἀναδείξῃ.

²) Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν βεβαίως θὰ φρονέσῃ τὴν νύμφην τοῦ τέκνου, διότι οὗτος δύναται νὰ λάβῃ καὶ ἄλλην.

³) Προετίμησε τὴν ἀπρόσωπον οὐνταξιν ἀντὶ τῆς προσωπικῆς, ὡς Θουκυδ. VII, 77 "ἱκανὰ τοῖς τε πολεμίοις εὐτύχηται, ἀντὶ, ἱκανῶς οἱ πολέμιοι εὐτυχήκασιν. Πλάτ. Γοργ. 453 A "καλῶς ἂν σοι ἀπεκέρκωτο, ἀντὶ, καλῶς ἂν ἀπεκέρκωτο. Ξενοφ. Ἑλλην. VI, 1, 2 "τῆ βουλή προβούλευται, ἀντὶ ἡ βουλή προβούλευκε. Μετεχειρίσθη δὲ ὁ ποιητὴς τὸν κληθντικὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ, ὡς καὶ 677 "οὕτως ἀμυνεῖ" ἐστὶ τοῖς κοσμονομένοις". Ἀλλὰ κατὰ τὸν Kern ἡ οὐνταξις ἔχει οὐτωσὶ τὰ τοῦ γάμου οὐχ οὕτως ἠρμοσμένα ἔσται ὡς ἐκείνῳ τῆδέ τ' ἦν.

⁴) Δηλαδὴ διὰ τοὺς υἱοὺς, ὡς Ἰλιάδ. H, 21 "Τρώεσσι δὲ βούλετο νίκην", Θ, 205 "οὐ δὲ σφισι βούλετο νίκην". Ὁ Σχολιαστὴς ἐννοεῖ τὰ συνάπτεσθαι, ὅπερ ἀπίθανον.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ¹.

† Ὡ φίλταθ' Αἴμων, ὧσ' σ' ἀτιμάζει πατήρ.

ΚΡΕΩΝ.

Ἄγαν γε λυπεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σὸν λέχος².

ΧΟΡΟΣ.

Ἦ γὰρ στερήσεις τήσδε τὸν σαντοῦ γόνου;³

ΚΡΕΩΝ.

Αἰθῆς ὁ παύσον τοῦσδε τοὺς γάμους ἔφν¹.

575

—¹) Τὰ χειρόγραφα ἀποδίδουσι τὸν ἐπόμενον στίχον τῇ Ἰομήνῃ, ἐν ᾧ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν τῇ Ἀντιγόῃ. Οἱ εἰς τὴν Ἰομήνῃ τὸν στίχον ἀποδίδοντες λέγουσιν, ὅτι ἡ Ἀντιγόῃ ἐν στίχῳ 523 τὸν πρὸς τὸν Κρέοντα διάλογον ἐπέρανε καὶ ἐν στίχῳ 560 λέγει, ὅτι δὲν ξῆ πλέον. Ταῦτα ὅμως δὲν κωλύουσι νὰ ἀποδοθῇ ὁ στίχος τῇ Ἀντιγόῃ· διότι αὐτὴ ἐνταῦθα δὲν διαλέγεται πρὸς τὸν Κρέοντα, ἀλλὰ μόνον προσφωνεῖ τὸν μνηστῆρα Ὁ κ. Πάλλης παραιρηθεῖ: «Οἱ φρονοῦντες ἐναντία (δηλ. οἱ ἀποδίδοντες τὸν στίχον τῇ Ἀντιγόῃ) παρεννοοῦσιν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν σκληρὰν (!) τῆς Ἀντιγόνης φΐσιν. Διότι παρίσταται ἐν τῷ δράματι τούτῳ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους ὡς ἀναίσθητος (!) παντὸς ἄλλου παρὰ τὸ καθῆκον πρὸς τὸν νεκρὸν αὐτῆς ἀδελφόν», Ἄλλ' ὀρθῶς λέγει ὁ ἀειμνηστος Boeckh· Αὕτη (ἡ Ἀντιγόῃ) ἤθελεν εἶναι ἀναίσθητος, ἐὰν ἐνταῦθα εἰώπα ἀναίσθητον ὅμως δὲν ἤθελε νὰ εἰκονίσῃ ὁ ποιητής. Ὅπως ἂν ἡ ἠρώεις ἦτο ἀναίσθητος, ἤθελεν ἀποβάλλει πολὺ τῆς ἀξίας αὐτῆς. Αὕτη σέβεται τὸ θεῖον δίκαιον, ἀγαπᾷ τὸν μνηστῆρα

καὶ λυπεῖται διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ γάμου στίχ. 917. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐνδιατριφωμεν εἰς πολλὰς δυσχερείας, ἃς παρέχει τὸ πρόσωπον τῆς Ἰομήνης. Διότι τινὲς τούτων ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῶσιν καὶ ἡ Ἰομήνη ἠδύνατο νὰ προσαγορεύσῃ φίλιον τὸν μνηστῆρα τῆς ἀδελφῆς καὶ τὸ σὸν λέχος ἠδύνατο νὰ ἦναι ἐκεῖνο, περὶ οὗ εἶπεν ἡ Ἰομήνη, πάντοτε ὅμως εἶναι δυσκολία, ἃς τὸ πρόσωπον τῆς Ἀντιγόνης καθ' ὀλοκλήριαν αἰρεῖ.

²) Ἀνάλογον εἶναι τὸ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν στίχ. 95 «ἀλλ' ἔα με καὶ τὴν ἐξ ἐμοῦ δυσουλίαν», καὶ ἐν Αἴαντι. 1147 «καὶ σὲ καὶ τὸ σὸν λάβρον στόμα».

³) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὁ στίχος οὗτος ἀποδίδεται τῇ Ἰομήνῃ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Boeckh, ᾧ καὶ ἄλλοι ἐκδότες ἠκολούθησαν, προσηκόντως ἀπεδόθη τῷ χορῷ· διότι ἡ Ἰομήνη τοιαύτην ἐρώτησιν ἐποίησεν ἐν στίχ. 568 καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἔννοια τοῦ προκειμένου στίχου ἤθελεν εἶναι ἐπανάληψις.

⁴) Εὐρῆται ἡ γραφὴ ἐμοῖ ἢ ἔφν, ἀλλ' ἡ δευτέρα ἐκράτισε παρὰ

ΧΟΡΟΣ.

Δεδογμέν' ὡς ἔοικε, τήνδε καθ'αυτὴν¹.

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ σοί γε κάμοι². μὴ τριβάς ἔτ'³, ἀλλὰ νιν
κομίζετ' εἰσω, ἠμῶες· ἐκ δὲ τοῦδε χοῦ
γυναϊκας⁴ εἶναι τάσδε, μηδ' ἀνειμένας.

τοῖς ἐκδόταις. Ὁ μὲν Meineke γράφει κυρεῖ, ὁ δὲ Nauck μόνος. Ὁ Κρέων ἐννοεῖ, ὅτι ὁ γάμος θέλει λυθῆ δια τοῦ θανάτου τῆς Ἀντιγόνης, ἀλλ' ἐλύθη καὶ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴμονος. Οὐχὶ σπανίως ὁ τραγικός ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τῶν δρώντων προσωπῶν λόγους, οὓς αὐτὰ δὲν ἐννοοῦσιν.

¹) Τὸν στίχον τοῦτον κατὰ πλείστα χειρόγραφα ὁ Jacob ἀποδίδει εἰς τὴν Ἰσμήνην, εἰς ἣν διὰ τὴν ψυχρότητα τῆς ἐννοίας δὲν ἀρμόζει. Πρὸς δὲ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐπομένην ἀπόκρισιν τοῦ Κρέωντος.

²) Δηλαδή δεδογμένα ἐστὶ. Ὁ Κρέων διὰ τῆς φράσεως ταύτης θέλει νὰ διακόψῃ πᾶσαν συζήτησιν. Καὶ ὑπὸ σοῦ βέβαια καὶ ὑπ' ἐμοῦ εἶναι ἀποφασισμένον νὰ ἀποθάνῃ. Λέγει τοῦτο, διότι καὶ οἱ γέροντες κατ' ἀρχὴν ἐδέξαντο, ὅτι ὁ παραβίατης τοῦ κηρύγματος πρέπει νὰ φονευθῆ, στίχ. 220. Εἰς τὸ χωρίον προσκροῦσθαι οὐχὶ πολλοὶ κριτικοί, ἐξ ὧν ὁ Kern γράφει καὶ σοί γε κοινὰ ἢ κοινῇ, ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Bellermann. Κατὰ τούτους ἀποδιδόντας τὸν προηγούμενον στίχον τῇ Ἰσμήνῃ ἢ φράσις παρέχει τὴν ἐννοίαν· εἶναι ἀποφασισμένον νὰ ἀποθάνῃ ἠμῶ με σὲ βέβαια. Ὁ κ. Σε-

μιέλιος παρατηρεῖ, ὅτι ἐπρεπε νὰ εἴπῃ, οὐκ ἐμοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ σοί, ἢ καὶ σοί γε καθάπερ ἐμοί. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι καὶ ἡ ὑπάρχουσα φράσις δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

³) Ὁ τύραννος κειμέναι τραχέως. Ἐννοητέον τὸ ποιεῖσθε. Τοιαῦται ἐλλείψεις εἶναι συνηθισταί, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Ἀχαρν. 351 "μὴ μοι προφασιν" ἐν Σφρηξ. 1774 "μὴ μοί γε μύθους," Σοφοκλ. Ἡλέκτρ. 369 "μηδὲν πρὸς ὄργην".

⁴) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Ὁ δὲ περιτενεῖ λέγει γὰρ ὅτι χοῦ λοιπὸν μὴ ἀνειμένας ἦσαν αὐτεξουσίας εἶναι ταύτας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ φρουρεῖσθαι· φεῦγειν γὰρ εἰώθησι καὶ οἱ τολμηροί, πλάσιάζοντα ὀρώντες τὸν θάνατον." Ὁ Dindorf θεωρῶν τὸ χωρίον διεφθαρμένον διώρθωσε τοῦτο οὕτως· εἴ δὲ τάσδε χοῦ γυναικας ἔλαϊμηδ' ἀνειμένας εἶαν. Ὁ δὲ Meineke ἐπιδοκιμάζων τὴν διόρθωσιν ἐπιθυμῶν ἀντὶ τοῦ ἴλα νὰ γραφῆ εἶρξαι, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 590 "οὐ ξυνεῖρξ' εἶσοθ' ὡς τάχος," καὶ 795 "ἐκεῖνον εἶργεν Τεῦκρος ἐξεφίεται σκηνης ὑπανιλον μηδ' ἀφίεναι μόνον." Ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων παρέχει ἐννοίαν καλλιτέραν Αἰήρωιδες εἶχον ἐλευθερίαν, ὡς βλέπομεν ἐν τοῖς ὁμηρικῶς ἐπε-

φεύγουσι γάρ τοι χοί θρασείς, όταν πέλας

580

ἤδη τὸν Ἄιδην εἰσορώσι τοῦ βίου

ΧΟΡΟΣ.

Στροφή α.

~~Εὐδαίμονες, οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών¹.~~ Δεσφ. Στείουμον.

οἷς γάρ ἂν σεισθῆ θεόθεν δόμος, ἄτας ἔσται μῆρας

οὐδὲν ἐλλείπει γενεᾶς ἐπὶ πληθός² ἔρπον³.

ὁμοίον¹ ὥστε ποντίαις

σιν, ἀλλ' αἱ Ἀτιδίdes ἦσαν περιορι-
σμένα ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ὁ Ἀθηναῖος
Σοφοκλῆς λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἦνα,
γυναῖκες, δηλαδὴ πρέπει νὰ μένωσιν
ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὡς καὶ ὁ Εὐριπίδ. ἐν
Ἡρακλεῖδ 474 λέγει: "θράσος μοι
μηδὲν ἐξόδοις ἐμαῖς προσθήτε γυ-
ναϊκὴ γὰρ οἰγὴ τε καὶ τὸ σωφρονεῖν
κάλλιστον εἶσω θ' ἦσυχον μένειν δό-
μων." Κατὰ ταῦτα αἱ δύο ἀδελφαὶ
ἄγονται εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐν ᾧ ὁ
Κρέων μένει μετὰ τοῦ χοροῦ. Ἡ
Ἰομῆνη δὲν ἔρχεται πλέον εἰς τὴν
σκηνὴν, ἀλλ' ἐρχομένη τί ἠδύνατο
πλέον τὰ πράξῃ; Οὐδὲν ἢ νὰ θρη-
νήσῃ. Ὁ ποιητὴς ὁμοίως εἶχεν ἀνάγκη
τοῦ ὑποκριτοῦ, ὅπως οὗτος ἔλθῃ
ὡς Αἴμων.

¹) Ἡ ἀπόφασις τοῦ Κρέοντος,
ὅπως φρονεῖσθ τὴν Ἀντιγόνην, παρ-
έχει τῷ χορῷ ἀφορμὴν, ἵνα οὗτος
ἐξαρθῆ εἰς γενικὰς ἰδέας περὶ τῆς
ἀνθρωπίνης τύχης, δηλ. ὅταν κακο-
δαιμονία εἰσελθῇ εἰς τινὰ οἶκον, αὕτη
δὲν παύεται ἢ μετὰ τὸν παντελῆ ὄλε-
θρον τοῦ ὅλου οἴκου, ὡς συνέβη ἐν
τῷ οἴκῳ τῶν Λαβδακιδῶν. Τοῦτο
ὁμοίως δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν θείαν
δικαιοσύνην: διότι οἱ ἄνθρωποι πα-
ραγόμενοι ὑπὸ ἀλόγων ἐπιθυμιῶν

ζητοῦσι τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖ, ἔνθα εὐρί-
σκοῦσι τὸν ὄλεθρον. Ὁ Πλάτων ἐν
Πολιτ. 576 λέγει "ἐλευθερίας δὲ καὶ
φιλίας ἀίηθους τυραννικῆ φύσις αἰεὶ
ἄγευστος," καὶ Σοφοκλ. ἐν Τραχιν.
1101 "ἄλλων τε μόχθων μωρίων
ἐγευσάμην." Τὸ ἄγευστος ἔχει ἐνερ-
γητικὴν σημασίαν, ὡς πολλὰ ῥημα-
τικά ἐπίθετα σύνθετα ἐκ τοῦ α τοῦ
στερητικοῦ, ὡς ἄφαντος, ἀδερκτος
καὶ ἐν τῷ πεζῷ ἀστροτέυτος.

²) Ἐπὶ πληθὸς γενεᾶς, ἐπὶ πλεί-
στας γενεάς. Ἡ ἐπὶ ὀρθῶς ἐτέθη εἰς
τὸ ἔρπειν.

³) Ἡ μετοχὴ συντακτικῶς τῷ ἐλ-
λείπει, ὅπερ δέχεται μετοχὴν, ὡς καὶ
τὸ παύεσθαι, Δημοσθ. Περὶ τοῦ στε-
φάν 257 "οὐκ ἐλλείπει εὐχαριστιῶν,"
Ξενοφ. Ἀπομν. II, 6, 5.

⁴) Τὸ χωρίον συντακτικῶς οὐ-
τως ὁμοίον ὥστε πόντιον οἶδμα κυ-
λινδεῖ βυσοσθένε κελαινῶν θῖνα, ὅταν
ὄψαλον ἔρεβος δυσπνόοις πνοαῖς
Θρηῆσαιον ἐπιδράμῃ αὐτό, δηλ. τὸ
οἶδμα. Ἐναργῶς ἀναπτύσσει τὴν πα-
ραβολὴν ὁ κ. Σεμιτέλιος: "Ἡ πνοὴ
δηλονότι τοῦ ἀνέμου, ἥτις κινεῖ ἐκ
βάθους τὴν θάλασσαν, παραβάλλεται
πρὸς τὸ θεῖον πνεῦμα, ὅπερ ἐκ θε-
μελιῶν σείει τὸν οἶκον, τὸ κῦμα πρὸς

οἶδμα¹ δυσπνόοις ὅταν
 Θρηῖσαισιν² ἔρεβος ὕφαλον³ ἐπιδράμη πνοαῖς,
 κυλίνδει βυσοῦθεν κελαινὰν θῖνα καὶ δυσάνεμον⁴,
 στόμφ βρέμουσι δ' ἀντιπλήγες ἀκταί⁵.

¹ Ἀντιστροφή α'.

ἀρχαία⁶ τὰ Λαβδακιδᾶν οἰκῶν ὀρώμαι⁷

τὴν αἴτην, ἢ ὑπὸ τῶν κυμάτων κλονομένη δυσάνεμος ἀκτὴ πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν αἰῶν χειμαζομένην γενεάν, ὁ πυθμὴν τέλος τῆς θαλάσσης πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ οἴκου ἦτοι τοῦ γένους.

¹) Εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἐπιδράμη.

²) Καθ' Ὁμηρον ἡ Θρηῖκη εἶναι κατοικία τῶν ἀνέμων Ἰλιάδ. Ψ, 229 "οἳ δ' Ἄνεμοι πάλιν αὐτίς ἔβαν οἰκόνδε νέεσθαι, Θρηῖκίον κατὰ πόντον" ὁ δ' ἔοικεν, οἶδματι θύων, καὶ Σοφοκλ. ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 196 "εἴτ' ἐς μέγαν θάλαμον Ἀμφιτοίας, εἴτ' ἐς τὸν ἀπόξενον ὄρμον, Θρηῖκίον κλύδωνα," καὶ Εὐρυκιδ. ἐν Ῥήο. 440.

³) Δηλαδή τὸ μέλαν τῆς θαλάσσης βάθος.

⁴) Ὑπ' ἀνέμου παραχθεῖσαν.

⁵) Ὁ Σχολιαστὴς τὰς ἀντιπλήγας ἀκτὰς ἐρμηνεύει ἀντιπληροσόμενας. Παραπλήσιον λέγει ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 1240 "πάντοθεν βόρειος ὅς τις ἀκτὰ κυματοπλήξ χειμερία κλονεῖται, ὡς καὶ τόνδε κατὰ κρας δεῖναι κυματοαργεῖς αἶται κλονέουσαν αἰεῖ ξυνοῦσαι." Ἐξήγησις: Ἐντυχεῖς εἶναι ἐκεῖνοι, ὅσων ἡ ζωὴ δὲν ἐδοκίμασε δυστυχήματα. Αἰετὶ ὅσων ὁ οἶκος σαλευθῆ ὑπὸ τῶν θεῶν, καμμία δυστυχία δὲν λείπει ἐρχομένη

ἐπὶ πλείστας γενεάς· ὁμοίως ὡς, ὅταν διὰ θαλασσίον κακῶν Θρηῖκίον πνοῶν κῆμα ἐπιδράμη τὸ ὑπὸ τὴν θάλασσαν σκότος, κυλλεῖ ἐκ τοῦ πυθμένος μαύρην ἄμμον καὶ ὑπὸ κακῶν ἀνέμων ταρασσομένην. στενάξουσι δ' αἱ ἀκταὶ ἀντικτυπώμεναι.

⁶) Ἄνευ συνδέσμου προβαίνει ὁ χορὸς εἰς τὴν ἀντιστροφήν, ὅπερ καὶ λυρικόν εἶναι καὶ ἔμφαντος παρέχει. Ὁ κ. Σεμιτέλος προσοκρούσας εἰς τὴν λέξιν ἀρχαία ἐτίθειεν εἰς ἀρχαία. Κακῶς ὁμοῦ ἐποίησεν ἐξαλείφας λέξιν ἀναγκασιότατην ἐνιαυθα. Αἰετὶ διὰ ταύτης δηλοῦται τὸ γεῖνεσθαι κακῶν, περὶ οὗ εἶπεν ἐν τῇ στροφῇ. Τὸ ἀρχαία πολλοὶ ἐρμηνεύται δέχονται ὡς κατηγορούμενον καὶ τὸ πῆματα φθιτῶν ἐπὶ πῆμασι πίπτοντα ὡς παρίδειν εἰς τὸ τὰ Λαβδακιδᾶν. Ἄλλ' ὁ Schmelzer συντάσσει οὕτως ὀρώμαι τὰ ἀρχαία Λαβδακιδᾶν πῆματα πίπτοντα ἐπὶ πῆμασι οἰκῶν φθιμένων. Ὅτι ὁ ποιητὴς εἶπε περὶ τῶν κυμάτων, ἐν τῇ ἀντιστροφῇ ἐφαρμόζει εἰς τὸν οἶκον τῶν Λαβδακιδᾶν Ἀάβδακος ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Λαῖου καὶ πάππος τοῦ Οἰδίποδος. Ὁ Αἰσχύλος ἐν Ἐπιτὰ ἐπὶ Θῆβ. 740 λέγει "πόνοι δόμων νέοι παλαιοῖσι συμμυγεῖς."

⁷) Τῶν μέσων τύπον τοῦ ὀρώματος τοῦτου ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ με-

πήματα φθιτῶν¹ ἐπὶ πήμασι πίπτουτ²·

595

οὐδ' ἀπαλλάσσει³ γενεὰν γένος, ἀλλ' ἐρείπει
θεῶν τις, οὐδ' ἔχει λύσιν.

νῦν γὰρ ἐσχάτας ὑπὲρ

ῥίζας⁵, ἐτέτατο φάος⁶ ἐν Οἰδίπου δόμοις·

600

κατ' αὖ νιν⁷ φοινία θεῶν τῶν νερτέρων ἀμῶ⁸ κόνις⁹,

ταχειρίζονται οὐ μόνον οἱ ἐπικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ λυρικοί καὶ οἱ τραγικοί ποιηταί, ὡς ἐν Φιλοκλήτῃ. 351.

1) Τὸ χωρίον ὑπὸ πάντων τῶν κριτικῶν θεωρεῖται ὡς διεφθαρμένον. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται φθιμένων, ἀνθ' οὗ ὁ Hermann ἔγραψε φθιτῶν, ὅπερ ἐκράτησε παρὰ πλείστοις ἐκδόταις.

2) Τοιαύτην συναλοιφήν εἶδομεν καὶ ἐν στίχῳ 350.

3) Συνακτικὴ πτώσις νοεῖται τῶν πημάτων. Τὸ ῥήμα περιεμένον κατὰ μετοχήν, ἀλλὰ μετέβαλε τὴν φράσιν. Καὶ τὸ γένος ἐπαυθα δηλοῖ γενεάν, ἀλλ' ἡ ἐναλλαγή ἐγένετο, ὡς ἐν Αἴαντ. 475 «ἡμερ ἡμέρα». Ἡ ὀργὴ τῶν θεῶν ἐξακολουθεῖ ἐπὶ γενεᾶς γενεῶν. Αἱ συμφοραὶ τῶν Τανταλιδῶν βοηθεῖα τῆς Ἀθηνῶν κατέληξαν εἰς τὸν μητροφόνον Ὀρέστην, οὗ οἱ ἔγγονοι ἐγένοντο εὐτυχεῖς.

4) Ὁ μὲν Hermann καὶ οἱ πλείστοι τῶν ἐρμηνευτῶν νοοῦσιν ὡς ὑποκειμένον τοῦ ῥήματος τὸ πήματα, ὃ δὲ Wunder οὐχὶ ὀρθῶς τὸ γενεά, Σοφοκλ. Ἡλέκτρ. 142 «ἐν οἷς ἀνάλοισί ἐστιν οὐδεμία κακῶν».

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Νῦν γὰρ ὅπερ ἐτέτατο φάος, φησί, καὶ σωτηρία ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Οἰδίπου· ἐσχάτης ὑπὲρ ῥίζης, ἀντὶ τοῦ, ὅπερ ἔβλασταν ἄνω τῆς ῥίζης, θάνα-

τος καταλαμβάνει». Ὄντως τινὲς τῶν ἐκδοτῶν γράφουσι ὃ τέτατο. Ὁ ποιητὴς παραβάλλει τὸν οἶκον τῶν Λαβδακιδῶν πρὸς δένδρον κεκομμένον, οὗ μία ῥίζα ὑπέλειπετο. Ἐκ ταύτης ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ ἀναβλαστήσῃ τὸ γένος, τῆς Ἀντιγόνης μετὰ τοῦ Αἴμονος μηποτευθείσης. Περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ γένους οἱ Θηβαῖοι γέροντες λέγουσι λίαν περιπατωδῶς· διότι οἱ ἀρχαῖοι πλέον ἢ οἱ νεώτεροι ἀπέβλεπον εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ γένους. Καλῶς δ' εἶπε ἐσχάτας ὑπὲρ ῥίζας καὶ οὐχὶ ἐσχάτας ἐκ ῥίζας, ὅπερ οὔτε σαφῶς οὔτε χαριέντως ἤθελεν ἐκφράζει τὸ πρᾶγμα.

6) Συνήθως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς ὄντα παρέχοντα καλὰς ἐλπίδας παραβάλλονται πρὸς φῶς. Ὁ Ὀμηρὸς τὸν Τηλέμαχον ὀνομάζει γλυκερὸν φάος. Ἀντὶ τοῦ φάος κριτικοί τινες γράφουσι θάλος. Μετὰ τὴν λέξιν δόμοις ἄλλοι θέτουσι παύλαν.

7) Δηλαδὴ τὴν ῥίζαν.

8) Τὸ ἀμῶν σημαίνει ἐκκόπτειν θερίζειν, ὡς παρ' Ὀμήρῳ Ἰλιάδ. Ω, 450 «ἀτὰρ καθύπερθεν ἔρυσαν λαχρήντι ὄροφον, λειμωνόθεν ἀμῆσαντες», Παράβλ. καὶ Ἡρόδοτ. VI, 28. Καὶ ἐν τῇ μεταφορικῇ σημασίᾳ ἐν Αἴαντ. 1178 «γένους ἅπαντος ῥίζαν ἐξημημένον».

9) Κόνις εἶναι ἡ γραφὴ τῶν χει-

λόγου τ' ἄνοια καὶ φρενῶν Ἐρινύς.

Στροφή β'.

τεάν, Ζεῦ, δύνασιν τίς ἀνδρῶν ὑπερβασία κατάσχοι², 605
τὰν οὐθ' ὕπνος αἰρεῖ ποθ' ὁ παντογῆρος³.

ρογράφων, ἦν διατηροῦσι δύο μεγά-
λοι τῆς Γερμανίας ἄνδρες, ὁ Her-
mann καὶ ὁ Bueckh, ἐν ᾧ πολλοὶ
νεώτεροι ἐκδῶται δέχονται τὸ κοπίς,
ἔπερ ἔγραψεν ὁ Jortin. Βεβαίως ἡ
κοπίς κεῖται μᾶλλον κυριολεκτικῶς,
ἂν παραβληθῇ πρὸς τὸ ἀμῆ. Ἀλλὰ
τοιαῦται τοιμηραὶ ἀσυμφωνίαι ἐν
τοῖς λυρικοῖς τῶν τραγικῶν δὲν εἶναι
σπάνιαι. Ἡ κριτικὴ δὲν πρέπει τὴν
τοιμηρῶν γλῶσσαν νὰ καθιστῆ σω-
φρονεστέραν. Κόνις εἶναι ἐκείνη, ἦν
ἡ Ἀντιγόνη ἔφρουρεν ἐπὶ τοῦ πτώμα-
τος τοῦ Πολυνεῖκου.

¹) Ἡ μὲν ἄνοια τοῦ λόγου ἀνα-
φέρεται εἰς τὴν Ἀντιγόνην, ἡ δὲ
Ἐρινύς τῶν φρενῶν εἰς τὸν Κρέοντα.
Περὶ τῆς ἄνοίας τῆς Ἀντιγόνης
καὶ ἡ Ἰσμήνη εἶπεν ἐν στίχ. 99
"τοῦτο δ' ἴσθ', ὅτι ἄνους μὲν ἔρχει,
τοῖς φίλοις δ' ὀρθῶς φίλη". Ἡ ἀν-
θρωπίνῃ αὐτῇ ἀδυναμίᾳ ποιεῖ ζωη-
ρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν παντοδυνα-
μίαν τοῦ Διός, περὶ ἧς ἐν τῇ ἐπο-
μένῃ στροφῇ. "Ἐξήγησις τῆς ἀ ἀν-
τιστροφῆς". Βλέπω, ὅτι τὰ τῶν οἴ-
κων τῶν Λαβδακιδῶν εἶναι ἀρχαῖα,
δηλ. δυστυχήματα ἀνθρώπινα ἐρχό-
μενα ἐπάνω εἰς δυστυχήματα, οὐδὲ
ἡ μία γενεὰ ἀπαλλάσσει τὴν ἄλλην
τῶν δυστυχημάτων, ἀλλὰ καταστρέ-
φει θεῶν τις αὐτὴν καὶ τὰ δυστυ-
χήματα δὲν ἔχουσι τέλος. Τώρα δη-
λαδὴ ἄνωθεν τῆς τελευταίας ἐλπίδος
εἶχεν ἐξαπλωθῆ ἐλπίς ἐν τοῖς οἴκοις
τοῦ Οἰδίποδος· ὁμοῦ ταύτην ἀποκό-

πτει ἡ κόνις τῶν κάτω θεῶν, καὶ ἡ
ἀνοησία τοῦ λόγου καὶ ἡ Ἐρινύς
τῆς διανοίας.

²) Οἱ λυρικοὶ ποιηταὶ καὶ διὴ ὁ
Πίνδαρος ἐν δυσητικῷ λόγῳ μετα-
χειρίζονται ἐνίοτε εὐκτικὴν ἀνευ τοῦ
ἂν. Ἀλλὰ τινὲς δυσυρίζονται, ὅτι
παρὰ τοῖς τραγικοῖς δὲν ὑπάρχει
ἀσφαλὲς παράδειγμα. Τούτου ἐνεκεν
ἐπειράθησαν νὰ διορθώσωσι τὸ χω-
ρίον· ὁ μὲν Dindorf γράφει ὑποτα-
κτικὴν κατάσχη, ἥτις ἐνταῦθα δὲν
ἀφορίζει, ὁ δὲ Meineke ὑπέρβασιν
ἂν. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα ὑπέρβασιν οὐχὶ
παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ὡς ἡ εὐκτικὴ,
ἀλλὰ παρ' οὐδενὶ ποιητῇ ἀπαντᾷ, καὶ
μόνον ἀπὸ Πολυβίου καὶ ἐφεξῆς
εἰσάγεται. Διὰ τοῦτο προτιμῶμεν νὰ
διατηρήσωμεν τὴν ἀρχαίαν γραφὴν.
Διότι καὶ ὁ Ὀμηρος μεταχειρίζεται
εὐκτικὴν ἀνευ τοῦ ἂν, ὡς ἐν Ὀδυσσ.
γ. 231 "ῥεῖα θεός γ' ἐθέλων καὶ τη-
λόθεν ἄνδρα σώσασαι", καὶ παρ' Αἴ-
σχύλ. ἐν Χορηφ. 166 "οὐκ ἔστιν,
δοσις πλὴν ἐμοῦ κείρατό τις", ἐν Ἀ-
γαμέμν. 595· ἐν Προμηθ. 293. παρὰ
Σοφοκλ. ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.
1172.

³) Ἄλλα μὲν τῶν χειρογράφων
ἔχουσι Πανταγῆρος καὶ ἄλλα
Παντογῆρος. Οἱ κριτικοὶ θέ-
λοντες νὰ ἀγάγωσιν εἰς ἁρμονίαν τὸ
ὑποκείμενον πρὸς τὸ ἔδημα διαφόρως
τοῦτο διορθοῦσιν· ὁ μὲν Emperius
εἰς Παντοδμάτωρ, ὁ δὲ Bam-
berger εἰς παντόθηρος, ὁ Wolff

ἀκάματοι θεῶν¹ οὐ
 μῆνες; ἀγήρω² δὲ χρόνω δυνάστας³
 κατέχεις Ὀλύμπου μαρμαρόεσσαν ἀγλαν¹.
 τό τ' ἔπειτα³ καὶ τὸ μέλλον

610

εἰς πανταγρεύς, ὁ Seyffert εἰς παντοθήρας καὶ ἄλλοι ἄλλως. Αἱ διορθώσεις εἶναι περιτταί· διότι ὁ Ὅμηρος λέγει Ἰλιάδ. Ω, 5 "οὐδέ μιν ὕπνος ἦρει πανδαμάτωρ", Ὁδυσ. I, 373 "καὶ δέ μιν ὕπνος ἦρει πανδαμάτωρ". Τὸ παντογάγρωσ ἀπὸ τοῦ παντοδαμάτωρ δὲν διαφέρει πολὺ. Ἐν τῇ Ἰλιάδι αὐτὸς ὁ ὕπνος ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν τοιμὴ νὰ πλησιάσῃ τῷ Διί, ὅταν οὗτος δὲν θέλῃ Ἰλιάδ. Ξ, 247 "Ζηγὸς δ' οὐκ ἂν ἔγωγε Κρονίονος ἄσπον ἰκοίμην, οὐδὲ κατευνήσαιμ', ὅτε μὴ αὐτὸς γε κελεύοι".

¹) Οἱ κριτικοὶ ἐναυθα προσκρούουσι καὶ διότι τὸ μέτρον διαφωνεῖ πρὸς τὸ τῆς ἀντιστροφῆς καὶ διότι οἱ μῆνες λέγονται τῶν θεῶν, ἐν ᾧ ταμίας καὶ κοσμήτωρ τοῦ χρόνου εἶναι ὁ Ζεὺς, Ἰλιάδ. Β, 134 "Διὸς μεγάλου ἐνιαυτοί", Ὁ μὲν Dindorf γράφει οὕτ' ἄκοποι θεῶν νιν μῆνες, ὁ δὲ Donaldson ἀντὶ θεῶν γράφει θέοντες καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἴσως τὸ χωρίον παρεδόθη διεφθαρμένον.

²) Ἐπειδὴ ὁ Πόλυδενύκης λέγει II, 14 "Υπερίδης δὲ τὸν ἀγήρατον χρόνον, Σοφοκλῆς δὲ τὸν ἀγήρω, καὶ Πλάτων τὸν ἀγήρω κόσμον", προτιμῶμεν νὰ συνάψωμεν τὸ ἐπίθετον ἀγήρωσ τῷ χρόνω καὶ οὐχὶ τῷ δυνάστῃ, ὡς ποιοῦσιν οἱ νεώτεροι κριτικοί, οἵτινες γράφουσιν ἀγήρωσ χρόνω δυνάστας κατὰ τὸν Σχολιαστὴν εἰς στίχ. 613

"Σὺ μὲν ὁ Ζεῦ, ἀγήρωσ τε καὶ δυνάστῃς εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον".

³) Τὸ ὄνομα ληπτέον κατηγορηματικῶς.

⁴) Ἡδύνατο νὰ εἴπῃ αἰγλήεντα Ὀλύμπου, ὡς ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Α, 531, "ἡ μὲν ἔπειτα εἰς ἅλα ἄλιο βαθεῖαν ἀπ' αἰγλήεντος Ὀλύμπου", Παράβαλλ. καὶ N, 243 καὶ Ὁδυσσ. Y, 103. Παραπλήσιον εἶναι τὸ θεῶν σέβας ἀντὶ θεοὶ σεβαστοί.

⁵) Τὸ χωρίον τοῦτο συγχέει τὰς κεφαλὰς καὶ τῶν κριτικῶν καὶ τῶν ἐρμηνευτῶν. Διότι ὁ ποιητὴς δὲν μνημονεύει τοῦ παρόντος, ἀλλὰ μόνον τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ παρελθόντος. Εἰς τοῦτο προσέκρουσε καὶ ὁ Σχολιαστὴς, ὅστις παρατηρεῖ "Τινὲς δὲ τὸ ἔπειτα ἰδίως ἐπὶ ἐνεστώτος λελέχθαι φασὶν ἀντὶ τοῦ νῦν". Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδου ἐν Ἰφιγεν. ἐν Ταύρ. 1264 "τάτε πρῶτα τάτ' ἐπειθ' αἶ' ἔμειλε τυχεῖν", καὶ Θουκυδίδ. 3, 39, 7 "τῆς ἔπειτα προσόδου, δι' ἣν ἰσχύομεν, τὸ λοιπὸν στερησθε... Κυρίως τὸ ἔπειτα δὲν σημαίνει τὸ νῦν, ἀλλὰ τὸ προσεχὲς μέλλον, ὅπερ ἀπίσται τοῦ παρόντος. Εἰς δὲ τὴν δυσκολίαν, ὅτι προηγείται τὸ μέλλον καὶ ἔπειτα τὸ παρελθόν, δὲν ἀποδίδομεν μεγάλην σπουδαιότητα διότι ὁ ποιητὴς προέταξε τὸν χρόνον περὶ οὗ ἡδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία καὶ ἐπέταξε τὸν παρελθόντα χρόνον, ἐξ οὗ ἐξάγει συμπέρασμα περὶ τῆς βεβαιότητος τοῦ μέλλοντος. Ἄξιον

καὶ τὸ πρὶν ἐπαρκέσει
νόμος ὄδ'· οὐδὲν ἔρπει
θνητῶν βίωτος πάμπολις¹ ἐκτὸς ἄτας.

Ἀντιστροφή β'.

ἄ γὰρ δὴ πολὺπλαγκτος² ἐλπίς πολλοῖς μὲν δυνασις ἀν-
[δρῶν, 615
πολλοῖς δ' ἀπάτα³ κουφονύων ἐρώτων⁴.
εἰδοῖτι δ' οὐδὲν⁵ ἔρπει,

σημειώσεως εἶναι, ὅτι ἔχει μέλλοντα (ἐπαρκέσει), ἐν ᾧ ἀμέσως προηγεῖται τὸ πρὶν, ἀλλὰ τοῦτο κεῖται οἰονεὶ παρενθετικῶς καὶ τὸ ἔημα συνάπτεται τῷ μέλλον. Ὁ τοιοῦτος βίος τῶν βροτιῶν ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Διός. Ὁ βίος τῶν βροτιῶν ἔρχεται εἰς πάσας τὰς πόλεις οὐχὶ ἄνευ βλάβης καὶ δυστυχίας.

¹) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν " Ὁ κατὰ πᾶσαν πόλιν ἔρπων νόμος, ὁ εἶσι πάντες ἄνθρωποι, ". Ὑπὸ πάντων τῶν κριτικῶν ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ λέξις διεφθάρη καὶ ὁ μὲν Lindemann εἰκάζει παντελές, ὁ δὲ Wecklein πλημμελές καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἐξήγησις· Τὴν σὴν, ὡ Ζεῦ, δύναμιν τίς ἀνθρωπίνῃ παράβασις δύναται νὰ ἐμποδίση, τὴν ὁποίαν οὐτε ὅ πάντα γηράσκων ἕπνος καταλαμβάνει, οὐτε οἱ ἀκούραστοι τῶν θεῶν μήνες; αἰωνίως δὲ δυνάστης ὢν ἐξουσιάζεις τὰν ἀπαστρύπτοντα λαμπρὸν Ὀλυμπον καὶ εἰς τὸ μετ' ὀλίγον καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει ἐπικρατῆσει. ὡς ἐπεκράτησε καὶ εἰς τὸ παρελθόν, οὗτος δὲ ὁ νόμος. Ὁ εἰς ὅλας τὰς πόλεις διεσπαρμένους βίος τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔρχεται ἄνευ βλάβης.

²) Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀντιστροφῇ ὁ ποιητὴς ἀναπτύσσει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οἱ βροτοὶ ἐπισπῶσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἄτην. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Οὐδὲν, φησί, περὶ τῶν μελλόντων ἐπίστανται οἱ ἄνθρωποι, ὥσπερ ὁ Ζεὺς ἠπάτησε δὲ πολλοὺς ἢ ἐλπίς, κουφόνους ἔρωτας ἐμβάλλουσα τὰ ἀδύνατα γὰρ ἐλπίσαντες, ἐσφάλησαν. Ἐρωτας δὲ φησὶ καὶ τὰς ἐπιθυμίας ". Κατὰ τινὰ ἀρχαίων Σχολιαστὴν τὸ ἐπίθετον ἔχει ἐνεργητικὴν σημασίαν, δηλ. ἡ πολλοὺς πλανῶσα, κατ' ἄλλους δὲ παθητικὴν καὶ σημαίνει πολυπλάγητος ἀβέβαιος.

³) Ἐπέχει θέσιν κατηγορουμένου, ὡς καὶ τὸ ὄνασις, δηλ. ἡ ἐλπίς εἰς πολλοὺς γίνεται ἀπάτη ἀνοήτων ἐπιθυμιῶν. Τὴν κυρίαν ἔνοιαν ἀποτελεῖ ἡ πρότασις αὐτῆ· διότι ἡ προηγουμένη ἐπέθη χάριν ἀντιθέσεως.

⁴) Εἶναι γενικὴ ἐξ ὑποκειμένου εἰς τὸ ἀπάτη.

⁵) Ἡ ἄρησις δὲν προσδιορίζει τὸ ἔημα, ἀλλὰ τὸ εἰδοῖτι, δηλ. εἰς τὸν μὴ γνωρίζοντα ἔρχεται ἡ ἐλπίς ἀπάτη γενομένη, ὅπερ εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἔρπει, Ἀντιφῶν I, 29 "οἱ δ' ἐπιβουλεῦμένοι οὐδὲν ἴσασιν, πρὶν ἂν ἐν αὐτῷ ὡς τῷ κακῷ".

πρὶν πυρὶ θερμοῦ πόδα τις προσάουση¹.

σοφία² γὰρ ἔκ του κλεινὸν ἔπος πέφανται³,

τὸ κακὸν⁴ δοκεῖν ποτ' ἐσθλὸν

τῶδ' ἔμμεν⁵, ὅτω φρένας

θεὸς ἄγει πρὸς ἄταν⁶.

πράσσει δ' ὀλιγοστὸν⁷ χρόνον ἐκτὸς ἄτας. X

620

625

¹) Φαίνεται, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς τὴν φράσιν ταύτην παρέλαβεν ἐκ δημοτικῆς παροιμίας. Τοιαύτη ὑπῆρχεν ἐν πυρὶ βέβηκας, Διογενίαν. Παροιμ. IV, 52. Τὸ ἂν ἐνίοτε παραλείπεται μετὰ τὸ πρὶν, ὡς ἐν Αἴαντ. 965 "οἱ γὰρ κακοὶ γνώμοισι τὰ γὰθὸν χειρῶν ἔχοντες οὐκ ἴσασι, πρὶν τις ἐκβάλῃ".

²) Ἡ δοτικὴ κεῖται ἐπιρρηματικῶς, ὡς ἐν Κύρ. Παιδ. I, 2, 2 "βίβη εἰς οἰκίαν παριέναι" καὶ Ἡρόδοτ. VI, 112 "οἱ Ἀθηναῖοι δρόμῳ ἴεντο εἰς τοὺς βαρβάρους".

³) Ἀηλαθὴ ἐφανερῶσθη, ἤλθεν εἰς φῶς. Οἱ τραγικοὶ οὐχὶ σπανίως μνημονεύουσι παροιμιῶν τοῦ λαοῦ καὶ γνωμῶν ἀρχαιοτέρων ποιητῶν, Αἰσχύλ. Χοηφ. 313 "δράσαντι παθεῖν, τριγέρον μῦθος τάδε φρονεῖ" Σοφοκλ. Τραχιν. σιχ. 1 "Λόγος μὲν ἔστ' ἀρχαῖος ἀνθρώπων φανείς, ὡς οὐκ ἂν αἰῶν" ἐκμάθοις βροτῶν, πρὶν ἂν θάνη τις, οὐτ' εἰ χρηστός οὐτ' εἴ τω κακός".

⁴) Εἶναι ἐπεξήγησις εἰς τὸ ἔπος.

⁵) Ὁ τύπος εἶναι Ὀμηρικός. Ἐν τῷ δράματι εὐρίσκειται μόνον ἐνταῦθα. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ εἰκασία, ὅτι τὴν παροιμίαν ἔλαβε παρ' ἑπικού.

⁶) Ἡ γνώμη αὕτη, ἣτις ἀφαίρει τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου, ἦτο πολυβούλητος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Στοβαῖος σελ. 62 "θεὸς μὲν αἰτίαν φέει βροτοῖς, ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ". Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκράτ. σελ. 198 "ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάβῃ τινα, τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐξαφαιρεῖται φρενῶν, τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν, εἰς δὲ τὴν χεῖρω τρέπει γνώμην, ἴν' εἰδῆ μηδὲν ὦν ἁμαρτάνει". Τὴν ἀλήθειαν τῆς γνώμης ταύτης αὐτὸς ὁ Κρέων ἀναγνωρίζει μετ' ὀλίγον σιχ. 1273.

⁷) Τὸ ἀντίθετον ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Εἰρήν. 559 λέγει "πολλοστῶ χρόνω". Τὸ δὲ πρᾶσσειν ἐκτὸς ἄτας εἶναι ἐσχηματισμένον κατ' ἀναλογίαν τοῦ εἶδ' πρᾶσσειν καὶ κακῶς πρᾶσσειν. Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιστροφῆς: Διότι ἡ πολλοὺς δὲ ἀπατώσα ἐλπίς εἰς πολλοὺς μὲν ἀνθρώπους γίνεται ὠφέλεια, εἰς πολλοὺς δὲ ἀπάτη ἀνοήτων ἐπιθυμιῶν εἰς τὸν μὴ γνωρίζοντα ἔρχεται, πρὶν καθῆταις τὸν πόδα διὰ θερμοῦ πυρός· διότι σοφῶς ὑπὸ τινος ἔκδοσις λόγος ἔχει φανερωθῆ, δηλ. γὰ φαίνεται τὸ κακόν, ὅτι εἶναι ἀγαθόν, εἰς τοῦτον, τοῦ ὁποῖον τὴν διάνοιαν ὁ θεὸς φέροι εἰς βλάβην· πράττει δὲ ὀλιγοστὸν χρόνον ἐκτὸς βλάβης.

ΧΟΡΟΣ¹

Χὺςδε μὴν Αἴμων, παίδων τῶν σῶν ^{Τρίτον εἰσοσώδιον.}
 νέατον² γέννημ'. ἄρ' ἀχνύμενος
 τῆς μελλογάμου³
 τάλιδος⁴ ἤκει μόρον⁵ Ἀντιγόνης,
 ἀπάτας⁶ λεχέων ὑπεραλγῶν ;

630

ΚΡΕΩΝ

Τάχ' εἰσομέσθαι μάντεων ὑπέροτρον⁷.

¹) Ἐντεθθεν ἀρχεται τὸ τρίτον εἰσοσώδιον.

²) Τὸν πρεσβύτερον υἱὸν Μεγαροέα πρὸ ὀλίγου εἶχε θνησίσει ὁ Κρέων στίχ. 1303. Σημαίνει τὸν ἔσχατον, τὸν τελευταῖον.

³) Ἡ λέξις αὕτη θεωρεῖται ὡς ἐξοβελιστέα ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν. Διότι τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει ἡ ἐπομένη. Ἴσως ἢ ὑπὸ τινος ἐπιτεθείσα ἐρμηνεῖα εἰσέρρησεν εἰς τὸ κείμενον.

⁴) Ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἡ λέξις θεωρεῖται Αἰολική. "Τάλις λέγεται παρ' Αἰολέσων ἡ ὀνομασθεῖσά τι νύμφη. Καλλιμάχος ('Απόστ. 210) αὐτίκα τὴν τάλιν παιδί σὸν ἀμφιθαλεῖ". "Ὁ μὲν Ἡούχιος ἐξηγεῖ "τάλις" ἢ μελλόγαμος παρθένος καὶ κατονομασμένη τινί· οἱ δὲ γυναῖκα γαμητήν". "Ὁ δὲ Εὐστάθιος σελ. 962, 38 "ἴσως δὲ καὶ παρὰ τῶν τραγικῶν τάλις, τοῦτέστι μελλόγαμος παρθένος, μελλονύμφη".

⁵) Ἡ αἰτιατικὴ δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ πάθους τοῦ ἀχνύμενος.

⁶) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν. "Ὑπὲρ τῆς τῶν λεχέων ἀποτυχίας ἀχθόμενος". Ὁ Schneidewin νομίζει, ὅτι ἡ φράσις ἀπάτας λεχέων ἤθελεν ἀρμόζει, ἂν ὁ λόγος ἦτο περὶ μοιχείας.

Τούτου ἕνεκεν φρονεῖ, ὅτι δύνата ἢ φράσις νὰ ἐξαλειφθῆ, ὡς καὶ ὁ Meineke. Τὸ πρῶμα δύνатаί πως νὰ ἐξηγηθῆ· τὸ λεχέων εἶναι γενικὴ ἐξ ὑποκειμένου εἰς τὸ ἀπάτας, τὰ λέχη ἐκεῖνα, εἰς ἃ ἤλιπεν, ἠπάτησαν. Ἡ γενικὴ ἀπάτας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑπεραλγεῖν, ἡ δὲ ὑπὲρ κεῖται ἀντὶ τῆς περὶ κατὰ τὸν Wecklein, ἀλλ' οὐχὶ ἀπιθάνως λέγει ὁ κ. Σεμιτέλος. "τὸ ὑπεραλγεῖν τινος λαμβανόμενον ἀντὶ τοῦ ἀλγεῖν ὑπὲρ τινος δηλοῖ ἀλγεῖν ὑπὲρ τινος συμπαθοῦντα αὐτῶ, ὅπερ οὐδαμῶς ἀρμόζει ἐνταῦθα, διότι ὁ Αἴμων ἤλγει οὐχὶ εἰνῶσιν τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ γάμου, ἀλλὰ τὸνναντίον ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας· ὥστε τὸ ὑπεραλγεῖν ληπτέον μᾶλλον ἀντὶ τοῦ σφόδρα ἢ λίαν ἀλγεῖν". Ἐξηγήσεις. Ἄλλ' ἰδοὺ ὁ Αἴμων, τὸ τελευταῖον τέκνον τῶν παίδων σου· ἄρα γε λυπούμενος διὰ τὸν θάνατον τῆς μελλογάμου παρθένου Ἀντιγόνης ἔρχεται ὑπερβολικὰ πονῶν διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν γάμων;

⁷) Ὁ Κρέων ἐποδεικνύει τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ πρὸς τὸ μαντικὸν γένος. Τὴν φράσιν ὅμως ἔλαβεν ἐκ παροιμίας, ὡς παρατηροῦσιν οἱ ἀρχαῖοι. Ὁ μὲν Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Ὁ λόγος παροιμιᾶκος, ὅποτε μὴ στο-

ὦ παῖ, τελείαν¹ ψῆφον ἄρα μὴ² κλύων
τῆς μελλονύμφου³ πατρὶ θυμαίνων⁴ πάροι;
ἢ σοὶ μὲν⁵ ἡμεῖς πανταχῆ⁶ δρωῶντες φίλοι;⁶

ΑΙΜΩΝ.

Πάτερ, σὸς εἰμὶ⁷, καὶ σὺ μοι γνώμας, ἔχων⁸ 635
χορηστάς, ἀποροτοῖς, αἷς ἐργῶ⁹ ἐφέψομαι.
ἔμοι γὰρ οὐδεὶς ἀξίως ἔσται⁹ γάμος
μείζων φέρεσθαι¹⁰ σοῦ καλῶς ἡγουμένου¹¹.

χασμῶ χρώμεθα, ἀλλ' ἀνόπται τῶν πραγμάτων γινόμεθα προσηγνώσκει μὲν γὰρ καὶ ὁ μάντις, ἀλλὰ στοχασμῶ χρητῆται. Τάχα οὖν ἀκριβῶς γνώσομαι ταῦτα, παρὰ τοῦ παιδὸς πυνθανόμενος, ὁ δὲ Εὐδοκίμης εἰς Ἰλιάδ. Θ. 711, 60 "μάντιων ὁ φασιν ὑπέρτερον, ὁ δὲ παρομιαικῶς κείται παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, Εὐριπίδ. ἐν Ῥῆσ. 949 "ἤδη τόδ' οὐδὲν μάντιως ἔδει φράσαι". Τοῦτο λέγει ὁ Κρέων διὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ χοροῦ (ὡς ἀγρόμενος).

¹) Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὁ τύραννος θέλει νὰ δεῖξῃ, ὅτι δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ ἀπόφασιν, διότι ἡ ἀπόφασις εἶναι τελεοδίκος.

²) "Ὅταν ὁ λέγων περιμένη ἀρνητικὴν ἀπόκρισιν, μετὰ τὸ ἄρα δέπει τὸ μὴ, Πλάτ. ἐν Φαίδων 64 C "ἡγούμενά τι τὸν θάνατον εἶναι; Πάνυ γε, ἔφη ὑπολαβὼν ὁ Σιμμίας. Ἄρα μὴ ἄλλο τι ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν;"

³) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ψῆφον· σνηθέστερον ὅμως τίθεται ἢ περὶ μετὰ γενικῆς. Τοιοῦτον εἶναι τὸ Μεγαρέων ψήφισμα παρὰ Θουκυδίδ. I, 140

⁴) Προσηγνώσαμεν τὴν γραφὴν θυμαίνων ἀντὶ τῆς παλαιότερας λυ-

σαίνων, ἥτις ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου φαίνεται ἄγαν τραχεῖα.

⁵) Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην.

⁶) Ὁμοιον εἶναι τὸ ἐν Αἴωνι. 1369 "ὡς ἂν ποιήσης, πανταχῆ χρηστός γ' ἔσει".

⁷) Ὁ Αἴμων ἄρχεται λέγων περιπαθῶς καὶ μετὰ νίκης ἀφοσιώσεως, ἐλπίζων, ὅτι θέλει πείσει τὸν πατέρα

⁸) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει: "Καὶ σὺ τὰ βέλτεστα ἐμοὶ καὶ λυσιτελοῦντι διανοοῦμενος ἀπευθύνει". Ἡ μετοχὴ δύναται νὰ ἦναι ἐποθετικὴ ἢ αἰτιολογικὴ, ἐὰν ἔχῃς ἢ ἐπεὶ ἔχεις. Οὐχὶ ἄνευ σκοποῦ ὁ Αἴμων εἶπεν ἀσαφῶς, ἵνα ὁ μὲν πατὴρ θεωρῇ τὸ πρᾶγμα ὡς βέβαιον, αὐτὸς δὲ ὡς ἐποθετικόν.

⁹) Οὐχὶ ἀφῶς ὁ Musgrave εἰκασεν ἀξιώσεται ἐν παθητικῇ σημασίᾳ, ὅπερ ἐκδοῖται ἰνὸς δέχονται. Τὸ εἶναι συντάσσεται ἐπιρρηματι, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἐκάβ. 732 «εἴ τι τῶνδ' ἐστὶν καλῶς», Θουκυδ. II, 14 "χαλεπῶς αὐτοῖς ἢ ἀνάστασις ἐγγίγνετο". Σημειωτέον, ὅτι ὁ Kern τὸ ἐπιρρημα συνάπτει τῷ μείζων.

¹⁰) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Οὐδεὶς μοι προκηθήσεται γάμος τῆς

ΚΡΕΩΝ

Οὐτῶ γάρ, ὦ παῖ, χοῆ διὰ στέρονων ἔχειν¹, = νε φρονησ²
 γνώμης πατρῶας πάντ' ὀπισθεν ἐστάναι³.) 640

τούτου γὰρ οὐνεκ' ἄνδρες εὐχονται γονὰς
 κατηκόους φύσαντες ἐν δόμοις ἔχειν,

ὡς καὶ τὸν ἐχθρὸν ἀνταμύνονται³ κακοῖς
 καὶ τὸν φίλον τιμᾶσιν ἐξ ἴσου πατρί. X

X ὅστις δ' ἀνωφέλητα φιλύει⁴ τέκνα,

τί τόνδ' ἂν εἰποις ἄλλο⁵ πλὴν αὐτῷ πόνους

φῦσαι, πολλὴν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων⁶,

645

σῆς ἀρχῆς, καλῶς σοῦ ἄρχοντος „ Ἡ
 σύνταξις ὁμοιάζει πρὸς τινὰ προση-
 γουμένην ἐν στίχ. 439 “ ἀλλὰ πάντα
 ταῦθ' ἥσσω λαβεῖν ἐμοὶ πέφυκεν
 τῆς ἐμῆς σωτηρίας „ Ἡ ἔννοια τοῦ
 χωρίου εἶναι οὐδὲνα γάμον θὰ προ-
 τιμήσω σοῦ, ἂν καλῶς ἤγησαι.

1) Πάλιν ὁ Αἴμων μεταχειρίζε-
 ται τὴν μετοχὴν ἐν διπλῇ σημασίᾳ·
 ὁ μὲν υἱὸς λέγει ὑποθετικῶς, ὡς γί-
 νεται δηλὸν ἐκ τῶν ὑστέρων, ὁ δὲ
 Κρέων ὑπολαμβάνει τὸ πρᾶγμα ὡς
 βέβαιον, καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ ἐξῆς λό-
 γος αὐτοῦ, Εὐριπίδ. Ἰφιγέν. ἐν Αὐ-
 λίδ. 928 “ καὶ τοῖς Ἀτρεΐδαϊς, ἦν μὲν
 ἠγῶνται καλῶς, πεισόμεθ' , ὅταν δὲ
 μὴ καλῶς, οὐ πείσομαι „

1) Τοῦτο εἶναι φράσις, οἷας ἔ-
 χουσι πολλὰς οἱ ἀρχαῖοι μετὰ τῆς
 προθέσεως διὰ, ὡς διὰ χειρὸς
 ἔχειν, διὰ στόματος ἔχειν,
 διὰ φρενῶν ἔχειν.

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει τὸ
 χωρίον οὕτως: “ Οἷον, τῆς πατρῶας
 γνώμης πάντα εἶναι δεύτερα· οἷον
 χοῆ τὴν πατρῶαν πρᾶξιοντα γνώμην,
 περὶ τῶν ἄλλων οὐδὲνα λόγον ἔχειν „

3) Τὸ ὠφελεῖν τὸν φίλον καὶ
 βλάπτειν τὸν ἐχθρὸν ἦτο τὸ γενικὸν
 ἀξίωμα τῆς ἀρχαιότητος, ἧς ἀπηλ-
 λαγμένος ἦτο ὁ Σοκράτης, ὅστις ἔλε-
 γε μὴ δαμῶς ἀδικεῖν, Θουκυδ.
 IV, 63, 2 “ τὸν εὖ καὶ κακῶς δρῶν-
 τα ἐξ ἴσου ἀρετῇ ἀμνοῦμεθα „ II,
 67, 4 “ δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύ-
 νεσθαι, οἷσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι
 ἐπῆρξαν „ Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 873
 “ φρονοῦσ' , ὅτι ἔργους πεπονθῶς
 ῥήμασιν σ' ἀμύνομαι „

4) Τὸ ῥῆμα σονήθως μεταχειρί-
 ζονται οἱ ποιηταί, ἀπαντᾷ ὁμοῦς καὶ
 παρὰ Πλάτων ἐν Νόμ. IX, 879 C.
 Σημαίνει δέ, ὅτι καὶ τὸ φιλύειν,
 Αἰσχύλ. Προμηθ. 233 “ ἀλλ' αἰσιώ-
 σασ γένος τὸ πᾶν, ἐχρηξεν ἄλλο φι-
 τίσαι νέον „ Εὐριπίδ. ἐν Ἀλκῆστ.
 301 “ σοῦ καθανόντος, ἄλλα φιλύσειν
 τέκνα „

5) Κατὰ τινὰς μὲν ἐξαρτᾶται ἐκ
 τοῦ φῦσαι, κατ' ἄλλους δ' ἐκ τοῦ
 εἶποις, δηλ. τί ἄλλο δύναται τις νᾶ
 εἶπῃ περὶ τούτου ἢ ὅτι ἐγέννησε πό-
 νους διὰ τὸν ἑαυτὸν του;

6) Εἶπε τοῦτο κατὰ τὸ Ὀμηρ.

μη νυν ποτ', ὦ παῖ, τὰς φρένας γ' ὑφ' ἡδονῆς¹
 γυναικὸς οὐνεκ' ἐκβάλλης, εἰδώς, ὅτι
 ψυχρὸν παραγκάλισμα² τοῦτο³ γίγνεται,
 γυνὴ κακὴ ξύνεννος ἐν δόμοις⁴. τί γὰρ
 γένοιτ' ἂν ἔλκος μείζον ἢ φίλος κακός⁵;
 ἀλλὰ πτύσας⁶ ὥσει τε δυσμενῆ μέγες

650

κὸν δυσμενέσιν χάσμα ἐν Πι-
 ἀδ. Γ, 51.

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρ-
 χει ἡ γραφή, τὰς φρένας ὑφ' ἡδονῆς
 δηλ. ἄνευ τοῦ γ'. Ἐπειδὴ δ' ἡ γρα-
 φὴ αὕτη μετρικῶς θεωρεῖται ἡμαρ-
 τιμένη, ὁ Τρικλίνιος προσέθηκε τὸ
 γ', ὅπερ προσιμῶμεν πολλῶν τοιμη-
 ρῶν διορθώσεων. Ὁ μὲν Hermann
 γράφει, τὰς φρένας πρὸς ἡδο-
 νῆς, ὁ δὲ Dindorf σὰς ὑφ' ἡδο-
 νῆς φρένας καὶ ὁ Kayser ὅπως
 ἀπιθάνως τὰς φρένας φιληθία
 καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τὸ γὰρ ἀρμόζει,
 διότι ὁ πατήρ συμβουλεύει τὸν υἱόν.
 ἵνα μὴ τοῦλάχιστον τὰς φρένας ἐνεκα
 ἡδονῆς γυναικὸς ἀποβάλλῃ. Σημειω-
 τέον, ὅτι ὁ Kern οὐδὲ τὴν μικρὰν
 ταύτην διόρθωσιν δέχεται παρατη-
 ρῶν, ὅτι ἡ δευτέρα οὐλλαβὴ ἐν τῇ
 ἄρσει εἶναι μακρά.

2) Ὁ Σχολιαστὴς διὰ πολλῶν
 ὀνομάτων περᾶται ὅπως ἐρμηνεύσῃ
 "Παραγκάλισμα φίλημα, στέργη-
 θρον, κοινῶνισμα, παρακοίμημα, πε-
 ριτολοχὴ". Ὁ Ανκόφορον μιμούμε-
 νος τὸν Σοφοκλέα λέγει ἐν Ἀλέξ. 112
 "τὴν δευτέραν Κύπριν, ψυχρὸν πα-
 ραγκάλισμα".

3) Ἡ ἀντιωνυμία τοῦ το καί-
 περ οὐδετέρου γένους ἀναφέρεται εἰς
 τὸ ἐπόμενον γυνή. Ὁμοία παρα-
 δείγματα ὑπάρχουσι πλεῖστα, Πλάτ.

ἐν Φαίδων. 68 A "οὐκοῦν τοῦτο γε
 θάνατος ὀνομάζεται, λίσσις καὶ χωρι-
 σμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος," καὶ ἐν
 Πολιτ. III, 407 A "ἡμᾶς αὐτοὺς
 διδάξωμεν, πότερον μελιτηρόν το ὕ-
 το τῷ πλουσίῳ καὶ ἀβίωτον τῷ μὴ
 μελετῶντι, ἢ νοσοτροφία".

4) Τῶν ἀρχαίων ποιητῶν πολλοὶ
 εἶπον πικροὺς λόγους κατὰ τῶν κα-
 κῶν γυναικῶν, πρὸ πάντων δ' ὁ
 Ἡοίοδος. Σιμωνίδης δ' Ἀμοργίνος
 καὶ ὁ γυναικὸς διὰ τοῦτο Ἐυριπίδης
 Ἡοίοδ. ἐν Ἐργ. 702 "οὐ μὲν γὰρ
 τί γυναικὸς ἀνὴρ λήϊζει ἄμεινον τῆς
 ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ὀρίγιον
 ἄλλο," καὶ Σίμων Ἀποσπ. 6, σελ.
 573 "γυναικὸς οὐδὲν χροῆμ' ἀνὴρ λή-
 ζεται ἐσθλῆς ἄμεινον οὐδὲ ὀρίγιον
 κακῆς".

5) Βεβαίως κάλλιον ἡδύνατο νὰ
 εἶπῃ ὁ ποιητὴς, ἔλκος μείζον ἢ
 λέχος κακόν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπάρ-
 χουσα γραφή δὲν εἶναι κακὴ.

6) Τὸ ἀλοῦν πρόπει νὰ ληφθῇ
 ἐναῦθα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ συνθέτου
 ἀποπτύειν, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐρ-
 μηνεύει "Καταπτύσας, ἐν οὐδενὶ λό-
 γῳ θέμενος, καταφρονησας", ἂν μὴ
 διορθώσωμεν εἰς σιγήσας, ὡς εἰκά-
 ζει ὁ Meineke. Πράγματα παρέχει
 τοῖς ἐρμηνευταῖς τὸ ὥσει τι, ἐξ
 ὧν ἄλλοι μὲν λέγουσιν, ὅτι ὁ τὲ παρελ-
 κει ὡς παρὰ τοῖς ἐπικοῖς, ἄλλοι δὲ

τὴν παιδ' ἐν Ἄιδου τήνδε νυμφεύσειν τινί.
 ἐπεὶ γὰρ αὐτὴν εἶλον ἐμφανῶς ἐγὼ
 πόλεως ἀπιστήσασαν ἐκ πάσης² μόνην,
 ψευδῆ γ' ἐμαντὸν οὐ καταστήσω πόλει³,
 ἀλλὰ κτενῶ. πρὸς ταῦτ'⁴ ἐφνυμνείτω Δία
 ξύναιμιον εἰ γὰρ δὴ τὰ γ' ἐγγενῆ⁵ φύσει
 ἄκοσμα θρέψω⁶, κάρτα⁷ τοὺς ἔξω γένους·
 ἐν τοῖς γὰρ οἰκείοισιν ὅστις ἔστ' ἀνήρ
 χρηστός, φανείται κὰν πόλει δίκαιος⁸ ὢν
 καὶ τοῦτον ἂν τὸν ἄνδρα θαρσοῖην ἐγὼ
 καλῶς μὲν ἄρχειν, εὖ δ' ἂν ἀρχεσθαι θέλειν⁹,

655

660

ἐξηγοῦσι τὸν σύνδεσμον δεχόμενοι, οἷον ἢ φράσις ὡς εἰ τε δυσμενῆ ἀποτελεῖ δευτέραν πρότασιν.

1) Δὲν εἶναι ἀκριβῆς ἢ διαστολή, οἷον τὸ μὲν νυμφεύειν λέγεται ἐπιγονέων ἐκδιδόντων τὴν ἑαντιῶν θυγατέρα, τὸ δὲ νυμφεύεσθαι ἐπιπαρθένου ὑπανδρευομένης· διότι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ὑπάρχει μεγάλη ἐλευθερία, π.χ. τὸ νυμφεύειν ἐπιπαρθα εἴρηται ἐπιπαρθένου, ἐν ᾧ κατὰ τὴν εἰρημένην διαστολήν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ τὸ νυμφεύεσθαι. Πρὸς δὲ τὸ νυμφεύειν λέγεται καὶ ἐπὶ ἀνδρὸς ἐν Ἰφιγεν, ἐν Ἀλλιδ. 451 "Ἄιδης νιν (τὴν Ἰφιγένειαν) νυμφεύσει τάχα".

2) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἐκ πάντων πολιτῶν.

3) Δηλαδή πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν πολιτῶν, οἷτινες ἤκουσαν, οἷ τὸν παραβάτην τοῦ κηρύγματος θέλει φρονεῖσι.

4) Ἐγὼ μὲν θὰ φρονεύσω αὐτήν, αὐτὴ δὲ ἐναντίον ταύτης τῆς ἀποφάσεως ἄς ἐπικαλῆται τὸν Δία, τὸν ἔ-

φορον τῆς συγγενείας, ὡς καὶ ἐν Αἴαντι. 971 "πρὸς ταῦτ' Ὀδυσσεὺς ἐν κενοῖς ὑβρίζεται", Ὁ ξύναιμιος Ζεὺς ὀνομάζεται καὶ ὁμόργιος.

5) Μετεχειρίσθη τὸ οὐδέτερον γένος ἀντι τοῦ ἀρσενικοῦ, ὡς ἐν Αἴαντι. 1022 "πολλοὶ μὲν ἐχθροί, παῖρα δ' ὠφελήσιμα".

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει "Ἐὶ γὰρ τοὺς ἐμούς, φησὶν, ἀκόσμως βιοῦντας μὴ τιμωροῦσάμην, οὐδὲ τῶν ξένων περιγενήσομαι ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ θρέψω". Προτιμότερον ὅμως νὰ ἐννοήσωμεν τὸ θήσω.

7) Προσοδιορίζει τὸ νοούμενον ἀκόσμου.

8) Τὸ δίκαιος ἐπιπαρθα σημαίνει ἀμερόληπτος.

9) Ὁ Πλάτων ἐν Νόμ. XII, 942C λέγει "μελετήτεον ἀρχεῖν τε ἀλλων ἀρχεσθαι θ' ὑπ' ἑτέρων". Ὁ δὲ Δημόκριτος ἔλεγε "κρέσσον ἀρχεσθαι τοῖσι ἀνοήτοις ἢ ἀρχεῖν", παρὰ Στοβαῖον 44, 14. "Καὶ τὰ δύο ἀπαρέμφατα ἀρχεῖν καὶ ἀρχεσθαι ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ θέλειν.

δορὸς τ' ἂν ἐν χειμῶνι¹ προστεταγμένον
μένειν δίκαιον κἀγαθὸν² παρασάτην³.

665

Χόστις⁴ δ' ὑπερβάς ἢ νόμους βιάζεται,
ἢ τοῦπιτάσσειν⁵ τοῖς κρατοῦσιν ἔννοεῖ,
οὐκ ἔστ' ἐπαίνου⁶ τοῦτον ἐξ ἔμοῦ τυχεῖν.
ἀλλ' ὄν πόλις στήσειε⁷, τοῦδε χρὴ κλύειν
καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τάναντία⁸.

670

ἀναρχίας δὲ μείζον οὐκ ἔστιν κακόν.
αὕτη πόλις τ' ὄλλυσιν, ἢδ'⁹ ἀναστότους
οἴκους τίθησιν, ἢδε συμμάχου¹⁰ δορὸς

1) Ἐννοεῖ τὸν κίνδυνον τῆς μάχης, ἐν ἣ καταπιέζονται ὑπὸ τῶν πολεμίων. Λαμβάνει τὴν περίστασιν ταύτην, διότι ἐν τῷ θέρει τῆς μάχης πάντες μένουσιν, ὅπως τῶν λαφύρων μετασχωσιν.

2) Τὸ ἐπιθέτον ἐνταῦθα σημαίνει τὸν ἀνδρείον.

3) Παρασάτης ὀνομάζεται ὁ πλησίον τεταγμένος, ὁ συνοικιστής.

4) Τὰ μὲν προηγουμένα ἀναφέρονται εἰς τὸν Κρέοντα, ταῦτα δὲ εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Ἐγὼ εἶμαι χρηστός μεταξὺ τῶν οἰκείων καὶ δίκαιος μεταξὺ τῶν πολιτῶν ὅστις δέ, ὡς ἡ Ἀντιγόνη καὶ οἱ βοηθοῦντες αὐτῇ, παραβαίνει τοὺς νόμους ἢ νοεῖ νὰ διατάσῃ τοὺς ἀρχοντας, οὗτος δὲν δύναται νὰ ἐπαινεθῇ παρ' ἔμοῦ. Τὰς εἰδικὰς ταύτας περιστάσεις ἀνύψωσεν εἰς γενικά ἀξιώματα.

5) Αἱ δύο αὐταὶ λέξεις κείνται ἀντιθετικῶς. Οἱ κρατοῦντες ἐπιτάσσουσι καὶ δὲν ἐπιτάσσονται. Ὁ τύραννος τὴν πρὸς τὸ ἀσεβὲς κήρυγμα ἀπειθεῖαν τῆς ἡρώιδος ὀνομάζει ἐπιταγήν.

6) Ὁ Κρέων λέγει μετὰ λιτότη-

τος. Διὰ τῆς μετρίας ταύτης φράσεως σκοπεῖ νὰ δηλώσῃ μείζον τι. Δὲν πρόκειται περὶ ἐπαίνου ἢ πρῶτον, ἀλλὰ περὶ ζωῆς ἢ θανάτου τῆς ἀνεψιάς καὶ θυγατρὸς τοῦ βασιλέως.

7) Πάλιν ὁ Κρέων ἐπανερχεται εἰς λόγον, ὅστις ἀρμόζει εἰς ἑαυτόν. Ὅρα, ὅτι λέγει περὶ κληρονομικοῦ ἀνακτος, ὥσπερ προὔκειτο περὶ δημοκρατικοῦ ἀρχοντος. Ἐνταῦθα περιεμένομεν ὑποτακτικὴν ἂν στήσῃ ἢ πόλις, ἀλλ' ἔθηκεν εὐκτικὴν, ὡς ἐν Οἰδιποδ. τυράνν. 314.

8) Ἡ ῥῆσις τοῦ Σόλωνος ἦτο «Ἀρχῶν ἄκουε καὶ δίκαια κἀδικα». Ὁ Μαραθωνομάχος ὁμοῦς Αἰσχύλος τοῦτο θεωρεῖ ἴδιον τῶν δούλων, Προμηθ. 75 «Δούλε, δεσποτῶν ἄκουε καὶ δίκαια κἀδικα». Ἡ ῥῆσις ἀρμόζει βεβαίως εἰς τὸ σῶμα τοῦ τυράννου. Ἐναντία εἶναι τὰ μεγάλα καὶ ἀδικα.

9) Ἐπρεπε νὰ εἴπῃ, καὶ ἀναστότους, ἀλλ' ὁμοίαν σύνταξιν εὔρομεν καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν 296 «τοῦτο καὶ πόλις πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων».

10) Ἡ ἀρχαία γραφὴ εἶναι σὺν

τροπὰς καταρρήγνυσι¹. τῶν δ' ὀρθομένων²

675

σφίξει τὰ πολλὰ σώμαθ' ἢ πειθαρχία.

οὕτως³ ἀμυντέ⁴· ἐστὶ τοῖς κοσμουμένοις,
κοῦτοι γυναικὸς οὐδαμῶς ἤσσητέα⁵.

κρεῖσσον γάρ, εἴπερ δεῖ, πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν⁶,
κοῦκ ἂν γυναικῶν⁷ ἤσσουνες καλοῖμεθ' ἂν.

680

ΧΟΡΟΣ.

Ἐμῖν μὲν, εἰ μὴ τῷ χρόνῳ κεκλέμεθα⁸,

μάχη δορός. Ὁ μὲν Bothe τρέπει εἰς συμμάχον δορός, ὁ δὲ Held κἂν μάχη δορός. Τῇ πρώτῃ διορθώσει ἠκολούθησαν σχεδὸν πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδοταί. Ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψει τὴν διὰ τοῦ δόρατος μάχην, ἥτις εἶναι φοβερωτέρα.

1) Λέγει βραχυλογικῶς ἀντὶ τρέπει εἰς φωνὴν τὰς τάξεις διὰ τῆς διαρρήξεως. Ὁρθῶς δ' ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· "Ἐκ γὰρ διαρρήξεως στρατοῦ τροπή γίνεται."

2) Ἡ λέξις αὕτη ποιεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀναρχίαν. Ὁρθοῦμενοι εἶναι οἱ ἀρχόμενοι, ὡς ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖται τὴν λέξιν. Ἐξελέξατο δὲ ὁ ποιητὴς ταύτην ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ καταρρήγνυσι διότι οἱ τρεπόμενοι εἰς φωνὴν οἰονεῖ καταβάλλονται, ἐν ᾧ οἱ ἀρχόμενοι μένουσιν ὄρθιοι, Ξενοφ. Κύρ. Αναβασ. III, 3 45 "μωρὸς δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεγγειν ἐπιχειροῖ, εἰδὼς, ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σφίζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποδνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων". Αἰσχύλ. ἐν Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβ. 203 "πειθαρχία γάρ ἐστι τῆς εὐπραξίας μήτηρ, γυνὴ σωτήρης". Ἰλιάδ. E, 531 "αἰδομένον δ' ἀνδρῶν πλέονες σοοὶ ἢ ἐπέφανται".

3) Συγκεκριμενοῦσι τὰ ἡγούμενα κατὰ τὰς εἰρημίνας ἀρχάς, κατὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ταῦτα ἔχουσι τοιοῦτο τρόπον.

4) Ὁ πληθυντικὸς ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ πολλαχοῦ εὑρίηται παρὰ τῷ ποιητῇ.

5) Ἡ μετοχή εἶναι γένους οὐδετέρον, Πλάτ. Γοργ. 504 A "εἰταγμένον τε καὶ κοσμημένον πρᾶγμα", καὶ δηλοῖ τὰς διατάξεις, τοὺς νόμους. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Θουκυδίδ. III, 67 "Ἀμύνατε οὖν, ὁ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τῷ τῶν Ἑλλήνων νόμῳ ὑπὸ τῶνδε παραβαθέντι."

6) Τοῦτο ἠθέλειν εἶναι οὐχὶ ἐντιμον, Ἀριστοφάν. ἐν Ἀυσ. 450 "οὐ γυναικῶν οὐδέποτ' εὐδ' ἠήτητέα ἡμῖν."

7) Ὁ Κρέων λέγει, ὡσεὶ ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη διανοοῦντο τὰ ἀφαιρέσοσι τὸν τύραννον τὴν ἀρχήν. Καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπε 525 "ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή".

8) Ἐνταῦθα περιεμένομεν ἢ πρὸς γυναικός, ἀλλὰ μεταβολὴν τὴν φράσιν κατέσκησε ταύτην ἐπιτονωτέραν.

9) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Ἐὶ μὴ τῆς φρονήσεως ὑπὸ τοῦ γήρωσ σευλήμεθα, λέγειν φρονούντως δο-

σοῦ δ' οὖν πέφυκα¹ πάντα προσκοπεῖν, ὅσα
λέγει τις, ἢ πράσσει τις², ἢ ψέγειν ἔχει.

τὸ γὰρ σὸν ὄμμα δεινὸν ἀνδρὶ δημότῃ
λόγοις τοιοῦτοις³, οἷς σὺ μὴ τέρψει κλύων·
ἐμοὶ δ' ἀκούειν ἔσθ' ὑπὸ σκότου⁴ τάδε,
τὴν παῖδα ταύτην οἷ⁵ ὀδύρεται πόλις,

λεγοῦσα πασῶν γυναικῶν ὡς ἀναξιώτατῃ⁶
κάκιστ' ἀπ' ἔργων εὐκλεεστάτων φθίνει,
ἥτις⁷ τὸν αὐτῆς ἀντάδελφον ἐν φοναίς⁸
πεπτῶτ' ἄθαρπτον, μῆθ'⁹ ἐπ' ὠμηστῶν κυνῶν

690

695

Seyffert χ ἄ τ ε ρ ο ν κ α λ ὦ ς ἔ χ ο ν
καὶ ἄλλοι ἄλλως.

¹⁾ Λέπει τὸ τί, ὅπερ ἠδύνατο
νὰ προστεθῆ ὡς Ἰλιάδ. P, 119 “ὄ-
περβιον εὐχετάσθαι”, Πλάτ. ἐν Σο-
φοιστ. 237 C “χαλεπὸν ἦρον, καί,
σχεδὸν εἰπεῖν, οἶφ γε ἐμοὶ παντάπα-
σιν ἄπορον”, Οἰδίπ. τύρανν. 515

²⁾ Ὁ Αἴμων ὡς ἐκ τῆς φύσεώς
του, δηλ. ὡς υἱὸς τοῦ τυράννου εἶναι
τοιούτος, ὥστε δύναται νὰ σκοπῇ πάν-
τα πρὸ τοῦ πατρὸς.

³⁾ Τὸ τίς ἐπίστε τίθεται δις,
ἐν ᾧ ἤρκει ἅπασι, ὡς ἐν Τραχιν. 944
“ὥστ' εἴ τις δύο ἢ καὶ πλείους τις
ἡμέρας λογίζεται”, Εὐριπιδ. Ἀνδρο-
μάχ. 733 “ἔστι γὰρ τις οὐ πρόσω
Σπάρτης πόλις τις”.

⁴⁾ Ἰσοδυναμει πρὸς τὸ λέγοντι
τοιαυτα. Κατὰ τὸν Wecklein ἡ δο-
τικὴ δηλοῖ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐγείρε-
ται ὁ φόβος, ὡς ἐν στίχ. 39 “ταῖς
σαῖς ἀπειλαῖς, αἷς ἔχειμάσθην τότε”.
Οὐχὶ ἀφ' ὧς ὁ κ. Σεμιτέλος γράφει,
λόγους τοιοῦτους, οἷς σὺ μὴ
τέρψει, λακείν. Ὁ Σχολιαστὴς
ἐρμηνεύει “Τὸ σὸν ὄμμα, φησί, τοι-
οῦτὸν ἐστίν, ὥστε μηδένα τῶν πολι-

τῶν ἀντικρῶ σου λέγειν τοιαῦτα, οἷς
σὺ μὴ τέρρη” ἐμοὶ δὲ πάρεσιν ἀκού-
ειν τῶν λάθρα κατὰ σοῦ λεγομένων”.

⁵⁾ Ὁ υἱὸς τοῦ τυράννου δὲν
εἶναι περιφανῆς, ὡς αὐτὸς ὁ τυράν-
νος, καὶ διὰ τοῦτο ἀκούει πολλά,
ἄπερ ἐκεῖνος δὲν δύναται. “Ὅσπερ ἡ
λέξις σκότος ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ
ληφθῆ κυριολεκτικῶς, ἀλλὰ μεταφο-
ρικῶς, δηλ. ἐν τῇ ἀφανείᾳ”.

⁶⁾ Τῶν δύο τούτων αἰτιατικῶν
ἡ μὲν πρώτη εἶναι τὸ ἀναγκαστικὸν
αἰτιον, ἡ δὲ δευτέρα σύστοιχος. Ὁ
Σχολιαστὴς παρατηρεῖ “Διὰ τούτων
ὑπεραπολογεῖται τῆς κόρης, ὑπερευ-
πρεπῶς τῇ πόλει πορισθεῖς τὸν
λόγον”.

⁷⁾ Τὸ ἀναξιώτατη μετὰ τοῦ
εὐκλεεστάτων ποιεῖ ἀντίθεσιν
πρὸς τὰ κάκιστα.

⁸⁾ Αἰτιολογεῖ τὸ ἀπ' ἔργων εὐ-
κλεεστάτων.

⁹⁾ Εἶναι παρὰ φρασιν ἀντιπεφο-
ρευμένον, ὡς ἐν Ἰλιάδ. K, 521
“ἀσπαίρειν ἐν ἀργαλέῃσι φονῆσιν”.
Πίνδ. ἐν Πυθ. 11, 37 “θῆκεν Αἴ-
γιον ἐν φοναίς”.

¹⁰⁾ Τὸν λόγον περιεμμένον οὐ-

ελασ' ὀλέσθαι, μήθ' ὑπ' οἰωνῶν τινος
 οὐχ ἦδε χρυσοῦς¹ ἀξία τιμῆς² λαχεῖν; Χ
 τοιάδ' ἐρεμνὴ³ σίγ' ἐπέροχεται⁴ φάτις. = χρυσοῦς 700
 ἔμοι δὲ σοῦ πρᾶσσοντος⁵ εὐτυχῶς, πάτερ.
 οὐκ ἔστιν οὐδὲν κτῆμα τιμιώτερον.

τί γὰρ πατρός θάλλοντος εὐκλείας⁶ τέκνους
 ἀγαλμα μείζον, ἢ τί πρὸς παίδων⁷ πατρί;
 μὴ νῦν⁸ ἐν ἡθροσ μούνον⁹ ἐν σαυτῷ φέρεις,

705

τοιῶν ἦτις οὐκ εἶασεν ὀλέσθαι ἄθαι-
 πιον οὔτε — οὔτε, ἀλλ' ἀντι τοῦ οὔτε
 εἶθηκε τὸ μήτε, ὡς καὶ ἐν Φιλοκτι.
 255 καὶ 715 διότι δηλοῖ, ὅτι οἱ ἄν-
 θρωποι διὰ τοῦτου ἡμιολόγουν τὸ
 ὡς φθίνειν, δηλ. εἶναι γνώμη τῶν
 λεγόντων. Ὁ Σχολιαστὴς θέλει τὰ
 διορθώση εἰς λύκων ἔχων, ὡς φαί-
 νεται, ὑπ' ὄψει τὸν Αἰσχύλ. 1022,
 1028 καὶ 1043 "τούτου δὲ σάρκας
 οὐδὲ κοιλογάτορες λύκοι σπάσσονται."
 Ἄλλ' ὁ ὁμηρικώτατος Σοφοκλῆς
 ἔγραψε κατὰ τὸν ποιητὴν λέγοντα
 Ἰλιάδ. X, 67 "αὐτὸν δ' ἂν πύματόν
 με κύνες πρῶτῃσι θύρῃσιν ὠμησοταὶ
 ἐρύουσιν".

ἢ δῆμον, ὡς παρὰ Θουκυδίδ. 3,
 89 "ἢ θάλασσα ἐπανελθοῦσα ἀπὸ
 τῆς τότε οὐσης γῆς καὶ κυματοθεῖσα
 ἐπῆλθε τῆς πόλεως μέρος." Ἡρόδ.
 2, 19 "ἐπέροχεται ὁ Νεῖλος τὸ Δέλτα."
 5) Ἡ μετοχὴ ληπτεία ὑποδει-
 κῶς, δηλ. ἐὰν εὐτυχῆς.

6) Εἶναι ὁ δεύτερος ὅρος τῆς
 συγκρίσεως εἰς τὸ μείζον ἀγαλμα,
 δηλ. ἢ ἡ εὐκλεία πατρός θάλλοντος.
 Ὁ Johnson εἰκάζει, ὅτι ἡ ἀρχαία
 γραφὴ ἦτο εὐκλεία, ὅπερ δὲν φαίνε-
 ται ἀπίθανον διότι καὶ μετ' ὀλίγον
 λέγει ὁ ποιητὴς ἐν στίχ. 1164 "θά-
 λων εὐγενεῖ τέκνον ποροῦν" καὶ Εὐ-
 ρυπίδ. ἐν Ἰαπ. 422 "εἰλεύθεροι παρ-
 ρησίαι θάλλοντες." Τὸ δὲ ἀγαλμα εὐ-
 κλείας ἐγένετο κατὰ τὸ στέφανος εὐ-
 κλείας ἐν Αἴαντ. 465 "ὄν αὐτὸς ἔσχε
 στέφανον εὐκλείας μέγαν;" καὶ Αἰ-
 σχύλ. ἐν Ἰκέτ. 315 "πόλει παρόν σοι
 στέφανον εὐκλείας λαβεῖν".

7) Ἡ τί ἀγαλμα μείζον πατρί
 πρὸς παίδων, δηλ. ἂν οἱ παῖδες θάλ-
 λωσιν; Ἡ πρὸς μετὰ γενικῆς σημαί-
 νει τὸ ἐκ μέρους.

8) Ἐνίοτε οἱ ποιηταὶ μεταχειρί-
 ζονται τὸ νῦν ἀντι τοῦ νῦν, ὡς τὸ
 ἄρα ἀντι τοῦ ἄρα, ὡς ἐν Αἴαντ. 1129
 "μὴ νῦν ἀτίμα θεοῦς, θεοῖς σεσο-
 ομένος".

1) Λέγει οὕτως ὡσεὶ ἦν ὁ λό-
 γος περὶ χρυσοῦ τιμητικοῦ στεφάνου.
 Οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τὸ ἐπί-
 θετον χρυσοῦς ἐπὶ παντὸς λαμπροῦ
 καὶ ἐντίμου, Οἰδίπ. τύρανν. 158.

2) Ἡ γενικὴ ἐξαρτῆται ἐκ τοῦ
 λαχεῖν καὶ οὐχι ἐκ τοῦ ἀξία, ὡς
 ἐν Αἴαντ. 924 "ὡς καὶ παρ' ἐχ-
 θροῖς ἀξίος θρήνων τυχεῖν." Ἠλέκτρ.
 364 "τῆς σῆς δ' οὐκ ἐρῶ τιμῆς τυχεῖν".

3) Ἡ λέξις συγγενῆς πρὸς τὸ ἔ-
 ρεβος οὐσα σημαίνει φήμην σκοτει-
 νήν καὶ ἀβέβαιον, ἥς τὸν αἴτιον δὲν
 δύναται τις τὰ δεῖξῃ.

4) Ἐννοῦται ἡ αἰτιατικὴ πόλιν

ὡς¹ φῆς σύ, κοῦδέν ἄλλο, τοῦτ' ὀρθῶς ἔχειν.

ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος² δοκεῖ,

ἢ γλῶσσαν, ἢν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,

οὐτοῖ³ διαπυθθέντες⁴ ὤφθησαν⁵ κενόλ.

(ἄλλ' ἄνδρα, κεί τις⁶ ἢ σοφός, τὸ μανθάνειν⁷

710

¹) Ἐννοεῖ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην, ἣτις συνήθως καταλαμβάνει τοὺς γέροντας.

²) Ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸ τοῦτο, ἤρμοξε μᾶλλον νὰ τεθῆ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς συντάξεως ἀπαντᾷ πολλαχοῦ, ὡς Ἰλιάδ. Ε, 44 "μὴ δὴ μοι τελέση ἔπος ὄβριμος Ἐκτωρ, ὡς ποί' ἐπηρείλησεν". Οἰδέλ. τύραν. 1124 "καὶ σοὶ θεοὶ πόροιεν ὡς ἐγὼ θέλω, αὐτῶ τε καὶ γῆ τῆδε".

³) Ἡ γνώμη ἐλήφθη ἐκ τοῦ Θεόγγιδος λέγοντος ἐν στίχ. 655 "ὅστις τοι δοκεῖ τὸν πησίον ἰδεῖν οὐδέν, ἄλλ' αὐτὸς μόνος ποικίλα δῆνε⁴ ἔχειν, κείνος γ' ἄφρων ἐστί, νόον βεβλαμμένους ἐσθλοῦ ἴσως γὰρ πάντες ποικίλ' ἐπιστάμεθα". Ὁ Αἰμιων περιᾶται διὰ τοιοῦτον γρωμῶν νὰ περιβάλῃ τὸν λόγον κῦρος, ὃ δὲν παρέχει αὐτῶ ἢ ἡλικία.

⁴) Ἐπειδὴ τὸ ὅστις εἶναι περιληπτικόν, οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον, οἷ ἐπεται πληθυντικὸς ἀριθμὸς, Ὁδυσσ. Φ, 203 "οἶνός σε τραῖε μελιθής, ὅσπε καὶ ἄλλος βλάπτει. θεσ ἄν μιν χανδὸν ἔλη". Εὐρυκιδ. Ἡλέκτρ. 939 "κάκείνους στυγῶ τοὺς παῖδας, ὅστις τοῦ μὲν ἄρσενος πατρὸς οὐκ ὠνόμασται".

⁵) Τὸ διαπύθειν κυριολεκτικῶς σημαίνει διανογεῖν, διαπλόνειν ἢ μεταφορὰ εἶναι ἐκ τῶν καρῶν καὶ τῶν τοιοῦτων, ἄπερ, καίπερ καλήν

ὄψιν ἔχοντα, ἐσωτερικῶς ὁμως εἶναι κενά. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν πολλοῖς ἀνοήτοις ἀνθρώποις, οἵτινες ἔχουσι μὲν μεγάλην οἴησιν, ὁμως εἰς ἀκριβεστεράς ἐξηγήσεις ὑποβαλλόμενοι ἐλέγχονται κοῦφοι. Παραλήθισον εἶναι τὸ παρ', Εὐρυκιδ. ἐν Ἰππολύτ. 984 "τὸ πρᾶγμ' ἔχον καλοὺς λόγους εἴ τις διαπύθειεν, οὐ καλὸν τότε".

⁶) Εἶναι ἐμπειρικός ἀόριστος διαφέρει δὲ τοῦ ἐνεστώτος τοῦ δηλοῦντος τὸ συνήθως γινόμενον, καθ' ὅσον τὸ λεγόμενον ἐκ τῆς πείρας ληφθὲν ἀνυπόθετον εἰς γνώμην.

⁷) Τὸ εἰ φέρεται παρὰ τὸν κανόνα εἰς ὑποτακτικὴν. Ὁ Θωμᾶς Μάγιστρος οὐχὶ ὀρθῶς ἐπειρατο νὰ ἀποδώσῃ τὴν αἰτίαν εἰς τὸ μέτρον λέγων ἐν σελ. 267 "εἰ δὲ Σοφοκλῆς λέγει ἐν Ἀντιγόνη, κεί τις ἢ σοφός, ἠνάγκασται διὰ τὸ μέτρον". Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα, ἐν οἷς τὸ εἰ συντάσσεται ὑποτακτικῆ, ὡς ἐν Αἴαντι. 520 "ἄνδρὶ τοι χρεῶν μνήμην προσεῖναι, τερπνὸν εἴ τι που πάθη". Οἰδέλ. τύραν. 198 "τέλει γὰρ εἴ τι νυξ ἄφῃ", Οἰδέλ. ἐπὶ Κολων. 500 "τοῖς τεκοῦσι γὰρ οὐδ' εἰ ποιῆ τις, δεῖ πόνου μνήμην ἔχειν".

⁸) Ἡ ὁμαλὴ τάξις τῶν λέξεων εἶναι οὐδὲν αἰσχρὸν ἐστὶ τὸ ἄνδρα μανθάνειν πολλά. Τὸ ἀπαρέμφατον δέχεται τὸ ἄρθρον, ὅταν ἦναι ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον, ἐν ᾧ ἡδύνατο νὰ λείπῃ, Πλάτ. ἐν Συμποσ.

(πόλλ' αἰσχρὸν οὐδὲν καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν'. Χ
 ὄρας² παρὰ ἡείθροισι χειμάρροισι ὅσα
 δένδρων ὑπέκει, κλώνας ὡς ἐκσφάζεται·
 τὰ δ' ἀντιτείνοντ' αὐτόπρεμν³ ἀπόλλυται.
 αὐτως δὲ ναὸς⁴ ὅστις ἐγκρατῆ πόδα
 τείνας ὑπέκει μηδέν, ὑπτίοις κάτω
 στρέψας⁵ τὸ λοιπὸν⁶ σέλμασιν ναυτίλλεται.
 ἀλλ' εἶκε θυμοῦ⁸ καὶ μετάστασιν δίδου.

715

190 B "Περὶ ἐκείνων λέγεται τὸ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάβασιν ἐπιχειρεῖν ποιεῖν", Ξενοφ. Ἀπολογ. Σωκρ. 13 "τὸ προσιδέναί τὸν θεὸν τὸ μέλλον πάντες λέγουσι", Τοῦτο ὑπομιμνήσκει τὸ πολυθρόνητον τοῦ Σόλωνος· γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδάσκόμενος.

¹) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Μὴ αὐθάδη εἶναι ἀντιτείνοντα τοῖς συμβουλευούσιν", Ἀναγινώσκωμεν παρὰ Bekker Aneed σελ. 336 "Ἄγαν τείνειν, ἀντιτείνειν καὶ ἀντιπράττειν καὶ μὴ εἶκειν κατὰ μηδένα τρόπον, αὐθαδικόμενον", Ἡ δὲ σύνταξις ἔχει οὕτως, ὡσεὶ προηγεῖτο τὸ ἐπίθετον καλόν.

²) Ὁμοίαν ἔνοιαν κατ' ἄλλον τρόπον αὐτὸς ὁ Κρέων ἐδήλωσεν ἐν στίχ. 473 "ἀλλ' ἴσθι τοι, τὰ σκληρὰ ἄγαν φρονήματα πίπτειν μάλιστα, καὶ τὸν ἐγκρατέστατον σίδηρον, ὅπτιον ἐκ πυρὸς περισκελῆ, θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις".

³) Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει αὐτοῦ ῥιζὰ, ὁμοῦ μὲ τὰς ῥιζὰς.

⁴) Ἡ τάξις τῶν λέξεων εἶναι· ὅστις πόδα ναὸς ἐγκρατῆ τείνει, μηδὲν ὑπέκων. Τὸ ἐγκρατῆ ληπτέον κατηγορηματικῶς, δηλ. τεί-

νας τὸν πόδα, ὥστε εἶναι ἐγκρατῆ. Ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Ἰππ. 436 λέγει "πόδας δὲ καλοῦσιν οἱ ναῦται τοὺς παρ' ἐκάτερα τὰ μέρη κάλως ἐκδεδεμένους τῆς ὀθόνης", Εὐριπίδ. Ὀρέστ. 706 "καὶ ναὺς γὰρ ἐνταθεῖσα πρὸς βίαν ποδι ἔβαφεν, ἔστη δ' αὐθις, ἦν χαλῆ πόδα".

⁵) Ἐκ τῆς προηγηθείσης γενικῆς ναὸς ἐξαγομεν τὸ ἀντικείμενον, τὴν ναῦν.

⁶) Κατὰ τὸν λοιπὸν χρόνον.

⁷) Τοῦτο λέγει ειρωνικῶς, ὡς καὶ ἐν στίχ. 310 "ἴν", εἰδότες τὸ κέρδος ἐνθεν οἰστέον, τὸ λοιπὸν ἀρπάξῃτε", δηλ. ἀφ' οὗ πρῶτον θάνητε καὶ ἐν Αἴαντι. 100 "θανόντες ἦδη τὰμ' ἀφαιρέσθων ἔπιλα", Ἐν ἄλλαις λέξεσι θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι καταπονεῖται.

⁸) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκειται θ υ μ ῶ ἢ θ υ μ ο ὦ. Ἀλλ' ὁ μὲν Martin γράφει μύθω, ὁ πολλοὶ ἄλλοι δέχονται, Ὁ δὲ Meineke παρατηρεῖ, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Αἴμων ἀπιδίδει βάρος εἰς τὴν κρείων τοῦ λαοῦ, ἡδύνατο νὰ γραφῆ δῆμω, ἀλλὰ προτιμᾷ νὰ διατηρήσῃ τὴν δοτικὴν θ υ μ ῶ. Ὁ Boeckh, ὡς πάντοτε, εἶναι συνηρητικὸς ὑποστηρίζων

γνώμη γὰρ εἴ τις κάπ' ἑμοῦ¹ νεωτέρου
 πρόσσεστι, φήμ' ἔγωγε πρᾶσβεύειν² πολὺ
 φῦναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης³ πλέων
 εἰ δ' οὖν⁴, φιλεῖ γὰρ⁵ τοῦτο μὴ ταύτη⁶ ῥέπειν,
 (καὶ τῶν λεγόντων εὖ καλὸν τὸ μανθάνειν⁷).

720

τὴν ἀρχαίαν γραφήν, ἣς δὲν εἶναι κακὴν διότι ὁ νῖος πειροῦται νὰ ἐξαγάγῃ τὸν πατέρα ἀπὸ τῆς ὁργῆς. Τὸ δὲ εἴκειν συντάσσεται γενικῆ, ὡς καὶ τὸ μεθίεσθαι, Εὐριπίδ. Ἐκάβ. 404 "ὡς τῆσδ' ἐκοῦσα παιδὸς οὐ μεθήσομαι", Ἡρόδοτ. IX, 33 "Σπαρτιῆται δέ, πρῶτα μὲν ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποίεον καὶ μετίεσαν τῆς ζηρημοσύνης τὸ παραπάν, Ἰλιάδ. E, 348 "εἴκε, Διὸς θύγατερ, πολέμου καὶ δηϊοτήτος... Κατὰ τὸν Boeckh εἶναι μεγάλη λεπτότης, ὅτι ὁ Αἴμων λέγει ὅλως ἀορίστως μετὰστασιν δίδου, δὸς μεταβολήν ἀλλὰ δὲν ὁρίζει ποία εἶναι ἡ μεταβολή. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Δημοσθέν. ἐν Ὀλυνθιακ. II, 21 "Πολλὴν δὴ τὴν μετὰστασιν καὶ μεγάλην δεικτέον τὴν μεταβολήν".

1) Τοῦτο λέγει χάριν μετριοφροσύνης.

2) Πρᾶσβεύειν κυριολεκτικῶς σημαίνει εἶναι πρᾶσβύτερον, περιπίπτει δὲ εἰς τὴν σημασίαν τοῦ εἶναι ὑπεροχὸν ἢ ὑπερέχειν, ὡς Πλάτ. ἐν Νόμ. VI, 752 E "πρᾶσβεύειν τῶν ἄλλων πόλεων", Ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄφει τὸν Ἡσίοδον λέγοντα ἐν Ἐργ. 291 "Ὀϊτιος μὲν πανάριστος, ὅς αὐτὸς πάντα νοήσῃ, φρασάμενος τὰ κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνω" ἐσθλὸς δ' αὖ κακείνος, ὅς εὖ εἰπόντι πίθηται ὅς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοήῃ,

μήτ' ἄλλον ἀκούων ἐν θυμῷ βάλλεται, ὁ δ' αὖτ' ἀρχήσιος ἀνὴρ", Ἡρόδοτ. VII, 16, 1 "ἴσον ἐκεῖνο, ὃ βασιλεῦ, παρ' ἑμοῦ κέκριται φρονεῖν τε εὖ καὶ τῷ λέγοντι χηροτά πείθεσθαι".

3) Ὁ Wunder γράφει ἐν μὴ λέξει παντεπιστήμης, ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν διότι ἔχομεν ἀνάλογα ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 301 "ὁ πάντ' ἀναλκισ οὔτος, ἡ πάσα βλάβη", Οἰδίτ. τύραν. 1197 "ὅστις καθ' ὑπερβολὰν τοξεύσας ἐκράτησε τοῦ πάντ' ἐνδοίμονος ἄλβου", δηλ. τὸ οὐδέτερον πάντα κεῖται ἐπιρρηματικῶς.

4) Τὸ πλήρες ἠθέλεν εἶναι, εἰ δὲ μή τις ἐστὶν ἐπιστήμης πλέως, ὅπερ παρέλειπε χάριν εὐφημισμοῦ, Εὐριπίδ. ἐν Ἰππ. 507 "εἰ τι δοκεῖ σοι, χροῖν μὲν οὐ σ' ἀμαρτάνειν εἰ δ' οὖν, πῖθοῦ μοι δέντρα γὰρ ἡ χάρις".

5) Ἡ διὰ τοῦ γὰρ πρότασις κεῖται παρενθετικῶς.

6) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἄλλη ῥέπειν. Ὁ Αἴμων λέγει μετὰ μεγάλης λεπτότητος.

7) Ἡ ὁμολή θέσις τῶν λέξεων εἶναι καλὸν καὶ τὸ τῶν εὖ λεγόντων μανθάνειν. Τὸ μανθάνειν συνετάχθη πρὸς γενικὴν καὶ τὸ ἀκούειν, ὡς ἐν στίχ. 1031 "τὸ μανθάνειν δ' ἥδιστον εὖ λέγοντος εἰ κέρδος λέγοι".

ΧΟΡΟΣ.

Ἄναξ, σέ τ' εἰκός, εἴ τι καίριον¹ λέγει²,
μαθεῖν, σέ τ' αὖ τοῦδ'· εὖ γὰρ εἴρηται διπλῆ. 725

ΚΡΕΩΝ.

Οἱ τηλικοῖδε³ καὶ διδαζόμεσθα⁴ δὴ
φρονεῖν ὕπ' ἀνδρὸς τηλικοῦδε τὴν φύσιν;

Αἴμων.

Μηδὲν τὸ μὴ δίκαιον⁵· εἰ δ' ἐγὼ νέος,
οὐ τὸν χρόνον χορῆ μᾶλλον ἢ τάχα σκοπεῖν⁶.

ΚΡΕΩΝ.

Ἔργον⁷ γὰρ ἐστὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας⁸ σέβειν; 730

Αἴμων.

2 /
Οὐδ' ⁹10 ἂν κελεύσαιμ' εὐσεβεῖν¹⁰ ἐς τοὺς κακούς.

¹) Καίριον ὀνομάζεται τὸ ἐν τῷ προσήκοντι χρόνῳ ἢ ἐν προσήκοντι τόπῳ γινόμενον. Λέγομεν καίριον τραῦμα καὶ καιρία πληγὴ, Ξενοφ. ἐν Κύρ. Παιδ. V, 4, 5 "παίει αὐτόν, καιρίας μὲν πληγῆς ἀμαρτάνει.."

²) Ὁ Αἴμων δηλαδὴ. Ὁ χορὸς σχεδὸν πανταχοῦ διατηρεῖ ἐπιφυλακτικὴν θέσιν.

³) Οἱ οὕτω προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν. Ἐν τῷ θεάτρῳ ὁ ὑποκριτὴς διὰ τινος σχήματος ἐδήλωσε τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἡλικιῶν. Ἡ ἀντωνυμία ἐνταῦθα ἐπέθη ἐπὶ ἡλικίας, σημαίνει δὲ καὶ τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρὸν.

⁴) Τὸ καὶ ἐν ἐρωτήσεσιν ἐξαίρει τὴν ἔννοιαν διὰ τῆς ἐπιδόσεως, ὡς μετ' ὀλίγον 764 "ἄμφω γὰρ αὐτὰ καὶ κατακτείναι νοεῖς;" ἐν Αἴαντ. 1325 "ἢ ταῦτα δὴ με καὶ βεβούλευνται ποιεῖν;,"

⁵) Ὁ μέσος μέλλων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πολλάκις ἔχει παθητικὴν σημασίαν. Καὶ θὰ διδαχθῶμεν ἡμεῖς οἱ τόσον γέροντες ἀπὸ τόσον νέον, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ γείνη τὸ ἐναντίον;

⁶) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει "Μηδὲν διδάσκου, ὃ μὴ δίκαιόν ἐστὶ σοὶ μανθάνειν."

⁷) Ὁ Μένανδρος λέγει 610 "μὴ τοῦτο βλέψης, εἰ νεώτερος λέγω, ἀλλ' εἰ φρονούντων τοὺς λόγους ἀνδρῶν ἔρω."

⁸) Μετὰ πικρίας ὁ Κρέων ἀμφισβητεῖ τὸ ὄνομα καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐπαναλαμβάνει αὐτὸ τὸ νὰ τιμῶ τις τοὺς ἀκοσμοῦντας δὲν εἶναι ἔργον, ἀλλὰ κακούργημα.

⁹) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει "Ἀπειθοῦντας καὶ ἄκοσμα διαπρατομένους;" Ἐννοεῖ τὴν Ἀντιγόνην.

¹⁰) Οὐ μόνον ἐγὼ δὲν σέβομαι

ΚΡΕΩΝ.

Οὐχ ἦδε! γὰρ τοιαῦδ' ἐπέληπται νόσφ²;

ΑΙΜΩΝ.

Οὐ φησι Θήβης τῆσδ' ὀμέπτολις² λεώς.

ΚΡΕΩΝ.

Πόλις χάο ἡμιν³, ἀμέ χρὴ τάσσειν, ἐρεῖ;

ΑΙΜΩΝ.

Ἵορᾶς τόδ' ὡς εἰρηκας ὡς ἄγαν νέος⁴;

735

ΚΡΕΩΝ

Ἄλλω³ γὰρ ἢ μοι χρὴ με τῆσδ' ἄρχειν χθονός;

τοὺς κακοὺς, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλον παρο-
τρύνω νὰ σέβηται αὐτούς. Ἄλλὰ πρό-
πει νὰ εὐρεθῶσιν αὐτοὶ οἱ κακοί.
Αἰοῦ ἢ Ἀντιγόνη βεβαίως δὲν εἶναι.

¹) Κατὰ τὸν Nauck ἡ ἀντωνυ-
μία κεῖται εἰρωνικῶς· τὸ πρόσωπον
τοῦτο, ὅπερ ἄρχει σου. Νόσον ὁ Κρέ-
ων ὀνομάζει τὸ εὐσεβεῖν εἰς τοὺς κα-
κοὺς, ὡς ἐν στίχ. 1052 "ταύτης οὐ
μέντοι τῆς νόσου (τοῦ μὴ φρονεῖν)
πλήρης ἔφυς".

²) Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν ἀρ-
χῇ στίχ. 7 "πανδήμω πόλει" καὶ ἐν
Αἴαντ. 844 "πανδήμου στρατοῦ".
Ἡ Αἴμων ἐπικαλεῖται τὴν δημοσίαν
γνώμην, εἰς ἣν ἀποδίδει σπουδαί-
τητα, ἐν ᾧ ὁ Κρέων καταφρονεῖ ταύ-
της. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Οὐκ
ἐγὼ ταῦτα λέγω, ἀλλὰ πάντες οἱ τὴν
πόλιν οἰκοῦντες. Χαριέντως δὲ τὴν
δαίταν προσάπτει τῇ πόλει, τᾷ μὴ
δοκεῖν βούλεσθαι ἀνατρέπειν τὰ τᾷ
πατρὶ βεβουλευμένα".

³) Ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς κεί-
ται ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ κατὰ τινος χάριν
μεγαλοπρεπειας. Ὅρα, ὅτι ἐναλλάσει
τὸν ἀριθμὸν, ὡς ἐν Φιλοκτ. 1218

"ἐγὼ στείγων ἂν ἦν σοι τῆς ἐμῆς, εἰ
μὴ. . . ἐλεύσομεν" καὶ 1393 "εἰ
σέ γ' ἐν λόγοις πείσειν δυνησόμεσθα
μηδέν, ὦν λέγω;" καὶ ἐν Ἡλέκτρ.
762 "τοῖς ἰδοῦσιν, ὅπερ εἶδομεν,
μέγιστα πάντων, ὦν ὅσων ἐγὼ,
κακῶν".

⁴) Βλέπετε, ὅτι εἶπετε τοῦτο, ὡς
νὰ ἦσο πολὺ νέος; Διὰ τῆς φράσεως
ταύτης ὑπαινίσσεται τὸν λόγον τοῦ
Κρέοντος ἐν στίχ. 727. Κατὰ τὸν
Bellermann ὁ Αἴμων εἶπε μόνον,
ὅτι ὁ λαὸς τῶν Θηβῶν ἔχει ἄλλην
γνώμην. Τοῦτο εἶναι μὲν παραίσεις,
ὅπως λαμβάνη ὑπ' ὄψει τὴν φωνὴν
τοῦ λαοῦ, οὐδόλως δὲ μὴ εἶναι ἀξί-
ωσις, ὅπως ὁ λαὸς διατάσσει, τίνας δια-
τάξεις μέλλει νὰ λαμβάνη ὁ ἄρχων.
Λοιπὸν τὴν ὑπερβολικὴν φράσιν τοῦ
Κρέοντος ἐξαπατήρησεν ὡς ἄγαν
νεανικὴν. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι οὐχὶ
διὰ τὴν ὑπερβολὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν
ἀλαστονικὴν καταφρόνησιν, ἣν ὁ Κρέων
ἔδειξε πρὸς τὴν δημοσίαν γνώμην,
ἐξαπατήρησε τοῦτον ὡς ἄγαν νέον.

⁵) Τινὲς νομίζουσιν, ὅτι ἡ δοτι-
κὴ δηλοῖ πρὸς τὸ συμφέρον ἄλλου,

ΑΙΜΩΝ.

Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ', ἣτις ἀνδρός ἐσθ' ἐνός¹.

ΚΡΕΩΝ.

Οὐ τοῦ κρατοῦντος² ἡ πόλις νομίζεται;

ΑΙΜΩΝ.

Καλῶς³ ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος.

ΚΡΕΩΝ.

× Ὅδ', ὡς εἶπες, τῇ γυναικὶ συμμαχεῖ.

740

ἀλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Bellermann ὅτι ὁ Κρέων ἦτο μὲν τυραννικός, ἀλλὰ δὲν κατείχετο ὑπὸ ταπεινῆς φιλοκερδείας. Βεβαίως δυσκολία τις εἶναι, ὅτι ἀντὶ αἰτιατικῆς, ἦν ἀπαίτει τὸ χρῆ, ἔχομεν δοτικὴν, ἀλλ' ὑπάρχοσι καὶ ἄλλα χωρία, παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰων. 1317 "τοῖσι δ' ἐν δίκαις ἱερὰ καθίζειν, ὅστις ἡδικεῖτ', ἐχρῆν," καὶ παρὰ Λουκιαν. τόμ. 1, σελ. 798 "χρῆ γάρ, οἶμαι, σοι τῷ πρώτῳ χρηστέῳ καὶ ἀξίῳ ἐντυχόντι ἀποφέρεσθαι." Ὁ κ. Σεμιτέλος ἀντὶ τοῦ χρῆ ἔγραψε "χρη (δηλ. γ' ἐνικ. πρόσωπον τοῦ κράω) = ἐδίδου χρῆσασθαι. Ἐξυπακούει δὲ ὑποκείμενον τὸ πόλις καὶ τὸ ἄρχειν τρέπει εἰς ἀρχήν. Νομίζομεν, ὅτι ἡ διόρθωσις εἶναι ἀνυχής· διότι ἐπαύθασα, ἔνθα ὁ Κρέων καταφρονεῖ τῆς πόλεως, δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι αὐτῇ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἀρχήν. Πρὸς δὲ τὸ ἄλλω ἠθέλεν εἶναι ἀνάρμοστον, ἀφ' οὗ προέκειται περὶ αὐτῆς τῆς δούσης πόλεως.

× Ἂν ὑπάρχει πόλις, ἦτις νὰ ἀνήκῃ εἰς ἓνα μόνον ἄνθρωπον. Ἡ δημοκρατικὴ αὕτη φράσις ἴλαν ἤρε-

σκεν εἰς τὸν ἀεμνηστον Βοίτχιον, ὅστις, καίπερ γέρον, ἐν ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ δι' ἡχηρᾶς φωνῆς καὶ ζωηρῶν ὀφθαλμῶν ἀπήγγελλε τὸν στίχον τοῦ δημοκρατικοῦ ποιητοῦ ἀντιπαραβάλλον πρὸς τὴν ἑθὺν τοῦ 14ου Λουδοβίκου l'état c'est moi.

2) Χάριν εὐκολίας λέγεται, ὅτι ἐξαργαῖα ἐκ τινος παραλειφθέντος οὐσιαστικοῦ, οἷον κτήμα, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 38 "τίς δ' ἔσθ' ὁ χῶρος; τοῦ θεῶν νομίζεται;"

3) Τοῦτο εἶπεν εἰρωνικῶς ὁ Αἴμων. Τὸ ἐρήμης κεῖται κατηγορηματικῶς. Ἐν δὲ τῷ Οἰδίποδι τυραννῶν 56 λέγεται "ὡς οὐδὲν ἔστιν οὔτε πύργος οὔτε ναῦς ἐρημος ἀνδρῶν μὴ ξυνοικούντων ἔσω". Εὐριπίδ. ἐν Ἀποσπάσμ. 825 "αἱ γὰρ πόλεις εἰς ἄνδρες, οὐκ ἐρημία." Βασίλειος ἄνευ λαοῦ εἶναι παπᾶς χωρὶς χωρῶ.

4) Ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἔσκαψε τὸν πατέρα, οὗτος ἐξ ὀργῆς δὲν ἀποτείνει τὸν λόγον πρὸς αὐτόν, ἀλλ' εἰς τοὺς παρεστῶτας, ὡς συνήθως ποιοῦσιν οἱ ὀργιζόμενοι. Ὁ Κρέων ἀποδίδωσι τὴν εἰρωνεῖαν τῷ υἱῷ, διότι

ΑΙΜΩΝ.

Εἶπερ γινῆ σύ· σοῦ γὰρ οὖν προκίδομαι.

ΚΡΕΩΝ.

Ἦ παγκάκιστε, διὰ δίκης ἰὼν πατρί;²

ΑΙΜΩΝ.

Οὐ γὰρ δίκαιά³ σ' ἔξαμαρτάνονθ' ὄρω.

ΚΡΕΩΝ.

Ἀμαρτάνω⁴ γὰρ τὰς ἐμὰς ἀρχὰς σέβων;

ΑΙΜΩΝ.

Σφαίρα βεβαίως
Οὐ γὰρ⁵ σέβεις, τιμὰς γε τὰς θεῶν πατῶν.

745

ΚΡΕΩΝ

Ἦ μιᾶρον ἦθος καὶ γυναικὸς ὄστερον⁶.

ΑΙΜΩΝ.

Οὐ τῶν ἔλοις ἦσσω γέ⁷ τῶν αἰσχρῶν ἐμέ.

εἰκονίζει τοῦτον ὡς σύμμαχον οὐχὶ ἀνδρῶν, ἀλλὰ γυναικός.

1) Ἐξυπακούεται τὸ τυγχάνεις ὦν. Ἡ εἰρωνεία κατέληξεν, ὡς συνήθος, εἰς ὄβρον· διότι προβάς λέγει τὸν πατέρα γυναικα καὶ ἑαυτὸν ταύτης κηδεμόνα.

2) Φροντίζεις περὶ ἐμοῦ, ἐν ᾧ δικάζεσαι πρὸς τὸν πατέρα σου; τὸ διὰ δίκης ἵεναί εἶναι φράσις, ἣτις παρὰ Θουκυδίδη VI, 60 εἶναι "διὰ δίκης ἔλθειν". Παραπλήσια φράσεις εἶναι διὰ φιλίας, δι' ἔχθρας διὰ πολέμου ἵεναι τινί.

3) Ἐπεν οὕτως, ὥσει εἶπετο ἡ μετοχή· οὐχὶ ἔξαμαρτάνοντα, ἀλλὰ ποιοῦντα· ἠθέλησεν ὁμοῦ

νὰ μεταχειρισθῆ λέξιν ἔχουσαν βαρύτεραν σημασίαν. Εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐτυμολογικοῦ σχήματος.

4) Ὁ Κρέων μετὰ πικρίας ἀμφισβητεῖ τὸ ἀμαρτάνειν, διπερ μετεχειρισθῆ ὁ Αἴμων.

5) Αἰτιολογεῖ παραλειφθεῖσαν πρότασιν ἀμαρτάνεις βεβαίως. Ἐν ἄλλαις λέξεσι δὲν δύναται νὰ γείνη λόγος περὶ εὐσεβείας, ἀφ' οὗ καταπατεῖς τὰ νόμιμα τῶν θεῶν.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρομηνεῖ "Ἡττηθὲν ὑπὸ γυναικός".

7) Ἰσως εἶμαι κατώτερος γυναικός, ἀλλὰ τοῦλάχιστον δὲν δύνασαι νὰ με ἐλέγξης ὡς ἠττηθέντα ὑπὸ κακῶν πράξεων, δηλ. τῆς ἐκθέσεως

ΚΡΕΩΝ·

Ἦ ῥοῦν λόγος σοι πᾶς ὑπὲρ κείνης¹ ὄδε.

ΑΙΜΩΝ.

Καὶ σοῦ² γε κάμου καὶ θεῶν τῶν νεοτέρων.

ΚΡΕΩΝ

Ταύτην ποτ' οὐκ ἔσθ'³ ὡς ἔτι ζῶσαν⁴ γαμεῖς. 750

ΑΙΜΩΝ.

Ἦδ' οὖν θανεῖται, καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινα⁵.

ΚΡΕΩΝ.

Ἦ κάκῃ κειλῶν⁶ ὠδ' ἐπέξερχει θρασύς ;

ΑΙΜΩΝ.

Τίς δ' ἔστ' ἀπειλή πρὸς κενὰς γνώμας λέγειν;⁷

τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκους. Ὁ γὰρ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη μετὰ τὴν λέξιν αἰσχρῶν, ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ ἐν Ἠλέκτρ. 1188 "καὶ μὴν ὄρῃς γε παῦρα τῶν ἐμῶν κακῶν".

¹) Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κρέωντος ὁ ἐκείνην ὑπερασπίζων τὰ αἰσχρὰ ὑπερασπίζει.

²) Εὐφρυνῶς ὁ Αἴμων αἶρει τὸ αἰσχρὸν λέγων, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς Ἀντιγόνης, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ Κρέωντος.

³) Ἦ ὁμολίη τάξις τῶν λέξεων εἶναι οὐκ ἔστιν ὡς ἔτι ποτὲ γαμεῖς ταύτην ζῶσαν.

⁴) Ὑπολαμβάνει ἡ πικρὰ ἔννοια, ὅτι θανοῦσαν δύνασαι νὰ νυμφευθῆς.

⁵) Ὁ Αἴμων λέγει μὲν ἀσαφῶς, ἀλλ' ἔννοεῖ ἐαυτὸν. Ἐπειδὴ ὁ Κρέων ἠπέληγε θάνατον τῆς Ἀντιγόνης, ὁ

μνηστὴρ ἀποκρίνεται, ὅτι δὲν θέλει ἐπιζήσει. Ὁ Κρέων ὁμως μηδὲν τοῦτο ἐννοήσας νομίζει, ὅτι ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ νιοῦ.

⁶) Ὁ καὶ εἶναι ἐπιδοτικός, δηλ. ἢ θρασύτης σου μέχρις ἀπειλῶν φθάνει ;

⁷) Κατὰ μὲν τὸν Dindorf σημαίνει Δὲν ἀπειλῶ, ἀλλὰ τὴν κακὴν γνώμην, ὑφ' ἧς κατέχευαι, καταπολεμῶ· κατὰ δὲ τὸν Bellermann ὅτι λέγω, δὲν εἶναι ἀπειλαί, ἀλλὰ παραστάσεις κατὰ τῆς ἀφροσύνης. Τοιαύτη ἔννοια ἐξάγεται ἐκ τῆς συντάξεως τὸ λέγειν πρὸς κενὰς γνώμας τίς ἀπειλή ἐστίν (= οὐδεμία). Καὶ ὁμως ὁ Αἴμων ἠπέλησεν οὐχὶ βεβαίως, ὅτι θέλει φρονεῖσαι τὸν Κρέοντα, ἀλλ' ὅτι θέλει αὐτοκτονήσει. Διὰ τοῦτο νομίζομεν, ὅτι πιθανώτερον

ΚΡΕΩΝ.

Κλαίων¹ φρενώσεις, ὦν φρενῶν αὐτὸς² κενός.

ΑΙΜΩΝ.

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθ³, εἶπον ἂν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν. 755

ΚΡΕΩΝ.

Γυναῖκος ὦν δοῦλενμα⁴ μὴ κώτιλλέ⁵ με.

ΑΙΜΩΝ.

Βούλει λέγειν⁶ τι καὶ λέγων μηδὲν κλύειν; X

ΚΡΕΩΝ.

† Ἀληθές⁷; ἀλλ' οὐ⁸ τόνδ' Ὀλυμπον, ἴσθ' ὅτι,

ἐξηγεῖ ὁ Σχολιαστής: "Ποῖαν ὠφέλειαν ἔχει ἀπειλή πρὸς μωρὸν ἄνθρωπον λεγομένη;" Κατὰ ταῦτα ὁ Αἴμων λέγει ἀπειλῶ μὲν, ἀλλ' ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀπειλήν. Τοιαύτη ἐννοια μᾶλλον ἀρμόζει εἰς τὸν προηγούμενον λόγον τοῦ Αἴμονος.

¹) Τὸ ῥῆμα λέγεται περὶ τούτου, ὅστις μετὰ τὴν τιμωρίαν καὶ τὴν βλάβην κλαίει, ὡς ἐν Οἰδίποδ. τωρῶν. 1152 "οὐ πρὸς χάριν μὲν οὐκ ἔρεῖς, κλαίων δ' ἔρεῖς."

²) Οὐχὶ ἐγώ, ἀλλὰ σὺ αὐτὸς εἶσαι κενός φρενῶν.

³) Ὁ Αἴμων λέγει μὲν μετὰ τινος εὐλαβείας, ἀλλὰ λιαν πικρῶς.

⁴) Οἱ τραγικοὶ ἐνίοτε μεταχειρίζονται τὸ πρᾶγμα ἀντὶ τοῦ προσώπου, Εὐριπίδ. Ὀρέστ. 924 "εἰ τᾶνδον οἰκουρήμαδ' οἱ λειψιμμένοι φθείρουσιν" καὶ ἐν Ἀνδρομάχ. 446 "Σπάρτης ἐνοικοι, δόλια βουλευτήρια".

⁵) Κωτίλλειν σημαίνει μετὰ φλιναρίας κολακεύειν. Ὁ Αἴμων διὰ τῆς προηγουμένης φράσεως ἐκολακευεὶ πῶς τὸν πατέρα, ὅστις ἀποκρούει τὴν κολακείαν ἀνθρώπου ὄντος δούλου γυναικός. Ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ μεταχειρίζεται τὴν λέξιν καὶ ὁ Θεόγνης 363 "εὖ κώτιλλε τὸν ἐχθρόν.". Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Κρέων θέλει νὰ διακόψῃ πάντα λόγον πρὸς τὸν νιόν.

⁶) Ποιεῖ ἀντίθεσιν εἰς τὸ ἐπόμενον κλύειν. Ὅστις λέγει, ὀφείλει καὶ νὰ ἀκούῃ.

⁷) Bekker Anecd. σελ. 367, 7 "ὅταν ἡ πρώτη δεξύνηται, γάτιται ἐπὶ εἰρωνείας". Εἶναι ὡς τὸ παρ' ἡμῶν ἀληθεῖα ἐπὶ εἰρωνικῆς σημασίας. Παράβαλλ. καὶ Οἰδίπ. τύρανν. 350.

⁸) Τὸ ἀρηθρικὸν μόριον προσδιορίζει τὸ χαίρων (= κλαίων); οὐ χαίρων δειννάσεις ἐμὲ ἐπὶ φόγοισι. Κατὰ τὸν Kern τὸ ἐπὶ φόγοισι

χαίρων ἐπὶ ψόγοισι δειννάσεις¹ ἐμέ. = *τοῦ*
 ἄγετε τὸ μίσος², ὡς κατ' ὄμματ' αὐτίκα
 παρόντι θνήσκη πλησία³ τῷ νυμφίῳ.

760

ΑΙΜΩΝ

Οὐ δῆτ' ἔμοιγε⁴, τοῦτο μὴ δόξης ποτέ⁵,
 οὐθ' ἦδ' ὀλεῖται πλησία, σύ τ'⁶ οὐδαμὰ
 τοῖμον προσόψει κρατ'⁷ ἐν ὀφθαλμοῖς ὄρων⁸,
 ὡς⁹ τοῖς θέλουσι τῶν φίλων μαινῆ ξυνών.

765

προσδιορίζει τὸ χαίρων. Ἄλλ' ὁ Dobrez τὴν ἐπὶ τρέπει εἰς ἔτι, ὅπερ δὲν εἶναι ἀνάρμοστον ἐνταῦθα. Ὁ Κρέων ἀχθεις εἰς τὸ ὑπέροτατον τῆς ὀργῆς τρέπεται εἰς ὄρκον καὶ εἶτα δίδει τὴν φοβεράν ἐπιτολήν περὶ τιμωρίας τῆς Ἀντιγόνης.

ἀνῆκε καὶ εἰς τὰς δύο ἐπομένας προτάσεις, ἐν ᾧ ἀνῆκει μόνον εἰς τὴν πρώτην.

⁵) Ἡ φράσις αὕτη κεῖται παρενθετικῶς.

⁶) Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἴπῃ οὔτε —οὔτε ἀλλὰ τὸ δευτερον κῶλον ἐδήλωσε κατ' ἄλλον τρόπον, ὡς παρὰ Θουκυδ. 1, 5 “ὡς οὔτε ὢν πνθάνονται ἀπαξιούντων τὸ ἔργον, οἷς τ' ἐπιμελῆς εἶη εἰδέναι, οὐκ ὀνειδιζόντων,” καὶ I, 126 “οὔτ' ἐκεῖνος ἔτι κατενόησε, τό τε μαντεῖον οὐκ ἐδήλον,” Ἐὐριπ. ἐν Ἰππολύτ. 302 “οὔτε γὰρ τότε λόγους ἐτέγγεθ' ἦδε νῦν τ' οὐ πείθεται.”

⁷) Τὸ κρατὰ ἐν τῷ ἐνικῷ ἀριθμῷ εὐρίσκεται μόνον παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Φιλοκτ. 1001, 1457 καὶ ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 263.

⁸) Ὡς ὁ πατήρ ἐν τῇ ὀργῇ, οὔτε καὶ ὁ υἱὸς ἐπεσώρυνσε πολλὰς περιτὰς λέξεις, ἵνα ἐντονώτερον δηλώσῃ τὸ αὐτὸ πράγμα.

⁹) Τὸ ὡς ἔχει τελικὴν σημασίαν ὡς μαινῆ ξυνών τοῖς θέλουσι τῶν φίλων. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει τὸ χωρίον “Ὡς μαινῆ, φησί, παρὰ τοῖς φίλοις τοῖς θέλουσι ὑπομείναι τὴν σὴν μανίαν.” Κατ' ἀνάλογον

¹) Ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ δέννος, ἕβρις, λοιδορία Ἡρόδοτ. IX, 107 “παρὰ τοῖσι Πέρσῃσι γυναικὸς κακίω ἀκοῦσαι δέννος μέγιστός ἐστι,” ἐν Αἴαντ. 243 λέγει ἡ Τέκμησσα περὶ τοῦ ἥρωος τοῦ δράματος: “κακὰ δεινάζων ῥήμαθ', ἃ δαίμων κοῦδεις ἀνδρῶν ἐδίδαξεν.”

²) Δηλαδή τὴν μισητὴν Ἀντιγόνην. Τοῦτο λέγει πρὸς τοὺς κήρυκας, οἵτινες ἦσαν τὰ ὄργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι.

³) Ἐκ μεγάλης ὀργῆς ὁ Κρέων ἐπειράθη διὰ πολλῶν φράσεων, αἵτινες ἦσαν περιτταὶ εἰς ἥρεμον λόγον, νὰ καταστήσῃ τὸ πρᾶγμα φοβερόν. Τοιοῦτοι πλεονασμοὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἐπάρχουσι πολλοί, ὡς ἐν Οἰδίποδ ἐπὶ Κολων. 233 “πάλιν ἔκτοπος αὐθις ἀφορμος ἐμᾶς χθονὸς ἐκθορε.”

⁴) Ἐθῆκε τοῦτο ἐν ἀρχῇ, ὥσει

ΧΟΡΟΣ.

Ἄνιρ, ἄναξ, βέβηκεν ἐξ ὀργῆς¹ ταχύς·
νοῦς δ' ἐστὶ τηλικούτος² ἀλγίστας βαρύς³.

ΚΡΕΩΝ.

Δράτω, φρονεῖτω⁴ μείζον ἢ κατ' ἄνδρ⁵ ἰών·
τὰ δ' οὔν κόρα τάδ' οὐκ ἀπαλλάξει μόρον.

ΧΟΡΟΣ.

Ἄμφω γὰρ αὐτὰ καὶ κατακτεῖναι νοεῖς;

770

ΚΡΕΩΝ.

Οὐ τὴν γε μὴ θιγοῦσαν⁷· εὐ γὰρ οὔν λέγεις.

ΧΟΡΟΣ.

Μόρῳ δὲ ποίῳ καὶ σφε βουλευεῖ κτανεῖν; ✕

τρόπον μετ' ὀλίγον καταπαύει τὸν λόγον καὶ ὁ Τειρεσίᾱς στίχ. 1087 "ὦ παῖ, σὺ δ' ἡμᾶς ἄπαγε πρὸς δόμους, ἵνα τὸν θυμὸν οὗτος ἐς νεωτέρους ἀφῆῃ".

¹) Προσοδιορίζει τὸ ταχύς. Λίαν δραματικῶς ὁ Αἴμων καταλείπει τὴν σκηρῆν. Ὁ υἱὸς τοῦ Κρέοντος δὲν ἐπανερχεται εἰς τὴν σκηρῆν, ὁ δὲ ὑποκριτῆς περιβάλλεται τὸ προσωπεῖον τοῦ Ἀγγέλου.

²) Νοῦς τηλικούτος, ὅταν ἀλγίση, βαρύς ἐστὶ. Νοῦς τηλικούτος ἀντὶ νοῦς τηλικούτου, δηλ. τοιαύτην ἡλικίαν ἔχοντος.

³) Τὸ βαρὺς ὁ Wunder ἐρμηνεύει παρ' οὐ πρόπει νὰ φοβῆται τις βαρὺ τι.

⁴) Τὸ ἀσύνδετον δεικνύει τὸ πάθος τοῦ Κρέοντος.

⁵) Ἡ ὅ τι ἀρμόζει εἰς τὴν φύσιν

ἀνδρός. Ἡ κατὰ μετὰ αἰτιατικῆς σημαίνει συμφωνίαν, Ἡρόδοτ. IV, 95 "τὸν Ζάμολξιν τοῦτον ἐπιστάμενον δίαϊτάν τε Ἰάδα καὶ ἦθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρηῆκας," Θουκυδ. VII, 75 "μείζω ἢ κατὰ δάκρυα, τὰ μὲν λεπονθότας ἦδη, τὰ δὲ μέλλοντας," Ἐν τοιαύτῃ συνιάζει τίθειται καὶ ἡ πρὸς, ὡς Θουκυδ. IV, 39 "ὁ γὰρ ἄρχων Ἐπιτάδας ἐνδεεστερῶς ἐκάστω παρεῖχεν ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν," Τὸ ἰὼν λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὸ βέβηκεν.

⁶) Ὁ δὲ εἶναι ἀντιθετικὸς· αὐτὸς μὲν δύναται νὰ πράτῃ ὅ,τι θέλῃ, ὁμοῦ τὰς κόρας δὲν θὰ ἀπαλλάξῃ. Ὁ Κρέων καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς δύο ἔμελλε νὰ φρονεῖση 577—581.

⁷) Δηλαδῆ νοῦ κατακτεῖναι,

ΚΡΕΩΝ.

× Ἄγων¹, ἔρημος ἔνθ' ἄν ἡ βροτῶν στίβος,
 κρύψω πετρώδει ζῶσαν² ἐν κατώρηνι,
 φορβῆς³ τοσοῦτον, ὡς ἄγρος μόνον⁴, προσθεῖς,
 ὅπως μίασμα πᾶσ' ὑπεκφύγη πόλις.
 κάκει τὸν Ἄιδην, ὃν μόνον⁵ σέβει θεῶν,
 αἰτουμένη πον' τεύξεται⁶ τὸ μὴ θανεῖν,

775

¹) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσί. Ἄγων (αὐτὴν) κρύψω ζῶσαν ἐν κατώρηνι πετρώδει, ἔνθ' ἄν στίβος ἡ ἔρημος βροτῶν. Ἐν τοῖς ἐπομένοις τὸ αὐτὸ πρῶγμα δηλοῖ διὰ διαφορῶν τύπων, κενὸς θεός, νεκρῶν, ἔρμα τυμβόχωστον, κατηγορηθῆς τύμβος, θανόντων κατασκαφαί, κατώρην στεγή, λιθόστρωτον νυμφεῖον Ἄιδου. Ὁ Schneidewin ἐκ τοῦ στίχου 891 καὶ ἐξῆς εἰκάζει, ὅτι ὁ τάφος ἦτο θησαυρὸς ὅμοιος πρὸς τὸν ἐν Μυκήναις καὶ ἐν Ὀρχομενῷ, ὅστις ἐξηροῦμενον εἰς ταφὴν τῶν Λαβδακιδῶν. Δὲν πιστεύομεν, ὅτι ὁ Κρέων ἠδύνατο νὰ προσενέγκῃ τὴν τιμὴν ταύτην εἰς τὴν οὕτω μισητὴν αὐτῷ Ἀντιγόνην. Πρὸς δὲ ἡ ἀόριστος φράσις ἔνθ' ἄν δεικνύει, ὅτι ὁ τύραννος δὲν εἶχεν ἔτι δοξίαι τὸν τόπον τοῦ τάφου.

²) Εἶναι κατηγορηματικὸν εἰς τὸ νοούμενον Ἀντιγόνην.

³) Φορβὴ κυρίως ὀνομάζεται ἡ τροφή τῶν ζώων, ὡς τῶν ἵππων καὶ ὄνων. Λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τροφῆς τῶν ἀνθρώπων, Ἡρόδοτος, I, 221 "κλιθέντες ἐδαινυτο, πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου εὐδον".

⁴) Δηλαδή τόσον μόνον, ὅσον ἄγρος ἡ ἄγνισμα ἐστίν.

ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὐ πλέον φορβῆς ἢ ἄγρος ἐστίν. Τὸ ὡς ὁ Blaydes ἔτρεψεν εἰς ὄσον, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι ἐνίοτε ἀπαντῆ ἡ τοιαύτη ἀνακολουθία, ὡς ἐν Ἰλιάδ. X, 424 "τῶν πάντων οὐ τόσον ὀδύρομαι, ἀχνυμένος περ, ὡς ἐνός". Ἐν τῷ ἡρωϊκῷ αἰῶνι ὁ δι' αἰτίας θάνατος ἐθεωροεῖτο τι ἀνοσίστον καὶ ἡ ἀνθρωπίνῃ διάνοια ἐπειροῦτο νὰ ἐξαπατήσῃ τὸ θεῖον. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει "Ἔθος παλαιὸν ὥστε τὸν βουλόμενον καθειργνύσαι τινὰ ἀφοσιῦσθαι βραχὺ τιθέντα τροφῆς, καὶ ὑπερόνουν κάθαρσιν τὸ τοιοῦτο, ἵνα μὴ δοκῶσι λιμῶ ἀναιρεῖν" τοῦτο γὰρ ἀσεβές. Τὸ ἔθος τοῦτο ὑπῆρχε καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι.

⁵) Ὁλόκληρος ἡ πόλις. Κατὰ τὸν Bellermann δὲν γίνεται ἀντίθεσις τῆς πόλεως πρὸς ἐν μέρος αὐτάς, ἀλλὰ σημαίνει ὅλως μianθη ἡ πόλις. Ἄλλοι ὁμῶς ἐξηγοῦσι πάντες οἱ πολῖται.

⁶) Ἡ Ἀντιγόνη δὲν σέβεται μόνον τὸν Ἄιδην ἐκ τῶν θεῶν, ἀλλὰ τιμᾷ τοῦτον, διότι τοῦτον τὸ δίκαιον ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει προσεβλήθη.

⁷) Τοῦτο λέγει μετὰ μικρῆς εἰρωνείας.

⁸) Τὸ τυγχάνειν ἐνίοτε συντάσ-

ἢ γνώσεται γοῦν ἀλλὰ τηρικαῦθ', ὅτι
πόνος περισβός¹ ἔστι τὰν Ἄιδου σέβειν.

780

ΧΟΡΟΣ.

Στρωφῆ².Ἐρωσ ἀνίκατε³ μάχαν,Ἐρωσ⁴, ὃς ἐν κτήμασι⁵ πίπτει,

πίπτει εἰς τὸ ἄσπονδον ἕδος (καλὰν ἕδος)

σεται αἰτιατικῇ, Οἰδίτ. ἐπὶ Κολων.
1106 "αἰτεῖς ἂ τεύξει" ἐν Φιλοκί.
509 "πολλῶν ἔλεξεν δυσόιστων λό-
νων ἄθλ', ὅσα μηδείας τῶν ἐμῶν τύχοι
φύλων".

¹) Ὁ ποιητὴς εἰσάγει τὸν τύραν-
νον ἀσεβοῦντα πρὸς τὸν Ἄιδον, ἵνα
τὴν κάθαρσιν κατὰ τὸν τρόπον τοῦ
ἀρχαίου δράματος τεχνικωτέραν ἀ-
ναδείξῃ.

²) Ἄν τῷ τρίτῳ στασίμῳ μετὰ
μεγάλῃς χάριτος ὁ χορὸς ἔμνεῖ τὴν
παντοδυναμίαν τοῦ Ἐρωτος. Ἐν μὲν
τῇ στρωφῇ λέγει καθ' ὅλον περὶ τῆς
δυναμείας αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ ἀντιστρωφῇ
τὴν γενικὴν ἀρχὴν ἐφαρμόζει ἐπὶ τοῦ
Αἴμονος. Κατὰ τὸν κ. Σεμιτέλιον ὁ
ποιητὴς ἐξάγει τὸ ἀνίκητον τοῦ ἔρω-
τος, διότι ὁ Αἴμων δὲν ἠδυνήθη νὰ
νικήσῃ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ. "Τοιοῦ-
τον δὲ ψυχικὸν ἀγῶνα τοῦ Αἴμονος
μεταξὺ τοῦ πόθου τῆς Ἀντιγόνης
καὶ τοῦ καθήκοντος πρὸς τὸν πατέρα
καὶ τοὺς νόμους δηλοῖ αὐτὸς ὁ
ποιητὴς ἐν στίχ. 795 κέ. Κατὰ ταῦ-
τα λοιπὸν ἀνίκητον λέγει τὸν Ἐρωτα
οὐχὶ ὡς πρὸς τὸν Κρόντα, ἀλλ' ὡς
πρὸς αὐτὸν τὸν Αἴμονα. „Νομιζόμεν,
ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι πιθανόν διὰ τὸν
ἀπλούστατον λόγον, ὅτι ἐν τῷ Αἴμονι
τοιοῦτος ἀγὼν δὲν ἐγένετο, ἀλλ' οὗ-
τος ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα μεστὸς

ἔρωτος καὶ πεποιδώς, οἷ ἢ μνηστὴ
αὐτοῦ ἔχει τὸ δίκαιον.

³) Ὁ Ἐρωσ ἐνιαυθα μὲν παρα-
βάλλεται πρὸς πολεμιστὴν, ἀλλαγὸν
δὲ πρὸς πύκτην, ἐν Τραχίῳ. 444
"Ἐρωτι μὲν νυν ὅστις ἀνανίσταται
πύκτης ὅπως ἐς χειρας, οὐ καλῶς
φρονεῖ", Πλάτ. ἐν Συμποσ. 196 D
"εἰς γε ἀνδρίαν Ἐρωτι οὐδὲ Ἄρης
ἀνδίσταται.", Ὡς λέγεται νικῶ μά-
χην. οὕτω καὶ ἀνίκητος μάχαν.

⁴) Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ὀνόματος
γίνεται μετὰ πάθους.

⁵) Εἰς τὴν λέξιν ταύτην προσέ-
κρουσαν οὐχὶ ὀλίγοι κριτικοί, ἐξ ὧν
ὁ μὲν Seyffert ἔτρεψεν εἰς ἐν βλέμ-
μασι, ὁ δὲ Hartung εἰς ἐν στί-
θεισι, ὁ δὲ Meineke εἰς ἐν δώμασι
καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ὁ δὲ κ. Σεμιτέλιος
οὐχὶ ταύτην τὴν λέξιν διορθοῖ, ἀλλὰ
τὸ πίπτει μεταβάλλει εἰς τίκτει,
δηλ. γεννᾶσαι ἐν πλοῦτῳ, ἐν εὐπορίᾳ.
Κατὰ τὸν διορθωτὴν αἱ δύο ἀναφο-
ρικαὶ προτάσεις δὲν αἰτιολογοῦσι τὸ
ἀνίκατε, ἀλλὰ ποιοῦσι πρὸς τοῦτο ἀν-
τίθεισιν, δηλ. "καίπερ γεννῶμενος ἐν
πλοῦτῳ καὶ ἐν μαλακαῖς παρειαῖς νεα-
νίδων ἐννεχεύων". Ἀλλὰ τὸ ἐν κτή-
μασι δύναται μὲν νὰ τεθῇ ἀντὶ τοῦ
ἐν κτήτορσιν. οὐχὶ δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ
ἐν πλούτῳ. Εἶτα ἡ διορθωσις πε-
ριορίζει τὸ κράτος τοῦ Ἐρωτος ἐν

ὄς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς¹ νεάνιδος ἐννουχέυει·
 φοιτᾷς δ' ὑπερόντιος² ἐν τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς³, **785**
 καὶ σ'⁴ οὐτ' ἀθανάτων φύξιμος οὐδεῖς,
 οὐθ' ἀμερίων⁵ σέ γ'⁶ ἀνθρώπων· ὁ δ' ἔχων⁷ μέμηρεν⁸. **790**

τοῖς πλοναίοις, ἐν ᾧ ἐνταῦθα δὴ ὁ ποιητὴς περιῶται νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ὡς οἶόν τε μάλιστα. Διὰ δὲ τῶν ἀναφορικῶν προτάσεων σκοπεῖ οὐχὶ ἀντίθεσιν, ἀλλ' ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ ἄρρεν γένος, ὅπερ ὁ Ἔρωσ δουλοῖ, καὶ τὸ θῆλυ, ἐξ οὗ οὗτος ἐγείρεται. Ἡ γραφὴ παρέχει καλὴν ἔννοιαν, ἂν τὸ ἐν κτήμασι θεωρηθῆῃ ὡς σχῆμα προλήψεως, ὡς λέγει ὁ Wolff, δηλ. ὅστις πίπτει ἐπὶ ἐκείνους, οὓς καθιστᾷς κτήμά σου ἢ ὡς κέκτησθαι, οἷς ἂν ἐμπέσῃς. Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρὰ Λουκιαν. ἐν Διαλόγ. θεῶν 6, 3, ὅπου ἡ Ἥρα λέγει πρὸς τὸν Δία· «σοῦ μὲν πάνυ οὗτος δεσπότης ἐστί, καὶ ὅλως κτήμα καὶ παιδιὰ τοῦ Ἐρωτος σὺ γε.»

1) Ὁ δὲ ἔδραν τοῦ Ἐρωτος· θεωρεῖ τὰς μαλακὰς παρειὰς τῶν νεανίδων. Ὁ δὲ Φρόνητος 8 λέγει «λάμπει δ' ἐπὶ πορφυρεῖαις παρῆσι φῶς Ἐρωτος.»

2) Ὁ ποιητὴς περιγράφει τὸν μέγαν χάρον, ἐν ᾧ ἄρχει ὁ Ἐρως, ὡς ὁ Πλούταρχος ἐν Ἠθικ. 750 B. λέγει «ἐκ Κιλικίας Ἀθήναζε λαιμηρὰ κυκλώσας πτερὰ διαπόντιος πέτεται.» Ἀποσπάζομ. Ἀδέσποι. 33 «εἰσέρχεται μὲν ἰχθύων πλωτῶ γένει ἔνεσι δ' ἐν χέρσου τετρασκελεῖ γονῆ.» Παράβαλλ. καὶ Εὐρύτιδ. Ἰαπολ. 1272. Τὸ ὑπερόντιος εἶναι κατηγορηματικόν, ὡς ἐν Ἠλέκτρ. 312 «μὴ δόκει μ' ἂν θνητοῖσι οἰσθῆναι.» 1386 «βεβᾶσιν δομάτων ὑπόστεγοι.» Οἰδίπ.

ἐπὶ Κολων. 119 «ποῦ κυρεῖ ἐκτόπιος οὐθεῖς ὁ πάντων ἀκορέστατος;»

3) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ αὐλαῖς ἀγρονόμων, ὡς καὶ ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 26 «φθίνουσα δ' ἀγέλαις βουνόμοις τόκοισί τε ἀγόνους γυναικῶν.» Αὐτόθι 1103 «τῷ γὰρ πλάκες ἀγρονόμοι πᾶσαι φίλαι.»

4) Ἐπειδὴ τὸ φεῦγεῖν δέχεται αἰτιατικὴν, καὶ τὸ ἐκ τούτου παράγωγον.

5) Ἀμέριοι εἶναι οἱ ἐφήμεροι ἀνθρώποι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀθανάτους θεοὺς.

6) Οἱ νεώτεροι ἐκδύται δὲν δέχονται τὴν γραφὴν ἀμερίων ἐπ' ἀνθρώπων. Τὸ σὲ ἐπαναλαμβάνεται μετ' ἐμφάσεως, ὡς ἐν Οἰδ. τυράνν. 1101 «τίς σε, τέκνον, τίς σ' ἔτικτε τῶν μακραίωνων ἄρα; ἢ σέ γ' ἐννάτετρα Λοξίου.» καὶ ἐν Φιλοκτῆ. 1117.

7) Ὁ ποιητὴς καταλιπὼν τὴν προτέραν εἰκόνα λέγει ἐνταῦθα περὶ ἔρωτος ὡς περὶ πάθος.

8) Ἐπρεπε νὰ μεταχειρισθῆ τὸν ἐνεστώτα, ἀλλ' ἔθηκε τὸν παρακείμενον, ὅπως δηλώσῃ τὸ ταχέως γιγνώμενον. Ἐξήγησις τῆς στορφή· Ἐρως ἀνίηται εἰς τὴν μάχην, Ἐρως, ὁ ὁποῖος καθιστᾷς κτήματά σου, εἰς ὅσους ἐμπέσῃς, ὁ ὁποῖος διανυκτερεύεις εἰς τὰς μαλακὰς παρειὰς νεάνιδος· συχνάζεις δὲ πέραν τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς τὰς αὐλάς τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς διαιτωμένων, καὶ σὲ κανεῖς ἐκ τῶν ἀθανάτων

Ἀντιτροφή

Ὑ σὺ καὶ δίκαιων ἀδίκους

φρένας² παρασπᾶς ἐπὶ λῶβῳ³.

σὺ καὶ τότε νείκος ἀνδρῶν ξύναιμον⁴, ἔχεις ταράξας⁵.

νικᾷ δ' ἐναργῆς⁶ βλεφάρων⁷ ἕμερος εὐλέκτρον

νύμφας, τῶν μεγάλων πάρεδρος⁸ ἐν ἀρχαῖς

795

δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ, καὶ σὲ βέβαια κανεῖς ἐκ τῶν ἐφημέρων ἀνθρώπων ὁ δὲ ἔχων σε γίνεται μαριώδης.

1) Ὁ καὶ εἶναι ἐπιδοτικός, δηλ. οὐ μόνον τῶν ἀδίκων, ἀλλὰ καὶ τῶν δικαίων τὰς φρένας ποιεῖς ἀδίκους.

2) Εἶναι σχῆμα προλήψεως, δηλ. παρασπᾶς καὶ δικαίων φρένας, ὥστε ἀδίκους γίνεσθαι, ἢ παρασπῶν ἀδίκους ποιεῖς, ὡς καὶ ἐν στίχ. 35 "ἔκρυψε, τοῖς ἔνεοθεν ἔπιμον νεκροῖς," Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 1258 "εὐφημον ὦ τάλανα, κοίμησον στόμα, ἀντὶ κοίμησον στόμα, ὥστε εὐφημον εἶναι. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Σὺ καὶ δικαίους διαφθείρεις, ὥστε τὰς φρένας αὐτῶν ἀδίκους γίνεσθαι, ὡς Ἡρακλῆς ἐνεχόμενος τῷ ἔρωτι τῆς Ἰόλης τὰ ἐν Οἰχαλίῃ ἔπραξεν, ἀφορμὴν τοῦ πολέμου μὴ ἔχων ἢ τὸν ἔρωτα μόνον."

3) Ὅποτε λῶβην γίνεσθαι, πρὸς ἔβρον, ὡς ὁ Αἴμων ἔβρισε τὸν πατέρα.

4) Εἶναι ἐναλλαγὴ ἐπιτέτου ἀντὶ ἀνδρῶν ξυνάιμων, ὡς ἐν Οἰδίτ. τυράνν. 108 "ποῦ τὸδ' εὐρεθῆσεται ἔχνος παλαιᾶς δυστέκμαρτον αἰτίας, ἀντὶ νὰ εἶπῃ ποῦ τῆσδ' αἰτίας ἔχνος καὶ ἐν Αἴαντ. 760 "ὦ πατρῶν ἐστίας βάρηρον."

5) Τὸ ταράττειν ἐναυθὰ σημαίνει διεγείρειν, παρορμᾶν, ὡς Πλάτ. ἐν Πολιτ. VIII, 567 "τυράννω αἰ

ἀνάγκη πόλεμον ταράττειν," Δημοσθ. 18, 151 "πόλεμος πρὸς τοὺς Ἀμφισσειὺς ἐταράχθη," Πλούταρχ. ἐν Βίῳ Θεμιστοκλ. 5. "δίκας τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς οἰκείους τινὰς ταράζειν."

6) Τὸ ἐπίτετον κεῖται κατηγορηματικῶς, ἀντὶ δὲ τούτου ἡδύνατο νὰ τεθῆ ἐπίρρημα.

7) Ἡ σὺνταξις ἔχει οὕτωσ' ἕμερος βλεφάρων εὐλέκτρον νύμφας.

8) Τὸ χωρίον θεωρεῖται διαφθαρμένος, ἀλλ' αἱ γενόμενα διορθώσεις ἀπέτυχον. Λιὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν διατηρεῖται ἢ τῶν χειρογράφων γραφή. Τὸ πάρεδρος εἶναι παράθεσις εἰς τὸ ἕμερος, ὅπερ ὁ ποιητὴς θεωρεῖ ὡς πρόσωπον. Μεγάλοι θεσμοὶ εἶναι οἱ μεγάλοι νόμοι οἱ κυβερνωτὲς τὸν ἕλικόν καὶ ἠθικόν κόσμον. Ἡ φιλία καὶ τὸ νείκος ἢ ἡ ἔλξις καὶ ἡ ὄθησις, ἢ τὰσις τῶν ἀνθρώπων πρὸς κοινωνίαν καὶ ὁ ἔρωσ, εἶναι ὁ αὐτὸς νόμος ἐπὶ διαφόρων ἀντικειμένων ἐφηρομοσμένος, Πλάτ. Γοργ. 507 E "φασὶ δ' οἱ σοφοί, ὦ Καλλίκλεις, καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους τὴν κοινωνίαν συνέχειν καὶ φιλίαν καὶ κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην, καὶ τὸ ὅλον τοῦτο διὰ ταῦτα κόσμιον καλοῦσιν, ὦ ἔταίρε, οὐκ ἀκοσμίαν οὐδ' ἀκολασίαν." Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ὁ ποιητὴς τὴν φιλοσοφικὴν ταύτην θεωρίαν

θεσμῶν ἄμαχος γὰρ ἐπαίξει θεὸς Ἀφροδίτα'. 800

νῦν δ' ἤδη γὼ καὶ τὸς² θεσμῶν
 ἔξω φέρομαι τὰδ' ὄρων³, ἴσχειν δ'
 οὐκ ἔτι πηγὰς δύναιμαι δακρῶν,
 τὸν παγκοίταν' ὄθ' ὄρω θάλαμον
 τήνδ' Ἀντιγόνην ἀνύτουσαι. X

805

Κομμὸς ἁ.

Στροφή ἁ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

X Ὅρατ' ἔμ', ὦ γὰρ πατρίδας πολίται,

βραχέως κατὰ λυρικὸν τρόπον ἐδή-
 λωσεν, Εὐριπίδ. Μήδ. 343 "τῆ σο-
 φία παρέδρους ἔρωτας, παντοίας ἀρε-
 τῆς ξυνεργούς", Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων.
 1267 "ἀλλ' ἔστι καὶ Ζηνὶ σύνθακος
 ἠρόνων Αἰδῶς ἐπ' ἔργοις πάσι",
 1382 "Δίκη ξύνεδρος Ζηνὸς ἀρχαί-
 ος νόμοις".

1) Ἡ Ἀφροδίτη δὲν μάχεται
 πρὸς τὰ θύματα αὐτῆς, ἀλλὰ παίζει
 μετ' αὐτῶν. Οὕσα βεβαία περὶ τῆς
 ἰδίας νίκης δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀγώ-
 νων. Περί τοῦ ἐνταῦθα ἔπαινου.
 ὅρα εἰσαγωγ. σελ. 55.

2) Ἀηλαδὴ ὡς καὶ ὁ Αἴμων. Ἡ
 πρότασις αὕτη συνδέεται τῇ προη-
 γουμένη μόνον ἐξωτερικῶς διὰ τῆς
 λέξεως θεομῶς, ἣτις ἐνταῦθα σημαίνει
 ἔθος, εὐκοσμίαν. Ὁ χορὸς ἰδὼν τὴν
 Ἀντιγόνην εἰς θάνατον ἀγομένην καὶ
 ἐκ συγκινήσεως δακρῶσας πειρᾶται
 νὰ δικαιολογηθῇ, διότι παραβαίνων
 τὴν εὐκοσμίαν δεικνύει συμπαθείαν
 πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καταδι-
 κασθεῖσαν εἰς θάνατον.

3) Τὸ ὄραν ἐπαναλαμβάνεται δις,
 ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ ἐπεὶ δέδρα-

κεν καὶ δεδρακυῖαν σίχ. 482.

1) Μετὰ τινος εἰρωνικῆς συμ-
 παθείας ὁ Αἰδῆς ὀνομάζεται παγ-
 κοίτας θάλαμος, Ἀνθολ. Παλ. 7,
 489 "Τιμάδος ἄδε κόνις, τὰν δὴ
 πρὸ γάμοιο θανοῦσαν δέξατο Φερεσ-
 φῶνας κνάνεος θάλαμος". Σμιωνίδ.
 Ἀποσπ. 124 B, σελ. 910 "οὐκ ἐπι-
 δὼν νύμφεια λέχη κατέβην τὸν ἄφν-
 κιον Γόργυππος ξανθῆς Φερεσφῶνης
 θάλαμον", Ἐξήγησις τῆς Ἀντιτρο-
 φῆς. Σὺ καὶ τῶν δικαίων τὴν διά-
 νοιαν πλανῆς, ὥστε νὰ γείνωσιν ἀδικοὶ
 πρὸς ἕβρον' σὺ καὶ ταύτην δὰ τὴν
 φιλοκείαν τῶν συγγενῶν διήγειρας.
 Νικῆ δὲ φανερά ἢ ἐπιθυμία τῶν
 ὀφθαλμῶν τῆς καλῆν κλίην ἐχούσης
 νύμφης, ἢ ἰσάμιος τῶν μεγάλων
 κόσμων εἰς τὰς ἀρχάς· διότι ἄνευ
 μάχης θριαμβεύει ἡ θεὰ Ἀφροδίτη.
 Τώρα δὲ πλεόν καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος φέ-
 ρομαι ἔξω τῶν νόμων βλέπων ταῦτα
 δά, καὶ δὲν δύναιμαι πλεόν νὰ κρα-
 τήσω τὰς πηγὰς τῶν δακρῶν, διότι
 βλέπω τὴν Ἀντιγόνην πορευομένην
 εἰς τὸν θάλαμον τὸν τοῦς πάντας
 κοιμίζοντα.

τὰν νεάταν¹ ὀδὸν
 στείχουσαν, νέατον² δὲ φέγ-
 γος λεύσσουσαν ἀελίου,
 κοῦποι' αὐθις· ἀλλὰ μ' ὁ παγ-

810

κοίτας "Αἰδάς ζῶσαν ἄγει,

τὰν Ἀχέροντος
 ἀκτάν, οὐθ' ὑμεναίων
 ἐγκληρον³, οὐτ' ἐπὶ νυμφείοις⁴

πῶ μέ τις ὕμνος ὕμ-

815

νησεν, ἀλλ' Ἀχέροντι νυμφεύσω.

ΧΟΡΟΣ.

Οὐκοῦν κλεινὴ⁵ καὶ ἔπαινον ἔχουσα,

¹) Δηλαδή τὴν ὑστάτην. Ἡ αἰ-
 νατικὴ εἶνε ταυτόσημος.

²) Ἡ λέξις κεῖται ἐπιρρηματι-
 κῶς, ὡς ἐν Αἴαντι 856 "σὲ δ' ἡμέρας
 σέλας, προσενέτω πανύστατον δὴ
 κοῦποι' αὐθις ὕστερον", Εὐριπίδ.
 Τρωάδ. 201 "νέατον τεκέων σώματα
 λεύσσω", Ἐκάβ. 411 "ὡς οὐποι
 αὐθις, ἀλλὰ νῦν πανύστατον ἀκτῖνα
 κύκλον θ' ἡλίον προσόφομαι".

³) Δηλαδή μὴ τυχοῦσαν ὕμε-
 ναίων. Τὸ ὑμεναίος κυρίως εἶναι ἐπί-
 θετον περιελθὸν εἰς σημασίαν οὐδαιο-
 στικῶς κατὰ παράλειψιν τοῦ ὕμνος·
 οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ γαμικὸν ἕσμα ἢ
 ὁ γαμήλιος ὕμνος Πλάδ. Σ, 493
 "Νύμφας δ' ἐκ θαλάμων δαΐδων ὕπο
 λαμπομένων ἠγίειον ἀνά ἄστυ, πο-
 λὺς δ' ὑμεναίος ὀρόρει". Τιοιούτους
 ὑμεναίους μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος
 ἐποίει βραδύτερον ἢ Λεσβία Σαπφώ.
 Ἐνταῦθα τὸ ὄνομα δηλοῖ αὐτοὺς
 τοὺς γάμους. Ἀφ' οὗ ἢ Ἀντιγόνη
 ἐξεπλήρωσε τὸ πρὸς τὸν ἀδελφὸν κα-

θῆκον, τοῦ Αἴμονος καὶ τῆς μνηστείας
 μνησθεῖσα θρηγεί. "Οτι παρθένος
 θρηγεί τοὺς ἀποιτυχόντας γάμους,
 παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἦτο ἀπρεπὲς
 καὶ ἄκοσμον." Οἶρα εἰσαγωγ. σελ. 42.

⁴) Ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων
 εἶναι ἐπινυμφίδιος, ἦν δὲ Dindorf
 μετέβαλεν εἰς ἐπινύμφειος καὶ
 ἀναλογίαν τοῦ ἐπινύμφειος Ἐφέ-
 σσειος. Ἀνακτόρειον, Βο-
 σπόρειος. Ὁ δὲ Bergk γράφει
 ἐπὶ νυμφείοις. Ἐνοεῖ τὸν ἐπιθα-
 λάμιον ὕμνον.

⁵) Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Σε-
 μιτέλος· "Ἡ παραμυθία αὕτη τοῦ
 χοροῦ ψυχρότερον ἐξεταζομένη φαι-
 νεται βεβαιομένη καὶ σχεδὸν εἰρω-
 νική, καίτοι ὁ χορὸς οὐδαμῶς νοεῖ
 ἐνταῦθα νὰ εἰρωνευθῇ τὴν Ἀντι-
 γόνην, ἀλλὰ δηλὸν ὅτι ταῦτα συμ-
 φώνως τῇ περιστάσει καὶ ἀμοιρῶν
 ἄλλης κρείσσονος παραμυθίας, ὅπως
 συμβαίνει καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ βίῳ,
 ὅτε παραμυθούμενός τις τινα ἐπὶ

ἐς τόδ' ἀπέρχει κεῦθος νεκύων,
οὔτε φθινάσιν πληγείσα νόσοις,
οὔτε ξιφείων ἐπίχειρα¹ λαχοῦσ'
ἀλλ' αὐτόνομος², ζῶσα μόνη δὴ

820

θνατῶν Ἴδαν καταβήσει.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Ἀντιστροφῆ ἄ.

Χ Ἦκουσα δὴ³ λυγροτάταν ὀλέσθαι
τὰν Φρυγίαν ξέναν
Ταντάλου⁴ Σίπυλον⁵ πρὸς ἄ-

ἀνηκέστοις συχνὰ ἀναγκάζεται νὰ καταφεύγῃ εἰς σοφισματώδεις μᾶλλον ἢ εἰλικρινεῖς παραμυθίας καὶ τῆς εἰρονομίας οὐ πολὺ ἀφροσύνας.

¹) Ἐπίχειρον σημαίνει πληρωμὴν, ἀμοιβὴν καὶ τὸ ἀντίθετον τιμωρίαν, ὡς ἐνταῦθα.

²) Ἡ Ἀντιγόνη ἐξ ἐλευθέρως θελήσεως κατέρχεται εἰς τὸν Ἴδην. Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει τὴν λέξιν "Ἰδίους αὐτῆς νόμοις χρῆσάμενη". Ἐξήγησις τῆς ἄ. στροφῆς: Βλέπετέ με, ὦ πολῖται τῆς πατρίδος μου, οἱ πορεύομαι τὴν τελευταίαν δόδον καὶ οἱ βέλπω τελευταῖον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ οὐδέποτε πάλιν θὰ ἴδω· ἀλλ' ὁ πάντας κοιμίζων Ἄιδης ζῶσάν με φέρει, εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀχέροντος, χωρὶς νὰ τύχω γάμων, καὶ κανεὶς ἐπιθαλάμιος ὕμνος ἀκόμη δὲν με ὑμνησεν, ἀλλὰ θὰ λάβω ἄνδρα τὸν Ἀχέροντα. Χορ. Λοιπὸν ἐνδοξος καὶ ἐπαινουμένη ἀπέρχεσθε εἰς τοῦτο δὲ τὸ κρύφιον βάθος τῆς γῆς, χωρὶς νὰ προσβληθῆς ὑπὸ φθίσεως, καὶ χωρὶς νὰ λάβῃς τιμωρίαν ξίφους, ἀλλ' ἰδίους νόμους μεταχειρισθεῖσα,

μόνη δὰ ζῶσα θὰ καταβῆς εἰς τὸν Ἄιδην τῶν θνητῶν.

³) Ὑπομνήσκει ἡ ἡρώτις τὸν χορόν, ὅτι οὐχὶ μόνη, ἀλλὰ καὶ ἡ Νιόβη οὕτως ἔθανεν. Ὁ δὲ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Τοῦτο δὲ ἔλαβεν πρὸς τὸ ὅμοιον τοῦ θανάτου, οἱ οὐδὲ ἡ Νιόβη ὑπὸ τιμωρίας ἀνηρέθη".

⁴) Ἡ γενικὴ ἐξαρχαία ἐκ τοῦ Φρυγίαν ξέναν, ὡς καὶ ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 622 "Εἰ Ζεὺς ἔτι Ζεὺς χῶ Διὸς Φοῖβος σαφῆς" καὶ ἐν Αἴαντ. 952 "τοιόνδε μέντοι Ζητὸς ἡ δευτὴ θεὸς Παλλὰς φρενέει πῆμ', Ὀδυσσεὺς χάριν". Νιόβη ἡ θυγάτηρ τοῦ Ταντάλου καὶ γυνὴ τοῦ Ἀμφιφίονος ἔτεκε δώδεκα τέκνα, ἐξ ὧν ἐξ ἦσαν υἱοὶ καὶ ἐξ θυγατέρες. Διὰ τὴν ἔπαρσιν τῆς εὐτεχνίας διήγειρε τὴν ὀργὴν τῆς Ἀθητῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατ' ἐντολὴν αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις ἐτόξευσαν τὰ τέκνα τῆς Νιόβης.

⁵) Ὁ Σίπυλος κυρίως κεῖται ἐπὶ τῆς Λυδίας, ἀλλ' ἐν τῇ εὐρύτερῃ τοῦ ὀνόματος σημασίᾳ οἱ ἀρχαῖοι ὀνόμαζον καὶ τὴν περὶ τὸν Σίπυλον Φρυ-

κοφ, τὰν κισσὸς ὡς ἀτενῆς¹

825

πετραία βλάστα δάμασεν².

καὶ νιν ὄμβροι³ τακομέναν,

ὡς φάτις ἀνδρῶν,

χιῶν τ' οὐδαμὰ λείπει,

830

τέρρει θ' ὑπ' ὄφρῦσι παγκλαύτοις,

δειράδας⁴. ἃ με δαι-

γίαν, Στράβ. XII, 571 "καὶ τὴν περὶ Σίτυλον Φρυγίαν οἱ παλαιοὶ λέγουσιν, ἣ καὶ τὸν Τάνταλον Φρύγα καὶ τὸν Πέλοπα καὶ τὴν Νιόβην".

¹) Τὸ ἐπίθειον δύναται νὰ συνταχθῆ καὶ πρὸς τὸ κισσὸς καὶ πρὸς τὸ πετραία βλάστα.

²) Περιγραφικὴ φράσις τῆς ἀπολιθώσεως τῆς Νιόβης, περὶ ἧς ὁ μὲν Ὅμηρος λέγει ἐν Ἰλιάδ. Ω, 614 "νῦν δέ που ἐν πέτρῃσιν, ἐν οὖρεσιν οἰοπόλοισιν, ἐν Σιτύλῳ... ἔνθα λίθος περ' ἐοῦσα θεῶν ἐκ κήδεα πέσσει", ὁ δὲ Κόιντος ὁ Συμωναῖος Μεθ' Ὅμηρ. I, 293 λέγει "ὑπαὶ Σιτύλῳ νεφέεντι, ἧχι θεοὶ Νιόβην λῆαν θέσαν, ἧς εἰ δάκρυ πούλῃ μάλα στρυφελῆς καταλείβεται ὑπόθι πέτρης, καὶ οἱ σνοστοναχοῦσι ῥοαὶ πολυηχέος Ἑρμιον καὶ κορυφαὶ Σιτύλου περιμήκεες, ὧν καθ' ὅπερθεν ἐχθρὴ μηλονόμοισιν ἀεὶ περιπέπται' οὐμίχλῃ· ἣ δὲ πέλει μέγα θαῦμα παρεσσυμένοιαι βροτοῖσιν, οὐνεκ' εἴοικε γυναικὶ πολυστόνῳ, ἧτ' ἐπὶ λυγρῷ πένθει μυρομένη μάλα μυρία δάκρυα χεῦει· καὶ τὸ μὲν ἀτεκνέως φησὶ ἔμμεναι, ὁππότ' ἄρ' αὐτὴν τηλόθεν ἀνθρώσεας· ἐπὶν δὲ οἱ ἐργὸς ἔκται, φαίνεται αἰτήσεσα πέτρῃ Σιτύλοιο τ' ἀπορρώξ". Καὶ ὁ Πανσανίας I, 21, 5 διηγεῖται ὡς

ἐξῆς· "ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν εἰς τὸν Σίτυλον τὸ ὄρος· ἣ δὲ πλησίον μὲν πέτρα καὶ κρημνὸς ἔστιν, οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικὸς, οὔτε ἄλλως οὔτε πενθοῦσης· εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξειε ὄραν καὶ κατηφῆ γυναῖκα". Ἡ λεγομένη αὕτη Νιόβη τὸ κατ' ἀρχὰς ἦτο ἐκ τῶν πολλῶν παιδιῶν τῆς φύσεως, τὴν παιδιὰν δὲ ὑπεβοήθησεν ἡ τέχνη. Μέχρι τοῦδε ἡ ἐπὶ τοῦ Σιτύλου Νιόβη ἐπισπᾷ τὴν προσοχὴν τῶν περιηγητῶν.

³) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκεται ὄμβροφ, ἀλλ' ὁ Musgrave ἔρεψεν εἰς ὄμβροι, ὅπερ οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ἐδέξαντο. Διότι, διὰ τοῦ ὄμβρον δὲν δύναται νὰ τήκηται. Ὅτι δ' ἡ διόρθωσις εἶναι πιθανή, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ χιῶν τε. Ὁ Nauck εἰκάζει οἴκτω τ ακω μέν αν. Φαίνεται, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευον, ὅτι ἡ Νιόβη καὶ ἀπολιθωθείσα ἔκλαιε. Τοῦτο δὲ τὸ θαῦμα πειράται νὰ ἐξηγήσῃ ὁ ποιητής.

⁴) Ἡ παραβολὴ εἶναι ἐπιτυχῆς, καθ' ὅσον οἱ ἀρχαῖοι τὰ μέρη τοῦ ὄρους παρέβαλλον πρὸς τὰ μέλη τοῦ σώματος.

μων ὁμοιοτάταν κατευνάζει. *υπερβολ.*

ΧΟΡΟΣ.

Ἄλλ᾽² θεός τοι καὶ θεογεννῆς³,
ἡμεῖς δὲ βροτοὶ καὶ θνητογενεῖς⁴.
καίτοι φθιμένω τοῖς ἰσοθέοις
ἐγκληρα λαχεῖν μέγ' ἀκοῦσαι⁵. Χ

835

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

Στροφή β'.

Χ Οἶμοι γελῶμαι⁶. τί με, πρὸς θεῶν πατροφῶν,

1) Εἶναι κατηγορηματικὸν εἰς τὸ μέ.

2) Ὁ χορὸς ἐν τῇ παραβολῇ ἀνευρίσκει ἐπαρῶν τῆς Ἀντιγόνης, ἣν περῶνται νὰ κολάσῃ. Ἡ μὲν Νιόβη ἦτο θεὰ ὡς ἐκ θεῶν ἔλκουσα τὸ γένος, ἡ δὲ Ἀντιγόνη θνητή, Σοφοκλ. *Ἡλέκτρ.* 150 "Ἰὼ παντλάμων Νιόβα, σὲ δ' ἔγωγε νέμω θεόν, ἅ τ' ἐν τάφῳ πετραῶ, αἰαί, δακρύεις".

3) Τὸ θεογεννῆς μόνον ἐνταῦθα ἀπαντᾷ Οἱ Βυζαντινοὶ λέγουσι πονητογεννῆς καὶ πρωτογεννῆς. Ὁ μὲν Wieseler διώρθωσεν εἰς θειογεννῆς, οὗ ἡ διόρθωσις δὲν ἐγένετο δεκτικὴ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν, ὁ δὲ Dindorf ὑποστηρίζει τὴν γραφὴν λέγων, ὅτι τὸ ἐπίθετον δὲν κεῖται ἀντὶ τοῦ θεογεννῆς, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ θεογεννητός, ὅπερ μεταχειρίζονται νεώτεροι συγγραφεῖς.

4) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ θνητοὶ καὶ θνητογενεῖς ἢ βροτοὶ καὶ βροτογενεῖς.

5) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως: λαχεῖν ἐγκληρα τοῖς ἰσοθέοις μέγα ἐστὶν ἀκοῦσαι φθιμένῳ τινί. Τὸ ἐγκλημα ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει: "Κοινά,

ὅμοια, τοῦ αὐτοῦ κλήρου καὶ τύχης". Τὸ χωρίον ὁμῶς θεωρεῖται ἐκ τῶν μάλα διεφθαρμένων καὶ μετὰ τὴν φράσιν μέγ' ἀκοῦσαι ὑπῆρχεν ὁ στίχος, ζῶσαν καὶ ἐπειτα θανούσαν, ὅστις ἴσως οὐχὶ ἀδίκως παραλείπεται ὑπὸ πολλῶν ἐκδοτῶν. Πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ἐξέπεσε τοῦ κειμένου στίχος τις. Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς: Ἦκουσα δά, ὅτι λυπηρότατα ἀπωλέσθη ἡ Φρυγία ξένη ἢ θυγάτηρ τοῦ Ταντάλου, ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ Σιπύλου, τὴν ὁποίαν ὡς τενωμένος κισσός, τὸ βλάστημα τοῦ βράχου κατεδάμασεν καὶ βροχαὶ ταύτην καταπονουμένην, ὡς λέγουσι, καὶ ἡ χιὼν οὐδόλως ἀφίνουσι, καὶ ἔγγραίνε τὸν τράχηλον κάτωθεν τῶν ὄφρῶν ὅλως κλαίονσα: πρὸς ταύτην ὁμοιότατα θεὸς τις φονεύει. Χορὸς. Ἄλλ' ἐκεῖνη ἦτο θεὰ βεβαίως καὶ ἐκ θεῶν γεννηθεῖσα, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα θνητοὶ καὶ ἐκ θνητῶν γεννηθέντες: καὶ ὁμῶς τὸ νὰ λάβῃ θνητός τὰ αὐτὰ μέ τοὺς ἰσοθέους εἶναι μέγα τι νὰ τὸ ἀκούσῃ τις.

6) Ἡ Ἀντιγόνη νομίσασα, ὅτι χλευάζεται ὑπὸ τοῦ χοροῦ παραπο-

οὐκ οὐλομέναν ὑβρίζεις,
 ἀλλ' ἐπίφαντον¹⁾ ;
 ᾧ πόλις, ᾧ πόντος
 πολυκτήμενος ἄνδρες²⁾

ἰὼ

Διοκαίαι κρήνη³⁾, Θήβας τ'
 εὐαρχάτου ἄλλος⁴⁾, ἔμπας

ἔνυμμάστρας ὑμῶν ἐπικτῶμαι⁵⁾, χ

Χοῖα φίλων ἄκλαντος, οἷοις νόμοις⁶⁾

πρὸς ἔργα⁷⁾ τυμβόχωστον ἔρχομαι τάφου ποταίνου¹⁰⁾.

840

845

νεῖται διὰ τοῦτο καὶ ἐπικαλεῖται ἄλλους μάρτυρας.

1) Ἐπίφαντος ὀνομάζεται ὁ ὢν ἐν τῷ φανερόν, ὁ βλέπων τὸ φῶς.

2) Ἐπειδὴ ἡ ἡρωὶς δὲν ἔχει ἐλπίδας εἰς τοὺς γέροντας τῶν Θηβῶν, ἀποινεῖται πρὸς πάντας τοὺς πολίτας. Αἱ Θήβαι ἔχουσι πολλὰς καὶ πλουσίας πεδιάδας, Πίνδ. ἐν Πυθ. II, 3. Οἰδίπ. τύραν. 152.

3) Μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν διότι ἡ Δίρκη εἶχε πολλὰς πηγὰς.

4) Ἄλλος δύναται μὲν νὰ σημαίη καὶ τὴν πόλιν, ὡς ἐν τῇ Ἠλέκτρ. 5, ὅπου ἰδὲ τὴν σημειώσιν μου, ἀλλὰ προτιμῶμεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν λέξιν κυριολεκτικῶς διότι περὶ πολιτῶν εἶπεν ἡδὴ καὶ ἤθελεν εἶναι ἄτοπον, ἂν ἐπανήρχετο αὐτὸς εἰς τοὺτους, ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἄφρα. Τὸ ἔμπας κατὰ τινὰς μὲν ἔχει ἐναντιωματικὴν σημασίαν, κατ' ἄλλους δὲ σημαίνει πάντας, διπερ πιδανώτερον.

5) Ὁ Αἰολικὸς τύπος ἔμμε εὐρίσκειται καὶ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἐν

Εὐμέν. 610, ἡ δὲ δοτικὴ ἔμμι ἐν Οἰδίποδ. τύραν. 247.

6) Ὁ μὲν Σχολιαστὴς ἤθελε νὰ διορθωθῇ τὸ ῥήμα εἰς ἐπιβοῶμαι, ὁ δὲ Wunder διώρωθωσεν εἰς ἐπανιδῶμαι καὶ ἄλλοι ἄλλως.

7) Ἡ ἀντονομία αὕτη, ὡς καὶ ἡ ἐπομένη, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἔνυμμάστρας. Ἐπεξηγεῖται δ' αὕτη διὰ τῶν φίλων ἄκλαντος. Ἐπίθετα ἔχοντα παθητικὴν σημασίαν δέχονται γενικὴν πρὸς δήλωσιν τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου ἢ σχέσεώς τινος, ὡς Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1722 "κακῶν γὰρ δυσάλωτος οὐδεὶς", Εὐριπίδ. Ἄνδρομάχ. 460 "ἀθώπεντος γλώσσης", Σοφοκλ. Φίλοκτ. 1067 "φωνῆς προσφθεγκτός".

8) Ἡ ἡρωὶς ἀποβλέπουσα εἰς τοὺς θεοὺς νόμους, οὓς ὑπερασπίζει, οἰκτερεῖ τοὺς ἀνοσίους νόμους τοῦ Κρόνου.

9) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκειται ἔργμα, ἀλλ' ὁ Brunck ἐδάσυνε τὴν λέξιν, διότι παράγεται ἐκ τοῦ εἴργω. Σημαίνει λοιπὸν περίφραγμα, εἰρκτήν.

10) Ποταίνιος λέγεται ὁ νέος, ὁ

ἰὼ δύστανος,

850

οὐτ' ἐν βροτοῖς οὐτ' ἐν νεκροῖσι¹

μέτοικος, οὐ ζῶσιν, οὐ θανοῦσιν².

ΧΟΡΟΣ.

Προβᾶς³ ἐπ' ἔσχατον θράσους⁴

ὕψηλόν ἐς Δίκας βᾶθρον

προσέπεσες, ὦ τέκνον, πολὺ⁵

855

πρόσφατος και δὴ ὁ παράδοξος, ὡς και ὁ Σχολιαστὴς λέγει. "Ἐστὶ μὲν προσφάτου" θέλει δὲ εἰπεῖν καινοῦ και παρεξηλλαγμένου. Λέγει δὲ τὸ περίφραγμα παράδοξον διότι συνήθως ἐν τῷ τύμβῳ οἱ νεκροὶ τίθενται.

¹) Αἱ λέξεις αὗται δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀντιστροφῆς και ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ βροτοῖς και νεκροῖς δὲν εἶναι ὀρθή. Τοῦτων ἐνεκεν εἰκάζεται, ὅτι αἱ λέξεις αὗται ἐγράφησαν ὑπὸ τινος μεταγενεστέρου θέλοντος νὰ πληρώσῃ ἀρχαῖον χάσμα.

²) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει. "Ὅτε ἐν ζῶσι, διὰ τὸ εἶναι ἐν εἰρηκτῇ οὔτε ἐν θανοῦσι, διὰ τὸ εἶναι ἀναπνεῖν". Οὐδὲν τὸ παράδοξον, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἐπαναλαμβάνει τὰς αὐτὰς ἐννοίας, διότι οἱ θρηνοῦντες συνήθως ποιοῦσι τοῦτο, ὡς παρ' Εὐριπίδ. ἐν Ἰκέτισ' 955 "οὐκέτ' εὐτεκνος, οὐκέτ' εὔπαις".

³) Ὁ χορὸς εἰς δύο αἰτίας ἀποδίδει τὴν συμφωνίαν τῆς Ἀντιγόνης εἰς τὴν ὑπερβολὴν αὐτῆς και εἰς πατρικὴν ἀμαρτίαν.

⁴) Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐνόμισεν, ὅτι ὁ χορὸς κατέληφθη ἐνταῦθα ὑπὸ ἀγανακτήσεως. "Ἐντεῦθεν μετὰ τινος ἀγανακτήσεως ἐλέγει τὴν Ἀντιγόνην, ἅτε συντηρητικὸς ὢν και τυφλῶς σε-

βόμενος τοὺς ἐγχωρίους θεσμοὺς κατὰ τὰ προστάγματα τοῦ ἀρχοντος. Οὐχί, λέγει, ἀδίκως και ἀνοσίως, ὡς σὺ ἐπιμαρτύρεσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ προέβης εἰς τὸ ἔπακρον τῆς θρασυτητος και ὕβρεως πρὸς τὸ ὑψηλὸν βᾶθρον τῆς θεᾶς Δίκης, ἐπειδὴ δηλαδὴ μετὰ μεγίστου θράσους ἐξύβρισις τὴν Δίκην, παραβάσα τοὺς θεσμοὺς αὐτῆς, διὰ τοῦτο κατέπεσες".

Ἡ ἀγανάκτησις εἶναι ὅλως ἄλλοτιρία τοῦ ἠθους τοῦ χοροῦ. Ὡσαύτως δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἡρώϊς ὕβρισε τὴν Δίκην, ἀλλὰ μόνον, ὅτι προσέβη εἰς τὴν ὑπερτάτην βαθμίδα τοῦ δικαίου χωρὶς νὰ λάβῃ ἐπ' ὄψει τοὺς θεσμοὺς τοῦ ἀρχοντος. Ὁ δὲ Bellermann νομίζει, ὅτι και τὸ θράσος ἐνταῦθα κείται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ θάρσους. Τοιαύτην ἐπιφυλακτικὴν θέσιν ἔχει ὁ χορὸς και ἐν στίχ. 871. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ὀρθῶς ἐρμηνεύει τὸ χωρίον. "Προβάσα ἐπὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης ἔσχατον βᾶθρον μετὰ θράσους, βουλομένη τε θεῖον τι δράν περὶ τὸν ἀδελφόν, τὰ ἐναντία λέπονθας" ἔπεσες γὰρ εἰς τὸ κενετόπιον".

⁵) Ἐπειδὴ τὸ πολὺ ἐνταῦθα δὲν ἀρμόζει, ὁ Schneidewin εἰκάζει, ὅτι ὁ ποιητὴς εἶπε π ο δ ο ἴ ν, ὡς Ἀριστοφάν. ἐν Ὀρνισ. 35 "ἀνεπιτόμηδ' ἐκ τῆς πατρίδος ἀμφοῖν τοῖν ποδοῖν".

πατρῶον¹ δ' ἐκτίρεις τιν' ἄθλον. Χ

ΑΝΙΠΓΟΝΗ

Ἀντιστροφή β'.

✕ Ἐψαυσας² ἀλγεινοτάτας ἐμοὶ μερίμνας,
πατρὸς τριπόλιστον³ οἴκτον.

Αἰσχύλ. Πέρο. 516 "ὦ δαίμων, ὡς ἄγαν βαρὺς ποδοῖν ἐνήλον παντὶ Περσικῷ γένει. Ὁ μὲν Dindorf θέλει, ἵνα γραφῆ πόλιν, ὃ δὲ Bonitz μόρφ⁴ καὶ ἄλλοι ἄλλως.

1) Ὁ Τρικλίνιος ἐρμηνεύει τὸ χωρίον "Ἦγον ὅσον δυστυχίας ἐμελλεν ἐκεῖνος δυστυχεῖσθαι, τοῦτο αὐτῆ ἀποπληροῦς τοιαύταις περιπεσοῦσα δυστυχίας... Ἐν γένει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐπεκράτει ἡ πίστις, ὅτι διὰ τὰ ἀμαρτήματα τῶν πατέρων ἐτιμωροῦντο τὰ τέκνα Ἡρόδοτ. I, 91 "Κροῖσος δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτία ἐξέπλησεν" Θεογν. 178 "ὑπερβασίην ἀντιτίθειν πατέρων". Τρυφιδόωρ. 605 "τοκίων ἀμπλακίας ἀπέτινον". Ἐξήγησις τῆς β' στροφῆς. Ψεῦ χλευάζομαι. Διὰ τί, δι' ὄνομα τῶν πατρῶων θεῶν, οὐχὶ ἀποθανοῦσαν ὑβρίζεις, ἀλλὰ βλέπουσαν τὸ φῶς; Ὡ πόλις, ὦ πλούσιοι ἄνδρες τῆς πόλεως. Ἰὼ ὕδατα τῆς Δίρκης καὶ δάσος τῆς καλά ἄρματα ἐχούσης Θήβης, δῖλος ἐπικαλοῦμαι ὑμᾶς μάρτυρας, ὅποια ὑπὸ τῶν φίλων ἀκλαιστος δι' ὁποῖων νόμων ἔρχομαι εἰς περιφραγμα κατεσκευασμένον εἰς παράδοξον τάφον. ἰὼ ἡ ταλαίπωρος, οὔτε μεταξὺ τῶν θνητῶν, οὔτε μεταξὺ τῶν νεκρῶν κατοικῶ, οὔτε μεταξὺ τῶν ζώντων, οὔτε μεταξὺ τῶν ἀποθανόντων. Χορός. Προχωρήσασα εἰς μέγιστην

τόλμην ὡς πρὸς τὸ ὑψηλὸν βάθρον τῆς Δίρκης ἔπεσας, ὡ τέκνον, βαθέως. Πληρόνεις δ' ὅμως ἀμάρτημα τοῦ πατρός. ^{Περσ. 516}

2) Ἡ τελευταία φράσις τοῦ χοροῦ ἤγειρεν ἐν τῇ μνήμῃ τῆς Ἀντιγόνης τὰς συμφορὰς τοῦ οἴκου τῶν Λαβδακιδῶν. Κατὰ τοὺς πλείστον τῶν ἐρμηνευτῶν τὸ μερίμνας εἶναι αἰτιατικῆς πτώσεως, πρὸς ἣν συμφωνεῖ καὶ τὸ ἐπόμενον τριπόλιστον οἴκτον. Τὸ φαίνει συντάσσεται πρὸς αἰτιατικὴν καὶ ἐν στίχ. 962, ὡς καὶ τὸ θυγγάνει ἐν στίχ. 546. Τινὲς ὅμως νομίζουσι, ὅτι εἶναι γενικῆς, πρὸς ἣν δὲν συμφωνεῖ ἡ ἐπομένη παράδεισις, ὡς ἐν Αἴαντ. 1206 "κεῖμαι δ' ἀμέριμνος οὔτως, ἀεὶ πυκναῖς δρόσοις τεγγόμενος κόμας, λυγρᾶς μνήματα Τροίας." Οἰδίπ. τύρανν. 603 "καὶ τῶνδ' ἔλεγχον, τοῦτο μὲν Πυθῶδ' ἰὼν πύθοντα τὰ χορησθέντ' εἰ σαφῶς ἤγγειλά σοι" Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 211.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει "Πολλάκις ἀναπεπολημένον ἢ διάσημον, καὶ πανταχοῦ ἀκουόμενον, καὶ πολούμενον". Τὸ πολίζω κατὰ τὸν Wolff εἶναι διάφορος τύπος τοῦ πολέω, Πίνδ. ἐν Πυθ. VI, 2 "ἄρουραν Χαρίτων ἀναπολιζόμενον". Ἡ αὐτὴ δὲ εἰκὼν ὑπάρχει καὶ ἀλλαχοῦ ἐν Φίλοκτ. 1238 "δὶς ταυτὰ βούλει καὶ τρεῖς ἀναπολεῖν μ' ἔπη;" Πίνδ.

τοῦ τε πρόπαντος
ἀμετέρου πότμου
κλεινοῖς Λαβδακίδαισιν¹.

860

ἰὼ

ματρῶν² λέκτρων ἄται,
κοιμήματά τ' αὐτογέννητ'
ἐμῷ πατρὶ³ δυσμόρου ματρός·

865

οἴων⁴ ἐγὼ ποθ' ἄταλαίφρων ἔφην,
πρὸς οὓς ἀραῖος⁵, ἄραμος ἄδ' ἐγὼ μέτοκος ἔρχομαι.
ἰὼ δυσπότμων

κασίγνητε γάμων⁶ κροήσας,
θανῶν⁷ ἔτ' οὖσαν κατήμαρές με.

870

ΧΟΡΟΣ

Σέβειν⁸ μὲν εὐσέβειά τις,

Νέρ. 7 "ταῦτα δὲ τρεῖς τετράκι τ' ἀμπολεῖν ἀπορία τελέθει". Τὸ τρεῖς ἐν τῷ ὀνόματι κεῖται ἀντὶ τοῦ πολυλάκις, ὡς ἐν τοῖς τρισάθλιος, τριδουλιος, τριλλιστος.

κατάρματος, διὰ τὰ ἐκείνων ἀμαρτήματα".

6) Ὁ Πολυνεΐκης ἔλαβε γυναῖκα Ἀργεῖαν, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀδράστου ἄνευ δὲ τῶν γάμων τούτων ἢ στρατεία τῶν ἐπὶ στρατηγῶν κατὰ τῶν Θηβῶν δὲν ἠδύνατο νὰ γένη, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ: "Διὰ τὴν πρὸς Ἀδραστον ἐπιγαμίαν, ἣτις αἰτία τοῦ πολέμου κατέστη".

7) Ὁ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀδράστου γάμος σου, ὃ Πολύνεκες, ἦτο οὕτω δύσοπιμος, ὥστε καὶ θανῶν με ἐφόρευσας. Ὅμοιον λέγεται περὶ τοῦ Ἐκτοροῦ ἐν Αἴαντ. 1027 "εἶδες ὡς χρόνῳ ἐμελλέσ' Ἐκτωρ καὶ θανῶν ἀποφθίσειν;" ἐν Τραχιν. 1163 "ζῶντά μ' ἔκτειναν θανῶν" καὶ ἐν Ἡλεκτρ. 1419 "αἰμ' ὑπεξαίρουσι τῶν κτανόντων οἱ πάλοι θανόντες".

8) Ὑπακούεται τὸ ταῦτα, ἃ οὐ σέ-

1) Ἐπειδὴ εἶναι ἐπεξηγήσεις τοῦ ἀμετέρου, περιεμένομεν γενικὴν, ἀλλὰ παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 88 "ὦ κλεινὸν οἴκος Ἀντιγόνη θάλλος πατρί".

2) Εἶναι ἐναλλαγὴ ἐπιθέτου ἀντὶ ματρῶν λέκτρων, ὡς καὶ ἐν σίχφ 786.

3) Ἡ δοτικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κοιμήματα, δηλ. συγκοιμήματα δυσμόρου ματρός ἐμῷ πατρὶ, ὃν αὐτὴ ἐγέννησεν

4) Ἀηλαδὴ κοιμημάτων. Ἡ Ἀντιγόνη οἰκτεῖται τὰ κοιμήματα, ἐξ ὧν ἐγεννήθη.

5) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Ἐπι-

κράτος δ', δῖφ' κράτος μέλει,
 παραβατὸν οὐδαμᾶ πέλει.
 σὲ δὲ' ἀντογνώτος² ὤλεσ' ὄργα.

875

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ἐπιδόξ.

Ἄκλαυτος, ἄφιλος, ἀνυμέναιος,
 ταλαίφρων ἄγομαι τάνδ' ἑτοίμαιν ὀδόν³.
 οὐκ ἔτι μοι τόδε λαμπάδος⁴ ἴσθον ὄμμα θέμις ὄραν τα-
 λαίνα, 880
 τὸν δ' ἐμὸν πότιμον ἀδάκρυτον⁵ οὐδεὶς φίλων στενάζει.

βεις. Ὁ χορὸς ὁμολογεῖ μὲν, ὅτι ἡ Ἀντιγόνη ἐποίησεν εὐσεβὲς καθήκον θάνασμα τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι παρέβη τὴν ἐπιτολήν τοῦ κρατοῦντος, ὅπερ ἐτήνεγκε τὸν ὄλεθρον.

1) Ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐξυπακουόμενον ἐκείνου.

2) Ὀργὴ ἐνταῦθα εἶναι ἡ ὀργή, ὁ ζῆλος. Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει: "Ἀεθαίρετος καὶ ἰδιογνώμων τρόπος". Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιτροφῆς: "Ἡγγίσις λυπηροτάτας εἰς ἐμὲ φροντίδας, πολλὰκις ἀναποληθεῖσαν λυπηρὰν πράξιν τοῦ πατρὸς καὶ ὀλοκλήρου τῆς δυστυχίας ἡμῶν τῶν ἐνδόξων Λαβδακιδῶν. Ἴω βλάβαι προσελθοῦσαι ἐκ τῆς μητρικῆς κλίνης καὶ κομήματα τῆς δυστυχῆς μητροῦ μετὰ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, ὃν αὐτὴ ἐγέννησεν, ἐκ ποίων ἐγὼ τέλος πάντων ἡ ἀθλία ἐγεννήθην, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐγὼ κατηραμένη, ἄγαμος ἔρχομαι νὰ μετοικήσω. Ἴω ἀδελφέ, ὅστις ἐτυχες δυστυχῶν γάμων, καὶ θανῶν ἀκόμη ἐμὲ ζῶσαν ἐφόνησας. Χορὸς. Τὸ μὲν νὰ σέβηται τις εἶναι εὐσε-

βεῖα τις, ὅμως τὴν ἐξουσίαν ἐκείνου, ὅστις φροντίζει περὶ τῆς ἐξουσίας, καὶ οὐδένα τρόπον δύναται τις νὰ παραβῇ. Σὲ δὲ ἀντογνώμων ζῆλος κατέστρεψεν.

3) Ῥήματα σημαίνοντα ὁπωσδήποτε κίνησιν συντάσσονται αἰτιατικῇ δηλοῦσιν τὴν ὀδόν, ἐφ' ἧς γίνεται ἡ κίνησις Ξενοφ. Ἑλλην. I, 2, 17 "ἐξῆλθον τινὰς καὶ ἄλλας ἐξόδους". Ἡρόδοτ. IX, 69 "ἐτεράποnton τὴν φέρουσαν ἄνω τὴν λειοτάτην τῶν ὀδῶν". Θουκυδ. III, 64 "μετὰ Ἀθηναίων ἄδικον ὀδὸν ἰόντων, ἐχωρήσατε". Ὁ Reiske εἰκάζει, τάνδε πνυμάταν ὀδόν, ὅπερ δεχεται καὶ ὁ Dindorf.

4) Λαμπάδα ὀνομάζει τὸν ἥλιον. Ἡ λαμπὰς δὲ ἔχει ὄμμα, ὅπερ τολμηρὸν τοιαῦτα ὅμως τολμήματα ἔχει πολλὰ ἢ λυρικῆ ποιήσις.

5) Ὁ Τρικλίνιος παρατηρεῖ: "Τὸ ἀδάκρυτον σαφηνισμὸς ἐστὶ τοῦ οὐδεὶς στενάζει τὸ γὰρ παρ' οὐδενὸς στεναζόμενον ἀδάκρυτον ἐστίν". Ἡρὸ πάντων ὀλίβει τὴν Ἀντιγόνην, ὅτι οὐδεὶς θρηγεῖ τὴν συμφορὰν αὐτῆς.

ΚΡΕΩΝ

Ἄρ' ἴσται, αἰοδὰς καὶ γόους πρὸ τοῦ θανεῖν
ὡς οὐδ' ἂν εἰς παύσαιτ' ἂν, εἰ χρεῖη² λέγειν;
οὐκ ἄξειθ' ὡς τάχιστα; καὶ κατηρεφεῖ
τύμβω περιπτύξαντες³, ὡς εἶρηκα⁴ ἐγώ,
ἄφετε¹ μόνην ἔρημον, εἴτε χρῆ⁵ θανεῖν,
εἴτ' ἐν τοιαύτῃ ζῶσα τυμβεύειν⁶ στέγη.
ἡμεῖς γὰρ ἀγνοῖ τοῦπι τήνδε τὴν κόρην⁷.

885

Ἐξηγησις τῆς ἐποδοῦ. Ἄκλαντος, ἀνευ φίλων, ἀνευ ἑμεαίων ἢ δυστυχῆς φέρομαι εἰς ταύτην δὰ τὴν ἐπιτομὴν ὁδόν. Δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον πλέον εἰς ἐμὲ τὴν δυστυχῆ νὰ βλέπω τοῦτο δὰ τὸ ἱερόν φῶς τοῦ ἡλίου, διὰ δὲ τὴν ἐμὴν δυστυχίαν τὴν ἀνευ δακρύων, κανεῖς ἐκ τῶν φίλων δὲν σιενάξει.

1) Ἐξηγητήθη ἡ ἀνοχὴ τοῦ Κρέοντος, ὅστις μετὰ ὀργῆς κελεύει νὰ ἀπαγάγῃ τὴν Ἀντιγόνην εἰς τὸν θάνατον. Σύνταξον οὕτως: Ἄρ' ἴσται, ὡς, εἰ χρεῖη λέγειν αἰοδὰς καὶ γόους πρὸ τοῦ θανεῖν, οὐδ' ἂν εἰς παύσαιτ' ἂν; „ Ἡ σοφιστικὴ τοῦ τυράννου δικαιολογία ὁμοιάζει πρὸς σκῶμμα κατὰ τῆς δυστυχῆς. Τοὺς θρήνους λέγει αἰοδὰς, ὡς ἐν Αἴαντ. 630.

2) Ὁ Schaefer τὸ εἰ χρεῖη ἐρημεύει si utile sit, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 266, „ἐπεὶ τὰ γ' ἔργα μου πεπονηδόν' εἰσι μᾶλλον ἢ δεδρακότα, ἢ σοι τὰ μητρός καὶ πατρός χρεῖη λέγειν „ Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ τὸ χρῆ ἐν οἴχ. 922.

3) Τὸν τάφον θεωρεῖ ὡς περιπυλὴν τῆς Ἀντιγόνης.

4) Ὁ Τρικλίνιος προεῖμα νὰ γραφῆ ἀφεῖτε¹ Ἀφεῖτε χρῆ γράφειν

οὐκ ἄφετε, καὶ ζῶσα τυμβεύσει· οὕτω γὰρ ἀρμόζει τῷ μέτρῳ τὸ ἀφεῖτε δὲ καὶ ἐν τινι τῶν παλαιῶν εὔρηται βιβλίων· συντάσσειν δὲ οὕτως· οὐκ ἄξετε ταχέως αὐτὴν καὶ ἀφεῖτε μόνην ἔρημον, περιπτύξαντες ἐν τῷ κατηρεφεῖ τύμβω, ὡς εἶρηκα ἐγώ, εἴτε χρῆ θανεῖν αὐτὴν, εἴτε τυμβεύσει ἐν τοιαύτῃ στέγῃ ζῶσα, ἢ γον ἐπιτάφιος κείσεται; „

5) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκειται χρῆ, ὅπερ δὲν ἀρμόζει ἐνταῦθα ἔνεκα τῆς ὀνομαστικῆς ζῶσα. Διὰ τοῦτο οἱ πλείστοι τῶν ἐκδοτῶν γράφουσι χρῆ κατὰ τὸν Σχολιαστήν, ὅστις ἐξηγεῖ διὰ τοῦ (χρῆ ζεῖ καὶ θέλει. Οὕτως ἐξηγοῦσι τὸ χρῶα καὶ ὁ Ἡούχιος καὶ ὁ Σουῖδας. Ἡ σημασία αὕτη γίνεται δῆλη ἐν Αἴαντ. 1373 “σοὶ δὲ δρῶν ἔξεσθ' ἢ χρῆς „

6) Τὸ τυμβεύειν μόνον ἐνταῦθα κατὰ τὸν Wolff ἔχει ἀμετάβατον σημασίαν. Τὰ εἰς ἐνω ἔχουσι καὶ μεταβατικὴν καὶ ἀμετάβατον, ὡς τὰ νυμφεύω, πρεσβεύω, χαιλεύω.

7) Ἡ ἐπὶ μετὰ αἰτιατικῆς ποιῆ φράσει, ὡς τὸ εἰς ἐμέ, τὸ ἐπ' ἐμέ, τὸ ἐπ' ἐκεῖνον. Ἐνταῦθα κείται τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς μεταμελείας τοῦ

μετοιχίας δ' οὖν τῆς ἄνω στερήσεται.

890

ΑΝΤΙΓΟΝΗ.

ἽΩ τύμβος¹, ὦ νυμφεῖον², ὦ κατασκαφίης³
οἰκησις ἀείφρουρος, οἷ πορεύομαι
πρὸς τοὺς ἔμαντῆς⁴, ὧν ἀριθμὸν ἐν νεκροῖς
πλεῖστον δέδεχται Περόεφασσ⁵ ὀλωλότων
ὧν λοισθία⁶ γῶ καὶ κάκιστα δὴ μακροῦ⁷
κάτειμι, πρὶν μοι μοῖραν ἐξήκειν βίου.
ἔλθοῦσα μέντοι κάρτ' ἐν ἐλπίσιν τροφῶ⁸
φίλη μὲν ἤξειν πατρί, προσφιλῆς⁹ δὲ σοί,
μητέρα, φίλη δὲ σοί, κασίγνητον κέρα¹⁰.

895

Κρέοντος, ὅπερ προπαρασκευάζει τὴν
κάθαρον τοῦ δρώματος. Ὁ Κρέων
κατιδὼν, οὗ ἤμαρτε, κατὰ πρῶτον
πειρᾶται νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν ἰδίαν
συνείδησιν.

1) Ἡ ἀγαθὴ συνείδησις παρέχει
παρηγορίαν εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Πρὸ
τοῦ θανάτου κατὰ φύσιν ἐπέρχεται
ἡ βίαστος τῆς συνείδησεως.

2) Τὸ νυμφεῖον ἐξ ἐπιθέτου πε-
ριπίπτει εἰς οὐσιαστικὸν κατὰ παρὰ-
λειψιν τοῦ δῶμα. Κυρίως ὀνομάζε-
ται νυμφεῖον τὸ δῶμα, ἐν ᾧ διάγου-
σιν ὁ νυμφίος καὶ ἡ νύμφη. Διὰ τοῦ
ὀνόματος τούτου μετὰ πικρίας ἡ ἡ-
ρώϊς προσαγορεύει τὸν τάφον.

3) Τὸ ἐπίθετον ἔχει παθητικὴν
σημασίαν, κατεσκαμμένη οἰκησις.

4) Τοῦτο λέγει ἡ Ἀντιγόνη οὐχὶ
διότι ὁ τάφος ἦτο κοινὸς τῶν Λα-
βδακιδῶν, ὡς νομίζει ὁ Schneide-
win, ἀλλὰ διότι ἡ πρὸς τὸν τάφον
ἄγουσα εἶναι σίναμα ὁδὸς πρὸς τὸν
Ἰδίων, ἐν ᾧ κείται οἱ συγγενεῖς
τῆς ἡρωίδος.

5) Ἐφθῆται καὶ ὁ τύπος Περοέ-
φασσ

φασσα παρ' Εὐρυπιδ. ἐν Ἐλέν. 175.
Οὕτως ὀνομάζεται ἡ Περοεφόνη.

6) Ἡ Ἀντιγόνη δὲν εἶναι ἡ τε-
λευταία διότι μένει ἔτι ἡ Ἰομῆγη.
Ἐπιπέσει δὲν ἀριθμῶν ταύτην ἐν τῷ γένει
τῶν Λαμβδακιδῶν, εἶναι ἕβρις πρὸς
αὐτήν. Παραλήσιον εἶναι τὸ ἐν σίχ.
941. Ὁ Bellermann αἶρει τὴν πρὸς
τὴν ἀδελφὴν ἕβριον, διότι ἐξηγεῖ ἡ
τελευταία, ἥτις θνήσκει, δηλ. μετὰ
πάντας τοὺς ἄλλους θνήσκει καὶ ἐγώ.

7) Ἡ ἡρώϊς θνήσκει κάκιστα
διότι ἀψῶς, ἐν ἀνθηρᾷ ἡλικίᾳ καὶ
ζῶσα θάπτεται.

8) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει οὕ-
τως: "Ἐλιζῶ ἀποθανοῦσα πάντας
ἔξειν φίλους. Ἐνδεδίφροτος ὁ Σοφοκλῆς
εἰς τὸ τροφῶ ἀντὶ τοῦ ἔχω."

9) Ἡ ἀναφορὰ ἐγένετο οὐχὶ διὰ
τῆς αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ συνωνύμου λέ-
ξεως, ὡς παρ' Εὐρυπιδ. Ἐκάβ. 982
"φίλη μὲν ἡμῖν εἶ σὺ, προσφιλὲς δὲ
μοι σιγάτευμ' Ἀχαιῶν."

10) Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολια-
στὴς: "ἽΩ Ἐτεόκλεις! ἔξῃς γὰρ τοῦ
Πολυεΐκουσ μετὰ οἴκτου μνημονεύει."

ἐπεὶ θανόντας, αὐτόχειρ ὑμᾶς ἐγὼ
 900 ἔλουσα κάκωσμησα κάπιτυμβίους
 χοῶς ἔδωκα¹. νῦν δέ, Πολύνεικες, τὸ σὸν
 δέμας περιστέλλουσιν² τοιάδ' ἄφρονναι.
 καίτοι³ σ' ἐγὼ ἔτιμησα τοῖς φρονού. ἡ' εἶ.
 οὐ⁴ γάρ ποτ' οὔτ' ἄν, εἰ τέκνων μήτηρ ἔφρον,

905

Τὴν γνώμην ταύτην δέχονται σχεδὸν πάντες οἱ νεώτεροι ἐρμηνευταί, ἀλλ' ὁ Bellermanu ἔνοσεν τὸν Πολυνείκη, διότι ἐν τῷ τελευταίῳ μέρει τῆς ἀναφορᾶς καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τρυφερότητι οὐχὶ ἐνκόλως ἠδύνατο τις νὰ ἐνοήσῃ τὸν Ἐπειοκλέα.

¹) Κατὰ τὸν ποιητὴν ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ ἐξεπλήρωσαν ἀμφοτέραι αἱ ἀδελφαὶ τὸ καθήκον σίχ. 1601 "πάγον μολοῦσαι τάσδ'" ἐπιστολάς πατρὶ ταχέϊ ἐπόρουσαν σὺν χρόνῳ, λουτροῖς τέ νιν ἐσθῆτι ἰ' ἐξήσκησαν, ἢ νομίζεται... Ἄλλ' ὁ ποιητὴς δύναται τὸν μῦθον ἐν ἐκάστῳ δράματι νὰ διαπλήτῃ κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἄλλως ἢ Ἀντιγόνη δὲν ἠδύνατο νὰ μνημονεύσῃ τῆς Ἰσμήνης, ἢν περιφρονεῖ ὡς μὴ ἐκπληρώσασαν τὸ πρὸς τὸν ἀδελφὸν καθήκον, ὡς καὶ πρὸ ὀλίγου οὐδόλως ἀπειδεν, ὅτι ὑπολείπεται ἔτι ἡ ἀδελφή.

²) Περιστελλεῖν σημαίνει περιβάλλειν, ἐνδύειν, περικοσμεῖν. Εἶναι δὲ σὺνήθετος τὸ ὄρημα ἐπὶ περικοσμήσεως νεκρῶν, Ὅδυσσ. Ω, 293, οὐδὲ ἔ μήτηρ κλαῖσος περιστείλασα.

³) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Παρὰ τοῖς καλῶς φρονούσι δοκῶ σε τιμιμηκέαι, ὥστε τοὺς συνετοὺς ἀποδέξασθαι τὰ ὑπ' ἐμοῦ εἰς σέ γεγόμενα".

⁴) Ἡ δοτικὴ ἐνίοτε σημαίνει τὴν κρίσιν προσώπου τινός, ὅπερ δηλοῦται καὶ διὰ τῆς φράσεως ὡς ἐμοί,

ὡς ἐν τοῖς ἔπειτα 1161 "Κρέων γὰρ ἦν ζηλωτός. ὡς ἐμοί, ποτὲ" ἐν Αἴαντι. 395 "ἔρεβος, ὧ φανερότατον, ὡς ἐμοί."

⁵) Ὁ Ὀλίμπιος ποιητὴς τῆς Γερμανίας, ὁ Goethe, τοὺς σίχους ὡς κηλῖδα τοῦ δράματος θεωρῶν ἠδύχετο, ἵνα σπουδαῖος φιλόλογος ἀποδείξῃ, ὅτι οὗτοι εἶναι ὑποβολιμαῖοι. Ἡ ἡρώϊς, ἢ ἐν τῷ δράματι τὰς μεγαλοπρεπεστάτας αἰτίας τῆς ταφῆς ἀναπιτύξασα, ἐν τέλει, ὅτε αὐτὴ πορεύεται εἰς τὸν θάνατον, φέρει αἰτίαν ὅλως ταπεινὴν καὶ σχεδὸν κωμικὴν, Eckermann III, σελ. 89. Ὅπως τὸ χωρίον ἀνεῖτὶ ὁ Jacob, οὐ τὴν γνώμην δέχονται πλείστοι κριτικοί. Παρατηρήθη, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἀφηγεῖται γεγονὸς ὅμοιον πρὸς τὸν προκείμενον λόγον τῆς Ἀντιγόνης. Ὁ Λαρτεῖος, ἐν ᾧ ἐσκόπει νὰ φανεύσῃ τὸν μάγον Ἰνταφύρον μετὰ τῶν παιδῶν καὶ πάντων τῶν συγγενῶν, ἐπέτροψε τῇ γυναικὶ τοῦ μάγον, ἵνα σφῶσῃ, ὃν τινα ἐκ τούτων ἤθειεν. Αὕτη προετίμησε τὸν ἀδελφὸν εἰποῦσα τῷ βασιλεῖ "ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μὲν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι πατρός δὲ καὶ μητρὸς οὐκέτι μου ζώντων ἀδελτοφρὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρώπῳ γένοιτο. ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρωσμένη ἔλεξα ταῦτα." Ἡρόδοτος. III, 119 Ἄν ὁ

οὐτ' εἰ πόσις μοι κατθανῶν ἐτήχεται,
βία πολιτῶν¹ τόνδε ἄν ἠρόμην πόνον.
τίνος νόμου² δὴ ταῦτα πρὸς χεῖρον λέγω;
πόσις μὲν ἄν μοι, κατθανόντος³, ἄλλος ἦν,

ποιητῆς τοῦ χωρίου τούτου ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἡροδότου τὴν διήγησιν ἢ ἄλλοθεν ἐγίνωσκεν αὐτήν, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἡμῶν εἶναι ἀδιάφορον. Ἄλλ' ὅσον καλῆ καὶ ἄν ἦναι ἢ ἀφήγησις τοῦ ἱστορικοῦ, τοσοῦτον κακῆ καὶ ταπεινῆ ἢ ἰδέα τοῦ ποιητοῦ. Πᾶν ἱστορικῶς ἀληθές, δὲν εἶναι καὶ ποιητικῶς τοιοῦτον. Διότι ὁ ποιητῆς ὀφείλει νὰ ἐξευγενίσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἡ γυνὴ τοῦ μάγου Ἰνταφέρουσις ἠδύνατο νὰ προτιμῇ τὸν ἀδελφόν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν τέκνων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ Σοφρόκλειος Ἀντιγόνη, ἥτις προσφέρει τὴν ἰδίαν ζωὴν πρὸς τιμὴν τοῦ θείου νόμου. Ἄν ἡ ἡρώϊς δὲν περιπλῆτι εἰς ἀντίφασιν πρὸς ἑαυτήν, κατὰ τὴν ἀρχὴν, ἦν ἐν στίχ. 450 εἶπε, καὶ πρὸς τὸν σύζυγον καὶ πρὸς τὰ τέκνα ὄφειλε νὰ πληρώσῃ τὸ αὐτὸ καθήκον. Ἄλλως αἱ γυναῖκες συνήθως προτιμῶσι τὰ τέκνα καὶ τὸν σύζυγον τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ Boeckh πειρώμενος παντὶ σθένει νὰ σώσῃ τὴν γνησιότητα τοῦ χωρίου ἐρωτᾷ: Ἄν προσφέρει θῆμα τὸν μνηστῆρα, τὸν γάμον, τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τέκνοις εἰς τὸν ἀδελφόν; Ἡ ἡρώϊς ὅμως τὰς θυσίας ταύτας προσφέρει οὐχὶ εἰς τὸν ἀδελφόν, ἀλλ' εἰς τὸ θεῖον δίκαιον. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι, ὅτι ἀποκηρύσσει τὴν ζῶσαν ἀδελφὴν ἀντὶ τοῦ πτώματος τοῦ Πολυνείκου. Ἡ Σοφρόκλειος Ἀντιγόνη, καὶ ἄν πολλοὺς ἀδελφοὺς ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ, δὲν ἤθελεν ἀφήσει ἄταφον τὸ πτώμα τοῦ Πολυνείκου. Καὶ ὁ Bellerman

ὁμολογεῖ μὲν, ὅτι τὸ χωρίον ἔχει τι σοφιστικόν, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι ψυχολογικῶς δὲν εἶναι παρὰ φύσιν, διότι ἂν περὶ συζύγου ἢ περὶ τέκνου προῦκκειτο, πιθανῶς δι' ὁμοίων σοφιστικῶν αἰτίων τὴν σχέσιν ταύτην ὡς τὴν ἱερωτάτην ἤθελε πειραθῆ νὰ διεῖξῃ. Ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐπισκοποῦσι τοιαῦτα σοφίσματα, εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ νομίζοντες, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς δὲν ἤθελε ἐπιτρέψει ταῦτα τῇ ἡρωίδι αὐτοῦ, θεωροῦμεν νόθον τὸ χωρίον. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ῥητορικῇ ΠΙ. 16 ἀποσπᾷ δύο στίχους "μητρός δ' ἐν Ἄδου καὶ πατρός βεβηκότων οὐκ ἔστ' ἀδελφός ὅς τις ἔν βλάστοι ποτέ", ἡ νοθεία εἶναι ἀρχαιοτάτη. Ὁ Wolff εικάζει, ὅτι αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἰσφῶντος, ὅστις ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ὡς ψυχρὸς καὶ μακρὸς σκόπεται ἐν Βατραχ. 78. Κατὰ τὸν ἐρμηνευτὴν τοῦτον ἡ σειρά τοῦ λόγου ἀποκαθίσταται, ἂν ἀποκόψωμεν τὸ χωρίον μέχρι τῆς λέξεως νόμου καὶ ἀρχίσωμεν τὸν λόγον οὕτω, Κρέονι μέντοι. Ἄλλοι ἀδειοῦσι πλείονας στίχους.

¹) Ἡ φράσις αὕτη ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἀντιγόνης θεωρούσης τὸ κήρυγμα τοῦ Κρέοντος οὐχὶ ὡς θέλησιν τῶν πολιτῶν.

²) Ὁ Τρικλίνιος ἐρμηνεύει τὸ χωρίον οὕτως: "Ἦγουν τίνι νόμῳ χαριζομένη, καὶ στέργουσα καὶ ἀποδεχομένη τοῦτον, λέγω ταῦτα;"

³) Ἀηλαδὴ τοῦ προτέρου. Ὁ Bellerman ὅμως δὲν θεωρεῖ ὡς γενι-

καὶ παῖς ἀπ' ἄλλου φωτός, εἰ τοῦδ' ἡμιπλακον¹ 910
 μητρὸς δ' ἐν Αἰδου καὶ πατρὸς κεκευθότου²,
 οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι³ ποτέ,
 τοιῶδε μέντοι σ' ἐκπροτιμήσασ' ἐγὼ
 νόμφ]. Κρέοντι ταῦτ' ἔδοξ' ἀμαρτάνειν,
 καὶ δεινὰ τολμᾶν, ὃ κασίγνητον κάρα. 915
 καὶ νῦν ἄγει⁴ με διὰ χειρῶν οὕτω λαβίων,
 ἄλεκτρον, ἀνυμέναιον, οὔτε του γάμου
 μέρος λαχοῦσαν⁵ οὔτε παιδείου τροφῆς⁶,
 Χ ἄλλ' ὥδ' ἔρημος πρὸς φίλων⁷ ἢ δύσμορος
 ζῶσ' ἐς θανάτων ἔρχομαι κατασκαφάς· 920
 ποίαν παρεξελθοῦσα δαιμόνων δίκην;
 τί χροῖ⁸ με τὴν δύστηνον ἐς θεοὺς ἔτι

κὴν ἀπόλιον, ἀλλ' ἐξαρτῆ ἐκ τοῦ ἄλλου, δηλ. ἄλλος παρὰ τὸν καιθαρόντα.

1) Ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται εἰς τὸν παῖδα. Σαφέστερον ἤθελεν εἶναι, ἂν ἔλεγε, καὶ παῖς ἂν ἄλλος, παιδὸς εἰ τοῦδ' ἡμιπλακον.

2) Τὸ κεῦθιν ἔχει μὲν μεταβατικὴν σημασίαν, ἀλλ' οἱ τραγικοὶ μεταχειρίζονται αὐτὸ καὶ ὡς ἀμετάβατον, ὡς ἐν Αἴαντι. 635 "Κρέσσων γὰρ Αἶδα κεῦθιν ὁ νοσῶν μάταν."

3) Ἡ ἐννοια εἶναι κακὴ, διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἀδελφῶν ὡς παρ' Ἡροδότῳ, ἀλλὰ περὶ πτώματος ἀδελφοῦ.

4) Τὸ ἐκπροτιμῆν εὐρίσκειται μόνον ἐνταῦθα, ὅπερ ἐνισχύει τὴν περὶ νοθείας γνώμην. Ἡ πρόθεσις ἐτιέθη πρὸς ἐπίτασιν.

5) Προσδιορισμὸς τῆς οὐσιότητος αἰτιατικῆς εἰς τὸ ἀμαρτάνειν.

6) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ

"Ἐμφαικώτερον τὸ ἄγει οὐ γὰρ εἶπεν, οὐ ἐκέλευσέ με ἀχθῆναι, ἀλλ' αὐτὸς ἄγει."

7) Ὅμοια λέγει ἡ Ἥλέκτρα 192 "ἄλεκτρα γηράσκουσαν ἀνυμέναία τε," καὶ ἡ Μακαρία ἐν Εὐριπίδ. Ἡρακλ. 524 "τίς παιδοποιεῖν ἐξ ἐμοῦ βουλήσεται;" Τὰς τοιαύτας φράσεις οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐθεώρουν ἀπρεπεῖς. Σκοπὸς τοῦ γάμου ἦτο γνησίῳν παιδῶν οὐρά, ὁ δὲ γάμος ἦτο ὁ προσορισμὸς τῆς γυναικὸς.

8) Ὁ Σχολιαστὴς ἰσηγηθεὶς "Ὅτε παῖδα θρέψασαν."

9) Προσδιορίζει τὸ ἔρημος καὶ ἰσοδυναμεῖ τῷ ὑπὸ τῶν φίλων καταλειφθεῖσα. Ὁ Wecklein συντάσσει πρὸς τὸ ἔρχομαι, ὅπερ λαμβάνει ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἄγομαι.

10) Οὐχὶ ἀτόπως τῷ Schneidewin ἐφάνησαν ὑποτιτοὶ οἱ ἐφεξῆς δύο στίχοι διότι διαταράσσουσι τὴν συνέχαιαν τοῦ λόγου καὶ διότι ἡ

βλέπειν¹; τίν' αὐδᾶν ξυμμάχων; ἐπεὶ γε δὴ
τὴν δυσσέβειαν² εὐσεβοῦς³ ἐκτησάμην.
ἀλλ' εἰ μὲν οὖν τὰδ' ἐστὶν ἐν θεοῖς καλὰ⁴,
παθόντες ἂν ξυγγνωόμεν⁵ ἡμαρτηκότας·
εἰ δ' οἶδ'⁶ ἀμαρτάνουσι, μὴ πλείω⁶ κακὰ
πάθοιεν. ἦ⁷ καὶ δοῶσιν ἐκδίκως ἐμέ.

925

ΧΟΡΟΣ

⁸ Ἐτι τῶν αὐτῶν ἀνέμων αὐταὶ⁸

¹ Αντιγόνη πέποιθεν, οὐ οἱ θεοὶ ἐπιδοκιμάζουσι τὸ ἔργον αὐτῆς. Πρὸς δὲ προσκροῦει εἰς τὴν φράσιν τὴν αὐδᾶν ξυμμάχων; ἦν ἄλλοι μεταβάλλουσιν εἰς ξυμμαχεῖν.

¹) Τὸ βλέπειν εἶναι ἀμετάβατον καὶ ὡς τοιοῦτον δέχεται τὴν εἰς μετὰ αἰτιατικῆς.

²) Ἄντι γὰρ εἴτη φρόγον δυσσεβείας, ὡς ἀλλαχθῶ ἐννοεῖται ἔπαινος, ὡς ἐν Ἡλέκτρ. 968 "εὐσέβειαν ἐκ πατρὸς θανάτος οἶσει" Αἰσχλ. ἐν Ἐπιτά ἐπὶ Θήβ. 1001 "ἄγος καὶ θανὴν κερτήσεται θεῶν", Ἐυριπίδ. Ἰφ. ἐν Ταύρ. 676 "δειλιάσθαι καὶ κάκην κερτήσομαι" Ἀργεῖ.

³) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει τὸ χωρίον οὕτως: "Εἰ ταῦτα τοῖς θεοῖς ἀρέσκει, παθόντες τὴν τιμωρίαν γνοίμεν τὴν ἀμαρτίαν." Περὶ τοῦτου ἡ Αντιγόνη οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχει.

⁴) Τὸ συγγνωσκὼ ἡμαρτηκότας ἔχει ἀνάλογον τὴν σίντιαξιν ἐν τῷ σὺν οἶδα ἡμαρτηκότας. Τὸ συγγνωσκῶ σημαίνει ἔχειν συνείδησιν πράξεώς τινος Ἡρόδοτ. V, 91 "ἄνδρες σύμμαχοι, συγγνωσκόμεν αὐτοῖσι ἡμῖν οὐ ποιήσαι ὀρθῶς." VI, 92 "Σικανῶντι μὲν νυν συγγνώμης ἀδικῆσαι, ὁμολόγησαν ἑκατὸν τάλαντα ἐκτίσαντες ἀζήμοι εἶναι,

Αἰγινῆται δὲ οὔτε συνεγνωσκοντο, ἔσαν τε ἀνθαδέστεροι." I, 45 "Ἄδρηστος δέ, ὁ φρονεὺς τοῦ ἑωτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, συγγνωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ." Μειτεχειρίσθη τὸ ἀρσενικὸν γένος τῆς μετοχῆς, διότι δὲν ἀπαιτεῖται διάκρισις τοῦ γένους, ὡς παρ' Ἐυριπίδ. Ἐκάβ. 515 "οὐκ ἄρ' ὡς θανομένους μετῆλθες ἡμᾶς" Ἰφιγεν. ἐν Ἀδλ. 828 "οὐ θαῦμα σ' ἡμᾶς ἀγνωεῖν, οὐκ μὴ πάρος κατείδες."

⁵) Δηλαδή ὁ Κρέων. Τὸ ἐν ταῦθα λεγόμενον εἶναι ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἐγγίζουσαν καταστροφὴν.

⁶) Ὁ Wex ἐνόμισεν, ὅτι ἡ Αντιγόνη εὐχεται ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐχθρῶν, ὅπερ εἶναι μὲν χριστιανικόν, ἀλλ' ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ ἡρώς εὐχεται γὰρ πάνθῃ ὁ Κρέων τὸσα, ὅσα ἔπραξεν εἰς αὐτὴν ἀδίκως. "Ὅμοιον τι ὑπάρχει ἐν Φιλοκτ. 1113 "ἰδοίμαν δὲ νιν τὸν τὰδε μηρόμενον, τὸν ἴσον χρόνον ἐμᾶς λαχόντ' ἀνίας."

⁷) Διὰ τοῦ ἦ ἐδήλωσε τὸν δευτερον ὄρον τῆς συγγνώσεως, ὡς καὶ ἐν Ἡλέκτρ. 1146 "μητροὺς οὐ γ' ἦσθα μᾶλλον ἢ κάμοῦ φίλος."

⁸) Ἡ φράσις τοῦ χοροῦ ἀναφέ-

ψυχῆς ὅπαι τήνδε γ' ἔχουσιν.

930

ΚΡΕΩΝ

Τοιγὰρ τούτων¹ τοῖσιν ἄρουσιν
κλαύμαθ' ὑπάρξει βραδυτῆτος ὕλεθ'.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Οἴμοι², θανάτου τοῦτ' ἐγγυτάτω
τοῦτος ἀφίεται.

ΧΟΡΟΣ

Θαρσεῖν³ οὐδὲν παραμυθούμαι,
μὴ οὐ⁴ τάδε καίτη κατακυροῦσθαι.

935

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ὡ γῆς Θήβης ἔστυ πατρόςου

ρεια πρὸ πάντων εἰς τὸν τελευταῖον λόγον τῆς ἠρωίδος, ἣτις δὲν ὑποχωρεῖ, ἀλλ' ἐτι μᾶλλον παροξύνει τὸν Κρέοντα.

¹) Εἶναι γενικὴ τοῦ αἰτίου εἰς τὸ κλαύματα. Ὁ Κρέων καθίστησιν ὑπευθύνους τοὺς θεράποντας διὰ τοὺς λόγους τῆς Ἀντιγόης. Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει " Ἀντὶ τοῦ, κλαύσονται οἱ ἄγοντες αὐτήν, ἐὰν ἐτι βραδύνωσιν "

~~*)~~ ²) Ἡ ὑπὲρ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸ αἶτιον, ὡς παρὰ Ἀνσίε, 4, 20 " οὐκ' ἀξίος οὗτος δίκην παρ' ἐμοῦ λαβεῖν ὑπὲρ ὧν φησιν ἠδικῆσθαι "

³) Ἀντιστηρῶς τοῦ τρώάνου κελεύσαντος οἱ θεράποντες λαβόντες διὰ τῶν χειρῶν ἀπάγουσι τὴν ἠρωίδα εἰς τὸν θάνατον. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἐξηγεῖ " ὁμοίωτατον τῷ θανάτῳ, τουτέστι λυπηρότατον ὅσον σχεδὸν ὁ θάνατος ". Τοιαύτη ἔννοια, ὡς νομίζομεν, δὲν ἀρμόζει εἰς τὸ ἦθος τῆς

ἠρωίδος καὶ διὰ τοῦτο ἀποδίδωσι τοὺς στίχους τῷ χορῷ Ὁρθῶς δ' ὁ Kern ἐξηγεῖ ὁ λόγος δεικνύει, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὅλως ἐγγύς.

⁴) Τοὺς δύο ἐπομένους στίχους τὰ μὲν χειρόγραφα ἀποδίδουσι τῷ Κρέοντι, ὁ δὲ Σχολιαστὴς τῷ χορῷ, ὅπερ ὑποστηρίζει ὁ Boeckh μετ' ἄλλων. Τὸ θαρσεῖν ἐνταῦθα σημαίνει ἐλπίζειν.

⁵) Μετὰ ἀονητικὰς προτάσεις ἔπεται τὸ μὴ οὐ Ἡρόδοτος III, 51 " Περίανδρος οὐδεμίαν μηχανὴν ἐφη εἶναι μὴ οὐ σφι ἐκείνον ὑποθέσθαι τι ", VII, 5 " οὐκ εἰκόσ ἐστι Ἀθηναίουσ μὴ οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν, " Αἰσχύλ. Προμηθ. 793. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ " Οὐδὲν παραμυθούμαι σε θαρσεῖν, ὡς μὴ κεκυρωμένου σοι τοῦ ἀποθανεῖν. Τοῦτο δὲ φησιν, ὡς οὐκ ἐνδιδούς, ἵνα μὴ ὑπονοήσῃ ἐκείνη μεταπεικεῖναι αὐτὸν

καὶ θεοὶ προγενεῖς¹,
ἄγομαι δὴ κοῦκ ἔτι μέλλω².

λενίσσετε, Θήβης οἱ κοιρανίδαί³,
τὴν βασιλιήδα⁴ μούνην λοιπὴν,
οἶα πρὸς οἴων ἀνδρῶν πάσχω,
τὴν εὐσεβίαν σεβίσασα⁵. X

ΧΟΡΟΣ

Στροφή α'.

X Ἐτλα⁶ καὶ Δανάης⁷ οὐράνιον φῶς

δακρύουσα ἢ ὁ χορὸς λέγει, ὡς τοῦ
Κρέοντος μὴ μεταπεισθέντος.

¹) Εἶναι οἱ θεοὶ τῶν προγόνων,
ὡς λέγεται καὶ ὁ Ἄρης παλαίχθων
Αἰσχύλ. ἐν Ἐπιτά ἐπὶ Θήβ. 105.

²) Ἐχει οὐνταξιν παρατακτικὴν
ἀντὶ οὐκ ἔτι μέλλουσα.

³) Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σχολια-
στής: "Τοῖς ἀπὸ τοῦ χοροῦ φησὶν
εἰῶθαι γὰρ οὐ μόνον τοὺς βασιλεῖς,
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνδόξους τῶν πολιτῶν
οὕτω καλεῖν". Κατὰ τὸ πολίτευμα
τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων οἱ περὶ τὸν
βασιλέα ἀριστεῖς ἦσαν ἄνακτες μικρο-
τέρων χωρῶν. Ἐνίοτε ἀντὶ τῆς κλη-
τικῆς ὑπάρχει ὀνομαστική, Πλάτ. ἐν
Συμποσ. 172 A "ὁ Φαληρεὺς οὗτος
Ἀπολλόδορος, οὐ περιμενεῖ;". Ἄλλ'
οὐχὶ ἀφνωδὸς ὁ ἡμέτερος Πάλλης γρά-
φει Ἐθήβης ὧ κοιρανίδαί.

⁴) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀνα-
γινώσκειται τὴν βασιλιίδα μούνην
λοιπὴν, ἀλλ' ἠκολοθησαμεν τῷ
Seidler, τῷ Boeckh καὶ ἄλλοις. Ὁ
μὲν Dindorf ἐξήλειψεν ὅλως αὐτόν,
ὁ δὲ Emperius μετέβαλεν εἰς, λεύσ-
σετε Θήβης τὴν κοιρανίδαίαν
μούνην λοιπὴν καὶ ὁ Wolff

τὴν βασιλειδῶν μούνην
λοιπὴν.

⁵) Ταῦτα λέγουσα ἡ Ἀντιγόνη
ἀπάγεται εἰς τὸν θάνατον ὑπὸ τῶν
θεραπεόντων καὶ ἀκούει μὲν πόρρωθεν
τὰ ὑπὸ τῶν γερόντων ἠδόμενα, ἀλλὰ
περὶ τὸ τέλος τοῦ ἡματιος δὲν φεί-
νεται. Διότι ὁ Τειρωσίας ἐλθὼν οὐ-
δένα λόγον περὶ αὐτῆς ὡς περὶ πα-
ρούσης ποιεῖται.

⁶) Ὁ χορὸς μνημονεῖ τριῶν
προσώπων, τῆς Δανάης, τοῦ Ἀν-
κούργου καὶ τῆς Κλεοπάτρας, ὅπως
δείξει τῇ ἀπαγομένῃ Ἀντιγόνη τὴν
δύναμιν τῆς μοῖρας καὶ ἀντίλησιν ἐν-
τεῦθεν παραμυθῆσαι ὑπὲρ αὐτῆς. Πα-
ράβαλλ. Εἰσαγωγ. σελ. 36. Κατὰ πα-
ραπλήσιον τρόπον ἡ Διώνη παρ'
Ὁμήρῳ παραμυθεῖται τὴν Ἀφροδί-
την τρωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Διομήδους
Ἰλιάδ. Ε, 382 "Τέτλαθι, τέκνον ἐμόν,
καὶ ἀνάσχεο κηδομένη περὶ πολλοί
γὰρ δὴ ἐλήμεν Ὀλύμπια δώματ'
ἔχοντες ἐξ ἀνδρῶν, χαλεπὴ ἄλγε' ἐπ'
ἀλλήλοισι τιθέντες. Τῆν μὲν Ἄρης,
ὄτε μιν Ὀϊτος κρατερὸς τ' Ἐφιάλ-
της, παῖδες Ἀλωῆος, δῆσαν κρα-
τεροῦ ἐνὶ δεσμοῦ". Κατὰ τὸν Schnei-

ἀλλάξει δέμας ἐν χαλκοδέτοις αὐλαῖς¹⁾ 945
 κρυπτομένα δ' ἐν τυμβήρῳ θάλαμῳ²⁾ κατεξεύχθη³⁾
 καίτοι καὶ γενεᾷ τίμιος, ὧ παῖ παῖ,⁴⁾
 καὶ Ζητὸς ταμιεύεσκε⁵⁾ γονὰς χρυσορύτους. 950
 ἀλλ' ἂ μοιριθία τις δύνασις δεινά⁶⁾.

οὐτ' ἂν νιν ὄλβος οὐτ' Ἄρης,

dewin καὶ ἐνταῦθα ἐξυπαικνύεται τὸ
 τ ἐ τ λ α θ ι .

1) Τὸ Δανάας δέμας εἶναι περι-
 φρασις ἀντὶ τοῦ Δανάη, ὡς Αἰσχύλ.
 ἐν Εὐμέν. 84 "κτανεῖν μητρῶν δέ-
 μας", ἀντὶ τὴν μητέρα. Εὐριπίδ.
 Ἐκάβ. 718 "ἀλλ' εἰσορῶ γὰρ τοῦδε
 δεσπότην δέμας Ἀγαμέμνονος", Σο-
 φοκλ. Ἡλέκτρ. 1177 "ἢ σὸν τὸ
 κλεινὸν εἶδος Ἡλέκτρας τόδε·",

1) Ἄκριος ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἀρ-
 γους ἔλαβε χρησμόν, ὅτι, ἂν ἡ Δα-
 νάη ἐγέννη νιόν, οὗτος ἐμελλε νὰ φο-
 νεύσῃ τὸν πάππον. Οὗτος φοβούμε-
 νος τὴν πληρωσὴν τοῦ χρησμοῦ κα-
 τέλειπεν τὴν θυγατέρα ἐν καταγείφῳ
 οἰκήματι. Ἀλλ' ὁ Ζεὺς μεταμορφω-
 θεὶς εἰς χρυσὴν βροχὴν ἐδώρησατο
 εἰς τὴν καλὴν Δανάην τὸν Περσεύα,
 ὅστις ἐλθὼν μετὰ τοῦ πάππου εἰς
 Λάρισα καὶ ἐνταῦθα ἐν τοῖς ἀγῶσι
 ῥίπτων τὸν δίσκον ἐφόνησεν αὐτόν.
 Ἀπολλόδωρ. II, 21. Πανσαν. II, 23,
 7 "ἀλλὰ δὲ εἶσιν Ἀργείοις θέας
 ἄξια, κατάγειον οἰκοδόμημα, ἐπὶ αὐτῷ
 δὲ ἦν ὁ χαλκοῦς θάλαμος, ὃν Ἀκρί-
 οῦς ποιεῖ ἐπὶ φρουρᾷ τῆς θυγατρὸς
 ἐποίησε. Περιόλος δὲ καθεῖλεν αὐτόν
 τυραννίσας". Ὁ Σοφοκλῆς εἶχε
 γράψῃ Ἀκρίσιον καὶ Δανάην. Ὁρθῶς
 ἐρμηνεύει ὁ Musgrave τὴν φράσιν
 tenebris mutare lucem coelestem,
 ἀντιλλάξει τὸ οὐράνον φῶς διὰ τοῦ
 σκότους. Αὐτὴ εἶναι τὸ οἶκημα, ὃν

μαζεται δὲ χαλκοδέτος, διότι εἶχε
 χαλκᾶς πλάκας, ὡς εἶχον οἱ θησαυ-
 ροὶ τῶν ἡρωῶν χρόνον.

2) Ὁ τυμβήρης θάλαμος ἐρμη-
 νέυει τὰς χαλκοδέτους αὐλάς.

3) Τοῦτο λέγουσιν οἱ γέροντες
 τῶν Θηβῶν μετὰ σεμνότητος, οἰοῦντι
 τὴν παντοδυναμίαν τῆς μοίρας ἐπι-
 δεικνύοντες, τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν
 ἐλέγχοντες καὶ οἰοῦντι ἐπιτιμῶν
 μὲν ὡς θησαυρὸν θεολογικῶν γνώ-
 σεων εἰκονίζοντες, τὴν δὲ Ἀντιγόνην
 ὡς ἀδαῆ παρθένον ἐπελέγχοντες.

4) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Ἀντὶ
 τοῦ ἐν αὐτῇ εἶχε τὰς γονὰς τοῦ Διὸς·
 ὁ ἔστιν ἔγκυος ἦν". Ἡ μεταφορὰ
 ἐλήφθη ἐκ τῶν ταμιῶν, οἵτινες ἐφύ-
 λαττον τοὺς θησαυροὺς τῆς πόλεως
 ἢ ναῶν.

5) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσὶ ἂ
 μοιραδία δύνασις ἐστὶ δεινά τις δύ-
 νασις,

6) Ὁ χορὸς ἐπεξηγεῖ τὸ δύνα-
 σις δεινά. Δὲν δύναται τις νὰ ἀπο-
 φύγῃ τὴν μοῖραν οὔτε διὰ τοῦ πλού-
 του, οὔτε διὰ τοῦ πολέμου, οὔτε διὰ
 τῶν φρουρῶν, οὔτε διὰ τῆς ταχύτη-
 τος τῶν νηῶν, Αἰσχύλ. Ἀποσπ. 156
 "μόνος θεῶν Θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ",
 Σοφοκλ. Ἀποσπ. 236 "πρὸς τὴν
 ἀνάγκην οὐδ' Ἄρης ἀνδίσταται",
 Βακχυλίδ. Ἀποσπ. 36 "θνατοῖσι δ'
 οὐκ ἀνθαίρεται οὐτ' ὄλβος οὐτ' ἄκαμ-
 πτος Ἄρης οὔτε πάμφθεραι στάσις,

οὐ πύργος, οὐχ ἄλκνυποι
κελαινὰ νᾶες ἐκφύγοιεν.

Ἀντιστροφή α'.

ξέυχθη¹ δ' ὀξύχολος παῖς ὁ Δρύαντος,
Ἴδωνῶν² βασιλεύς, κερτομοῖς ὄργαις³,
ἐκ Διονύσου⁴ πετρῶδει κατάφαρκτος ἐν δεσμῷ.
οὕτω τὰς μανίας δεινὸν ἀποστάζει
ἀνθηρόν⁵ τε μένος. κείνος ἐπέγνω μανίας

955

960

ἀλλ' ἐπιχρίπτει νέφος ἄλλοι ἐπ'
ἄλλαν γὰρ ἂ Πάνδωρος αἴσα. Ἐ-
ξήγησις τῆς στροφῆς: Ὑπέμεινε καὶ
ἡ Δανάη γὰ ἀνταλλάξῃ τὸ φῶς τοῦ
οὐρανοῦ ἀντὶ σκοτεινοῦ οἰκήματος
περιβεβλημένου ὑπὸ χαλκοῦ κρυ-
πτομένη δὲ εἰς θάλαμον ὁμοιάζοντα
πρὸς τάφον περιορίσθη καὶ ὅμως καὶ
κατὰ τὸ γένος ἦτο ἐντιμος, ὡ τέκνον
τέκνον, καὶ διεφύλατε τὸ σπέρμα τοῦ
Διὸς τὸ ἐκ χρυσοῦ χυθέντος· ἀλλ' ἡ
δύναμις τῆς μοῖρας εἶναι φοβερά τις
δύναμις· ταύτην οὔτε πλοῦτος, οὔτε
πόλεμος, οὔτε φρούριον, οὔτε τὰ ὑπὸ
τῆς θαλάσσης κτυπώμενα μαῦρα
πλοῖα δύναται γὰ ἀποφύγασιν.

1) Ἡ παραβολὴ τοῦ Λυκούργου
πρὸς τὴν Ἀντιγόνην στηρίζεται μόνον
ἐπὶ τῆς φράσεως ξέυχθη πετρῶ-
δει κατὰ φαρκτος ἐν δεσμῷ,
τὰ δὲ λοιπὰ κείνται πρὸς διακόσμην.
Ὁρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Σχολιαστής:
"Μὴ οὕτω αὐτὸ λάβωμεν, ὅτι καὶ ἡ
Ἀντιγόνη ἀσεβῆς οὕσα πέπονθεν ὁ-
περ ὁ ἀσεβῆς Λυκούργος· ἀλλ' ἀπλῶς
ἐν παραθέσει τῶν ὁμοίων δυστυχῶν
παραμυθεῖται τὴν κόρην. Λυκούργος
ὁ υἱὸς τοῦ Δρύαντος καὶ βασιλεὺς τῶν
Ἰδωνῶν περιεφρόνη τὴν λατρείαν
τοῦ Διονύσου, ὡς ὁ Πενθεύς, καὶ κα-

τεδῶκε τὰς τε Μαινάδας τὰς ἐπὶ τοῦ
ἱεροῦ ἄλσους τῆς Νύσσης εὐρισκομένας
καὶ αὐτὸν τὸν Διόνυσον. Ἡ ἀσέβεια
αὕτη ἤγειρε τὴν ὄργην τῶν θεῶν, δι'
ἦν ὁ ἀσεβῆς δὲν ἐπέζησε πολὺ. Ὁ
τρόπος τῆς τιμωρίας μυθολογεῖται
κατὰ διαφόρους τρόπους Πηλῶδ. Ζ,
130 "Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱός,
κρᾶτερός Λυκούργος, δὴν ἦν. ὅς ἔρα
θεοῖσιν ἐπουρανόισιν ἐριζεν" ὅς ποτε
μεινομένοιο Διονύσοιο τιθήνας οὐδὲ
κατ' ἡγάθεον Νυσήϊον αἰ δ' ἅμα πᾶ-
σαι θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν, ὅπ' ἀν-
δροφρόνιο Λυκούργου θεινόμεναι βου-
πλήγη. Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς δύσεθ'
ἄλός κατὰ κῆμα. Θέτις δ' ὑπεδέξατο
κόλπῳ δεδιότα κρᾶτερός γὰρ ἔχε τρό-
μος ἀνδρὸς ὁμοκλή. Τῷ μὲν ἔπει'
ὀδύσαντο θεοὶ ἕστα ζώοντες· καὶ μιν
τυφλὸν ἔθηκε Κρόνον παῖς· οὐδ' ἄρ'
εἶ δὴν ἦν, ἐπεὶ ἀνάτοισιν ἀπῆχθε-
το πᾶσι θεοῖσιν."

2) Οἱ Ἰδωνοὶ εἶναι λαὸς Θρακι-
κὸς οἰκῶν παρὰ τῷ ποταμῷ Στρυμόνι.

3) Εἶναι δοτικῆ τοῦ αἰτίου.

4) Προσδιορίζει τὸ κατάφαρκτος.
Τὸ δὲ φ μετατίθεται, ὡς ἐν τοῖς ἐ-
φάρξατο, γὰρ φαρκτον, πε-
φαργμένος.

5) Ὁ Σχολιαστής ἐρμηνεύει "Ἀν-

ψαύων¹ τὸν θεὸν ἐν κερτομίαις γλώσσαις.
 παύεσκε² μὲν γὰρ ἐνθέους
 γυναικάς, εὐϊόν τε πῦρ³,
 φιλαύλους τ' ἠρέθιζε Μούσας⁴.

965

Στροφή β'.

παρὰ δὲ Κρανέων πελαγέων⁵ διδύμας ἀλόγ⁶

θηρόν δέ, τὸ ἀκμαῖον καὶ ἄνθοῦν ἐν
 κακοῖς. Τὸ δὲ ἀποστάζει ληπιέον
 ἐν ἀμεταβίῳ σημασίᾳ. Τοιοῦτο-
 τρόπως ἀπὸ τῆς μανίας ἀπορρέει
 φοβερὰ καὶ ἀκμαία ὄρηγ, ἐν Τραχιν.
 1000 "τόδ' ἀκήλητον μανίας ἄνθος
 καταδερχθήναι". Τινὲς ὅμως τὸ ἀν-
 θηρόν θεωροῦντες δυνάστητον εἰ-
 κάζουσιν ἀτθρόν, ὃ δὲ Meineke
 αἰμυρόν.

¹) Κατὰ τὸν Wecklein ἡ σύντα-
 ξις ἔχει οὕτως: κείνος ἐπέρω τὸν
 θεὸν ψαύων (αὐτοῦ) μανίας ἐν κερ-
 τομίαις γλώσσαις. Κατὰ τὴν σύνταξιν
 ταύτην ἐξάγεται ἡ ἔννοια: ἐκεῖνος ἐ-
 γνώρισε τὸν θεόν (δηλ. τὴν θεϊότητα
 τοῦ Διονύσου, ὃν ὡς ὁ Πενθέυς εἶ-
 χε θεωρήσει ὡς θρασὴν ἄνθρωπον)
 καὶ ἔμαθεν, ὅτι ἐν τῇ μανίᾳ ἠρέθιζε
 τοῦτον διὰ σκωπτικῶν λόγων. Οὕτω
 τὸ ἐπιγινώσκειν συντάσσει πρὸς αἰ-
 τιατικὴν καὶ πρὸς μετοχὴν. Πιθανώ-
 τερον ὅμως ἄλλοι τὴν αἰτιατικὴν θεοῦ
 ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ ψαύων, ὅπερ σπανίως
 συντάσσεται αἰτιατικῇ, ὡς ἐνταῦθα καὶ
 παρὰ Νόνω ἐν Διονυσ. 45, 317
 "τίγρον οὐ ψαύοντα φορῆα".

²) Ὁ παρατακτικὸς κατὰ τὸν Bel-
 lermann ἐνταῦθα ἔχει ὑπερσυντελικῶς
 σημασίαν. Ενθέους γυναικάς ὀνομάζει
 τὰς Βάκχας, Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 680
 "ἦν ὁ Βακχιώτας αἰεὶ Διόνυσος ἐμ-
 βατεῖει θεαῖς ἀμφιπολῶν τιθήναις".

³) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει τὸ
 χωρίον "Τὸ ὑπὸ τῶν Βακχῶν αἰρό-
 μενον ἐν ταῖς Διονυσιακαῖς δαδου-
 χίαις". Παράβαλλ. Εὐριπίδ. Βάκχ.
 219, 564 καὶ 747.

⁴) Αἱ Μοῦσαι τὸ κατ' ἀρχάς ἡ-
 κολούθουν τῷ Ἀπόλλωνι, ὅστις καὶ
 Μουσαγέτης ἐλέγετο ὅτι ὅμως ἡ λα-
 τρεία τοῦ Διονύσου ἐκράτησεν ἐν Ἐλ-
 λάδι, εἶποντο καὶ τῷ θεῷ τούτῳ καὶ
 δὴ τροφοὶ αὐτοῦ ὀνομαζόντο. Ἐν
 τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηναίων εὐρέθησαν
 δύο τιμητικὰ ἐδώλια Διονύσου τοῦ
 Μελομένου, περὶ οὗ ὁ Πανουσίας
 1, 2, 4 λέγει "Καλοῦσι μελόμενον
 ἐπὶ λόγῳ τοῦδε, ἐφ' ὁποῖον περ
 Ἀπόλλωνα Μουσηγέτην". Ἐξήγησις
 τῆς ἀντιστροφῆς: Ἐδέθη δὲ ὁ δξύ-
 θυμος υἱὸς τοῦ Δρύαντος, ὁ βασιλεὺς
 τῶν Ἡδωνῶν, διὰ τοὺς χλευαστικὰς
 λόγους τοῦ ὑπὸ τοῦ Διονύσου κατα-
 φραχθεῖς ἐν πετρῶν δεσμοτηρίῳ.
 Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τῆς μανίας ἀπορ-
 ρεῖ φοβερὰ καὶ ἀκμαία ὄρηγ. Ἐκεῖ-
 νος ἐγνώρισεν, ὅτι ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ
 προσέβαλε τὸν θεὸν διὰ προσβλητι-
 κῶν λόγων. Διότι εἶχε παῖσι τὰς ἐν-
 θουσιώδεις γυναικάς καὶ τὸ βακχι-
 κὸν πῦρ, καὶ ἠρέθιζε τὰς τὸν αὐτὸν
 ἀγαπώσας Μούσας.

⁵) Περὶ τὴν γραφὴν τῆς φρά-
 σεως ταύτης διαφωνοῦσιν οἱ κριτι-
 κοί. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι πελα-

ἀκται Βοσπόρραι ἰδ' ὁ Θρηκῶν ἄξενος²

Σαλμυδησός³, ἔν' ἀρχίπολις⁵ Ἄρης δισσοῖσι Φινεΐδαις
εἶδεν ἀρατὸν ἔλκος

[970

τυφλωθέν⁶ ἐξ ἀγρίας δάμαρτος,

γέων, ὁ Wieseler τρέπει εἰς σπιλάδων καὶ ὁ Mairpeke εἰκάζει τετραγέων. Κυνάει εἶναι δύο νηοῖδια τοῦ Πόντου, Σιράβ. VII, 319 "Αἰ δὲ Κυνάει πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου εἰσὶ δύο νηοῖδια, τὸ μὲν γῆ Εὐρώπῃ προσεχές, τὸ δὲ τῇ Ἀσίᾳ... Ἡ παρὰ μετὰ γενικῆς περιπέτει εἰς τὴν σημασίαν τοῦ πλησίον.

⁶) Καὶ Διονύσιος ὁ περιηγητὴς 156 λέγει "ἐκ τοῦδ' ἂν καὶ πόντον ἴδους διθάλασσον ἔοντα."

¹) Δηλαδῆ εἰσιν. Ὁ ποιητὴς ἤρξετο τῆς δευτέρας στροφῆς διὰ τόνου συνήθους τῇ ἐπικῇ ποιήσει. Τὸ ἐπικόν ἰδέ, ὅπερ οἱ τραγικοὶ δὲν μεταχειρίζονται, φαίνεται παράδοξον τοῖς κριτικοῖς.

²) Τὸ ἐπίθeton τοῦτο ἐπιτυχῶς προσέθηκεν ὁ Böckh, Αἰσχύλ. Προμηθ. 726 "τραχῆια πόντου Σαλμυδησία γνάθος ἐχθρόξενος ναύταισι, μητροῖα νεῶν". Εὐριπίδ. Μήδ. 1264 "Συμπληγῶν πετρῶν ἀξενώταταν εἰσβολάν." Οἰδίπ. τύραν. 196 "ἐς τὸν ἀπόξενον ὄρμον, Θρηκῶν κλύδωνα."

³) Ὁ Σαλμυδησὸς κεῖται ἐπὶ τῆς Θράκης, Σχολ. εἰς Ἀπολλ. Ρόδ. II, 177 "ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται τὸν Φινέα περὶ τὸν Σαλμυδησοῦν κατοικῆσαι. Ὁ δὲ Σαλμυδησὸς ἐπὶ τῆς Θράκης ἐστὶ κατὰ τὰ ἀριστερὰ εἰσπλέουσι τὸν Πόντον."

⁴) Τὸ ἵνα ἐνταῦθα ἔχει τοπικὴν σημασίαν.

⁵) Ὁ Wolff ἀντὶ ἀρχίπολις γράφει ἄρχουρος, ὅπερ δὲν εἶναι κακόν. Ὅμως ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς τὴν γραφὴν ταύτην εἶχεν ἐπ' ὄψει "ἔν' ἀρχίπολις Ἄρης" παρὰ γὰρ Θραξὶ τιμάται ὁ Ἄρης, ὡς ὁ ποιητὴς (Ἰλιάδ. N 301)ἡ.

⁶) Κατὰ τὸν Nauck ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως ἵνα Ἄρης εἶδεν ἔλκος ἀλαὸν τυφλωθέν Φινεΐδαις κύκλοις ὀμμάτων. Εἶναι δὲ σχῆμα καθ' ὄλον καὶ μέρος, ὡς τὸ Ἀχαιοῖσι μέγα σθένος ὥρσεν ἐκάστω καρδίῃ. Τὸ τυφλοῦν ἔλκος ἔχει ἀνάλογον τὸ ἔκκειρε φόνον ἐν Αἴαντι 55 "ἔθ' εἰσπεσῶν ἔκειρε πολύκερων φόνον κύκλω ὄραζων". Εἶναι βραχυλογία ἀντὶ τυφλωθέντες οἱ ὀφθαλμοὶ ἐγένοντο ἔλκη.

⁷) Ὁ Βορέας ἤρπασεν Ὠρεΐθυιαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐρεχθίδεως, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, ἐξ ἧς ἔσχε τὸν Ζήτην, τὸν Κάλαιν καὶ τὴν Κλεοπάτραν. Ταύτην ἔλαβε γυναῖκα Φινεύς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγήρορος καὶ βασιλεὺς τοῦ Σαλμυδησοῦ, ἧτις ἐγέννησε δύο υἱούς, τὸν Πλήξιππον καὶ τὸν Πανδίωνα. Εἶτα δ' ἐκαπέμφας ταύτην ἔλαβεν ἄλλην γυναῖκα, τὴν Ἰδαίαν ἢ κατ' ἄλλους Εἰδοθέαν, δι' ἣν ἐτυφλώθησαν τὰ τέκνα τῆς πρώτης γυναικὸς καὶ καθείρθησαν ἐν τάφῳ. Οἱ θεοὶ δογισθέντες κατὰ τοῦ Φινέως ἐτύφλωσαν αὐτὸν καὶ ἔπεμψαν Ἀρπυίας, αἵτινες ἤρπασον τὴν παρατιθεμένην αὐτῷ τροφήν, μέχρις οὗτο

ἀλαδὸν ἀλαστόρουσιν¹ ὀμμάτων κίκλοις,
ἀραχθέντων ὑφ' αἱματηραῖς
χείρεσσι², καὶ κερκίδων ἀκμαῖσιν³.

975

¹ Αντιστροφή β'.

κατὰ δὲ ταχόμενοι μέλεοι μελέαν πάθαν
κλαῖον, ματρὸς ἔχοντες ἀνύμφευτον⁴ γονάν

980

ἃ δὲ σπέσμα⁵ μὲν ἀρχαιογόνων⁶ ἄντας⁷ Ἐρεχθεϊδᾶν,
τηλεπόροις δ' ἐν ἄντροις
τροάφῃ θυέλλαισιν ἐν πατρώαις

Βορέας ἄμιππος⁷ ὀρθόποδος ὑπὲρ πάγου⁸

985

ὁ Ζήτης καὶ ὁ Κάλαις ἀπῆλλαξαν
αὐτόν. Ὁ Φινεύς οὕτως προσέειπε τοῖς
Ἀργοναυταῖς περὶ τοῦ κινδύνου τῶν
Συμπληγάδων πετρῶν. Ὁ ποιητὴς
ἐνδιατροῖβει ἐν τῷ παραδείγματι τῆς
Κλεοπάτρας, διότι διὰ τὴν Ὠρείθυιαν
οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ συμπιαθείας ἤθε-
λον ἀκούσει τὸν μῦθον.

1) Ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀλα-
στόρως τυφλώθεισιν.

2) Ἡ ὑπὸ μετὰ δοικῆς σημαί-
νει τὸ ὀργανικὸν αἶτιον, ὡς ἐν Οἰ-
δίπ. τρωάν. 202 “Ὁ Ζεῦ πάτερ,
ὑπὸ σφ' φθίσον κεραυνῶν” τὸ δὲ
ἐπίθετον αἱματηραῖς ἐτέθη κατὰ
πρόληψιν, δηλ. ὑπὸ χείρεσιν, αἵτινες
ἐγένοντο αἱματηραὶ ἐκ τῆς τυφλώ-
σεως τῶν ὀφθαλμῶν.

3) Καὶ ἡ Ἀλκμήνη ἐξώρυσε τοὺς
ὀφθαλμοὺς τοῦ Εὐρυσθέως διὰ κερ-
κίδων, Ἀπολλόδορ. II, 8, 1 “τὴν
κεφαλὴν ἀποισμὼν Ἀλκμήνην διδω-
σιν ἢ δὲ κερκίον τοῖς ὀφθαλμοῖς
ἐξώρυσεν αὐτοῦν.” Ἐξήγησις τῆς β'
στροφῆς. Πλησίον δὲ τοῦ κνανοῦ
πελάγους τῆς διπλῆς θαλάσσης κείνται
αἱ ἀκταὶ τοῦ Βοσπόρου, κατὰ ἀφιλό-
ξενος Σαλμυδησοῦς τῶν Θρακικῶν, ὅπου
ὁ πλησίον τῆς πόλεως λατρευόμενος

Ἄρης εἶδε τὸ κατηραμένον ἔλκος τῶν
ὑπὸ τῆς ἀγρίας συζύγου ἀνοσίως τυ-
φλωθέντων ὀφθαλμῶν τῶν Φινειδῶν,
οἵτινες ἐξωρύχθησαν ὑπὸ τῶν αἱματη-
ρῶν χειρῶν αὐτῆς καὶ τῶν αἰχμῶν
τῶν κερκίδων.

4) Κνωίως ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀνυ-
μφεύτου, δηλ. δυνούμφου. Ἡ Κλεο-
πάτρα ἦτο ἄνυμφος, κακόνυμφος
δάμαρ. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν “ὄμι
ἐπὶ κατὰ νυμφευθεῖσα δυνουχεῖς αὐ-
τοὺς ἔτεκεν”. Οἱ κρητικοὶ εἰκάζουσι
διαφθορὰν τοῦ κειμένου.

5) Τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἄντας
εἶναι τὸ Ἐρεχθεϊδᾶν, ἢ δὲ αἰ-
τιατικὴ σπέσμα εἶναι τοῦ κατὰ τι.

6) Οἱ Ἐρεχθεῖδαι ὀνομάζονται
ἀρχαιογόνοι ὡς αὐτόχθονες, ἐν Αἴαντος,
202 “γαὸς ἀρωγοὶ τῆς Αἴαντος, γε-
νεᾶς χθονίων ἀπ' Ἐρεχθεϊδᾶν”.

7) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει τὴν
λέξιν οὕτως: “Ταχία, ἴσως ἔπειτα δυ-
ναμένη τρέχειν”. Παρὰ τοῖς ποιηταῖς
ὁ Βορέας καὶ οἱ Βορεάδαι ἐθεω-
ροῦντο ὡς τὰ ἰδανικά τῆς ταχύτητος.
Καὶ ὁ Θέοργις λέγει ἐν σίχ. 716
“ὠκύτερος δ' εἶησθα—παίδων Βορέω
τῶν ἄφαρ εἰοὶ πόδες”.

8) Σημαίνει ὑψηλὸν ὄρος, ὡς ἐν

θεῶν παῖς¹. ἀλλὰ κάπ' ἐκείνῃ²

Μοῖραι μακροαῶνες ἔσχον, ᾧ παῖ.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Θήβης ἀνακτες³, ἤκομεν κοινὴν ὁδὸν

δύ' ἐξ ἐνὸς βλέποντε· τοῖς τυφλοῖσι γὰρ

αὕτη κέλευθος ἐκ προηγητοῦ⁴ πέλει.

990

ΚΡΕΩΝ

Τί δ' ἔστιν, ᾧ γεραιῆ Τειρεσία, νέον;

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

'Εγὼ διδάξω⁵, καὶ σὺ τῷ μάντει πιθοῦ.

ΚΡΕΩΝ

Οὔκουν πάρος γε σῆς ἀπεστάτου φρονός⁶.

¹ Αποστ. Σοφοκλ. 110 "νομῶς δέ τις κροῦσ' ἀπ' ὀρθίων πάγων καθειροπεν ἔλαφος.". Ἐργοὶ δὲ τὸ Παγγαῖον, ὅπου ὑπῆρχε ἡ Σαρπηδονία πέτρα.

² Διότι καὶ ὁ Βορέας ἦτο θεὸς καὶ ὁ Ἐρεχθεὺς υἱὸς τοῦ Ἡφαίστου. Λέγει τοῦτο ἐν ἀντιπαροβολῇ πρὸς τὴν βροτὴν Ἀντιγόνην, ὡς καὶ περὶ τῆς Λανάης εἶπε γ ε ν ε ῦ ἰ μ ι ο ς.

³ Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκείνης τῆς θυγατρὸς Βορέου, τῆς ἐξ Ἐρεχθειδῶν γεγονίας, ἐνέσκηψαν αἱ πολυχρόνοι Μοῖραι, καὶ μεγάλα δυστυχῆσαι αὐτὴν πεποιήκασιν. Ἡ μεγάλα δυστυχία καὶ ἐπ' ἐκείνῃ τῇ Κλεοπάτρῃ ἦλθον." Ἐξήγησις τῆς β' ἀντιτροφοῦς. Καταμαραινόμενοι δὲ οἱ ἄθλιοι διὰ τὸ ἐλεεινὸν πάθημα ἐκλείουσι, διότι κατήγοντο ἐκ κακονομφεΐτου μικροῦ. Αὐτῆς ὅμως κατήγεται ἐκ τοῦ παλαιοῦ γένους τῶν Ἐρεχθειδῶν, ἀνετράφη δὲ εἰς τὰ ἐκτεταμένα σπήλαια μεταξὺ τῶν θνητῶν

τοῦ πατρὸς ἡ Βορέας (ἡ Κλεοπάτρα ἢ μὲ ἴσην ταχύτητα πρὸς τοὺς ἴσκιους τρέχουσα ἀνοθεν τοῦ ὑψηλοῦ βράχου, ἢ κόρη τῶν θεῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐκείνης ἴσχυσαν αἱ μακρόβιοι Μοῖραι, ᾧ κόρη.

⁴ Ἐν τῷ πέμπτῳ ἐπεισοδίῳ ἔρχεται ὁ τυφλὸς Τειρεσίας ὀδηγούμενος ὑπὸ παιδός. Οὕτως ὀνομάζει οὐ μόνον τὸν Κρέοντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς γέγοντας τῶν Θεβῶν, οὔτινες καὶ παρ' Ὀμήρῳ λέγονται ἀνακτες.

⁵ Προηγητῆς ὀνομάζεται ὁ ὀδηγός, ὅστις ἡγούμενος ἄλλου δεξινοῦν αὐτῷ τὴν ὁδόν.

⁶ Ὁ μάντις λέγει μετὰ ἀξιωματος.

⁷ Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Ὅσον, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν τῆς σῆς κατολιγώρων μαντίας.". Ὁ Κρέων πάντοτε ἐν ἀρχῇ προσημῆς ὄν μεταβάλλεται εἰς ἀληθῆ ἴσταννον, ὅταν τις εἴπῃ κατὰ τοῦ κηρύγματος.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Τοιγὰρ δι' ὀρθῆς¹ τήνδε ναυκληροῖς² πόλιν.

ΚΡΕΩΝ

Ἐχω³ πεπονθῶς μαρτυρεῖν ὀνήσιμα.

995

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Φρόνει βεβῶς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ⁴ τύχης.

ΚΡΕΩΝ

Τί δ' ἔστιν; ὡς ἐγὼ τὸ σὸν φρίσσω στόμα.⁵

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Γνώσει τέχνης σημεῖα τῆς ἐμῆς κλύων.

εἰς γὰρ παλαιὸν θᾶκον ὀρνιθοσκοποῦ⁶

ἴζων, ἴν' ἦν μοι παντὸς οἰωνοῦ λιμήν⁷,

1000

¹ Ἐννοεῖται ὁδοῦ περιέπεσον ἄμμος εἰς ἐπιρροηματικὴν σημασίαν, ὡς καὶ τὸ διὰ τύχης = ταχέως, δι' εὐπετείας = εὐπετῶς, διὰ παντὸς = παντελῶς.

² Ἐν ᾧ τὸ ναυκληροῖν περιέχει ἐν ἐναντιῷ τὸ ἀντιζέμενον, προσέλαβεν ἄλλο, ὡς τὸ βουθυτεῖν τραγόν, ταυροκτονεῖν βοῦν κτλ. Τὰ χειρογράφα ἔχουσιν, ὡς ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὁ Walkenaer εἰρεφεν εἰς τήνδ' ἐναυκλήρεις, ὅτερο ἐδέξαντο οὐχὶ ὀλίγοι ἐκδοταί. Ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀνυπόστατος, διότι ὁ μάντις δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὅτι καὶ νῦν ὁ Κρέων διοικεῖ ὀρθῶς τὴν πόλιν.

³ Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως ἔχω μαρτυρεῖν τοῦτο, πεπονθῶς ὀνήσιμα. Ὁ Κρέων ὑπαινίσσεται τὸ μάντινμα τοῦ Τειρεσίου, καθ' ὃ οὗτος θυσίασας τὸν νῆον Μεγαροῦ ἐξιλέωσε τὸν Ἄρη καὶ τὴν πόλιν ἔσωσεν. Παράβαλλ. σίχη. 1302.

⁴ Ἡ φράσις αὕτη εἶναι συνηθεσιότης τοῖς ἀρχαίοις ἀφ' Ὀμήρου

καὶ ἐξῆς. Ἰλιάδ. Κ, 173 "νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἴσταιαι ἀκμῆς". Θέογν. 557 "φράζεο κίνδυνός τοι ἐπὶ ξυροῦ ἴσταιαι ἀκμῆς". Ἡρόδοτ. VI. 11 "ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔρχεται ἡμῖν τὰ πρήγματα". Ὁ Blaydes εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, ἀκμῆς ἐπὶ ξυροῦ.

⁵ Δηλαδή τὸν σὸν λόγον, ὡς ἐν Αἴαντ. 1110 "εἰς ταφὰς ἐγὼ θήσω δικαίως, οὐ τὸ σὸν δείσας στόμα." Οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ Keck γράφει, ἐγὼ γέ σόν.

⁶ Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Πανσανίου οἱ Θηβαῖοι ἐδείκνυντο τὸ οἰνοσκοπεῖον τοῦ Τειρεσίου IX, 16 1 "Θηβαῖοις δὲ μετὰ τοῦ Ἀμμωνος τὸ ἱερὸν οἰνοσκοπεῖον τε Τειρεσίου καλούμενον, καὶ πλησίον Τύχης ἐστὶν ἱερὸν." Ἡ ὀρνιθομαντεία παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἦτο ἀρχαιοτάτη, ἦν εἶδεν ὁ Παρνασσὸς Πανσαν X, 6, 1.

⁷ Ὁ Τειρεσίας ἐξελέξατο τὸ ὀρνιθοσκοπεῖον αὐτοῦ ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ τὰ πτηνὰ ἐουνείδιζον νὰ διατρι-

ἀγγῶτ' ἀκούω φθόγγον ὀρνίθων, κακῶ
 κλάζοντας¹ οἴστρον καὶ βεβαρβαρωμένον².
 καὶ σπῶντας ἐν χηλαῖσιν ἀλλήλους φωναῖς³
 ἔγνων πτεροῶν γὰρ ροῖβδος⁴ οὐκ ἄσημος ἦν.
 εὐθύς δὲ δείσας ἐμπύρων ἐγεύομην⁵
 βρωμοῖσι παμφλέκτοισιν⁶. ἐκ δὲ θυμάτων
 "Ἡφαιστος" οὐκ ἔλαμπεν, ἀλλ' ἐπὶ σποδῶ
 μυδῶσα κηκίς⁸ μηρίων ἐτήκετο

1005

βωσιν. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Ορο-
 μος καὶ ἔδρα, ὅπου πάντα τὰ ὄρεα
 προσέχονται". Τὸ ὄνομα δύναται
 νὰ ἐξηγηθῆ διὰ τοῦ καταφυγῆ, ἢ
 συναγωγῆ. Οὐχὶ πολὺ διαφορὸν εἶναι
 τὸ παρ' Αἰσχύλ. ἐν Προμηθ. 250
 "πολὺς πλούτου λιμὴν".

1) Ὁμαλῶς ἔπαρετε νὰ εἶπῃ ὁ
 ποιητὴς κλάζοντων καὶ οὐχὶ
 κλάζοντας. Ἄλλ' εἶναι σχῆμα
 κατὰ τὸ νοούμενον, δηλ. τὸ φθόγγον
 ὀρνίθων ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ὄρνιθας
 φθεγγομένους, ὡς Ἰλιάδ. Β, 459
 "τῶν δ' ὄσ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔ-
 θνεα πολλὰ— ἐνθα καὶ ἐνθα ποτῶν-
 ται ἀγαλλόμεναι πετρούεσσιν". Σο-
 φοκλ. ἐν Φιλοκλ. 498 "ἀλλ' ἢ τέ-
 θνηκεν ἢ τὰ τῶν διακόνων, ὡς εἰκός,
 οἶμαι. τοῦμὸν ἐν ομικροῦ μέρους ποι-
 ούμενοι τὸν οἶκαδ' ἤπειρον στόλον".

2) Πρῶτερον ὁ μάντις ἐγίνωσκε
 τὸν φθόγγον τῶν ὀρνίθων ὡς τὴν
 ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ τότε κατέ-
 στη δύσληπτος καὶ ἀκατάληπτος εἰς
 αὐτόν, ὡς ἢ τῶν βαρβάρων γλῶσσαι.

3) Τὸ ἐπίθετον φονός, ἢ, ὃν πα-
 ράγεται ἐκ τοῦ φόνου καὶ σημαίνει
 φορικός, αἰματικός.

4) Ροῖβδος εἶναι πᾶσα ταχεῖα
 κίνησις γινομένη μετὰ κρότου ἢ τα-
 ραχῆς. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ

Τειρεσίας θέλει νὰ ἐξηγήσῃ, πῶς
 οὗτος τυφλὸς ὢν ἠδυνήθη νὰ ἐννο-
 ῆσῃ τὰ γινόμενα.

5) Τὸ γεύεσθαι ἐπιταῦθα ἔχει
 τὴν σημασίαν τοῦ πειραῖσθαι, ὡς ἐν
 Τραχιν. 1101 "ἄλλων τε μόχθων μυ-
 ρίων ἐγευσάμην, κοῦδεῖς τροπαῖ ἔ-
 σθησεν τῶν ἐμῶν χειρῶν". Εὐρυκλ. ἐν
 Ἡρακλ. 1353 "ἀτὰρ πόνον δὴ
 μυρίων ἐγευσάμην". Τυρταῖος ἐν
 Ἀποσπ. 11, 9 "φευρόντων τε διω-
 κόντων τε γέγευθε.."

6) Εἶναι δοτικὴ τοικίη. Τὸ πᾶν
 παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἐν συνθέσει συ-
 γνάκις κεῖται πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐ-
 περιστάτου βαθμοῦ, ὡς ἐν Ἠλέκτρ.
 105 "ἔσ' ἂν παυφεγγεῖς ἄστρον
 ἑπτάς", ἐν Τραχιν. 50 "κατεῖδον ἦδη
 πανδάκροντ' ὀδύροματ". Εἰ καὶ ὁ
 βρωμὸς πανταχόθεν περιβάλλετο ὑπὸ
 πυρός, ὅμως τὰ θύματα δὲν ἐκαίον-
 το, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς κακὸν σημεῖον.

7) Λέγει τὸν Ἡφαιστον ἀπὸ τοῦ
 πυρός, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν
 123 "καὶ στεφάνωμα πύργων πεν-
 καένθ' Ἡφαιστον εἶλεν". Διὰ τούτων
 θέλει νὰ δηλώσῃ ὁ μάντις, ὅτι οἱ
 θεοὶ δὲν ἐδέχοντο τὴν θυσίαν.

8) Κηκίς εἶναι τὸ ἀναλελυμένον
 πάχος τὸ ἐξεργόμενον ἐκ τοῦ καιο-
 μένου κρέατος.

κἄντυφε¹ κἀνέπτυε, καὶ μετάρσοιο
 χολαί² διεσπείροντο καὶ καταρῥυεῖς³
 μηροὶ καλυπτῆς ἐξέκειντο πιμελῆς.
 τοιαῦτα παιδὸς τοῦδ' ἐμάνθανον πάρα,
 φθίνοντ' ἄσήμων ὀργίων⁵ μαντεύματα·
 ἐμοὶ γὰρ οὗτος ἡγεμῶν, ἄλλοις δ' ἐγώ.
 καὶ ταῦτα⁶ τῆς σῆς ἐκ φρενὸς νοσεῖ πόλις.
 βωμοὶ γὰρ ἡμῖν ἐσχάραί τε παντελεῖς⁷
 πλήρεις ὑπ' οἰωνῶν τε καὶ κυνῶν βορᾶς
 τοῦ δυσμόρου πεπιῶτος Οἰδίου γόνου.

1010

1015

1) Τὸ μὲν ἄνθρωπος, θῆρμα, ἔθνη σημαίνει κάμνω καπνός, τὸ δὲ ἀναπιτόω παρλάζω, βοάζω.

2) Μετὰ τῶν σπλάγγων οἱ ἀρχαῖοι συνέκαιον καὶ τὴν χολήν, Εὐριπίδ. ἐν Ἡλέκτρ. 825 "καὶ λοβὸς μὲν οὐ προσὴν σπλάγγροις, πέλαι δὲ καὶ δοχαὶ χολῆς πέλας κακὰς ἔφαιρον τῷ σκοποῦντι προσβολάς." Παράβαλλ. Αἰσχύλ. Προμηθ. 496.

3) Τὸ ἐπίθετον ἔχει παθητικὴν σημασίαν καὶ κεῖται κατηγορηματικῶς. Οἱ μηροὶ ἔκειντο γυμνοὶ ἐκ τῆς περιβαλλομένης, περιειλιγμένης πιμελῆς. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Σχολιαστὴς καὶ τινες τῶν νεωτέρων ἀποδίδουσι τῷ ἐπιθέτῳ καλυπτὸς ἐνεργητικὴν σημασίαν.

4) Ἐπεξηγεῖ τὸ τοιαῦτα. Ἐντὶ ὄμωσ τοῦ φθίνοντα ἐπροεπε νὰ εἴπῃ φθινόντων, ὅπως συμφωνῇ πρὸς τὸ ὀργίων. Διότι τὰ ὄργια ἔφθινον καὶ οὐχὶ τὰ μαντεύματα.

5) Τὰς θυσίας λέγει ὄργια ὡς καὶ ἐν Τραχῶν. 765, "ὅπως δὲ σεμνῶν ὀργίων εἰδαίετο φλόξ αἵματηρὰ κατὰ πειράς δονός."

6) Δηλαδή τὴν νόσον ταύτην.

7) Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως ἐπάσχει διαφωνία. Ὁ Beller-mann παραβάλλει πρὸς τὸ νεοελληνικὸν ἐν Ὀμηρικῶν ἔμν. εἰς Δῆμητρον στίχ. 481 καὶ ἀρτιτελής, παρὰ Πλάτων. ἐν Φαίδρ. 250 καὶ κατὰ τὴν παραβολὴν ταύτην τὸ ἐπίθετον σημαίνει παναγῆς ἱερώτατος, δηλ. εἶναι κοσμητικὸν ἐπίθετον τῶν ἐσχάρων. Πιθανώτερον κατὰ τὸν Σχολιαστὴν σημαίνει ὄλοι καὶ κατὰ τὸν Kern πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἐπιροηματικῶς. Ἡ ὑπὸ μετὰ γενικῆς δὲν ἀνήκει εἰς τὸ πλήρεις, ὅπερ ἀπαιτεῖ ἀπλήν γενικὴν, ἀλλ' ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· πλήρεις βορᾶς ὑπὸ οἰωνῶν τε καὶ κυνῶν, δηλ. ἡ ὑπὸ μετὰ γενικῆς δηλοῖ τὸ αἴτιον τοῦ βορᾶς. Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει "Ἐντὶ τοῦ οἰκύνες καὶ οἱ ὄργιας διασπύσαντες τὸ τοῦ Πολυνείκουσ σώμα, ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐκόμισαν, καὶ οὕτως ἐμόλυναν ἅπαντας." Ὅντως τιμᾶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν θερηκειαν, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ οἱ θεοὶ ἐβδελύσσοντο τὰς ἀνθρωποθυσίας.

καί τ' οὐ δέχονται θυσιάδας λιτὰς¹ ἐτι
 θεοὶ παρ' ἡμῶν, οὐδὲ μηρίων φλόγα, 1020
 οὐδ' ὄρνις εὐσήμου² ἀπορόοιβδαι βοάς,
 ἀνδροφθόρου³ βεβρωῖτες⁴ αἵματος λίπος.
 ταῦτ' οὖν, τέκνον, φρόνησον. ἀνθρώποισι γὰρ
 τοῖς πᾶσι κοινόν ἐστι τοῦ ξαμαρτάνειν⁵
 ἐπεὶ⁶ δ' ἀμάρτη, κείνος οὐκέτ' ἐστ' ἀνήρ 1025
 ἄβουλος οὐδ' ἄνολβος, ὅστις ἐς κακὸν
 πεσὼν ἀκείται, μηδ' ἀκίνητος⁶ πέλει.
 αὐθαδία τρι σκαιότητ'⁷ ὄφλισκάνει.
 ἀλλ' εἶκε τῷ θανόντι⁸, μηδ' ὀλωλότα
 κέντει⁹. τίς ἀλλή τὸν θανόντ' ἐπικτανεῖν¹⁰; 1030

1) Θυσιάδας λιτὰς νομίζει τὰς
 διὰ θυσιῶν γινόμενας.

2) Τὸ ἐπίθετον δύναιται νὰ ση-
 μαίνει ἀγαθὰ οἰονιζομένης ἢ εὐδή-
 λους, ὅπερ εἶναι πιθανώτερον· διότι
 συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἐν στίχ. 1002
 "οἴστρω βεβαρβαρωμένω".

3) Δηλαδή λίπος αἵματος ἀν-
 δρὸς φθαρέντος, ὡς Οἰδίπ. ἐπὶ Κο-
 λων. 1062 "ὄμφαράματοι ἄμιλλαι",
 = ἄμιλλαι ἀρμάτων ὄμφα φευγόν-
 των, ἐν Αἴαντ. 935 "ἀριστόχειρ ἀ-
 γῶν", = ἀγῶν ἀρίστων χειρῶν. Εὐ-
 ρυπίδ. Ἡρακλ. 384 "χαρμοναὶ ἀν-
 δροβρωῖται", = χαρμοναὶ τοῦ βιβρω-
 σκεν ἀνθρώπου.

4) Ἐπειδὴ τὸ ὄρνις ἔχει πεδ-
 ληπτικὴν σημασίαν, μετεχειρίσθη
 τὴν μετοχὴν εἰς πληθυντικὸν ἀριθ-
 μόν, Ξενοφ. ἐν Ἀπομν. I, 2. 62 "ἐάν-
 τις φανερός γένηται κλέπτων — τοῦ-
 τοις θανάτος ἐστὶν ἡ ζήμια".

5) Ὁ Erfurdт και ὁ Brunck
 μετέβαλον τὸ ἐπεὶ εἰς ἐπὶ. Τὸ ἐπεὶ
 ὁμως, ὡς και ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴ-

δομεν τὸ εἰ, φέρεται εἰς ὑποτακτικὴν
 Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1225 "τὸ δ' ἐπεὶ
 φανῆ, βῆναι κείθεν ὄθεν περ ἦκει,
 πολὺ δεύτερον". Τὸ ὑλακείμενον τοῦ
 ἀμάρτη εἶναι ὁ ἀνήρ, ὅπερ ἐξάγεται
 ἐκ τῶν ἐπομένων.

6) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀνα-
 γινώσκειται ἀτῆητος, ἐξ οὗ προήλ-
 θεν ἡ κοινὴ γραφὴ ἀκίνητος. Ταύ-
 την πρέπει νὰ προτιμήσωμεν διότι
 καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγῶν διὰ τοῦ
 ἀμετάθετος τὴν γραφὴν ταύτην εἶχεν
 ὑπ' ὄψει Ἀπιδάως δ' ὁ μὲν Blay-
 des ἔγραψεν ἀνιάτος· ὁ δὲ
 Schmidt ἀνήκεστος.

7) Ἡ φράσις εἶναι ἐλλειπτικὴ
 ἀντί, αἰτίαν σκαιότητος.

8) Κατὰ τὸν Nauck ἡ λέξις δὲν
 ἀρμόζει ἐνταῦθα· διότι ὁ Κρέων δὲν
 πρόκειται νὰ ὑποχωρήσῃ τῷ Πολυ-
 νέικει, ἀλλὰ τῷ λόγῳ τοῦ Τειρεσίου.

9) Ἡ παροιμία αὕτη εἶναι ἀρ-
 χαιοτάτη κατὰ διαφοροὺς τρόπους
 διατυπωθεῖσα· Ἰλιάδ Ω, 54 "κοφρὴν
 γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων".

εὖ σοι φρονήσας εὖ λέγω· τὸ μανθάνειν δ'
ἴδιον εὖ λέγοντος, εἰ κέρδος λέγοι¹.

ΚΡΕΩΝ

Ἦ πρόεσβυ, πάντες, ὥστε τοξόται σκοποῦ²,
τοξεύετ' ἀνδρὸς τοῦδε³, κοῦδὲ μαντικῆς
ἄπρακτος⁴ ὑμῖν εἰμι, τῶν γ' ὑπαὶ γένους

1035

¹ Ὁ μὲν Περίανδρος ἔλεγε· "Ἐπὶ νεκρῷ μὴ γέλα", ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐν Φιλοκλήτῃ. 946 "κοῦκ οἶδ' ἐναίρων νεκρὸν ἢ καπνοῦ σκιάν", ἐν Αἴαντι. 1348 "οὐ γὰρ θανόντι καὶ προσεμβῆναι οὐ χρεῖ";

² Οὐδέμια ἀλήθεια εἶναι τὸ νὰ φωνεῖται τις πάλιν τὸν νεκρὸν.

³ Ἐθήκεν εὐκλικὴν διὰ τὸ προβληματικῶδες ἂν ὑποτεθῆ, ὅτι λέγει κέρδος.

⁴ Τὸ στοχάζεσθαι, ἀκονίζειν, τοξεύειν καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται γενικῆ ὡς ὑποδηλοῦντα ἔφρασι ἐπιτυχίας. Ἰσοκράτ. Πρὸς Δημόν 12 E "εἰ δεὶ θνητὸν ὄντα τῆς τῶν θεῶν στοχάσασθαι διανοίας, ἡγοῦμαι ἀκείνους ἐπὶ τοῖς οἰκειοτάτοις μάλιστα δηλώσαι", Ἰλιάδ. Θ, 118 "τοῦ δ' ἰθὺς μεμαῶτος ἀκόντισε Τυδέος υἱός", Ἰλιάδ. Α, 100.

³ Ἀηδαδὴ ἐμοῦ.

⁴ Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ χωρίου εἶναι κοῦδὲ μαντικῆ ἄπρακτος ὑμῖν εἰμι καὶ ἐμοῦ, δηλ. καὶ διὰ τῆς μαντικῆς ἐνεργεῖτε κατ' ἐμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἄπρακτος ἐνταῦθα δυσκόλως ἐρμηνεύεται, ὁ μὲν Stephanus εἰκασεν ἄπρατος, ὁ δὲ Nauck ἄγευστος καὶ ὁ Πάλλης ἄτρωτος ἢ ἄπληκτος. Κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἐλληνος κριτικῷ τὸ χωρίον σημαίνει

"πάντες τοξεύετε μου καὶ δὴ καὶ μαντικῆ ὑφ' ὑμῶν τετόξευμαι καὶ τέτρωμαι. Ἄτρωτος δὲ ἴσον τῷ ἀβλαβής". Ἡ διόρθωσις δὲν στερεῖται μὲν εὐφρίας, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κρέων δὲν ἐβλάβη ὑπὸ τοῦ μάντεως, δὲν φαίνεται πιθανή. Ἡ γενικὴ μαντικῆς εἶναι τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ ἄπρακτος, ὡς παρ' Εὐριπίδ. Ἡλέκτ. 343 "ἅπαντα γὰρ σοι ἰατὰ νοσητέματα κείνης διδακτὰ, κοῦδὲν ἐκ σαυτῆς λέγεις", Σοφοκλ. ἐν Φιλοκλ. 1066 "ὦ σπέρι! Ἀχιλλέως, οὐδὲ σοῦ φωνῆς ἐτι γενήσομαι προσφθεγκτός, ἀλλ' οὕτως αἶται";

³ Τὸ χωρίον ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν θεωρεῖται διεφθαρμένον. Διότι ἡ φράσις, τῶν ὑπαὶ γένους ὡς παρατηρεῖ ὁ Hermann, δὲν εἶναι ἑλληνική. Καὶ οὗτος μὲν διορθοῖ εἰς τῶν δ' ἐπ' ἔγγενων, ὁ δὲ Nauck εἰς τοῖσι δ' ἐν γένει, καὶ ὁ Wolff πᾶν τοιμηρῶς καὶ παρὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅλου χωρίου γράφει, μῶν ὑπαὶ γένους ἐξημπόλημαι καὶ μπεφορτισμαι πάλαι; Τέλος ὁ Meineke δὲν χωρεῖ μέχρι διορθώσεως, ἀλλὰ μόνον τὸ τῶν θεωρεῖ ὡς δευτικὴν ἀντωνυμίαν, δηλ. ὑπὸ τοῦ γένους τούτων τῶν οὐγενῶν, οὗς ὀνομάζει οὕτω πρὸς περιφρόνησιν. Συγγενεῖς δὲν δύνανται νὰ ἦναι ἄλλοι ἢ ἡ Ἀντιγόνη ἢ Ἰσ-

ἔξημπόλημαι κάμπεφόρισμαί¹ πάλαι.
 κερδαίνετ', ἔμπολάτε² τὸν πρὸς Σάρδεων
 ἤλεκτρον³, εἰ βούλεσθε, καὶ τὸν Ἰνδικὸν⁴
 χρυσόν· τάφω δ' ἐκείνον οὐχὶ κρύψετε,
 οὐδ' εἰ θέλουσ' οἱ Ζηνὸς αἰετοὶ⁵ βορὰν
 φέρειν νιν ἀρπάζοντες ἐς Διὸς θρόνους,
 οὐδ' ὡς μίασμα τοῦτο μῆ⁶ τρέσας ἐγὼ

1040

μήνη καὶ ὁ Αἴμων. Ὁρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος "διότι ἀτοπώτατον τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ Κρέοντος, ὅτι οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ... ἔκπαλαι μετεχειρίσαντο αὐτὸν ὡς ἔμπορευμα, ὅπως κερδάνωσι χρήματα". Ἡμῖν φαίνεται ἀπίθανον, ὅτι ὁ Κρέων διακόπτει τὸν περὶ μάντεων λόγον διὰ βραχυτάτου λόγου καὶ εἶτα πάλιν ἐπανέρχεται εἰς τὸ γένος αὐτῶν. Εἶναι προτιμότερα ἢ ἐρμηνεῖα, ἂν ἐξηκολούθει ὁ περὶ μάντεων λόγος. Τοῦτο δὲ κατορθοῦνται, ἂν τὸ τῶν τραπῆ ἢ θεωρηθῆ ὡς ἀναφορικῆ ἀντωνυμία, δηλ. ὑπὸ τοῦ γένους τῶν ὁποίων πρὸ πολλοῦ ἐπωλήθη. Πρὸς τοῦτο ἐτρέψαμεν τὸ δ' εἰς γ'. Ἄλλὰ ποῦ ἀναφέρεται ἡ ἀντωνυμία; Τινὲς ἐξυπακούουσι ἐκ τοῦ μαντικῆς τὸ μάντεσι, δηλ. ὑμῖν τοῖς μάντεσι. Ἐπειδὴ τοῦτο παρῆχει δυοσκολίαν τινά, νομίζομεν, ὅτι οὐχὶ ἀπιθάνως ὁ κ. Σεμιτέλος τὸ μαντικῆς ἐτρέψεν εἰς μαντικοῖς.

¹) Ἡ παραβολὴ ἐλήφθη ἐκ τῶν πωλουμένων καὶ ἐκφοριζομένων ἐμπορευμάτων. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "πεπραγμάτευμαι, προδόδομαι φόρτος γεγένημαι. "Ἐποιήσαντό με φόρτον. Καλλίμαχος", Ἐκ τοῦ πάλαι γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ Κρέων ὑπονοεῖ τὴν συμβουλὴν τοῦ Τειρεσίου

ὑφ' ἧς ὀρμηθεῖς προσήνεγκε θυσίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μεγαρέα.

²) Τὸ ἀσύνδετον δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφραση καὶ δεικνύει τὴν μεγάλην ἀγανάκτησιν τοῦ Κρέοντος. Πολλοὶ κριτικοὶ εἰκάζουσιν ἀπὸ Σάρδεων.

³) Ἡλεκτρον εἶναι μίγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ὅπερ ἐκομίζετο ἐκ τῆς πλουσίας χώρας τοῦ Πακτωλοῦ λόστρατ. ἐν βίβῳ Ἀπολ. 1, 12 "φιλοσοφεῖν τὴν ἀρρητον φιλοσοφίαν μὴ συγχωρῶν τοῖς φάυλοις δεῦρο ἦκειν, μηδ' ἂν πάντα σοὶ τὰ ἀπὸ Ἰνδῶν καὶ Σάρδεων ξυμφέρωσι". Σοφοκλ. ἐν Φιλοκτ. 394 "ἂ τὸν μέγαν Πακτωλὸν εὐχρυσον νέμεις".

⁴) Ὁ χρυσὸς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τὰ πλούτη αὐτῶν ἐγένοντο προῖμως γνωστά τοῖς Ἕλλησι καὶ παροιμιώδη, Ἡρόδοτ. III, 94.

⁵) Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Κρέων ἀποκρινόμενος πρὸς τὸν Τειρεσίαν εἰπόντα, ὅτι οἰωνοὶ καὶ κύνες ἐπλήρωσαν τοὺς βωμοὺς καὶ τὰς ἐσχάρας τῶν θεῶν, λέγει οὐχὶ εἰς τὰς ἐσχάρας, ἀλλὰ καὶ ἂν οἱ αἰετοὶ τοῦ Διὸς φέρωσι εἰς τοὺς θρόνους αὐτοῦ τὸ μίασμα, δὲν θὰ θάνητε τὸ πτώμα τοῦ Πολυνεϊκούς.

⁶) Τὸ οὐ μὴ φέρεται εἰς μέλλοντα τῆς ὀριστικῆς, ὡς πολλὰ παραδείγματα δεικνύουσιν ἐν Ἡλέκτρ. 1052 "οὐ σοὶ μὴ μεθέψομαι ποτε,

θάπτειν παρήσω κείνον· εὐ γὰρ οἶδ', ὅτι
θεοὺς μιάνειν οὐτὶς ἀνθρώπων σθένει¹.

πίπτουσι δ', ὧ γεραιὲ Τειρεσία, βροτῶν
χοῖ πολλὰ² δεινοὶ πτόματ' αἴσχρο', ὅταν λόγους
αἰσχροὺς καλῶς λέγωσι³ τοῦ κέρθους χάριν.

1045

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Φεῦ.

Ἄρ' οἶδεν ἀνθρώπων τις, ἄρα φράζεται⁴—

ΚΡΕΩΝ

Τί χοῖμα⁵; ποῖον τοῦτο πάγκοινων λέγεις;

ΤΕΙΡΕΤΙΑΣ

Ὅσῳ κράτιστον κτημάτων εὐβουλίαι;⁶

1050

οὐδ' ἦν σφοδρὴ ἰμείρουσα τυγχάνης,·
Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 476 "οὔτοι μὴ
ποιεῖ σ' ἐκ τῶνδ' ἐδράνων, ὧ γέρον,
ἄκοντά τις ἄξει,· Ὡσαύτως καὶ ἐν
τῷ πεζῷ λόγῳ, ὡς παρὰ Πλάτ. ἐν
Κροίτων. 433 "οἷον ἐγὼ οὐδένα μὴ
ποιεῖ εὐρήσω,· ὅπου ἰδε σημειώσιν
μου. Τὸ πλήρες ἤθελεν εἶναι· οὐδ'
ὡς (φοβητέον) μὴ τὸ μίασμα τρέσας
ἐκείνον θάπτειν παρήσω.

1) Ὁ τύραννος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ
ὀργῇ ἐνοήσας τὴν βλασφημίαν, εἰς
ἣν περιέπεσε, πειράται νὰ μεταβάλῃ
τὴν ἐννοίαν τῆς βλασφημίου φράσεως.

2) Οἱ πολλὰ δεινοὶ—οἱ πάντῃ
δεινοί, ὡς ἐν Φιλοκτ. 254 "ὧ πόλλ'
ἐγὼ μοχθηρός, ὧ πικρός θεοῖς,·

3) Τὸ τέλος τοῦ λόγου τοῦ Κρέ-
ωντος εἶναι ἀποκρίσις εἰς τὴν τελευ-
ταίαν φράσιν τοῦ Τειρεσίου εἰπόντος.
"εἰ σοὶ φρονήσας εὐ λέγω,· Ὁ τύ-
ραννος παταγοῦ κέρθη καὶ καλοῦς
ὄλγους ἐνορῶ.

4) Ἡ βλασφημία τοῦ τυράννου
διήγειρε τὴν ἐκπληξιν τοῦ μάντεως,
ὅστις λέγει Ἄρα γε ἠξέουρι τις ἐκ
τῶν ἀνθρώπων, ἄρα γε καταλαμβάνει.
Ὁ μάντις λέγει μετὰ μεγαλοπρε-
πείας καὶ ἀξιώματος, ἀλλὰ διακόπτε-
ται ὑπὸ τοῦ τυράννου. Ὁ τι ἠθέλε νὰ
εἴπῃ ὁ Τειρεσίας, λέγει ἐν στίχῳ 1050.
Κατὰ ταῦτα ὁ μάντις λέγει· Ἐκ τοῦ
παραδείγματός σου βλέπω, πόσον
ἀνόητοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι καὶ δὲν
καταλαμβάνουσιν, ὅτι τὸ ἄριστον τῶν
κτημάτων εἶναι ἡ ὀρθὴ σκέψις.

5) Ὁ Κρέων μετὰ πικρῆς εἰρω-
νείας διακόπτει τὸν λόγον τοῦ μάν-
τεως, ὃν ταπεινοὶ εἰς κοινὴν καὶ τε-
τριμμένην φράσιν.

6) Εὐφρῶς καὶ μετὰ ἰσης εἰρω-
νείας ἀποκρίνεται ὁ μάντις. Τὸ πάγ-
κοινων, τὸ ὅποῖον λέγω, εἶναι, ὅτι τὸ
ἄριστον τῶν κτημάτων εἶναι ἡ εὐβου-
λία, ἣν δὲν ἔχεις.

ΚΡΕΩΝ

Ἄσφπερ, οἶμαι, μὴ φρονεῖν πλείστη βλάβη.¹

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Ταύτης σὺ μέντοι τῆς νόσου² πλήρης ἔφυσ.

ΚΡΕΩΝ

Οὐ βούλομαι τὸν μάντιν³ ἀντιπεῖν κακῶς.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Καὶ μὴν λέγεις⁴, ψευδῆ με θεσπίζειν λέγων.

ΚΡΕΩΝ

Τὸ μαντικὸν γὰρ πᾶν φιλάργυρον γένος⁵. + 1055

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Τὸ δ' ἐκ⁶ τυράννων αἰσχροκέρδειαν φιλεῖ.

¹) Ὁ Κρέων ὀνομάζει τὸν Τειρεσίαν ἄφρονα, ἣ δὲ ἀφροσύνη εἶναι ἐπιβλαβής.

²) Νόσον λέγει τὴν ἀφροσύνην.

³) Τοῦτον, ὃς μάντις ἐστίν. Δὲν θέλω γὰρ κακολογήσω τοῦτον, διότι εἶναι μάντις, ἀνθ' ὧν λέγει.

⁴) Τὸ πλήρες ἤθελεν εἶναι καὶ μὴν λέγεις κακῶς τὸν μάντιν. Ὁ Τειρεσίας δικαίως θεωρεῖ τὴν δυσπιστίαν εἰς τὰ μαντεύματα ὡς προσβολὴν κατὰ τοῦ μάντεως.

⁵) Καὶ ὁ Εὐριπίδης λέγει περὶ τῶν μάντεων Ἰφίγην. ἐν Ἀντιφ. 520 "τὸ μαντικὸν πᾶν σπέρμα φιλότιμον κακόν". Εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὅτι οἱ ἱερεῖς σχεδὸν πάντων τῶν λαῶν καὶ πασῶν τῶν ἐποχῶν κακίζονται ὡς φιλάργυροι καὶ φιλοχρήματοι.

⁶) Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν, ὡς ἰπάσχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ὁ μὲν Hartung εἰκάζει, τὸ δ' ἀὖ τυράννων, ὁ δὲ Sayffert τὸ δέ γε τυράννων. Ἀλλὰ πᾶσα διόρθωσις εἶναι περιττή· σημαίνει τὸ γένος τὸ

καταγόμενον ἐκ τῶν τυράννων, ἧτοι οἱ τυράννοι. Οἱ κριτικοὶ προσοκρόουσι καὶ εἰς τὴν αἰσχροκέρδειαν, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Blaydes, ἐν τῇ ὑπόθεσιν ταύτῃ δὲν εἶναι φανερὰ ἢ αἰσχροκέρδεια τοῦ Κρέωντος. Διὰ τοῦτο οὗτος μὲν εἰκάζει ἀὐτοβουλίαν, ὁ δὲ Nauck εὐσέβειαν οὐ φιλεῖ καὶ ὁ μέτερος Πάλλης αἴσχρο' ἄγαν ἔρδειν φιλεῖς. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ χωρίον δὲν ἔχει ἀνάγκη διορθώσεως. Δὲν εἶναι μὲν φανερὰ ἢ αἰσχροκέρδεια τοῦ Κρέωντος, ἀλλ' οὐδὲ ἡ φιλαργυρία τοῦ Τειρεσίαν. Ἐκατέρω τῶν κατηγοριῶν ἀνήκει εἰς τὸ γένος καὶ ἐκ τοῦ γένους μεταφέρεται εἰς τὸ ἄτομον. Ὅπως τοῖς μὲν μάντεσιν ἢ φιλαργυρία εἶναι συνήθης, τοῖς δὲ τυράννοις ἢ αἰσχροκέρδεια. Κατὰ τὰ εἰρημέα ἀνὸς Τειρεσίας ἔλεγεν ἀυτοβουλίαν ἢ εὐσέβειαν, δὲν ἠθέλεν ἀποκριθῆναι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου. Ὅπως ὁ Τειρεσίας λέγει "Ἴσως οἱ μάντις εἶναι φιλάργυροι, ἀλλὰ δὲν εἶναι

ΚΡΕΩΝ

Ἄρ' οἴσθα ταγοὺς ὄντας, ἂν λέγῃς, λέγων¹;

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Οἶδ'. ἐξ ἔμου γὰρ τήνδ' ἔχεις σφώσας πόλιν.²

ΚΡΕΩΝ

Χ Σοφὸς σὺ μάντις, ἀλλὰ τὰδικεῖν φιλῶν.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Ὅρσεις με τὰκίνητα³ διὰ φρενῶν φράσαι.

1060

ΚΡΕΩΝ

Κίνει, μόνον δὲ μὴ 'πὶ κέρδεσιν λέγων.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Οὔτω γὰρ ἤδη καὶ δοκῶ τὸ σὸν μέρος⁴;

αἰσχροκερδεῖς, ὡς ὑμεῖς οἱ τύραννοι.

¹) Ἡ οὐνταξις ἔχει οὕτω: Ἄρ' οἴσθα λέγων ταγοὺς ὄντας, ἂν λέγῃς. Τὸ λέγειν συντάσσεται διπλῆ αἰτιατικῇ, ὡς πολλαχοῦ, Ἀγοιστοφ. ἐν Ἀχαρν. 593 "ταὐτὶ λέγεις σὺ τὸν στρατηγόν, πτωχὸς ὢν;" Ἰλιάδ. I, 58 "ἀτὰρ πεπνυμένα βάζεις Ἀργείων βασιλῆας," Ἡρόδοι. VIII, 61 "τότε δὲ δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς κεινόν τε καὶ τοὺς Κορινθίους πολλὰ τε καὶ κακὰ ἔλεγε." Σημειώσιον, ὅτι ὁ Keck προτείνει γὰρ γραφῇ ψέγω ἢ ἀντὶ λέγων.

²) Γνωρίζω, ὅτι λέγω εἰς τοὺς ταγοὺς, ὅσα λέγω, ἀλλ' εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ταγοί, οἷς ἐγὼ ἀνέδειξα τοιοῦτους. Ὁ Τειρεσίας πάνυ εὐφρῶς ὑπανίσταται τὸ μάντισμα ἐκεῖνο, καθ' ὃ ὁ Κρέων τὸν Μεγαρέα θυσίαν προσεγγικῶν ἔσφαρε τὴν πόλιν.

³) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει οὕτως: "Τὰ ἄροητά με δημοσιεύειν ἀνακινεῖς." Ὁμοίαι φράσεις ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων. 624 "ἀλλ' οὐ γὰρ αὐθῶν ἡδὺ τὰκίνητ' ἔπη," καὶ 1526 "ἂ δ'

ἐξάγιστα μηδὲ κινεῖται λόγῳ." Τὸ διὰ φρενῶν προσδιορίζει τὰ ἀκίνητα, δηλ. ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἔμμενον κεκρυμμένα ἐν τῇ καρδίᾳ. Κατὰ τὸν Wecklein ἡ φράσις λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν παροιμίαν, μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα.

⁴) Τινὲς ἐξαλείφουσι τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον, ὅπερ ἄλλοι οἱ τὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου. Ὁ Τειρεσίας μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας ἀποκρίνεται εἰς τὸν λόγον τοῦ Κρέοντος. Μήπως καὶ νομίζεις, ὅτι θὰ κινήσω τὰ ἀπόρητα λαβῶν κέρδη παρὰ σοῦ; Ἡ εἰρωνεία ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν ἤτο δυνατὸν γὰρ λάβῃ κέρδη παρὰ τοῦ Κρέοντος, ὃ προαγγέλλει μεγάλας συμφοράς. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τόσα κέρδη λαμβάνω παρὰ τῶν ἄλλων, ὅσα θὰ λάβω καὶ παρὰ σοῦ, δι' ὅσα σοι μαντεύσω. Ὡστὶ τὸ σὸν μέρος δὲν προσδιορίζει τὸ δοκῶ, ὡς ἠδύνατο τις γὰρ ὑποθέσῃ, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ κέρδεσιν, ὅπερ ἔννοεῖται ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Κρέοντος. Ἡ δὲ φράσις τὸ σὸν μέρος εἶναι

ΚΡΕΩΝ

᾽Ως μὴ ἴμπολήσω¹ ἴσθι τὴν ἐμὴν φρένα.

ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Ἄλλ' εὖ γέ τοι κάτισθι² μὴ πολλοὺς ἔτι
τροχούσ³ ἀμιλλητῆρας ἡλίου τελεῶν,

1065

ἐν οἷσι τῶν σῶν αὐτὸς ἐκ σπλάγγνων ἔνα
νέκυν νεκρῶν⁴ ἀμοιβὸν ἀντιδούς ἔσει,
ἀνθ' ὧν⁵ ἔχεις μὲν τῶν ἄνω βαλῶν⁶ κάτω,
ψυχὴν⁷ τ' ἀτίμως ἐν τάφῳ κατώκισας,
ἔχεις δὲ⁸ τῶν κάτωθεν ἐνθάδ' αὐ⁹ θεῶν

1070

ἄμοιρον, ἀκτέριστον, ἀνόσιον¹⁰ νέκυν.

συνηθεσάτη τοῖς τραγικοῖς· Οἰδίπ.
ἐπὶ Κολων. 1366 “εἰ δ' ἐξέφρασα
τάσδε μὴ ἔμαντῶ τροφούς τὰς παῖ-
δας, ἢ τᾶν οὐκ ἂν ἦ τὸ σὸν μέρος”
ἐν Τραγιν. 1215 “τὰ δ' ἄλλα πράξω,
κοὐ καμῆι τοῦμόν μέρος”.

1) Γνώριζε, ὅτι δὲν θὰ πωλήσῃς
τὴν διάνοιάν μου· ὅτι δὲν θὰ ἐπιδρά-
σῃς ἐπ' ἐμοῦ, ἐάν τε ὠφέλειαν, ἐάν τε
βλάβην ἐπιζῆς.

2) Ὁ Τειρεσίας ἀποκρίνεται διὰ
τοῦ αὐτοῦ ὀήματος, ὅπερ καὶ ὁ Κρέ-
ων μετεχειρίσθη. Οὐδὲ ἐγώ, ἀλλὰ σὺ
πρέπει νὰ μάθῃς.

3) Ἀντὶ τῆς γραφῆς τροχούσ
πρῶτος ὁ Erfurdt ἔγραψε τροχούς,
ὅπερ ἐδέξαντο οἱ πλείστοι τῶν ἐκδο-
τῶν. Τροχός δὲ σημαίνει τὴν κατὰ
κύκλον κίνησιν, ἢ τὸν κατὰ κύκλον
δρόμον. Αἱ κυκλικαὶ κινήσεις φαί-
νονται ὁμοίως ἀμιλλώμεναι. Ὁ δὲ
Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει “Ἀμιλλητῆρας
δέ, τοὺς ἀλλήλους διαδεχομένους”.

4) Ὑπονοεῖ ὁ μάντις τὸν Αἴμονα
ἀντὶ τῆς Ἀντιγόνης καὶ τοῦ Πολυ-
νεϊκοῦς.

5) Ἀντὶ τούτων, αὐτῶν ἄνω ἔβα-
λες κάτω. Ὁ Κρέων ἐποίησε δύο ἀνο-
σίας πράξεις, ἕνα μὲν ἀνθρωποπ-
ζῶντα (τὴν Ἀντιγόνην) ἔθηκεν ἐν
τοῖς νεκροῖς, ἄλλον δὲ νεκρὸν κατέ-
λιπεν ἐν τοῖς ζῶσιν (τὸν Πολυνεΐκη).
Κατὰ τὸν Bellermann ὁμοίως ἡ φρά-
σις κεῖται ἀντὶ τούτων ὅτι, ὡς
παρ' Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτ. 434 “σφῶ
ποιήσω σήμερον δοῦναι δίκην,
ἀνθ' ὧν ἐμὲ ζητεῖτον ἐνθ' ἐνδ'
ἀφανίσαι”.

6) Ὁ ποιητὴς προετίμησε τὴν πε-
ρίφρασιν ἔχεις βαλῶν, ὅπως διὰ
τῶν φράσεων ἔχεις μὲν — ἔχεις δὲ
ποίησιν ἀναφορὰν.

7) Ἐνταῦθα σημαίνει ζῶντα, ἦτοι
ἀνθρωποπ ζῶντα.

8) Ἡ σύνταξις ἔχει ὡς ἐξῆς· ἔ-
χεις δὲ ἐνθάδε αὐ νέκυν ἄμοιρον τῶν
κάτωθεν θεῶν. Ἡ γενικὴ τῶν κά-
τωθεν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἄμοιρον.

9) Δηλαδή τὸν μὴ τυχόντα τῶν
οἰσίων. Ὁ δὲ Εὐστάθιος λέγει ἐν σελ.
29, 37 “ἀνόσιος πάλαι ποτὲ ἐδίηλον
τὸν ἄταφον”.

ὄν¹⁾ οὔτε σοὶ μέτεστιν οὔτε τοῖς ἄνω
θεοῖσιν, ἀλλ' ἐκ σοῦ βιάζονται²⁾ τάδε.
τούτων³⁾ σε λωβητῆρες ὑστεροφθόροι
λοχῶσιν "Αἰδου καὶ θεῶν Ἑρινύες,
ἐν τοῖσιν αὐτοῖς τοῖσδε⁴⁾ ληφθῆναι κακοῖς.
καὶ ταῦτ'⁵⁾ ἄθροσον εἰ κατηγορημένος.
λέγω φανεῖς γὰρ οὐ μακροῦ χρόνου τριβῆ,
ἀνδρῶν, γυναικῶν⁶⁾ σοῖς δόμοις κωκύματα.

1075

1) Ἡ ἀντονομία εἶναι γένους οὐ-
δείρου, ὡς καὶ τὸ ἐπόμενον τ ἄ δε.

2) Τὸ ὄημα ἐνταῦθα ἔχει παθη-
τικὴν σημασίαν· τὸ μὲν ὑποκείμενον
αὐτοῦ εἶναι οἱ κάτωθεν θεοί, τὸ δὲ
ποιητικὸν αἴτιον τὸ ἐκ σοῦ, ἢ δὲ
αἰτιατικὴ τάδε εἶναι προσδιορισμὸς
τῆς ουστοίχου αἰτιατικῆς.

3) Τὴν γενικὴν ὁ Wolff θεωρεῖ
γένους ἀρσενικοῦ ἀναφερομένην εἰς
τοὺς θεοὺς, ὧν θεωροῦνται εἶναι αἱ
Ἑρινύες. Πιθανώτερον ὅμως εἶναι
γένους οὐδετέρου ἀναφερομένου εἰς
τὸ προηγούμενον τάδε. Ἡ δὲ γενικὴ
εἶναι τοῦ τιμήματος ἢ ἀνταλλάγμα-
τος, δηλ. ἀντὶ τούτων, ὡς Ξενοφ. ἐν
Ἄποιν. II, 1, 20 " τῶν πόνων πω-
λοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ θεοὶ "·
Ἡρόδοτ. V, 6 "ὠνέονται τὰς γυναικὰς
παρὰ τῶν γονέων χρημάτων μεγάλων."

4) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξημενεῖ οὐ-
τως· "Αἰ ὑστερον μέλλουσιν βλάψαι,
καὶ τὸ λοχῶσι γὰρ τὴν οὐ παρα-
χορημα, ἀλλὰ τὴν ἐς ἴσπερον ἀροφητι
τιμωρίαν δηλοῦ τὸ ἀρσενικὸν δὲ ἀντὶ
τοῦ θηλικῆς ἔταξεν, ὡς καὶ τὸ "σω-
τῆρι τύχη"

5) Τὸ τοῖσδε ἐξαργάται ἐκ τοῦ
ἐν τοῖς αὐτοῖς. ὅπερ κατὰ σύμ-
πτωσιν εἶναι πτώσεως δοτικῆς. Τὸ

τοῖσδε ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμε-
νον τάδε, δηλ. αἱ Ἑρινύες ἐνεδρευ-
ουσι νὰ συλληφθῆς εἰς τὰ αὐτὰ κακά,
ἅπερ ἔπραξας. Ἐν ἄλλαις λέξεσι θέ-
λουσι νὰ ἀποδώσωσιν ἴσα ἀντὶ ἴσων.

6) Τὸ ταῦτα δὲν ἀνήκει εἰς τὸ
ἄθροσον, ἀλλ' εἰς τὸ ἐπόμενον λέγω.

7) Δηλαδή διαφθοραεὶς δι' ἀργύ-
ρου, ὡς Πίνδ. ἐν Νεμ. 10, 43 "ἀργυ-
ρωθέντες σὺν φιάλαις ἀπέβον" ἐν
Πινθ. 14, 41 "εἰ μισθῶ συνειθίεν
παρέχειν φανὰν ὑπάργυρον," Ἐν-
ταῦθα, ἔνθα ὁ μάντις δίδει τὸ φοβε-
ρότερον μάντευμα τῷ τυράννῳ, ἐπα-
ναλαμβάνει μετὰ πικρίας τὴν περὶ
διαφθορᾶς ἔβρον.

8) Τινὲς θεωροῦντες τὴν φράσιν
οὐ μακροῦ χρόνου τριβῆ
ὡς παρεπιπίπτουσαν θέτουσιν αὐτὴν
μεταξὺ δύο κομμάτων, ὅπερ δὲν εἶ-
ναι ὀρθόν· διότι ἡ σύνταξις ἔχει
οὕτως· οὐ μακροῦ χρόνου τριβῆ, φα-
νεῖ κωκύματα ἀνδρῶν (καὶ) γυναικῶν.

9) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λείπει
τὸ καὶ εἶναι ὅμως ἀσύμμετρον. Ὁ
μάντις λέγει ὀλίγον ἀσφαλῶς, ἀλλὰ
διὰ μὲν τῶν κωκυμάτων τῶν ἀνδρῶν
ὑποδηλοῦ τὸν θάνατον τοῦ Αἰμίονος,
διὰ δὲ τῶν κωκυμάτων τῶν γυναικῶν
τὸν τῆς Ἐθρονδίκης.

ἐχθραὶ¹ δὲ πᾶσαι συνταράσσονται πόλεις,
ὄσων σπαράγματ' ἦ κύνες καθήρισαν²

1080

¹) Ἐπειδὴ τὸ χωρίον τοῦτο παρῆχει δυσκολίας περὶ τὴν ἐρμηνείαν ὁ Dindorf, ὁ Wunder, ὁ Meineke καὶ ἄλλοι θεωροῦσι τοὺς τέσσαρας ἐφεξῆς στίχους ὡς νόθους, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Ὁ Erfurd, ὁ Hermann καὶ ἄλλοι νομίζουσιν, ὅτι ὁ Τειρεσίας λέγει ἐν ταῦθα περὶ τῆς στρατείας τῶν Ἐπιγόνων, ἀλλὰ τοῦτο δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων καταπολεμεῖ ὁ αἰμυνησιος Boeckh. Ἐκ τοῦ μύθου γινώσκωμεν περὶ τῆς στρατείας τῶν Ἐπιγόνων καὶ ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔμειναν ἄταφοι, ἀλλ' ἐν τῷδε τῷ δράματι οὐδὲ ὁ ἐλάχιστος ὑπαινεγμός ὑπάσχει. Εἶτα οἱ Ἀργεῖοι εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Θηβαίους ὄντες δὲν εἶχον ἀνάγκην τῶν μισομάτων, ὅπως γένωσιν ἐχθροὶ τούτων καὶ δέον νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ὁ πόλεμος τῶν Ἐπιγόνων ἐγένετο μετὰ δέκα εἴτη. Πρὸς τούτους διὰ τί οἱ οἰωνοὶ τὰ σπαράγματα ἐμείλλον νὰ κομίσωσιν εἰς τὰς ἐστίας τῶν Ἀργείων καὶ οὐχὶ ἀλλαχού; Ἀλλὰ καὶ ἂν οἱ οἰωνοὶ ἔπραττον τοῦτο, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ οἱ κύνες καὶ ἄλλα τετράποδα ζῷα ἐκ τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετήνεγκον ταῦτα; Ἄλλως ὁ ποιητὴς δὲν ἔπραξε νὰ εἴπῃ συνταράσσονται, ἀλλὰ συνταράζονται, εἰς ὃ ὄντως ὁ Bergk ἔγραψεν. Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ δυσκολίαι αἰσθονται, ἂν ἀκολουθήσωμεν τῷ Boeckh. Κατὰ τοῦτον ὁ Τειρεσίας ἐμμένει ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ στίχ. 1016¹, καθ' ὃν οἱ οἰωνοὶ καὶ οἱ κύνες ἐμίαναν τοὺς βωμοὺς καὶ τὰς ἐσχάρας τῶν Θηβῶν καὶ διὰ τοῦτο οἱ θεοὶ δὲν δέ-

χονται καὶ θυσίας καὶ τὰς εὐχὰς τῶν Θηβαίων. Λοιπὸν εἰς τοῦτο ἀποβλέπων ὁ μάντις λέγει, ὅτι πᾶσα πόλις συνταράσσεται, ἐν ἧ νεκρὸς μένει ἄταφος. Ἀντὶ δὲ νὰ εἴπῃ, ὅτι αἱ Θηβαὶ θέλουσι συνταραχθῆ, δηλοῖ τὴν πρότασιν ὡς γενικὸν κῆρος ἔχουσαν. Κατὰ ταῦτα ὁ ποιητὴς δὲν ἐννοεῖ πολέμους τῶν πόλεων πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ σιᾶσεις. Ὁ Τειρεσίας μαντιεύεται, ὅτι ἡ ἀσέβεια τοῦ τυράννου θέλει παραγαγεῖ οὐ μόνον οἰκογενειακὰ δυστυχήματα, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰς ταραχάς. Ὅντως τοιαῦτα συνέβησαν ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ Κυλώνειον ἄγος. Τὸ ἐχθραὶ παρῆχει δυσκολίαν τοῖς ἐρμηνευσταῖς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Schneidervin ἐξηγεῖ ἐχθραὶ ταῖς Ἐρινύσιν, ὁ δὲ Hermann θεωρεῖ ὡς σχῆμα κατὰ πρόληψιν, δηλ. ὥστε γίνεσθαι ἐχθροὶ καὶ ἄλλοι ἄλλους. Οὐχὶ δ' ἀφωδὸς ὁ κ Σμετέλος γραφεὶ ἐχθραὶ δὲ πᾶσαι συνταράσσουσιν πόλεις, ἀλλὰ νομίζωμεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως· διότι τὸ ἐπίθετον κείται ἀντὶ ἐπιροήματος. δηλ. ἐχθρικῶς συνταράσσονται.

² Ὁ Ἡρόδοτος ἐρμηνεύει τὴν λέξιν οὕτως· «συντιέσω καὶ καθιερώσω» παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ἐκ τῶν ἐναντίων ἐκ τοῦ μιᾶν ἐτάκται. Ἡ ἀντίθετος αὕτη σημασία ἐγεννήθη ἐκ τούτων, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τὰ σαρκωβόρα ζῷα ἐθεώρουν ὡς ζῶντας τάφους, τοῦλάχιστον ὁ Γοργίας ὠνόμαζε τοὺς γῦπας ἐμψύχους τάφους κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους· παρὰ δὲ τῷ Στεφάνῳ XI, 517 ὑπάσχει ἡ φράσις κύνες ἐνταφια-

ἢ θῆρες, ἢ τις πτηνὸς οἰωνὸς φέρων'
 ἀνόσιον ὄσιμην ἐστιοῦχον ἐς πόλιν².
 τοιαῦτά σου, λυπεῖς³ γάρ, ὥστε τοξότης¹
 ἀφῆκα θυμῷ καρδίας³ τοξεύματα
 βέβαια, τῶν⁶ σὺ θάλλπος οὐχ ὑπεκδοραμεῖ.
 ὦ παῖ, σὺ δ' ἡμᾶς ἀπαγε πρὸς δόμους, ἵνα
 τὸν θυμὸν οὗτος ἐς νεωτέρους ἀφῆ,
 καὶ γυνῷ τρέφειν τὴν γλῶσσαν ἡσυχωτέραν⁸,

1085

σιν αἰ. Τοὺς νεκροὺς θάπτουσιν οἱ ἄνθρωποι ὅσοι ὄμως τὴν φρονίδα τοῦ εἰσεβούς τούτου καθήκοντος ἀφίρουν εἰς τοὺς κίνας καὶ τοὺς οἰωνοὺς, πάσχουσι πολλὰ ἐν τῇ πόλει. Οἷτω τὴν φράσιν λέγει εἰρωνικῶς.

1) Ἡ μετοχή συμφωνεῖ πρὸς τὸ πλησιέστερον.

2) Ἐπειδὴ προηγεῖται τὸ πόλις, προσκρούουσιν οἱ κριτικοὶ εἰς τὴν λέξιν καὶ ὁ μὲν Blaydes γράφει δόμον, ὁ δὲ Nauck ἐστιοῦχον ἐς πόλιν καὶ ὁ κ Σειμιέλος ἄσπεως ἐς ὄμφαλόν. Κατὰ τῶν διορθώσεων τούτων πολλὰ ἠδυνάτο τις νὰ εἴπῃ π. χ. τὸ δόμον δὲν εἶναι πιθανόν διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἰδιωτικῶν, ἀλλὰ περὶ πολιτικῶν δυστυχημάτων. Τὸ ἐστιοῦχον ἰσοδυναμεῖ τῷ ἰεράς ἐστίας ἔχουσαν. Κατὰ τὸν Wecklein πόλις εἶναι ἡ ἀκρόπολις, ὡς παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, παρ' οἷς λέγεται Ἀθηρᾶ Πολιὰς καὶ Ζεὺς Πολιεύς.

3) Τοῦτο λέγεται ἐν παρενθέσει. Ἐξυπακούεται τὸ ἀντικείμενον μ. ε.

4) Μετὰ μικρίας ὁ Τειρεσίας ὑπομιμνήσκει τὸν λόγον τοῦ Κρέοντος εἰπόντος ἐν στίχ. 1033. «ὦ πρόβου, πάντες, ὥστε τοξόται, σκοποῦ τοξεύει ἀνδρὸς τοῦδε»

5) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ «Τοιαῦτα κατὰ τῆς καρδίας σου τοξεύματα ἀφῆκα μετὰ θυμοῦ». Ἡ παρατήρησις ὁμως δὲν φαίνεται πιθανή· διότι τὸ θυμῷ σου σημαίνει ἔργονα κατὰ τῆς ψυχῆς σου, τὸ δὲ καρδίας ὅτε Hermann καὶ ὁ Boeckk συνδέουσι μετὰ τοῦ τοξεύματα. Κατὰ τὸν Bellermann ἡ γενική σου ἔφαρται ἐκ τοῦ ἀφῆκα τοξεύματα, ὅπερ συντάσσεται πρὸς γενικήν, ὡς τὸ ἐφίεσθαι, τοξεύειν, ἀκοντίζειν.

6) Τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ ἄρθρου ὁ Σοφοκλῆς μεταχειρίζεται ἀντὶ ἀναφορικῶν καὶ ἐν τῷ τριμέτρῳ μόνον μετὰ φωνήεντα.

7) Ἀντὶ νὰ εἴπῃ, σὺ δέ, ὦ παῖ, ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι προτιμῶσι τὴν τοιαύτην θέσιν τῶν λέξεων, ὅταν ὁ λέγων στρέφῃ τὸν λόγον εἰς ἄλλο πρόσωπον καὶ τὴν προσοχὴν τούτου θέλῃ νὰ διεγείρῃ, ὡς ἐν Ἰλιάδ. Α. 282 «Ἄτρεϊδῆ, σὺ δὲ παῖε τέον μένος».

8) Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος λέγει ἐν σελ. 426 «Γονχαίτερον. οὐχ ἡσυχώτερον». Αἰσχλ. Εὐμενίῳ. 21 «τάδ' ἐμφανῶς πρόσσουσαν ἡσυχαιτέραν», ἀλλ' εὐρηται καὶ ἡσυχώτατος παρὰ Πλάτ. ἐν Χαρμίδ, 160 Α.

τὸν νοῦν τ' ἀμείνω τῶν φρενῶν ἢ νῦν φέρει'.

1090

ΧΟΡΟΣ.

Ἄνθρω, ἀναξ, βέβηκε δεινὰ θεσπίσας.
ἐπιστάμεσθα δ', ἐξ ἔστου λευκὴν ἐγῶ²
τήνδ' ἐκ μελαίνης ἀμφιβάλλομαι τρίχα³,
μή πώ ποτ' αὐτὸν ψεῦδος ἐς πόλιν λακείν'.

ΚΡΕΩΝ.

Ἐργωκα καὐτὸς καὶ ταράσσομαι φρένας·
τό τ' εἰκαθεῖν γὰρ δεινόν⁴, ἀντιστάντα δέ⁵
ἄτη πατάξαι θυμὸν ἐν δεινῷ πάρα⁷.

1095

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγνώσκεται ἢ νῦν φέρει, ἀλλ' ὁ Brunck διόρθωσεν εἰς ὦν νῦν φέρει. Ἡ διόρθωσις αὕτη ἐπεδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ Dindorf, Wolff καὶ ἄλλων. Ἀλλ' οἱ πλείστοι τῶν ἐκδοτῶν διατηροῦσι τὴν ἀρχαίαν γραφήν. Τὴν γενικὴν φρενῶν κατὰ δύο τρόπους δυνάμεθα νὰ συντάξωμεν ἢ νὰ θεωρήσωμεν ὡς γενικὴν κτητικὴν εἰς τὸ νοῦν ἢ ὡς τὸν δεύτερον ὄρον καὶ συγκρίσεως εἰς τὸ ἀμείνω. Τῇ πρώτῃ ἐπιμηρία ἀκολουθοῦσιν οὐχὶ ὀλίγοι ἐπιμηρευταί. Δύναται δὲ νὰ ληχθῇ νοῦς φρενῶν ὡς ἐν Τραγ. ἀδεσπότ. 240 "θεὸς ἐξαφαιρεῖται φρενῶν τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν". Λέγεται δὲ καὶ τὸ ἀντίθετον παρὰ Ξενοφάνει "νόου φρενὶ πάντα κραδαίνει".

2) Ἡ μετάβασις ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν δὲν εἶναι σπανία.

3) Φαίνεται, ὅτι οἱ χορευταὶ λέγοντες ταῦτα ἐπέδειξαν ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ τὰς πολλὰς αὐτῶν τρίχας. Ἡ φράσις εἶναι παρόμοιος, ἀλλὰ προ-

δήλως ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ καὶ περὶ λευκῶς ἐκ τοῦ γήρατος, ὅμως οὐδὲν τοιοῦτον παράδειγμα δύναται νὰ ἐνθυμηθῶ.

4) Τὸ ἐπίσπασθαι συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφατον, ὡς ἐν στίχ. 293.

5) Ὁ Brunck διορθοῦ εἰς δειλόν, ὅπερ δικαίως ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ Dindorf. Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Τὸ μὲν ὑποχωρεῖν δεινόν, τὸ δὲ ἀντιστάντα βιαβῆναι". Παραπλήσιον λέγει ὁ Διοσκύριος ἐν Ἀγαμμέν. 206 "βαρεῖα μὲν κῆρ τὸ μὴ πιθέσθαι, βαρεῖα δ' εἰ τέκνον δαΐζω".

6) Ἐν ᾧ προηγεῖται ὁ τέ, δὲν ἐπεται ὁ καί, ἀλλ' ὁ δέ, ὡς ἐν Τραγιν. 285 "ταῦτα γὰρ πόσις τε σὸς ἐφείτ', ἐγὼ δὲ πιστὸς ὦν κείνῳ τελῶ". Εὐριπίδ. Ἰφιγέν. ἐν Ταύρ. 1415 "Ἰλιὸν τ' ἐπιπολεῖ σερμὸς Ποσειδῶν, Πελοπίδας δ' ἐναντίος".

7) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτωσ' ἀντιστάντα δὲ θυμὸν πάρα ἄτη πατάξαι ἐν δεινῷ, δηλ. ἂν ἡ ψυχὴ μου ἀντιστῇ, ἢ ἄτη ἔχει εἰς τὴν ἐξουσίαν της νὰ πατάξῃ αὐτὴν δεινῶς.

ΧΟΡΟΣ.

Εὐβουλίας δεῖ, παῖ Μεινοκίως Κρέον¹.

ΚΡΕΩΝ.

Τί δήτα χρὴ δοῦν; φράζε· πείσομαι δ' ἐγώ.

ΧΟΡΟΣ.

Ἐλθὼν κόρημ μὲν ἐκ κατώρουχος ἑτέρης 1100

ἄνεις², κτίσον δὲ τῷ προκειμένῳ τάφον.

ΚΡΕΩΝ.

Καὶ ταῦτ³ ἐπαινεῖς καὶ δοκεῖς παρεικαθεῖν;

ΧΟΡΟΣ.

Ὅσον γ', ἀναξ, τάχιστα· συντέμνονσι⁴ γὰρ

θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας Βλάβαι⁵.

ΚΡΕΩΝ.

Οἴμοι· μόλις μὲν⁶, καρδίας δ' ἐξίσταμαι 1105

1) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγνώσκονται λαχεῖν ἢ λαβεῖν ἢ Κρέον. Οἱ ἄριστοι διαφωνοῦσι περὶ τὴν προτίμησιν τῆς γραφῆς.

2) Ἄφες ἐλευθέραν.

3) Κατὰ τὸν Bellermann εἶναι ἀντικείμενον τοῦ παρεικαθεῖν, ὅπερ ἐξαριτῆται μόνον ἐκ τοῦ ἐπαινεῖς. Ὁ Nauck ὁμῶς νομίζει, ὅτι τὸ δοκεῖς πρόκειται νὰ ἰσχυρῶς εἰς λέγεις.

4) Ὡς ἐν τῷ ἀνεύειν, οὕτω καὶ ἐν τῷ συντέμνειν παραλείπεται ἡ αἰτιατικὴ ὁδός. Ὁ Σχολιαστὴς ἰσχυρῶς ἐπιμένει. Ὡς ἐν τῷ ἀνεύειν, οὕτω καὶ ἐν τῷ συντέμνειν παραλείπεται ἡ αἰτιατικὴ ὁδός. Ὁ Σχολιαστὴς ἰσχυρῶς ἐπιμένει. Ὡς ἐν τῷ ἀνεύειν, οὕτω καὶ ἐν τῷ συντέμνειν παραλείπεται ἡ αἰτιατικὴ ὁδός.

5) Οὕτως ὀνομάζονται ἐνταῦθα αἱ Ἐρινύες, περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ Τειρεσίας: "Ἰωβητῆρες ὑπεροφθόροι λοχῶων Ἄιδου καὶ θεῶν Ἐρινύες". Περὶ τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν τῶν

Ἐρινύων ὁ Σοφοκλῆς λέγει ἐν Αἴαντι. 837 "οἰμῶς Ἐρινῦς τανύποδας μαθεῖν ἐμὲ, πρὸς τῶν Ἀτρεϊδῶν ὡς διόλλυμαι ἰάλας, καὶ 843 "ἴτ', ὡ ταχταί ποίνιμοί τ' Ἐρινύες".

6) Τὸ πλήρες ἤθελεν εἶναι· μόλις μὲν ἐξίσταμαι καρδίας, ἐξίσταμαι δὲ καρδίας δοῦν, δηλ. μόλις ἀφῆκα τὴν προτέραν γνώμην μου καὶ ἀφῆκα ταύτην διὰ νὰ πράξω. Ὁ Κρέων θεωρεῖ διπλὴν τὴν συμφορὰν πρόωτον, ὅτι καταλείπει τὴν γνώμην, ἣν ἐκθύμως ὑπερήσπιζε, καὶ δεύτερον, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν μετάνοιαν ἀγακάζεται νὰ πράξῃ. Ἡ μεταβολὴ δὲν ἤθελεν εἶναι οὕτω λυπηρὰ, ἂν μετὰ πάροδον χρόνου ἐπράττειν Ἐνριπίδ. ἐν Φοινίσσ. 1421 "μόλις μὲν, ἐξέτιναι δ' εἰς ἡπάρ ξίφος". Ἀριστοφ. Νεφέλ. 1363 "κάγω μόλις μὲν, ἀλλ'

τὸ δρᾶν ἀνάγκη δ' οὐχὶ δυσμαχητέον¹.

ΧΟΡΟΣ.

Ἀρχὴ νῦν τὰδ' ἐλθῶν, μηδ' ἐπ' ἄλλοισιν τρέπε².

ΚΡΕΩΝ.

᾽Ωδ', ὡς ἔχω, στείχοιμ' ἄν³. Ἴτ' Ἴτ' ὀπάουες,

οἷ τ'⁴ ὄντες οἷ τ' ἀπόντες, ἀξίνας χεροῖν

δομάσθ' ἐλόντες εἰς ἐπόψιον⁵ τόπον.

1110

ἐγὼ δ' ἐπειδὴ δόξα τηδ' ἐπεστράφη,

αὐτὸς τ' ἔδησα καὶ παρῶν ἐκλύσομαι⁶.

δέδοικα γάρ, μὴ τοὺς καθεστῶτας⁷ νόμους

ὅμοιος ἠνεσχόμην τὸ προῶτον. Πλάτ. ἐν Πολιτ. X, 607 E "βίη μὲν, ὅμοιος δ' ἀπέχονται."

¹) Δὲν πρέπει νὰ πολεμήσω ἐναντίον τῆς ἀνάγκης, διότι ὁ πόλεμος θὰ ἦναι κακός, ὡς ἐν Τραχιν. 491 "κοῦτοι νόσον γ' ἐπακτὸν ἐξαρούμεθα, θεοῖσι δυσμαχοῦντες. Ὁ δὲ Σιμωνίδης ἐν Ἀποσπ. 5. 21 λέγει "ἀνάγκη δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται."

²) Δηλαδή μηδ' ἄλλοισιν ἐπίτρεπε. Οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν παροτρύνουσι τὸν Κρέοντα, ἵνα οὕτως αὐτοπροσώπως ἐνεργήσῃ.

³) Κατὰ τὸν Nauck ἰσοδυναμεῖ, πρὸς τὸ εἶμι, ὡς τὸ λέγοιμ' ἂν ἦδη πρὸς τὸ λέξω. Ἄλλοι γράφουσιν, οἷτ' ὀπάουες, ὅπερ φθεῖρει τὴν σπουδὴν, ἣν ἀπαιτεῖ ἐνταῦθα ὁ λόγος. Καλεῖ δὲ οὐ μόνον τοὺς παρόντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπόντας τῶν θεραπόντων, ὅπως ἀκολουθήσωσιν, ὅπερ δὲν εἶναι παράδοξον, ἀλλὰ δεικνύει τὸν ζῆλον τοῦ Κρέοντος καὶ ἐν Ἠλέκτρῳ λέγει 305 "Μέλλον γάρ αἰε δρᾶν τὴν οὖσας τέ μοι καὶ τὰς ἀπούσας ἐλπίδας διέφθορεν."

⁴) Μετὰ τὴν κλητικὴν ἔπειτα ὀνομαστικὴ, ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Πέρσ. 156 "μᾶτερ ἢ Ξέρξου γεραῖα, χαῖρε, Λαρείου γύναι."

⁵) Ὁ Κρέων δεικνύει διὰ τῆς χειρὸς τὸν ὑψηλὸν γῶρον, ἐφ' οὗ ἔκειτο τὸ πτώμα τοῦ Πολυνείκουσ' ὅρα στίχ. 411. Ὁ Hermann ἐν τοῖς πρώτοις παρατηρήσεων, οὐ ἐνταῦθα ἐξέπεσαν τοῦ κειμένου στίχοι τινές, ἐν οἷς ὁ Κρέων περιέγραφεν ἀκριβέστερον τὸν γῶρον καὶ ἔλεγέ τι περὶ ἐλευθερώσεως τῆς Ἀντιγόνης. Τοῦτο δὲν φαίνεται πιθανόν, διότι ἡ δεικνύουσα χεὶρ ἀνεπλήρου τὰς λέξεις καὶ οἱ σπεύδοντες δὲν λέγουσι πολλά. Ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις δὲν ἦτο ἀνάγκη ἀκριβεστάτας περιγραφῆς· διὸ αὐτὸς ὁ Κρέων ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι πορεύεται.

⁶) Σαφέστερον ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὡσπερ αὐτὸς ἔδησα, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐκλύσομαι, ἐν Αἴαντ. 647 "φαίνετ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτεται."

⁷) Καθεστῶτες νόμοι εἶναι τὸ φυσικὸν δίκαιον, ὅπερ παρέβη ὁ Κρέων. Οὕτω πρὸ τῆς κατατρο-

ἄριστον ἢ σφάζοντα τὸν βίον τελεῖν. ✕

ΧΟΡΟΣ

Στροφή α΄.

Πολυώνυμε¹, Καδμείας νόμφας² ἄγαλμα

1115.

καὶ Λιδὸς βαρυβορέμετα³ γένος, κλυτὰν ὅς ἀμφέπεις

Ἰταλίαν⁴, μέδεις δὲ

φῆς ὁ ἁμαρτῶν ὁμολογεῖ τὴν ἦτιαν αὐτοῦ.

1) Ἐπειδὴ τὰ δράματα ἐδιδάσκοντο ἐν ταῖς ἐορταῖς καὶ τῷ γαῖ τοῦ Διονύσου, οἱ δραματικοὶ ποιηταὶ ἐκ παντὸς τρόπου ἐζήτουν ἀφορμὴν, ὅπως ἐμνήσωσι τὸν θεὸν τοῦτον. Ἐνταῦθα δ' ὁ ὕμνος ἤρμυζε, διότι ὁ υἱὸς τῆς Σεμέλης ἦτο προστάτης τῶν Θηβῶν. Ὁ χορὸς λοιπὸν ἰκετεύει τὸν Διόνυσον, ὅπως σφῆξῃ τὴν πόλιν. Εἶναι δ' οὗτος μετὸς ἐλπίδων, ὡς τοῦτο συμβαίνει συνήθως παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ πρὸ τῆς καταστροφῆς. Ὅρα εἰσαγωγ. εἰς Φιλοκλήτ. σελ. 50. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην τὸ χορικὸν εἶναι ὑπόρρηγμα, ὡς ἐν Τραχ. 205 καὶ ἐν Αἴαντ. 693, ἀλλ' ὁ Bellermann ἀρνεῖται τοῦτο. Ὁ Σχολιαστὴς λέγει περὶ τοῦ ἐπιθέτου: "Οἱ μὲν γὰρ Βάκχον, οἱ δὲ Ἰακχον, οἱ δὲ Λύαιον, οἱ δὲ Εὐῖον, οἱ δὲ Διθύραμβον αὐτὸν καλοῦσιν". Ἡ σὸνταξις ἔχει οὕτως: Πολυώνυμε, ὅς ἀμφέπεις, μέδεις δὲ . . . ὦ Βακχεῦ, μολεῖν (ἀπαρέμφαιον ἀντὶ προστακτικῆς). Αἱ δὲ προτάσεις οὗ δ' ὑπέρο, καὶ σε κείνται παρενθετικῶς κατὰ τὸν Ὀμηρικὸν ὄρον.

2) Οὕτως ὀνομάζεται ἡ Σεμέλη. Ὁ Λιδόνος ἅτε παρῆχον ἠδονὴν καὶ χαρὰν τῇ μητρὶ λέγεται ἄγαλμα.

3) Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ὑπομινύ-

σκει Διόνυσον τὸν Βρόμιον καὶ Ἐρίβρομον. Τὸ γένος λέγεται καὶ ἐπὶ ἐνὸς προσώπου, ὡς ἐν Αἴαντ. 784 "ὦ Τέκμησσα, δύσμορον γένος."

4) Ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἦτο ἐν Ἰταλίᾳ ἢ τῇ μεγάλῃ Ἑλλάδι, γινώσκουμεν ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου I, 23 καὶ ἄλλων, Διόδωρ. XII, 10. Μέγα Ἐτυμολ. ἐν λεξ. Κολωνεία "Φαοὶ γὰρ τὸν Διόνυσον τὸν ἐπὶ Τυρσηνοῦς ἀπὸντα πόλεμον, τοὺς γεγηρακίους τῶν Σεληνηῶν μετὰ τῆς ἀχρήστου ἡλικίας ἐν Ἰταλίᾳ καταλιπεῖν" τοὺς δὲ ἱραπῆναι ἐπὶ ἀμπέλων ἐπιμέλειαν καὶ εὖοιον γενέσθαι τὴν Ἰταλίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν Ἰκαρίᾳ το πρῶτον εἰσῆχθη ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου καὶ εἰς τὸν δῆμον τοῦτον ἀπεδίετο ἡ τῆς τραγωδίας εὐρεσις (Ἀθην. II. 40 "ἡ τῆς τραγωδίας εὐρεσις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀττικῆς), ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ εἰκασία τοῦ Unger, τοῦ Erfurdt καὶ ἄλλων, οἵτινες τρέπουσιν εἰς Ἰκαρίαν. Τοῦναντίον ὁ Bergk καὶ ὁ Bellermann ὑποστηρίζουσι τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων παρατηροῦντες, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς διδασκαλίας ταύτης τῆς τραγωδίας ἡ Ἰταλία ἐφέρετο εἰς τὰ σιόματα πάντων διότι πρὸ ὀλίγου εἰ Ἀθηναῖοι κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους ἔκτισαν ἐκεῖ τοὺς Θουρίους.

παγκόνοις¹ Ἐλευσινίας

Ληοῦς ἐν κόλποις²,

ὦ Βακχεῦ, Βακχῶν ματρόπολιν Θήβαν³

ναίων⁴ παρ' ὑγρόν Ἴσμηνοῦ⁵ ἄεθρον

ἀγρίου τ' ἐπὶ σπορᾷ δράκοντος⁶.

Ἀντιστροφὴ ἄ.

1123

σὲ δ'⁷ ὑπὲρ διλόφοιο πέτρας στέρουσ' ὄπωπε

1125

1) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Παγκόνοις, ἐν οἷς πάντες συνάγονται διὰ τὰς πανηγύρεις... Οὕτω καὶ ὁ Πίνδαρος ὀνομάζει τὴν Ὀλυμπίαν πάγκοιτον ἡ ὄραν ἐν Ὀλυμπ. VI, 63.

2) Ἐννοεῖ τὰς πεδιάδας.

3) Ὁ Τρικλίνιος λέγει· «Ἐπειδὴ ἐν Θήβαις ὁ Λιόνσος μὲν γέγονεν, αὐτός δὲ τὰς Βάκχας πεποίηκε, διὰ τοῦτο μητρόπολιν αὐτὴν τῶν Βακχῶν λέγει».

4) Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκδοτῶν γράφουσι ναιετῶν παρ' ὑγρῶν Ἴσμηνοῦ ὅς ἐθρῶν, οὗ τὴν σύνταξιν λέγουσιν ὁμοίαν τῇ ἐν στίχ. 966 «παρὰ δὲ κυανίων πελαγέων».

5) Ὁ Ἴσμηνός παρὰ ταῖς Θήβας ἄεθρον ἐκβάλλει εἰς τὴν λίμνην Ἀλύκην, Πίνδ. ἐν Νεμ. IX, 53. ἐν Πυθ. XI, 10.

6) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν· «Παρὰ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐσπάρησαν οἱ ὀδόντες τοῦ δράκοντος». Ἡ ἐρημνεία αὕτη ἔχει τὴν δυσκολίαν, οἷον πρέπει νὰ λάβωμεν τὸ ὄλον ἀντὶ τοῦ μέρους, δηλ. τῶν ὀδόντων τοῦ δράκοντος. Ἄλλοι ἐξηγοῦσι τοὺς Θηβαίους ὡς ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ δράκοντος σπαρέντας. Πιθανώτερα ὅμως εἶναι ἡ τοῦ Σχολιαστοῦ ἐρημνεία. Μίχοι τῶν χρόνων τοῦ Πανστανίου IX, 10, 1 ἐδεκνῆντο ὁ τόπος, ἐν ᾧ

ἐπὶ τῇ κρήνῃ ὁ Κάδμος τὸν δράκοντα φρονέσας ἔσπειρε τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἔνοστοι ἄνδρες ἐγεννήθησαν. Ἐξήγησις τῆς ἄ. στροφῆς· Πολυώνυμε, καλλιόπισμα τῆς νύμφης τοῦ Κάδμου, νιὲ τοῦ βασιλέως βροντιῶντος Λιός, ὁ ὁποῖος προσεταιρεύεις τὴν ἐνδοξὸν Ἰταλίαν καὶ βασιλεύεις εἰς τὰς πανηγυρικὰς πεδιάδας τῆς Ἐλευσινίας Ληοῦς, ὦ Βάκχε, κατοικῶν τὰς Θήβας, τὴν μητρόπολιν τῶν Βακχῶν, πλησίον τῶν ὑγρῶν ἄεθμάτων τοῦ Ἴσμηνοῦ καὶ πλησίον τοῦ τόπου, ἐνθα ἐσπάρησαν οἱ ὀδόντες τοῦ ἀγρίου δράκοντος.

7) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ· «Σὲ ὄρᾳ ὁ λαμπρὸς καπνὸς ἀντὶ τοῦ, σοὶ θυσίαι κατὰ Παρνασσὸν γίνονται ἢ παρ' ὅσον ἀντίματον πῦρ ἐκείσε ἀναδίδεται». Ἡ ὑψίστη κορυφὴ τοῦ ὄρους φθάνει εἰς 2459 μέτρα καὶ ὀνομάζεται νῦν Ἀνκέρει, οὗ πόρρω δὲ τούτου κεῖται ὁ Γεφροτόβραχος. Οὗτος ὀνομάζεται Ὑάμπεια, ἐξ ἧς οἱ Δελφοὶ ἐκζημνίζον τοὺς καταδικαζομένους κακούργους. Περὶ τοῦς πρόποδας ταύτης ὑπάρχει ἡ Κασσιανία, (νῦν ἄγιος Ἰωάννης), Ἐθρσιπιδ. ἐν Φοινίσο. 226 «ὦ λάμπουσα πέτρα πρὸς δικόρυφον σέλας ὑπὲρ ἄκρων Βακχεῖων Λιονέσσου» ἐν Ἴωνι 1125 «ἐνθα πῦρ πηδᾷ θεοῦ Βακχεῖων...»

λιγνύς, ἔνθα Κορύκεια¹ νύμφαι στείχουσι² Βακχίδες,
Κασταλίας³ τε νῆμα·

1130

καί σε Νυσαίων⁴ ὄρεων
κισσήρεις ὄχθαι

γλωρά τ' ἀκτὰ πολυστάφυλος πέμπει.

ἀμβρότων⁵ ἐπέων εὐάζόντων⁶,

1135

Θηβαίαις ἐπισκοποῦντ' ἀγνιάς⁷.

Λιονύσου πέτρας δισπᾶς¹, 716 "Παρθασοῦ, ἵνα Βάκχιος ἀμφιπύρους ἀνέχων πεύκας πηδῆ νυκτιπόλοις ἅμα οὖν Βάκχαις². Βάκχ. 306

1) Λέγεται καὶ Κωρυκίον (ἄτρονον ἢ ἱερὸν) Αἰσχλ. ἐν Εὐμέν. 22 "Σέβω δὲ νύμφας, ἔνθα Κορυκίς πέτρα, κοίλη, φίλορις, δαιμόνων ἐπιστροφαί, Βρόμιος δ' ἔχει τὸν ζωῶρον³. Πανσαν. Χ, 32, 5 "ἱερὸν δὲ αὐτὸ οἱ περὶ τὸν Παρθασὸν Κορυκίον τε εἶναι Νυμφῶν καὶ Πανὸς μάλιστα ἡγῆται. Ἀπὸ δὲ τοῦ Κορυκίον χαλεπὸν ἤδη καὶ ἀνδρὶ εὐζώνῳ πρὸς τὰ ἄκρα ἀρκεῖσθαι τοῦ Παρθασοῦ τὰ δὲ νεφῶν τέ ἐστιν ἀνοιγέρον τὰ ἄκρα, καὶ αἱ Θυιάδες ἐπὶ τούτοις τῷ Λιονύσῳ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι μαίνονται⁴.

2) Ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τούτου περιμένε⁵ τις μᾶλλον χορεύουσι. Ὁ Dindorf χάριν τοῦ μέτρον γράφει σίχουσι, ὁ Πάλλης στείβουσι καὶ ὁ Nauck χοροτυποῦσι.

3) Πολυθρόνητος πηγὴ κειμένη, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τοῦ Παρθασοῦ. Ὀνομασθῆ δ' οὕτω ἀπὸ τοῦ Κασταλίου, υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ ἀπὸ τινος νύμφης Κασταλίας, ἣτις διωκομένη ἐπὶ τοῦ θεοῦ τούτου μετεμορφώθη εἰς τὴν οὐμώνυμον πηγήν.

4) Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει

"Νῦσαι πόλεις . . . ἐν Ἐλικῶνι, Θοράκη, Καρίῳ, Ἀραβίᾳ, Αἰγύπτῳ, Νάζῳ, ἐν Ἰνδοῖς, ἐπὶ τοῦ Κανθάσου ὄρους, ἐν Λιβύῃ, ἐν Εὐβοίᾳ, ἔνθα διὰ μιᾶς ἡμέρας τὴν ἄμπελὸν φασὶν ἀνθεῖν καὶ τὸν βότρυον πελαίνεσθαι⁶.

Ἐν Ἰνδοῖς ὁ Λιόνυσος ὀνόμασε πόλιν ἐκ τῆς τροφοῦ αὐτοῦ Νύσης, ἔνθα ἐλθὼν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος καὶ διατρίψας δέκα ἡμέρας μετὰ τοῦ στρατοῦ παρεδόθη εἰς παντοειδεῖς τέργους μιμούμενος τὰ ἔθιμα τῶν ὄργιαζόντων. Ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὴν Εὐβοικὴν πόλιν, ὡς γίνεται δῆλον ἐν τοῖς ἔπειτα. Κατὰ τὸν Σοφοκλ. ἐν Ἀποσι. 235. "Ἐστὶ γάρ τις ἐνάλιος Εὐβοῖς αἶα τῆδε Βάκχιος βότρυς ἐπ' ἡμᾶρ ἔρπει πρῶτα μὲν λαμπρᾶς ἔω κεκλημάτωιτα χλωρὸν οἰνάνθης δέμας, εἰτ' ἡμᾶρ αὔξει μέσσοι ὄμφακος τύπον, γλυκαίνεται τε κάποπερκοῦται βότρυς· δέλιγ δὲ πᾶσα τέμνεται βλαστοῦ γογῆ ὀπωροκλάσῃ, κατὰ ζίχουται ποτὸν⁷.

5) Δηλαδή θεῖον. Ὡσαύτως καὶ τὸ ἀμβρόσιος λέγεται ἐπὶ ποιημάτων, ὡς παρὰ Πινδάρ. ἐν Πυθ. IV, 299.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖται "Ἐγμούντων, μετὰ εὐφημίας ἐνὸς λεγόντων, ὅς ἐστιν ἕμνος Λιονύσου⁸.

7) Οἱ τὴν ἔορτην τοῦ Βάκχου τελούντες διήρχοντο διὰ τῶν ἀγνιών

Στροφή β'

τὰν¹ ἐκ πασσῶν τιμᾶς ὑπερτάταν πόλεων
 ματρὶ σὺν κεραυνία².
 καὶ νῦν³, ὡς βιαίας
 ἔχεται πάνδημος ἑμά⁴ πόλις ἐπὶ νόσου⁵,

1140

τῶν Θηβῶν, Εὐριπίδ. Ἡρακλ. Μαι. 726 "ξῆσαι θ' ἐπιπύλον πόλεως ἀναγορεύσαι ἀγυαί", ἐν Βάκχ. 83 "ἔτε Βάκχαι, Βρόμιον κατάγουσαι Φρυγίων ἐξ ὄρεων Ἑλλάδος εἰς εὐρυχόρους ἀγυαί". Ἐξήγησις τῆς ἀντιστροφῆς. Σὲ δὲ ἄνωθεν τοῦ βράχου τοῦ ἔχοντος δύο κορυφὰς ἔχει ἰδεῖ λαμπρὸς καινός, ὅπου Κορυφαίαι νύμφαι Βακχίδες πορεύονται, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Καστιλίας· καὶ οὐ αἱ πλήρεις κισσοῦ ὄχθαι τῶν ὄρεων τῆς Νύσης καὶ ἡ χλοερὰ ἀκτὴ ἢ πολυστάφυλος μετὰ πομπῆς ἄγει, ἐν ᾧ θεοὶ λόγοι ἕμνοδοι παρατηροῦνται τοὺς ὁδοὺς τῶν Θηβῶν.

1) Τὸ ἄρθρον κείμενον ἀντὶ ἀναφορικοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄνομα Θήβην, ὅπερ περιέχεται ἐν τῷ ἐπιθέτῳ Θηβιαίας. Παρατίθησιν χωρία ὑπάρχοντι πολλά, Σοφοκλ. Τραχιν. 260 "ἔρχεται πόλιν τὴν Εὐρυτείαν· τόνδε γὰρ μετὰ τὸν μόνον βροτῶν ἔφρασκε τοῦδ' εἶναι πάθος", Εὐριπίδ. Ἐκάβ. 21 "Ἐπεὶ δὲ Τροία θ' ἔκτορος ἔ' ἀπόλλυται ψυχῇ, πατριὰ θ' ἑοτία κατεσκάφη, αὐτὸς δὲ (ὁ πατήρ) βωμῶν πρὸς θεοδμήτρῳ πινεῖ". Εὐριπίδ. ἐν Φοινίσσῳ 12. Ὁ Nauck ἔννοεῖ τὴν πόλιν, ἣν ἐξάγει ἐκ τῆς ἐπομένης γενικῆς πόλεων. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πιθανόν. Ἀντὶ τοῦ ἐκ πασσῶν ὁ

Dindorf γράφει ἐκ παγλα καὶ ἄλλοι ἄλλοι.

2) Ἡ Σεμέλη ὀνομάζεται κεραυνία, ἣτοι κεραυνόβλητος, κατὰ τὸν Σχολιαστὴν· διότι ἐκ τοῦ φόβου τοῦ κερανοῦ ἔθανεν. Ταύτην διὰ τὸ ἔξοχον κάλλος ἠγάπησεν ὁ Ζεὺς καὶ ἐγένετο ὑπὸ τοῦτου ἔγκυος. Επειδὴ δὲ ἡ Ἥρα ἐκ ζηλοτυπίας ἐμίσει αὐτήν, συνεβούλευσεν, ἵνα παρακαλέσῃ τὸν Δία, ὅπως ἔλθῃ πρὸς αὐτὴν μεθ' ἀπάσης τῆς θείας μεγαλειότητος. Τοῦτου γενομένου ἡ Σεμέλη δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπομείνῃ τὸν κρότον τοῦ κερανοῦ καὶ τὰς βροτίας, ἀλλ' ὑπὸ φόβου ἔθανεν. Κατ' ἄλλους ὅμως ἐφρονεῖτο ὑπὸ τοῦ κερανοῦ, ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς τὸ κεραυνόβλητος.

3) Ἀντάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν κατὰ δύο τρόπους· ὡς ἀγαπᾷ τὰς Θήβας ὑπὲρ πάσης τὰς πόλεις πάντοτε, οὕτω καὶ νῦν δεῖξον τὴν ἀγάπην σου καὶ σῶσον τὴν πόλιν ἢ ὡς ἄλλοιτε ἔρχεσθαι ἐκ τῆς Εὐβοίας ἢ ἐκ τοῦ Παρῆμου, οὕτω καὶ νῦν ἐλθε, διότι εἶναι ἀνάγκη. Τὴν πρώτην ἐρμηνεῖαν νομίζομεν πιθανωτέραν.

4) Ἰδόντο νὰ εἴπῃ καὶ ἁσὰ πόλεις, ὡς εἰκάξει ὁ Kayser διότι ἡ πόλις ἀνῆκε τῷ Αἰωνόφω. Ὁ Dindorf παραβάλλει ὅμοια χωρία Οἰδίε. τύραν. 695 "ὡς ἔ' ἐμὴν γὰρ φίλαν ἐν πόνοις ἀλύουσαν καὶ ὀρθὸν οὐ-

μολεῖν¹ καθαρσίω ποδὶ Παρνασίαν
ὑπὲρ κλιτῶν ἢ στονόεντα² πορθμῶν.

1145

¹ Αντιστροφή β'.

ἰὼ πῦρ πνειόντων³ χοράγ' ἄστρων', νυχίων
φθεγμάτων ἐπίσκοπε,
παῖ Διὸς γένεθλον³,

ριας», Οἰδίᾳ ἐπὶ Κίλων. 842 «πό-
λις ἐνάρεται, πόλις ἐμὰ σθένει».

³) Τὸ ἔχειται οὐνιάσεται καὶ
μετὰ τῆς ἐπὶ καὶ γενικῆς, ὡς παρ' Ἡ-
ροδοτῆ. VI, 11 «ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς ἔχε-
ται ἡμῖν τὰ κρήματα». Καὶ ἐν τῇ
λατινικῇ λέγεται retineri in morbo.

¹) Ἐπὶ προσταγῆς καὶ παρα-
κλήσεως τίθεται τὸ ἀπαρέμφατον
ἀντὶ τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς
προστακτικῆς. Οἱ γραμματικοὶ εἰκά-
ζουσιν, ὅτι τὸ τοιοῦτον προῆλθεν ἐξ
ἐλλείψεως, ἥς τὸ πλήρες εὐρίσκεται
Ἠλιάδ. Α, 277 «μήτε οὐ', Πηλεΐδη,
θεῖλ' ἐριζέμεναι βασιλῆη», Ὅμοια πα-
ραδείγματα ὑπάρχουσι πολλὰ, Ἠλιάδ.
Ε, 124 «θαροῶν νῦν, Διόμηδες, ἐπὶ
Τρώεσσι μίχεσθαι».

²) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν «Τὸν
ἠχώδη διὰ τὰ κύματα' πορθμῶν δὲ
τὸν ἀν' Εὐβοίας εἰς Βοιωτίαν». Ἐ-
ξήγησις τῆς β' στροφῆς: τὰς ὁποίας
ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις ὑπερβαλλόντως
τιμῆς μετὰ τῆς κεραινοβλήτου μη-
τροῦς, καὶ τῶρα, ἐπειδὴ δόλοκληρος ἢ
ἐμὴ πόλις ὑπὸ ὀρμητικῆς νόσου κα-
τέχεται, ἐλθὲ ἄνωθεν τῆς κλιτύος
τοῦ Παρνασοῦ ἢ τοῦ ἠχώδους πορ-
θμοῦ, ὅπως καθαρσίῃς αὐτήν.

³) Ἡ φράσις εἶναι λιαν ποιητικῇ,
ὡς καὶ παρὰ Πινδαρόν Ἀπόσπ. 123
πῦρ πνεόντος κεραινοῦ».

¹) Ὁ Wolff νομίζει, ὅτι ὁ ποιη-
τῆς οὕτως ὀνομάζει τὰς λαμπάδας
ποιητικῶς, παραλέμει εἰς παραλή-
σια χωρία, Ἀριστοφ. ἐν Βατραχ. 540
«φλογίας λαμπάδας' ἐν χειροῖ γὰρ
ἦκει τινάσσων» Ιακχος, νυκτίερον τε-
λειτῆς φωσφορός ἀστῆρῶν, Εὐριπίδ. ἐν
Ἐλέν. 1126 «πυρσώσας φλογερόν
σέλας Εὐβοίαν εἶλε, δόλιον ἀστέρα
λάμπρας». Νομίζομεν ὅμως, ὅτι οὕτω
ταπεινοῦται ἢ ἔννοια τοῦ χωρίου
ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ παρέχει ἔννοιαν
πολὴν ὑψηλοτέραν καὶ ἀρμόζουσαν
εἰς τὸν διθυραμβώδη τόνον τῆς ἰσορ-
τῆς τοῦ Διονύσου. Οὕτω καὶ παρ'
Εὐριπίδ. ἐν Ἴων. 10 4 «αἰσχύνομαι
τὸν πολύνυμον θεόν, εἰ παρὰ καλλι-
χόροισι παραῖς λαμπάδα θεοῶν εἰ-
κάδων ὄφεται ἐννύσιος ἄπνος ὄν,
ὅτε καὶ Διὸς ἀστερωπὸς ἀνεχόρευσεν
αἰθῆρ, χορεύει δὲ σέλانا». Καὶ ὁ
Εὐστάθιος οὕτως ἐπισημαίνει τὸ χω-
ρίον λέγων ἐν σελ. 514, 45 «διὸ καὶ ὁ
ξηλωτῆς Ομήρου Σοφοκλῆς πυρπνῶσα
τὰ ἄστρα δοξάζει, ἔνθα τὸν Διόνυσον
κατὰ τινα μυστικὸν λῆρον πῦρ πνε-
όντων χορηγῶν ἀστέρων φησίν». Ἐν
τῇ ἰσορτῇ τοῦ Διονύσου οἰοῖται οἱ ἀ-
στέρες χορεύουσι χορηγούντος αὐτοῦ
τοῦ θεοῦ.

³) Δηλαδή ἐκ Διὸς γεγῶς
παῖς, Διογενῆς παῖς.

προφάνηθ', ὄναξ, Ναξίαις σαῖς ἅμα περιπόλοις¹ 1150
 Θυρίασιν, αἶ σε μαινόμεναι πάννηχοι
 χορεύουσι² τὸν ταμίαν Ἰακχον.

Ἐξοδος.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Κάδμον πάροικοι καὶ δόμων³ Ἀμφίονος, 1155
 οὐκ ἔσθ' ὅποιον στάντ' ἔν ἀνθρώπου βίον
 οὐτ' αἰνέσαιμ' ἄν, οὔτε μεμψαίμην ποτέ.
 τύχη γὰρ ὀρθοῖ καὶ τύχη καταρρέπει⁴
 τὸν εὐτυχοῦντα⁵ τὸν τε δυστυχοῦντ' αἶε,

1) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ.
 "Ταῖς ἱερείαις, ταῖς σαῖς ἀκολούθους·
 καὶ ἐν Νάξῳ γὰρ τιμᾶται, οὐ ἐκεῖ
 τῇ Ἀριάδνῃ συνεγένετο.."

2) Τὸ χορεύειν ἐν ταῦθα ἔχει με-
 ταβατικὴν σημασίαν, ὡς παρὰ Πινδ.
 ἐν Ἰσθμ. I, 7 "τὸν ἀκρωκεῖον
 Φοῖβον χορεύον." Ἐπειδὴ δὲ εἶναι
 εὐχρηστον καὶ ὡς ἐνεργητικὸν μετα-
 βατικόν, εὐρίσκειται καὶ ὡς παιη-
 τικόν ἐν Οιδίποδ. τυράν. 1093 "καὶ
 χορεύεσθαι πρὸς ἡμῶν," ὅπου ἰδὲ
 τὴν σημειώσιν μου. Ἐξήγησις τῆς
 β' ἀντιστροφῆς: Ἰὼ χορηγεῖ τὸν πῦρ
 πνεόντων ἀστέρων, ἔφορε τῶν νυ-
 κτερινῶν λόγων, νῆε τοῦ Διὸς, φά-
 νηθι ὁμοῦ μὲ τὰς Ναξίας ἀκολούθους
 σου τὰς Θυριάδας, αἱ ὅποιαι ἐνθου-
 σιάσιν καθ' ὅλην τὴν νύκτα χο-
 ρεῦνοσι τὸν προσίατην Ἰακχον.

3) Ἡ μεγαλοπρεπὴς προσφώνη-
 σις τοῦ ἀγγέλου μαρτυρεῖ, ὅτι σπου-
 δαῖόν τι πρόκειται νὰ ἀναγγεῖλη. Πά-
 ροικοι τῶν δόμων τοῦ Ἀμφίονος,
 ὡς ἐν Οιδίποδ. τυράν. 417 "καὶ
 ὁ ἀμφικλήξ μητρὸς τε καὶ τοῦ σοῦ
 πατρὸς.."

4) Ὑπὸ τοῦ Wunder ἐρημνεῖ-
 ται οὕτως οὐδεὶς γὰρ βίος ἐστίν
 οὔτε σιάς, ὃν ἂν αἰνέσαιμ, οὔτε πε-
 σῶν, ὃν ἂν μεμψαίμην ποτέ. Ἡ αἰ-
 τιατικὴ βίον καθ' ἕλξιν συνεφέ-
 ρησε πρὸς τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν.
 Τὸ οὐκ ἔσθ' Ἰουδυναμεί πρὸς τὸ
 οὐδεὶς, ὡς καὶ ἐν Ἀπολογ. 31 Ε. "οὐ
 γὰρ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων σφδήσει-
 ται οὔτε ἕμιν οὔτε ἄλλῳ οὐδενὶ πλή-
 θει ἐναντιώμενος.."

5) Ὁ Meineke εἰκάζει, ὅτι τὸ
 ὄρημα ἠδύνατο νὰ διορθωθῇ εἰς κα-
 τω τρέπει ἢ καταστρέφει.
 Προτιμότερον ὅμως νὰ διατηρηθῇ ἡ
 ἀρχαία γραφή διότι τὸ ὄρημα δύνα-
 ται νὰ ἔχη καὶ μεταβατικὴν σημασίαν,
 ὡς ἄλλα παραδείγματα μαρτυροῦσιν
 Διοχῆλ. Εὐμέν. 875 "οὐ τῶν δικαίως
 τῆδ' ἐπιρρέποις πόλει μῆνιν τῷ ἢ
 βλάβην." Θέογυις 157 "Ζεὺς τὸ τά-
 λαντον ἐπιρρέπει ἄλλοτε ἄλλως.."

6) Εἶναι σχῆμα χαισίων· ἡ τύχη
 ὀρθοῖ τὸν δυστυχοῦντα καὶ καταρ-
 ρέπει τὸν εὐτυχοῦντα. Παραλλήλοισιν
 εἶναι τὸ ἐν Ἰλιάδ. Θ, 64 "ἔνθα δ'
 ἄμ' οἰμωγῇ τε καὶ εὐχολῇ πέλεν

καὶ μάντις οὐδεὶς τῶν καθεστότων¹ βροτοῖς.

1160

Κρέων² γὰρ ἦν ξηλωτός, ὡς ἐμοὶ, ποτέ³.

σφάσας μὲν ἐχθρῶν τήνδε Καδμείαν χθόνα

λαβῶν τε⁴ χώρας παντελῆ μοναρχίαν

εὐθύνε, θάλλων εὐγενεῖ τέκνων σπορῶν⁵.

καὶ νῦν ἀφεῖται πάντα, τὰς γὰρ ἡδονὰς⁶

1165

ἀνδρῶν ὀλλόντων τε καὶ ὀλλυμένων.⁷
Τὸ αἰεὶ ἐνταῦθα σημαίνει ἐκάστοτε

1) Ὁ μὲν Kayser εικάζει κα-
θ' ἐξ ὄντων, ὁ δὲ Schneidewin
κατὰ πρότασιν τοῦ Blaydes γράφει
ἐφ' ἐστῶτων, ὡς ἐν Τραχιν.
1170 "ἔφρασε μόχθων τῶν ἐφ-
εισῶτων ἐμοὶ λῶσιν τελεσθαι." Δη-
μοσθ. XVIII, 176 "τὸν ἐφεισηκότα
κίνδυνον τῇ πόλει." Νομίζομεν, ὅτι
ἡ ἀρχαία γραφή ἔχει ὁρθῶς. Ὁ ἄγ-
γελος δὲν θέλει νὰ εἰπῇ τῶν πεπρω-
μένων, ὡς νομίζει ὁ Jacob, ἀλλ'
ἐκείνον, ἃ καθεστῶσι π. χ. ἂν κα-
θέστωκε τις ἐντυχίς, δὲν δύναιται
τις νὰ μαντεύσῃ, ὅτι ἡ καὶ κατάσταση
αὕτη θέλει διαμείνει ἢ τὸ ἀντίστρο-
φον. Ὁ ἡμέτερος Σεμιτέλος γράφει
τῶν καθ' ὅστι ἂν τῶν βροτοῖς
καὶ ἐξηγῆ "καὶ οὐδεὶς ἔστι μάντις
τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν τῶν ἀν-
θρώπων ἡμέραν, ἠτοιόσιν οὐδεὶς
δύναιται προεῖπῆν ἠτοιόσιν ἢ τοῦ
βίον τελειῆ." Ἐνταῦθα ὅμως δὲν
πρόκειται περὶ τελευταίας ἡμέρας
(διότι ὁ Κρέων δὲν τελευτᾷ), ἀλλὰ
περὶ μεταβολῆς ἀπὸ ἐντυχίας εἰς
δοσιτυχίαν.

2) Ἐκ τῆς γενικῆς παρατηρή-
σεως ὁ ἄγγελος μεταβαίνει εἰς τὴν
εἰδικὴν περίστασιν τοῦ Κρέοντος.

3) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν λείπει
τὸ ἐδόκει. Ἄλλ' ἢ δοτικῆ δηλοῖ τὸ

κατὰ τὴν γνώμην ἢ τὴν κρίσιν τοῦ
λέγοντος, ὡς ἐν Αἴαντ. 395 "ἔρεβος
ὃ φαινότατον, ὡς ἐμοὶ." Ἐννοῖδ.
ἐν Ἰων. 1519 "τὸ γένος οὐδὲν μεμ-
πτόν, ὡς ἡμῖν, τόδε."

4) Ἀναφέρεται εἰς τὴν πρωτὰν
ταύτης τῆς ἡμέρας.

5) Εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὅτι,
ἐν τῷ προηγουμένῳ ὁ μὲν, ἔπειτα ὁ τέ.
Ὁ Wunder παρατηροῖ, ὅτι ὁ ποιη-
τῆς ἤθελε νὰ εἰπῇ, ὅς ἔφρασε μὲν —
χθόνα, ἔθallee δὲ, ὅτι λαβῶν χώρας
—εὐθύνε. . . Παραπλήσιον εἶναι τὸ
ἐν Φιλοκλήτῃ. 1056 "πάρουσι μὲν
Τεῦκρος. . ἐγὼ τε," καὶ ἐν σίχ. 1136.

6) Ἐννοεῖ μόνον τὸν Αἴμονα
διότι ὁ Μεγαρέσις εἶχε προσενεχθῆ
θῦμα πρὸς σοιτηρίαν τῆς πόλεως.
Ὁ ἄγγελος περιέλαβεν ἐν ὀλίγοις τὸν
πολιτικὸν καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον τοῦ
Κρέοντος.

7) Ὁ Ἀθήναιος VII, 280 Β
νομίζει, ὅτι ἡ φράσις αὕτη συμφωνεῖ
πρὸς τὸ δόγμα τοῦ Ἐπικουροῦ. Κατὰ
τὸν δειπνοσοφιστὴν ὁ φιλόσοφος ἔλε-
γεν "ἀρχὴ καὶ ἄρξα παντός ἀγαθοῦ
ἢ τῆς γαστρὸς ἡδονή, καὶ τὰ σοφὰ
καὶ τὰ περιττὰ εἰς ταύτην ἔχει τὴν
ἀναφορὰν." Καὶ ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος
ἠδικήθη, καὶ ὁ ποιητῆς ἐνταῦθα πα-
ρανοεῖται, διότι οὗτος δὲν ἐννοεῖ
αἰσθητὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ χαρὰν
προερχομένην ἐξ εἰσενῶν αἰσθημά-

ὅταν προδῶσιν¹ ἄνδρες, οὐ τίθημ² ἐγὼ
 ζῆν τοῦτον³, ἀλλ' ἔμψυχον ἠγοῦμαι νεκρὸν.
 πλοῦται τε γὰρ κατ' οἶκον, εἰ βούλει, μέγα,
 καὶ ζῆ⁴ τύραννον σῆμ' ἔχων ἐν δ' ἀπῆ
 τούτων τὸ χεῖρειν, τἄλλ'⁵ ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς
 οὐκ ἔν πριαίμην ἀνδρὶ⁶ πρὸς τὴν ἡδονήν⁷.

1170

ΧΟΡΟΣ.

Τί δ' αὖ⁸ τόδ' ἄχθος βασιλέων ἦκεις φέρων;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Τεθνᾶσιν⁹. οἱ δὲ ζῶντες αἵτιοι θανεῖν¹⁰.

των. Καὶ ὁ Σιμωνίδης ἐν Ἀποσι.
 71 λέγει " τίς γὰρ ἀδονᾶς ἄτερ θνα-
 τῶν βίος ποθεινὸς ἢ ποία τωρανίς;
 τᾶς δ' ἄτερ οὐδὲ θεῶν ζαλωτὸς
 αἰών".

1) Ἐν τῇ φράσει ὑπόκειται ἡ
 ἔννοια, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποιεῖ προδο-
 σίαν καθ' ἑαυτοῦ, διὰν θνοιᾶζῃ τᾶς
 ἡδονάς.

2) Ἔνοι^α τῶν κριτικῶν προσ-
 κορούσιν εἰς τὴν φράσιν, ἐξ ὧν ὁ
 Nauck παρατηρεῖ, ὅτι περιέμενε
 τις ταύτην οὐτωσὶ οὐ τι φήμ'
 ἐγὼ ζῆν τοῦτον ἢ οὐ τίθημ'
 ἐγὼ ζῶν τοῦτον. Τὸ τιθέναι ἔχει
 τὴν σημασίαν τοῦ νομίζειν, ἠρεῖσθαι,
 ὡς πολλαχοῦ. Ὅρθως δὲ ὁ Σχολια-
 στής ἐξημερεῖ " Οὐ τίθημι, φησί,
 ἐν τοῖς ζῶσι τὸν τοιοῦτον ὄλον, οὐ
 νομίζω ζῆν ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα, ὃν ἂν
 προδῶσιν οἱ ἡδοναί".

3) Ἔθηκε τὴν ἀντιωνυμίαν καθ'
 ἐνικὸν ἀριθμῶν, ὥσει προσηγεῖτο
 ἀνὴρ καὶ οὐχι ἄνδρες.

4) Οἱ Ἀττικοὶ συγγᾶις μετα-
 χειρίζονται ἀντὶ τοῦ ζῆθι. Τὸ τό-

γανος ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐπι-
 θέτου τωρανιζός, ὡς ἐν Οἰδίποδ.
 τωραν. 588 "τύραννα δρᾶν".

5) Ἄλλα εἶναι τὰ μὴ περιεχο-
 μένα ἐν ταῖς ἡδοναῖς. Καὶ ὁ Πίνδα-
 ρος ἐν Πυθ. VIII 95 λέγει " οὐκίᾶς
 ὄναρ ἀνθρωπος", Αἰσχλ. ἐν Ἀποσι.
 390 " τὸ βροτέιον σπέρμα πιστὸν οὐ-
 δὲν μᾶλλον ἢ καπνοῦ οὐκιᾶν".

6) Τὸ πρίασθαι δέχεται τὴν δο-
 τικὴν καὶ ἀλλαχού, Ἀριστοφάν. Ἀ-
 χαρν. 812 " πόσον πρίαμαι σοὶ οὐ
 χοιρίδια"; ἐν Βατοράχ. 1229 " ἐγὼ
 πρίαμαι τῶδε (τὴν λήκυνδον); "

7) Δηλαδή ἂν παραβληθῶσι τὰ
 ἄλλα πρὸς τὴν ἡδονήν.

8) Τοῦτο εἶναι ἐπανάληψις· διότι
 οἱ γέροντες εἶδον τὴν μὲν Ἀντιγόνην
 ἀπαχθεῖσαν εἰς τὸν θάνατον, τὸν δὲ
 Αἴμονα διανεχθέντα πρὸς τὸν πατέρα.

9) Ὁ ἄγγελος ἐν τῇ σπουδῇ αὐ-
 τοῦ ὑποτίθησιν, ἧτι εἶναι γνωστοὶ τῶ
 χορῶ οἱ τεθνεότες. Ἔνοι^α δὲ τὸν
 Αἴμονα καὶ τὴν Ἀντιγόνην.

10) Ἐπειδὴ εἶναι ὀνοματικὸν ἀ-
 παρέμφατον, ἡδύνατο νὰ προσιεθῆ τὸ

ΧΟΡΟΣ

Καὶ τίς φρονεῦει¹; τίς δ' ὁ κείμενος; λέγε.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Αἴμων ὄλωλεν ἀντόχειρ δ' αἰμάσσεται².

1175

ΧΟΡΟΣ.

Πότερα πατρός³ ἢ πρὸς οἰκείας χερσός;

ἄρθρον, Ἡρόδοτ. 11, 20 “ τοὺς ἐπι-
σίας ἀνέμους εἶναι αἰτίους πληθύνειν
τὸν ποταμόν ”. Ξενοφ. ἐν Ἑλλ. VII,
4, 19 “ αἴτιος συνάγει ”.

¹) Εἶναι φρονεῦς. Ἐπειδὴ ὁ
ἄγγελος εἶπεν αἴτιοι θάνατον, ὁ
χορός εἰκάζει, οὗ ἐγένετο βίαιος θά-
νατος. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν Beller-
mann ἀνοίγει ἡ θύρα τῶν ἀνακτό-
ρων ὀλίγον καὶ γίνεται ὄρατή ἡ Εὐ-
ρυδίκη, ἣς προτίθεται μετὰ τῶν
θεραπαινίδων νὰ ἐξέλθῃ. Ἄλλ' αὐτὴ
εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν τὸ πρῶτον
ἐν στίχ. 1180· διότι τὸ ἄλλος τῆς
φοβερῆς ἀγγελίας καθίστησιν αὐτὴν
ἀναίσθητον, ὡς λέγεται ἐν στίχ. 1188.

²) Ὁ Σχολιαστὴς ἀπορεῖ, οὗ ὁ
χορός ἐρωτᾷ, ἂν ὁ Αἴμων ἐφρονεύθη
διὰ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς ἢ τῆς ἰδίας,
ἐν ᾧ ἤκουσε τὴν φράσιν, αὐτὸ
χειρὸς δ' αἰμάσσεται. “ Τὸ Χ,
οὗ ἐρωτᾷ πότερα πατρός ἢ πρὸς
οἰκείας χερσός, ἀκούσας ἤδη οὗ αὐ-
τόχειρ ἀπέθανεν ”. Τοῦτου ἕνεκεν ὁ
Meineke νομίζει, οὗ ἡ φράσις πρέ-
πει νὰ διορθωθῇ εἰς ἀρτίχειρ
αἰμάσσεται, ὅπερ δὲν εἶναι ἀ-
γαθόν. Διότι τὸ αὐτόχειρ ἔχει
γενικωτέραν σημασίαν, ὡς μαρτυ-
ροῦσι πολλὰ ἄλλα χωρία, Ξενοφ. ἐν
Ἑλλην. VI, 4, 35 “ ἀποθνήσκει, αὐτο-

χειρὸς μὲν ὑπὸ τῶν τῆς γυναικὸς ἀδελ-
φῶν ”. Εὐρυκιδ. Μήδ. 1280 “ τέκνον
ἄρσιον ἀντόχειρ μοῖρα κτενεῖς ”.
1254 “ τέκνοις προσβαλεῖν χέρον ἀυ-
τοκτόνον ”. Ὁ ἡμέτερος Σεμιελος
τρέπει εἰς, Αἴμων ὄλωλε, ἢ δ'
αὐτόχειρ δαμάζετα· διότι νο-
μίζει, οὗ δὲν εἶναι πρέπον ὁ ἄγγελος
νὰ μὴ εἴπῃ τι περὶ τοῦ θανάτου τῆς
Ἀντιγόνης, ἣτις ἦτο τοῦ βασιλείου
οἴκου καὶ ἡρώδης τοῦ δράματος. Ἡ
διορθωσις οὔτε διὰ σπουδαίαν αἰτίαν
γίνεται, οὔτε ὀρθὴ δύναιται νὰ ἦται.
Ὁ θάνατος τῆς ἡρώδης μνημονεύ-
εται μὲν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον (στίχ. 1221),
ὡς εἶδει. Διότι ὁ ἄγγελος ἀνήκων εἰς
τοὺς ἀκολουθῶν τοῦ Κρόνου διὰ
τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦτου ἐλυ-
πεῖτο. Πρὸς δὲ ἡ διορθωσις δὲν εἶ-
ναι ὀρθή, διότι παρέχει τὴν ἔννοιαν,
οὗ μόνῃ ἡ Ἀντιγόνη ἠτοκτόνησεν,
ἐν ᾧ καὶ ὁ Αἴμων καὶ ἡ μητιή
τοῦτου τὴν αὐτὴν ἔσχον τύχην.

³) Ἡ πρόθεσις ἐκ τοῦ ἐπομμένου
ἐννοεῖται καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν Οἰδί-
ποδ. τυράν. 733. Φαίνεται παρὰ-
δοξον, οὗ ὁ χορός εἰκάζει φρόνον τοῦ
Αἴμονος παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐν ᾧ οὗ-
τος πορεύεται, ὅπως σφῶσι αὐτόν.
Δὲν ἦτο ὁμοῦ καὶ ὅλως ἀπίθανος ἡ
ἐπανάληψις τῶν προτέρων εἰδῶν.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Αὐτὸς πρὸς αὐτοῦ, πατρὶ μνήσας φόνου¹.

ΧΟΡΟΣ.

ὦ μάντι, τοῦπος ὡς ἄρ' ὀρθὸν ἤνυσας².

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ὦς ὡδ' ἐχόντων³ τᾶλλα βουλεύειν πάρα.

ΧΟΡΟΣ.

Καὶ μὴν ὀρθῶ τάλαιναν Εὐρυθίκην⁴ ὁμοῦ. 1180
 δάμαρτα τὴν Κρόντος· ἐκ δὲ δωμάτων
 ἦτοι κλύουσα παιδὸς⁵ ἢ τύχη πάρα.

ΕΥΡΥΔΙΚΗ.

ὦ πάντες ἄστοι⁶, τῶν λόγων ἐπησθόμην
 πρὸς ἐξοδὸν στείχουσα, Παλλάδος⁷ θεᾶς

1) Ἐνοεῖ τὸν φόνον τῆς μη-
 σιῆς Ἀντιγόνης. Ἡ ἰσχυρὰ αὐτῆ λέ-
 ξις λέγεται κατὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν
 ἠθέλην ἐκφρασθῆ ὁ Αἴμων.

2) Τὸ ἀνὼ λέγεται καὶ ἐπὶ
 μαριτυμῶν, ὡς ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ
 Κολων. 453 "τὰ ἐξ ἐμοῦ παλαίφρατα
 μαντεία, ἄμοι Φοῖβος ἤνυσέν ποτε."

3) Ἐν τῇ γενικῇ ἀπολύτῳ συνή-
 θως τίθεται καὶ τὸ ὑποκείμενον,
 σπανίως δὲ παραλείπεται, ὡς ἐν
 Αἴαντ. 981. ἐν Ἡλέκτρ. 1344.

4) Ὁ Κρόνος ὀνομάζει Ἡνώχην, Ἀσπίς
 Πρακτ. 83

5) Ἡ συνήθης σύνταξις εἶναι
 περὶ παιδός, ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῆς προ-
 θέσεως ἐθροῖται ἢ γενικῇ, Οἰδίπ. ἐπὶ
 Κολων. 306 "ὥστε καὶ βραδὺς
 σπεύδει, κλύουσ σου δεῦρ' ἀφίξεται

ταχύς", ἐν Τραχιν. 1122 "τῆς μη-
 τρός ἤζω τῆς ἐμῆς φράσων."

6) Διαφέρει ὁ ἀστὸς τοῦ πολί-
 του ὁ πρότερος οἰκεῖ ἐν τῷ ἄστει, ὁ
 δεύτερος ἔχει πολιτικὰ δικαιώματα,
 Ἀριστοφάν. ἐν Αὐσιτογράτ. 638 "ὦ
 πάντες ἄστοι, λόγων κατὰχομεν
 τῇ πόλει χορησίμων," Βεβαίως πρὸ
 τῆς Εὐρυθίκης δὲν ἦσαν πάντες οἱ
 ἄστοι, ἀλλὰ μόνον οἱ ἄριστοι ὁ χο-
 ρὸς ἄστος ἀντιπροσωπεύει ὁλόκληρον
 τὴν πόλιν.

7) Ὁ ποιητὴς χάριν τῶν Ἀθη-
 ναίων ὀνομάζει ταύτην τὴν θεάν,
 ὡς καὶ ἐν Οἰδίπ. τυράνν. 20 "τὸ
 δ' ἄλλο φῦλον ἐξεστειμένον ἀγο-
 ραῖσι θακεῖ πρὸς τε Παλλάδος δι-
 πλοῖς ναῖς ἐπ' Ἰσμηροῦ τε μαντεῖ
 σποδῶν."

ὅπως ἰκοίμην εὐγμάτων προσήγορος¹. Χ 1185
 καὶ τυγχάνω τε κληῖθρ' ἀνασπαστοῦ² πύλης
 χαλῶσα, καὶ³ με φθόγγος⁴ οἰκείου κακοῦ
 βάλλει δι' ὄτων ὑπὲρ δὲ κλίνομαι
 δεῖσασα πρὸς δμῳαῖσι, κάποπλήσομαι⁵.
 ἀλλ' ὅστις ἦν ὁ μῦθος, αὐθις εἶπατε 1190
 κακῶν⁶ γὰρ οὐκ ἄπειρος οὐδ' ἀκούσομαι.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἐγώ, φίλη δέσποινα, καὶ παρῶν⁷ ἔρῳ,
 κοῦδὲν παρήσω τῆς ἀληθείας ἔπος.
 τί γάρ σε μαλθιάσοιμ⁸ ἄν, ὧν ἐς ὕστερον

¹) Τὸ προσαγορεύειν συντάσσεται διπλῆ αἰτιατικῇ, ἐξ ὧν ἡ μὲν δηλοῖ τὸ πρόσωπον, ἡ δὲ τὸ πρῶγμα. Τὴν Παλλάδα προσαγορεύω εἴγματα. Καὶ αἱ δύο αὐταὶ αἰτιατικαὶ ἐν τῷ ὀνόματι ἐτροπήσαν εἰς γενικὰς, ὡς παρὰ Θουκυδ. I, 126, 8 «κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κακοῦργότερος». Τὸ προσήγορος πολλαχού ἔχει παθητικὴν σημασίαν, ἐν ταῦθα δὲ ἐνεργητικὴν.

²) Ἐλισπιᾶν μὲν τὴν θύραν σημαίνει κλείνει τὴν θύραν, ὡς παρὰ Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. VI, 4, 36, ἀνασπιᾶν δὲ ἀνοίγειν αὐτήν, Πολύβ. V, 39, 4 «ὠρμησαν πρὸς τὴν ἀκρᾶν, ὡς ἀνασπᾶσάντες ταύτης τὰς πύλας». Ἀπλιαν. VI, 78 «τὰς πύλας οὐ δυναμένους εἶ ἀνασπᾶσαι χωρὶς ἀνασπαστηρίων γενομένας». Ἡ Εὐρυδίκη ἐχάλα τὰ κλειθρα (τὸν ὄχλα) τῆς πύλης, ὥστε ἀνασπαστὸν αὐτὸν γενέσθαι.

³) Ἡ σύνταξις εἶναι παρατακτική, ὡς Ξενοφ. ἐν Κύρ. Αναβάσ. IV, 6, 2 «καὶ ἤδη τε ἦν ἐν τῷ τρί-

τῷ σταθμῷ, καὶ ὁ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι οὐκ εἰς κόμας ἤγαγεν ὁ δὲ ἔλεγεν ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ», ἐν Κύρ. Παιδ. I, 4, 28 «καὶ ὁδόν τε οὐπω πολλὴν δηρῆσθαι αὐτοῖς καὶ τὸν Μῆδον ἤκειν πάνιν ἰδροῦνι τῷ ἵπῳ». Ἡρόδοτος. IV, 135 «γυῖς τε ἐγένετο καὶ ὁ Λαρεῖος ἐχρᾶτο τῇ γνώμῃ ταύτῃ».

⁴) Δηλαδή φθόγγος περὶ οἰκείου κακοῦ.

⁵) Ἡ Εὐρυδίκη ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν θεραπανίδων καὶ ἐγένετο λειπόθυμος.

⁶) Λέγει τοῦτο διότι εἶχεν ἀπολέσει τὸν Μεγαρέα.

⁷) Ὁ ἄγγελος δύναται ἀκριβῶς νὰ ἀγγεῖλῃ τὰ γενόμενα, διότι ἦτο παρῶν, ὡς Αἰσχύλ. Πέρσ. 266 «καὶ μὴν παρῶν γε κοῦ λόγους ἄλλων κλύων, Πέρσαι. φράσαιμ' ἄν, οἱ⁸ ἐπορῶνθη κακὰ».

⁸) Μαλθιάσειν σημαίνει μεταχειριζέσθαι τινα διὰ περιποιητικῶν λόγων, ἵνα μὴ οὗτος λυπῆται, παραμυθεῖσθαι, Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 620 «οὐκ

ψεύσται φανούμεθ¹; ὀρθόν² ἀλήθει' αἰε.
 ἐγὼ δέ³ σὺ ποδαγός⁴ ἐσπόμην πόσει
 πεδίον ἐπ' ἄκρον, ἐνθ' ἔκειτο νηλεές⁵
 κυνοσπάρακτον σῶμα Πολυνείκουσ ἐτι.
 καὶ τὸν μὲν, αἰτήσαντες ἐνοδίαν θεόν⁶
 Πλούτωνά τ' ὄργας εὐμενεῖς⁷ κατασχέθειν,
 λούσαντες ἄγνὸν λουτρόν, ἐν νεοσπάσειν
 θαλλοῖς⁸, ὃ δὴ ἔλειπιτο⁹ συγκατήθομεν,
 καὶ τύμβου ὀρθόκρανον¹⁰ οἰκείας χθονός¹¹
 χῶσαντες, αὐθις¹² πρὸς λιθόστρωτον κόρης
 νυμφεῖον Ἄιδου κοῖλον εἰσεβαίνομεν¹³.

1195

1200

1205

εἶθ' ὃ πὼς λέξαμι τὰ ψευδῆ καλὰ
 ἐς τὸν πολὺν φίλοισι καρποῦσθαι
 χρόνον.

1) Μετέβαλε τὸν ἀριθμὸν, ὡς
 καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 1092 "ἐπι-
 στάμεσθα . δ', ἐξ οὗτου λευκὴν ἐγὼ
 τήνδ' ἐκ μελαίνης ἀμφιβάλλομαι
 τράχα".

2) Εἶναι ὀρθόν, δηλ. οὐχὶ κα-
 κῶς ἰδρυμένον καὶ κινούμενον γὰ
 πέση.

3) Ἐξακολουθεῖ τὸν λόγον, ὃν
 διέκοπεν ἡ διὰ τοῦ γὰρ παρεντεθεῖσα
 πρότασις.

4) Οἱ τραγικοὶ ἔχουσιν ἐν τοῖς
 ἐκ τοῦ ἄγῳ συνθέτους τὸ α, ὡς δδα-
 γός, κυναγός, πλὴν τοῦ ἀρχηγός,
 στρατηγός, κυνηγέτης καὶ
 τῶν ἐπιτεθῆν παραγῶγων.

5) Ἔχει παθητικὴν σημασίαν.
 Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει "Ἐλέους
 μὴ τυχόν" Οἶδι. τύρανν. 180 "νη-
 λέα δὲ γένεθλα πρὸς πέδῳ θανατη-
 φόρα κέεται ἀνοικτίως".

6) Ἐννοεῖ τὴν Ἐκάτην, ἣ τις εἶ-
 ζεν ὀργισθῆ κατὰ τοῦ Κρέοντος.

διότι ἐν ταῖς ὁδοῖς ἔκειτο τὸ πῶμα
 τοῦ Πολυνείκουσ. Σημειωτέον, ὅτι
 αὕτη ἐν μὲν τῷ Ὀμηρ. ἔμν. εἰς Δήμ.
 438 λέγεται ὀπαδός τῆς Δήμητροσ,
 ἀλλαγῶ δὲ ταυτίζεται τῇ Περσεφόνη.
 7) Ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐνοδίαν
 θεόν καὶ εἰς τὸν Πλούτωνα.

8) Θαλλὸς κυρίως ἐλέγεται κλά-
 δος ἐλαίας, δι' οὗ συνήθως ἔκαιον τὰ
 πῶματα.

9) Μέρουσ τοῦ πῶματος του
 Πολυνείκουσ εἶχε φθαρῆ ὑπὸ τῶν
 κυνῶν καὶ τῶν οἰωνῶν.

10) Τὸ ἐπίθετον σημαίνει ὑψηλός.

11) Δηλαδή ἐκ πατροφῶσ γῆσ, ἐν
 ἣ ἐγεννήθη ὁ Πολυνείκεισ. Ἐπειδὴ
 τοῦτο ἦτο μεγάλη εὐχὴ παρὰ τοῖς
 ἀρχαίοις, ὁ ἄγγελου ἐξάιρει, ὅπου
 δεῖξῃ, ὅτι ὁ Πολυνείκεισ ἐτυχε τῆς
 προσηκούσης τιμῆσ.

12) Ποιεῖ ἀντίθετον πρὸς τὸ τὸν
 μὲν. Σημαίνει δὲ ἔπειτα. Ὁ Blay-
 des καὶ ὁ Seyffert διορθοῦσιν εἰς
 εὐθύσ, ἀλλ' ἡ διορθωσις δὲν εἶναι
 ἀναγκαία.

13) Ὁ Wunder λέγει, ὅτι πρέπει

φωνῆς δ' ἄπωθεν ὀρθίων¹ κωκυμάτων
 κλύει τις ἀκτέριστον ἀμφὶ παστάδα²,
 καὶ δεσπότη Κρέοντι σημαίνει μολών
 τῷ δ' ἀθλίας ἄσημα³ περιβαίνει βοῆς
 ἔρποντι μᾶλλον⁴ ἄσσον, οἰμῶξας δ' ἔπος
 ἴησι δυσθρήνητον ὦ τάλας ἐγώ,
 ἄρ' εἰμὶ μάντις; ἄρα δυστυχεστάτην
 κέλευθον ἔρπω τῶν παρελθουσῶν ὁδῶν;⁵ X

1210

να νῶδμεν τὸ χωρίον οὕτω πρὸς τὴν
 κόρην εἰς τὸ λιθόστρωτον αὐτῆς νυμ-
 φείον, — ἐβαίνομεν. Νομίζομεν, ὅτι
 ἢ μὲν πρὸς σημαίνει οὐχὶ ἀκριβῶς
 ὠρισμένον σημεῖον, ἢ δὲ εἰς τοῦτο
 προσδιορίζει. Αἱ δύο αὗται προθέ-
 σεις ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ Οἰδίπ.
 ἐπὶ Κολων 125 “προσέβα γὰρ οὐκ
 ἂν ποτ' ἀσιβέες ἄλλος ἐς τὰνδ' ἀμαι-
 μακετῶν κορᾶν,” ἐν Ἡλέκτρ. 436
 “ἔνθα μὴ ποτ' εἰς εὐνήν πατρὸς τού-
 των πρόσεισι μηδέν.” Τὸ νυμφεῖον
 “Ἄδου ἀποτελεῖ μίαν ἔννοιαν, ἐξ ἧς
 ἐξαρτᾶται ἡ γενικὴ κόρης.

1) Ὁρθία κωκυμάτα εἶναι τὰ
 ὀξέα, ὡς ἐν Ὀμηρικ. ὕμν. εἰς Δι-
 μιτῷ. 20 “ἰάχησε δ' ἄρ' ὄρθια
 φωνῆν.”

2) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει
 “Τὸν κακοκτέριστον τῆς Ἀντιγόνης
 τόπον ἢ τὸν μὴ δεξάμενον ἐντάφια.”
 Ἡ λέξις παστὰς ἔχει πολλὰς σημα-
 σίας, σημαίνει δὲ καὶ τὸν νυμφῶνα,
 ἦτοι τὸν νυμφικὸν θάλαμον. Οὕτως
 ὀνομάζεται ἐνταῦθα ὁ τάφος, διότι
 ἐπῆρχον οἱ δύο μνηστῆρες.

3) Οἱ κραικιοὶ προσκρούουσιν
 εἰς τὸ χωρίον καὶ ὁ μὲν Nauck ἀντι-
 ἄσημα εἰκάζει ἄχημα, ὁ δὲ Schäfer
 ἀντὶ τοῦ περιβαίνει θέλει περι-
 σαίνει καὶ ὁ Wunder περιπολεῖ.

Ὁ κ. Σεμιτέλος περιέμενε τοιοῦτον
 τι νόημα, “ἐφ' ὅσον μᾶλλον ἐπιησία-
 ζεν, ἐπὶ τοσοῦτον σαφέστερος καὶ εὐ-
 γνωστότερος προσέειπεν αὐτῷ ὁ χα-
 ρακτῆρ τῆς φωνῆς (φώνημα) τοῦ
 Αἴμονος.” Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ
 διορθῶσιν τὸ χωρίον. Τοῦτο δὲν ἔχει
 ἀνάγκην διορθώσεως· τὸ κατ' ἀρχὰς
 ἤκουσέ τις ὀξέον θρήνων, εἶτα δ' ὁ
 πατὴρ πλησιάζας ἤκουσεν ἀκατάλη-
 πτον μὲν φωνήν, ἀλλ' ἀνεγνώρισεν
 ὅτι ὁ νῶς ἐφώνησεν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ
 ἐπόμενος αὐτοῦ λόγος.

4) Ἀντὶ τοῦ συγκριτικοῦ τί-
 θεται τὸ θετικὸν μετὰ τοῦ μᾶλλον·
 ἐνίοτε δὲ τοῦτο τίθεται καὶ μετὰ συγ-
 κριτικοῦ Ἡρόδοτ. I. 31 “ὡς ἄμεινον
 εἶη ἀνθρώπων τεθνάναι μᾶλλον ἢ
 ζῶειν,” Πλάτ. ἐν Νόμ. VI, 781 A.
 “γένος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων λαθραι-
 ὅτερον μᾶλλον καὶ ἐπιζυλοπότερον
 ἔφην τὸ θῆλυ διὰ τὸ ἀσθενές.” Ἰσο-
 κράτ. Ἀρχίδαμ. 138 B. “πολὺ μᾶλ-
 λον κρεῖττον, μεγάλο καιροῦ τιμὴν
 ἀνταλαλάξασθαι, ἢ μικροῦ χρόνου
 μεγάλῃς αἰσχύνῃς ἡμᾶς αὐτοὺς πε-
 ριβαλεῖν.”

5) Ἐπειδὴ εἶθκεν ὑπερθετικὸν
 περιέμενε τις τὴν γενικὴν πασῶν ὁ-
 δῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν
 στίχ. 102 εἶδομεν “τὸ κάλλιστον ἐν

Χαιδός με σαίνει φθόγγος· ἀλλά, πρόσπολοι,
 ἔτ' ἄσσον ὠκεῖς¹, καὶ παραστάντες τάφω
 1215 ἀθρήσαθ', ἄρμον² χώματος λιθοσπαδῆ
 δύντες πρὸς αὐτὸ στόμιον, εἰ³ τὸν Αἴμωνος
 φθόγγον ξυνήμ', ἢ θεοῖσι κλέπτομαι.
 τὰδ' ἐξ ἀθύμου δεσπότου κελύσμασιν⁴
 ἠθροῦμεν· ἐν δὲ λοισθίῳ τυμβεύματι
 1220 τὴν μὲν κρεμαστὴν ἀνέχονος⁵ κατείδομεν,

πιατύλω φανέν Θήβα τῶν προτέρων φάος, καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδ. Α. 505 λέγει «ὠκυμορότατος ἄλλων»:

1) Ὅτι ὁ Κρέων προπέμπει τοὺς θεράποντας καὶ αὐτὸς μένει, κατὰ τὸν Bellermann εἶναι τεκμηρίων τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἀγωνίας, ἄδηλος προαισθητοῖς λέγει τοῦτο, ὅτι ἀναμένει αὐτὸν φοβερὸν θέαμα.

2) Ἀρμός εἶναι ἡ διαρρογῆ, δι' ἧς ἐγένετο ἡ καθόδος εἰς τὸν τάφον (χώμα). Ἡ ἐξωτερικὴ τῆς διαρρογῆς πύλη ἔκλειε διὰ λίθου, ὅστις ἀπεσπᾶτο, ὅτε ἤθελέ τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν τάφον. Διὰ τοῦτο ὁ Σχολιαστὴς τὸ λιθοσπαδῆς ἐξηγεῖ «ὡς λίθον ἀποσπασθέντος, ὅπως εἰσέλθῃ ὁ Αἴμων». Κατὰ ταῦτα ὁ Κρέων κελεύει τοὺς θεράποντας αὐτοῦ, ὅπως πλησιάσωσιν εἰς τὸν τάφον καὶ διὰ τῆς διαρρογῆς εἰσδύσωσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πύλην τοῦ τάφου. Ὁ Nanck ἀντὶ χώματος γράφει χάσματος, διότι κατὰ τοῦτον χῶμα μόνον γεωλόγῳ δύναιται νὰ σημαίνῃ.

3) Ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ προηγουμένου ἀθρήσαθ'.

4) Τὸ κλέπτεσθαι ἐνιαυθῶ ἐχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀπαιτῶσθαι, ὡς καὶ

ἐν τοῖς ἐμπροσθεν 681 «εἰ μὴ τὸ χρόνον κεκλιμένεθα»:

5) Ἐπειδὴ ἡ σύνταξις εἶναι ἀσυνήθης, ὁ Meineke νομίζει, ὅτι ἐξέπεσε τοῦ κειμένου στίχος τις. Τοιαύτη ὑπόθεσις δὲν εἶναι ἀναγκαία· διότι τὸ ἐξ ἀθύμου δεσπότου προσδιορίζει τὸ κελύσμασιν. Ἰσχυρὰ δὲ πρὸς τὸ ἐξ ἀθύμου δεσπότου κελύσμασιν. Ἀντὶ ἐξ ἀθύμου ὁ Pompe van Meerdervoort εἰκάξει ὁ ξυθύμου, ἀλλ' ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει ὁ Κρέων ἦτο ἄθυμος καὶ οὐχὶ ὁ ξυθύμος. Ἄλλοι εἰκάζουσι, ὅτι ἡ ἀρχαία γραφὴ ἦτο κελύσματων ἀντὶ κελύσμασιν..

6) Τὸ ὄμμα κρεμῶν καὶ τὰ ἔχοντα ὀπωδῆποιε τοιαύτην σημασίαν συντάσσονται αἰτιατικῇ καὶ γενικῇ, ἐξ ὧν ἡ μὲν αἰτιατικὴ σημαίνει τὸ ὄλον, ἡ δὲ γενικὴ τὸ μέρος, Ξενοφ. Κύρ. Αναβ. I, 6, 10 «μετὰ ταῦτα, κελεύοντος Κέρου, ἐλάβοντο τῆς ζωῆς τὸν Ὀρόντην ἐπὶ θανάτῳ ἄπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς... Πίνδαρ. ἐν Νεμ. I, 67 «ἀνέχων μάρψας ὄφιας», Ἰλιάδ. Ω, 515 «γέροντα δὲ χειρὸς ἀνίστη». Ὡς λοιπὸν τὸ ὄμμα οὕτω καὶ τὸ ὄμματικόν δέχεται γενικῆν.

βρόχῳ μιτάδει σινδόνοσ¹ καθημμένην²,
 τὸν δ' ἀμφὶ μέσση περιπετή³ προσκείμενον,
 εὐνήσ⁴ ἀποιμῶζοντα τῆσ κάτω φθοράν
 καὶ πατρὸσ ἔργα καὶ τὸ δύστηνον λέχοσ⁵. 1225
 ὁ δ'⁶ ὡσ ὄρῃ σφε, στυγνὸν οἰμῶξασ ἔσω
 χωρεῖ πρὸσ αὐτὸν κἀνακακύσασ καλεῖ
 ᾧ τλήμον, οἶον ἔργον⁷ εἴργασαι; τίνα
 νοῦν ἔσχεσ; ἐν τῷ⁸ ξυμπορᾶσ διεφθάρησ;
 ἔξελθε, τέκνον ἱκέσιόσ σε λίσσομαι. 1230
 τὸν δ' ἀργίοισ ὄσσοισι παπτήρασ ὁ παῖσ,
 πτύσασ προσώπῳ⁹ κοῦδὲν ἀντειπῶν, ξίφουσ

¹) Εἶναι γενική τῆσ ὕλησ εἰσ τὸ β ρ ὄ χ φ.

²) Ὁ Σχολιαστὴσ ἐρμηνεύει "Τὸν τράχηλον δεδεμένην".

³) Εἶναι κατηγορούμενον εἰσ τὸ προσκείμενον. Ἐπειδὴ οἱ θεράποντεσ εἶδον τὴν Ἀντιγόνην κρημαμένην (στίχ. 1221), ἐπειδὴ ἐν στίχ. 1240 αὐτὴ κείται, καὶ ἐπειδὴ περὶ τῆσ καταβίβασωσ τοῦ πτώματοσ οὐδαμοῦ λέγεται τι, οὐχὶ ἀτόπωσ εἰκάζεται, ὅτι ἐνταῦθα ὁ μνηστὴρ ἐναγκαλισθεῖσ καταβίβάσει τὸ πῶμα τῆσ ἡρώιδωσ.

⁴) Ἡ εὐνή καὶ τὸ λέχοσ οὐχὶ σπανίωσ λαμβάνονται ἀντὶ τῆσ οὐδύργου, Ἐυρήιδ. Ἀνδρομάχ. 907 "ἄλλην τιν' εὐνήν ἀντὶ σοῦ στέργει πόσισ; Ἐκτοροσ ξυνευενέτιν." Ἀποιμῶζοντα διὰ τὸν ὄλεθρον τῆσ μνηστῆσ εὐρισκομένησ ἐν τοῖσ κάτω.

⁵) Ὁ Meineke πρότερον μὲν εἰκάσει, ὅτι πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰσ λέχοσ, εἶτα δὲ μεταμεληθεῖσ νομίζει, ὅτι ὁ ποιητὴσ ἔγραψε τὸ δύστηνον τέλοσ. Ποιεῖ δὲ καὶ τρίτην εἰκασίαν, τὸ δύστηνον γένωσ.

⁶) Δηλαδή ὁ Κρέων ὄρᾳ τὸν Αἴμονα.

⁷) Οὕτωσ ὀνομαζει τὴν πράξιν τοῦ υἱοῦ, ὅτι εἰσῆλθεν εἰσ τὸν τάφον τῆσ Ἀντιγόνησ.

⁸) Ἰσοδυναμεῖ πρὸσ τὸ, ἐν τίνα ξυμπορᾶ; Οἱ ἀρχαῖοι συνήθωσ τρέπουσι τὸ μὲν ἐπίθετον εἰσ οὐδέτερον γένωσ, τὸ δὲ οὐσιαστικὸν εἰσ γενικήν, ἣν ἐξαριθῶσι ἐξ ἐκεῖνον Ἰλιάδ. Y, 178 "τί σὸ τόσσοον ὄμιλου πολλὸν ἐπελθὼν ἔσσης;" Ἡρόδοτ. VIII, 100 "τὸ πολλὸν τῆσ στρατιῆσ", VI, 113 "τὸ τετριμμένον τῶν βαρβάρων", Σοφοκλ. ἐν Αἴαντ. 314 "ἐν τῷ πράγματοσ κερῶσ ποτε;".

⁹) Ἐπειδὴ τὸ πτύειν τὸν πατέρα εἰσ τὸ πρόσωπον εἶναι ἀπρεπέστατον, ἐπειράθησαν ἔνιοι νὰ ἐρμηνεύσωσι τὸ μὲν πτύσασ κατὰ μεταφορικὴν σημασίαν, τὴν δὲ δοτικὴν προσώπῳ ὡσ οργανικὴν κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Οἶον ἀποστραφεῖσ καὶ σκνθροπάσασ, καὶ ἐκ τοῦ προσώπου καταμεμψάμενοσ. οὐ κρυβίωσ προσπτύσασ τῷ πατρί, ὡσ καὶ ἡμεῖσ ἐν τῇ συνηθείᾳ φαιμέν, κατέπτυον αὐτοῦ, ὅσοι κα-

ἔλκει διπλοῦς κνώδοντα¹. ἐκ δ' ὀρμωμένου
 πατρός φυγαῖσιν² ἤμπλακ'. εἶθ' ὁ δύσμορος
 αὐτῷ χολωθεῖς, ὥσπερ εἶχ', ἐπενταθεῖς³
 ἤρεισε πλευραῖς μέσσον ἔγχος⁴, ἐς δ' ὑγρὸν⁵
 ἀγκῶν' ἔτ' ἔμφρων παρθένω προσπύσεται·
 καὶ φρυσῶν ὄξειαν ἐκβάλλει ῥόην⁶

1235

τηρόνησε τῶν λόγων αὐτοῦ „ Τὸ πτύειν ἔχει τοιαύτην σημασίαν. διότι καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν στίχ. 653 εἴρηται “ ἀλλὰ πτύσας ὥσει τε δυσμενῆ μέθεσ τὴν παῖδ' ἐν Αἴδου τήνδε νυμφεύειν τινί „ Ἀλλὰ δὲν ἀρμόζει νὰ λάβωμεν τὴν δοτικὴν προσώπων ὡς ὀργανικὴν. Διὰ τοῦτο πιστεύομεν, οὐ τὸ ὄημα ἐτέθη ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ, ὡς λέγει ὁ Wolff ὑπομιμνήσκων τὴν Ἠλέκτραν παροτρύνουσαν τὸν ἀδελφὸν δις νὰ πάσῃ τὴν μητέρα ἐν Ἠλέκτρ. 1415 “ Πάισον, εἰ οὐθέεις, διπλῆν „. Εἶτα οὐδὲν τὸ παρόδοξον, οὐ οὕτω σφοδρὰ καταφρονεῖ τοῦ πατρός, ἀφ' οὗ θέλει νὰ φρονεῖσῃ αὐτόν. Βεβαίως ἡ πρᾶξις τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα εἶναι ἀπεχθής, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ποιητὴς εἶπεν ἐν στίχ. 790, οὐ ὅτι ἔχων τὸν ἔρωτα γίνεται μανιώδης.

¹) Ὁ Σχολιαστὴς τὴν λέξιν ἐρμηνεύει οὕτως· “ Ἀντὶ τοῦ, διπλᾶς ἀκμάς· ἀμφηκε γὰρ τὸ ξίφος, κνώδων δὲ τὸ ὄξυ τοῦ ξίφους παρὰ τὸ κναίνει τοῖς ὀδοῦσι „.

²) Ἡ δοτικὴ αὕτη συντακτικῶς μετὰ τοῦ ὀρμωμένου. Ὁ Αἴμων παφρων γενόμενος πειρᾶται, ὅπως φρονεῖσῃ τὸν πατέρα· Τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς πράξεως κακίζει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ποιητ. Κεφ. 14. Παράβαλλ. Εἰσαγ. σελ. 49.

³) Ὁ Nauck καὶ ἄλλοι ἐρμηνεύουσι τὴν δοτικὴν ἔχγει, ξίφει, ὅπερ δὲν εἶναι πιθανόν. Ὁρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ κ. Σεμιτέλος· “ ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ θὰ ἤρμοζεν, ἂν τὸ ξίφος ἦτο ἐστηρικμένον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὁ Αἴμων ἐπιπιεν ἐπ' αὐτό, ὡς ἐποίησεν ὁ Αἴας αὐτοκτονῶν „· Ἐνταῦθα σημαίνει τενωθεῖς.

⁴) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν “ Τὸ ἔγχος οἱ τραγικοὶ καὶ ἐπὶ ξίφους λαμβάνουσι „.

⁵) Οἱ ἐρμηνεύουσι διαφωνοῦσιν, ἂν ὁ ἀγκὼν ἀνήκη τῷ Αἴμονι ἢ τῇ Ἀντιγόῃ. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον εἶναι πιθανώτερον, διότι ὁ Αἴμων προσεκλήθη τῇ παρθένῳ λαβὼν αὐτὴν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγκάλην. Εἶναι δ' ὅλως ἀπίθανον, οὐ ὁ Αἴμων ἐνηγκαλίσθη τὸν ἀγκῶνα τῆς μηστιγῆς. Κατὰ τὸν Nauck τὸ ὑγρὸν δηλοῖ τὸν ἀσθενῆ, ὡς παρὰ Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Κάτ. πρ. 20 “ τοῦ ξίφους· ἐκκρουσθέντος ὑπὸ πληγῆς καὶ δι' ὑγρότητα τῆς χειρὸς ἐξολισθόντος „. Πιθανώτερον λέγει ὁ Kern, οὐ εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ παγείας, ξηρός. Ὁ ποιητὴς σκοπεῖ νὰ δείξῃ, οὐ ἡ ἀγκάλη δὲν εἶχε ξηρανθῆ ἐκ τοῦ θανάτου.

⁶) Ἄλλοι γράφουσι πρῶν. Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως· ῥοὴν σιαλάγματος ἐκβάλλει παρειαῖ παρθένου, Αἰοχύλ. Ἀγαμέμν. 1349 “ Κἀφρυσῶν

λευκή παρειᾶ¹ φοινίου σταλάγματος.
 κείται δὲ νεκρὸς περὶ νεκρῶ, τὰ νυμφικὰ
 τέλη² λαχὼν δελταίος εἶν Ἄιδου δόμοις³,
 δεΐξας ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν⁴,
 ὅσφ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν. ✓

1240

ΧΟΡΟΣ

× Τί τοῦτ' ἂν εἰκάσειας; ἢ γυνὴ πάλιν
 φρούδη, πρὶν εἰπεῖν ἔσθλόν ἢ κακὸν λόγον⁵. 1245

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Καὐτὸς τεθάμβηκ' ἐλπῖσιν δὲ βόσκομαι⁶,
 ἄχη τέκνου κλύουσαν ἐς πόλιν γόους
 οὐκ ἀξιώσειμ', ἀλλ' ὑπὸ στέγης ἔσω
 δμωαῖς προθήσειν πένθος οἰκείον⁸ στένειν.

ὄξειαν αἵματος σφαγὴν βάλλει μ' ἐρε-
 μνῆ ψακάδι φοινίας δρόσον.», Εὐρι-
 πλῖδ. ἐν Ῥήσο. 690 «θερμὸς δὲ κρω-
 νὸς δεσπότην βάλλει με αἵματος νέου.»

1) Ἐγνοεῖ τὴν παρειὰν τῆς Ἀν-
 τιγόνης· εἶναι δὲ τοπικὴ δοικὴ. Ὁ
 Σχολιαστὴς γράφει «Τὴν πνοὴν τοῦ
 φοινίου σταλάγματος ἐκβάλλει τῇ
 λευκῇ αὐτῆς παρειᾷ, ὃ ἔστιν αἷμα
 ἐξέπνευσεν.»

2) Ὁ μὲν Σχολιαστὴς λέγει
 «Τοὺς γὰρ γαμοῦντας τελείους ἐκά-
 λουν.» ὃ δὲ Πολυδύκης «Προτελί-
 ζεσθαι δ' ἐλέγοντο οὐ μόνον αἱ νύμ-
 φαι, ἀλλὰ καὶ οἱ νυμφιοί, καὶ τέλος
 ὁ γάμος ἐκαλεῖτο.» Νυμφικὰ τέλη
 εἶναι ἢ γαμήλιος τελετή.

3) Ἐπειδὴ ὁ Αἷμων καὶ ἡ Ἀντι-
 γόνη ἔκειντο παρ' ἀλλήλοις, ὁμοίω-
 ζον πρὸς νυμφίους.

4) Ἐξαγαγὼν τὸ ὑποκείμενον τῆς
 ἀναφορικῆς προτάσεως ἔθηκε τοῦτο

ἀντικείμενον τῆς δεικτικῆς, ὅπερ γί-
 νεται ἀπεριγράξις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις,
 Οἰδίπ. ἐπὶ Κολων. 1197 «γνώσει
 κακοῦ θνητοῦ τελευτήν, ὡς κακὴ
 προσάγνεται.» Ὁ ἄγγελος λέγει γε-
 νικῶς, ἀλλ' εἰδικῶς ἐφαρμύζεται εἰς
 τὸν Κρόντα ὅστις ἐγένετο ἀφορμὴ
 τοῦ θανάτου τοῦ Αἷμωνος.

5) Ἡ Εὐρυνδίκη ἄγαν λυπηθεῖσα
 σιωπᾷ· διότι ἀπεφάσιος νὰ αὐτοκτο-
 νήσῃ.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει οὐ-
 τωσί «Ἐλπίζω αὐτὴν μὴ βούλε-
 σθαι δημοσίᾳ θρηγεῖν, ἀλλ' ἐν τῇ
 οἰκίῃ μετὰ τὸν θεραπεινίδων.»
 Παραπλήσιον εἶναι τὸ παρ' Εὐριπίδ.
 ἐν Φοινίσο. 396 «αἱ δ' ἐλπίδες βο-
 σκοῦσι φρυγάδας.»

7) Κατὰ τοὺς ἐρμηνευτὰς ἐκ
 τῶν ἐπομένων πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ
 στένειν.

8) Τοῦτο ἦτο συνηθέστατον τῷ

γνώμης γὰρ οὐκ ἄπειρος¹, ὣσθ' ἁμαρτάνειν.

1250

ΧΟΡΟΣ.

Οὐκ οἶδ'. ἐμοὶ δ'² οὖν ἢ τ' ἄγαν σιγῇ βαρὺ
δοκεῖ προσεῖναι χῆ μᾶτην πολλῇ βοῇ³.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

'Ἄλλ' εἰσόμμεσθα, μὴ τι καὶ κατάσχετον⁴
κρυφῇ καλύπτει⁵ καρδίᾳ θυμουμένη,
δόμους παραστείχοντες⁶. εὖ γὰρ οὖν λέγεις·
καὶ τῆς ἄγαν γὰρ ἐστὶ που⁷ σιγῆς βάρος.

1255

ΧΟΡΟΣ.

Καὶ μὴν⁸ ὄδ' ἀναξ αὐτὸς ἐφίκει

ἠρωϊκῶ αἰῶνι καὶ νῦν ἔτι ἐν ταῖς
ἑλληνικωτέραις τῶν χωρῶν γίνεται.
'Ὁ δὲ Ὀμηρος λέγει *Ἰλιάδ.* Ζ, 499
"κιχῆσαι δ' ἔνδοθι πολλὰς ἀμφι-
πόλους, τῆσιν δὲ γόνον πάσῃσιν ἐνώρ-
σεν· αἰ· μὲν ἔτι ζῶν γόνον Ἐκτορα
ῶ ἐνὶ οἴκῳ· οὐ γάρ μιν ἔτ' ἔφαντο
ὑπὸ τροπον ἐκ πολέμοιο·"

¹) Ὁ Meineke θεωρεῖ τὸν στί-
χον τοῦτον ὡς ὑποβεβλημένον ὑπό-
τινος ἔχοντος ὑπ' ὄψει τὸν προηγού-
μενον στίχον 1191 "κακοῦ γὰρ οὐκ
ἄπειρος οὐσ' ἀκούσομαι". Ἄλλ', ὡς
παρατηρεῖ, διαφέρει τὸ κακῶν ἄ-
πειρος τοῦ γνώμης ἄπειρος,
ὅπερ δύναται νὰ λεχθῆ περὶ τινος
μηδόλως ποιουμένου χρῆσιν τῆς αὐ-
τοῦ διανοίας. Ἄλλ' ἂν ἐγένετο ὑπο-
βολή, αὕτη εἶναι λίαν ἀρχαία· διότι
καὶ ὁ Σχολιαστὴς καὶ ὁ Τρικλίνιος
γινώσκουσι τὸν στίχον· ὁ μὲν πρῶτος
λέγει "Οὐκ ἀνόητος, φησὶν, ὑπάρ-
χει, ὥστε δημοσίᾳ δδύρεσθαι. Ἄμαρ-
τάνειν δὲ λέγει νῦν τὸ ἐμφανῶς θρη-
νεῖν", ὁ δὲ Τρικλίνιος· "Ἀνοικεῖα
ἐαυτῇ ἔργα ποιεῖν· λέγω δὴ τὸ δρᾶ-
σαί τι περὶ αὐτῆν δυσχερὲς ἐπὶ τῷ

παραδόξῳ τῆς τοῦ παιδὸς συμφορᾶς
ἀκούσμαι". Κατὰ τὸν Nauck ἀντί-
τοῦ ἄπειρος ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἄμοι-
ρος, ὡς γράφει ὁ Blaydes.

²) Πιθανῶς νὰ εἰκάξῃς ὀρθῶς,
εἰς ἐμὲ ὅμως φαίνεται ἄλλως τὸ
πρᾶγμα.

³) Καὶ ἡ ἄκρα σιγῇ καὶ αἱ μα-
ταίως γινόμεναι φωνασκαίαι μαρτυ-
ροῦσι βαθεῖαν λύπην· διότι τὰ ἄκρα
συνέχονται.

⁴) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει·
"Ἄλλ' ἔσω ἀπελθόντες μαθησόμεθα,
μὴ τι καὶ μανιδῶδες κρύφα βουλευέ-
ται, ἀνελεῖν ἐαυτὴν πειρωμένη".

⁵) Τὸ μὴ φέρεται καὶ πρὸς ὀρι-
στικὴν, ὡς ἐν στίχ. 632 καὶ ἐν Ἡ-
λέκτρ. 581.

⁶) Εἰσελθόντες εἰς τοὺς οἴκους,
ὡς παρ' Αἰσχύλ. ἐν Χορηφ. 568 "δό-
μους παραστείχοντα".

⁷) Κατὰ τὸν Nauck ὁ στίχος οὗ-
τος περιέχει ἐπανάληψιν ἐκ τοῦ στίχ.
1251 καὶ τὸ που εἶναι περιττόν.

⁸) Εἰς τὴν σκηρὴν εἰσέρχεται ὁ
Κρέων καὶ οἱ θεράποντες αὐτοῦ ἔ-
χοντες ἐν χειρὶ τὸ πτωμα τοῦ Αἴμο-

μνήμ¹ ἐπίσημον διὰ χειρὸς ἔχων,
εἰ θέμις εἰπεῖν², οὐκ ἄλλοτρίαν
ἄτην³, ἀλλ' αὐτὸς⁴ ἁμαρτῶν.

1260

ΚΡΕΩΝ.

Ἰὼ

φρενῶν δυσφρόνων⁵ ἁμαρτήματα
στερεά, θανατόεντ⁶. ὦ κτανόντας τε καὶ
θανόντας βλέποντες ἐμφυλίους⁷
ὦ μοι ἐμῶν ἄνολβα βουλευμάτων.

1265

ἰὼ παῖ, νέος νέφ ξὺν μόρσ⁸,

αἰαῖ, αἰαῖ,

ἔθανες, ἀπελύθη⁹ ἐμαῖς, οὐδὲ σαῖσι δυσβολίαις.

ρος. Ἐντὶ ὑποκριτοῦ ἐπῆρχε τὸ εἰ-
δωλον τοῦ νεκροῦ, ὡς ἐν τῷ Αἴαντι.

1) Οὐτως ὀνομάζει τὸ πῶμα
τοῦ Αἴμονος. Ἐν τῷ πῶματι τοῦ
νιῦ ἐπάσχει φανερόν σημεῖον, ὅτι
αὐτὸς ἡμαρτεν

2) Ὁ χορὸς οἰοεῖ αἰτεῖ συγγνώμην
διὰ τὴν ἐπομένην αὐστηρὰν κρίσιν.

3) Εἶναι παρὰθεοῖς εἰς τὸ μνήμα.
Ἀπλούστερον ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ
ποιητὴς, μνήμα οὐκ ἄλλοτρίας αἰτίας.

4) Τὸ αὐτὸς ποιεῖ ἀντίθεσιν
πρὸς τὸ ἄλλοτρίαν, Εὐριπίδ. Ὀρέστ.
638 "οὐκ ἐξαμαρτῶν αὐτός, ἀλλ'
ἁμαρτίαν τῆς σῆς γυναικὸς ἀδικίαν
τ' ἰώμενος". Περιεμμένον τὴν σύν-
ταξιν, ἀλλ' οἶκε τὸν ἁμάρτημα,
ἀλλὰ μετέβαλε τὴν σύνταξιν.

5) Τὸ ἐπίθετον ἀναίρει τὴν ἔν-
νοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ, ὡς ἄδωρα
δῶρα ἐν Αἴαντι. 665. ἄγαμος γά-
μος ἐν Οἰδίῳ. τρωάν. 1214. μήτηρ,
ἀμήτωρ ἐν Ἡλέκτρ. 1154, δηλ.
φρένες, αἱ ὅποια εἶναι κακαί, ἦτοι
οὐδόλιος ὑπάρχουσιν. Τὰ ἁμαρτή-

ματα λέγει στερεὰ ὡς προεληθόντα ἐξ
ισχυρογνωμοσύνης. Εἶναι ἐναλλαγὴ
ἐπιθέτου διότι τὸ ἐπίθετον ἤρμοξε νὰ
συνδεθῇ ταῖς φρεσὶ καὶ οὐχὶ τοῖς
ἁμαρτήμασιν.

6) Ὁ Σχολιαστὴς ἐξηγεῖται
"Θανάτον ἄζια, ἢ θανάτου αἰτία"

7) Ἡ προσφώνησις αὐτῆ. ἦτις
ἐγένετο ἄνευ ῥήματος, ἀλευθύνεται
πρὸς τὸν χορὸν.

8) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "ἡ νέη
ἡλικία καὶ καινοπραεῖα θανάτῳ τε-
τελεύτηκας". Νομίζομεν, ὅτι πιθα-
νότερον ἐξηγοῦσιν οἱ νεώτεροι διὰ
τοῦ προσώρου θανάτῳ. Διότι ἡ αὐτο-
κτονία δὲν εἶναι τρόπος καινὸς θνα-
νάτου. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ νέος θνή-
σκων θνήσκει προσώρως, ἀλλ' ἡ ταυ-
τολογία ἐν ταῖς τοιαύταις παραθέσεσιν
εἶναι συνήθης.

9) Ἀπηλλάγῃς τῆς ζωῆς. Οἱ
ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὸ ἀπολύεσθαι
ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ θνήσκειν, Πλού-
ταρχ. ἐν ἀποσπάσμ. Wyttēnb. σελ
135 "Ἀπολύεσθαι γὰρ τὸν ἀποθνή-

ΧΟΡΟΣ.

Οἴμ', ὡς ξοικας ὄψ' ἔτην δίκην ἰδεῖν.

1270

ΚΡΕΩΝ.

Οἴμοι,

ἔχω μαθὼν¹ δειλαιοσ' ἐν δ' ἔμφ' κάρσ'²
θεὸς τότ'³ ἄρα τότε μέγα βάρος μ' ἔχων
ἔπαισεν, ἐν δ' ἔσεισεν ἀργίαις ὁδοῖς⁴,
οἴμοι, λακπάτητον⁵ ἀντρέπων χαράν.
φεῦ φεῦ, ὃ πόνοι βροτῶν δύσπονοι.

1275

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἦ δέσποθ', ὡς ἔχων τε καὶ κεκτημένος⁶,
τὰ μὲν πρὸ χειρῶν τάδε φέρων, τὰ δ' ἐν δόμοις
ξοικας ἦκειν καὶ τάχ' ὄψεσθαι κακά.

1280

σκοπία καὶ τὸν θάνατον ἀπόλυσιν
καλοῦσιν. "Ὁρα καὶ Εὐστάθ. σελ.
548.

¹) Δηλαδή ὅτι βραδέως ἐγνώ-
ρισα τὸ δίκαιον.

²) Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως·
θεὸς ἔπαισέ με ἐν κάρσ'. ἔχων μέγα
βάρος.

³) Ἐννοεῖ τὸν χρόνον, καθ' ὃν
ἐξέδιδε τὸ κήρυγμα. Ἔθηκε τὸ ἄρα,
ὅπως δείξῃ, ὅτι νῦν ἀναγνωρίζει
τοῦτο.

⁴) Κατὰ τὸν Nauck ἐννοεῖται ἡ
γενικὴ βουλευμάτων.

⁵) Τὸ ἐπίθετον ἐγένετο κατὰ τὰς
ὁμηρικὰς φράσεις, λὰξ ποδὶ κι-
νήσασαι, ἐν στήθει βῆναι. Ὁ Εὐ-
στάθιος παρατηρεῖ ἐν Ἰλιάδ. Ζ. σελ.
625 "Ὁρα δέ, ὅτι λὰξ ἐμβῆναι λέγει
τοῖς στήθει τοῦ ποδὶ παῖσθαι εἰς τὸ
στήθος, ἐξ οὗ παρὰ Σοφοκλεῖ τὸ
λαξπάτητον ἀντρέπων χαράν, ὅτινες
λακπάτητον διὰ τοῦ κ γράφουσιν."

Ἄ αὐτὸς ἐν Ἰλιάδ. Κ. σελ. 796 "τὸ
λὰξ κινήσας παρήγαγεν ἐν τῇ τραγω-
δίᾳ τὸ λαξπάτητον, ὡς ταυτὸν ὄν εἰ-
πεῖν λὰξ κινήσαι καὶ λὰξ παῖσθαι."
Ἡ ἀποκοπὴ τῶν προθέσεων δὲν
εἶναι σπανία παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, ὡς
ἄμβασις ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων.
1070, ἄμπενοῖς ἐν Αἴαντ. 416,
ἄμμιγα ἐν Τραχ. 838.

⁶) Ὁ ἄγγελος, ὅστις εἶχεν εἰσελ-
θεῖ εἰς τὰ ἀνάτορα ἐν στίχ. 1256,
ἐξελεθὼν ἀγγέλλει τὸν θάνατον τῆς
Εὐροδίκης. Ἐννοητέον τὸ ἀντικείμε-
νον κακά, δηλ. ὡς κάτοχος καὶ κτή-
τωρ τῶν κακῶν.

⁷) Κατὰ τὸν Bellermann ἡ
ὁμαλὴ σύνταξις ἤθελεν ἔχειν οὕτως·
ξοικας ἦκειν ὡς ἔχων τε καὶ
κεκτημένος κακά, τὰ μὲν φέ-
ρων, τὰ δὲ τάχα ὄψόμενος.
Ἐπειδὴ ὁμοῦ τὸ ξοικας ἦκειν
εἰσέθη ἐν τῇ δευτέρᾳ προτάσει, ἡ με-
τοχὴ ὄψόμενος ἀφρομοιώθη πρὸς τὸ

ΚΡΕΩΝ.

Τι δ' ἔστιν;¹ ἢ κάκιον αὖ κακῶν ἔτι;²

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ.

Γυνὴ τέθνηκεν τοῦδε παμμήτωρ³ νεκροῦ,
δύστηνος, ἄρτι⁴ νεοτόμοισι πλήγμασιν. ×

Ἀντιστροφή α.

ΚΡΕΩΝ

× Ἰὼ

ἰὼ δυσκάθατος⁵ "Αἰδου λιμὴν⁶,

ἦ κ ε ι ν καὶ συνεδέθη μετὰ τούτου διὰ τοῦ καί. Οὕτω τὸ σχῆμα εἶναι ἀνακόλουθον. Κατὰ τὸν Nauck ὁμοίως ὁ καὶ δὲν συνδέει τὰ δύο ἀπαρέμφορα, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὸ τάχα, ὡς ἐν ταῖς φράσεσι καὶ λίην, καὶ πάνυ, καὶ μάλα. Κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην ἐξηγεῖ φαίνεται ὅτι ἡλθες μόνον, ἵνα νέον κακὸν ἴδης.

1) Ἐδεξάμεθα τὴν διόρθωσιν τοῦ Pflugk ἢ ἀρχαία γραφὴ ἦτο, τί δ' ἔστιν αὖ κάκιον ἢ κακῶν ἔτι; Ταύτην διατηρῶν ὁ Boeckh ἐξηγεῖ τί χειρότερον εἶναι πάλιν, ἢ τί τῶν κακῶν ἔτι ὑπολείπεται; δηλ. μετὰ τηλικούτων κακῶν δὲν δύναται νὰ ἐπάροξη ἄλλο δυνάμενον νὰ ὀνομασθῇ κακόν.

2) Ἡ φράσις αὕτη εἶχε περιπέσει εἰς παρομίαν, Αἰσχύλ. Ἀγαμέμν. 864 "κακοῦ κάκιον ἄλλο πῆμα." Εὐριπίδ. Ἐκάβ. 233 "κακῶν κάκ' ἄλλα μίξινα," ἐν Τρωάσ, 720 "οἴμοι, κακῶν τόδ' ὡς κλύω μίξιον κακόν."

3) Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Παμμήτωρ, ἢ κατὰ πάντα μήτηρ" ἐμφαντικῶς δὲ εἶπεν, ὅτι καὶ μέγρι

θανάτου μήτηρ ἐδείχθη, μὴ ἐλομένη ζῆν μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον. Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην δέχονται καὶ τινες τῶν νεωτέρων, ὡς ὁ Bellermann, ὅστις παρατηρεῖ, ὅτι τὸ παμμήτωρ εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ μήτηρ ἀμμήτωρ. Ὁ Nauck θεωρῶν τὸ χωρίον διεφθαρμένον λέγει, ὅτι πιθανῶς ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψε "γυνὴ τέθνηχ' ἢ τοῦδε γεννήτωρ νεκροῦ. Ὁ Meineke προτιμᾷ νὰ γράψῃ παμμήτωρ. Ἄν ἦτο ἀνάγκη διορθώσεως, ἴσως ἡδύνατο νὰ προτιμηθῇ ἢ τοῦ κ. Πάλλη μ ἢ τ η ρ ε ἢ θ γ η κ ε ν τοῦδε παμμόρου νεκροῦ.

4) Τὸ ἄρτι προσδιορίζει τὸ νεοτόμοισι, νεωστὶ τμηθεῖσιν, ὡς καὶ ἐν Αἴαντ. 898 "Αἴας ὄδ' ἡμῖν ἄρτιως νεοσφαγῆς κείται."

5) Ὁ λιμὴν τοῦ "Αἰδου ὀνομάζεται δυσκάθατος, διότι δυσκόλως ἐξιλεοῦται Ὁ Κρέων ἐπίστευον, ὅτι διὰ τῆς ἐαυτοῦ μετανοίας ἤθελεν ἐπέλθει κάθαρος.

6) Ὁ Σωτᾶδης παρὰ Στοβαίῳ Ἀνθολογ. 120, 11 λέγει "πάντων λιμὴν τῶν μερόπων ὁ θάνατος ἐστίν," Προσφυνῶς δ' ὁ θάνατος λέγεται λι-

τί μ' ἄρα, τί μ' ὀλέκεις¹; ὦ κακᾶγγελτά μοι²,
προπέμπσας ἄχη, τίνα θροεῖς λόγον; *ἄριστος*
αἰαῖ, ὀλωλότ' ἀνδρ' ἐπέξιργασω³.

τί φής, ὦ παῖ; τίνα λέγεις μοι νέον⁴,
αἰαῖ αἰαῖ,

σφάγιον ἐπ' ὀλέθρῳ⁵ γυναικεῖον ἀμφικεῖσθαι μόρον;

ΕΞΑΓΓΕΛΟΥΣ.

Ἄρα ν παρέσθιν⁶. οὐ γὰρ ἐν μυχοῖς ἔτι.

ΚΡΕΩΝ

Οἱμοι,

κακὸν τόδ' ἄλλο δεύτερον βλέπω τάλας.
τίς ἄρα, τίς με πότμος ἔτι περιμένει;
ἔχω μὲν' ἐν χείρεσθιν ἀρτίως τέκνον,

ἄριστος = ποιητὴς ἀντὶ τοῦ ἄριστου.
μήν, διότι πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐκ
τοῦ πελάγους τοῦ βίου ἐνταῦθα κα-
τάγονται.

¹) Τὴν φράσιν ὁ Κρέων λέγει
μετὰ μεγάλου ψυχικοῦ πάθους.

²) Ὡ προξενήους λύπας διὰ κα-
κῆς ἀγγελίας.

³) Καὶ ἄνευ τοῦ θανάτου τῆς
γυναικὸς θεωρεῖ ὁ Κρέων ἐναντὶν νε-
κρόν, ὃν ἐπικτείνει ὁ Ἐξάγγελος. Ὁ
ποιητὴς θέλει νὰ ποιήσῃ ἐπαινημὸν
τινα πρὸς τὸ ὄπο τοῦ Τειρεσίου εἰ-
ρημένον ἐν στίχ. 1030 "τίς ἀλκὴ τὸν
θανόν' ἐπικτανεῖν;" Ὑπὸ τοῦ Σχο-
λιαστοῦ ζήτηγεται διὰ τοῦ ἐλέσφατας.

⁴) Ἡ σὺνταξις ἔχει οὕτωσ' τίνα
λέγεις νέον σφάγιον μόρον ἀμφικεῖ-
σθαι μοι ἐπ' ὀλέθρῳ. Ὀνομάζει τὸν
μόρον σφάγιον ὡς προελθόντα ἐκ
σφαγῆς.

⁵) Πρὸς ἄλθερόν μου, ὡς παρ'
Ἡροδότ. I, 68 "ἐπὶ κακῷ ἀνθρώ-
που οἰδηρος ἀνεύρηται". Κεῖται τὸ

ἐπίθετον γυναικεῖον ἀντὶ τῆς
γενικῆς γυναικός, ὅπερ συνήθως γί-
νεται ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασι, ὡς
Τελαμώνιος υἱός, Νεοτορῆη παρὰ νηϊ.

⁶) Ἐνταῦθα ἄγεται τὸ πτώμα
τῆς Εὐρυδίκης εἰς τὴν σκηνήν.
Πλείστοι ἐρμηνευταὶ νομίζουσι, ὅτι
ἀνοιχθείσης τῆς μέσης θύρας δει-
κνυται τὸ πτώμα τῆς Εὐρυδίκης,
ὡς εἶχεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Τοιαύ-
την γνώμην ἔχει ὁ κ. Σεμιτέλος·
διότι "ἡ φράσις ἐν στ. 1298 ἔναντα
π ρ ο σ β λ ε π ω μᾶλλον φαίνεται δη-
λοῦσα, ὅτι ὁ νεκρὸς τῆς Εὐρυδίκης
ἔκειτο πορρωτέρω καὶ ἐξεκκληθῆ
παρὰ τὸν ἔτερον νεκρόν... Νομίζο-
μεν, ὅτι τὸ ἔναντα δὲν ὑποδηλοῖ οὔτε
τὸ ἐγγὺς οὔτε τὸ πόρρω. Ὅτι δὲ τὸ
πτώμα τῆς Εὐρυδίκης δὲν ἔκειτο ἐν
τοῖς μυχοῖς τῶν ἀνακτόρων, μαρτυρεῖ
ἡ ἐπομένη φράσις· οὐ γὰρ ἐν μυχοῖς
ἔτι.

⁷) Ὁμαλῶς ἔπρεπε νὰ εἴτῃ ἔχω

τάλας, τὸν δ' ἔναντα προσβλέπω νεκρόν.

φεῦ φεῦ μᾶτερ' ἀθλία, φεῦ τέκνον.

1300

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Ἦ δ' ὀξύθηκτος ἦδε βωμία πέριξ

λύει κελαινὰ βλέφαρα, κακῦσασα μὲν

τοῦ πρὶν θανόντος Μεγαρέως κλεινὸν λάχος⁶,

μὲν — προσβλέπω δέ, ἀλλ' εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἔκρεψεν ἄλλως τὴν σύνταξιν.

1) Τοῦτο λέγεται ὡς ἐκ μέρους τοῦ Αἴμονος. Εἰς τὸ τέκνον ἐννοεῖται τὸ ἐπίθετον ἄθλιον.

2) Μεταχειρίζεται τὸ ἦ δέ, διότι προηγείται τὸ τέκνον, ὡσεὶ ἔλεγε τὸ μὲν τέκνον οὕτως, ἢ δὲ μήτηρ οὕτως.

3) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει: "Ὁξείαν λαβοῦσα πληγὴν ὡς ἱερεῖον περὶ τὸν βωμὸν ἐσφάγη παρὰ τὸν βωμὸν προπετής." Ἄλλοι ἐρμηνεύουσι τὸ ἐπίθετον μεταφορικῶς σφόδρα ἐρεθισθεῖσα, εἰς ἀπελπισμὸν ἐλθεῖσα, Εὐριπίδ. ἐν Ἰππ. 689 "οὐτος ὄρη ἰσχυρὸν συντεθηγμένος" Αἰσχ. ἐν Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβ. 696 "τεθηγμένον τοί μ' οὐκ ἀπαμβλυνεῖς λόγῳ". Καὶ τὸ ἦ δέ εἶναι δυνόητον ἐνταῦθα, διότι σημαίνει, ὅτι ταύτην τὴν στιγμήν θνήσκει ἢ Εὐρυδικῆ, ὅπερ δὲν εἶναι ἀκριβές. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἐπόμενον βωμία πέριξ παρέχει δυσκολίαν, ὁ Arndt διώρθωσε τὸν ὄλον στίχον εἰς, ἦ δ' ὀξυθήκτω βωμία περὶ ξίφεϊ.

4) Κατὰ τὸν Nauck λύειν βλέφαρα δυσκόλως δύναται νὰ ἔχη ἄλλην σημασίαν ἢ ἀνοίγειν τοὺς ὀφθαλμούς, ὅπερ δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν θνήσκουσαν Εὐρυδικῆν. Διὰ τοῦτο ὁ Wieseler ἐπιθυμῆ νὰ γραφῆ μύει ἢ κλήει Ἄλλ' ἢ

φράσις ἐγένετο κατὰ τὸ ὁμηρικὸν λύειν γυῖα, γούνατα, Ἀνθολογ. Παλ. III, 11 "ἀνθ' ὧν ὄματ' ἔλυσε τὰ Γοργόνος ἐνθάδε Περσεύς", Εὐριπίδ. Ἄλκ. 385 "καὶ μὴν σκοτεινὸν ὄμμα μου βαρύνεται". Κατὰ τὸν Bellermann τὸ κελαινὰ εἶναι κατὰ πρόληψιν. "Ἡρμοῦς δ' ὅμως μᾶλλον νὰ ἦναι σκοτεινὰ.

5) Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Πανσανίου εἰδικνύετο ὁ τάφος τοῦ Μεγαρέως, Πανσαν. IX, 25 "Θηβαίους δὲ τῶν πυλῶν ἐστὶν ἐγγύτατα τῶν Νηϊτέων Μενοικέως μνήμα τοῦ Κρέοντος" ἀπέκτεινε δὲ ἐκουσίως αὐτὸν κατὰ τὸ μάντιμα τὸ ἐκ Δελφῶν, ἦντα Πολυνεΐκης καὶ ὁ σὺν αὐτῷ στρατὸς ἀφίκοιτο ἐξ Ἀργεῶν τοῦ δὲ Μενοικέως ἐπιπέφυκε ῥοιὰ τῷ μνήματι. Κατὰ τὸδε τὸ δράμα καὶ κατὰ τὰς Φοινίσσας τοῦ Εὐριπίδου τὸ μάντιμα οὐχὶ οἱ Δελφοί, ἀλλ' ὁ Τειρεσίας ἔδωκεν. "Ὅτε ἐπιηραῖον οἱ Ἀργεῖοι εἰς τὴν πόλιν, ὁ Τειρεσίας ἐμαντεύσατο, ὅτι ὁ Ἄρης εἶναι ὄργισμένος ἔνεκα τοῦ ὑπὸ τοῦ Κάδμου φρονευθέντος δράκοντος καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξίλωθῃ ὁ θεὸς οὗτος διὰ τοῦ αἵματος ἐνὸς τῶν ἀπογόνων τῶν σπαρτῶν, οἷος ἦτο ὁ Μεγαρεύς, ὅστις σφάξας ἐαυτὸν ἐπί τινος πύργου κατέπεσεν ἐκ τῶν ἐπάλξεων εἰς τὴν φωλεὰν τοῦ δράκοντος.

6) Ἦ ἀρχαία γραφὴ ἦτο λέχος, ὅπερ δὲν ἀρμόζει ἐνταῦθα. Τὴν με-

αὐθις δὲ τοῦδε· λοίσθιον δὲ σοὶ κακὰς
πράξεις ἐφρυμνήσασαί τῷ παιδοκτόνῳ.

1305

ΚΡΕΩΝ.

Αἰαί, αἰαί,

ἀνέπταν² φόβῳ· τί μ' οὐκ ἀνταίαν³

ἐπαισέν τις ἀμφιθήκῳ ξίφει;

δειλῆιος ἐγὼ, φεῦ φεῦ,

δειλαία δὲ συγκέκραμαι δῦαί.

1310

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ.

Ὡς αἰτίαν γε τῶνδε³ κάκεινων ἔχων

ταβολὴν τοῦ λέχου ἐποίησεν ὁ Bothe, ἦν ἐδεξάμεθα. Ὀνομάζει δὲ τὴν μοῖραν τοῦ Μεγαρέως ἔνδοξον, διότι προσηγήθη θυσία ὑπὲρ πατρίδος. Ὁ θεράπων ὀνομάζει τὸ λάχος τοῦ Μεγαρέως κλεινὸν κατὰ τὴν γνώμην ἑαυτοῦ καὶ τῶν Θηβαίων, οὐχὶ δὲ τῆς Εὐρυδίκης, ἣτις δὲν ἤθελε τὸν θάνατον τοῦ νιού.

¹) Ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ καταρᾶσθαι. Κατὰ τοὺς πλείστους ἐρμηνευτὰς τὸ κακὰς πράξεις ἐφρυμνήσασα ἰσοδυναμεῖ τῷ κακῶς πράττειν σοὶ ἐφρυμνήσασα.

²) Τὸ ὄημα λέγεται καὶ ἐπὶ χαρᾶς καὶ ἐπὶ λύπης καὶ ἐπὶ φόβου καὶ ἐπὶ ἐλπίδος, ἐν Αἴαντι. 692 "ἔφριξ' ἔρωτι, περιχαρῆς δ' ἀνεπτάμαν", Εὐρυπιδίδ' Ἑλέν. 632 "γέγηθα, κρατὶ δ' ὀρθίους εὐθείρας ἀνεπτέρωκα". Ἀπολλ. Ροδ. III, 724 "ἀνέπτατο χάρμαι θυμὸς", Οἰδίπ. τύρανν. 486 "πέτομαι δ' ἐλπίσιν οὐτ' ἐνθάδ' ὄρων οὐτ' ὀλίσιον", Ὅρα, οὐτ' ἔθηκεν ἀόριστον ἀντὶ ἐνεστώτος, ὅπερ σὺν ἡθες

τοῖς ἀρχαίοις ἐν τοιαύταις ψυχικαῖς διαθέσεσιν.

³) Ἐννοεῖται ἡ αἰτιατικὴ πληγὴ ἢν. Αἰσχύλ. ἐν Ἐπιὰ ἐπὶ Θηβ. 870 "διανταίαν πεπλαγμένους", ἐν Χορηφ. 638 "ξίφος διανταίαν οὐτᾶ", Εὐρυπιδ. ἐν Ἰων. 767 "διανταῖος ἔτυπεν ὀδύνα με πλεμνῶνων τῶνδ' ἴσω".

⁴) Δύη εἶναι ἡ ταλαιπωρία, δυστυχία· συγκέκραμαι δῦα = ἐγεγόνμην δυστυχῆς. Τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς περιφράσεως εὐρίσκειται πολλοῦ, ὡς ἐν Αἴαντι. 895 "οἰκτιρὶ τῷδε συγκεκραμένην", καὶ 123 "ὀδούνεκ' αἷη συγκατέτευκται κακῆ", ἐν Ἡλέκτρῳ 1485 "τί γὰρ βροτῶν ἂν σὺν κακοῖς μεμιγμένων θνήσκειν ὁ μέλων τοῦ χρόνον κέρδος φέροι;", Ἀριστοφάν. ἐν Πλούτῳ, 854 "πολυφόρῳ συγκέκραμαι δαίμονι".

⁵) Οἷδε οἱ μόροι εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Αἴμονος, ἐκεῖνοι δὲ ὁ τοῦ Μεγαρέως. Κατὰ τὸν Schmelzer διὰ τῆς πρώτης ἀντωνυμίας ἐννοεῖται ὁ θάνατος οὐ μόνον τοῦ Αἴμονος, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς Ἀντιγόνης.

πρὸς τῆς θανούσης τῆσδ' ἐπεσκήπτου' μόρων.

ΚΡΕΩΝ.

Ποίῳ δὲ κάπελύσατ'² ἐν φοναῖς τρόπῳ;

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ.

Παῖσασ' ὑφ' ἦπαρ αὐτόχειρ αὐτήν, ἔπως³
παιδὸς τόδ' ἦσθετ' ὄξυκώκυτον πάθος.

1315

ΚΡΕΩΝ.

ὦ μοί μοι, τάδ' οὐκ ἐπ' ἄλλον βροτῶν
ἐμᾶς ἀρμόσει ποτ' ἐξ αἰτίας.
ἐγὼ γάρ σ' ἐγὼ ἔκανον, ὦ μέλεος,
ἐγὼ, φάμ' ἔντυμον, ἰὼ πρόσπολοι,
προσπολοῦντες ἄγετέ μ' ὅ τι τάχος, ἄγετέ μ' ἐκ
ποδῶν⁶,

1320

τὸν οὐκ ὄντα μᾶλλον ἢ μηδένα. X

1325

1) Ἐπισκήπτω σημαίνει ἐπιφέρω ἢ ἐπάγω τὴν αἰτίαν κτλ. Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει οὐ μόνον τὸ ἐνεργηκόν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον. Τὸ παθητικόν εἴρηται οὐ μόνον ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ παρὰ Πλάτ. ἐν Νόμ. 937 B "ἐὰν δούλη ἐπισκηφθῆ τὰ ψευδῆ μαρτυρήσῃ".

2) Κατὰ τὸν Σχολιαστήν "Τὴν τρόπῳ, φησὶν, ἔλυετο καὶ ἐφέρετο εἰς φονάς; ἀντὶ τοῦ ποίῳ τρόπῳ εἰς φόνον ἔπεσαν;" Ὁ δὲ Εὐστάθιος παρατηρεῖ ἐν σελ. 548, 42 "ἰστέον δέ, ὅτι ἐξ Ὀμήρου λαβόντες οἱ ἴσμερον καὶ αὐτὸ δὴ μόνον τὸ λυθῆναι ἀντὶ τοῦ θανεῖν ἔφρασαν" ὡς δηλοῖ καὶ Σοφοκλῆς ἐν τῷ Ἔθναες, ἀπελύθης καὶ ἐν τῷ ποίῳ ἀπελύσατο τρόπῳ. Ὁ Κρέων ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ἀκριβέστερα περὶ τοῦ τρόπου τοῦ θανάτου τῆς γυναίκος.

3) Ἐχει χρονικὴν σημασίαν, ὡς καὶ ἐν στίχ. 407.

4) Ἀπλούστερον ἠδύνατο ὁ ποιητῆς νὰ εἴπῃ ταῦτα, ὧν ἐγὼ αἰτίος, οὐκ ἐπ' ἄλλον βροτῶν ἀρμόσει ποτέ, δηλ. ἡ αἰτία τούτων τῶν πράξεων οὐδέποτε θέλει ἀφαιρεθῆ ἀπὸ σέ καὶ ἀποδοθῆ εἰς ἄλλον.

5) Οὕτω γράφουσιν ὁ Böckh καὶ ὁ Jacob, ἐκ ᾧ οἱ πλείστοι τῶν ἐκδοτῶν ἔχουσι προστιλῆναι.

6) Ὁμοίως ὁ Οἰδίπους λέγει ἐν Οἰδίτ. τυράνν. 1340 "ἀπάγετ' ἐκτόπιον ὅ τι τάχιστα με, ἀπάγετ', ὦ φίλοι, τὸν μέγ' ὀλέθριον", Παράβαλλ. καὶ 1410. Οὐ μόνον αἱ ψυχικαὶ, ἀλλὰ καὶ αἱ σωματικαὶ δυνάμεις τοῦ Κρέοντος κατεβλήθησαν.

7) Δηλαδὴ τὸν μᾶλλον οὐκ ὄντα ἢ μηδένα ὄντα, Οἰδίτ. τυράνν. 1019 "καὶ πῶς ὁ φθσας ἐξ ἴσου τῷ μη-

ΧΟΡΟΣ.

Χέρδη παραινείς, εἴ τι κέρδος ἐν κακοῖς
Βράχιστα γὰρ κράτιστα τῶν ποσὶν κακά.

Ἀντιστροφή β'.

ΚΡΕΩΝ.

Ἴτω, ἴτω,
φανήτω³ μόρων ὁ κάλλιστ' ἐμῶν
ἐμοὶ τερμίαν ἄγων ἡμέραν
ὑπατος ἴτω, ἴτω,
ὅπως μηκέτ' ἄμω ἄλλ' εἰσίδω.

1330

ΧΟΡΟΣ.

Μέλλοντα ταῦτα τῶν προκειμένων τι χροῖ
πράσσειν μέλει γὰρ τῶνδ' ὅτοισι χροῖ μέλειν.

1335

δενί, ἐν Οἰδίποδ. ἐπὶ Κολων 918
"ἔδοξας εἶναι κἄμ' ἴσον τῷ μη-
δενί".

1) Ὁ χορὸς ὀνομάζει κέρδος,
διὸ ὁ Κρέων κελύει νὰ ἀπαχθῇ ἐκεῖ-
θεν, ὅπως ἀποφύγῃ τὴν θείαν τῶν
κακῶν.

2) Τῶν ποσὶν κακὰ κράτιστά
εἶσι βράχιστα (δύνα), δηλ. ὅσον εἶναι
βραχυτέρα, τόσον εἶναι καλλίτερα.
Ἡ ἀνθρωπίνῃ φύσει δὲν ἀντέχει ἐπὶ
μακρὸν εἰς τὴν θείαν τῶν κακῶν. Τὸ
τοσοῦτω — ὅσῳ συνήθως τίθεται ἐπὶ
τῶν παραθετικῶν Πλάτ. Πολιτ. II.
364 Δ "ὅσῳ μέγιστον τὸ τῶν φυλά-
κων ἔργον, τοσοῦτω σχολῆς τε τῶν
ἄλλων πλείστης ἂν εἴη καὶ αὐτῆς τέχνης
τε καὶ ἐπιμελείας μεγίστης δεόμε-
νον", ἐνίοτε δὲ παραλείπεται, Ξενοφ.
Ἀπομν IV, 1, 3 "αἱ ἄρισται δο-

κοῦσαι εἶναι φύσεις μάλιστα παι-
δειάς δέονται".

3) Ἡ οὐνίαξις ἔχει οὕτως ἴσα
νήτω μόρων ἐμῶν ὑπατος, ὁ κάλ-
λιστ' ἄγων τερμίαν ἡμέραν ἐμοί. Ὁ
Κρέων ἔθανε πολλάκις, δηλαδή ὑπέ-
στη πολλὰς συμφορὰς ἴσας πρὸς θά-
νατον καὶ νῦν ἐπικαλεῖται τὸν ὑπα-
τον θάνατον. Ἀντὶ ἐμῶν ὁ κ. Πάλ-
λης εἰκάζει ἔχων ν.

4) Ταῦτα ἀνήκουσι εἰς τὸ μέλ-
λον, περὶ δὲ τῶν προκειμένων (δη-
λαδή τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν) εἶναι
ἀνάγκη νὰ φροντίσωμεν.

5) Τάδε εἶναι τὰ μέλλοντα. Διὰ
τῆς ἐπομένης ἀντωνυμίας ὑπανίστα-
ται τοὺς θεοὺς διότι περὶ τῶν μελ-
λόντων φροντίζουσι ἐκεῖνοι, οἱ ὁ-
ποῖοι ἔχουσι χροῖος νὰ φροντίσωσι,
Αἰσχύλ. ἐν Χορηφ. 780 "μέλει θεοῖ-
σιν, ὦν περ ἂν μέλη πέρι".

ΚΡΕΩΝ

'Αλλ' ὦν ἐρῶμενι, ταῦτα συγκρατηξάμην².

ΧΟΡΟΣ.

Μὴ νῦν προσεύχου μηδέν· ὡς πεπωμένης
οὐκ ἔστι θνητοῖς ξυμφορᾶς ἀπαλλαγῆς.

ΚΡΕΩΝ.

'Αγοιτ' ἄν μάταιον ἄνδρ' ἐκποδών¹,
ὅς, ὦ καί, σέ τ' οὐχ ἐκὼν κάπτανον,
σέ τ' αὐτάν², ὦμοι μέλεος, οὐδ' ἔχω
ὅπα³ πρὸς πότερον ἴδω, πᾶ καὶ θῶ⁷.
πάντα γὰρ λέχρια⁸ τάν χεροῖν, τὰ δ' ἐπὶ κρατί μοι 1345

¹) Ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναγινώσκειται, ἀλλ' ὦν ἐρῶ, ταῦτα, ἢ ἀλλ' ὦν ἐρῶ μὲν, ταῦτα. Ἀντὶ τοῦ ἐρῶ μὲν ὁ Bothe ἔγραψε μίαν λέξιν ἐρῶμεν, ἣν ἐδέξαντο καὶ ἄλλοι. Ἄν δεχθῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, ἔχομεν ἀνωμαλίαν ἐν τῷ ἀριθμῷ, ἣτις ἐνίοτε εὐρῆται παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Ἄν δὲ πάλιν διατηρήσωμεν τὸ ἐρῶ μὲν, περιπίπτομεν εἰς τὴν δυοκολίαν. οὐ προηγεῖται ὁ μὲν, ἐν ᾧ δὲν ἔπεται ὁ δέ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀσύνηθες, ὡς ἐν τοῖς ἔμ-προσθεν ἐν στίχ. 468 "ἐγὼ μὲν οὐδέν, τοῦτ' ἔχων ἅπαντ' ἔχω". Ὁ Schmidt τρέπει—εἰς ὦν ἐρῶ 'γώ, ταῦτα.

²) Κατὰ τὸν Bellermann ἡ πρόθεσις δηλοῖ ἀμφοτέρω, δηλ. τὴν ταχεῖαν ἀπαγωγὴν ἐκ τῆς θέας τῶν νεκρῶν, καὶ τὸν αὐθημερὸν θάνατον. Ἄλλοι ὁμῶς ἐξηγοῦσι διὰ τοῦ συνελών κατηνξάμην, ὅπερ πιθανώτερον, δηλ. ὁ θάνατος εἶναι ἡ συγκεφαλαίωσις τῶν εὐχῶν μου.

³) Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, οἱ θνη-

τοὶ διὰ προσευχῶν δὲν ἀπαλλάσσονται τῆς πεπωμένης συμφορᾶς.

⁴) Ὁ Κρέων ἐπιπύρεται εἰς τὴν παράκλησιν, ἣν ἐποίησεν ἐν στίχ. 1320.

⁵) Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρογράφα, ὁ δὲ Seidler ἔγραψεν αὐτὸν τόνδ³, ὅπερ ἐδέξαντο πλείστοι ἐκδόται. Κατὰ τὸν Bellermann, ὅστις διατηρεῖ τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων, ἡ φράσις περιέχει ἐπίτασιν, οὐ τὴν ἰδίαν ἐφό-νευσα.

⁶) Τὸ ὅπα ἐξαιλεῖται χάριν τοῦ μέτρον ὁ Seidler, ὅστις εὗρε πολλοὺς μιμητάς. Τὸ βλέπειν πρὸς τινὰ λέγεται, ὡς καὶ τὸ βλέπειν εἰς τοὺς θεοὺς (στίχ. 923), δηλ. περιμένειν παρὰ τινος βοήθειαν.

⁷) Ἄλλοι γράφουσι κλιθῶ.

⁸) Ὁ Σχολιαστὴς ἐρμηνεύει οὕτως: "Πλάγια καὶ πεπτωκότα, τὰ μὲν ἐν χερσὶ, τὰ δὲ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ... Αἱ λέξεις λέχρια, λέχρια, λέχος, λέγω εἶναι συγγενεῖς. Τὰ λέχρια εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ ὀρθά. Ἐπειδὴ υἱὸς καὶ ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ὀρθά, δὲν

πότμος δυσκόμιστος εισηλάτο.

ΧΟΡΟΣ.

Πολλῶ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας!

πρῶτον ὑπάρχει· χρῆ δὲ τὰ γ' ἐς θεοῦς².

μηδὲν ἀσεπτεῖν· μεγάλοι δὲ λόγοι

μεγάλως πληγὰς τῶν ὑπεραύχων³

ἀποτίσαντες

γήρα⁴ τὸ φρονεῖν ἐδί⁵.

1350

δύναται νὰ ἔχη στήριγμα τοῦ βίου. Μετὰ τοὺς λόγους τούτους οἱ θεοὶ ποτε ἀπάγουσι τὸν Κρέοντα.

¹) Ὁρθῶς ἔλεγεν ὁ Τειρεσίας, οἱ τὸ ἄριστον τῶν κτημάτων εἶναι ἡ εὐβουλία ἐν σίχ. 1048. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν "Τὸ καλῶς φρονεῖν πρῶτον ἐστὶν εὐδαιμονίας, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐξοχώτατον."

²) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς θεοὺς, ὡς ἐν Φιλοκτιγῆ. 1441 "εὐσεβεῖν τὰ πρὸς θεοῦς."

³) Ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγάλου λόγου. Ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ "Αἱ μεγαλορρημονίαι τῶν ὑπερφάνων τιμωρίας μεγίστας τοῖς κε-

κτιμένοις ἐπάγουσαι, τελευταῖον διδάσκουσι τὸ φρονεῖν· καὶ ὁ ποιητὴς ἔρχθην δέ τε νήπιος ἔργω."

⁴) Ἡ λέξις αὕτη παρῆχει δυσκόμην, διότι δὲν διδάσκουσι διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, ἀλλὰ διὰ τῶν συμφορῶν. Διὰ τοῦτο λίαν εὐφρῶς ὁ κ. Πάλλης εικάζει πείρα, ὡς παρὰ Δημοσθέν. 15, 16 "εὐ μὲν γὰρ πράττοντες οὐκ οἶδ' εἴποι' ἂν εὐ φρονεῖν ἠθέλησαν· ἔργα δὲ παραθέντες τάχ' ἂν σωφρονέστεροι γένοιτο."

⁵) Εἶναι ἐμπειρικός ἀόριστος, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἐν σίχ. 709 τὸ "οἷτοι διαπυθθέντες ὄφθησαν κενοί."